

שבוע פרשת תשא - פרה

(01 - 07 March 2026)

י"ב - י"ח אדר תשפ"ו

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּנּוּ אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דָגְגָךְ וְתִירֶשֶׁךְ וְיִצְהָרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ לְבַהֲמֶיךָ, וְאִכְלָתָ וְשִׁבְעָתָ: הַשְׁמִירוּ לָכֶם בֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסִרְתֶּם וּעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשְׁמִימִים וְלֹא יִהְיֶה מִמֶּנּוּ וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאִבַּרְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם: וְשִׁמְתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרְתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדָבָר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְתֶת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְׁמִימִים עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כִּנְפֵי בְגֵדֵיהֶם לְדִרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכִּנֹּף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִמִּצְרָיִם מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקֶּבֶל עַל־ מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָה לְרַעְדָּ בְּמוֹד: מַצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחְרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שְׁמִתְחַלֵּק לִימֵי הַחוֹדֶשׁ. יְהִי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאַל־יִבָּזְרוּנוּ, שִׁכְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹךְךָ: אֵךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמו לומר... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקימורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבַבְךָ, וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וּבְכָל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָךְ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְקִשְׁרְתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִיעוּ אֶל מִצְוֹתֵי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכד

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לְיְיָ שְׁהִיָּה לָנוּ יְיָ אֱמִירָאֵל:
ב לֹלֵי יְיָ שְׁהִיָּה לָנוּ בְּקוֹם עֲלִינוּ אָדָם:
ג אֲזִי חַיִּים בְּלַעֲוִנוּ בְּחִירוֹת אָפָם בְּנוֹ: ד אֲזִי חַיִּים
ה שְׁטוֹנוֹ נִחֲלָה עֵבֶר עַל־נַפְשִׁנוּ: ו אֲזִי עֵבֶר עַל־
ז נַפְשִׁנוּ חַיִּים הַיּוֹדִנִים: ח בְּרוּךְ יְיָ שְׁלֹא נִתְּנָנוּ טָרֶף
י לְשֹׁנֵיהֶם: יא נַפְשִׁנוּ בְּצַפּוֹר נִמְלְטָה מִפֶּחַ וּקְשִׁים
יב הַפֶּחַ נִשְׁבֵּר וְנִנְחָנוּ נִמְלְטָנוּ: יג עֲזָרְנוּ בְּשֵׁם יְיָ עֲשֵׂה
יָדָיו: יד שְׁמִים וְאָרֶץ:

קכה

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת הַבְּטָחִים בְּיָי בְּהִרְצִיּוֹן לֹא־
ב יִמּוּט לְעוֹלָם יֵשֶׁב: ג יְרוּשָׁלַם הָרִים סְבִיב
ד לָהּ וְיִי סְבִיב לְעִמּוֹ מַעֲתָה וְעִדְעוֹלָם: ה כִּי
ו לֹא יִנּוּחַ שְׁבֵט הָרָשָׁע עַל גּוֹרֵל הַצַּדִּיקִים
ז לְמַעַן לֹא־יִשְׁלַחוּ הַצַּדִּיקִים | בְּעוֹלָתָהּ
ח יְדִיהֶם: ט הִיטִיבָהּ יְיָ לְטוֹבִים וְלִישָׁרִים
י בְּלִבּוֹתָם: יא הַמַּטִּים עֵקֶל קְלֹתָם וְלִיכָם יְיָ
יב אֶת־פְּעָלֵי הָאָדָם שְׁלֹם עַל־יִשְׂרָאֵל:

סוף זמן קידוש לבנה:

יום שלישי בערב (עד שעה 21:51), י"ד אדר

נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל לקראת ימי הפורים, ה'תשכ"ט

ימי הפורים שמחים והתנועות פועלות. לחיים לחיים ולברכה.

מנחם שניאורסאהן

נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח לעולים החדשים ולחברי הכולל המתישבים בנחלת הר חב"ד שליט"א, י"ב אדר, ה'תשכ"ט

ימי הפורים שמחים, ועלי' בקודש בארץ הקודש, בתורתנו הקדושה ומצוותי אשר
הקב"ה קדשנו בהם,

והסתדרות טובה בכל מתוך הרחבה.

לחיים, לחיים ולברכה

מנחם שניאורסאהן

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 254..... שולחן ערוך עם הערות וציונים
256..... שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
259..... תורה אור

אדמו"ר האמצעי

- 263..... תורת חיים.

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 264..... דרך מצוותיך.

אדמו"ר מוהר"ש

- 266..... תורת שמואל תרל"ג

אדמו"ר מוהרש"ב

- 266..... ספר המאמרים - המשך תער"ב.

אדמו"ר מוהריי"צ

- 268..... ספר המאמרים - תרפ"ט.
269..... לקוטי דיבורים - בלה"ק.
271..... רשימות אדמו"ר מוהריי"צ - אבות החסידות.
272..... אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ.

הוספות

- 79..... ילקוט לוי יצחק על התורה
80..... נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח.
215..... נביאים וכתובים
225..... עין יעקב - מסכת שבת
273..... נקודה משיחת קודש מעובדת
274..... חומש לקריאה בציבור
285..... קריאת התורה למנחה בשבת קודש.
286..... לוח זמנים
287..... סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה וקיבל היהודים, פורים, ה'תשל"ה 5
ד"ה זאת חוקת התורה,
ש"פ תשא, פ' פרה, י"ח אדר, ה'תשל"ה 15

התועדויות

- שיחת חג הפורים, ה'תשל"ה 25
שיחת ש"פ תשא, פ' פרה, י"ח אדר, ה'תשל"ה 55

לקוטי שיחות

- פרשת תשא, כרך כו, ג 68
פורים, כרך לא, א 73

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- חומש יומי - פרשת תשא 81
לוח לתהלים היומי 119
תניא יומי 120
לוח 'היום יום' 130

רמב"ם

- הלכה יומית לעיון ברמב"ם 135
שלושה פרקים ליום 139
פרק אחד ליום 196
ספר המצוות 213

לימוד מזהלוק לפי ימים

- משניות עם ביאור קהתי - מסכת כריתות 217
גמרא עם ביאור - מסכת מנחות 226
שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי' 256

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

נאמר במגילת אסתר:

1 וקבל יהודים את אשר החלו לעשות¹, ואיתא מובא
2 בגמרא² שבימי הפורים קיימו בני ישראל את מה שקבלו על
3 עצמם לקיים קבר קודם לכן, והיינו, שמה שקבלו על עצמם בני
4 ישראל במתן תורה באופן
5 ש(כפה הקב"ה עליהם את
6 ההר בגיגית, וזה לשון הגמרא,
7 "ויתצבר בתחתית ההר (תחת ההר
8 ממש, רש"י) אמר רב אבדימי בר חמא
9 בר חסא, מלמד שכפה הקדוש ברוך
10 הוא עליהם את ההר כגיגית ("קובא
11 שמטילין בה שכר", רש"י) ואמר להם,
12 אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם
13 לאו שם תהא קבורתכם", ולכן)
14 מפקא מודעא רבה לאורייתא
15 ("שם יזמינן לדון, למה לא קיימתם
16 מה שקבלתם עליכם, יש להם תשובה
17 שקבלוה באונס"), ולאחר שבהר סיני
18 בני ישראל קיבלו את התורה באונס
19 הגהה הדור קבלוה חזרו וקבלו את
20 התורה מחדש בימי אחשורוש
21 ברצון ("מאהבת הנס שנעשה להם",
22 רש"י) וזהו אמרו וזו כוונת כתוב
23 זה וקבל יהודים את אשר
24 החלו, שבמתן תורה היתה
25 רק ההתחלה של קבלת התורה,
26 ואילו הסיים והגמר של קבלת
27 התורה היה בימי הפורים
28 האלו³.
29 וצריך להבין⁴, איך שייך איך
30 יתכן לומר שבזמן מתן תורה
31 היתה רק התחלה של קבלת
32 התורה על ידי בני ישראל, בה
33 בשעה שאז בעת מתן תורה בהר סיני היה הענין דהקדמת נעשה

ביאור בדרך אפשר

1 לנשמע⁵ ככתוב בתורה "ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע", והקדמת
2 נעשה לנשמע היא ענין גדול ביותר, כמבואר בהרחבה במאמרי חז"ל בסוגיית
3 מתן תורה במסכת שבת, והענין דוירד הוי' על הר סיני⁶, עם כל
4 הרעש (שטורעם סערה) שהיה במתן תורה, ועוד אמרו חז"ל
5 אודות מתן-תורה בהר סיני, שבאותה
6 שעה היו בני ישראל באימה
7 ובינראה ברתת (רעדה, כלשון
8 הכתוב בהושע "ואני רעד ורתת
9 אחזוני") וביצע⁷ (כדברי הגמרא,
10 "רתניא והודעתם לבניך ולבני בניך,
11 וכתוב בתריה [וכתוב אחריו] יום אשר
12 עמדת לפני ה' אלהיך בחורב, מה הלך
13 באימה ("דכתיב וירא העם וינועו וגו'").
14 רש"י) וביראה וברתת וביצע, אף כאן
15 באימה וביראה וברתת וביצע⁸, ואיך
16 יתכן שכל זה קבלת התורה בהר
17 סיני עם כל הדברים הנעלים הללו
18 נקרא רק בשם החלו לעשות
19 ואין זו אלא התחלה בלבד?
20 גם צריך להבין מהי
21 השייכות דפורים למתן
22 תורה, שדוקא בימי הפורים
23 לאחר ההצלה של עם ישראל מגזירת
24 המן נעשה קיום הענין
25 (קיימו) שהתחלתו היתה
26 במתן תורה, ועד כדי כך היא
27 השייכות של קבלת התורה והמצוות
28 לפורים שאמרו⁸ חז"ל בתלמוד
29 ירושלמי שכל ספרי הנביאים
30 והכתובים עתידין ליבטל
31 לעתיד לבוא, מלבד מגילת
32 אסתר (והלכות) שלא תבטל,
33 ותהיה קיימת גם לעתיד לבוא, כיון
34 בשעל ימי הפורים נאמר⁹ במגילת אסתר לא יעברו גו' לא יסוף

בס"ד. פורים, ה'תשל"ה

(הנחה בלתי מוגה)

1 וקבל יהודים את אשר החלו לעשות¹,
2 ואיתא בגמרא² שבימי הפורים קיימו
3 מה שקבלו קבר, והיינו, שמה שקבלו במתן
4 תורה באופן ש(כפה הקב"ה עליהם את ההר
5 בגיגית, ולכן) מפקא מודעא רבה לאורייתא,
6 הגהה הדור קבלוה בימי אחשורוש, וזהו אמרו
7 וקבל יהודים את אשר החלו, שבמתן תורה
8 היתה רק ההתחלה, ואילו הסיים והגמר היה
9 בימי הפורים האלו³. וצריך להבין⁴, איך שייך
10 לומר שבזמן מתן תורה היתה רק התחלה, בה
11 בשעה שאז היה הענין דהקדמת נעשה לנשמע⁵,
12 והענין דוירד הוי' על הר סיני⁶, עם כל הרעש
13 (שטורעם) שהיה במתן תורה, באימה ובינראה
14 ברתת וביצע⁷, ואיך יתכן שכל זה נקרא רק בשם
15 החלו לעשות. גם צריך להבין מהי השייכות
16 דפורים למתן תורה, שדוקא בימי הפורים
17 נעשה קיום הענין (קיימו) שהתחלתו היתה
18 במתן תורה, ועד שאמרו⁸ שכל הנביאים
19 והכתובים עתידין ליבטל, מלבד מגילת אסתר
20 (והלכות), כיון שעל ימי הפורים נאמר⁹ לא
21 יעברו גו' לא יסוף, ומזה למדים בנוגע למגילת
22 אסתר, כי היא נאמרה בשם ה' אלהי ישראל, וזהו
23 שכל ימי הפורים נאמר⁹ במגילת אסתר לא יעברו גו' לא יסוף

(1) אסתר ט, כג. (2) שבת פח, א – עה"פ (אסתר ט, כז) קיימו וקבלו היהודים. (3) ראה ד"ה וקבל היהודים בתו"א מגילת אסתר צו, ג. שערי אורה שער הפורים פח, ב. אוה"ת מגילת אסתר ע' קנו. ד"ה הנ"ל תשי"א (תורת מנחם ספר המאמרים אדר ע' נד). וש"נ. (4) ראה שערי אורה ואוה"ת שם. ד"ה הנ"ל תרפ"ז (סה"מ תרפ"ז ע' קי), תשי"א (תורת מנחם ספר המאמרים שם). (5) משפטים כד, ז. שבת שם. (6) יתרו יט, כ. (7) ברכות כב, א. (8) ירושלמי מגילה פ"א ה"ה. רמב"ם הל' מגילה ספ"ב. (9) אסתר ט, כח.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (זה לשון הכתוב, "יומי הפורים האלה, לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם"), וּמִזֶּה וּמִפְסוֹק זֶה לְמִדִּים בְּנוֹגֵעַ לְמַגִּילַת אֶסְתֵּר
 2 שֶׁהִיא חֵלֶק מִפּוּרִים, שֶׁאֶפִּילוֹ לְעֵתִיד לְבֹא לֹא תִבְטַל וְזוֹה
 3 מובן שאמנם לפורים יש שייכות מיוחדת למתן תורה, וצריך להבין מהי
 4 שייכות זו?
 5
 6 גַּם צָרִיף לְהִבִּין מֵהוּ הַטַּעַם אֶסְתֵּר שֶׁהִיא חֵלֶק מִפּוּרִים, שֶׁאֶפִּילוֹ לְעֵתִיד
 7 שֶׁדּוֹקָא בִּימֵי הַפּוּרִים מְצִינֵנוּ
 8 הָעֲנָן דִּימֵי מִשְׁתָּה
 9 וְשִׁמְחָה¹⁰, ככתוב במגילת אסתר
 10 "לִקְיָם עֲלֵיהֶם לְהִיּוֹת עוֹשִׁים אֶת יוֹם
 11 אַרְבַּעַת עָשָׂר לַחֹדֶשׁ אֲדָר וְאֵת יוֹם
 12 חֲמֵשֶׁה עָשָׂר בּוֹ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה...
 13 לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מִשְׁתָּה וְשִׁמְחָה",
 14 מֵה שֶׁאֵין בּוֹ פֶּאֶשֶׁר הַחֲלוֹ
 15 לַעֲשׂוֹת (בְּמִתֵּן תּוֹרָה), הִנֵּה
 16 אֶפֶס שֶׁצָּרִיף לְהִיּוֹת עֲנָן
 17 הַשִּׁמְחָה¹¹, בְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת, הַיּוֹם
 18 שְׂבוּ נִיתְּנָה תּוֹרָה בְּהַר סִינַי מִפֶּל
 19 מְקוֹם, אֵין זֶה הַשְּׁמִיחָה שְׁצִיכָה
 20 לְהִיּוֹת בְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת כְּמוֹ יְמֵי
 21 מִשְׁתָּה וְשִׁמְחָה דְּפּוּרִים, וְעַל
 22 אַחַת כְּמָה וְכְמָה שֶׁאֵין זֶה
 23 הַשְּׁמִיחָה בְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת בְּאוֹפֶן
 24 דְּחִיב אֵינִישׁ לְכַסּוּמִי בְּפּוּרָא
 25 עַד דְּלֹא יֵדַע¹², שְׁחִיב אִדָּם
 26 לְהַתְּבַשֵּׁם בְּפּוּרִים עַד דְּלֹא יֵדַע (בֵּין
 27 'אֲדוּר הַמֶּן' לְבִירוֹן מִרְדִּכִּי), כְּדַבְּרִי
 28 הַגְּמָרָא, שֶׁהָרִי קִיּוֹם מְצֻוֶּה
 29 וְשִׁמְחָתָה בְּחֻגָּה¹³ שְׁכוּלָתָה חִיּוֹב
 30 שְׁמִיחָה בְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת עַל פִּי תּוֹרָה
 31 הוּא בְּאוֹפֶן שְׁבִית דִּין
 32 שְׁלֹחִים שְׁלֹחִים כּו', לְשִׁמּוֹר
 33 שֶׁהַשְּׁמִיחָה לֹא תִּהְיֶה יִתֵּר עַל הַמִּידָה
 34 (כְּמִבּוֹאָר בְּרַמְבַּ"ם¹⁴ זֶה לְשׁוֹנוֹ,
 35 "חִיבִין בֵּית דִּין לְהַעֲמִיד שׁוֹטְרִים
 36 בְּרַגְלִים שִׁיחֵי מִסְבָּכִין וּמַחְפְּשִׁין בְּגִנוֹת
 37 וּבַפְּרָסִים וְעַל הַנְּהוּרוֹת כְּדִי שֶׁלֹּא
 38 יִתְּבַצּוּ לֵאכּוֹל וּלְשַׁתּוֹת שֶׁם אֲנָשִׁים
 39 וְנָשִׁים וַיּוֹבֵאוּ לִידֵי עֲבִירָה, וְכֵן יִזְהִירוּ

(10) שם, כב. (11) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתצ"ד סי"ח. וש"נ. (12) מגילה ז, (13) פ' ראה טז, יד. (14) הל' יו"ט פ"ו הכ"א.
 (15) או"ח סתקכ"ט ס"ד. שו"ע אדה"ז שם סי"ג. (16) יתרו יט, ג. (17) תו"א, שערי אורה ואוה"ת שם. (18) ראה גם ד"ה הנ"ל
 תשי"א (תורת מנחם ספר המאמרים אדר ע' נו ואילך). (19) ראה בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 79. שם ע' 88 ואילך. ובכ"מ.
 (20) יומא כח, ב. קידושין פב, א. (21) תנחומא וארא טו. שמו"ר פ"ב, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 "... משל למה הדבר דומה, למלך שגור ואמר בני רומי לא ירדו לסוריא, ובני
- 2 סוריא לא יעלו לרומי. כך כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, גזר ואמר,
- 3 השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם. כשביקש ליתן את התורה, ביטל את
- 4 הגזירה הראשונה ואמר התחתונים יעלו לעליונים, והעליונים ירדו לתחתונים,
- 5 ואני המתחיל, שנאמר וירד ה' על הר
- 6 סיני וגו' וכתב, ואל משה אמר עלה
- 7 אל ה'". ולכאורה, הרי עבודת
- 8 האבות אברהם יצחק ויעקב, שהן
- 9 הן המרכבה²² שעליה הקדוש
- 10 ברוך הוא רוכב, כביכול (כדברי
- 11 המדרש "האבות הן הן המרכבה,
- 12 שנאמר ויעל אלהים מעל אברהם
- 13 [וביצחק נאמר] ויעל מעליו אלהים,
- 14 [וביעקב נאמר] והנה ה' נצב עליו,
- 15 ומבואר בחסידות שהכוונה היא
- 16 שהאבות היו בטלים לאלוקות בביטול
- 17 מוחלט, עד שלא היה להם רצון
- 18 משלהם כלל, כמו המרכבה שבטלה
- 19 לרוכב בביטול מוחלט ואין לה כלל
- 20 רצון משלה), ועבודת ה' של האבות
- 21 היא עבודה נעלית שלא
- 22 בערך, נעלית לאין שיעור, ללא כל
- 23 יחס והשוואה, מעבודת ה' של בני
- 24 ישראל בדורות הבאים, ועד כדי כך
- 25 גדולה מעלת האבות שפגולות ענין
- 26 האהבה מסותרת אהבת ה'
- 27 שקיימת בהעלם בכל אחד ואחד
- 28 מישראל, שנקלל בה באהבה
- 29 המסותרת גם דחילו יראת ה' (שהם אהבת ה' ויראת ה' שרשי
- 30 עבודת ה' ויסודותיה²³, שהרי האהבה היא שורש כל
- 31 מצוות עשה, ויראה היא שורש כל מצוות לא תעשה,
- 32 במבואר פתניא²⁴ וזה לשונו, "האהבה היא שרש כל רמ"ח מצוות-עשה
- 33 וממנה הן נמשכות ובלעדן אין להן קיום אמיתי כי המקימן באמת הוא
- 34 האוהב את שם ה' וחפץ לדבקה בו באמת ואי אפשר לדבקה בו באמת כי
- 35 אם בקיום רמ"ח פקודין שהם רמ"ח אברין דמלכא כביכול כמו שמבואר
- 36 במקום אחר, והיראה היא שרש לשס"ה לא-תעשה כי ירא למרוד במלך מלכי
- 37 המלכים הקב"ה. או יראה פנימית מזו שמתבושש מגדולתו למרות עניי כבודו
- 38 ולעשות הרע בעיניו כל תועבת ה' אשר שנא", הרי זה אהבה מסותרת
- 39 זו ירושה לנו מאבותינו, במבואר בארופה פתניא²⁵ (וזה
- 40 לשונו, "כי האבות הן הן המרכבה, ועל כן זכו להמשיך נפש רוח נשמה
- 41 לבניהם אחריהם עד עולם מעשר ספירות דקדושה שבארבע עולמות אצילות

- 42 בריאה יצירה עשיה לכל אחד ואחד כפי מדרגתו וכפי מעשיו, ועל כל פנים
- 43 אפילו לקל שבקלים ופושעי ישראל נמשך בזיווגם נפש דנפש דמלכות דעשיה
- 44 שהיא מדרגה התחתונה שבקדושת העשיה ואף על פי כן מאחר שהיא מעשר
- 45 ספירות קדושות היא כלולה מכולן גם מחכמה דעשיה שבתוכה מלוכשת
- 46 חכמה דמלכות דאצילות שבתוכה
- 47 חכמה דאצילות שבה מאיר אור אין
- 48 סוף ברוך הוא ממש, כדכתיב ה'
- 49 בחכמה יסד ארץ וכולם בחכמה עשית,
- 50 ונמצא כי אין סוף ברוך הוא מלוכש
- 51 בבחינת חכמה שבנפש האדם יהיה מי
- 52 שיהיה מישראל..."), וכיון שמעלת
- 53 האבות היא כל כך גדולה, צריך להבין
- 54 מה התחדש במתן תורה לבני ישראל
- 55 לגבי קיום התורה של האבות?
- 56 ונקודת הביאור בזה בתורת
- 57 החסידות, שבמפתן תורה היתה
- 58 הקדמת נעשה לנשמע,
- 59 שענין זה שבני ישראל הקדימו
- 60 'נעשה' ל'נשמע' גילה והדגיש
- 61 את מעלת המעשה דוקא,
- 62 וזהו הרגשת ענין המעשה מה
- 63 שנתחדש במתן תורה לגבי
- 64 עבודת האבות כפי שממשיך
- 65 ומבאר.
- 66 והענין בזה, דהנה, עבודת ה'
- 67 שעבדו האבות, החל מעבודתו
- 68 של אברהם במדת החסד
- 69 (המורמות בפסוק הלוח ונסוע
- 70 הנגבה²⁶, כי הנגב הוא בצד ימין ומידת החסד היא בקו הימין, והעבודה
- 71 היא באופן שכולל בתוכו את שתי התנועות הנפשיות של רצוא
- 72 ושוב²⁷ היינו תשוקה וצימאון לצאת מההגבלות ולדבוק באלוקות, וחזרה
- 73 לתוך הגדרים של המציאות, כמבואר בליקוטי תורה לאדמו"ר הזקן לענין פרה
- 74 אדומה, "... שחגיגת האפר זהו בחינת רצוא אם רץ לבך כו' בכה ארץ גידור
- 75 כו' להיות ואהבת בכל לבבך בשני יצירך כו' ואחר כך שוב לאחד הוא בחינת
- 76 מים חיים דהיינו מה שכתוב והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך כו'. שזהו
- 77 יסוד כל התורה להיות בחינת רצוא ושוב. ובכל מצוה גם כן יש בחינה זו
- 78 דרך פרט...", ועל דרך זה יצחק במדת הגבורה ויעקב
- 79 במדת התפארת, היתה עבודה נעלית ביותר, וכאמור
- 80 שהאבות הן הן המרכבה, אבל, כל זה כל עבודת האבות שהיתה
- 81 עבודה נעלית ביותר היתה רק עד לדרגא כזו באלוקות שאליה יכול
- 82 הנבא להגיע מצד שרשו ומקורו של אותו נבא (פידוע²⁸

(22) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו. תניא פכ"ג. פל"ד. פל"ט. (23) חינוך קטן. (24) פרק ד. (25) פרק יח. (26) לך לך יב, ט. (27) תו"א ושערי אורה שם. (28) ראה ד"ה וכל העם תרכ"ט. תרל"א. תרע"ח. תרפ"ב. תש"ו. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הָרֹאִיָּה מִמַּעֲיָן עֵין עֵיטָם²⁹, שְׁאִינוּ יָכוֹל לְהִגִּיעַ לְמַעְלָה
 2 מִשְׁרָשׁוֹ וּמִקּוּרֹוֹ וּכְמוֹכָא בְּמֵאמְרֵי אֲדָמוֹר הַרִי"צ (בספר המאמרים
 3 תרפ"ט): "... הַנְּבִיאָה מִצַּד עֲצָמוֹ אֵינוּ יָכוֹל לְהִגִּיעַ לְמַעְלָה מִשְׁרָשׁוֹ וּמִקּוּרֹוֹ.
 4 וְהָרֹאִיָּה מִמַּהֲמֵי עֵין עֵיטָם, דִּאיֵתָא בְּגִמְרָא שְׁמַע־מִינָה מַעֲיָן עֵין עֵיטָם גְּבוּהָ
 5 מִקְרַקַּע הָעוֹרָה כ"ג אַמָּה. דְּהִמְקִיָּה
 6 דְּכֶהֱן גְּדוֹל הִיָּה עַל גְּבִי הַפֶּתַח, וְכָל
 7 הַפֶּתַחִים שְׁבַע־עוֹרָה הִיוּ כ' אַמָּה, וְשִׁיעוֹר
 8 הַמְקִיָּה הוּא אַמָּה עַל אַמָּה בְּרוֹם
 9 [גְּבוּבָה] ג' אַמּוֹת, וְזוֹת מוֹכַח שֶׁהֲמַעֲיָן
 10 הִיָּה גְבוּהָ מִקְרַקַּע הָעוֹרָה כ"ג אַמָּה.
 11 וְאִם הִיָּה בְּאִפְשָׁר שִׁילָךְ מִעֲצָמוֹ לְמַעְלָה
 12 מִגְּבוּהָ מִקּוּרֹוֹ, אֵין רִאִיָּה שְׁהִיָּה גְבוּהָ
 13 כ"ג אַמָּה. אֲלֵא מוֹכַח שְׁכָל דְּבַר אֵי
 14 אִפְשָׁר לוֹ לִילָךְ מִעֲצָמוֹ לְמַעְלָה
 15 [מִמְקוּרֹוֹ...], דְּהֶן אֲמַת שְׁשָׁרְשׁוֹ
 16 וּמִקּוּרֹוֹ שֶׁל אוֹתוֹ נְבִירָא הוּא
 17 נַעְלָה בִּיּוֹתָר, וּבְעִינֵינוּ, שׁוֹרֵשׁ
 18 וּמִקּוּרֹוֹ שֶׁל הָאֲבוֹת הוּא נַעְלָה בִּיּוֹתָר
 19 הָרִי זֶה עֲדִיין רַק שׁוֹרֵשׁ
 20 וּמִקּוּרֹוֹ שֶׁל הַנְּבִירָא, וְעַד שְׁגָם
 21 לְמַעְלָה הָרִי זֶה כְּפִי
 22 שְׁנִבְרָאִים וְנִאֲצָלִים עוֹמְדִים
 23 לְמַעְלָה וְלֹכֶן כָּל נְבִירָא וְכָל נֶאֱצַל
 24 יָכוֹל לְהַתְּעִילֹת רַק עַד 'שׁוֹרֵשׁ הַנְּבִירָאִים'
 25 וְשׁוֹרֵשׁ הַנֶּאֱצָלִים. וְלֹכֶן³⁰ הִיָּתָה
 26 עֲבוֹדָתָם שֶׁל הָאֲבוֹת עֲבוֹדָה
 27 רִיחָנִית, שְׁזָהוּ שְׁאֲמָרוֹ עַל
 28 מַעֲשֵׂה הָאֲבוֹת שְׁרִיחוֹת הִיוּ³¹
 29 (כְּדִבְרֵי הַמְדֻרֵּשׁ עַל הַכְּתוּב בְּשִׁיר־הַשִּׁירִים 'לִרְחֵי שִׁמְנִיךָ טוֹבִים שִׁמֶן תוֹרֵךְ
 30 שִׁמֶךְ', כָּל הַמַּצּוֹת שַׁעֲשׂוּ לִפְנֵיךְ הָאֲבוֹת רִיחוֹת הִיוּ (כְּמוֹ רִיחַ שִׁמְתַּנְדֵּף וְאֵין
 31 לוֹ קִיּוֹם) אֲבָל אֲנוּ שִׁמֶן תוֹרֵךְ שִׁמֶךְ), וְהָרִי רִיחַ בְּכָלֹל הוּא עֲנִין רוּחָנִי
 32 שְׁהַנְּשָׁמָה נְהִיָּת מִמֶּנּוּ וְלֹא הִגּוֹף³² (כְּדִבְרֵי הַגְּמָרָא, "מִנֵּין שִׁמְבִּרְכִין
 33 עַל הָרִיחַ שֶׁנֶּאֱמָר כָּל הַנִּשְׁמָה תִּהְלֵל יְיָ, אִיזִיהוּ דְּבַר שֶׁהַנִּשְׁמָה נִהְיָת מִמֶּנּוּ וְאֵין
 34 הִגּוֹף נִהְנֶה מִמֶּנּוּ הוּא אוֹמֵר זֶה הָרִיחַ", וְכִן עֲבוֹדַת ה' שֶׁל הָאֲבוֹת הִיָּתָה עֲבוֹדָה
 35 רוּחָנִית, כְּפִי שִׁמְמִשְׁיָךְ וּמְבִאָר.
 36 וְהָעִנִּין בְּזָה, דְּהִנֵּה, אֵף עַל פִּי שְׁעֲבוֹדַת הָאֲבוֹת הִיָּתָה
 37 קֶשְׁרָה גַם עִם דְּבָרִים וְעִנִּינִים גְּשָׁמִיִּים, וְכִמּוֹ לְמַשֵּׁל עֲנִין
 38 הַחֶסֶד דְּאֲבָרָהּ בְּהִכְנַסַּת אוֹרְחִים שְׁהִיָּה קֶשֶׁר גַם עִם
 39 דְּבָרִים גְּשָׁמִיִּים, וְכִמּוֹ שְׁכָתוּב³³ בְּתוֹרָה שֶׁכֹּאשֶׁר בָּאוּ אֶל אֲבוֹרָם
 40 שְׁלוֹשָׁת הַמַּלְאָכִים, אֲמַר אֲבוֹרָם לִשְׂרָה לֹשִׁי וְעָשִׂי עֲגוּת וְגו' וְאֵל

(29) ראה יומא לא, א. 30) ראה גם ספר הערכים-חב"ד ח"א ע' כה. 31) שהש"ר פ"א, ג (א). נתבאר בד"ה וכל העם שבהערה
 28. 32) ברכות מג, ב. 33) וירא יח, ז. 34) תולדות כו, יח ואילך. וראה תו"א תולדות יז, ג. ובכ"מ. 35) ויצא ל, לו ואילך.
 36) ח"א קסא, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לרחם עליו, מחשוף הלבן, כי שורש בחינת רחמים אלו נמשך מבחינת לובן
- 2 העליון י"ג מדות הרחמים. ויעקב חי' מרכבה לבחינה זו שזה ענין מה שכתוב
- 3 ויקח לו יעקב מקל, שנטל לו להיות מרכבה לבחינה זו..."
- 4 ולכן, כיון שעיקר עבודת האבות היתה ברוחניות לאחרי גמר
- 5 העבודה לא היה שום שינוי
- 6 בדבר הגשמי שבו האבות עבדו
- 7 את עבודתם, שנשארו בגשמיותו
- 8 במקודם, כלומר, אמנם אותה
- 9 קדושה שבני ישראל ממשיכים לעולם
- 10 על ידי הנחת תפילין, יעקב המשיך על
- 11 ידי המקלות. ובכל זאת, התפילין
- 12 נשארות קדושות גם לאחר שמסיימים
- 13 להניחן, ואילו המקלות נשארו מקלות
- 14 גשמיים כפי שהיו קודם. שזוהי
- 15 העבודה שלאחר גמר העבודה לא היה
- 16 שינוי בדבר הגשמי שבו האבות עבדו
- 17 את עבודתם ההוכחה שגם
- 18 בשעה שנעשית בו עבודת
- 19 האבות (כל אחד ואחד
- 20 מהאבות לפי דרגתו ושורש
- 21 נשמתו), לא היה זה באופן
- 22 שחדר (דורכגנומען) חדר בו
- 23 ושינה את מהותו) כל כך את
- 24 גשמיות הדבר, ולכן, לאחרי
- 25 גמר העבודה הרוחנית של
- 26 האבות באותם הדברים הגשמיים לא
- 27 נעשה בהגשמיות שינוי
- 28 עיקרי ולא חל שינוי במהות הדברים
- 29 הגשמיים.
- 30 וזהו החידוש שפעל מתן
- 31 תורה אפילו לגבי עבודת
- 32 האבות, עם כל מעלתה הגדולה של
- 33 עבודת האבות, שאז בעת מתן תורה
- 34 נעשה ביטול הגזירה,
- 35 שעליונים ירדו למטה
- 36 ותחתונים יעלו לעליונים²¹,
- 37 כדברי המדרש שהובאו לעיל, והיינו, שיהיה שינוי עיקרי בדבר
- 38 הגשמי שהקדושה האלוקית, 'עליונים' תרד ותומשך ותחדור אל הדברים
- 39 הגשמיים, 'תחתונים' ותשנה את מהותם כי הקדושה תחדור בתוכם, שזהו
- 40 מצד המעלה שיש בהגשמיות דוקא.
- 41 וזהו גם הקשר של מתן תורה עם ענין הקדמת נעשה
- 42 לנשמע, הקדמה בזמן שהקדימו ואמרו 'נעשה' לפני שאמרו 'נשמע'

- וגם במעלת העבודה וגם במעלה וביתרון, 'נעשה' קודם ל'נשמע'
- ועדיף על 'נשמע', היינו, שהמעשה הוא העיקר³⁷ [ולא כמו
- שהיה בזמן האבות, שאף שהיה בפועל גם ענין הגשמיות
- הרי עיקר העבודה היתה ברוחניות, ואילו
- הפעולה וההשפעה בגשמיות
- היתה רק בשעת מעשה ולאחר
- המעשה, ההשפעה הרוחנית לא
- נשארה בדבר הגשמי, וללא שינוי
- עיקרי והשינוי שנפעל בדבר הגשמי
- לא היה שינוי עיקרי, שבכללות
- הרי זה העבודה הרוחנית והעבודה
- הגשמית הענין דנשמע ברוחניות
- ונעשה בגשמיות, שהעיקר הוא
- הענין דנשמע העבודה הרוחנית],
- ועד כדי כך התחדש במתן תורה
- הקדמת נעשה לנשמע, מעלת והדרגת
- המעשה בפועל בגשמיות שפאשר
- מקיים את המצוה במעשה
- בלבד, אזי נפעלת פעולת
- המצוה וגם האדם יוצא ידי חובת
- קיום המצוה וגם פועל את המשכת
- הקדושה בדבר הגשמי, מה שאין
- כן בשמכוין כל הפונות
- הרוחניות של אותה מצוה ללא ענין
- המעשה, לא פעל כלל את
- ענין המצוה, כמבואר
- בתנ"א³⁸ (וזה לשוני, "פסק ההלכה
- הערוכה בתלמוד ופוסקים דהרהור לאו
- כדיבור דמי, ואם קרא קריאת שמע
- במחשבתו ובלבו לבד בכל כח כוונתו
- לא יצא ידי חובתו וצריך לחזור
- ולקרות, וכן בברכת המזון דאורייתא
- ובשאר ברכות דרבנן ובתפלה, ואם
- הוציא בשפתיו ולא כיון לבו יצא ידי
- חובתו בדיעבד ואין צריך לחזור לבד
- מפסק ראשון של קריאת שמע וברכה
- ראשונה של תפילת שמונה עשרה וכדאיתא [בריש פרק ב דברכות] עד כאן
- מצות כוונה, מכאן ואילך מצות קריאה וכו'. והיינו משום שהנשמה אינה
- צריכה תיקון לעצמה במצוות, רק להמשיך אור לתקן נפש החיונית והגוף על
- ידי אותיות הדבור שהנפש מדברת בה' מוצאות הפה וכן במצוות מעשיות
- שהנפש עושה בשאר אברי הגוף."
- ומזה מוכן ענין נוסף, שפיון שמתן תורה פעל לגלות

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **מַעַלְת הַתַּחֲתוֹן** היינו מעלת המעשה בגשמיות שהוא התחתון, **נַעֲשָׂה לְנִשְׁמָע**, הבנת והרגשת מעלת הגשמיות והמעשה בפועל **שָׁזָהוּ** 42
- 2 **שֶׁהַתַּחֲתוֹן** שבו עושים את המצוה **נַעֲלָה לְמַעַלָּה**, כדברי המדרש **שֶׁהַתַּחֲתוֹן** שבו עושים את המצוה **נַעֲלָה לְמַעַלָּה**, כדברי המדרש 43
- 3 **הַמִּצְוִים** שבמתן תורה נפעל 'שתחתונים יעלו לעליונים' **הִנֵּה מֵאַחֵר** **הַמִּצְוִים** שבמתן תורה נפעל 'שתחתונים יעלו לעליונים' **הִנֵּה מֵאַחֵר** 44
- 4 **שָׁזָהוּ עֲנִיָּן הַקָּשׁוֹר עִם גִּשְׁמִיּוֹת**, הרי זה שייך לְכָל אֶחָד **שָׁזָהוּ עֲנִיָּן הַקָּשׁוֹר עִם גִּשְׁמִיּוֹת**, הרי זה שייך לְכָל אֶחָד 45
- 5 **וְאַחַת מִיִּשְׂרָאֵל**, ולא רק לבעלי **וְאַחַת מִיִּשְׂרָאֵל**, ולא רק לבעלי 46
- 6 דרגה גבוהה כמו האבות **פִּי, לְעִנְיָן** **דְּרָגָה גְּבוּהָה כְּמוֹ הָאֲבוֹת פִּי, לְעִנְיָן** 47
- 7 **הַגִּשְׁמִיּוֹת שִׁיף כָּל אֶחָד**, **הַגִּשְׁמִיּוֹת, הָרִי זֶה שִׁיף לְכָל אֶחָד וְאַחַת מִיִּשְׂרָאֵל**, 48
- 8 **אֶפְּלִי מִי שֶׁעֲבוּדָתוֹ הָרוּחָנִית** **פִּי, לְעִנְיָן הַגִּשְׁמִיּוֹת שִׁיף כָּל אֶחָד, אֶפְּלִי מִי** 49
- 9 **הִיא עֲבוּדָה בִּרְגָה נִמּוּכָה** **הִיא עֲבוּדָה בִּרְגָה נִמּוּכָה** 50
- 10 **בִּיּוֹתֵר, וְעַד שֶׁנִּקְרָאת גִּשְׁמִיּוֹת** **בִּיּוֹתֵר, וְעַד שֶׁנִּקְרָאת גִּשְׁמִיּוֹת** 51
- 11 **שֶׁבְּרוּחָנִיּוֹת וְאִינוּ שִׁיךְ לַעֲבוּדָה** **שֶׁבְּרוּחָנִיּוֹת וְאִינוּ שִׁיךְ לַעֲבוּדָה** 52
- 12 **רוּחָנִית מִמֶּשׁ, וּבִכָּל זֹאת יֵשׁ לַעֲבוּדָתוֹ** **רוּחָנִית מִמֶּשׁ, וּבִכָּל זֹאת יֵשׁ לַעֲבוּדָתוֹ** 53
- 13 **חֲשִׁיבוֹת רַבָּה, כִּי הַכוּוֹנֶה הָאֱלוּקִית** **חֲשִׁיבוֹת רַבָּה, כִּי הַכוּוֹנֶה הָאֱלוּקִית** 54
- 14 **בְּבִרְיָתָהּ הָעוֹלָם הִיא לִקְדָּשׁ אֶת** **בְּבִרְיָתָהּ הָעוֹלָם הִיא לִקְדָּשׁ אֶת** 55
- 15 **הַגִּשְׁמִיּוֹת.** **הַגִּשְׁמִיּוֹת.** 56
- 16 **(ג) אֵף עַדִּין צָרִיף לְהִבִּין, אֵיךְ הִגִּיעוּ אֶז בְּנֵי** **(ג) אֵף עַדִּין צָרִיף לְהִבִּין, אֵיךְ הִגִּיעוּ אֶז בְּנֵי** 57
- 17 **יִשְׂרָאֵל לְדִרְגָּה כְּזוֹ שֶׁתּוֹכֵל לְהִיּוֹת אֶצְלָם** **יִשְׂרָאֵל לְדִרְגָּה כְּזוֹ שֶׁתּוֹכֵל לְהִיּוֹת אֶצְלָם** 58
- 18 **הַקִּדְמָת נַעֲשָׂה לְנִשְׁמָע, וְכִלְשׁוֹן חַז"ל³⁹ מִי גִילָה** **הַקִּדְמָת נַעֲשָׂה לְנִשְׁמָע, וְכִלְשׁוֹן חַז"ל³⁹ מִי גִילָה** 59
- 19 **לְבָנִי רַז זֶה. וְהַבִּיאֹר בְּזֶה, שֶׁעַל יָדִי הִתְקַדְמָה** **לְבָנִי רַז זֶה. וְהַבִּיאֹר בְּזֶה, שֶׁעַל יָדִי הִתְקַדְמָה** 60
- 20 **דְּגֻלּוֹת מִצְרִים, בַּעֲבוּדָה קָשָׁה בַּחוּמָר וּבִלְבָּנִים** **דְּגֻלּוֹת מִצְרִים, בַּעֲבוּדָה קָשָׁה בַּחוּמָר וּבִלְבָּנִים** 61
- 21 **נַעֲשָׂה אֶצְלָם הַבִּירּוּר וְהַצִּירּוּף וְהַזִּיכּוּף** **נַעֲשָׂה אֶצְלָם הַבִּירּוּר וְהַצִּירּוּף וְהַזִּיכּוּף** 62
- 22 **כֹּחַ⁴⁰, עַד שֶׁנִּתְגַּלָּה אֶצְלָם רַז זֶה, וְהִינּוּ, שֶׁנִּרְגַּשׁ** **כֹּחַ⁴⁰, עַד שֶׁנִּתְגַּלָּה אֶצְלָם רַז זֶה, וְהִינּוּ, שֶׁנִּרְגַּשׁ** 63
- 23 **אֶצְלָם הָעִילִי דִּהְקִדְמָת נַעֲשָׂה לְנִשְׁמָע, שָׁזָהוּ** **אֶצְלָם הָעִילִי דִּהְקִדְמָת נַעֲשָׂה לְנִשְׁמָע, שָׁזָהוּ** 64
- 24 **מִצִּין הָעֲנִיָּן שֶׁמֶתֶן תּוֹרָה צָרִיף לְהִיּוֹת וְאַכֵּן פָּעַל.** **מִצִּין הָעֲנִיָּן שֶׁמֶתֶן תּוֹרָה צָרִיף לְהִיּוֹת וְאַכֵּן פָּעַל.** 65
- 25 **אֵף בִּיּוֹן שָׁזָהוּ עֲתָה בָּאוּ מַגְלוֹת מִצְרִים, הִנֵּה כְּדִי** **אֵף בִּיּוֹן שָׁזָהוּ עֲתָה בָּאוּ מַגְלוֹת מִצְרִים, הִנֵּה כְּדִי** 66
- 26 **שִׁיּוֹכֵל לְהַתְגַּלּוֹת אֶצְלָם עֲנִיָּן זֶה שֶׁנִּקְרָא בִּשְׁם רַז** **שִׁיּוֹכֵל לְהַתְגַּלּוֹת אֶצְלָם עֲנִיָּן זֶה שֶׁנִּקְרָא בִּשְׁם רַז** 67
- 27 **(כָּאֵמֹר לְעִיל מִי גִלָּה לְבָנִי רַז זֶה), הוֹצֵרֶךְ** **(כָּאֵמֹר לְעִיל מִי גִלָּה לְבָנִי רַז זֶה), הוֹצֵרֶךְ** 68
- 28 **לְהִיּוֹת הָעֲנִיָּן דְּכֶפֶה עֲלֵיהֶם הָרַ כְּגִיגִית², כְּפִי** **לְהִיּוֹת הָעֲנִיָּן דְּכֶפֶה עֲלֵיהֶם הָרַ כְּגִיגִית², כְּפִי** 69
- 29 **שֶׁמֶכָּאֵר רַבִּינוּ הַזֶּקֶן⁴² שָׁזָהוּ עֲנִיָּן שֶׁבָּא** **שֶׁמֶכָּאֵר רַבִּינוּ הַזֶּקֶן⁴² שָׁזָהוּ עֲנִיָּן שֶׁבָּא** 70
- 30 **בְּאַתְעָרוּתָא דְּלַעֲלָא, וְאַתְעָרוּתָא דְּלַעֲלָא זֶה** **בְּאַתְעָרוּתָא דְּלַעֲלָא, וְאַתְעָרוּתָא דְּלַעֲלָא זֶה** 71
- 31 **הִיתָה נְתִינָת כַּח שְׁתֵּהִיָּה הָאֲתְעָרוּתָא דְּלַתְפָּא** **הִיתָה נְתִינָת כַּח שְׁתֵּהִיָּה הָאֲתְעָרוּתָא דְּלַתְפָּא** 72
- 32 **דִּהְקִדְמָת נַעֲשָׂה לְנִשְׁמָע.** **דִּהְקִדְמָת נַעֲשָׂה לְנִשְׁמָע.** 73
- 33 **(ד) אֶמְנָם בִּיּוֹן שֶׁהַתַּחֲלָה בְּזֶה הִיתָה** **(ד) אֶמְנָם בִּיּוֹן שֶׁהַתַּחֲלָה בְּזֶה הִיתָה** 74
- 34 **הָאֲתְעָרוּתָא דְּלַעֲלָא דְּכֶפֶה עֲלֵיהֶם** **הָאֲתְעָרוּתָא דְּלַעֲלָא דְּכֶפֶה עֲלֵיהֶם** 75
- 35 **הִיא בַּחֲנִית הַסֵּתֶר פָּנִים (עַל דֶּרֶךְ וְעַת לְחַק מַחֲבָק) וְכַמֹּאֵר רַז"ל אֶסְתֵּר מִן** **הִיא בַּחֲנִית הַסֵּתֶר פָּנִים (עַל דֶּרֶךְ וְעַת לְחַק מַחֲבָק) וְכַמֹּאֵר רַז"ל אֶסְתֵּר מִן** 76
- 36 **הַתּוֹרָה מִנִּין דְּכִתִּיב וְאֵנִי הַסֵּתֶר אֶסְתִּיר פָּנֵי בְּיוֹם הַהוּא. וְאִם־כֵּן הִיא בַּחֲנִית** **הַתּוֹרָה מִנִּין דְּכִתִּיב וְאֵנִי הַסֵּתֶר אֶסְתִּיר פָּנֵי בְּיוֹם הַהוּא. וְאִם־כֵּן הִיא בַּחֲנִית** 77
- 37 **אֲתְעָרוּתָא דִּלְתַּתָּא מִצֵּד עֲצָמָם וְזוֹה הִדֵּר וּקְבֻלוֹה בְּרַצוֹן גְּמוּר⁴¹, וְכִפִּי שֶׁמִּשְׁמִיךְ** **אֲתְעָרוּתָא דִּלְתַּתָּא מִצֵּד עֲצָמָם וְזוֹה הִדֵּר וּקְבֻלוֹה בְּרַצוֹן גְּמוּר⁴¹, וְכִפִּי שֶׁמִּשְׁמִיךְ** 78
- 38 **וּמִבְּאֵר לְהֵלֶן בְּמִאֵמֶר.** **וּמִבְּאֵר לְהֵלֶן בְּמִאֵמֶר.** 79
- 39 **(ד) אֶמְנָם בִּיּוֹן שֶׁהַתַּחֲלָה בְּזֶה בַּקְּבֻלָּה הַתּוֹרָה עַל יְדֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** **(ד) אֶמְנָם בִּיּוֹן שֶׁהַתַּחֲלָה בְּזֶה בַּקְּבֻלָּה הַתּוֹרָה עַל יְדֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** 80
- 40 **וְאִמִּירַת 'נַעֲשָׂה וְנִשְׁמָע' הִיתָה הָאֲתְעָרוּתָא דְּלַעֲלָא הַהִתְעוּרוֹת** **וְאִמִּירַת 'נַעֲשָׂה וְנִשְׁמָע' הִיתָה הָאֲתְעָרוּתָא דְּלַעֲלָא הַהִתְעוּרוֹת** 81
- 41 **מִלְמַעֲלָה, מִצֵּד הָאֱלוּקוֹת דְּכֶפֶה עֲלֵיהֶם הָרַ כְּגִיגִית, הִנֵּה מִכָּאֵן** **מִלְמַעֲלָה, מִצֵּד הָאֱלוּקוֹת דְּכֶפֶה עֲלֵיהֶם הָרַ כְּגִיגִית, הִנֵּה מִכָּאֵן** 82

(39) שבת פח, א. וראה גם ד"ה בשעה שהקדימו (תורת מנחם ח"פ ע' 223 ואילך). (40) שמות א, כד. (41) ראה תו"א ר"פ שמות. (42) תו"א מגילת אסתר צח, ד ואילך. לקו"ת פ' ראה כב, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מודעא רבה לאורייתא היינו שו קבלה מאונס, ולכן הדור
 - 2 קבלוה חזרו בני ישראל וקבלו את התורה מחדש בימי אחשורוש כפי
 - 3 שממשיך ומבאר.
 - 4 והענין בזה, שעל ידי מעשה התורה ומצות שעשו בני ישראל
 - 5 במשך כל הדורות שלאחרי
 - 6 מתן תורה עד ימי הפורים בימי
 - 7 מרדכי ואסתר, הנה בדורו של
 - 8 מרדכי ואסתר הגיעו בני ישראל
 - 9 לדרגא כזו, שדוקא בזמן
 - 10 ומצב דעבדי דאחשורוש,
 - 11 בהגלות של בני ישראל בבבל
 - 12 שלאחרי החורבן של בית ראשון,
 - 13 לפני בנין בית שני, שאז בזמן גלות
 - 14 בבבל לא היה הענין
 - 15 דאתערותא דלעלא ולא היה על
 - 16 בני ישראל גילוי אלוקות כמו שהיה
 - 17 במתן תורה בהר סיני, וכמאמר
 - 18 רז"ל⁴³ אסתר מן התורה
 - 19 מנין שנאמר⁴⁴ ואנכי הסתר
 - 20 אסתיר פני וגו', היינו,
 - 21 שמצד אתערותא דלעלא הרי
 - 22 זה הסתר לפנים מהסתר,
 - 23 הנרמז בבבל הלשון 'הסתר אסתיר'
 - 24 ובני ישראל היו אז בימי מרדכי
 - 25 ואסתר בשפל המצב (פמבואר
 - 26 במדרשי חז"ל וגם בדרושי
 - 27 מאמרי חסידות בארובה), מפל
 - 28 מקום עמדו כל בני ישראל
 - 29 (מקטן ועד גדול כולם ללא יוצא
 - 30 מן הכלל) בתנועה נפשית של
 - 31 מסירת נפש ודבקות באמונה
 - 32 באלוקות, מנער ועד זקן (וגם)
 - 33 טף ונשים (עמדו כולם כל בני
 - 34 ישראל כולם) ביום אחד⁴⁵,
 - 35 היינו⁴⁶, שהאיר אצלם אצל כל
 - 36 בני ישראל הענין ד'אחד'
 - 37 אחדות האלוקות בעולם למטה.
 - 38 וכל זה היה לא רק בעת רצון
 - 39 ובימי סגולה, שהם זמנים
 - 40 מיוחדים לגילוי אלוקות, אלא
- במשך כל זמן הגזירה, מאז שנגזרה הגזירה של המן על היהודים ועד ימי הפורים כמעט שנה שלימה, לא נפלה להם מחשבת חוץ⁴⁷, לא עלתה על דעתם אפילו מחשבה של חוסר אמונה בה' אחר ועמדו במעמד ומצב של יהודים, שמורה על הכפירה בעבודה זרה, כמאמר רז"ל⁴⁸
- בגמרא אודות תואר זה, 'יהודים' כל הפופר בעבודה זרה (שהוא כמורה בכל התורה כולה⁴⁹) נקרא יהודי על שם ההוראה, ולכן בכל מגילת אסתר (זמן מרדכי ואסתר) נקראים בני ישראל (לא יעקב או ישראל, כפי שהם נקראים בתורה בית יעקב או בני ישראל, אלא) בשם יהודים דוקא, אף על פי שהיו אז הגולים בגלות בבבל (לא רק משבט יהודה, אלא) מפל שנים עשר השבטים⁵⁰, החל מאיש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי וגו' איש ימיני⁵¹, ככתוב במגילת אסתר שיהיה מרדכי משבט בנימין שזהו פירוש התואר 'איש ימיני', ואף על פי כן, על אף שמרדכי היה משבט בנימין ולא משבט יהודה היתה מעלתו בזה שהיה איש יהודי, שפרוש⁵⁰ כמבואר בחסידות שר ליהודים, כמו בלשון המשנה איש הר הבית⁵² (וזה לשון המשנה, "איש הר הבית היה מחזר על כל משמר ומשמר, ואבוקות דולקין לפניו, וכל משמר שאינו עומד, אומר לו איש הר הבית, שלום עליך. ניכר שהוא ישר, חובטו במקלו. ורשות היה לו לשרוף את כסותו") שפירושו האיש הממונה על הר הבית,
- הר כגניגית, הנה מפאן מודעא רבה לאורייתא, ולכן הדור קבלוה בימי אחשורוש. והענין בזה, שעל ידי מעשה התורה ומצות במשך כל הדורות שלאחרי מתן תורה, הנה בדורו של מרדכי ואסתר הגיעו לדרגא כזו, שדוקא בזמן ומצב דעבדי דאחשורוש, בהגלות שלאחרי החורבן, שאז לא היה הענין דאתערותא דלעלא, וכמאמר רז"ל⁴³ אסתר מן התורה מנין שנאמר⁴⁴ ואנכי הסתר אסתיר פני וגו', היינו, שמצד אתערותא דלעלא הרי זה הסתר לפנים מהסתר, ובני ישראל היו אז בשפל המצב (פמבואר במדרשי חז"ל וגם בדרושי חסידות בארובה), מפל מקום עמדו כל בני ישראל (מקטן ועד גדול) בתנועה של מסירת נפש, מנער ועד זקן (וגם) טף ונשים (עמדו כולם) ביום אחד⁴⁵, היינו⁴⁶, שהאיר אצלם הענין ד'אחד' בעולם למטה. וכל זה היה לא רק בעת רצון ובימי סגולה, אלא במשך כל זמן הגזירה, כמעט שנה שלימה, לא נפלה להם מחשבת חוץ⁴⁷, ועמדו במעמד ומצב של יהודים, שמורה על הכפירה בעבודה זרה, כמאמר רז"ל⁴⁸ כל הכופר בעבודה זרה (שהוא כמורה בכל התורה כולה⁴⁹) נקרא יהודי, ולכן בכל מגילת אסתר (זמן מרדכי ואסתר) נקראים (לא יעקב או ישראל, בית יעקב או בני ישראל, אלא) בשם יהודים דוקא, אף על פי שהיו אז (לא רק משבט יהודה, אלא) מפל השבטים⁵⁰, החל מאיש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי וגו' איש ימיני⁵¹, שהיה משבט בנימין, ואף על פי כן, היתה מעלתו בזה שהיה איש יהודי, שפרוש⁵⁰ שר ליהודים, כמו איש הר הבית⁵²

(43) חולין קלט, ב. (44) וילך לא, יח. (45) אסתר ג, יג. (46) ראה גם סה"מ תרפ"ט ע' קסב. תש"ח ע' 118. (47) תו"א שם צז, א. צט, ב. (48) מגילה יג, רע"א. (49) קידושין מ, א. (50) תו"א שם צט, א. אוה"ת שם ע' קמא. ס"ע רצ ואילך. (51) אסתר ב, ה. (52) מדות פ"א מ"ב. וראה גם אוה"ת בראשית ח"ג תקמה, סע"א ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 [וּכְפִירוֹשׁ רִשְׁ"י עַל הַפְּסוּקִים 53 בַּתּוֹרָה הַזֶּה, אִישׁ מִלְחָמָה, וְעַל יְדֵי זֶה קִבַּלְתָּ הַתּוֹרָה מִחֻדָּשׁ בִּימֵי הַפְּרוּרִים בְּאַתְעֲרוּתָא דְלִתְתָּא' 42
2 בַּעַל מִלְחָמָה, כְּמוֹ בַּעַל הַבֵּית, שֶׁר וְאֶדְוִן], וְהֵינּוּ, שְׁמֶרְדֵּכִי נַעֲשֶׂה גַם שִׁנּוּי הַמִּטָּה קִידוּשׁ הַמִּצִּיאוֹת הַגִּשְׁמִית לְגִמְרִי (שְׁזָהוּ 43
3 הִנֵּה בַּעַל הַבֵּית וְשֶׁר וּשְׁלִיט עַל הָעֲנָנִים דִּיהוּדִי, שְׁזָהוּ פְעוּלַת הַשִּׁנּוּי וְהַקִּידוּשׁ שֶׁל הַגִּשְׁמִיּוֹת הַתַּחְתּוֹנָה אֲמִיתִית הָעֲנָנִים 44
4 שְׁהִנְהִיגָתוֹ שֶׁל מִרְדֵּכִי הִיהוּדִי הִיטָה בְּאוֹפֶן שְׁמֶבְלִי הַבֵּט עַל זֶה דְּאַתְעֲרוּתָא דְלִתְתָּא כִּי בְּאַתְעֲרוּתָא דְלִתְתָּא חָל שִׁנּוּי בְּאִדָּם עֲצָמוֹ, 45
5 שְׁפָל עֲבָדֵי הַמֶּלֶךְ כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים גּוֹ' לְהַמֵּן הָאֲנִי, הִנֵּה 46
6 מִרְדֵּכִי לֹא יָכַרַע וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה⁵⁴, כְּמִסּוּפֵר בְּמִגִּילַת 47
7 אֶסְתֵּר, וְטַעַם הַדְּבָר, כִּי הִגִּידוּ לוֹ אֶת עִם מִרְדֵּכִי⁵⁵, הֵינּוּ, 48
8 שְׁפָל הָעַם עֲמֵד בְּמַעַמְדוֹ וּמַצָּב שְׁנִקְרָאִים כּוֹלָם בְּשֵׁם עַם 49
9 מִרְדֵּכִי, שְׁעֲנִינוֹ שֶׁל מִרְדֵּכִי הִנֵּה 50
10 אִישׁ יְהוּדִי, בַּעַל הַבֵּית עַל הָעֲנָנִים דִּיהוּדִי, שְׁזָהוּ עֲנָנִים 51
11 הַמְּסִירָת נֶפֶשׁ עַל הַמְּסִירָת נֶפֶשׁ עַל אִיִּישִׁי, וּבִפְשָׁטוֹת, 52
12 שְׁמֶבְלִי הַבֵּט עַל הַגְּזִירָה, שְׁהִיטָה רַק עַל יְהוּדִים, 53
13 וּמִפְּנֵי הַיּוֹתָם יְהוּדִים, הִיטָה אֶצְלָם הַמַּעֲלָה שְׁעֲמָדוֹ בְּכָף בְּמִסִּירָת נֶפֶשׁ, וְעַד שְׁאֲפִילוֹ 54
14 בְּמַחְשָׁבָה לֹא נִפְּלָה לָהֶם מַחְשַׁבַת חוּץ חֵס וְשָׁלוֹם⁴⁷. וְלָכֵן נַעֲשֶׂה אֲזַי סִיּוֹם וּגְמָר וְקִיּוֹם הָעֲנָנִים 55
15 דְּמִתֵּן תּוֹרָה מִצַּד אֲתַעֲרוּתָא דְלִתְתָּא בְּלִבָּד (שְׁעַל 56
16 יְדֵי זֶה מִתְבַּטֵּלַת הַמּוֹדַעַת רַבָּה לְאוֹרִיִּיתָא שְׁהִיטָה מִצַּד הַתַּחֲלַת הָעֲנָנִים דְּמִתֵּן תּוֹרָה בְּאוֹפֶן 57
17 שֶׁל אֲתַעֲרוּתָא דְלַעֲלָא). וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה גַם שִׁנּוּי הַמִּטָּה לְגִמְרִי (שְׁזָהוּ אֲמִיתִית הָעֲנָנִים 58
18 דְּאַתְעֲרוּתָא דְלִתְתָּא), וְלֹא כְּמוֹ בְּמִתֵּן תּוֹרָה, שְׁאֲף עַל פִּי שְׁמֶכָל אַרְבַּע רוּחוֹת וּמִלְמַעֲלָה 59
19 וּמִלְמַטָּה⁵⁶ הִנֵּה הַקּוֹל יוֹצֵא אֲנָכִי הַיּוֹי' אֶלְקִיךָ 60
20 לְאַחֵר זֶה כְּאֲשֶׁר בְּמִשְׁוֹף הַיּוֹבֵל הִמָּה יַעֲלוּ בְּהָרִי⁵⁸, אֲזִי נִשְׁאַר הַמִּטָּה בְּמַצָּבוֹ כְּמוֹ לִפְנֵי זֶה, 61
21 וְהִיוּ צְרִיכִים לְהַתְחִיל לִפְעוֹל בּוֹ עֲבוֹדַת הַבִּירוֹרִים⁵⁹ הַפְּרִדַת הַטּוֹב מִהָרַע 62
22 וְהַעֲלָתוֹ לְקֹדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁצִּירֵךְ לִפְעוֹל בְּכִלּוֹת הָעוֹלָם, כִּי כִּיּוֹן שֶׁהַתַּחֲלָת 63
23 הָאֱלֹקִית עַל הָרַי הִיטָה בְּאַתְעֲרוּתָא דְלַעֲלָא, הַמִּצִּיאוֹת שֶׁל הָרַי הִיטָה 64
24 קֹדֶשׁ רַק בַּעַת מִתֵּן תּוֹרָה עֲצָמָה אֲבָל לֹא לְאַחֵר מִכֵּן. 65
25 (ה) וְזֶהוּ גַם הַטַּעַם הַפְּנִימִי עַל כֵּךְ שְׁדוּקָא יָמֵי הַפְּרוּרִים וְלֹא שֶׁאֵר 66
26 הַמּוֹעֲדִים, כּוֹלָל חַג הַשְּׁבוּעוֹת יוֹם מִתֵּן תּוֹרָה, הֵם יָמֵי מִשְׁתָּה וְשִׁמְחָה, 67
27 כִּי, מִשְׁתָּה וְשִׁמְחָה קָשׁוּר עִם עֲנָנִים שְׁהוּא נִיכָר וְנִרְגָשׁ בְּגָלוּי, 68
28 הַבִּירוֹרִים⁵⁹. 69
29 (ה) וְזֶהוּ גַם הַטַּעַם שְׁדוּקָא יָמֵי הַפְּרוּרִים הֵם יָמֵי מִשְׁתָּה וְשִׁמְחָה, כִּי, מִשְׁתָּה 70
30 וְשִׁמְחָה קָשׁוּר עִם עֲנָנִים שְׁהוּא בְּגָלוּי, וְעֲנָנִים הַקָּשׁוּר בְּגִשְׁמִיּוֹת (שְׁלָכֵן 71
31 72 73 74 75 76 77 78 79

(53) בשלח טו, ג. (54) אסתר ג, ב. (55) שם, ו. (56) ראה שמו"ר פ"ה, ט. תיקוני זהר תיקון כב (סד, ב). תניא פל"ו (מו, א).

(57) יתרו כ, ב"ג. ואתחנן ה, ו"ז. (58) שם יט, יג. (59) ראה לקו"ת פ' ראה כח, ב. סה"מ תרח"ץ ע' קמח.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְעֵנִין קָשׁוּר בְּגִשְׁמִיּוֹת (שְׁלֹכֵן אֵין שְׁמָחָה אֱלָא בְּכָשָׁר גִּשְׁמִי
- 2 וְאֵין שְׁמָחָה אֱלָא בִּינִין⁶⁰ גִּשְׁמִי). וְכִין שֵׁשׁ בְּזָה בְּקִבְלַת הַתּוֹרָה
- 3 בִּימֵי הַפּוֹרִים הַצִּירֹף שֶׁל גִּשְׁמִיּוֹת וְרוּחָנִיּוֹת, גַּם קִדּוּשׁ הַמִּצִּיאוֹת
- 4 הַגִּשְׁמִית לְגַמְרִי וְגַם קִבְלַת הַתּוֹרָה בְּרוּחָנִיּוֹת לְכֵן נַעֲשִׂית גַּם הַשְׁמָחָה
- 5 בְּאוֹפֵן שֶׁל בְּלִי גְבוּל, לְמַעַלָּה
- 6 מִכָּל מְדִידָה וְהַגְבָּלָה, כִּי מִצַּד
- 7 אֶחָד הַשְׁמָחָה הִיא שְׂמֵחָה גִּשְׁמִית וּמִצַּד
- 8 שֵׁנִי הִיא שְׂמֵחָה רוּחָנִית שֶׁלֹּא מוֹגְבֵּלָת
- 9 בְּהַגְבָּלוֹת וּבְגִדְרִים שֶׁל הַמִּצִּיאוֹת
- 10 הַגִּשְׁמִית אֲפִילוּ לְמַעַלָּה
- 11 מִהַגְבָּלוֹת הַתּוֹרָה, בְּאוֹפֵן דָּעַד
- 12 דְּלֹא יָדַע כִּנְזוּר לַעֲלִי (וְלֹא כְּמוֹ
- 13 שְׂמֵחָת הַמּוֹעֲדִים שֶׁהִיא
- 14 בְּהַגְבָּלָה וְהִיא שׁוֹלְחִים שְׁלֹחִים
- 15 לְהַשְׁגִּיחַ שֶׁלֹּא יִשְׁמַחוּ יוֹתֵר מִיֵּד, כְּמוֹכָא
- 16 לַעֲלִי), לְפִי שֶׁהָיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָז
- 17 בִּימֵי הַפּוֹרִים בְּמַעֲמָד וּמַצֵּב דְּלֹא
- 18 יָדַע וְהַתּוֹרָה מִעַל הַהַגְבָּלוֹת.
- 19 וְעֵנִין זֶה שְׁפּוֹרִים הוּא מִעַל
- 20 הַהַגְבָּלוֹת קָשׁוּר עִם עֵנִין הַגּוֹרֵל
- 21 שֶׁבְּפּוֹרִים, שְׁנִי קָרָא מוֹעֵד זֶה בְּשֵׁם
- 22 'פּוֹרִים' עַל שֵׁם הַפּוֹר⁶¹, הוּא
- 23 הַגּוֹרֵל⁶² שֶׁעָשָׂה הֵמֶן כְּדִי לְדַעַת מַתִּי
- 24 לְבַצֵּעַ אֶת גּוֹיֵרְתוֹ, חֲלִילָה, שֶׁעֵינֵן הַגּוֹרֵל
- 25 הוּא לְמַעַלָּה מִטַּעַם וְדַעַת כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב
- 26 בְּתוֹרָה לְגַבִּי חֲלוּקָת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
- 27 לְשִׁבְטִים אֵךְ בְּגוֹרֵל יִחְלַק אֶת
- 28 הָאֶרֶץ⁶³, כְּמִבּוֹאֵר בְּאֶרְצָה
- 29 בְּדִירוֹשִׁים מֵאֲמָרֵי חֲסִידוֹת עַל
- 30 פְּסוּקִים אֱלוֹ⁶⁴ (וְכַךְ מִבּוֹאֵר
- 31 בְּתוֹרָה אֹר לְאֲדוֹמִ"ר הֶזְקֵן, כִּי הֵמֶן הִפִּיל פּוֹר הוּא הַגּוֹרֵל. לְפָנֵי הֵמֶן שֶׁהִפִּילוּ
- 32 לְפָנָיו וְלֹא הוּא בַּעֲצוֹ שֶׁהִקְלִיפָה רֹצֵחַ לְהַדְמוֹת לְקִדּוּשָׁה כְּקוֹף בְּפָנֵי אָדָם.
- 33 וְעֵינֵן הַגּוֹרֵל בְּמִקְדָּשׁ הוּא שֶׁהִמְפִּיל הַגּוֹרֵל קוֹדֵם שִׁפּוּל הַגּוֹרֵל אֵינוֹ יוֹדַע הִיאֵךְ
- 34 יִפּוֹל לֹזֶה, אוֹ לֹזֶה וּמִסְכִּים דַּעְתוֹ עַל הַשְׁעִיר שֶׁהוּא לְעֻזָּאֵל וְאֵם יִפּוֹל עַלִּיו
- 35 הַגּוֹרֵל לֵה' יִהְיֶה חֲטָאֵת לֵה' שֶׁשֵּׁם אֵין עוֹנוֹת מִבְּדִילִין וְדוֹנוֹת נַעֲשׂוּ כִּזְכוּיָו.
- 36 וְלִכֵּן הַגּוֹרֵל לְפָנֵי ה' דִּיּוּקָא בְּמִקְדָּשׁ כִּי מִדְּרָגָה זוֹ גְבוּהָ וְזוֹ שְׂרָצָה הֵמֶן שֶׁרָשׁ
- 37 עָשׂוּ לְהַגְבִּיחַ כְּנֹשֶׁר בְּגִסּוֹת הַרוּחַ וְהַתְנַשּׁאוֹת לְדִמוּת לְקִדּוּשָׁה וְלַהֲפִיל גּוֹרֵל לְפָנֵי
- 38 הֵמֶן לְכֵן עָשָׂה עֵץ נִי אֲמָה טוֹמָאָה דְּקִלְפָּה דְּבִרְיָא גִּדְרֵי גוֹ"ן אֲמָה דְּמִרְדְּכִי
- דְּקִדּוּשָׁה נִי שְׂעִיר בִּינָה וְרָצָה לְחַלּוֹת אֶת מִרְדְּכִי וּלְיִקַּח חַיּוֹת מִרְדְּכִי
- בְּבֵית הֵמֶן. וְכַתִּיב אֲשֶׁר שִׁלַּת אָדָם בָּאֵדָם לֵרַע לוֹ. חֵיל בִּלְעַד וּקִיאֵנוּ אָדָם
- בְּלִיעַל רֹצֵחַ לְחֲטוֹף יִנְיָקָה מִהַקְדוּשָׁה וְנִהְפֹךְ הוּא שְׂבִית הֵמֶן נִתְנָה לְמִרְדְּכִי
- דּוּקָא",) וּבְאוֹפֵן שֶׁמַּעֲנִין הַפּוֹר (הוּא הַגּוֹרֵל) לְשׁוֹן יָחִיד,
- נַעֲשֶׂה פּוֹרִים לְשׁוֹן רַבִּים
- [בְּדוּגְמַת שְׁנֵי הַגּוֹרֵלוֹת דִּיּוֹם
- הַפּוֹרִים⁶⁵, שֶׁלֹּא הָיוּ רַק גּוֹרֵל
- אֶחָד אֲלֵא שְׁנַיִם שְׁהָרִי יוֹם
- הַפּוֹרִים הוּא כְּפּוֹרִים, כְּכ"ף
- הַדְּמִיּוֹן, כְּמוֹ פּוֹרִים (כְּדֹאִיתָא
- בְּתַקּוּנֵי זוֹהַר⁶⁶), הֵינִינוּ
- שֶׁהָעִקָּר הוּא כְּפּוֹרִים יוֹם
- הַכִּיפּוֹרִים אֵינוֹ אֲלֵא כְּמוֹ פּוֹרִים],
- וְהַשְׂמָעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל שְׁנֵי גּוֹרֵלוֹת
- הִיא הֵינִינוּ, פּוֹר דְּלַעֲוִימַת זֶה שֶׁל
- הִפְךָ הַקְדוּשָׁה (דְּהֶמֶן) וּפּוֹר
- דְּקִדּוּשָׁה, בִּינֵן שֶׁמֶהִפְכִּים אֶת
- הָעֵנִין דְּאֲרוּר הֵמֶן לְכָרוֹף
- מְרַדְּכִי וְלִכֵּן גַּם הַפּוֹר, הַגּוֹרֵל, שֶׁל
- הֵמֶן הוֹפֵךְ לְחַיּוֹת עֵינֵן שֶׁל קִדּוּשָׁה,
- וְעַד דְּלֹא יָדַע בֵּין אֲרוּר הֵמֶן
- לְכָרוֹף מְרַדְּכִי¹² (וְאָף עַל פִּי
- כֵּן לְמִירוֹת שֶׁמְדוּבֵר בְּדִרְגָּה נַעֲלִית
- שֶׁשֵּׁם אֵין הַבֵּל (לֹא יָדַע) בֵּין 'אֲרוּר
- הֵמֶן' לְבִירוֹךְ מִרְדְּכִי' הַהִמְשָׁכָה
- וְגִילּוֹי הָאֱלוּקוֹת הִיא רַק בְּמָקוֹם
- הָרָאוּי כו'⁶⁷, רַק לְבִירוֹךְ מִרְדְּכִי
- וְלֹא לְאֲרוּר הֵמֶן, וְכַמְבּוֹאֵר בְּמֵאֲמָר
- אֲדוֹמִ"ר מִהַר"ש, "צִירִךְ לְהַכִּין עֵינֵן
- בְּקִשָּׁת מֹשֶׁה וּנְפִלְטוֹ אֵנִי וְעַמִּי שֶׁלֹּא
- תִּשְׂרָה שְׂכִינָה עַל אוֹמוֹת הָעוֹלָם, וְלִכְאוּרָה הִלָּא הִשְׂרָאת הַשְׂכִּינָה הִיא בַּחֲנִינָה
- גְבוּהָ מֵאֵד שְׂצִירָךְ עֲבוּדָה רַבָּה וִיגִיעָה עֲצוּמָה כְּכִדִּי לְבוֹא לְבַחֲנִינָה זוֹ, וְלִמָּה
- בִּיקֶשׁ שֶׁלֹּא יִשְׂרָה שְׂכִינָתוֹ עַל אוֹמוֹת הָעוֹלָם, מִהֲכִי חֲתִי שִׁישְׂרָה שְׂכִינָתוֹ
- עֲלֵיהֶם כו'. אֵךְ הָעֵינֵן הוּא לְפִי שְׂרָאָה י"ג מִדּוֹת הַרְחָמִים שֶׁנוֹשָׂא עוֹן וְעוֹבֵר
- עַל פֶּשַׁע שֶׁלִּגְבִי בַּחֲנִינָה זוֹ נִאֲמָר אִם חֲטָאֵת מִהַ תַּפְעַל בּוּ וּרְבּוּ פֶּשַׁעֲךָ מִהַ
- תַּעֲשֶׂה לוֹ אִם צְדָקָת מִהַ תִּחַן לוֹ כו', שְׂאִינוֹ נּוֹגַע וְתוֹפֵס מָקוֹם עֵינֵן קִיּוֹם הַמַּצּוֹת
- וְהַעֲדָר עֲשִׂיתָן... וְלִכֵּן הִי יָרָא מִשֶּׁהַ שְׂכִינָתוֹ זוֹ דָּאָם צְדָקָת יָכוֹל לְחַיּוֹת
- יִשְׂרָאֵל שְׂכִינָתוֹ עַל אוֹמוֹת הָעוֹלָם גַּם כֵּן, לְכֵן בִּיקֶשׁ שֶׁלֹּא תִּשְׂרָה שְׂכִינָה עַל

(60) פסחים קט, א. (61) אסתר ט, כו. (62) שם ג, ז. ט, כד. (63) פינחס כו, נה. (64) ראה תו"א מגילת אסתר צג, ד. קכא, א. קכג, ג. אוה"ת שם ע' סא ואילך. ס"ע קסג ואילך. ע' קצו. ע' רו ואילך. מאמרי אדה"ז פרשיות ח"א ע' שפד ואילך (בענין "פור הוא הגורל"); אוה"ת פינחס ע' א.ס. סה"מ תרכ"ו ע' קעג ואילך (בענין "אך בגורל יחלק את הארץ"). (65) אחרי טז, ח. (66) תיקון כא (נז, ב). וראה תו"א שם צה, סע"ד ואילך. צט, ד ואילך. קכא, א ואילך. אוה"ת מגילת אסתר ע' סא ואילך. (67) ראה אוה"ת שם ע' כט. סה"מ תר"ל ע' קז. (68) ראה אסתר ח, א-ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אומות העולם כו'. וזהו ונפלינו אני ועמך שאפילו מבחינת פלא דהיינו בחינת
 - 2 אם צדקת יומשך גם כן להיות אני ועמך דוקא ולא אומות העולם... ועל פי
 - 3 דין התורה לא יומשך כי אם למקום הראוי דהיינו לישראל דוקא כו'... וזהו
 - 4 כענין שמחת פורים שצריך להיות עד דלא ידעי בין ארור המן לברוך מרדכי
 - 5 כו' ואף-על-פי-כן גם משם יומשך
 - 6 שיהיה 'ארור המן וברוך מרדכי'
 - 7 דוקא..."), ועד כדי כך היא הפיכת
 - 8 'ארור המן' ל'ברוך מרדכי' שפית
 - 9 המן ניפתן למרדכי⁶⁸, ככתוב
 - 10 במגילת אסתר וליהודים היתה
 - 11 אותה זו תורה, ושמחה זה
 - 12 יום טוב, וששון זו מילה,
 - 13 ויקר אלו תפילין⁶⁹, כדרשת
 - 14 הגמרא על פסוק זה במגילת אסתר
 - 15 ועד לאורה ושמחה וששון
 - 16 ויקר כפשוטו שכל זה מדגיש יותר
 - 17 את הפיכת ה'לעומת זה' ('ארור המן')
 - 18 לקדושה ('ברוך מרדכי').
 - 19 ויהי רצון שמהעבודה
 - 20 דימי הפורים — שאז
 - 21 השמחה היא עד דלא ידע,
 - 22 כמבואר לעיל ויהי ענין השמחה
 - 23 בכלל אפילו שמחה רגילה פורץ
 - 24 גדר ומדידה והגבלה⁷⁰, כמו
 - 25 שרואים בפועל שכאשר אדם שמח,
 - 26 הוא יוצא מגדרו מציאותו הרגילה
 - 27 (למשל, אם בדרך כלל הוא חסכן, בעת
 - 28 שמחה הוא פורץ) ועל אחת כמה
 - 29 וכמה שמחה דעד דלא ידע שהיא שמחה בלתי רגילה — נבוא
 - 30 בקרוב ממש לקיים הענין דמיסמך גאולה לגאולה (פורים)
- לפסח⁷¹, כדברי הגמרא שבשנה מעוברת ימי הפורים הם בחודש אדר שני, הסמוך לחודש ניסן, כדי לסמוך את גאולת פורים לגאולת פסח וימי צאתך מארץ מצרים ארצנו נפלאות⁷², ככתוב בנבואת מיכה שאז בגאולה העתידה ילמדו תורתו של משיח, והיינו שאף על פי שלא יהיה עוד הפעם מתן תורה (כידוע הלשון בזה⁷³), מכל מקום בזה⁷³ בתורת החסידות, מכל מקום תוסף בזה בהתגלות התורה עד לאופן שהתורה של עולם הזה, הכל הוא לגבי תורתו של משיח⁷⁴, כדברי המדרש על הכתוב בקהלת "כי אם שנים הרבה יחיה האדם בכולם ישמח ויוכר את ימי החשך כי הרבה יהיו כל שבא הבל", "כי אם שנים הרבה, ישמח בשמחת התורה, ויוכר את ימי החשך, אלו ימי הרעה, כי הרבה יהיו, תורה שאדם למד בעולם הזה, הבל היא לפני תורתו של משיח" ודוקא הוא משיח ילמד תורה את כל העם⁷⁵ למקטנם ועד גדולם⁷⁶ (בדוגמת האמור לעיל (סעיף ד) בעבודה דפורים שהגזירה היתה על כל בני ישראל, מקטן ועד גדול, וכל בני ישראל כולם עמדו במסירות נפש כמעט שנה שלימה). וכל זה יהיה בעגלא במהירות דידן (לפי המושגים) שלנו, ובקרוב ממש, ובחסד וברחמים, בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו.

(69) מגילה טז, ב. (70) ראה סה"מ תרנ"ז ע' רכג ואילך. (71) מגילה ו, סע"ב (ובפרש"י). (72) מיכה ז, טו. (73) ראה סה"מ תר"ם ח"א ע' קצט. ע' רפד. תרמ"א ע' תיב. תרמ"ז ע' פז. תרנ"ו ע' שנו. המשך תרס"ו ע' כג [לב]. שם ע' תקמו [תש"ט]. תער"ב ח"א ע' שסו. ח"ב ע' אצו [ח"ב ע' תקב. ח"ה ע' אתקג]. סה"מ עטר"ת ע' רצא. תרפ"ה ע' קצט. ה'תש"ט ע' 57. ועוד. (74) קהלת רבה פ"א, ח. (75) רמב"ם הל' תשובה פ"ט ה"ב. לקו"ת צו יז, א"ב. שער האמונה פרק נו ואילך. סה"מ צ' להצ"צ מצות מינוי מלך פרק ג. (76) ע"פ לשון הכתוב — ירמי' לא, לג.

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

1 נאמר בתורה, בפרשת חוקת, והיא קריאת התורה של פרשת פרה:
 2 זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר גו' ויקחו אליך
 3 אל משה רבינו פרה אדמה וגו'. וצריך להבין מהו אמרו
 4 זאת חקת התורה², מהו הטעם לכך שעל מצות פרה אדמה, נאמר
 5 'זאת חוקת התורה' דלכאורה,
 6 כיון שבכתוב זה נאמר ציווי מיוחד על פרה אדמה, שהיא
 7 מצוה זו של פרה אדמה מסוג
 8 המצוות הנקראים בשם
 9 חוקים, המצוות שאין להן טעם
 10 והסבר שכלי שאומות העולם
 11 מונין מצעדים את ישראל
 12 לומר וטוענים כלפי בני ישראל
 13 מה המצוה הזאת ומה טעם
 14 יש בה ובפטרט שיש בה
 15 במצות פרה אדמה דבר והיפוכו,
 16 שכל העוסקין בפרה
 17 מטמאין על ידי העיסוק בכך,
 18 והיא גופה עצמה מטמאת³ את
 19 הטמא על ידי שמזין עליו מאפר
 20 הפרה], לפיכך כתב בה במצוה
 21 זו חקה, כי על מצוה זו אומר
 22 הקדוש-ברוך-הוא גזירה היא
 23 מלפני (חקה חקקתי גזירה
 24 גזרתי⁴), אין לך רשות
 25 להרהר אחריה⁵ ולתהות מהו
 26 הטעם של מצוה זו, אם כן, הנה
 27 ליה למימר היה לו לכתוב לומר
 28 זאת חקת הפרה, וממה
 29 שנאמר זאת חקת התורה,
 30 משמע, שענין זה של מצות
 31 פרה אדמה, על אף שהיא מצוה
 32 מיוחדת שייכת ל'חוקים' הוא
 33 כללות התורה כולה גם של
 34 מצוות התורה שאינם בגדר 'חוקים',

ביאור בדרך אפשר

36 וצריך להבין הענין בזה ומדוע ענין פרה אדמה הוא אכן 'חוקת
 37 התורה' של כללות התורה כולה?
 38 וגם צריך להבין בפרטי הענינים במצוה זו מצות פרה אדמה,
 39 כפי שמצינו במדרש⁶ ששאל עובד כוכבים אחד על זה
 40 שמביאים פרה ושוּרפין
 41 אותה וכותשין אותה לעשות
 42 אותה אפר ונוטלין את אפרה
 43 ומזין וכו', דאף על פי
 44 שמסיים שם אלא אמר
 45 הקב"ה חקה חקקתי גזירה
 46 גזרתי, ולכן אין מקום לתמוה על
 47 פרטי הדברים של מצות פרה אדמה
 48 כי הם גזירה של הקדוש-ברוך-הוא,
 49 מכל מקום, מכיון שזהו חקת
 50 התורה, שאיקרי תורה
 51 בגין דאורי⁷, משום שהיא מורה
 52 ומלמדת, תורה מלשון הוראה⁸,
 53 הרי מוכן שבכל פרטי ענינים
 54 הנזכרים לעיל, צריך להיות
 55 הוראה כללית בעבודת כל
 56 אחד מישראל ויש להבין מהי
 57 ההוראה הנלמדת מכל הפרטים הללו
 58 במצות פרה אדמה?
 59 גם צריך להבין⁹ מה שמצות
 60 פרה אדמה שהיא חקה
 61 שלמעלה מטעם ודעת כאמור

בס"ד. ש"פ תשא, פ' פרה, י"ח אדר, ה'תשל"ה (הנחה בלתי מוגה)

1 זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר גו'
 2 ויקחו אליך פרה אדמה וגו'. וצריך
 3 להבין מהו אמרו זאת חקת התורה², דלכאורה,
 4 כיון שבכתוב זה נאמר ציווי על פרה אדמה,
 5 שהיא מסוג המצוות הנקראים בשם חוקים,
 6 שאומות העולם מונין את ישראל לומר מה
 7 המצוה הזאת ומה טעם יש בה ובפטרט שיש
 8 בה דבר והיפוכו, שכל העוסקין בפרה מטמאין,
 9 והיא גופה מטמאת³], לפיכך כתב בה חקה,
 10 גזירה היא מלפני (חקה חקקתי גזירה גזרתי⁴),
 11 אין לך רשות להרהר אחריה⁵, אם כן, הנה ליה
 12 למימר זאת חקת הפרה, וממה שנאמר זאת
 13 חקת התורה, משמע, שענין זה הוא כללות
 14 התורה כולה, וצריך להבין הענין בזה. וגם
 15 צריך להבין בפרטי הענינים במצוה זו, כפי

16 שמצינו במדרש⁶ ששאל עובד כוכבים אחד על זה שמביאים פרה ושוּרפין
 17 אותה וכותשין אותה ונוטלין את אפרה ומזין וכו', דאף על פי שמסיים שם
 18 אלא אמר הקב"ה חקה חקקתי גזירה גזרתי, מכל מקום, מכיון שזהו חקת
 19 התורה, שאיקרי תורה בגין דאורי⁷, מלשון הוראה⁸, הרי מוכן שבכל פרטי
 20 ענינים הנזכרים לעיל צריך להיות הוראה כללית בעבודת כל אחד מישראל.
 21 גם צריך להבין⁹ מה שמצות פרה אדמה שהיא חקה שלמעלה מטעם ודעת

(1) חוקת יט, ב. (2) ראה לקו"ת חוקת נז, א. רד"ה וידבר גו' זאת חוקת עדר"ת (המשך תער"ב ח"א ע' תקלב נ"ח ג ע' תשל"ב), תרפ"א (סה"מ תרפ"א ע' קצט). ועוד. (3) במדב"ר פ"ט, ה. וראה אוה"ת חוקת הוספות ע' 14. (4) במדב"ר שם, א"ח. (5) פרש"י ר"פ חוקת – מיומא סז, ב. (6) במדב"ר שם, ח. (7) זהר ח"ג נג, ב. (8) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ספר השרשים שלו ערך ירה. (9) ראה גם ד"ה הנ"ל עדר"ת.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לעיל נאמרה בתורה שכל ענינה של התורה הוא בחינת חכמה
 2 וטעם כו', שמזה מוכן שגם הענין דפירה אדומה שלמעלה
 3 מטעם ודעת נמשך ויורד ובא בחכמת התורה ואם כן, למרות
 4 שבעצם זהו ענין שלמעלה מטעם ודעת, בכל זאת הוא נמשך, באופן מסוים,
 5 בחכמה ושל, וכמוכן גם ממה
 6 שאמרו במדרש¹⁰ שאמר לו
 7 הקב"ה למשה לך אני מגלה
 8 טעם פרה וכו' הרי שעם היותה
 9 למעלה מטעם ודעת, בכל זאת יש
 10 למצוה פרה אדומה 'טעם'. אלא
 11 שענין זה של 'טעם פרה' לא
 12 היה ככחו של משה לעמוד עליו
 13 ולדעת אותו מצד עצמו, שלכן
 14 הוצרך הקב"ה לגלות לו
 15 טעם פרה, וענין זה גופא
 16 עצמו היה לאחר שנתפרקמו
 17 פניו מצד התשוקה והצער
 18 שהיה לו מכך שלא הבין את הטעם
 19 של מצוה זו כו', כדאיתא כפי
 20 שמוכח במדרש¹¹ שעל כל
 21 דבר ודבר שהיה אומר
 22 הקב"ה למשה, אומר לו
 23 הקדוש-ברוך-הוא למשה טומאתו
 24 וטהרתו כיצד דבר זה נטמא ובאיזה
 25 אופן היא טהרתו, פיון שהגיע
 26 לפרשת אמור אל הכהנים,
 27 אמר לו משה, רבונו של
 28 עולם, אם נטמא זה הכהן
 29 שנטמא למת (באופן שהדבר מותר לו)
 30 במה תהא טהרתו, לא השיבו
 31 הקדוש-ברוך-הוא למשה על שאלה זו,
 32 באותה שעה נתפרקמו פניו
 33 של משה מרוב צער, פיון
 34 שהגיע לפרשת פרה אדומה,
 35 ענה לו הקדוש ברוך הוא על שאלתו
 36 בשעתו 'במה תהא טהרתו' ואמר
 37 לו הקב"ה כו' זו טהרתו,
 38 ולקחו לטמא מעפר שרפת
 39 החטאת (ורק לאחר זה אחרי
 40 שנאמרה למשה מצות פרה אדומה
 41 אמר לו הקב"ה לך לבדך אני
- מגלה טעם פרה, אבל לאחר לכל אדם אחר מלבד משה רבינו
 חקה. ולהעיר, שבמקום אחד במדרש¹² מסיים, אמר משה
 רבינו לפניו, רבונו של עולם, וכי טהרה היא, אמר הקב"ה,
 משה, חקה היא וגזירה גזרתי, ואין בריה יכולה לעמוד
 על גזרתי, שמזה משמע שגם אצל משה נשאר
 שגם שאפילו אצל משה
 שהקדוש ברוך הוא כן גילה לו טעם
 פרה נשאר הדבר במובן מסוים
 באופן של חקה ולכן גם משה
 רבינו התפלל 'וכי טהרה היא'. וזהו
 גם מה שאמר שלמה המלך
 על כל אלה כל דברי התורה
 והמצוות עמיתי והבנתי ופרשתי
 של פרה אדומה חקרתי
 ושאלתי ופשפשתי וחיפשתי,
 אמרתי¹³ אחכמה והיא
 רחוקה ממני¹⁴, והיינו, שאף
 ששלמה היה בדור החמשה
 עשר, במה דורות לאחר
 משה רבינו, לאחר שכבר
 נכתב ענין פרה אדומה
 בתורה שבכתב ונדרש בתורה
 שבעל פה, וכבר ידע שלמה
 המלך שנתפרקמו פניו של
 משה כו', ורק לו למשה רבינו
 בלבד נתגלה טעם פרה (או
 שגם אצלו אפילו אצל משה רבינו
 נשאר הדבר באופן של חוקה
 כנזכר לעיל), ואף על פי כן,
 אמרתי אחכמה גו', ובכל זאת,
 שלמה המלך ביקש וניסה להבין את
 טעמה וענינה של מצות פרה אדומה
 שמזה מוכן, שגם ענין
 החוקה צריך להיות נמשך
 בחכמה וטעם כו' וצריך להבין
- נאמרה בתורה שכל ענינה הוא בחינת חכמה
 וטעם כו', שמזה מוכן שגם הענין דפירה אדומה
 שלמעלה מטעם ודעת נמשך בחכמת התורה,
 וכמוכן גם ממה שאמרו במדרש¹⁰ שאמר לו
 הקב"ה למשה לך אני מגלה טעם פרה וכו'.
 אלא שענין זה לא היה ככחו של משה מצד
 עצמו, שלכן הוצרך הקב"ה לגלות לו טעם פרה,
 וענין זה גופא היה לאחר שנתפרקמו פניו מצד
 התשוקה והצער כו', כדאיתא במדרש¹¹ שעל כל
 דבר ודבר שהיה אומר הקב"ה למשה, אומר לו
 טומאתו וטהרתו, פיון שהגיע לפרשת אמור אל
 הכהנים, אמר לו משה, רבונו של עולם, אם
 נטמא זה במה תהא טהרתו, לא השיבו, באותה
 שעה נתפרקמו פניו של משה, פיון שהגיע
 לפרשת פרה אדומה, אמר לו הקב"ה כו' זו
 טהרתו, ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת (ורק
 לאחר זה אמר לו הקב"ה לך אני מגלה טעם
 פרה, אבל לאחר חקה. ולהעיר, שבמקום אחד
 במדרש¹² מסיים, אמר לפניו, רבונו של עולם,
 וכי טהרה היא, אמר הקב"ה, משה, חקה היא
 וגזירה גזרתי, ואין בריה יכולה לעמוד על
 גזרתי, שמזה משמע שגם אצל משה נשאר
 הדבר באופן של חקה). וזהו גם מה שאמר
 שלמה על כל אלה עמיתי ופרשתי של פרה
 אדומה חקרתי ושאלתי ופשפשתי, אמרתי¹³
 אחכמה והיא רחוקה ממני¹⁴, והיינו, שאף
 ששלמה היה בדור החמשה עשר, במה דורות
 לאחר משה רבינו, לאחר שכבר נכתב ענין
 פרה אדומה בתורה שבכתב ונדרש בתורה
 שבעל פה, וכבר ידע שלמה המלך שנתפרקמו
 פניו של משה כו', ורק לו נתגלה טעם פרה (או
 שגם אצלו אפילו אצל משה רבינו נשאר הדבר
 באופן של חוקה), ואף על פי כן, אמרתי אחכמה
 גו', שמזה מוכן, שגם ענין החוקה צריך להיות
 נמשך בחכמה וטעם כו'.

(10) במדבר"ר שם, ו. (11) שם, ד. (12) קה"ר פ"ח, א (ה). וראה גם לקו"ש ח"ח ע' 230 ובהערה 15. (13) קהלת ז, כג.
 (14) במדבר"ר שם, ג (בסופו).

ביאור בדרך אפשר

(15) חוקת שם, א. (16) חוקת נז, ג. (17) בזהר ח"ג קלח, ב. (18) ראה גם ד"ה שאו ידיכם תשלו". תשמ"ז. ד"ה להבין ענין פרה אדומה תשמ"ה. (19) ראה ב"ר פ"ד, ד. וראה לקו"ת קרח נג, ב. (20) פרדס שער יב (שער התיבות) פ"ב. ר"ח שער התשובה פ"ו. של"ה פט, א. תניא שעהיוה"א רפ"ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 של 'חוקת התורה' מוכן, שְׁעִנְנָן חֻקַּת הַתּוֹרָה הוּא חִיבוֹר שְׁנֵי
2 עֲנָנִים אֱלֹהִים, הֵייוּ הַמְשַׁכֶּת הָרִי' דְּעֵתִיק שִׁאִיר וַיִּפְעַל בְּהָרִי'
3 דְּזַעִיר אֲנָפִין, וכפי שממשיך ומבאר.
4 (וכך מבואר ב'לקוטי תורה' לאדמו"ר חוקן על דברי המדרש הנזכרים אודות
5 'בבואה קטנה' ו'בבואה גדולה': "אשר
6 מזה מוכן איך כי ממש אותה הבחינה
7 שנאמר את השמים ואת הארץ אני
8 מלא שהוא בחינת סוכב כל עלמין
9 כנ"ל, בחינה זו ממש מאיר ומתגלה
10 מבין שני בדי הארון, וכמובן גם כן
11 מהמשל מהמראות אשר גם במראה
12 הקטנה שנראה בבואה של האדם
13 קטנה, עם כל זה הכל ממש מהות אדם
14 אחד, וכן למעלה יש זעיר אנפין ואריך
15 אנפין, ומבואר במקום אחר כי
16 בפנימיות זעיר אנפין מלוכב ממש
17 בחינת אריך אנפין").
18 (ג) וְהֵעֵנִן בְּזֶה, דְּהֵנָּה, פְּלִלֹת
19 עֲנָנִי הַתּוֹרָה הוּא כְּמוֹ
20 שְׁכָתוֹב²¹ במשלי, שהתורה אומרת
21 וְאֶהְיָ אֲצִלוֹ אצל הקדוש-ברוך-
22 הוּא גו', שְׁעֵשׂוּעִים גו',
23 מְשַׁחֶקֶת לִפְנֵי גו', שְׁהוּא
24 הַמְשׁוּגִים 'שְׁעֵשׂוּעִים' ו'משחקת' עֲנָנִי
25 הַתַּעֲנוּג, שְׁעֵנְנֵנוּ מהותו של תענוג
26 הוֹסֶפֶה עַל הַמּוֹכֶרֶת בשביל
27 לְמַלּוֹת הַחֶסֶד, כְּמוֹבָאֵר²²
28 בְּפִירוּשׁ הַבְּרָכָה בּוֹרָא נְפִשׁוֹת
29 רַבּוֹת וְחֶסֶד, שְׁקָאִי שהכוונה
30 ב'חסד' היא על מילוי החסד
31 עַל יְדֵי דְּבָרִים הַמּוֹכֶרֶת
32 לְאֵדם כְּדִי לְהַתְקִים, וְלִהְיוֹת
33 בָּהֶם כּוֹי קָאִי עַל דְּבָרִים שֵׁינִם
34 הַכְרִיזִים שְׁעֵנְנֵנִם לְהוֹסִיף
35 תַּעֲנוּג כּוֹי, וְזֶהוּ גַם עֲנָנִי
36 הַתּוֹרָה, שְׁהוּא עֲנָנִי הַתַּעֲנוּג
37 כְּכִיכּוֹל אֲצִלוֹ יִתְבָּרַךְ
- 38 (כְּמוֹבָאֵר בְּמֵאמְרֵי הַחֲסִידוֹת של חג שְׁבוּעוֹת בְּפִירוּשׁ פְּסוּק
39 זֶה²³). וְעֵנִן זֶה של התורה כפי שהיא התענוג של הקדוש-ברוך-הוא,
40 כְּכִיכּוֹל נִמְשָׁךְ בְּשִׁלְמוֹת וּבְגִילּוֹי לְמִטָּה בְּמִתֵּן תּוֹרָה, שְׁזֶהוּ
41 מֵה שְׁכָתוֹב בְּגִמְרָא²⁴ שְׁבִמְתֵּן תּוֹרָה נִיתְּנָה לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל חֻמְדָּה
42 גְּנוּזָה, וְלִכְאוּרָה אֵינוּ מוֹכֵן,
43 הָרִי עוֹד לִפְנֵי מִתֵּן תּוֹרָה הָרִי
44 אֲבָרָהם זָקֵן וְיוֹשֵׁב בִּישִׁיבָה,
45 וְכֵן יִצְחָק וְיַעֲקֹב, וּמַעוֹלָם לֹא
46 פְּסָקָה יִשִּׁיבָה מֵאֲבוֹתֵינוּ
47 בְּמִצְרַיִם²⁵, הָרִי שָׁגם לִפְנֵי שְׁנִיתָה
48 תּוֹרָה בְּמִתֵּן תּוֹרָה בְּהַר סִינִי כְּכִי עֶסֶק
49 בְּתוֹרָה וְעַל אַחַת פְּמָה וְכְמָה
50 בְּנוֹגֵעַ לְמִתְיָבָא דְּרַקִּיעָא
51 וּמִתְיָבָא דְּקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא
52 ה'יִשְׁבּוֹת' שְׁבַעלִמּוֹת עֲלוֹנוֹם שֵׁאם
53 לְמִדּוֹ תּוֹרָה לְמִטָּה, קִלְ-וְחוֹמֶר שְׁלִמּוֹ
54 תּוֹרָה לְמַעֲלָה, שְׁהִי שוֹרֵשׁ וּמִקּוֹר
55 הַתּוֹרָה הוּא לְמַעֲלָה בְּאִלּוּקוֹת, וְאֵם
56 כֵּן אֵיךְ אוֹמְרִים שְׁבִמְתֵּן תּוֹרָה
57 נִיתְּנָה חֻמְדָּה גְּנוּזָה וּמִשְׁמַע שְׁעַד
58 אִז הִיָּה הַתּוֹרָה בְּהַעֲלֵם?
59 אִךְ הֵעֵנִן הוּא, שְׁהַפְנוּנָה
60 בְּאִמְרָה שְׁעַד מִתֵּן תּוֹרָה בְּהַר סִינִי,
61 הַתּוֹרָה הִיָּתָה גְּנוּזָה הִיא עַל מַעֲלָת
62 הַתּוֹרָה שְׁלֹא נִתְּנָתָה לִפְנֵי
63 זֶה, שְׁזֶהוּ עֲנָנִי הַשְׁעֵשׂוּעִים
64 וְהַתַּעֲנוּג לִפְנֵי יִתְבָּרַךְ. וּבְמִתֵּן
65 תּוֹרָה הָרִי זֶה עֲנִין הַתּוֹרָה כְּכִי
66 שְׁהִיא הַתַּעֲנוּג נִמְשָׁךְ וְנִתְּנָתָה
67 לְמִטָּה דְּוָקָא, וּכְהִידִיק
68 בְּדְרוּשֵׁי מֵאמְרֵי חֲסִידוֹת²⁶
69 שְׁמִתֵּן תּוֹרָה לֹא הִיָּה בְּאוֹפֵן
70 שְׁהִגְבִּיהוּ אֶת הַר סִינִי מִלְּמִטָּה
71 לְמַעֲלָה, אֲלֹא בְּאוֹפֵן דְּוִירָד הָרִי'
72 מִלְּמַעֲלָה לְמִטָּה עַל הַר סִינִי²⁷,

(21) משלי ח, ל. (22) תורה בורא נפשות – ברכות לו, א. טור או"ח סימן רז. ועוד. לקו"ת הוספות לויקרא נב, א. ועוד.
(23) ראה מאמרי אדה"ו תקס"ה ח"א ע' תקז ואילך. אוה"ת שה"ש ח"ב ע' תשז ואילך. סה"מ תרס"ה ע' עג [קת]. המשך
תער"ב ח"א ע' שעד. ע' תסא [ח"ב ע' תקיד. ח"ג ע' תרלה] ואילך. ד"ה אלפיים שנה דיום ב' דחג השבועות תשי"א וד"ה
ואה"י אצלו אמן דיום ב' דחג השבועות תשמ"ג (סה"מ תשי"א ע' צד ואילך. סה"מ שבועות ע' שלב ואילך). (24) שבת
פח, ב (כגירסת הר"י גאון). (25) ראה יומא כח, ב. (26) ד"ה וכל העם בסה"מ תרנ"ה ע' קפח; תרצ"ז ע' 283; ה'ש"ת ע'
114; תש"ד ע' 214. ד"ה והר סיני בסה"מ תש"ט ע' 154. ועוד. (27) יתרו יט, כ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כפי שְׁנֵשָׂאָר הָרַיִם בְּמִקְוָמוֹ לְמִטָּה, וְעַד שְׁנִמְשָׁכָה הַתּוֹרָה
2 וְיִתְנָה לְמִטָּה מְטָה, בְּתַחְתּוֹן שְׁאִין תַּחְתּוֹן לְמִטָּה
3 הַיִּמְנִי, שְׁזוֹה הָעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי שֶׁהוּא הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן בִּיּוֹתָר וּבְלִשׁוֹן
4 הַגְּמָרָא²⁸ לְמַצְרִים יִרְדָּתָם כּו'. יִצְרָה הָרַע יֵשׁ בִּינֵיכֶם (וְזוֹה לִשׁוֹן
5 הַגְּמָרָא: "בְּשַׁעֲהָ שְׁעָלָה מִשָּׁה לְמִרְסָה,
6 אִמְרוּ מִלֹּאכֵי הַשֶּׁרֶת לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ" 1
7 בְּרוּךְ הוּא: רִיבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מֶה לִּילּוֹד
8 אֵשֶׁה בִּינֵינוּ? אִמְרוּ לָהֶן: לִקְבֹּל תּוֹרָה
9 בָּא. אִמְרוּ לִפְנֵינוּ: חֲמוּדָה גְּנוּזָה שְׁגִנוּהָ
10 לֶךְ תִּשַׁע מֵאוֹת וּשְׁבַעִים וָאַרְבַּעָה דּוֹרוֹת
11 קוֹדֵם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, אֵתָה מִבְּקֵשׁ
12 לִיתֵנָה לְבִשְׁרֵנוּ וְדָם, מֶה אֲנוֹשׁ כִּי תִזְכְּרֵנוּ
13 וְכֵן אִדָּם כִּי תִפְקְדֵנוּ, ה' אֲדוֹנֵינוּ מֶה
14 אִדָּרֵי שֶׁמֶךְ בְּכָל הָאַרְצֵי אֲשֶׁר תִּנָּה הָרֹדֶךְ
15 עַל הַשָּׁמַיִם? אִמְרוּ לוֹ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
16 לְמִשָּׁה: הַחֲזִירִי לָהֶן תִּשְׁוֹבָה... אִמְרוּ
17 לִפְנֵינוּ: רִיבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, תּוֹרָה שֶׁאֵתָה
18 נּוֹתֵן לִי מֶה כְּתִיב בָּהּ, אֲנִכִּי ה' אֱלֹהֶיךָ
19 אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאַרְצֵי מִצְרַיִם. אִמְרוּ
20 לָהֶן: לְמַצְרִים יִרְדָּתָם? לְפָרֶעֶה
21 הַשְׁתַּעַבְדָּתָם? תּוֹרָה לְמֶה תֵּהֵא לָכֶם?...
22 יִצְרָה הָרַע יֵשׁ בִּינֵיכֶם? מִיֵּד הוֹדוּ לוֹ
23 לְהַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא..."). וְשִׁרְשׁ
24 הָעֵנָן שֶׁל הַמִּשְׁכַּת הַתּוֹרָה כְּפִי שֶׁהִיא
25 הַתַּעֲנוּגָה שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְדֹרֹת
26 עַד לְמִטָּה בִּיּוֹתָר הוּא חִיבּוֹר
27 וְהַמִּשְׁכַּת הָיָה דְּעִתִּיק שֶׁלֹּא מִלְּמַעְלָה
28 מִסֹּדֶר הַשְׁתַּלְשּׁלוֹת וְקִשּׁוֹר לְעֵנָן
29 הַתַּעֲנוּגָה עִם הָיָה דְּעִיר אֲנִפִּין
30 שֶׁקִּשּׁוֹר בִּסְדֹר הַשְׁתַּלְשּׁלוֹת,
31 שְׁבַחֲנִית עִתִּיק שֶׁלֹּא מִלְּמַעְלָה
32 מִקְּצוֹת וּלְמַעְלָה מִכָּל גֹּדֶר וְהַגְּבֵלָה
33 נִמְשָׁכָה לְמִטָּה כּו'. אֵל תּוֹךְ
34 הַמִּצִּיאוֹת הַמּוֹגֵדֶת וּמוֹגְבֵלָה.
- 35 וְכִיֵּן שְׁעֵנֵן הַתּוֹרָה הוּא הוֹרָאָה (כְּנֹזֶכֶר לְעִיל), וְגִדּוֹל
36 תִּלְמוּד שְׁמִיבִיא לִידֵי מַעֲשֵׂה²⁹, וְזוֹה מוֹכֵן דּוּקָא גּוֹדֵל מַעֲלָה
37 הַמַּעֲשֵׂה, מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת, הִנֵּה גַם בְּמִצְוֹת יֵשׁ שְׁתֵּי קְצוֹת אֱלֹהִים
38 בְּדוּגָמָה מִבְּבוֹאֵר לְעִיל אֲדוֹת עֵנֵן הַתּוֹרָה שֶׁהוּא עֵנָן נִצְלָה בִּיּוֹתָר
39 שְׁנִמְשָׁךְ עַד לְמִטָּה. וְהִינֵנוּ, שְׁמִיחָה גִּיסָא מִצֵּד אַחֵר יֵשׁ
40 בְּמִצְוֹת עֵנָן שֶׁהוּא לְמַעְלָה אֲפִילוֹ מִתּוֹרָה, שְׁזוֹהוּ עֵנָן
41 הַקְּדָמָה נִצְעָה לְנִשְׁמָע, הַקְּדָמָה וְיִתְרוֹן מַעֲלָה בְּעֵנֵן מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת
- 42 ('נִשְׁמָע') לִגְבֵי לִימּוֹד הַתּוֹרָה ('נִשְׁמָע') שֶׁהוּא הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל הַקְּדָמָה
43 נִעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע עֵנָן הַבִּיטוּל לְכַעַל הָרָצוֹן (וּכְמִבְּבוֹאֵר בְּלִיקוּטֵי תּוֹרָה
44 לְאִדָּמָר'ר הַזֶּקֶן, "כִּי הִנֵּה אִמְרוּ ר"ל בְּשַׁעֲהָ שֶׁהִקְדִּימוּ יִשְׂרָאֵל נִעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע,
45 בָּאוּ מִלֹּאכֵי הַשֶּׁרֶת וְקִשְׁרוּ לָהֶם שְׁנֵי כְתָרִים א' כִּנְגֵד נִעֲשֶׂה וְאַחֵר כִּנְגֵד נִשְׁמָע.
46 וּבִיּוֹר הַדְּבָר כִּי הִנֵּה פִּירוּשׁ וּבִיּוֹר
47 מִלֵּת נִשְׁמָע, הוּא לְהִיּוֹת בְּטֵל לְדָבָר
48 תּוֹרָה הַמְּדַבֵּרֶת בְּפִיו שֶׁהִיא רִצּוֹנוֹ
49 וְחִכְמָתוֹ יִתְבָּרֵךְ כִּאִילוֹ שׁוֹמֵעַ שֶׁהִשְׁכִּינָה
50 מְדַבֵּרֶת מִתּוֹךְ גְּרוֹנוֹ... וְהִקְדִּימוּ לָזֶה
51 בַּחֲנִית נִעֲשֶׂה לְהִיּוֹת בְּטֵל לְכַעַל הָרָצוֹן
52 הוּא אִוֵּר אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא לְבָדּוֹ
53 בְּעִצְמוֹ שֶׁעַל יְדֵי בִיטוּל זֶה נִמְשָׁךְ
54 בַּחֲנִית נִשְׁמָע הַמִּשְׁכָּה מִלְּמַעְלָה לְמִטָּה
55 כִּי רוּחַ אִיִּיתִי רוּחַ וְאִמְשִׁיךְ רוּחַ"),
56 שְׁזוֹהִי נְקוּדָת כָּלְלוֹת עֵנָן
57 שֶׁעֵנָן זֶה שֶׁל הַבִּיטוּל לְאַלּוּקוֹת עֲצָמָה,
58 לְכַעַל הָרָצוֹן הוּא הַתּוֹכֵן הַכִּלְלִי
59 הַמְּשׁוֹתֵף שֶׁל כָּל הַמִּצְוֹת,
60 וּכְמִבְּבוֹאֵר בְּעִטְרָת רֹאשׁ
61 לְאִדָּמָר'ר הָאֲמַצְעִי בְּסוֹפּוֹ³⁰ בְּעֵנֵן
62 הַכְּפִיּוֹנָה הַכָּלְלִית שֶׁל כָּל
63 הַמִּצְוֹת, כְּנֹסֶס בְּרַכָּת כָּל
64 הַמִּצְוֹת שְׁנוֹסָה זֶה הוּא בְּכָל
65 הַמִּצְוֹת בְּשׁוּוֹה: אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
66 בְּמִצְוֹתֵינוּ וְנִצְנֵנוּ, שֶׁהוּא עֵנָן
67 קִיּוֹם רָצוֹן ה', רָצוֹן הַבּוֹרָא,
68 נּוֹתֵן הַתּוֹרָה וּמִצְוָה הַמִּצְוֹת
69 (וְרַק לְאַחֲרֵי זֶה יִשְׁנָה הַכְּפִיּוֹנָה
70 וְהַסְגוּלָה הַפְּרָטִית שֶׁל כָּל
71 מִצְוָה פְּרָטִית וְלֹכֵן בְּבִרְכַּת הַמִּצְוֹת
72 אֲמָרִים תַּחֲלִיל נּוֹסֵת זֶה וְרַק אַחֵר כֵּךְ
73 מְמַשִּׁכִּים וְאֲמָרִים אֵת הַנּוֹסֵס הַמִּיּוֹחֵד
74 לְאוֹתָהּ מִצְוָה בְּפִרְטָה), וְהִינֵנוּ,
75 שְׁאֵף שְׁקִיּוֹם הַמִּצְוָה כָּל מִצְוָה
76 צָרִיף לְהִיּוֹת מִתּוֹךְ עֲרִיבּוֹת (גְּעִשְׁמָאָה נּוֹעֵם וּמִתְקִיּוֹת) כּו', הָרַי
77 הִסְיֹד לָזֶה הוּא קִיּוֹם רָצוֹן ה' מִתּוֹךְ בִּיטוּל, כְּמֹו אִילוֹ נִצְטָוָה
78 לְחִטּוֹב עֲצִים כּו'³¹ שֶׁהִיא פְּעוּלָה שֶׁמִּצֵּד עֲצָמָה אֵין בָּהּ נּוֹעֵם וְעִרְבּוֹת
79 וְנִעֲשִׂית מִתּוֹךְ קְבֵלָה עוֹל וּבִיטוּל. וְאִדָּמָר'ר גִּיסָא מִצֵּד שְׁנֵי, הָרַי עֵנָן
80 הַמִּצְוֹת הוּא בְּמִדְיָה וְהַגְּבֵלָה³² (וְזוֹה לְשׁוֹנוֹ, בִּאֲגַרֶת הַקְּדוֹשׁ)
81 שֶׁבִּסְפָר הַתַּנִּי: "רֹב הַמִּצְוֹת יֵשׁ לָהֶן שִׁיעוֹר מִצְּמֻצָּם כְּמֹו אֲוֹרֶךְ הַצִּיצִית י"ב
82 גּוֹדֵלִין וְהַתְּפִילִין אֲצַבְעִים עַל אֲצַבְעִים וּמִרְבּוּעוֹת דּוּקָא, וְהוֹלֵכֵם ד' טַפְחִים

(28) שבת שם ואילך. (29) ב"ק יז, א. ו"ש נ. (30) נג, א. נט, א. (31) ראה לקו"ת שלח מ, א. וראה גם ד"ה באתי לגני פ"ח (לעיל ע' 117). (32) ראה תניא אגה"ק ס"י.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 והסוכה ד' טפחים והשופר טפח והמקוה מ' סאה וכן בקרבנות יש להן שיעור
2 מצומצם לזמן כמו כבשים בני שנה ואילים בני שנים ופרים כו', וכן במעשה
3 הצדקה וגמ' בממונו אף שהוא מהעמודים שהעולם עומד עליהם וכדכתיב
4 עולם חסד יבנה, אפילו־הכי יש לה שיעור קצוב חומש למצוה מן המובחר
5 ומעשר למדה בינונית כו'),
6 ובגשמיית דוקא, שהרי קיום
7 המצוות שייך יתכן בעולם
8 הנה הגשמי דוקא, מה שאין
9 בן בגן עדן (כמו ימים אשר
10 אין לי בהם חפץ³³ על דרך
11 דברי הגמרא, "עשה עד שאתה מוצא
12 ומצוי לך ועורך בידך, ואף שלמה אמר
13 בחכמתו [בקהלת] וזכור את בוראך
14 בימי בחורותיך עד אשר לא יבוא ימי
15 הרעה, אלו ימי הזקנה. והגיעו שנים
16 אשר תאמר אין לי בהם חפץ אלו ימי
17 המשיח שאין בהם לא זכות ולא
18 חובה"), ששם בגן עדן ישנו
19 ענין לימוד התורה בלבד
20 (פמבואר באגרת הקדש³⁴
21 שבספר התניא. וזה לשונו, "בחינת
22 חכמה עילאה הנקראת עדן העליון
23 המשתלשלת ומתלבשת בכל העולמות
24 כמו שכתוב כולם בחכמה עשית כו'
25 והחכמה תחי' כו', ובגן עדן היא
26 בבחינת גילוי ההשגה לכל חד לפום
27 שיעורא דילי, כנודע שעונג הנשמות
28 בגן עדן הוא מהשגת סודות התורה
29 שעסק בעולם הזה בנגלה").
30 ויכמו בן ישנם שני ענינים
31 אלו של התעלות למעלה מהגבלות
32 (בדוגמת ענין הוי' דעתיק) וירידה
33 למטה למציאות הגשמית (בדוגמת ענין
34 הוי' דועיר אנפין) גם באדם
35 בנוגע לכללות עבודתו את ה' (שזוהי עבודת ה' תכלית המטרה
36 והכוונה של בריאתו, כמאמר³⁵ המשנה אני לא נבראתי אלא
37 לשמש את קוני, שהם שתי התנועות דרצוא ושוב, שאיפה
38 ותשוקה להתעלות ולדבוק באלוקות אפילו עד כלות הנפש (רצוא) וירידה
- למציאות הגשמית לקיים את המצוות במעשה בפועל (שוב) שזוהו
שאמר רז"ל³⁶ בפרקי אבות פעל פרחך אתה חי, ולמרות הרצון
להתעלות עד כלות הנפש, האדם חוזר לחיים בעולם הזה כדי לעבוד את ה'
בעשייה גשמית פמרומוז פתניא³⁷ ומבואר בארוכה בדרושי
חסידות³⁸, שלולי זאת, אילו
לא היה 'שוב' אחרי ה'רצוא' היתה
הנשמה בתנועה של תשוקה
ורצוא כו' בלבד, כמו אלו
שנכנסו לפרדס כו'³⁹ ולא יצאו
משם 'בשלוש' כי היה צלם רק 'רצוא'
(מלבד רבי עקיבא שנכנס
בשלוש ויצא בשלוש⁴⁰ כדברי
הגמרא, "ארבעה נכנסו בפרדס ואלו הן
בן עזאי ובן זומא אחר ורבי עקיבא...
בן עזאי הציץ ומת... בן זומא הציץ
ונפגע... אחר קיצץ בנטיעות, רבי
עקיבא יצא בשלוש"), שזוהו ענין
הרצוא, ויניחד עם זה בר בר
עם ה'רצוא' ישנו גם ענין
השוב, שזוהו מצד המעלה
שבעבודה בארץ דוקא
(שלכן ביקש משה רבינו
ליפנס לארץ דוקא⁴¹ כדברי
הגמרא, "... מפני מה נתאוה משה
רבינו ליכנס לארץ ישראל, וכי לאכול
מפריה הוא צריך או לשבוע מטובה
הוא צריך, אלא כך אמר משה הרבה
מצוות נצטוו ישראל ואין מתקיימין
אלא בארץ ישראל אכנס אני לארץ כדי
שיתקיימו כולן על ידי...").
וענין שתי התנועות דרצוא
ושוב בעבודת ה' של האדם,
נמשך מזה שבנפש האדם
עצמה יש שני ענינים אלו.
דהנה, עיקר האדם היא הנשמה ולא הגוף, והרי לכל איש
ישראל כל יהודי יש שתי נשמות, נפש האלקית ונפש
הבהמית, שעם היותם לפי ערך זה לזה, שלמרות שיש יחס בין
שתי הנשמות ואפילו 'התחברות והתכללות' פמבואר בהמשך

(33) ע"פ קהלת יב, א. וראה שבת קנא, ב. (34) ראה תניא אגה"ק סי"ז. סהמ"צ להצ"צ טו, ב. ובכ"מ. (35) משנה וברייתא סוף קידושין ע"פ גירסת הש"ס כת"י (אוסף כתבי־היד של תלמוד הבבלי, ירושלים תשל"ד). וכן הובא במלאכת שלמה למשנה שם. ובכ"מ. וראה גם יל"ש ירמי' רמז רעו. (36) אבות פ"ד מכ"ב. (37) ספ"ג. (38) ד"ה אחרי תרמ"ט (י"ל בקונטרס בפ"ע – קה"ת, תשכ"ב. ולאח"ז בסה"מ תרמ"ט – ע' רלד). (39) חגיגה יד, ב. (40) חגיגה שם (כגירסת העין יעקב. ירושלמי שם פ"ב ה"א). וראה ד"ה אחרי הנ"ל (סה"מ שם ע' רנט ואילך). (41) ראה סוטה יד, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **תער"ב** 42 (וזה לשונו שם, "הנשמות הן מהות ועצמות מקורן... ועל כן יש
2 בהם טבע העלי' אל העצמות, הגם שיצאו ונפרדו כו', מכל מקום מאחר שהן
3 חלק מן העצם דהיינו מקצת מן העצם כו', ועל כן יש בהם טבע העלי' אל
4 העצמות כו', והנפש הבהמית הוא בחינת רוח הבהמה היורדת למטה בבחינת
5 ישות וחומריות כו', וירדה הנשמה
6 ותלבשה בגוף ונפש הבהמית שיהי'
7 בבחינת התחברות והתכללות, והוא
8 שנפש האלקית עם היותו בבחינת עלי'
9 למעלה יהי' בבחינת ירידה היפך טבעו
10 להתלבש בנפש הבהמית להחיותו
11 ולהאירו כו', והנפש הבהמית יהי'
12 בבחינת ביטול שיהי' כלי להנפש
13 האלקית לקבל אורו ולחיות ממנו
14 כו'"), בכל זאת **הרי הם** הנפש
15 האלוהית והנפש הבהמית שונות זו מזו
16 **מן הקצה אל הקצה, שנפש**
17 **האלקית היא רוח האדם**
18 **שעולה למעלה** ושאיפתה היא
19 להתעלות ולדבוק באלוקות, רצוא',
20 **ונפש הבהמית היא רוח**
21 **הבהמה היורדת למטה**
22 והשאיפות שלה הן לדברים גשמיים,
23 שוב'. **וענין זה גופא** עצמו הוא
24 **לפי שגם בנפש האלקית**
25 **עצמה (שהיא העיקר, על**
26 **דרך המבואר בספר התניא בענין**
27 **נשמתם עיקר וגופם טפל** 44)
28 **ישנם שני ענינים אלו של**
29 התעלות ורצוא' מצד אחד, וירידה
30 ורשוב' מצד שני, **היינו, ענין השוב'**
31 שבנשמה הוא **הרגל שבנשמה,**
32 **שזהו חלק הנשמה המתלבש בגוף, עד שנעשה אצלו מפני**
33 **ירידתו של חלק זה למטה, להתלבש בגוף עולמות בפשיטות** כדבר מובן
34 מאליו, דבר קרוב, **ואלקות בהתחדשות** 45 כדבר חידוש ופלא, דבר
35 רחוק, **והמזל שבנשמה, שזהו עיקר הנשמה שלמעלה, אלא**
36 **שנקרא מזל מלשון נוזל** 46 על שם שיוור ונמשך, **שהארתה של**
37 הנשמה שלמעלה **מאירה גם בגוף, פמוכן מזה שאף על גב**
38 **דאיהו לא חזי מזליה חזי** 47, כמבואר בלקוטי תורה לאדמו"ר הזקן:
39 "אמרו רז"ל דאף-על-גב דאיהו לא חזי מזליה חזי, גבי דניאל והאנשים אשר
40 היו עמו כדכתיב 'וראית' אני לברי את המראה והאנשים אשר היו עמי לא

(42) ח"א ע' תרח ואילך [ח"ג ע' תתלב ואילך]. (43) ע"פ קהלת ג, כא. (44) ראה תניא רפ"ב. (45) המשך תער"ב ח"ב ס"ע
תתקלד ואילך [ח"ד ע' א'רסח ואילך]. סה"מ תרצ"ו ס"ע 76 ואילך. ד"ה ונגלה וד"ה ויהי ביום השמיני – תשט"ו (סה"מ
תשט"ו ע' קכב ואילך. ע' קכה ואילך). (46) ראה לקו"ת האזינו עא, ד. ובכ"מ. (47) ראה מגילה ג, א. (48) תניא פרק כד (ל, ב).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 המִתְחִיל זֶה לְכָבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרֵי וְחָמִי אֲדָמוֹ"ר⁴⁹, הרבי
 2 הריי"צ, שֶׁהוּא מְיוֹסֵד עַל הַמֶּאֱמָר בְּלִקּוּטֵי תוֹרָה⁵⁰ שֶׁאֲמָרוּ
 3 (אֲדָמוֹ"ר הַזֶּקֶן) עַל הַחֲתוּנָה הַזֵּלְאָבִין, בְּיָדוּעַ⁵¹ בַּעֲרֹב שֶׁבַת
 4 פֶּרֶשֶׁת נִשָּׂא תַקְסִ"ז הַתְּקִימָה בַּעֲיֹר זְלוּבִין 'הַחֲתוּנָה הַגְּדוּלָּה' שֶׁל מֶרֶת שֶׁרָה
 5 בַּת אֲדָמוֹ"ר הָאֲמֻצִּי עִם ר' אֲלִיעֶזֶר
 6 נֶכֶד רַבִּי לֹוִי יִצְחָק מִבְּרִדִּישׁטוֹב, 1 בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל זֶה לְכָבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרֵי וְחָמִי
 7 בַּהֲשַׁתְּפוֹת אֲדָמוֹ"ר הוֹקֵן וְרַבִּי לֹוִי 2 אֲדָמוֹ"ר⁴⁹, שֶׁהוּא מְיוֹסֵד עַל הַמֶּאֱמָר בְּלִקּוּטֵי
 8 יִצְחָק. וְעַל הַמֶּאֱמָר בְּלִקּוּטֵי תוֹרָה (שִׁיר 3 תוֹרָה⁵⁰ שֶׁאֲמָרוּ (אֲדָמוֹ"ר הַזֶּקֶן) עַל הַחֲתוּנָה
 9 הַשִּׁירִים) הַמִּתְחִיל "הִנֵּה כְּתִיב וְהַחֲיוֹת 4 דִּזְלָאֲבִין, בְּיָדוּעַ⁵¹) שֶׁכָּל עֲנִין שֶׁהוּא בְּכַחֲמֵינֵי יֵשׁ
 10 רְצוּא וְשׁוֹב", כֹּתֵב הַרְבֵּי ב'הַעֲרוֹת 5 מֵאֵין צָרִיף לְהִיּוֹת בְּאוֹפֵן דְּרְצוּא וְשׁוֹב כו'.
 11 וְצִוִּינוּם' שֶׁבִּמְקוֹם אַחֵר נִרְשֵׁם עַל מֵאֵמֶר 6 וְהִינֵנו, שֶׁאֲצַל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, גַּם בְּדוֹרוֹת
 12 זֶה 'בִּיאוֹר עַל תוֹרָה שְׁבֹלָאֲבִין, 7 הָאֲחֻרָנִים, שִׁיף עֲנִין הָעֲבוּדָה בְּאוֹפֵן שֶׁל רְצוּא
 13 שְׁקֵלָא' (שֶׁכָּל עֲנִין שֶׁהוּא 8 בְּכַחֲמֵינֵי יֵשׁ מֵאֵין צָרִיף לְהִיּוֹת
 14 בְּכַחֲמֵינֵי יֵשׁ מֵאֵין צָרִיף לְהִיּוֹת 9 בְּאוֹפֵן דְּרְצוּא וְשׁוֹב כו'.
 16 כְּמִבּוֹאֵר בַּהֲרַחֲבָה בַּחֲסִידוֹת שִׁירְצוּא' 10 הָאֲחֻרָנִים), אֲלֵא שֶׁבִּיחַד עִם זֶה יִשְׁנֹו גַּם עֲנִין
 17 הוּא עֲנִין הַהִסְתַּלְקוֹת וְשׁוֹב' הוּא עֲנִין 11
 18 הַהִתְפַּשְׁטוֹת, וְכִדִּי שֶׁתִּהְיֶה הַתְּהוּוֹת יֵשׁ 12 ה) וְעֲנִין זֶה (שֶׁכָּל עֲנִין שֶׁל עֲבוּדָה צָרִיף
 19 מֵאֵין, שְׁנֵי הַעֲנִינִים הַללוּ צָרִיכִים לְהִיּוֹת 13 לְהִיּוֹת שְׁתֵּי הַתְּנוּעוֹת דְּרְצוּא וְשׁוֹב)
 20 תְּמִיד, וְהִינֵנו, שֶׁאֲצַל כָּל אֶחָד 14 מוֹדַגֵּשׁ בְּגִלּוֹי בְּמִצְוֹת פֶּרָה אֲדוּמָה, כְּמִבּוֹאֵר
 21 מִיִּשְׂרָאֵל, גַּם אֲפִילוֹ בְּדוֹרוֹת 15 בְּמִאֲמָרִים⁵² שֶׁשְּׁרִיפֶת הַפֶּרָה הוּא עֲנִין הַרְצוּא,
 22 הָאֲחֻרָנִים, שִׁיף עֲנִין 16 וְנִתְחַיֵּנֵת מִיָּם חַיִּים כו' הוּא עֲנִין הַשׁוֹב, וְלִכְן
 23 הָעֲבוּדָה בְּאוֹפֵן שֶׁל רְצוּא 17 נִקְרָאת מִצְוֹת פֶּרָה אֲדוּמָה חֲקַת הַתוֹרָה, לְפִי
 24 מִתּוֹךְ רְצוֹן וְתוֹשָׁקָה לְהַתְּעִלוֹת וְלִרְבּוֹק 18 שְׁעַל שְׁנֵי עֲנִינִים אֵלּוּ דְּרְצוּא וְשׁוֹב (שְׁמוּדָגֵשִׁים
 25 בְּאוֹרִקוֹת (כְּמוֹכֵן מִזֶּה 19 בְּגִלּוֹי בְּמִצְוֹת פֶּרָה אֲדוּמָה) הוֹסְדָה כָּל עֵינֵךְ
 26 שְׁדֹרֻשִׁים מֵאֵמֶרִי הַחֲסִידוֹת 20 הַתוֹרָה וּמִצְוֹת. וְהִטְעַם שְׁעֲנִין זֶה נִקְרָא בְּשֵׁם
 27 הַנּוֹזְקִים לְעִיל שְׁבָהֵם נִתְבָּאֵר 21 חֲקָה, הוּא, מִצַּד הַקּוֹשִׁי שֶׁבְּכִיבוֹר שְׁתֵּי הַתְּנוּעוֹת
 28 עֲנִין הַרְצוּא כו' נִתְגַּלּוֹ 22 הַהִפְכָּיוֹת דְּרְצוּא וְשׁוֹב, עַל דֶּרֶךְ הַקּוֹשִׁי דִּהְפֹּךְ
 29 בְּדוֹרוֹת הָאֲחֻרָנִים), אֲלֵא 23 יָם לִיבִשָּׁה⁵³ בְּקָרִיעַת יָם סוּף (קָשָׁה בְּקָרִיעַת יָם
 30 שֶׁבִּיחַד עִם זֶה כִּד כְּבֹד עִם 24 סוּף⁵⁴), שְׁזָהוּ עֲנִין שְׁקָשָׁה כְּכִיכּוֹל לְגַבִּי לְמַעְלָה,
 31 ה'רְצוּא' יִשְׁנֹו גַּם עֲנִין הַשׁוֹב 25 לְפִי שְׁמִצָּד בְּרִיאַת הָיָם וְהִיבִשָּׁה עַל יְדֵי הַקֶּבֶ"ה
 32 כו', בְּאוֹפֵן שֶׁאֲצַל בְּשָׁלוֹם. 26 הָרִי הֵם עֲנִינִים הַפְּכִיִּים כו'.
 33 ה) וְעֲנִין זֶה (שֶׁכָּל עֲנִין שֶׁל 27 ו) וְזָהוּ וַיְדַבֵּר הָיוּ' גו' זֹאת חֲקַת הַתוֹרָה אֲשֶׁר
 34 עֲבוּדָה צָרִיף לְהִיּוֹת שְׁתֵּי 28 צָהָ הָיוּ', שְׁתֵּי פְעָמִים הָיוּ', שֶׁהוּא עֲנִין חִיבוֹר וְהִמְשַׁכַּת הָיוּ' דְּעִתִּיק
 35 הַתְּנוּעוֹת דְּרְצוּא וְשׁוֹב) 29 בְּהוּ' דִּזְעִיר אֲנָפִין, שְׁעֲנִין הָכִי נִעְלָה שְׁלִמְעָלָה מְקַצּוֹת כו', נִמְשָׁךְ לְמִטָּה
 36 מוֹדַגֵּשׁ בְּגִלּוֹי בְּמִצְוֹת פֶּרָה 30 זֶה כְּפִי שֶׁהוּא בְּכָלְלוֹת הַתוֹרָה
 37 אֲדוּמָה, כְּמִבּוֹאֵר בְּמִאֲמָרִים⁵² 31 הַתוֹרָה שִׁירָה מְשׁוּרָשָׁה וּמְקוּרָה כְּפִי
 38 שְׁשְׁרִיפֶת הַפֶּרָה בְּאֵשׁ שְׁטַבְעָה 32 עֲנִין הַתְּעוּגוֹג הָאֲלוּקִי, עַד לַעֲנִינֵי הָעוֹלָם
 39 לְעִלּוֹת מִלְּמִטָּה לְמַעְלָה וּמִסְמַלֵּת אֵת
 40 הַיּוֹבֵשׁ וְהַצִּמְאֻן הוּא עֲנִין

(49) תש"ד (סה"מ תש"ד ע' 251 ואילך). (50) שה"ש מו, א. (51) ראה הערות וצינונים מכ"ק אדמו"ר שליט"א ללקו"ת שם.
 (52) לקו"ת חוקת נו, ב ואילך. (53) ראה שער האמונה פל"ד. ד"ה החודש תרנ"ד (סה"מ תרנ"ד ע' קלא ואילך). וראה מאמרי
 אדה"ז תקס"ג ע' שטו. תקס"ה ע' רלה. (54) סוטה ב, א. וראה שער האמונה פל"ב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הזה הגשמי ומצוות שיש בהן ענין כללי שלמעלה מהגבלות וירדו לענינים
2 פרטיים מוגדרים, ובקללות ענין העבודה באופן של חיבור
3 רצוא ושוב.
4 ועוד זאת, שענין זה של הוי' דתיק, למעלה מהגבלות נמשך
5 למטה ביותר עד למעמד
6 ומצב שמצד בחינת החכמה
7 לא נמצא לו טהרה (להיותה
8 טומאה הכי תחתונה בעשר
9 הטומאות⁵⁵ המנויות במשנה, ועד
10 שנקרא אבי אבות הטומאה⁵⁶
11 ובלשון המשנה, "חמור מכולם,
12 המת"), שלכן בגלל שמצד החכמה
13 לא נמצאה טהרה לטומאה חמורה זו
14 נתפרקמו פניו של משה⁵⁷,
15 עד שאמר לו הקב"ה זו
16 טהרתו, ולקחו לטמא מעפר
17 שרפת החטאת, וכמבואר
18 באגרת הקדש⁵⁸ שבספר התניא
19 בענין פרה אדומה, דחטאת
20 קרייה רחמנא⁵⁹ שמצד אחד
21 התורה קוראת לפרה אדומה 'חטאת'
22 והיא דומה לקרבנות ונעשית
23 בחוץ⁶⁰ אבל מצד שני היא לא
24 נעשית בבית המקדש כמו שאר
25 הקרבנות אלא דווקא בחוץ, משום לכך
26 שהיא מבחינה שלמעלה
27 מהשתלשלות כו', ולכן
28 נמשכת למטה מענין
29 ההשתלשלות כו', למקום נחות
30 ביותר לטהר טומאה הכי
31 חמורה שהיא משלש קליפות
32 הטמאות לגמרי שאין בהן טוב כלל שלמטה מטה שנתות הרבה
33 יותר מנוגה שהיא קליפה שמעורב בה גם טוב ולכן נקראת 'נוגה' לשון
34 אור כו' (ומבואר שם באגרת הקדש שזהו גם ענין סילוקן של
35 צדיקים, שלכן נסמכה פרשת מותה של מרים (שהסתלקותה
36 בעשירי בניסן⁶¹, ועל דרך זה בנוגע לעשירי בשבט⁶² יום
37 ההסתלקות של הרבי הרי"צ) לפרשת פרה כו'⁶³ והכתוב "ותמת שם
38 מרים" נאמר בתורה בפרשת חוקת סמוך לענין פרה אדומה, כדברי הגמרא
39 על פסוק זה, הובא גם בפירוש רש"י, "למה נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה
- אדומה, לומר לך מה פרה אדומה מכפרת אף מיתתן של צדיקים מכפרת").
[לפנינו חלק מאותה אגרת הקדש:
"למה נסמכה פרשת מרים לפרשת פרה, לומר לך מה פרה מכפרת וכו'. וצריך
להבין למה נסמכה דווקא לפרה אדומה הנעשה חוץ לשלש מחנות, אלא
ד"חטאת" קריה רחמנא... ולא נסמכה
לפרשת חטאת הנעשה בפנים על גבי
המזבח כפרה ממש... בשריפת הפרה
אדומה הנה על ידי השלכת עץ ארז
ואזוב וכו' ונתינת מים חיים אל האפר,
נקרא בשם קידוש מי חטאת במשנה
והיא בחינת קודש העליון... בחינת
חכמה עילאה... ואתהפכא חשוכא
לנהורא... ולזאת מטרת טומאת המת
אף שהוא אבי אבות וכו' ולמטה מטה
מנוגה...
"בעת פטירת צדיקי עליון עובדי ה'
באהבה במסירת נפשם לה' בחייהם...
המאירים בבחינת גילוי בפטירתם,
כנודע שכל עמל האדם שעמלה נפשו
בחייו למעלה, בבחינת העלם והסתר,
מתגלה ומאיר בבחינת גילוי מלמעלה
למטה בעת פטירתו. והנה, על ידי גילוי
הארת תיקון "ונורא חסד" בפטירתו,
מאיר חסד ה' מעולם עד עולם על
יראיו, ופועל ישועות בקרב הארץ,
לכפר על עון הדור, אף גם על הדורות
שהן מג' קליפות הטמאות שלמטה
מנוגה... מה שאין כן בקרבנות שעל
גבי המזבח, שאינם מכפרים אלא על
השגגות שהן מהתגברות נפש הבהמית
שמוגה...". עיין שם].
וענינו של האמור לעיל אודות המשכת ענינים נעלים שלמעלה מ'סדר
השתלשלות' עד למטה ביותר בעבודת האדם, דהנה, ידוע⁶⁴ בתורת
החסידות שכל הבידורים הפרדת הטוב מהרע והעלאתו לקדושה הם
בקליפת נוגה הדברים הגשמיים המתירים שמקבלים חיותם מקליפת נוגה
(שהיא תערוכת של טוב ורע) ועל ידי שמשתמשים בהם לתועלת רצויה הרי
הם מתבררים, מה שאין כן ענינים דברים גשמיים האסורים שהם
מקבלים את חיותם משלש קליפות הטמאות שאין בהם טוב כלל,
שאסור לבוא במגע עמם (מ'טאר זיך מיט זיי ניט

(55 כלים פ"א מ"ד. 56) רש"י – ב"ק ב, ב; פסחים יד, ב. בפירושו ע"ה חוקת יט, כב. 57) ראה המשך תערי"ב שבהערה
2. (58) סימן כח. 59) ע"ז כג, ב. 60) יומא סח, א. פרש"י חוקת יט, ג. 61) שו"ע או"ח סתק"פ ס"ב. 62) יום הסתלקות כ"ק
אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע (בשנת ה'שי"ת). 63) מו"ק כח, א. 64) ראה תניא פ"ז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 פֶּאֶרְטִשְׁעֶפֶען אסור 'להתעסק' איתם) חס ושלום, וכפי
- 2 שְׁמִבְקָשִׁים בְּכָל יוֹם⁶⁵ בברכות השחר אַל תְּבִיאֲנִי לְיַד נָסִיּוֹן
- 3 כו'. אַבְל בְּדוֹגְמָא לֹא יִשְׁנֻ הָעֲנָנִי שֶׁל עֲבֹדַת הַתְּשׁוּבָה
- 4 שעל ידה, אפשר להעלות לקדושה גם דברים משלוש קליפות הטמאות, אף
- 5 על פי שלכתחילה השימוש בהם
- 6 והמגע איתם אסור בהחלט, שְׁשִׁיף¹
- 7 ענין עבודת התשובה, במובן הרוחני, יוֹם⁶⁵ אַל תְּבִיאֲנִי לְיַד נָסִיּוֹן כו'. אַבְל בְּדוֹגְמָא
- 8 גַּם בְּצִדִּיקִים⁶⁶ שלא נכשלו חס
- 9 ושלום בעשית או אכילת דבר אסור,
- 10 וְעַד כִּי כָךְ הִיא הַשִּׁיבוֹת שֶׁל עֲבֹדַת
- 11 התשובה לצדיקים שְׁמִשִּׁיחַ אֶתָּא
- 12 לְאַתְבָּא צִדִּיקִיא בְּתִיבְתָּא⁶⁷,
- 13 שְׁמִשִּׁיחַ בֹּא לְהַשִּׁיב צִדִּיקִים בְּתִיבְתָּא
- 14 שְׁזָהוּ הַתְּשׁוּבָה שֶׁל הַצִּדִּיקִים הִיא
- 15 עֲנָנִי דְהִירוּת הַנִּשְׁמָה תְּשׁוּבָה אַל
- 16 הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר נִתְּנָה⁶⁸, שהיא
- 17 דְּרָגָה נְעִלִית בְּעֲבֹדַת הַתְּשׁוּבָה כְּמִבּוֹרֵא
- 18 בְּלִיקוּטֵי תוֹרָה לְאַדְמוֹר"ר הֶזְקֵן (פֶּרֶשׁת
- 19 הַאֲזִינוּ): "... עֵינֵי הַתְּשׁוּבָה הִיא כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב וְהָרוּחַ תְּשׁוּבָה אֶל הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר
- 20 נִתְּנָה... לְפִי שֶׁמֶקוֹר חוֹצֵבָה הִיא הַגְּבָה לְמַעַלָּה וְכִי שֶׁתֵּדַר פְּלִאִים לְהַתְּלַבֵּשׁ

- 21 בְּגוֹף צִרִּיכָה לְהַתְּצַמֵּס וּלְהַתְּפַשֵּׁט בְּכַמָּה מִיָּנִי צִמְצוּמִים וְהַתְּפַשְׁטוּת... וְזֶהוּ כִי
- 22 חֶלֶק ה' עִמּוֹ יַעֲקֹב חָבַל נָחֲלָתוֹ. פִּירוּשׁ שֶׁהִנֵּמָה הִיא חֶלֶק ה' עִצְמוֹ שִׁיּוֹרֶדֶת
- 23 דֶּרֶךְ צִמְצוּם וְהַתְּפַשְׁטוּת כו' כְּמוֹ שֶׁשֶּׁם ה' עַד שְׂבָאָה לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּבַחֲנֵי יַעֲקֹב
- 24 חָבַל נָחֲלָתוֹ הוּא הַגּוֹף... וְהֵנָּה לֹא כָל הַנִּשְׁמָה יוֹרֶדֶת לְמַטָּה לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּגוֹף רַק
- 25 הָאֵרָה מִמֶּנָּה בְּלִבָּד דֶּרֶךְ צִמְצוּם... אֲבָל
- 26 כָּל הַנִּשְׁמָה וּמִקּוֹרָה נִשְׂאָרָה לְמַעַלָּה...
- 27 וּמִזֶּה יוֹבֵן מֵהוּת הַתְּשׁוּבָה שֶׁתְּשׁוּבָה
- 28 הַנֶּפֶשׁ בְּבַח" בִּטּוֹל בְּמִסִּירַת נֶפֶשׁ
- 29 לְמִקּוֹרָה וְשִׁרְשָׁה הָעֲלִיּוֹן שֶׁמִּמֶּנָּה
- 30 לִקְוָה...") אַבְל אֵין הַכּוֹנֵנָה
- 31 שֶׁהִנֵּמָה יוֹצֵאת מִהַגּוֹף אֲלֵא שֶׁבְּמִבּוֹבֵן
- 32 הָרוּחָנִי הַנִּשְׁמָה מִתְּקַשֶּׁרֶת מִתְּדַרְשׁ עִם
- 33 מִקּוֹרָה פְּאוּפֵן שֶׁל נִשְׁמָה בְּגוֹף,
- 34 לְאַרְיִכוּת יָמִים וְשָׁנִים טוֹבוֹת.
- 35 וְכִכֵּר הַבְּטִיחָה תּוֹרָה
- 36 שִׁישְׁרָאֵל עוֹשִׂים תְּשׁוּבָה
- 37 וּמִיָּד הֵן נִגְאָלִים⁶⁹, בְּגָאוּלָּה
- 38 הָאֱמִיתִית וְהַשְּׁלִימָה עַל יְדֵי
- 39 מְשִׁיחַ צִדִּיקָנוּ, שֶׁתִּהְיֶה מִיד, כְּמֵאמֶר חז"ל בְּנִסָּן נִגְאָלוּ וּבְנִסָּן
- 40 עֲתִידִין לִיגְאָל⁷⁰.

(65) בברכת השחר. (66) ראה לקו"ת ר"ה ס, סע"ד. ר"פ האזינו. ובכ"מ. (67) לקו"ת ר"ה נח, ד. ובכ"מ. סד"ה וידבר גו' זאת חוקת התורה עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע' שכב), תרפ"א (סה"מ תרפ"א ע' ריד ואילך). (68) קהלת יב, ז. לקו"ת האזינו שם. (69) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה. (70) ר"ה יא, א. שמו"ר פט"ו, יא.

המשך ביאור למס' מנחות ליום ראשון עמ' א

- 1 ומביאה המשנה דין חינוך בכלים נוספים שהיו בבית המקדש: ולא
- 2 מחנכים את מִזְבַּח הָעֹלָה אֶלָּא בְּהִקְרַבְתָּ תְּמִיד שֶׁל שָׁחַר. ולא אֶת
- 3 הַשְּׁוֹלֶחַן שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים אֶלָּא בְּלֶחֶם הַפָּנִים, בְּשֶׁבֶת. ולא אֶת הַמִּנְחָה
- 4 אֶלָּא בְּהַדְלַקַת כָּל שְׂבָעָה יְרֻחֶיהָ, בֵּין הָעֶרְבָיִם.
- 5
- 6 שנינו במשנה שתמידים ומוספים אינם מעבבים אלו את אלו.
- 7 הגמרא מביאה שאלה בענין זה: בְּעָא מִינָּה רַב חֵיָא בְּרַ אֲבִין מַרְב
- 8 חֲקֵדָא, צִיבּוֹר שְׂאֵין לָקוֹן כְּבָשִׂים שִׁיפִיקוּ לְתַמִּידִין וְגַם לְמוֹסְפִין, אִי
- 9 זֶה מִקֵּן קוֹדֵם וְדוּחָה אֶת חֲבִירוֹ.
- 10 הגמרא מבררת מה כוונת רב חיאי בר אבין בשאלתו: הִכִּי דְמִי,
- 11 אֵילִמָּא תְּמִידִין דִּימִיָּה וּמוֹסְפִין דִּימִיָּה – אִם נִאֲמַר שְׁכוּנוֹתָו
- 12 שֶׁהַתְּמִידִים וְהַמוֹסְפִים הֵם מִקְרַבְנוֹת יוֹם זֶה שְׁעוֹמֵד בּוֹ, פְּשִׁטָּא
- 13 שֶׁתְּמִידִין צִדִּיפִי מִמוֹסְפִים, כִּי לְתַמִּידִים יֵשׁ בְּיוֹם כֹּזֵה שְׁתֵּי מַעְלוֹת,
- 14 דִּקְוִי לָהּ דְּבַר תְּדִיר – מִצִּיּוֹ בְּכָל יוֹם, וּמִקְוִידֵשׁ – וְגַם שְׁנוֹסְפָה בְּהֵם
- 15 הַיּוֹם קְדוּשָׁה מִפְּנֵי שְׁהוּא יוֹם טוֹב. וְהַמוֹסְפִים יֵשׁ בְּהֵם רַק הַמַּעְלָה
- 16 שֶׁל קְדוּשַׁת הַיּוֹם. אֵלָּא כּוֹנֵנוֹתָו לְתַמִּידִין דְּלִמְחָר – שֶׁנֶּצְרָכִים לְמַחַר,

- 17 וּמוֹסְפִין דְּהֵאֲדִינָא – שֶׁנֶּצְרָכִים לְהַיּוֹם. כְּגוֹן שִׁישׁ לֶחֶם שְׁנֵי כְּבָשִׂים
- 18 בְּשֶׁבֶת, הָאֵם יִקְרִיבוּם לְמוֹסְפֵי הַשֶּׁבֶת, או לְתַמִּידִים שֶׁל מַחֲר.
- 19 וְהַסֵּפֶק הוּא, הָאֵם תְּמִידִין צִדִּיפִי שְׂכָן יֵשׁ לֶחֶם מַעַלָּה שֶׁל תְּדִיר, או
- 20 דְּלִמָּא מוֹסְפִין צִדִּיפִי שְׁכָן יֵשׁ לֶחֶם מַעַלָּה דִּקְוִי לָהּ מִקְוִידֵשׁ מַחֲמַת
- 21 קְדוּשַׁת הַיּוֹם, וְלְתַמִּידִים שֶׁל מַחֲר אֵין מַעַלָּה כּוֹ כִּיּוֹן שֶׁמַּחֲר הוּא
- 22 יוֹם חוֹל.
- 23 תְּשׁוּבָה רַב חֲסָדָא לְרַב חֵיָא בְּרַ אֲבִין: אֲמַר לִיה רַב חֲסָדָא, תְּנִיתוּהָ
- 24 – שֶׁנִּינוּ זֹאת בְּמִשְׁנֵינוּ, 'הַתְּמִידִין אֵין מְעַבְבִּין אֶת הַמוֹסְפִין וְלֹא
- 25 הַמוֹסְפִין מְעַבְבִּין אֶת הַתְּמִידִין וְלֹא (אֶת) הַמוֹסְפִין מְעַבְבִּין זֶה אֶת
- 26 זֶה, וְיֵשׁ לְבַרְר, הִכִּי דְמִי, אֵילִמָּא דְאִית לִיה וְלָקֵנָה – אִם מְדוּבַר
- 27 כְּשִׁישׁ לוֹ כְּבָשִׂים לְתַמִּידִים וְלְמוֹסְפִים, וְהַכּוֹנֵנָה שִׁיכּוֹל לְהַקְדִּים
- 28 אִיזִיד שִׁירְצָה, הִרִי אִי אֲפֻשֶׁר לְפָרֵשׁ כֵּךְ, וְהַתְּנָיָא, מִנֵּין שְׁלֹא יִהְיֶה דְּכֵר
- 29 קָרֵב עַל הַמִּזְבֵּחַ קוֹדֵם לְתַמִּיד שֶׁל שָׁחַר, תְּלָמוּד לִזְמַר בְּעֵינֵן סוֹדֵר
- 30 הַמַּעֲרִכָה שֶׁעַל הַמִּזְבֵּחַ (וִיקְרָא ו' ה') וְיִבְעַר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן עֲצִים בְּבָקָר
- 31 בְּבָקָר וְעֶדֶר עָלֶיהָ הָעֹלָה' וְגו', הֵינּוּ שִׁיעוּרָךְ עַל הָאֵשׁ אֶת עוֹלַת
- 32 הַתְּמִיד, וְאֲמַר רַבָּא שְׁכוּנוֹת הַבְּרִייתָא שֶׁהִמִּילָה 'הָעֹלָה' מִיּוֹתֶרָת,
- 33 וְבִאֵה לְלַמֵּד שֶׁתִּהְיֶה עוֹלָה זֶה רִאשׁוֹנָה לְכָל קְרַבְנוֹת הַיּוֹם. לְפִיכֵךְ לֹא
- 34 יִתְּנָן לְפָרֵשׁ בְּמִשְׁנֵינוּ שִׁיקְדִים אֶת הַמוֹסְפִים לְעוֹלַת הַתְּמִיד.

התוועדויות

בס"ד. שיחת חג הפורים, ה'תשל"ה.

בלתי מוגה

- א. כאשר המגילה מספרת אודות סיום קביעות ימי הפורים, הנה ההקדמה לזה – שזוהי גם הוראה בנוגע לימי הפורים מידי שנה בשנה – "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר"¹.
- ובזה ישנו הפירוש הפשוט, פשוטו של מקרא, וישנם גם הפירושים במדרשי חז"ל בתושב"פ² – כו"כ דרשות, שיש לפרשם בריבוי אופנים, ועד ל"שבעים פנים לתורה"³,
- ועד להמדובר כמ"פ מ"ש בכתבי האריז"ל⁴, שבכל ענין בתורה יש ששים ריבוא פירושים בכל א' מד' אופני הלימוד דפשוט רמז דרוש וסוד – כי התורה ניתנה לכל אחד מישראל לפי הבנתו והשגתו ולפי שורש נשמתו⁵, וכיון שבש"מ יש ששים ריבוא חלקים בשרשי נשמותיהם, הנה בהתאם לכך ישנם גם חילוקים באופן העבודה, כולל גם לימוד התורה.
- ואע"פ ש"תורה אחת לכולנו"⁶, להיותה "תורת אמת"⁷, וב"אמת" לא שייך שני אופנים או פשרות וכו' – הרי בזה גופא ישנם כמה אופנים-פירושים כיצד לנצל את ה"אמת" בחייו והנהגתו, בהתאם לאופן עבודתו – אם היא במדת האהבה או במדת הדין והגבורה; ועד"ז בלימוד התורה – אם לימודו הוא יותר בבקאות, שגם אז צריך לוודא שהלימוד יהי' באופן של אמת, שלא לקשר ולחבר ענינים שאין להם שייכות, או שלימודו הוא באופן של חריפות, שגם היא צריכה להיות חריפות של אמת, ששניהם דרכים בלימוד התורה.
- ובנוגע לכל הפירושים שיהיו, פירושים אמיתיים בתורה, ע"ד הדרש, הרמז או הסוד – ישנו ה"כלל" ש"אין מקרא יוצא מידי פשוטו"⁸, כך, שהפירוש ששייך ומוכרח להיות אצל כולם הוא הפירוש הפשוט, כפשוטו של מקרא, משא"כ שאר הפירושים, יש כאלו ששייכים יותר ללימוד באופן של רמז, דרוש או סוד, לא' מהם או לשנים מהם וכו'; ומזה מובן החילוק גם בנוגע לפועל.
- ב. וכן ידועה תורת הבעש"ט⁹ – במיוחד בנוגע לפורים – בנוגע ללשון המשנה (שנתפרש בגמרא) "הקורא את המגילה למפרע לא יצא"¹⁰, שיש בזה רמז על קריאת ושמיעת המגילה באופן שזהו סיפור המעשה שאירע בעבר ("למפרע"), ועכשיו הוא נזכר – זכרון יפה – על נס שהתרחש "בימים ההם", שבאופן כזה "לא יצא" – שלא קיים את הכוונה והמטרה והתכלית שדורשת מקרא מגילה.
- קריאת המגילה צריכה באופן שיתפרש מיד בנוגע לחייו בהוה, במקום ובזמן שבו נמצא, שתהי' אצלו הוראת התורה – "תורה אור"¹¹ ו"תורת אמת"⁷ – תורה שמאירה ומגלה את האמת שבכל דבר, ועד לפשוטו של מקרא.
- והיינו, שצריך להתבונן שהנהגתו של יהודי צריכה להיות כפי שבנ"י התנהגו באותם זמנים, "בימי מרדכי ואסתר", שעמדו במס"נ להכריז ולהודיע שהם "יהודים" – כהסברת הגמרא ש"יהודי" הוא "הכופר בעבודה זרה"¹² ו"מודה בכל התורה כולה"¹³.

(7) נוסח ברכת התורה – ע"פ מלאכי ב, ו.

(8) שבת סג, א. וש"נ.

(9) ראה כש"ט בהוספות ס"ק. וש"נ. וראה גם תורת מנחם

חע"ב ע' 175. וש"נ.

(10) מגילה רפ"ב (יז, א).

(11) משלי ו, כג.

(12) שם יג, רע"א.

(13) קידושין מ, א.

(1) אסתר ח, טז.

(2) ראה תורה שלמה עה"פ.

(3) במדב"ר פי"ג, טז. ובכ"מ.

(4) שער הגלגולים הקדמה יז. וכ"כ בש' רוה"ק בענין

היחודים על קברי צדיקים הקדמה ג' (קח, ב). לקוטי מהרח"ו

שבסוף שער מאמרי רז"ל להאריז"ל.

(5) ראה תניא רפ"ד.

(6) תניא רפמ"ד. ספמ"ו.

- 3 ג. וכאשר קריאת המגילה היא באופן כזה – אזי "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר",
4 שנעשה אצלו "אורה" אמיתית, "שמחה" אמיתית, "ששון" אמיתי ו"יקר" [יחס של כבוד מכל אלו
5 שמסביב לכל אחד מישראל, ועאכו"כ לכללות בני] אמיתי,
6 ובאופן שנמשך ב"אורה ושמחה וששון ויקר" כפי שהם בפשוטו של מקרא – בגלוי, למטה מעשרה
7 טפחים, באופן שרואים זאת גם בעיני בשר.
8 ו"כן תהי' לנו"¹⁴ – בימי הפורים אלו, ומהם יומשך על כל השנה כולה,
9 ועד שיקויים הענין ד"מסמך גאולה לגאולה"¹⁵ – שמהגאולה מגזירות שונות נבוא לגאולה האמיתית
10 והשלימה מהגלות האחרון, בביאת משיח צדקנו, בקרוב ממש.

* * *

- 4 ד. תורה שבעל-פה – שיש בה גם חלק הרמז והדרוש והסוד (כנ"ל) – אינה סתירה ולהיפך ח"ו
5 מתורה שבכתב, אלא זוהי הוספה, ביאור ופירוש, להמשיך מה שנאמר בתושב"כ בגלוי – ברמז, בדרוש
6 או בסוד.
7 ומזה מובן, שהפירוש שבתושבע"פ על הפסוק "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר", אינו
8 חידוש שאין לו שייכות לפשוטו של מקרא, אלא זוהי הסברה עמוקה יותר שמגלה ומסבירה טוב יותר
9 את פשוטו של מקרא, ובאופן שיהי' נקל יותר לפרש זאת לא "למפרע", שזהו דבר שאירע רק בעבר,
10 ועכשיו רק נזכרים אודותיו, אלא באופן שחוזר ונשנה, וצריך לפרש ולהביא זאת במעשה בפועל.
5 ה. ובכן: על הפסוק במגילה "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר" – ישנו פירוש בתושבע"פ,
6 במסכת מגילה¹⁶ שבגמרא,
7 – ובהקדים, ש"גמרא" הוא החלק בתושבע"פ שהוא הלכה למעשה יותר מאשר מדרשים וספרי דרוש
8 רמז וסוד, והיינו, שאע"פ שכל ענין בתורה הוא הוראה ופס"ד, הרי בזה גופא יש חילוק היכן נאמר
9 הפס"ד בגלוי, אם הוא בחלק ההלכה שבתורה, משנה וגמרא, וכן דברי הפוסקים (שמבארים דברי המשנה
10 וגמרא), עד ל"כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש", שגם זה "ניתן למשה מסיני" (כדברי הגמרא במגילה¹⁷
11 וברכות¹⁸ ובכ"מ¹⁹) –
12 "אורה זו תורה, שמחה זה יום טוב, ששון זו מילה, ויקר אלו תפילין".
13 ולכאורה: מהי השייכות של פירוש זה לפירוש הפשוט, ומה ניתוסף על ידו בהבנת הפירוש הפשוט
14 כפי ש"אין מקרא יוצא מידי פשוטו", שמוכרח להיות אצל כל אחד מישראל ובחיי יום-יום, לא רק בשעה
15 שמתעמק בלימוד תושבע"פ?
6 ו. והביאור בזה (כפי שדובר פעם בארוכה²⁰):
7 בשעה שמתבוננים איך הי' המצב "בימי מרדכי ואסתר", ועד"ז גם בזמננו זה ש"אכתי עבדי אחשוורוש
8 אנן" (בלשון הגמרא²¹) – הרי זה מעמד ומצב שנמצאים בגלות, כך, שככל שהמצב יהי' טוב, ונמצאים

(14) נוסח "הבדלה" במוצש"ק ויו"ט.

(15) מגילה ו, סע"ב.

(16) טז, ב.

(17) יט, ב ("מאי דכתיב (עקב ט, יד) ועליהם ככל הדברים

אשר דבר ה' עמכם בהר, מלמד שהוראהו הקב"ה למשה דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים ומה שהסופרים עתידין לחדש, ומאי ניהו, מקרא מגילה").

(18) ה, א ("מאי דכתיב (משפטים כד, יב) ואתנה לך את

לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם, לוחות – אלו עשרת הדברות, תורה – זה מקרא, והמצוה – זו משנה, אשר כתבתי – אלו נביאים וכתובים, להורותם – זה גמרא, מלמד שכולם נתנו למשה מסיני").

(19) ראה הנסמן בלקו"ש ח"ט ע' 252.

(20) ראה גם שיחת פורים תשל"ב סל"ג ואילך (תורת מנחם

חס"ז ע' 324 ואילך). וש"נ.

(21) מגילה יד, א. וש"נ.

1 תחת ממשלה ומשטר דמלכות של חסד, שלא מאפשרים שיהיו גזירות על לימוד התורה וקיום המצוות,
 2 והרשות נתונה לכל אחד לקיים תומ"צ, מבלי שיהי' צורך במס"נ על זה,
 3 — לא כמו המעמד ומצב שבו נמצאים אחינו מאחורי מסך הברזל, ששם יש צורך במס"נ על עניני
 4 תומ"צ מצד הגזירות כו' —

5 הרי בכל זאת "עבדי אחשורוש אנן" — שנמצאים בגלות, ללא עצמאות, ובכל מקום שנמצאים בכל
 6 כדור הארץ, הן בחוץ לארץ והן בארץ הקודש, הנה לעת-עתה, מצד מעמד ומצב הגלות, זקוקים בנוגע
 7 לכל דבר לאמצעות כלים טבעיים של "חסד לאומים"²².

8 וא"כ, מתעוררת שאלה אצל כל אחד מישראל שמתבונן בזה:

9 איך אפשר שיערב לו החסד והאורה שיש לו לכאורה (בהשוואה למעמד ומצב שהי' בשעת גזירת
 10 המן, שממנו נגאל);

11 איך אפשר לקרוא זאת בשם "אורה" אמיתית (שהרי "ליהודים היתה אורה" הוא פסוק בתורת אמת),
 12 בה בשעה שחסר כביכול העיקר — שאין זה המעמד ומצב כמו בזמן שביהמ"ק הי' קיים, ש"עשרה נסים
 13 נעשו לאבותינו בבית המקדש"²³, שראו בעיני בשר השראת אלקות בענינים גשמיים שבעוה"ז הגשמי,
 14 ע"י הניסים שראו בעיני בשר, וראו שהנהגת בני"י וההנהגה עמהם מלמעלה היא לא באמצעות כלים
 15 טבעיים של אחשורוש ושריו שבכל דור, אלא בהשגחה פרטית וגלו'י, ללא ממוצעים, אלא ישירות
 16 מהקב"ה לבני"י, כפי שביקש משה רבינו שיהיו "פניך הולכים"²⁴, ואין רצונו אפילו במלאך!

17 וא"כ, שואל יהודי: איך יכולה תורת אמת לומר שזהו מעמד ומצב ש"ליהודים היתה אורה" — בה
 18 בשעה ש"עבדי אחשורוש אנן"?!

19 ז. והמענה על זה — בביאור דתושבע"פ — "אורה זו תורה":

20 כאשר תסתכל בתורה מהו ענין הגלות — אזי תבין, שגם בחושך הגלות, וגלות מר של דור יתום,
 21 יכול להיות הענין ד"והוי' יגי' חשכי"²⁵, שע"ז שמתקשרים עם הקב"ה, "והוי'", אזי מאיר אצלו החושך
 22 עצמו.

23 כאשר יהודי מסתכל בתורה ורואה שהתורה שהיא "תורת חסד"²⁶ אומרת שכל הענינים שבעולם הם
 24 מצד חסד, והעובדה שיש אצל בני"י מצב של גלות היא כדי שיהי' הענין ד"ירצו את עוונם" (כמ"ש בפ'
 25 בחוקותי²⁷), והיינו, שע"י ימי הגלות רוחצים ושוטפים את הענינים שמצד ההנהגה הבלתי-רצוי' שהיתה
 26 בעבר — אזי מסתכל על ענין הגלות באופן שאין זה בתור עונש לשם עונש ח"ו, כדי לייסר ח"ו את
 27 בני"י,

28 אלא כיון שהקב"ה מתקשר עם בני"י כמו אב שמתקשר עם בנו, כמ"ש²⁸ "בנים אתם להוי' אלקיכם",
 29 — וכפתגם המגיד²⁹ שאהבת הקב"ה לכל אחד מישראל, מבלי הבט על מעמדו ומצבו, היא שלא
 30 בערך יותר מאשר אהבת האב לבנו יחידו שנולד לעת זקנתו, לאחר עשרות שנים של צפי' —

31 הנה מצד אהבה זו, רוצה האב, שבנו יחידו יהי' במצב נקי, ללא כתם, אפילו לא כתם קל שבקלים,
 32 שזהו המעמד ומצב הרצוי ל"בנים אתם להוי' אלקיכם" (כפי שרבינו הזקן מבאר בארוכה באגה"ק³⁰)
 33 שזהו "כמשל מלך גדול ונורא הרוחץ בכבודו ובעצמו צואת בנו יחידו מרוב אהבתו כו'"),

(22) משלי יד, לז.

(23) אבות פ"ה מ"ה.

(24) פרשתנו (תשא) — שיעור היומי — לג, טו ובפרש"י.

(25) שמואל-ב כב, כט. וראה תו"א מקץ מ, ב ואילך. ובכ"מ.

(26) משלי לא, כו.

(27) כו, מג.

(28) פ' ראה יד, א.

(29) ראה כש"ט בהוספות סקס"ז. וש"נ.

(30) סכ"ב.

1 ולכן מביא אותו למעמד ומצב ד"עבדי אחשורוש" – אבל באופן שמבטל את כל הענינים המבלבלים
 2 (שהיו בגזירת המן), ונותן לו אפשרות לשוב בתשובה, ללמוד תורה ולקיים מצוות מתוך הרחבה – כדי
 3 שִׁירָא, אשר מבלי הבט על כך שאינו רואה בעיני בשר ביהמ"ק, ואינו רואה בעיני בשר ה"עשרה נסים
 4 (ש)נעשו לאבותינו בבית המקדש, ה"ה חי את חייו היום-יומיים באמונה פשוטה שהקב"ה הוא בעה"ב
 5 על כל פרט בכל יום בחייו, בכל מקום שבו נמצא.

6 ואז נעשית אצלו "אורה" (אור אלקי) – אפילו בהיותו במעמד ומצב של חושך הגלות, במעמד ומצב
 7 ד"עבדי אחשורוש".

8 ח. אמנם, כל זה הוא בנוגע ל"אורה"; אבל עדיין נשאלת השאלה בנוגע ל"שמחה":
 9 בנוגע ל"שמחה" – ישנו כלל ששמחה ע"פ תורה צריכה להיות שמחה שחודרת גם בגוף, כהפס"ד
 10 בנוגע לשמחת יו"ט: "אין שמחה אלא בבשר" (בשר שלמים), ובזמן שאין ביהמ"ק קיים – "אין שמחה
 11 אלא ביין"³¹, היינו, שאינו יוצא י"ח שמחה בכך שיודע הענינים הרוחניים של היו"ט, אלא הדבר צריך
 12 להתבטא בענין שמשמח את בשר הגוף, שלכן יש צורך בבשר ויין, ורק אז הרי זו "שמחה".
 13 וכאן שואל יהודי:

14 הן אמת שיודע שהעובדה שנמצא בחושך הגלות היא מצד ה"אורה" שהקב"ה מאיר פניו אליו, ורוצה
 15 להסיר ממנו כל כתם קטן, כדי שיוכל להיות במעמד ומצב של "בנים אתם להוי' אלקיכם" בגלוי, אבל
 16 זהו באופן שהנשמה רואה בזה ענין של אורה, ועדיין אין זה באופן שגוף יכול לשמוח בכך.
 17 וא"כ, איך יכול להיות ענין של שמחה – בה בשעה שנמצא עדיין בחושך הגלות, והגוף אינו מרגיש
 18 את ה"אורה", שכן, "אורה" רואה העיניים, אבל לא בשר הגוף, שזהו אפילו ב"אורה" גשמית כפשוטה,
 19 ועאכו"כ אורה רוחנית, "אורה זו תורה" !

9 ט. ועל זה בא המענה – "שמחה זה יום טוב, וכן הוא אומר³² ושמחת בחגך"³³:
 10 הענין ששמחת יו"ט תלוי באכילת בשר ושתיית יין – "אין שמחה אלא בבשר אין שמחה אלא ביין"
 11 – צריך לכאורה לעורר היפך השמחה, דכיון שאומרים לו, שלא די בכך שהנשמה מרגישה את הגדלות
 12 של חג המצות, חג השבועות או חג הסוכות, שאין זה מספיק שתהי' שמחה אמיתית, אלא עליו לוודא
 13 שיהי' גם דבר המשמח את גופו, שיאכל בשר (אמנם בשר שלמים, אבל בשר גשמי), ועד"ז בנוגע ליין,
 14 הנה לכאורה צריך הדבר להפריע לו לשמחה האמיתית, שנמצא במעמד ומצב ששמחת הנשמה תלוי'
 15 בכך שמשמחת גם את בשר הגוף !

16 ואעפ"כ אומרים "שמחה זה יום טוב", היינו, שתורת אמת אומרת ש"ושמחת בחגך" היא שמחה
 17 אמיתית, ומזה מובן, שלא זו בלבד שאין זה דבר שמפריע לו, אלא אדרבה, זה מסייע ששמחתו תהי'
 18 אמיתית, כיון שגם הגוף הוא שמח.

19 וההסברה בזה מוכנת גם היא לכל אחד בפשוטו של מקרא:
 20 בשעה שמסתכלים על הנשמה והגוף בתור שני דברים שיש מלחמה ביניהם, ללא אפשרות שיהי'
 21 שלום ביניהם, עי"ז שתהי' התגברות הנשמה על הגוף, ועד שהגוף יהי' כלי עבור הנשמה – אזי השאלה
 22 היא שאלה אמיתית;

23 אבל כשמתבוננים בענין ד"שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד"³⁴, שהקב"ה הוא אחד ויחיד הן בענינים
 24 גשמיים והן בענינים רוחניים, אלא שרצה הקב"ה שהנשמה תהי' במעמד ומצב של דבר רוחני, והגוף
 25 יהי' במעמד ומצב של דבר גשמי, אבל שניהם נבראו עי"ז ה' אחד", שהוא אחדות הפשוטה – אזי תופס

(31) פסחים קט, א. שו"ע אדה"ז או"ח סתקכ"ט ס"ז. וש"נ. ל"ק"ר – סל"ג ואילך.

(32) פ' ראה טז, יד.

(33) המשך הביאור: בנוגע ל"ששון" – סכ"ז ואילך, ובנוגע

(34) ואתחנן ו, ד.

1 יהודי שכאשר מסיר מהגוף את חומריותו, ונשארת רק גשמיותו, הנה לא זו בלבד שהגוף אינו סותר
2 לעבודת הקב"ה עם הנשמה, אלא אדרבה, כתורת הבעש"ט³⁵ על הפסוק³⁶ "עזוב תעזוב עמו", שעבודה
3 אמיתית להקב"ה היא כשנעשית עם הנשמה ביחד עם הגוף, "בכל לבבך" – "בשני יצריך"³⁷.

4 ודוקא אז נעשית שמחה אמיתית:

5 אם פעל בעבודתו רק על החלק הרוחני של העולם, ואילו החלק הגשמי של העולם לוחם עדיין עם
6 הרוחניות, או עכ"פ לא נעשה עדיין "עבד" ו"כלי" אל הרוחניות – לא יכולה להיות אצלו שמחה
7 אמיתית;

8 אבל בשעה שרואה שע"י ענינים גשמיים הגיע הגוף למעמד ומצב שהוא שמח בשמחת יום טוב –
9 בג' הימים טובים פסח ("זמן חרותנו" מגלות מצרים) שבועות ("זמן מתן תורתנו") וסוכות ("זמן
10 שמחתנו" – שמחת החג ושמחת בית השואבה, ועד להשמחה דשמיני-עצרת), כולל גם חנוכה ופורים
11 שנקראים במגילת תענית³⁸ בשם "יום טוב" (כמדובר כמ"פ³⁹) – אזי נעשית שמחה אמיתית, כיון שרואה
12 שביכלתו לשנות את הגוף, שחומריותו תתבטל לגמרי, וישאר רק בתור דרך נוספת לעבוד את הקב"ה
13 לא רק עם הנשמה אלא גם ביחד עם הגוף.

14 י. ושמחה זו יכולה להיות גם במעמד ומצב ד"עבדי אחשורוש אנן", ואדרבה, דוקא אז נעשית שמחה
15 גדולה ביותר,

16 שזהו הטעם ששמחת פורים גדולה יותר משמחת יו"ט, שאע"פ שנאמר בה "ושמחת בחגך", הרי
17 מצינו בהלכות יו"ט⁴⁰ שחייבים ב"ד להעמיד שוטרין כו' לוודא שהשמחה תהי' במדידה והגבלה, משא"כ
18 שמחת ימי הפורים – שבמעמד ומצב ד"עבדי אחשורוש", פועל יהודי על גופו וחלקו הגשמי בעולם,
19 לשמוח בזה ש"קיימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם" באופן ד"לא יעבור"⁴¹, באופן נצחי, לעולם,
20 בכל זמן ובכל מקום, להתנהג כדרישת מרדכי ואסתר, בהסכם מלא של הגוף – אזי השמחה היא גדולה
21 ביותר משמחת יו"ט, ש"חייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע"⁴²,

22 וכן תהי' לנו, "ושמחת עולם על ראשם"⁴³.

* * *

23 יא. ידוע מאמר המשנה⁴⁴ "איזהו חכם הלומד מכל אדם", כלומר, חכם אמיתי הוא מי שמכל (ובכל)
24 אדם מוצא דבר ללמוד ממנו.

25 ובזה ניתוסף גם תורת הבעש"ט⁴⁵ שיש ללמוד הוראה מכל דבר שיהודי שומע או רואה – שבודאי
26 אין זה במקרה, אלא בהשגחה פרטית, שהרי אין "מקרה" בעולם, כיון שנברא ע"י הקב"ה באופן ש"לא
27 ברא (בעולמו) דבר אחד לבטלה"⁴⁶, כך, שכל דבר נעשה מתוך בעלות ("בעה"ב/שקייט") בתכלית
28 השלימות, ולכן, כיון ששמע או ראה דבר מסויים, בודאי שע"ז צריך להתוסף אצלו דבר-מה; וכיון
29 ש"אני נבראתי לשמש את קוני"⁴⁷, שלכן צריך לסדר-לערוך כל פרטי חייו לפי הוראות הקב"ה ("קונו"),
30 הרי מובן, שהמאורע החדש ששמע או ראה צ"ל עבורו הוראה חדשה – כיון שאינו רוצה לתעות בעולם,

(35) ראה כש"ט בהוספות סכ"א. וש"נ (נעתק ב"היום יום" כח שבט).

(36) משפטים כג, ה.

(37) ואתחנן שם, ה ובספרי ופרש"י עה"פ.

(38) פ"ט (חנוכה). פ"ב (פורים).

(39) ראה גם שיחת פורים תשכ"ח ס"ה ואילך (תורת מנחם

חנ"ב ע' 112 ואילך). לעיל ע' 240. וש"נ.

(40) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סוסתקכ"ט. וש"נ.

(41) אסתר ט, כז.

(42) מגילה ז, ב.

(43) ישע"י לה, יו"ד. נא, יא.

(44) אבות רפ"ד.

(45) ראה כש"ט בהוספות סרכ"ג ואילך, סקע"ט ואילך. וש"נ.

(46) שבת עז, ב.

(47) משנה וברייטא – קידושין בסופה.

- 1 אלא להתבונן בהנעשה מסביבו, ולהיות "הלומד מכל אדם" וגם מכל מאורע – כיצד להיטיב את אורח
2 חייו היום-יומיים בהתאם לתכלית בריאתו לשמש את קונו⁴⁸.
- 3 ולהעיר, שאע"פ שענין זה גילה הבעש"ט, הרי זה מובן בפשטות – ע"פ אמונה פשוטה שיש לכל
4 אחד מישראל, שהעולם אינו הפקר ח"ו, אלא נברא ע"י הקב"ה, ולא שנברא לפני אלפי שנה, ואח"כ
5 "עזב הוי" את הארץ"⁴⁹ ח"ו, ונמצא בשמים, ואילו העולם מתנהל באופן פראי בדרך מקרה, אלא "לית
6 אתר פנוי מיני"⁵⁰, שבכל מקום נמצא הקב"ה, ומשגיח על כל פרט; ומזה מובן, שכאשר נפגשים יחד
7 שני דברים: היהודי, והמאורע ששמע או ראה – אין זה ע"י מקרה, אלא גם זה בהשגחה פרטית, וכיון
8 שההשגחה הפרטית היא מהבעה"ב של העולם, הקב"ה, שהוא "עצם הטוב"⁵¹, הרי מובן, שהכוונה בזה
9 היא שיתוסף טוב לעולם ולכל הנמצאים בו, וכיון ש"אין טוב אלא תורה"⁵², הרי הוספת הטוב בעולם
10 היא עי"ז שכל פרט בחיים יתנהל ע"פ הוראות התורה.
- 12 יב. ומזה מובן גם בנוגע לקביעות דפורים שחל בשנה זו ביום השלישי בשבוע (אף שבכמה שנים
13 חל ביום אחר בשבוע) – שגם כאן נפגשים שני מאורעות: ימי הפורים עם ימי השבוע – הנה גם זה
14 אינו מקרה, אלא גם בו יש הוראה.
- 15 ובכן: התורה, שנקראת "תורה אור"¹¹, שמאירה את עניני העולם, מאירה גם מהו הלימוד המיוחד
16 וההוראה של יום השלישי בשבוע – שהוא יום שהוכפל בו "כי טוב"⁵³: בכל ימי מעשה בראשית נאמר
17 פעם אחת "כי טוב" (מלבד ביום השני שלא נאמר בו "כי טוב"), משא"כ ביום השלישי נאמר ב' פעמים
18 "כי טוב", היינו, שזהו יום שהוכתר ונקרא ב"תורת אמת" בשם "יום שהוכפל בו כי טוב".
- 19 וענין הכפל ד"כי טוב" הוא⁵⁴: "טוב לשמים וטוב לבריות" (כלשון הגמרא⁵⁵), והיינו, שכל דבר
20 שביום השלישי ה"ה מביא טוב בעניני אלקות – "טוב לשמים", ומביא טוב גם בענינים שבין אדם
21 לחבירו – "טוב לבריות".
- 22 ולכן, כאשר פורים בא ביחד עם יום השלישי שהוכפל בו כי טוב, יש בזה הוראה ולימוד (גם על
23 ימי הפורים שבכל השנים, וגם על הימים שבין פורים אחד למשנהו) – שיהודי צריך לעשות כל התלוי
24 בו בכלל, ובפרט בעניני הפורים, שכל פעולה תהי' באופן שהוכפל בה כי טוב, שיהי' בה "טוב לשמים"
25 ו"טוב לבריות".
- 13 יג. ומזה מובן גם בנוגע להמדובר לעיל בענין "אורה ושמחה וששון ויקר" – שזהו הסך-הכל של
14 פורים, הן בשעתו והן בכל שנה ושנה (שהרי אין זה "למפרע" ח"ו, כנ"ל בארוכה) – שצ"ל באופן
15 ד"טוב לשמים" ו"טוב לבריות":
- 16 ענין ה"אורה", "אורה זו תורה" – יכול להיות באופן של "טוב לשמים" בלבד; הוא לומד תורה מתוך
17 חיות ולהט, ומסדר ע"פ תורה את אורח חייו היום-יומיים – לא רק שבת ויו"ט, אלא גם ימי ולילות
18 החול, שיהיו ימים של תורה ("תורה-טעג"), וניכר הדבר גם בחיי החולין שלו, ולא רק בשעה שאוכל
19 וכו', אלא גם בשעה שישן בלילה, אבל זה נשאר בינו ובין הקב"ה – "טוב לשמים".
- 20 ואילו בשעה שמסתכלים על האנשים שנמצאים מסביבו, בני המשפחה, או אלו שנמצאים מחוץ לביתו
21 (ועד לאלו שנמצאים באיזה מקום שהוא בעולם, שהרי כל ישראל הם קומה אחת שלימה, כמו גוף

(48) ראה גם תורת מנחם חע"ז ע' 45. וש"נ.

(49) יחזקאל ח, יב, ט, ט.

(50) תקו"ז תנ"ז (צא, סע"ב). ת"ע (קכב, ב). הובא בתניא

שעהיה"א פ"ז.

(51) נסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 334 בהערה (ד"ה מספרי הח"ן).

(52) אבות פ"ו מ"ג.

(53) ב"ר פ"ד, ו. הובא בפרש"י עה"ת בראשית א, ז.

(54) ראה גם לעיל ע' 277. וש"נ.

(55) קידושין מ, א. וראה אוה"ת בראשית לג, ב ואילך.

משפטים ע' א'קנו. ועוד.

אחד⁵⁶), אם גם אצלם ניתוסף משהו עי"ז שאצלו ניתוספה עוד ידיעה בתורה – אזי תופסים שזהו רק
 "טוב לשמים".

הוא בעצמו למד ענין נוסף בתורה, ועד שפעל וחדש בתורה – "תלמיד ותיק עתיד לחדש", והלימוד
 פעל אצלו שינוי, שנעשה חדור יותר בענין התורה וכו'; אבל כששואלים מה נעשה עם האנשים
 שמסביבו, בנוגע ל"בריות" – מתברר שהוא בכלל לא חשב אודותם, ולא התעסק עמהם!

ובכן: זהו ענין של לימוד התורה, "אורה זו תורה", "ותלמוד תורה כנגד כולם"⁵⁷, אבל אין זה הענין
 ד"הוכפל בו כי טוב" שלמדים מיום השלישי; זהו ענין שפעל שינוי בו, אבל העולם, האנשים שמסביבו
 – אין להם מזה מאומה.

וכיון שאין זה באופן ד"טוב לבריות", אזי גם הענין ד"טוב לשמים" אינו בשלימות, כי, רצונו של
 הקב"ה שיהי' "ואהבת לרעך כמוך"⁵⁸ בכל הענינים, ועאכ"כ בנוגע לענין הכי יקר – ענין התורה,
 ש"יקרה היא מפנינים"⁵⁹, ולכן, אם אינו לומד תורה גם עם "בריות", אין זה "טוב לשמים" בשלימות.
 יד. ועד"ז יכול להיות גם בקצה השני – "טוב לבריות" בלבד:

הוא לומד תורה ומלמדה גם לאחרים, ומשתדל להסביר להם מתוך להט שהתורה היא הוראה בחיי
 היום-יום, "כי נר מצוה ותורה אור"⁶⁰, שמאירה גם את חיי החולין שגם הם ישתנו להיות מיוסדים ע"פ
 "תורה אור"; אבל זהו רק ענין שאודותיו מדבר עם הזולת, ואילו כשמסתכלים עליו – לא נעשה אצלו
 שינוי כלל.

הוא לומד עם פלוני מתוך להט, אבל זהו לימוד התורה שלא על מנת לעשות; אין זה באופן שעי"ז
 יתוסף אצלו בחיי היום-יום שלו – כיון שנמצא כבר בתכלית השלימות, ויותר אינו צריך להתעלות,
 ועבורו די בכך שמשתדל להשפיע על הזולת להיות במעמד ומצב טוב יותר.
 ולכאורה איך יתכן הדבר:

כיון שניתוסף אצלו בלימוד התורה, ו"גדול לימוד שמביא לידי מעשה"⁶⁰ – צריך להיות אצלו שינוי
 בחיי היום-יום, שתהי' לך יותר חיות בעבודתך בקיום המצוות, ויותר חיות בפעולה בד' אמות שלך
 שיהיו חדורים ברוח התורה בעומק יותר וכו'.

וכיון שהתורה "ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים"⁶¹, ללא הגבלות – לא יתכן שהוא בתכלית
 השלימות באופן שהתורה לא יכולה להוסיף אצלו מאומה; זהו דבר בלתי אפשרי, כיון שהתורה היא
 אין סוף, כשם שהקב"ה הוא אין סוף!

וכאשר לומד תורת ה' באופן ש"ברכו בתורה תחילה"⁶², שמברך תחילה ש"נתן לנו את תורתו" (תורתו
 של הקב"ה), ומסיים "נותן התורה", לשון הוה⁶³, היינו, שכאשר לומד תורה עכשיו אזי "הקב"ה קורא
 ושונה כנגדו"⁶⁴, כך, שמרגיש שזהו כמו שעומד במעמד הר סיני ושומע מהקב"ה שלומד אותו ענין
 בתורה – לא יתכן שלא יודעזע ("א טרייסל-טאן") להשתנות!

וא"כ, איך יתכן שלא נשתנה? – אך הענין הוא, שזהו בגלל שהוא לומד תורה כפי שקשורה עם
 "בריות", עם העולם, ולא כפי שקשורה עם הקב"ה, "שמים".

התורה נעשית אצלו ענין של הבנה והשגה, ענין של חכמה גדולה עמוקה ורחבה; אבל שהדבר יגע

56) ראה לקו"ת ר"פ נצבים. ובכ"מ.

57) פאה פ"א מ"א.

58) קדושים יט, יח.

59) משלי ג, טו.

60) קידושין מ, ב. וש"נ.

61) איוב יא, ט.

62) נדרים פא, א. וש"נ.

63) ראה של"ה כה, א. לקו"ת תזריע כג, א. ובכ"מ.

64) תבא"ר רפי"ח. יל"ש איכה רמז תתרלד. וראה תו"א

יתרו סח, ג.

- 1 בחייו האישיים, שבגלל זה יפרד מהרעיון שהוא כבר גדול ונעלה כל כך שאינו צריך להתעלות יותר –
2 עדיין לא הגיע לזה; הוא עומד בכל תוקף הישות והגשמיות!
- 3 כאשר יהודי לומד תורה, הנה אם נרגש אצלו הענין ד"הלא כה דברי כאש"⁶⁵ ("פיינערדיקע רייד פון
4 דעם אויבערשטן") – לא יתכן שלא ישתנה; הסיבה לכך שלא משתנה היא – בגלל שלא נרגשת אצלו
5 ה"אש" של הקב"ה, ולכן אין לזה השפעה עליו.
- 6 ואז, יש אצלו רק הענין ד"טוב לבריות", אבל לא כפי עומק המשמעות ד"טוב לבריות":
7 כאשר לימוד התורה עם הזולת הוא ללא ההרגש שזוהי חכמתו של הקב"ה – לא יתכן שיוכל להעביר
8 לו את ה"אש" של הקב"ה, כיון שאין זה נרגש אצלו, שהרי אצלו התורה אינה אלא ענין של חכמה!
- 9 הן אמת שבשעה שלומד תורה עם "בריות", הנה כיון שלומד דברי תורה, יש בזה הענין דמצות
10 לימוד התורה, שצריך לברך על זה, ובודאי שיש לזה פעולה על ה"בריות"; אבל אעפ"כ, אין זה מגיע
11 כלל לאופן הפעולה אפילו על ה"בריות" בשעה שזהו גם באופן ד"טוב לשמים", שגם כפי שנמשך למטה
12 מעשרה טפחים הרי זה קשור עם הקב"ה, "כה דברי כאש", שאז הלימוד עם הזולת הוא באופן של
13 "דברים היוצאים מן הלב"⁶⁶, שבאים מפנימיות הלב, מנקודת היהדות שלו.
- 14 טו. וזוהי ההוראה מיום השלישי שבא ביחד עם ימי הפורים, שהענין ד"אורה זו תורה" צריך להיות
15 באופן ד"טוב לשמים וטוב לבריות":
- 16 לימוד התורה צריך להיות באופן שניכר הענין ד"כה דברי כאש", שאז הלימוד הוא באופן ד"טוב
17 לשמים" – שאין ענין יוצא מידי פשוטו – שפועל כביכול ב"שמים", ש"הקב"ה קורא ושונה כנגדו"
18 אותו ענין שהוא קורא בתושב"כ ושונה בתושב"ע עכשיו, כיון שלימודו הוא באופן ש"מה להלן (במ"ת
19 בפעם הראשונה בהר סיני) באימה ויראה וברתת ובזיע, אף כאן (בשעה שאיש ישראל לומד תורה בכל
20 מקום ומעמד ומצב) באימה ויראה וברתת ובזיע"⁶⁷.
- 21 וביחד עם זה, ה"ה משתדל שהלימוד יגיע "לבניך אלו התלמידים"⁶⁸, "לבניך" כפשוטו, ול"תלמידים"
22 בפשטות, ועד שיגיע לכל יהודי שאפשר להשיגו באיזה מקום שהוא בקצוי תבל.
- 23 ואז נעשה ה"טוב לשמים" בשלימות וה"טוב לבריות" בשלימות, כיון שזהו באופן ד"הוכפל בו כי
24 טוב" – שניהם ביחד.
- 25 טז. ועד"ז גם בנוגע ל"שמחה זה יום טוב":
- 26 הענין ד"שמחה זה יום טוב", "ושמחת בחגך"³² – יכול להיות כפי שנאמר בגמרא ומדרשי חז"ל⁶⁹
27 ש"חייב אדם לשמח בניו ובני ביתו", "אתה ובנך ובתך"³²; אך מיד לאח"ז נאמר³² שצריך להיות גם
28 "עבדך ואמתך והלוי והגר גו' אשר בשעריך" (שאין להם משלהם כו').
- 29 והיינו, שכדי שתהי' שמחה אמיתית באופן שמקיים מצוה, שזהו ענין ד"טוב לשמים" – הרי זה דוקא
30 כשהשמחה היא גם באופן של "טוב לבריות", ע"י הכנסת אורחים, ובעיקר – אלו שאכן זקוקים לכך,
31 כמפורש בכתוב.
- 32 יז. ומזה נמשך גם בנוגע לשמחת פורים (כדי להמשיכה על כל השנה כולה בנוגע לכללות עבודת
33 ה' באופן ד"עבדו את הוי' בשמחה"⁷⁰):
- 34 כאשר כו"כ מישראל מתאספים יחד לשמוח בשמחת פורים – הרי זה עדיין רק "טוב לשמים";

(65) ירמ' כג, כט.

(66) ראה ס' הישר לר"ת שי"ג. הובא בשל"ה סט, א.

(67) ברכות כב, א. וש"נ. וראה תו"א שם סז, ב.

(68) ספרי ופרש"י ואתחנן ו, ז.

(69) פסחים קט, א. יל"ש פ' ראה רמז תתקו.

(70) תהלים ק, ב.

ואילו הכוונה והמטרה והשלימות שבדבר היא – כאשר כל אחד מחליט ליקח משמחת פורים, שגם
 בצאתו לרחוב ששם מנשבת רוח קרה ופראית שרוצה לפזר ולהעיף כל דבר טוב, ה"ה מכריז שהן אמת
 ש"עבדי אחשוורוש אנן"⁷¹, אבל במעמד ומצב זה יכולה להיות וישנה אצלנו שמחה אמיתית, ע"ז
 שמתקשרים עם הקב"ה, עם דבר מרדכי ואסתר, באופן ש"קיימו וקבלו .. עליהם ועל זרעם .. ולא
 יעבור"⁷², לעבוד את הקב"ה מתוך שמחה,
 ולהתכונן ל"מסמך גאולה לגאולה"⁷³ – מהגאולה של ביטול כל הגזירות לגאולה האמיתית והשלימה
 ע"י משיח צדקנו, ובקרוב ממש.

* * *

יח. כיון ש"אדם לעמל יולד"⁷⁴, לפי שרצונו של הקב"ה שיהודי יקבל כל דבר ע"י היגיעה שלו, ולא
 בתור מתנה מלמעלה, באופן של "נהמא דכסופא"⁷⁵ – הרי מובן, שגם הענין ש"ליהודים היתה אורה
 ושמחה וששון ויקר" [בימי הפורים בפעם הראשונה, וכן בימי הפורים "בכל דור ודור (מידי שנה בשנה)
 .. מדינה ומדינה", באופן ש"לא יעברו מתוך היהודים"⁷⁶, על מנת לקחת את ההתלהבות של ה"אורה
 ושמחה וששון ויקר" על הימים שלאח"ז], ה" ע"י השתדלות ועמל ופעולה של בני".
 ובכן: בענין זה היו כמה פעולות, אבל מצינו במדרש⁷⁷ הדגשה מיוחדת בנוגע לענין שפעל ביטול
 הגזירה – שלא נזכר ענין התענית, "צומו עלי גר" שלשת ימים לילה ויום"⁷⁸, וגם לא ההשתדלות בדרך
 הטבע שאסתר המלכה השתדלה אצל אחשוורוש, אלא שהקב"ה שאל (אצל המלאכים)⁷⁹ "מה קול גדול
 הזה שאני שומע כגדיים וטלאים" ("קול גדיא"⁸⁰), ואמרו לו, "לא גדיים ולא טלאים הם, אלא קטני
 עמך", תינוקות של בית רבן שקיבץ מרדכי ללמוד עמהם תורה, שאמרו לו "אתך אנו" לחיים או להיפך
 החיים כו', וע"ז בטלה הגזירה.
 וגם ענין זה אינו "למפרע" ח"ו (כאמור לעיל (ס"ב)), אלא יש בזה הוראה בנוגע לפורים והימים
 שלאחריו.
 יט. ובהקדמה⁸¹:
 בנוגע לגדלותו של מרדכי – הנה בעניני תורה, ה" ראש הסנהדרין⁸²; ובהליכות עולם – ה" "יושב
 בשער המלך"⁸³, בתור אחד הגדולים שניהלו את הנהגת המלוכה, ועד שכאשר אחשוורוש ערך את
 ה"משתה" לכל מדינותיו באופן ד"לעשות כרצון איש ואיש"⁸⁴, ה" אחד מהם מרדכי היהודי⁸⁵.
 וא"כ, בשעה שבאה גזירה על בני" – הנה לכאורה ה" מרדכי צריך להרבות בלימוד התורה או
 בעבודת התפלה; או בדרך הטבע – לחפש דרכים כיצד להשיג את לבושי הטבע לפעול לביטול הגזירה.
 אך ע"פ סיפור המדרש – היתה אמנם התעסקות בלבושי הטבע, מהיכי תיתי, אבל הענין שפעל את
 ביטול הגזירה הוא – שלמרות שה" ראש הסנהדרין, ו"יושב בשער המלך", כך, שה" יכול לחשוב שח"ו
 לעזוב את עיר הבירה ולהתיישב ללמוד תורה עם ילדי ישראל, שכן, איך אפשר לעשות זאת ב"עת צרה"
 כזו – ידע מרדכי, וכתב זאת בתושבע"פ בתור הוראה לכל בני" בכל הדורות, באיזה מעמד ומצב שיהי,
 שלימוד תורה עם תינוקות של בית רבן הוא הדבר הכי חשוב ונעלה גם בענינים טבעיים, ורק לאח"ז
 יכולים להצליח לבושי הטבע, שהם רק "לבושים".

(71) איוב ה, ז.
 (72) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו ז, ויש ע"ד.
 (73) אסתר ט, כח.
 (74) ראה אסתר ספ"ט. פ"י, ד. ויק"ר פכ"ח, ו. ועוד.
 (75) שם ד, טז.
 (76) ראה תו"א מג"א צד, סע"ד (ששאל הקב"ה מעולמות
 עליונים).
 (77) תו"א שם.
 (78) ראה גם תורת מנחם חע"ה ע' 211. וש"נ.
 (79) ראה פרדר"א פ"ג.
 (80) שם ה, יג.
 (81) שם א, ח.
 (82) מגילה יב, סע"א.

20 כ. ובזה ניתוסף הוראה עיקרית:

21 "קול גדיא" – קול התינוקות שעומדים במס"נ יחד עם מרדכי ומתענים שלשה ימים כו' – אינו שיין
22 לכאורה לענין של לימוד וידעיה כו'. יכולים להשיג ידיעות עצומות, מבלי שתהי' להם שייכות כלל
23 להנהגה, ועאכ"כ לשינוי השקפת עולם כו'.

24 וזוהי הנקודה העיקרית שלמדים מלימודו של מרדכי עם התינוקות – שמטרת הלימוד היתה להביא
25 ילד יהודי למעמד ומצב שכאשר מדובר אודות ענין של יהדות, יכריז: אתן אנכי לחיים או להיפך;
26 בשביל זה לומדים עמו תורה, ובשביל זה מלמדים אותו לענות "אמן יהא שמי" רבא"; הלימוד צריך
27 להיות חדור באהבת השם ויראת השם, ביחד עם אהבת התורה ויראת התורה.

28 ועל זה אמרו "אם אין יראה אין חכמה"⁸³, והיינו, שללא יראה אי אפשר להגיע לחכמת התורה,
29 וכדברי הגמרא במסכת שבת⁸⁴ "כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים, דומה לגזבר שמסרו לו
30 מפתחות הפנימיות, ומפתחות החיצונות לא מסרו לו (יראת שמים דומה לפתחים חיצונים, שדרך להם
31 נכנסים לפנימיות) . . חבל על דלית ל' דרתא ותרעא לדרתא עביד", והיינו, שיש יראת ה' שהיא ה"שער"
32 וה"מפתח" כדי להכנס אח"כ לתורה, ולאח"ז יש יראה שעלי' אמרו⁸³ "אם אין חכמה אין יראה",
33 ו"התורה נקראת אצלה תרעא לדרתא"⁸⁵, שעל ידה באים ליראת ה' האמיתית, "הן יראת ה'"⁸⁶, שזוהי
34 התכלית של לימוד התורה, כמ"ש⁸⁷ "ויצונו הוי' לעשות את כל החוקים האלה ליראה את הוי' אלקינו".
35 וכך מחנכים ילד יהודי שיגדל להיות באופן שיהי' ראוי לשמו "אדם", כמ"ש השל"ה⁸⁸ שהוא מלשון
36 "אדמה לעליון"⁸⁹.

21 כא. וכמדובר כמ"פ⁹⁰ שזוהי הנקודה העיקרית בלימוד:

22 בנוגע לבית ספר, בית חינוך, "סקול" (יהי' שמו אשר יהי') – ישנה טעות העולם שענינו רק להעניק
23 ידיעות, והיינו, שכיון ש"אדם עיר פרא יולד"⁹¹, ללא ידיעות, הנה ענינו של בית ספר להעניק לו ידיעות,
24 – אם זה בית ספר דתי, "חדר", "תלמוד תורה" או "ישיבה", אזי נותנים לו ידיעות בתורה, תושב"כ
25 או תושבע"פ וכו'; ואם זה בית ספר עבור אינם-יהודים, או בית ספר שאין לו שייכות ליהדות, אזי נותנים
26 לו ידיעות בשאר חכמות, או בעניני הנהגות העולם וכו' –

27 אבל אין לזה שייכות לתכונות הטבע, הנהגה והשקפת עולם של החניכים, תלמידי בית הספר; אותן
28 מדות טבעיות שנכנס עמהן לבית הספר – יכול לצאת עמהן לאחר שסיים את כל שנות לימודו בבית
29 הספר בהתמדה ושקידה, באופן שלא נשתנה מאומה בנוגע למדותיו ועניניו הטבעיים, אלא שבתחילה
30 לא ידע מה שכתוב בחכמה זו או בחכמה אחרת, ועד – להבדיל – בענינים שבתורה, ועכשיו נעשה בקי
31 בתושב"כ ובתושבע"פ.

32 הן אמת שבנוגע לתורה ישנה ההבטחה ש"המאור שבה מחזירו למוטב" (כדאיתא בירושלמי
33 ובמדרש⁹²), והיינו, שמצד כח התורה, "כה דברי כאש"⁹³, נשרפת ונכלית הגסות והבהמיות שיש באיש
34 ישראל, עד שסוכ"ס "מחזירו למוטב", אבל, ענין זה יכול להיות לאחר משך זמן, ואי אפשר לדעת –
35 כיון שלא נתפרש – כמה זמן יקח הדבר, כמה שנים או כמה עשרות שנים... ובאיזה אופן יבוא למעמד
36 ומצב שיחזור למוטב.

37 ובינתיים, יוכל להשתמש בתורה באופן שהוא היפך התורה – שהרי קודם שלמד תורה, לא ידע מה
38 צריך להבהיר וכיצד אפשר להשתמש בזה כו', וכפי שמצינו בגמרא שתנאים ואמוראים התלבטו אם

(88) ג, רע"א. כ, ב. רסח, ב. שא, ב.

(89) ישעי' יד, יד.

(90) ראה גם תורת מנחם חע"ו ס"ע 258 ואילך. וש"נ.

(91) איוב יא, יב.

(92) חגיגה פ"א ה"ז. איכ"ר פתיחתא ב.

(83) אבות פ"ג מ"ז.

(84) לא, סע"א ואילך (ובפרש"י).

(85) תניא ספכ"ג.

(86) איוב כח, כח. וראה שבת שם ובפרש"י.

(87) ואתחנן ו, כד.

לגלות ענין בתורה: "אוי לי אם אומר אוי לי אם לא אומר כו"⁹³, בגלל שיכול להגיע ל"תלמיד שאינו הגון", שמדותיו אינם כדבעי, ויוכל לנצל זאת באופן הפכי.

ולכן, בשעה ששולחים תלמיד למקום של חינוך, בית ספר וכו', צריך המנהל לדעת, שאיזה מקצוע שילמדו עמו, אם זה לשון המדינה או להבדיל לשון הקודש או תורה ממש, הנה עיקר הכוונה בזה צ"ל כלשון הכתוב⁹⁷: "ויצונו הוי' לעשות את כל החוקים האלה ליראה את הוי' אלקינו", והיינו, שהתכלית של לימוד התורה וכל הענינים היא כדי לבוא ליראה את ה' ולהתנהג כרצונו.

כב. וזוהי הצרה הכי גדולה שיש באוניברסיטה ("קאָלעדזש")⁹⁴ לגבי ישיבה, להבדיל, שלכן אין צורך לחפש טעמים נוספים מדוע אסור רח"ל לשלוח ילד או ילדה יהודים, קטנים או גדולים בשנים, לא למוסד חינוך שבו לומדים תורה כדבעי:

"קאָלעדזש" וכיו"ב – הוא מקום שבו אומרים לאדם שלא מתערכים באופן הנהגתו, כך, שמניחים לו להשאר באותה "פראות" כפי שנולד! – מלמדים אותו מקצוע, חכמה, או שטות... ולאחרי שלומד ומשנן ויודע בעל-פה מה שכתוב בספרים שלמד בהם – נותנים לו "תעודת נייר" שהוא איש השלם, שהשלים את הלימודים, ויותר מזה לא נדרש ממנו.

ואילו בשעה שבחרים עבורו מקום חינוך כמו ישיבה וכו' שמיוסד ע"פ יראת השם – אזי יודעים ששם תהי' ההטעמה וההדגשה שידגל (הוא או היא) להיות יהודי שהנהגתו תהי' באופן ד"ליראה את ה' אלקין ללכת בכל דרכיו"⁹⁵, בכל יום – ימות החול, שבתות וימים טובים, בידעו ש"יש בעה"ב לבירה זר"⁹⁶.

כג. ובתקופתנו זו, בעשרות השנים האחרונות – אותה התביעה היא גם מהישיבות⁹⁰:

פעם הי' המעמד ומצב שיראת ה' קיבל יהודי בבית – מהאבא והאמא, מהסבא והסבתא. אלא מאי, לא כולם היו "לומדים" בתורה, ולא לכולם הי' זמן להקדיש ללמוד תורה עם הילדים, ולכן שלחו אותם לישיבה, ששם יתוספו להם גם הידיעות בתורה, אבל את ההנהגה ע"פ תורה – קיבלו בבית. ואילו הנהגה אחרת – לא ראו כלל, כיון שגם ברחוב, בעיירה ובעיר כולה היתה אוריה דתית.

אבל כאשר נשתנו העיתים ונתמעטו הלבבות, ויש צורך שהילד ידע שהנהגה בביתו דורשת השלמה, שתהי' באופן טוב יותר מכפי שהיא, או רח"ל שצריכה להיות להיפך מכפי שהיא – אזי אין מקום אחר שאפשר לפעול זאת מלבד "חדר", תלמוד-תורה וישיבה שמיוסדים על יראת שמים.

אין צורך להזהיר ח"ו שהמלמד או ראש-הישיבה יהי' ירא שמים – מאי קמ"ל?! לא בזה הוא החידוש; החידוש הוא, שהמלמד, ראש הישיבה וראש המתיבתא ידע, שכל מה שלומד עם התלמיד – אם זה "קמץ אל"ף א", או חומש, גמרא או פוסקים – צ"ל חדור ביראת שמים, באופן שהתלמיד ירגיש זאת.

ולדוגמא: בנוגע ל"קמץ אל"ף א" שמתחיל ה"מלמד" ללמוד עם ילד יהודי (ועד"ז גם עם ילדה יהודי), צריך המלמד לידע – ולמצוא דרך שהילד ירגיש זאת – שזהו ה"קמץ אל"ף א" של "אנכי הוי' אלקין אשר הוצאתיך מארץ מצרים"⁹⁷ (כפתגם הידוע⁹⁸ מכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו).

ולעצמו צריך המלמד לידע יתירה מזה [אף שהילד אינו יכול עדיין להבין זאת, כיון שזה עתה מתחיל לימוד האותיות והנקודות] – מ"ש ר' סעדי' גאון⁹⁹, ובארוכה בדברי הבעש"ט¹⁰⁰ ובכ"מ¹⁰¹, שכל התורה

(98) ראה אג"ק שלו ח"ז ע' קמו. סה"ש תש"ג ע' 48. ע' 144.

(99) הובא בפרש"י משפטים כד, יב.

(100) ראה בן פורת יוסף כג, ד.

(101) ראה גם לעיל ע' 13. וש"נ.

(93) ב"ב פט, ב.

(94) ראה גם תורת מנחם חע"ב ע' 118. וש"נ.

(95) עקב יו"ד, יב.

(96) ראה ב"ר רפל"ט.

(97) יתרו כ, ב.

- 1 נכללת בעשרת הדברות, וכל עשה"ד נכללים ב"אנכי ולא יהי לך" ש"מפי הגבורה שמענום"¹⁰², שהם
2 נכללים בתיבה הראשונה של הדיבור הראשון – "אנכי", שנכלל בראש התיבה – האל"ף ד"אנכי";
3 ובשעה שלומד עם הילד "קמץ אל"ף אָ", אזי נוטע בילד את כל התורה כולה!
- 4 – אלא ח"ו שישאר בזה... ובודאי שאח"כ צריך המלמד לפרט וליתן לו את כל הפרטים שבזה; אבל
5 לכל לראש צריך ליטע בילד את ה"קמץ אל"ף אָ" כפי שהוא בתיבת "אנכי".
- 24 כד. אמנם, ראש-הישיבה טוען שבזמנו לא שמע זאת. כשהוא למד בישיבה – למדו ידיעות בתורה;
25 ומה שנוגע ליראת שמים – בשביל זה צריך לילך לשיעור ב"מוסר", או לקיים מ"ש¹⁰³ "שאל אביך ויגדך
26 זקניך ויאמרו לך".
- 27 והמענה על זה – כמדובר כמ"פ שזהו כמו שיאמר למי שאינו בריא, רח"ל, שאינו רוצה לחפש עבורו
28 עצות, כיון שהורגל להתעסק עם אנשים בריאים!
- 29 בזמנינו זה – כל ראש-ישיבה, ראש מתיבתא, מדיין או מדריכה וכו', מי שיש לו איזה עסק עם
30 חינוך, צריך להיות רופא נשמות עמו ישראל!
- 31 כיון שנמצאים בחושך כפול ומכופל, אי אפשר להניח את הילד – אפילו אם הוא כבר בן חמש-עשרה,
32 שש-עשרה, שבע-עשרה או שמונה-עשרה – לתעות בחושך, אלא צריך לאחוז בידו ולהוליכו בדרך
33 הישר!
- 34 בד בבד עם לימוד התורה עם כל הבקיאיות וחריפות ולומדות שבפוסקים וכו' – אסור לשכוח מהי
35 תכלית הכל, כיון שעכשיו הרי זה הענין שהזמן גרמא.
- 36 כשנמצאים ב"זמן חרותנו", כשצריך לדבר אודות היציאה מגלות מצרים, ומישהו יאמר שרצונו להיות
37 מונח רק בענין "זמן מתן תורתנו", ואינו רוצה לאכול "לחם עוני" – הרי זה היפך התורה! היפך "מתן
38 תורתנו".
- 39 וכמו"כ נמצאים עכשיו במעמד ומצב שצריך לומר "הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא
40 דמצרים"¹⁰⁴: נמצאים במצב של "עוני" בענין יראת ה',
- 41 – (כ"ק אדמו"ר שליט"א הפסיק ואמר:) בנוגע לדיבור בפורים, איתא¹⁰⁵, שזה לא יזיק לאף אחד,
42 ובמילא אפשר לומר גם "אָ שאַרפֿן וואָרט"... ובפרט שזה נוגע לפועל –
- 43 ולכן, לכל לראש יש להעמיד את התלמיד בקרן של אורה – שידע שהוא בנו של הקב"ה, ושהקב"ה,
44 ש"לית אתר פנוי מיני"⁵⁰, נמצא באותו חדר עמו ובוחר הנהגתו – "בוחר כליות ולב אם עובדו
45 כראוי"¹⁰⁶.
- 46 אלא שאין הכוונה שבגלל זה ימעול ח"ו בשליחותו שצריך ללמדו סוגיא בגמרא או בפוסקים או
47 בתושב"כ; כיון שרצונו של הקב"ה שילמד גם גמרא, בבקיאיות, חריפות, עמקות ורחבות – בודאי צריך
48 ללמוד עמו גמרא באופן הנ"ל (שהרי אין לו אל מי להפנות אותו, כפי שהי' בדורות שלפנינו, כמדובר
49 לעיל בארוכה);
- 50 אבל הלימוד צריך להיות חדור ולאחרי ההקדמה וההדגשה בפירוש [בימינו אלו, כשמדברים ברמזים
51 – הילדים לא מבינים, וגם המבוגרים אינם מבינים, ולכן צריך לומר להם בפירוש], שעיקר ותכלית
52 הלימוד הוא – להיות "יהודים" [שזהו החידוש במגילה, שבנ"י (שעליהם היתה הגזירה כו') נקראים

(105) ראה גם שיחת פורים תשכ"ג סכ"ז (תורת מנחם חל"ו ע' 233).

(106) תניא רפמ"א.

(102) מכות כד, רע"א. וש"נ. הובא בפרש"י עה"ת שלח טו, כב.

(103) האזינו לב, ז.

(104) נוסח הגש"פ.

בשם "יהודים"¹⁰⁷, ולא בשמות שבהם נקראים בכל התנ"ך: "ישראל", "יעקב", "ישורון", "בני ישראל" (וכו'), כמבואר בגמרא במסכת מגילה¹² ש"יהודי" הוא "הכופר בעבודה זרה" ("שכל הכופר בה כמורה בכל התורה כולה"¹³); והרי זה מעמד ומצב ש"עבדי אחשוורוש אנן"²¹, שצריך להבהיר ולהבטיח שיהי' "כופר בעבודה זרה" ו"מורה בכל התורה כולה" – ובגלל זה צריך ללמוד השיעור בגמרא ובפוסקים או הפסוק בחומש, בהתמדה ושקידה!

כה. וזוהי הנקודה העיקרית בלימוד – לא הענין של רכישת ידיעות, שיתוספו לו מספר היותר גדול של ידיעות, אלא העיקר הוא שיתוסף אצלו יהדות.

וכאמור לעיל, אם פעם נעשה חלק מזה ע"י ההורים, אב ואם גשמיים, חלק מזה ע"י רבו שלמדו תורה, וחלק מזה פעלה הסביבה, הרחוב, העיריה או העיר – הנה עכשיו הרי זה מעמד ומצב שהענין כולו מוטל על כתפיו של המחנך, החל מהמדרין ומדריכה, מה"גננת" ב"גן הילדים", שכן, כשהתינוק מתחיל לדבר צריך כבר לספר לו ש"תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב"¹⁰⁸, שמקבל בירושה כל ילד יהודי בהיותו בן יומו, שהרי דין הירושה הוא שכשיצא לאויר העולם הרי הוא יורש¹⁰⁹.

מדובר אמנם אודות "גן" שבו גם משחקים עם הילדים, כי לולי זאת אין זה לפי כח הילדים, אבל היסוד וההתחלה – שצריך לחדור בהמשחקים וגם בלימוד האל"ף-בי"ת, החל מ"קמץ אל"ף א" – הרי זה הענין ד"אנכי הוי' אלקיך" (כנ"ל סכ"ג), והענין ש"תורה צוה לנו משה" היא "מורשה קהלת יעקב".

ועאכו"כ שכן צ"ל כאשר הילד יכול כבר להבחין "בין טוב לרע", וצריך להבהיר ולהבטיח שלא יחליף ביניהם, כלשון הכתוב בישע"י¹¹⁰ אודות אלו ש"שמים חושך לאור ואור לחושך .. מר למתוק ומתוק למר", אלא ילך בדרך האמת, שזוהי הדרך של תורתנו תורת אמת.

ועאכו"כ כאשר הנער או הנערה הם כבר לאחר ברי-מצוה ובת-מצוה, מחוייב ומחוייבת במצוות – אזי מוטלת האחריות על המלמד והמדרין, ראש-השיבה וראש-המתיבתא, להבהיר, שבאותו יום ששומע ממנו את השיעור, יהי' התלמיד (או התלמידה) מובטח ומובהר "לדעת את המעשה אשר יעשון ואלה אשר לא תעשינה"¹¹¹; ולא לצעוק שעבודה זו יכול למסור למי שקטן ממנו, שהרי בשביל זה אין צורך ב"למדן" ו"מחנך" שיכול להסביר ענין עמוק שבחכמה וכו'.

וגם לא לסמוך על ההבטחה ש"המאור שבה מחזירו למוטב" – כאמור לעיל (סכ"א) שענין זה יכול ליקח משך זמן, ובינתיים יכול התלמיד או התלמידה לעשות מעשה אחד שיכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות או ח"ו באופן אחר, כפסק הרמב"ם¹¹².

כו. וזהו הלימוד מימי הפורים – שמרדכי, שהי' ראש הסנהדרין, התעסק בעצמו עם ילדי ישראל שנקראים בתורת אמת בשם "גדיא", שאינם שייכים להבנות עמוקות, ופעל להבטיח שישארו "יהודים".

והנהגה זו פעלה ביטול הגזירה, ומבטלת הגזירות ש"בכל דור ודור עומדים עלינו .. והקב"ה מצילנו מידם"¹⁰⁴.

וכך מעמידים בנים ובנות עוסקים בתורה ובמצוות, מיוסד על אהבת ה' ויראת ה'.

ו"מסמך גאולה לגאולה"¹⁵ – שבקרב ממש יוצאים יחד עמהם, באמירת "ראו גידולים שגידלנו", לקבל פני משיח צדקנו, בגאולה האמיתית והשלימה, ובעגלא דידן.

* * *

(110) ה, כ.

(111) לשון הכתוב – יתרו יח, כ. ויקרא ד, ב.

(112) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

(107) ראה גם לעיל שיחת ש"פ תצוה, פ' זכור ט"ז (לעיל

ע' 285). וש"נ.

(108) ברכה לג, ד. וראה סוכה מב, א. ועוד.

(109) ראה נדה מד, רע"א (במשנה).

- 27 כז. ע"ד המדובר לעיל (ס"ה ואילך) בנוגע ל"אורה ושמחה" – הרי מובן שכך צ"ל הפירוש בנוגע
28 לב' הענינים ד"ששון ויקר":
- 29 בנוגע ל"ששון" – איתא בגמרא¹⁶ "ששון זו מילה, וכן הוא אומר¹¹³ שש אנכי על אמרתך", שזהו
30 ענין בפני עצמו ממ"ש לפנ"ז "שמחה", שעל זה נתפרש בגמרא "זה יום טוב".
- 31 ובהקדמה – שבמקומות שבהם לא נכנסים לפרטים כו', יכולים להשתמש בא' מב' הלשונות "שמחה"
32 או "ששון", אבל כאשר ב' לשונות אלו באים ביחד בתורה, שאין בה חסר ויתיר ח"ו, הרי מובן, שכאשר
33 נאמרה עוד תיבה, אזי ניתוסף עוד ענין¹¹⁴.
- 34 ולהעיר ממה שמצינו סוגיא תמוהה במסכת סוכה¹¹⁵: "הנהו תרי מינים, חד שמי' ששון וחד שמי'
35 שמחה, אמר לי' ששון לשמחה, אנא עדיפנא מינך, דכתיב⁴³ ששון ושמחה ישיגו וגו', אמר לי' שמחה
36 לששון, אנא עדיפנא מינך, דכתיב¹¹⁶ שמחה וששון ליהודים (אקדים קרא לשמחה קמי' ששון) וכו'".
- 37 ומ"ש בחדא"ג מהרש"א: "כן דרך המינים לפרש הכתובים על עצמם, לפי סכלותם והבלם .. ותשובתן
38 בצדן גם לפי טעותן כמפורש .. בכאן שזה אמר שאנא קדים בקרא וזה אמר אדרבה אנא קדים בקרא,
39 נמצא ששניהם שקר, ולא נתכוין המקרא עליהם וכו' – הנה כיון שכך מפרש המהרש"א, שפירושו ע"פ
40 רוח הקודש (כמוזכר בהתועדויות דשבת¹¹⁷), הרי בודאי שכן הוא האמת, אבל אעפ"כ, הרי זה דורש
41 ביאור, דלכאורה אינו מובן כלל: בה בשעה שכל תיבה בגמרא מדוייקת ומחושבת כו' – למה מספרת
42 כאן הגמרא אודות פלפול בין "מין" אחד לחבירו, באריכות השקו"ט בפסוקים שונים כו', וכל זה נעשה
43 חלק בתורה, שבודאי לא תספר דבריהם של "מינים" טיפשים שהשתמשו בפסוקים להוכיח מי מהם קדם
44 למי.
- 45 ועכ"פ בנוגע אלינו – רואים מכאן ש"ששון" ו"שמחה" הם שני ענינים שונים לגמרי, ויש מקום
46 לשקו"ט וראיות מפסוקים מי קדם למי.
- 28 כח. והענין בזה:
- 29 החילוק בין "שמחה" ו"ששון" – כמבואר בקיצור בשערי אורה לאדמו"ר האמצעי בסופו¹¹⁸ (וכן
30 בכמה ספרים שמבארים שמות הנדרפים) – ש"שמחה" היא בגלוי [ולכן בנוגע לחג נאמר הלשון "ושמחת
31 בחגך"³² ("כל מיני שמחות"¹¹⁹), כיון שזהו ענין של שמחה גלוי' ובפרסום וכו'¹²⁰]; ואילו "ששון"
32 מוסיף ענין שלעת-עתה השמחה שבו היא בהעלם, אבל כיון שבמשך הזמן יבוא סוכ"ס לידי שמחה,
33 לכן נקרא כבר עתה בשם "ששון".
- 34 וזהו "ששון זו מילה" – כי:
- 35 בענין המילה יש פוסקים שלא מברכים "שהחיינו", וא' הטעמים הוא "מפני צערא דינוקא"¹²¹, ועד
36 שאיתא בשל"ה במסכתא חולין שלו¹²² (כפי שמביא הצמח צדק¹²³ בפ"י הפסוק "ליהודים היתה אורה
37 ושמחה וששון"), ש"רואה¹²⁴ בנו שנשפך ממנו דם מילה!"
- 38 וכיון שבמילה ישנו הענין של צערא דינוקא, ועד לאופן שרואה בנו שנשפך ממנו דם – הרי מובן
39 שענין השמחה הוא במשך הזמן, ואילו לעת עתה השמחה היא בהעלם, ולכן נקראת בשם "ששון".

(120) ראה גם לעיל ע' 231. וש"נ.
(121) כתובות ח, סע"א. וראה אנציק' תלמודית (כרך ד) ערך
ברכת הזמן (ע' תמב). וראה גם לקו"ש ח"ט ע' 377.
(122) קיג, ב.
(123) אוה"ת מג"א ע' קנג.
(124) בשל"ה ואוה"ת שם: מהמדרש תלים. ואוצ"ל: מדרש
תנחומא (ר"פ תצוה). – המו"ל.

(113) תהלים קיט, קסב.
(114) ראה גם תורת מנחם חכ"ז ע' 123. וש"נ.
(115) מח, ב (ובפרש"י).
(116) אסתר ח, יז.
(117) שיחת ש"פ תצוה בשוה"ג להערה 114 (לעיל ע' 283).
וש"נ.
(118) שער הפורים – ד"ה וקבל היהודים פל"ה (צט, א).
(119) חגיגה ח, א.

ועפ"ז תתורץ קושיא פשוטה:

במסכת מגילה מפרשת הגמרא ש"ששון" חלוק מ"שמחה" – "שמחה זה יום טוב", ו"ששון זו מילה",² וראי' לדבר, "וכן הוא אומר שש אנכי על אמרתך"; ואילו במסכת שבת¹²⁵ אומרת הגמרא "כל מצוה שקיבלו עליהם בשמחה, כגון מילה דכתיב שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב, עדיין עושין אותה בשמחה" (ובהמשך דברי הגמרא – גם בנוגע לענין המס"נ על קיום מצוה זו).

ולכאורה הרי זו סתירה – שאותו פסוק ("שש אנכי על אמרתך") שהובא במגילה בנוגע ל"ששון" כפי שחלוק מ"שמחה", הובא בשבת בנוגע לענין ה"שמחה", ומודגש ב"פ: "קיבלו עליהם בשמחה" ו"עושין אותה בשמחה"!!

ויובן ע"פ הביאור האמור מאדמו"ר האמצעי, ש"ששון" הוא בענין שהשמחה תהי' במשך הזמן, אבל לעת-עתה היא בהעלם, כמו במילה, שרואה בנו שנשפך ממנו דם ומצטער, ולכן אינו יכול לברך ברכה של שמחה (לדעת פוסקים הנ"ל), אבל בידעו מה שיש בזה בהעלם, הרי הוא מקבל זאת בשמחה, והיינו, שענין השמחה הוא בכללות בנוגע לקיום המצוה – "קיבלו עליהם בשמחה" להיות "עושין אותה בשמחה", אבל בשעת קיום המצוה שהתינוק מצטער כו', אזי השמחה היא בהעלם, ולכן נקראת בשם "ששון".

כט. ועתה נבוא לבאר הענין ד"ששון" – בהמשך להביאור דלעיל (ס"ה ואילך) בנוגע ל"אורה ושמחה":

לאחרי שהסבירו ליהודי שגם במעמד ומצב ש"עבדי דאחשורוש אנן"²¹ יכול להיות לא רק "אורה", "זו תורה", אלא גם "שמחה", "זה יום טוב", כיון שאפילו ענינים גשמיים הם גם בריאה של הקב"ה, וכאשר מסיר ומבטל את החומריות, אזי יכול עם הגשמיות לעבוד את ה', באופן ד"עזוב תעזוב עמו", ואדרבה, דוקא אז נעשית השמחה בשלימות (כנ"ל ס"ט) – נשארת עדיין השאלה:

במה דברים אמורים – בענינים שאינם קשורים עם צער, אבל כשנמצאים במעמד ומצב של "עבדי דאחשורוש", וישנם ענינים המצערים, כך שלא זו בלבד שלא יכולה להיות "שמחה" בגלוי, כי אם "ששון" בלבד, הנה גם בנוגע ל"ששון" – הרי מוטב שלא הי' ענין של צער כלל, וא"כ, איך יכול להיות "ששון" גלוי כשישנו ענין של צער?!

ולהעיר, שהן אמת שפועל בעצמו להפוך את הגוף שגם הוא יהי' שמח, אבל אעפ"כ, כיון שזה גופא דורש גיעה ועמל, הרי זה ענין של צער, ואיך אפשר שמזה גופא יהי' בשמחה, ועד שזהו חלק מזה ששמחת פורים צריכה להיות באופן ד"עד דלא ידע", כיון ש"ליהודים היתה אורה ושמחה וששון גו'"!!²² ל. ועל זה בא המענה בתושב"ע¹⁶ – "ששון זו מילה":

איתא במדרש¹²⁶, שחכם אינו יהודי שאל אחד מחכמי ישראל בנוגע למצות מילה – שלכאורה ממה-נפשך: אם רצונו של הקב"ה שיהי' ענין המילה, ולא יהי' ענין של ערלה – הי' יכול מלכתחילה לברוא את האדם מהול? והשיב לו, ש"כל מה שנברא בששת ימי בראשית צריכין עשי' . . אפילו אדם צריך תיקון", כמ"ש¹²⁷ "אשר ברא אלקים לעשות" – "לתקן"¹²⁸, היינו, שרצונו של הקב"ה שיהודי יתקן בעולמו.

והענין בזה:

כאשר הבשר נולד לכתחילה מהול, אזי לא שייך לצוות "המול ימול" . . והיתה בריתי בבשרכם¹²⁹.

(128) ראה פרש"י ב"ר שם.

(129) לך יז, יג.

(125) קל, א.

(126) ב"ר פי"א, ו. תנחומא תזריע ה.

(127) בראשית ב, ג.

- 1 — הוא יכול לעשות ברית בנשמתו, אבל רצונו של הקב"ה שתהי' "בריתי בבשרכם לברית עולם"¹²⁹,
 2 ולכן צ"ל ה"ברית" בבשר.
- 3 וענין זה צריך להעשות ע"י הבשר — ע"י נשמה כפי שהיא בגוף, ע"ד דרשת חז"ל¹³⁰ "המול ימול"¹²⁹
 4 (קרי ב') המל — ימול", היינו, שרק מי שמל את עצמו יכול למול, ולכן, נשמה בפני עצמה אינה יכולה
 5 למול (לא רק בגלל הצורך בסכין ויכולת השימוש בו), כיון שלא שייך לומר עלי' "המל — ימול"; ורק
 6 כשיש נשמה בגוף, ובגוף יש "בריתי בבשרכם" — "המל", אזי יכול למול ("ימול").
- 7 אמנם, כאשר ענין זה נעשה באופן שכולו הנאה — אין זה ראי' על ההתקשרות ("בריתי") עם הקב"ה,
 8 שהרי יתכן שעושה זאת בשביל ההנאה.
- 9 ולכן יש צורך שענין המילה יהי' באופן שקשור עם צער — "צערא דינוקא", ש"רואה בנו שנשפך
 10 ממנו דם",
- 11 — וכידוע השק"ט באחרונים¹³¹ אם יכולים לערוך ברית מילה ע"י הרדמה. — ולהעיר, שבנוגע למילת
 12 גדול, שמחוייב במצוות, וצריך לקיים מצוה זו (ככל המצוות) בתור בר-דעת, ניתוסף בשאלה זו גם מצד
 13 זה שבשעת ההרדמה אינו נחשב לבר-דעת כו' —
- 14 ואעפ"כ אין זה מעכב אותו מ"לעשות לתקן", ולא עוד אלא שמקבל עליו בשמחה — על שם הפעולה
 15 שע"ז נעשית "בריתי בבשרכם לברית עולם".
- 16 ומזה מובן גם בנוגע לעניני צער שיש בעולם במעמד ומצב ש"עבדי דאחשורוש אנן"²¹.
- 31 לא. וגם ענין זה יכול להיות באופן ד"טוב לשמים" ובאופן ד"טוב לבריות", וכאמור לעיל (סט"ו-ז)
 32 שצריך להיות באופן "שהוכפל בו כי טוב", שבאותה פעולה ישנו "טוב לשמים וטוב לבריות" ביחד.
 33 ובהקדמה:
- 34 בנוגע לברכת "להכניסו בבריתו של אברהם אבינו" בברית מילה — נשאלת השאלה¹³²: בפירוש
 35 המשניות הידוע בחולין¹³³ כותב הרמב"ם, ש"אין אנו מלין מפני שאברהם אבינו ע"ה מל עצמו ואנשי
 36 ביתו, אלא מפני שהקב"ה צוה אותנו ע"י משה רבינו כו'". וא"כ, מדוע נקרא "להכניסו בבריתו של
 37 אברהם אבינו" — הרי זו הברית של מתן תורה?
- 38 וידוע א' הביאורים בזה, ש"בריתי בבשרכם" שעורכים לתינוק בן שמונת ימים קודם שנתחייב
 39 במצוות, היא בדוגמת בריתו של אברהם אבינו שהיתה קודם הציווי דמתן תורה.
- 40 אך עדיין אינו מובן:
- 41 ידועה השאלה בנוגע לאברהם אבינו ש"קיים כל התורה כולה עד שלא ניתנה"¹³⁴ — איך יתכן שעד
 42 גיל צ"ט שנה לא קיים מצוה כללית כמו מילה, אלא המתין עד שיצטווה על זה? וא' ההסברים בזה¹³⁵,
 43 שאם הי' מקיים מצות מילה קודם שנצטווה, שוב לא הי' יכול לקיימה אח"כ בתור "מצווה ועושה"¹³⁶
 44 (ולא כמו שאר המצוות, כמו מצות מעשר וכיו"ב, שגם לאחר ש"מקיימים אותה פעם אחת, אין מניעה
 45 לחזור ולקיימה עוה"פ למחרת).
- 46 ועפ"ז נשאלת השאלה גם בנוגע לקטן: מהי ההסברה לכך שהתורה בחרה עבורו ש"בן שמונת ימים
 47 ימול"¹³⁷ (ע"י אחר), שאז אינו מצווה במצוות, ולאח"ז לא יוכל לקיימה עוה"פ (כנ"ל בנוגע לאברהם

(133) ספ"ז.

(134) יומא כח, ב. קידושין פב, א (במשנה).

(135) ראה ריב"א עה"ט ס"פ לך לך.

(136) קידושין לא, סע"א. וש"נ.

(137) לך לך שם, יב.

(130) מנחת מב, א (ובפרש"י).

(131) ראה הנסמן בלקו"ש ח"י ריש ע' 48, ובאוצר הברית

(ירושלים, תש"ס. תשס"ב) ח"ג ס"ב ע' רצב. וראה גם אג"ק חט"ו ס"ע שד"ם.

(132) ראה קונטרס "וכתורה יעשה" (פאקש, תרנ"ז) ד, א

ואילך. וראה גם לקו"ש שם ע' 44 ואילך. ח"ל ע' 55 ואילך.

1 אבינו) – מוטב הי' לקבוע קיומה בגיל י"ג שנה, כשיהי' מחוייב במצוות, שאז יקיים המצוה בשלימותה
2 בתור "מצווה ועושה"?!

3 [הן אמת שלא שייך לשאול קושיות על מצוות, אבל עדיין יש צורך בהסברה על זה].

4 ולאידך גיסא, יש ללמוד מזה לכאורה שלפעמים צריך לחטוף ולקיים את המצוה בהקדם יותר, אע"פ
5 שלאח"ז לא יוכל להיות הקיום בתור "מצווה ועושה". ועפ"ז תתעורר השאלה על אברהם אבינו, למה
6 לא עשה כן.

7 וא' מההסברות בזה:

8 מצינו בגמרא במסכת נדרים¹³⁸, ש"ערלי ישראל" (כגון שמתו אחיו מחמת מילה וכיו"ב) "בכלל מולים
9 הן", והיינו, שלהיותו יהודי, הרי הוא נימול, וההסברה בזה (דלכאורה הרי בפועל אינו נימול בבשרו)
10 – לפי שהוא נימול ברוחניות¹³⁹. אלא שנוסף לכך, רצונו של הקב"ה שתהי' המילה גם בגשמיות¹³⁹ –
11 "בריתי בבשרכם".

12 ובזה גופא רצונו של הקב"ה ש"בריתי בבשרכם" תהי' עוד לפני שהבשר נעשה מחוייב במצוות (אינו
13 מצווה) – בבשרו של תינוק בן שמונת ימים, אבל באופן הקשור עם ציווי ה', שזהו בדוגמת הציווי על
14 ענין המילה כפי שהי' אצל אברהם ובניו ובגיל שמונת ימים – אצל יצחק, ובגיל י"ג שנה – אצל
15 ישמעאל¹⁴⁰, אלא שעדיין לא הי' בזה ענין המצוה ע"פ מ"ת, ולגבי ההוספה במצות מילה עצמה כפי
16 שנעשית ע"פ מ"ת, הרי זה ע"ד אינו מצווה ועושה.

17 והענין בזה – שיש גם מעלה ב"אינו מצווה ועושה" לגבי "מצווה ועושה", שבזה מודגש יותר ענין
18 העבודה בכח עצמו, שהוא בעצמו הגיע לידי הכרה זו (כמבואר בארוכה בדרושי חסידות¹⁴¹ שיש גם
19 מעלה במצוות שקיימו האבות לגבי קיום המצוות לאחר מ"ת), ולכן, גם כאשר אנו מקיימים מצות מילה
20 "מפני שהקב"ה צוה אותנו ע"י משה" (במ"ת), אומרים "להכניסו בבריתו של אברהם אבינו", כיון שגם
21 לאחר מ"ת לא ניטלה מעלת "בריתו של אברהם אבינו" שהיתה קודם מ"ת, וישנה גם עכשיו.

22 לב. ובנוגע לענינו:

23 כאשר ממשיכים את אברהם אבינו בברית מילה של ילד יהודי, ע"י הפעולה "להכניסו בבריתו של
24 אברהם אבינו", כמבואר בכ"מ שזוהי הברית שבין הקב"ה עם אברהם אבינו וזרעו אחריו עד עולם, כלל
25 ישראל (שבכל אחד מהם ישנו "אברהם אבינו") – הרי זה באופן שניתוסף עוד יהודי לכלל ישראל,

26 ועי"ז ניתוסף שלימות בכלל ישראל – ע"ד שמצינו בנוגע למ"ת, שאילו היו ששים ריבוא חסר אחד
27 לא ניתנה תורה לישראל¹⁴², כיון שהוצרכה להיות השלימות של בני"; ובדוגמת הדין ד"ברוב עם הדרת
28 מלך"¹⁴³ בנוגע לקריאת מגילה¹⁴⁴, שאף שקריאת המגילה אפילו בזמנה כשרה גם ביחיד, מ"מ, טוב יותר
29 ככל שיגדל מספרם של בני, באופן של "פרסומי ניסא" וכו' וכו'.

30 וזהו גם הענין ד"טוב לשמים" ו"טוב לבריות":

31 אפשר למול ילד יהודי ולהחשיב זאת לענין שהוא "טוב לשמים", היינו, שמקיים מצוה (כמו שאר
32 המצוות) בנוגע לבנו, כמו "להשיאו אשה" וכו'¹⁴⁵.

כה ואילך). וש"נ.

(142) מכילתא יתרו יט, יא. יל"ש שם רמז רפ. ב"ר פ"ע, ט.

דב"ר פ"ז, ח.

(143) משלי יד, כח. וראה אנציק' תלמודית (כרך ד) ערך ברוב

עם (ע' קצה ואילך). וש"נ.

(144) ראה מג"א או"ח סתר"צ סקכ"ג.

(145) קידושין כט, א.

(138) לא, ב (במשנה) ובפרש"י. וראה לקו"ש חכ"ה ע' 60 ואילך.

(139) אולי הכוונה שהמילה ברוחניות והמילה בגשמיות הם
גם ע"ד ב' הענינים דטוב לשמים וטוב לבריות (המו"ל).

(140) נזכר גם אודות בני קטורה – לדעת הרמב"ם (הל'
מלכים פ"י ה"ח) וכמה פוסקים (ראה אנציק' תלמודית (כרך ג)

ערך בני קטורה (ע' שפג)). וש"נ.

(141) ראה ספר הערכים חב"ד (כרך א) ערך אבות ס"ד (ס"ע

- 1 ואפשר לעשות זאת באופן שהוא גם "טוב לבריות" – שעי"ז ניתוסף עוד יהודי בכלל ישראל, והיינו, שידעו שהילד שלו שייך לכלל ישראל, ועי"ז ניתוסף שלימות בכלל ישראל ובכל אחד מִישראל.
- 2 אך ישנו האופן ד"הוכפל בו כי טוב" – שב' הענינים ד"טוב לשמים" ו"טוב לבריות" באים ביחד.
- 33 לג. ועד"ז גם בנוגע לענין ד"יקר":
- 34 כשנמצאים במצב של "עבדי דאחשורוש אנן" – אזי זקוקים ללבושים טבעיים של "חסד לאומים" (כנ"ל ס"ו). צריך אמנם לדעת ש"חסד לאומים" חטאת²², אבל אעפ"כ, צריך לעשות פעולות טבעיות (כדי שתוכל להיות ההמשכה ע"י המלאך ששייך למדינה זו, כמבואר בארוכה בכ"מ¹⁴⁶), ובכללות –
- 37 "אתית לקרתא אזל בנימוסה"¹⁴⁷, באופן המתאים ע"פ שולחן-ערוך.
- 38 ובזה נכלל גם שצריך להשתדל שיהי' לגוי יחס של כבוד כלפי יהודי שמקיים מצוות – כדרשת הספרי על הפסוק¹⁴⁸ "ואהבת את ה' אלקיך", "אהבהו על כל הבריות", היינו, שצריך להאריך לימוד התורה וקיום המצוות ביראת שמים על כל בני"י שמסביבו, ולהזהר שיהי' קידוש השם כלפי גוים, ולא ח"ו היפך הקידוש כו', שלכן, יש כמה דינים בנוגע לזהירות מאונאה וכו' גם ביחס לאינם-יהודים, שלא יאמרו שכן מתנהג יהודי שקשור עם תורה¹⁴⁹.
- 43 אמנם, ישנם אלו שטועים וטוענים: הן אמת שצריך להתנהג ע"פ שולחן-ערוך, אבל מהו ההכרח שבלכתו ברחוב יהי' ניכר שמהלך יהודי שלומד תורה ומקיים מצוות? ! – לכאורה הרי זה ענין שעלול לעורר קנאה ושנאה בין האומות, ע"ד שמצינו בנוגע למגילת אסתר: "שלחה להם אסתר לחכמים, קבעוני לדורות, שלחו לה, קנאה את מעוררת עלינו לבין האומות"¹⁵⁰.
- 47 ללבוש שטענו – ח"ו, זהו דבר האסור מן התורה; אבל שישתנה בהנהגתו, בלבושיו או בלשונו כו' (כפי שנימנו ד' הענינים שבזכותם יצאו אבותינו מגלות מצרים¹⁵¹) – מהו ההכרח שיהי' הדבר ניכר ברחוב? !
- 50 אין לו לעשות דבר אסור, אבל הוא לא צריך להלך ולהכריז ברחוב: ראו, אני מקיים מצוות, באופן שגם גוי ישמע זאת; די בכך שישמע זאת יהודי, וזה יפעל עליו שגם הוא יקיים מצוות; אבל מהו הכרח ש"טנק" צריך לנסוע בעיר שיש בה גם גוים, שגם הם יראו שיהודים לא מתביישים ביהדותם, אלא שרים ושמחים בעניני תורה ומצוות? !
- 34 לד. ועל זה בא הלימוד בתושבע"פ¹⁶ – "ויקר אלו תפילין, וכן הוא אומר¹⁵² וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך .. אלו תפילין שבראש"¹⁵³:
- 36 כאשר יהודי אוכל כשר – לא רואה זאת הגוי. כששומר שבת – טוען הגוי: "כמה בטלני איכא בשוקא"¹⁵⁴. אבל כשרואה לפתע שמהלך יהודי ותפילין בראשו, שבהם נכתב אות של שם ה' וכו'¹⁵⁵ – אזי רואה "כי שם ה' נקרא עליך".
- 39 ומה פועל הדבר על הגוי? – לא כפי שחושבים אותם יהודים שהם נחותים בעיניהם ומתייראים שמא הדבר לא ימצא חן בעיני הגוי, ובכך הוא מהרס לבושי הטבע, אלא אדרבה: כאשר "ראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך" – זוהי הדרך ש"ויראו ממך",

(151) ראה מדרש לקח טוב וארא ו, ו. וראה גם תורת מנחם חס"ט ריש ע' 79. וש"נ.
(152) תבוא כח, י"ד.
(153) ראה גם ברכות ו, א. מנחות לה, ב.
(154) לשון הגמרא – ברכות יז, ב. וש"נ.
(155) ראה רש"י מנחות שם. תוס' ברכות שם.

(146) ראה גם תורת מנחם ח"ס ע' 469. וש"נ.
(147) ראה ב"ר פמ"ח, יד. וש"נ.
(148) ואתחנן ו, ה.
(149) ראה שו"ע אדה"ז חו"מ הל' אונאה וגניבת דעת סי"א ואילך. וש"נ.
(150) מגילה ז, א.

— וכמדובר כמ"פ שהענין ד"יראו ממך" הוא לא רק בשעת המלחמה נולהעיר גם מדרשת רז"ל¹⁵⁶ בנוגע למ"ש¹⁵⁷ בבני גד "וטרף זרוע אף קדקד", שזוהי הסגולה דמצות תפילין שבזרוע ובראש, כמדובר כמ"פ בארוכה¹⁵⁸], אלא יתירה מזה, שיראה זו פועלת שמלכתחילה לא יוצאים למלחמה לפגוע ביהודי, לפי ש"תפול עליהם אימתה ופחד"¹⁵⁹ —

ולא עוד אלא שהגוי מכבד אותו, כמ"ש במגילה: "ויקר", שנותן לו יקר על גבי יקר.
לה. ויה"ר שיקויים מ"ש "תפול עליהם אימתה ופחד" — על הגוי שבו, "א-ל זר אשר בקרבך"¹⁶⁰, בראותו שיהודי מקושר עם תומ"צ, שזהו גם הפירוש ד"תפילין", מלשון התקשרות והתחברות¹⁶¹ (כמו "נפתולי אלקים נפתלתי"¹⁶²), שמתקשר עם תומ"צ — ש"הוקשה כל התורה כולה לתפילין"¹⁶³, ובפרט ע"פ המפורש בזהר¹⁶⁴ שרצועות התפילין קושרים את היצה"ר לשעבד הלב והמוח¹⁶⁵, ועי"ז ש"תפול עליהם אימתה ופחד" על ה"א-ל זר אשר בקרבך" — אזי בדרך ממילא "תפול עליהם אימתה ופחד" על כל עמי הארץ שמסביבו,
ועד שיקויים מ"ש בנבואת הגאולה: "והיו מלכים ואומניך ושרותיהם מניקותיך"¹⁶⁶, "והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה לה' גו' כאשר יביאו בני ישראל את המנחה בכלי טהור בית ה'"¹⁶⁷ — ב"ארץ אשר .. עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה"¹⁶⁸, בקרוב ממש, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

* * *

לו. דובר לעיל (ס"ב) אודות מאמר הבעש"ט בפירוש "הקורא את המגילה למפרע לא יצא", שיש בזה גם הרמז, שאם קורא את המגילה וחושב שזהו רק הזכרת ענין שאירע בעבר, "למפרע", אזי "לא יצא".

וכשם שהדין ד"לא יצא" כפשוטו הוא לא רק כשקורא את כל המגילה "למפרע", אלא אפילו אם רק חלק מהמגילה קרא "למפרע", ושאר החלקים קרא כסדרן, גם אז "לא יצא" — הנה מזה מובן גם בנוגע לתורת הבעש"ט הנ"ל, שלא רק כללות המגילה היא הוראה גם עתה (ולא רק זכרון מאורע שאירע בעבר), אלא גם פרטי המגילה.

ועאכ"כ ענין שבו מסיימת המגילה — שלכאורה בכלל אינו מובן מדוע נקבע במגילה:
לאחרי סיפור הנס, והאופן ש"קיימו וקבלו היהודים"¹⁶⁹, עד ש"ותכתוב .. את כל תוקף (תוקפו של נס) לקיים את אגרת הפורים הזאת השנית"¹⁷⁰ — מסופר בסיום המגילה¹⁷⁰: "וישם המלך אחשוורוש מס וגו'", "וכל מעשה תקפו וגבורתו ופרשת גדולת מרדכי אשר גדלו המלך וגו'", "כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשוורוש וגדול ליהודים ורצוי לרוב אחיו דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו".
ולכאורה, סיפור זה — אודות מרדכי, ולפנ"ז הסיפור אודות אחשוורוש — אין לו שייכות כלל לעניני המגילה! ?

(164) ח"ג רלח, א (ברע"מ). רפב, ב ואילך. וראה גם תורת מנחם חע"ז ריש ע' 152. וש"נ.
(165) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סכ"ה סי"א. וש"נ.
(166) ישע"י מט, כג.
(167) שם סו, כ.
(168) עקב יא, יב.
(169) אסתר ט, כט.
(170) קאפיטל יו"ד.

(156) הובא בבחי' ס"פ מטות. וראה ה' קטנות להרא"ש הלכות תפילין ס"ו.
(157) ברכה לג, כ.
(158) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 11. ועוד.
(159) בשלח טו, טז.
(160) ראה שבת קה, ב.
(161) ראה תו"א מקץ לה, ב. ובכ"מ.
(162) ויצא ל, ח ובפרש"י.
(163) קידושין לה, א. וש"נ.

- 1 ובפרט כיון שנקבע במגילה ונעשה חלק מתורה מלשון הוראה¹⁷¹, הרי בודאי שצריכה להיות מזה
 2 הוראה ברוח ימי הפורים, ועד – הוראה במשך כל השנה כולה, כמו "ליהודים היתה אורה זו תורה" עד
 3 "ויקר אלו תפילין", שצ"ל כן במשך כל השנה כולה.
- 37 לז. הביאור בדברי הגמרא¹⁷² על הפסוק "ורצוי לרוב אחיו": "לרוב אחיו, ולא לכל אחיו, מלמד
 38 שפירשו ממנו מקצת סנהדרין" (לפי שבטל מדברי תורה ונכנס לשורה), "גדול תלמוד תורה יותר מהצלת
 39 נפשות, דמעיקרא חשיב לי' למרדכי (בין אנשי כנסת הגדולה) בתר ארבעה, ולבסוף בתר חמשה, מעיקרא
 40 כתיב כו' ולבסוף כתיב כו'" (שמה מוכח שמשמים הסכימו על זה שפירשו ממנו כו'),
 41 – שרוב הסנהדרין הסכימו עם הנהגתו, ולכן המשיך בה. וגם מקצת סנהדרין – לא חלקו עליו או
 42 שלא היתה רוחם נוחה הימנו, אלא רק "פירשו ממנו", כיון שהיתה להם דרך ושיטה שונה.
- 43 וגם לאחר שפירשו ממנו מקצת סנהדרין נשאר מרדכי בסנהדרין, כי, הסנהדרין "הי' להם לילך
 44 ולקשור חבלים של ברזל במתניהם כו' ויחזרו בכל עיירות ישראל כו' וילמדו את ישראל כו'"¹⁷³, אע"פ
 45 שע"י היציאה ממקומם בלשכת הגזית לחזר בעיירות ישראל נעשית ירידה בכח ותוקף הסנהדרין, והיינו,
 46 שאפילו מצד ענין הסנהדרין גופא כדאי הירידה בשביל טובת הרבים –
- 47 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס¹⁷⁴ בלקו"ש חט"ז ע' 373 ואילך.
- 38 לח. והענין בזה – שהדבר תלוי באופן עבודתה של כל נשמה.
- 39 ולדוגמא: יש נשמות ששייכים לשבט והנהגת ישכר באופן ש"תורתם אומנתם"¹⁷⁵, ויש נשמות שגם
 40 אצלם מוכרח להיות קביעות עיתים בתורה, אבל הם שייכים לשבט והנהגת זבולון באופן שתומכים
 41 בלומדי תורה – "תומכי מאושר"¹⁷⁶. ויש בזה מה שאין בזה, שלכן מצינו שזבולון קדם לישכר, כמ"ש¹⁷⁷
 42 "שמח זבולון בצאתך" ורק לאחר נאמר "וישכר באוהליך"; ולאידך, יש גם מעלה בישכר לגבי זבולון,
 43 שלכן בכמה וברוב המקומות נזכר ישכר לפני זבולון – כסדר תולדותם, כמ"ש גם בפירוש רש"י¹⁷⁸
 44 שאודותיו דובר בשבת שעברה¹⁷⁹.
- 45 ועד"ז ישנו חילוק בנוגע לסנהדרין – שכל אחד מע"א חברי הסנהדרין צריך שתהי' לו דעה משלו,
 46 ולא רב ותלמיד כו'¹⁸⁰ – שהיו ביניהם כאלו שאופן עבודתם היתה כמו אופן עבודת מרדכי, והיו כאלו
 47 – "מקצת סנהדרין" ש"פירשו ממנו" – שעבודתם היתה לא כמו עבודת מרדכי לאחר שנעשה "משנה
 48 למלך אחשורוש".
- 49 ולהעיר גם מהסיפור הידוע (שמביא כ"ק אדנ"ע בחסידות¹⁸¹) שהבעש"ט אמר שהי' יכול לעלות
 50 בסערה השמימה כמו אליהו הנביא¹⁸², אלא שרצה לעבור את הענין ד"עפר אתה ואל עפר תשוב"¹⁸³ –
 51 דלכאורה עפ"ז קשה על אליהו הנביא: אם הענין ד"אל עפר תשוב" הוא נעלה יותר – למה אצל אלי'
 52 הנביא (שגדלה הפלאת מעלתו במדרשי חז"ל, ועוד יותר בחלק הסוד שבתורה¹⁸⁴) היתה תכלית השלימות
 53 באופן שעלה בסערה השמימה? – אך הענין הוא (כמשנ"ת פעם בארוכה¹⁸⁵) שהדבר תלוי בכל נשמה
 54 לפי אופן עבודתה כו'.

(179) שיחת ש"פ תצוה ס"י (לעיל ע' 283). וש"נ.
 (180) ראה סנהדרין לו, סע"א. רמב"ם הל' סנהדרין פ"א ה"ז.
 (181) המשך תער"ב ח"ג ע' א'רנז. וראה גם כש"ט בהוספות
 סש"א"ב. וש"נ.
 (182) מלכים"ב ב, יא.
 (183) בראשית ג, יט.
 (184) ראה בהמלוקט במבוא לסדר אליהו רבה וסדר אליהו
 זוטא שבהוצאת מאיר איש שלום (ווינא תרס"ב).
 (185) ראה תורת מנחם חס"ח ע' 342 הערה 156. וש"נ.

(171) ראה רד"ק לתהלים יט, ת. גו"א ר"פ בראשית (בשם
 הרד"ק). זח"ג נג, ב.
 (172) מגילה טז, ב (ובפרש"י). הובא בפרש"י עה"פ.
 (173) תרבא"ר פ"א.
 (174) בשילוב המשך הביאור בשיחת ש"פ תשא, ושיחת
 פורים תשל"ג.
 (175) שבת יא, א.
 (176) משלי ג, יח. וראה זח"ג שם.
 (177) ברכה לג, יח ובפרש"י.
 (178) תצוה כח, יו"ד.

לט. וההוראה מזה¹⁸⁶:

39

דובר בארוכה בהתוועדות של יו"ד שבט¹⁸⁷ בענין "מאן מלכי רבנן"¹⁸⁸, שבכח התורה ("רבנן"), נעשה
 יהודי "מלך" ובעה"ב בעולם לשנות המציאות (כדרשת הירושלמי¹⁸⁹ על הפסוק¹⁹⁰ "לא-ל גומר עליי",
 שבכח פסק הסנהדרין לשנות דבר שכבר הי' בעבר, שיחזור לאיתנו וכו'); וכיון שכל אחד מישראל
 מחוייב בלימוד התורה, נמצא, ש"בכח" הרי הוא "מלך".

43

ועד שאפילו תינוק בן יומו שאינו שייך עדיין למלכות – הרי כיון שעל כל אחד מישראל נאמר¹⁹¹
 "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש", ע"י מתן תורה, הנה "בכח" נעשה הדבר מיד ביום הוולדו,
 משיצא לאויר העולם, אלא ש"בפועל" מתגלה הדבר לאחר זמן.

46

ועד שגם מי שבמשך כל ימי חייו לא יהי' במעמד ומצב של התנשאות – לא רק שלא יהי' מלך על
 כל בניי, אלא אפילו לא ענין של התנשאות של "שר", או שר שהוא עבד לשר שעל גביו וכו' וכו' –
 הנה גם אצלו ישנו ענין המלכות.

49

וכיון ש"כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה"⁴⁶, הרי מובן, שצריך לנצל זאת,
 כיון שזה נוגע לו לעבודת ה'.

51

ונתבאר בארוכה (ועתה בקצרה עכ"פ) שיש בזה דרגות על גבי דרגות:

52

לכל לראש – בנוגע לירידת הנשמה למטה, שנקראת בשם ירידה, "מאיגרא רמה לבירא עמיקתא"¹⁹²,
 לפי שקודם הירידה נאמר עלי' "חי הוי' גו' אשר עמדתי לפניו"¹⁹³, שזוהי עבודה עצומה שנקראת בשם
 "עמידה" – "אין עמידה אלא תפלה"¹⁹⁴, ואח"כ ירדה ל"בירא עמיקתא", ששם לא יודעים מאומה...
 כידוע הפתגם בזה שלמטה ענין האלקות הוא בהתחדשות¹⁹⁵.

56

והסיבה לכך שהנשמה יורדת ממדרגתה היא – לא כדי לתקן את עצמה, כמבואר בתניא¹⁹⁶ (מעץ
 חיים¹⁹⁷) ש"הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל", כיון שהיא כבר מתוקנת, אלא כדי לתקן את הגוף
 ונפש הבהמית – עי"ז שנעשית בבחי' מלך, למלוך ולשלוט עליהם.

59

והרי זהו גם כללות ענין המלך – שמצד עצמו הוא במעמד ומצב ש"משכמו ומעלה גבוה מכל
 העם"¹⁹⁸, ומה שמקבל על עצמו ענין המלכות, הרי זה ירידה עבירו – בדוגמת "מלכותא דרקינעא"¹⁹⁹,
 שענין המלכות נחשב לירידה, ועל זה אמרו רז"ל²⁰⁰ "במקום גדולתו שם אתה מוצא ענוותנותו", ועד
 שיש צורך בבקשה שיהי' הענין ד"תמליכוני עליכם"²⁰¹.

63

ועד"ז לאחריו כן כשבא לחיי נישואין ונעשה בעל משפחה, שאז ניתוסף הענין ד"להיות כל איש שורר
 בביתו"²⁰² [שהרי כך צריך להיות, כמארז"ל²⁰³ "איזוהי אשה כשרה שעושה רצון בעלה"] – שבשביל
 שררה זו צריך לוותר מעניניו ולהיות במעמד ומצב שנקרא "חתן", ע"ש דברי הגמרא²⁰⁴: "נחית דרגא

66

(195) ראה המשך תערוב"ב ח"ב ס"ע תקלד [ח"ד ע' א'רסט] ואילך. סה"מ תש"ז ע' 30. ועוד.

(196) פל"ז (מח, ב).

(197) שכו" ספ"א.

(198) שמואל-א ט, ב. וראה אוה"ת וירא (כרך ד) תשסד, ב. שה"ש (כרך ב) ע' תיד ואילך. ועוד.

(199) ברכות נח, א.

(200) מגילה לא, א. וראה תו"א מקץ לב, ג. ובכ"מ.

(201) ר"ה טז, סע"א. וש"נ.

(202) אסתר א, כב.

(203) ראה תרבא"ר פ"ט. רמ"א אה"ע סוסס"ט.

(204) יבמות סג, א.

(186) הבא לקמן – בקיצור בלקו"ש (שבפנים) הנ"ל ע' 379 ואילך.

(187) ס"ז ואילך; סכ"א ואילך (לעיל ע' 124 ואילך; ע' 138 ואילך). וראה גם לעיל ע' 208. וש"נ.

(188) ראה גיטין סב, סע"א. זח"ג רגג, ב (ברע"מ).

(189) כתובות פ"א ה"ב. וש"נ.

(190) תהלים נז, ג.

(191) יתרו יט, ו.

(192) ע"פ ל' חז"ל – חגיגה ה, ב.

(193) מלכ"ס יז, א. ועוד. וראה לקו"ש חכ"ה ע' 147 הערה

53. וש"נ.

(194) ברכות ו, ב. וש"נ.

1 נסיב איתתא" [שלכן יש צורך בכל הענינים של שמחה כדי לשמח חתן וכלה²⁰⁵], כי, כדי שיוכל להעלות
2 את הכלה, צ"ל תחילה הירידה ד"לכה דודי לקראת כלה²⁰⁶, ודוקא אז יהי' ענין הברכה – "ויברך אותם
3 ויקרא את שמם אדם"²⁰⁷.

4 ולאחרי הענין דחיי משפחה, שבזה מחוייב כל אחד ואחד – ניתוסף המעמד ומצב שממנים אותו
5 להיות "ראש" ו"עסקן ציבורי" באיזה מינוי שיהי' (והרי "אפילו ריש גריתא מן שמיא מנו לי"¹⁹⁹), שאז
6 אינו יכול להתמסר להתעסקות בשלימות עצמו, כיון שצריך לחשוב אודות "דובר שלום לכל זרעו",
7 – שהרי אי אפשר שיהיו שני הענינים ביחד,

8 [אא"כ יתוסף אח"כ בתור מתנה מלמעלה, וכידוע תורת הבעש"ט (השביעית משבעת התורות)²⁰⁸:
9 אתם נשיאי ישראל שמניחים תורתכם ועבודתכם בשביל ההתעסקות בטובת ישראל, "וואָס וועט זיין מיט
10 אַיין" [...],

11 ועד שאיתא בגמרא²⁰⁹ "הטל עליהן צרכי ציבור והן כלין מאליהן", היינו, שע"ז יבטל הענין
12 ד"ויתנבאו ולא יספּו" ²¹⁰ (נבואתם כלה²¹¹), ואעפ"כ, הונח אצל יהושע (שהי' מנהיג ישראל) שזהו הסדר
13 ע"פ תורה, דא"כ, לא הי' מציע זאת, והתורה לא היתה מספרת זאת –

14 ואעפ"כ, צריך לוותר על שלימות עצמו בשביל טובת הרבים – ע"ד הוויתור על העילוי לעלות בסערה
15 השמימה בשביל הענין ד"אל עפר תשוב".

40 מ. ועל זה בא הלימוד מהנהגת מרדכי:

41 בתחילה נמנה לאחרי ארבעה, והי' "רצוי לכל אחיו", ולאחרי שנעשה "משנה למלך אחשוורוש",
42 נעשה "רצוי (רק) לרוב אחיו", לפי ש"פירשו ממנו מקצת סנהדרין", ואעפ"כ ויתר על זה והמשיך
43 בעסקנותו בתור "משנה למלך אחשוורוש", בגלל הצורך להיות "דובר שלום לכל זרעו", הן לאלו ששייכים
44 ל"ישר" והן לאלו ששייכים ל"זבולון", וגם לאלו שלמטה משניהם כו'.

45 וענין זה נקבע בתורה – כדי שידעו לדורות שכן צ"ל הסדר, אע"פ שבגלל זה מעבירים אותו לדרגא
46 רחוקה יותר, בדוגמת ירדת הנשמה ל"בירה עמיקתא", ועד"ז בנוגע לירידה מהנהגה באופן ד"תורתו
47 אומנתו" לעניני עסקנות ציבורית בשביל טובת הרבים.

48 הן אמת שיש קושי בדבר, שבשעה שצריך לעבור מההתעסקות בטובת עצמו (טובה אמיתית) להתמסר
49 לטובת הזולת, מתחיל היצ"ט לזעוק שע"ז יחסר לו (לכאורה) בשלימות עצמו; אך על זה ישנו המענה,
50 שבשביל להיות "דובר שלום לכל זרעו", הסכים מרדכי לכך ש"פירשו ממנו מקצת סנהדרין", ואדרבה:
51 הנהגתו היתה ע"פ הפסק של רוב סנהדרין.

52 וכמדובר כמ"פ²¹² שהענין ד"יחיד ורבים הלכה כרבים²¹³ הוא (לא רק שכן צ"ל הנהגת הרבים, אלא
53 זוהי) הלכה גם עבור היחיד, וכיון שזוהי הלכה עבור היחיד, הרי זה סימן שסו"ס הרי זו גם טובת היחיד,
54 כי, אם אינו עושה כן, הרי זה נגד תורת אמת, שזהו היפך טובתו – לא בתור גזירה, שהרי זה (לא ענין
55 של "חוקה", אלא) ענין שקשור עם מצוות שכליות.

41 מא. ויש להוסיף ולהבהיר בנוגע לקושי שבדבר, שהולך וגדל משלב לשלב:

42 בשעה שהוא במעמד ומצב של "ראש" בחוג מסויים שמנהיג אותו, ואח"כ "מן שמיא מנו לי"
43 להתעסק בטובת חוג גדול יותר, אזי כל ימלט שלא יחסר בשימת לבו לטובת החוג שהתעסק עמו לפניו,

209 (סנהדרין יז, א. הובא בפרש"י עה"ת בהעלותך יא, כח.

210 (בהעלותך שם, כה.

211 (תורה והם – סנהדרין שם.

212 (ראה גם לעיל ע' 125. וש"נ.

213 (ברכות ט, א. וש"נ.

205 (ראה מאמרי אדהאמ"צ דרושי חתונה ח"א ע' כה.

אוה"ת משפטים ע' א'שיא. סה"מ תרנ"ב ע' קלט. ועוד.

206 (בסדר "קבלת שבת".

207 (ראה לקמן סג"ב. וש"נ.

208 (ראה כש"ט בהוספות ס"ג (וראה גם תורת מנחם חע"ז

ע' 247). וש"נ.

ועד שיכול להיות ששם יהי' מזה היזק – בדוגמא שמצינו אצל מרדכי, שהתורה מגלה ש"פירשו ממנו
מקצת סנהדרין", ואעפ"כ עשה זאת.

והענין בזה – שכיון ש"מן שמיא מנו לי", הרי זה סימן שהוא לא שייך ל"מקצת סנהדרין" ש"פירשו",
אלא אל הרוב שסברו שצריך להתנהג כן.

וכדי לדעת אם "מן שמיא מנו לי", או שזה מצד הלעו"ז כו' – הנה הבירור בזה הוא כשרואים מי
נעמד נגד זה: אם היצ"ט נעמד נגד פעולות אלו – הרי זה סימן שזהו נסיון שצריך להמנע ממנו; אבל
אם נעמד היצה"ר וכת דילי' – הרי זה סימן שאין לו ברירה, וצריך לוותר על טובת עצמו כדי לנסות
לפעול לטובת הרבים, אע"פ שעי"ז יכול להיות חסרון בטובת החוג שהי' שייך אליו לפנ"ו.

מב. ויש להוסיף בתור מאמר המוסגר,

– ובהקדמה, שכיון שנמצאים בפורים, יש לקוות שלא יבוא מזה ענין של מחלוקת ומריבה נגדי,
והדבר לא יזיק לאף אחד (כנ"ל סכ"ד), ואולי יעזור למישהו, ועכ"פ מידי ספק לא יצא –

שזהו אחד הקשיים שישנם עכשיו בענין של "מפלגה", כמדובר כמ"פ²¹⁴ שמתאים על זה לשון
התורה²¹⁵ "ארץ אוכלת יושבי":

מנהיג של מפלגה שממלא תפקידו באופן שמשאו ומתנו באמונה, ואח"כ באה לידו אפשרות לעשיית
טובה שאינה נוגעת למפלגה שלו, אלא לחוג גדול יותר – הרי זה נסיון הכי גדול, להתחיל לחשוב
ולהתבונן כיצד לעסוק בדבר לטובת הרבים, מבלי להיות מושפע מטובת המפלגה שלו.

וענין זה נוגע במיוחד לנבחרים בארצנו²¹⁶ – ששם מתנהל כל ענין באמצעות מפלגה, שישנם אנשי
המפלגה שבוחרים בהם ומושיבים אותם על "כסא", והם אלו שצריכים לעסוק בטובת הכלל.

ומבלי הבט על כך שזהו נסיון שקיים כבר ריבוי שנים – הנה רובם לא היו יכולים עד עתה לעמוד
על מדת האמת, להשתחרר ולוותר על טובת המפלגה בשביל טובת כל המפלגות!

והצער בזה – שכן הוא לא רק במפלגות שיסודתם בעניני חול, אלא גם במפלגות שיסודתם – עכ"פ
לפי הכרתם – קשורה עם דת ותורה!

ולדוגמא – מה שאירע עם החוזה הידוע בנוגע לילדי טהרן (והחוזה שלאח"ז הנקרא בשם "מפתח"),
שוויתרו על כו"כ מבנ"י, ובלבד שמקצתם יכנסו לרשות המפלגה שלו, שעי"ז יתוסף בעניני המפלגה.

ואם לכתחילה היו יכולים לחשוב שמזה תהי' תועלת עכ"פ למפלגה, אע"פ שיגרום היזק הרבים –
הנה במשך השנים ראו שהדבר הזיק גם למפלגה, לדמות המפלגה, ליציבותה, ולכבוד ויקר שיש למפלגה
בתוך העם, כשיודעים, שכדי שיתוספו אצלם שלשה ילדים, וייתרו על שלושים ילדים, שלא ללחום
עבורם וכו' וכו', ואין כאן המקום להאריך בזה.

ועד"ז יש לדאבוננו כמה ענינים הקשורים עם בטחון של 3 מליון יהודים, ועד עכשיו, בדרך הטבע,
צריכים להחליט בזה מספר אנשים שקשורים עם מפלגות, ולדאבוננו, למרות השתדלותם, הנה עד עתה
אינם יכולים, רח"ל, להשתחרר ולהחליט לטובת 3 מליון יהודים, אע"פ שכפי שנראה להם, יזיק הדבר
לאנשי המפלגה!

מג. ויה"ר שיספיקו גם מילים ספורות אלו,

– שהרי הם בעצמם יודעים זאת, ללא צורך באריכות הביאור, ודי רק להזכיר זאת בעת רצון, כאשר
אפילו המן מודה שצ"ל ברכות למרדכי, ועד למעמד ומצב "דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי"⁴²
(כפי שנעשה בדרך הטובה כו') –

(216) ראה מכתב ר"ח אדר שנה זו (אג"ק ח"ל ע' קטז ואילך).

(214) ראה גם תורת מנחם חס"ח ע' 177. וש"נ.

(215) שלח יג, לב.

- 1 ויתקבלו הדברים בדרך טובה – שאלו שצריכים להחליט, יסיחו דעת לגמרי (לא רק מטובת עצמם,
2 דמאי קמ"ל, שהרי זה דבר הפשוט, אלא גם) מטובת המפלגה, ויחשבו רק אודות טובתם של 3 מליון
3 יהודים, שהקב"ה שומר וישמור אותם,
4 — כמ"ש²¹⁷ "הנה לא ינום ולא יישן [ובפרט ע"פ מ"ש במגילה²¹⁸: "בלילה ההוא נדדה שנת המלך",
5 ואמר רז"ל²¹⁹ שקאי על "שנת מלכו של עולם" שומר ישראל", ששומרם מכל דבר בלתי-רצוי –
6 בדרך הטבע; ואם אי אפשר בדרכי הטבע – הרי בפורים לא תופס מקום הצורך בנס, ובפרט כשישנו
7 הענין ד"עד דלא ידע" – למטה, וע"פ מ"ש²²⁰ "מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל", בודאי
8 שגם למעלה נעשית ההנהגה ד"עד דלא ידע", אלא שבא בדרך הנכונה כו',
9 ובאופן ש"נפל פחד מרדכי (ו"פחד היהודים)" עליהם כי .. שמעו הולך בכל המדינות"²²¹, ועד
10 ש"ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר"¹, ככל הפירושים, ועאכו"כ ש"ליהודים היתה אורה ושמחה
11 וששון ויקר" כפשוטו של מקרא, למטה מעשרה טפחים.

* * *

- 44 מד. המשך הביאור בחילוקי הדעות של הסנהדרין בנוגע לאופן הנהגת מרדכי – ע"פ הסיפור אודות
45 דברי הגאון הרגצ'ובי באסיפת הרבנים בנוגע להתעסקות בטובת יהודי רוסיא, שהדבר תלוי בפלוגתא
46 בין תלמוד בבלי²²² לתלמוד ירושלמי²²³ בנוגע ל"חסידים הראשונים" ש"היו שוהין .. תשע שעות ביום
47 בתפלה", אם "תורתם מתברכת" או רק "משתמרת" – נכלל בשיחה שהוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א
48 ונדפסה בלקו"ש הנ"ל (סל"ז).

- 45 מה. ובהמשך להאמור, הרי זה נוגע עכשיו לענין שהזמן גרמא – המדובר כמ"פ אודות ה"טנקיסטים"
46 שגדול זכותם ואשרי חלקם.

- 47 ואע"פ שיש כאלו שמלעיגים וכו', וטוענים שהי' טוב יותר שיעסקו בענינים, לישב וללמוד תורה
48 לעצמם, או לעסוק בעבודת התפלה ובשלימות עצמם וכו', ומה להם להתעסק עם "דובר שלום לכל
49 זרעו", לחפש בעלי-תשובה, ולחפש להניח תפילין עם יהודי שמאיזו סיבה שתהי' לא הניח תפילין מימיו,
50 כדאיתא בפוסקים²²⁴ שע"י הנחת תפילין פעם אחת מוציאים אותו מהגדר ד"קרקפתא דלא מנח תפילין"
51 רח"ל (ומי שפעל זאת, יש לו חלק בזה).

- 52 ובכן: אף שישנה החלוקה דישכר וזבולון, ויש כאלו שיש להם ברירה לבחור אם לעסוק בעבודת
53 ישכר או בעבודת זבולון (שאי אפשר שתהי' תורתו אומנתו) – הנה בשעה שמדובר אודות פיקוח נפשות,
54 מצינו בגמרא במסכת סוטה²²⁵ שמי שאומר שאינו יכול לילך ולהציל כשאינן זה באופן של צניעות וכו',
55 הרי הוא נקרא "חסיד שוטה"; וכשם שהדברים אמורים בנוגע לפקו"נ כפשוטו – עד"ז הוא בנוגע להצלת
56 הנפש והנשמה.

- 57 אמנם, בענינים אלו לא יכול תלמיד-ישיבה להעמיד על עצמו, אלא הדבר תלוי בהנהלת הישיבה.
58 בנוגע לסדרי הישיבה – הרי מלכתחילה הוא משועבד ואינו בעה"ב על עצמו כלל; לא הזמן שיין
59 אליו, וגם המציאות שלו אינו שייכת אליו – הכל שיין לד' אמות של תורה, לישיבה שזכה ללמוד בה,
60 ישיבה זו או ישיבה אחרת, ובלבד שזוהי ישיבה שמיוסדת על יראת ה' ואהבת ה',

(221) אסתר ט, ג'ד (שם ח, יז).

(222) ברכות לב, ב.

(223) שם פ"ה ה"א.

(224) ראה תורת מנחם חנ"א ס"ע 224 ואילך. וש"נ.

(225) כא, ב.

(217) תהלים קכא, ד.

(218) אסתר ו, א.

(219) מגילה טו, סע"ב. יל"ש אסתר עה"פ (רמז תתרנז

בתחלתו).

(220) תהלים קמז, יט. וראה שמו"ר פ"ל, ט.

1 אבל בזמנים העומדים לרשותו, שביכלתו לנצלם עבור שלימות עצמו, ע"י התמדת הלימוד או עבודת
 2 התפלה וכיו"ב, או עבור שלימות הזולת או הצלת נפשות של הזולת – עליו לשאול אצל הנהלת הישיבה,
 3 ולעשות כפי הוראתה.

4 ואם ניתנת לו ההוראה לנצל בזמנים אלו להיות "טנקיסט" וכיו"ב לפעול בהפצת התורה והיהדות,
 5 ומתעוררת אצלו השאלה "תורתו מה תהא עלי" 226 – הנה אפילו כשנקטינן כשיטת הבבלי ש"תורתו
 6 (רק) משתמרת", הרי זה ע"ד שיש כאלו ששלימותם מתבטאת ב"לעלות בסערה השמימה", ויש כאלו
 7 ששלימותם מתבטאת ב"עפר אתה", לעסוק עם עפר ועיני עפר, כמדובר לעיל (סל"ח).

8 וכשם שמי ששלימותו "לעלות בסערה השמימה" בעיני "טוב לשמים" צריך לעשות זאת בשמחה
 9 ובטוב לבב, כך גם מי ששלימותו להתעסק עם עניי "עפר", הנה שלימותו היא דוקא באופן כזה –
 10 להתעסק בהפצת היהדות האמיתית בכל מקום שידו מגעת, ע"פ הרשות וההוראה שמקבל מהנהלה
 11 שעומדת על גביו, על יסוד הלימוד מהמגילה בנוגע למרדכי שנשאר "משנה למלך אחשוורוש".

12 וכמודגש גם ב"מי שברך" שעורכים מידי שבת בשבתו בכל מקום שיש תפלה בציבור בעשרה
 13 מישראל: "וכל מי שעוסקים בצרכי ציבור באמונה", והרי כאשר העסקנות היא "באמונה", אזי אי אפשר
 14 לעסוק בהתמדה ושקידה בלימוד התורה, ואדרבה: "הטל עליהן צרכי ציבור" – אינו הענין של התמדה
 15 ושקידה בתורה (כמדובר לעיל (סל"ט)), ואעפ"כ עורכים ה"מי שברך" עם כל ההפלאה וכל העניינים.

46 מו. וכן יש להזכיר עכ"פ "דרך מעבר" אודות ענין עיקרי (שלכן, גם ההזכרה "דרך מעבר" אינה
 47 "דרך מעבר", אלא גם באופן עיקרי) – שאותה שאלה היתה לי כשהתחלתי "להרעיש" בנוגע לשאלת
 48 "מיהו יהודי":

49 כל זמן שהפעולה בזה נעשתה מאחורי הפרגוד, באופן חשאי – הנה מלבד הקדשת הזמן, הכח
 50 והנשמה וכו' וכו', לא היו חששות שהדבר יכול להזיק לחוג שעמו הייתי קשור בעבר, קשור עתה,
 51 ובעז"ה גם הלאה;

52 אבל לאחר שראו שאין בזה תועלת, ובהכרח לעשות זאת בפרסום – אמרו בפירוש, ובעונותינו
 53 הרבים ראו אח"כ שגם קיימו זאת בפועל... שעי"ז שארעיש ואזעק ואתריע בלהט ("איך וועל זיך קאָכן,
 54 שרייען און שטורעמען") אודות "מיהו יהודי", לא יתנו לי את האמצעים והאפשרויות לעסוק בהפצת
 55 החסידות וגם בהפצת היהדות.

56 וכאמור לעיל, לדאבוננו, היו יחידים שניצלו את השפעתם להפחית סכום מסויים למקום שהי' יכול
 57 לפעול יותר בחינוך הכשר, הפצת היהדות וכו' וכו', כפי שאמרו מלכתחילה שזהו בגלל שאני יוצא
 58 ב"שטורעם" בנוגע ל"מיהו יהודי".

59 ואעפ"כ, בהתבונני בכך ששאלת "מיהו יהודי" נוגעת לקיום ושלימות עם ישראל בכל מקום שהוא,
 60 ונוגעת לשלימות של "דבר הוי' זו הלכה" 227 (כמדובר כמ"פ), ובראותי שכל אלו שמלעיגים על שאר
 61 עניי יהדות מלעיגים גם על המלחמה שמתנהלת בנוגע לשינוי החוק המבהיל של "מיהו יהודי" –
 62 נתחזקה יותר הוודאות שהיתה בלאה"כ שזהו חוק שמתנכל ומתנקש, רח"ל היל"ת, לבטחון הרוחני
 63 ולשלימות של עם ישראל בכל מקום וכו' וכו'.

64 וכאמור לעיל – התעוררה כאן אותה שאלה: האם מותר לסגת מהמקום החמישי למקום הששי, או
 65 מהמקום הששי למקום השביעי והלאה – לא בתור פרט, אלא גם בנוגע לעבודה בהפצת היהדות והפצת
 66 המעניות והפצת התורה והמצוה בכלל, שהרי בשעה שיש פחות כסף, מוכרחים לצמצם עכ"פ במקצת
 67 מן המקצת את העבודה בזה, בה בשעה שאילו היו עוברים על זה בשתיקה – כמו אלו שמכריזים "שישו

1 בני מעי", "אני את נפשי הצלתי", ויכולים לשתוק מחר ומחרתיים כפי ששתקו אתמול ושלשום – היו
2 מקבלים את הכסף והאמצעים והאפשרויות להוסיף בהפצת היהדות.

3 ועל זה ידוע הסיפור מהרה"צ ר' נחום מטשערנאָביל (כפי שסיפר נשיא דורנו וצוה אח"כ להדפיס²²⁸),
4 שפעם הביאו לו סכום גדול בתור "פדיון", ובראותו שיש כלה עני' שזקוקה לסכום זה כדי שהשידוך
5 יוכל לבוא בפועל לידי חתונה, החליט ליתנו מיד להורי הכלה העני', ואז נפלה לו מחשבה: איזה "סדר"
6 זה להנות אחת בסכום גדול כזה, בה בשעה שביכלתו לחלק זאת לכמה וכמה, וליתן קצת גם עבור
7 הוצאות ביתו ששרר בו רעב... ובתחילה נתעורר אצלו ספק איזו טענה וסברא עליו לקבל, אבל אח"כ
8 "תפס את עצמו", שהבחינה על זה היא – מתי נפלה לו הסברא שיש לחלק את הסכום הגדול בין כו"כ
9 עניים:

10 אם הסברא לחלק בין כמה עניים באה מהיצ"ט – הי' צריך לחשוב על זה מלכתחילה, מיד כשהביאו
11 לו את ה"פדיון". אבל בפועל היתה תחילה הסברא שהכסף שייך אליו, ולכן צריך ליתנו למי שמחוייב
12 ב"שארה כסותה ועונתה"²²⁹, לזון אותה ובני-ביתה; ורק בשעה שעלה ברעיונו ליתנו עבור כלה עני',
13 אזי נתעוררה הטענה שמוטב לחלקו לכמה עניים. וא"כ, הרי זה סימן שמחשבה זו באה מהמקום שאינו
14 יכול לסבול שיקיימו המצוה הגדולה של הכנסת כלה.

15 אלא שאם יאמרו לו את ההסברה שלא יכולים לסבול ענין של מצוה, אזי לא יקבל אותה, ולכן
16 הלבישו זאת בטענה של יראת שמים – שיש לחלק לכמה עניים, כולל גם – "עניי ביתך קודמין"²³⁰.

17 ועד"ז גם בנדו"ד: אם מתחילים לשתוק כאשר נותנים כסף עבור הפצת היהדות – הרי זה גם ספק;
18 אבל שתיתקם מתחילה מזה שמתייראים שמא לא ישאו חן בעיני פב"פ, ורק אח"כ, כשמרעישים היתכן,
19 הרי יש כאלו שטוענים "מדשתיק – אודי לי"²³¹, אזי מחפשים הסברה מצד יראת שמים!...

47 מז. ועכ"פ בנוגע לענינו:

48 כוונת המכוון בדיבור זה – לעודד את אלו שעוסקים בהפצת היהדות בכלל, ובמיוחד ה"טנקיסטים"
49 שעוסקים בהפצה ע"י ה"טנקים", שלא יבושו מפני המלעיגים – אלו שלועגים עליהם וטוענים שהיו
50 יכולים לשבת וללמוד ולעסוק בעבודת התפלה וכו'.

51 עליהם לדעת, שאם הדבר נעשה ברשות העומד על גביהם – הרי טובתם האמיתית ושלימותם
52 האמיתית היא שימשיכו לעסוק בזה בזמנים שבהם ציוו עליהם ונתנו להם רשות לעשות זאת.

53 ואשרי חלקם וגדול זכותם, וסוכ"ס יכריעו את עצמם ואת כל העולם כולו לכף זכות ויביאו תשועה
54 והצלה (כמ"ש הרמב"ם²³²), ועד ל"הצלה" והצלחה הכי גדולה – "מסמך גאולה"¹⁵ לגאולה האמיתית
55 והשלימה ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

* * *

48 מח. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה וקבל היהודים.

* * *

49 מט. דובר לעיל לפני המאמר, שנדרש מכל נשמה לירד "מאיגרא רמה לבירא עמיקתא" (לא כדי
50 לתקן עצמה אלא כדי לתקן את הגוף והנפש הבהמית, כמבואר בתניא מעץ חיים), שזוהי ירידה עצומה,
51 ועד לירידה שלא בערך – מהמעמד ומצב ד"חי הוי' אלקי ישראל אשר עמדתי לפניו" שבו היתה קודם

(231) ב"ק כ, סע"ב. ב"מ ו, א.

(232) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

(228) סה"ש תש"ג ע' 67 ואילך.

(229) משפטים כא, יו"ד.

(230) ע"פ ב"מ עא, א.

הירידה, עד כפי שמגעת למעמד ומצב שהעולם הוא בפשיטות ואלקות הוא בהתחדשות (כמדובר לעיל
(סל"ט)).

ועד"ז גם לאח"ז, בעבודה בעוה"ז בתור נשמה בגוף – שמזמן לזמן יש ענינים של ירידה כו', והיינו
לפי שהעלי' מדרגא לדרגא היא באופן שקודם שבאים למדרגה נעלית יותר ישנה הנפילה ממדרגתו
הראשונה, כמבואר בהקדמה ד"חינוך קטן" לשער היחוד והאמונה בענין "שבע יפול צדיק (ורק לאח"ז)
וקם"²³³, שלאח"ז בא אמנם לעלי', אבל יש נפילה בינתיים, כך שבשעת מעשה הרי זה בבחי' "יפול
צדיק".

ואעפ"כ, הנה לא זו בלבד שהנשמה צריכה לעשות ואכן עושה זאת (לאחרי שמבקשים ממנה והיא
נותנת רשות על זה²³⁴), אלא עוד זאת, כיון שהציווי הוא "עבדו את הוי' בשמחה"⁷⁰, מובן שהיא עושה
זאת בשמחה.

ג. ועד"ז הוא בפרט בנוגע לעבודת נשים:

ובהקדים המדובר כמ"פ²³⁵ בנוגע למגילת אסתר, שאע"פ שמסופר בה אודות מרדכי ואסתר שאסתר
לא עשתה מאומה על דעת עצמה, אלא "את מאמר מרדכי אסתר עושה"²³⁶, אעפ"כ, שמה של המגילה
אשר יקראו לה בלשון הקודש הוא – לא "מגילת מרדכי", ואפילו לא "מגילת מרדכי ואסתר", ואפילו
לא "מגילת אסתר ומרדכי", אלא רק "מגילת אסתר".

הטעם הפשוט בזה הוא – לפי שאסתר היא זו ש"שלחה .. לחכמים כתבוני לדורות"¹⁵⁰, משא"כ
מרדכי, הנה אף שישנו גם המאמר ש"מרדכי ואסתר כתבו אגרת ושלחו לרבותינו כו"²³⁷, הרי עיקר
הלהט בזה הי' אצל אסתר, ואילו מרדכי לא הי' להוט על זה כ"כ, ולכן נקראת המגילה על שמה;

אבל הא גופא דורש ביאור: מדוע היתה אסתר להוטה על זה – דלכאורה, כיון ש"את מאמר מרדכי
אסתר עושה", הי' גם מרדכי צריך להיות להוט על זה, ואדרבה: עיקר הלהט הי' צ"ל מצד מרדכי?!

וא' הביאורים בזה – קשור עם מאמר הגמרא²³⁸ "כתיב²³⁹ אעשה לו עזר, במה אשה עוזרתו לאדם
.. אדם מביא חטיין חטיין כוסס" (בתמי'), שהיא עושה מהחטים – מאכל אדם. וכן הוא גם ברוחניות,
שענין הכיבוש, "וכבשוה"²⁴⁰, להכניס את הגשמיות לגבול הקדושה ("מביא חטים"), נעשה ע"י האיש
ש"דרכו לכבוש"²⁴¹, אבל עשיית החטים שיהיו מאכל לאדם התחתון, ועי"ז יהיו גם "מאכל" לאדם
העליון שעל הכסא – הרי זה שייך ל"אשה כשרה", שענינה בספירות – ספירת המלכות.

נא. וגם בענין זה – ישנם כאלו שמחשיבים זאת בתור ירידה:

גם אשה, יש בכחה לעלות בהבנה והשגה בתורה – בחלק התורה שהיא חייבת ללמוד, כפי שרבינו
הזקן מסביר בארוכה בהלכות תלמוד תורה סוף פרק ראשון.

ועאכ"כ בנוגע לחובת הלבבות, החל מאהבת ה' ויראת ה', אמונת ה', שלילת זולתו וכו',
ששה המצוות שחיובן תמידי בכל עת ובכל זמן ובכל רגע, וכמ"ש בהקדמה לספר החינוך²⁴² ש"סימנם
שש ערי מקלט תהיינה לכם"²⁴³ [וכמדובר כמ"פ²⁴⁴ ש"סימן" הוא בגלל שייכות הענינים זל"ז – שזהו
ה"מקלט" מ"גואל הדם" שמצד העו"ז], שבמצוות אלו מחוייבים אנשים ונשים בשוה, ובמילא מובן

(238) יבמות סג, א (ובפרש"י).

(239) בראשית ב, יח.

(240) שם א, כח.

(241) שם סה, ב. הובא בפרש"י עה"פ.

(242) באגרת המחבר (בסופה).

(243) מסעי לה, יג.

(244) ראה גם לעיל ע' 141. וש"נ.

(233) משלי כד, טז.

(234) ראה ר"ה יא, א ובפרש"י. וראה גם אוה"ת בראשית מד,

א.

(235) ראה גם שיחת פורים תשל"ג סל"ו (תורת מנחם חע"א

ע' 279). שם חע"ו ע' 35. וש"נ.

(236) אסתר ב, כ.

(237) ירושלמי מגילה פ"א ה"ה. וראה לקו"ש חט"ז ע' 352

ואילך.

1 מזה גם בנוגע לענינים שמביאים לידי אהבת ה' ויראת ה', שזהו ע"י לימוד והתבוננות בענינים שנתבארו
2 בתורת החסידות²⁴⁵.

3 וא"כ גם כאן נשאלת השאלה: למה צריכה האשה לירד לעסוק בבירור בעולם – אפילו חלקה בעולם,
4 שזהו ביתה, לחשוב אודות התפקיד להיות "עקרת הבית"²⁴⁶ (בפנימיות, שקשור עם התפקיד של "עקרת
5 הבית" כפשוטה), שבשביל זה יש צורך להתעסק עם עובדין דחול וגשמיות העולם, לעשות מחיטים לחם
6 וכיו"ב – בה בשעה שביכלתה לנצל את זמנה על ענינים של העמקה בתורה, הידור בקיום המצוות
7 שהנשים מחוייבות בהן וכו' וכו'.

8 ואפילו כשמדובר אודות חינוך הבנים והבנות – הרי בשנתיים הראשונות, טרם שהתינוק יתחיל לדבר,
9 שרק אז שיך התחלת הלימוד ד"תורה צוה לנו משה"¹⁰⁸, מתבטאת עבודת "עקרת הבית" בענינים
10 פשוטים ביותר לכאורה, ואינה רואה בזה חיות רוחנית; ומאידך גיסא, מרגישה בעצמה שביכלתה
11 להתעלות בענינים רוחניים בערך העבודה של התעסקות בטיפול של תינוק או תינוקת בן או בת יומם,
12 או אפילו כשגדלים יותר, ועד"ז בהנהגת הבית בכללותה.

52 נב. אך אעפ"כ אומרת התורה, שנשי בני ישראל נקראות בשם "עקרת הבית", שעליהן עומד כל ענין
53 הבית.

54 ואע"פ ש"איזהו אשה כשרה שעושה רצון בעלה"²⁰³, בדוגמת מ"ש על אסתר "את מאמר מרדכי
55 אסתר עושה" – הרי זו שעושה את המעשה בפועל של "רצון בעלה" היא ה"אשה כשרה" שבבית, ועי"ז
56 נעשה בית כזה שהקב"ה אומר עליו "ושכנתי בתוכם"²⁴⁷, "בתוך כל אחד ואחד"²⁴⁸ – בכל בית ש"עקרת
57 הבית" מעמידה אותו באופן שיהי בית ראוי לשכנתו יתברך, "אושפזיכנא לשכינתא"²⁴⁹.

58 ולכן, ח"ו לומר שזהו ענין של ירידה אמיתית; זוהי רק ירידה לפי שעה, שהיא לשם עלי' שלא בערך
59 – בדוגמא כפי שהוא בספירת המלכות בערך בחי' ז"א, שהם כמו איש ואשה, בדוגמת (עבודת) בני"י
60 לגבי הקב"ה שנקראים (בשיר השירים) "איש" ו"אשה", ועד"ז בכל איש ואשה למטה כפשוטו שכאשר
61 הנהגתם היא באופן ד"זכו" אזי "שכינה (שרוי) ביניהם"²⁵⁰.

62 וענין זה נעשה בצירוף שניהם יחד, באופן שכל אחד מהם עושה עבודתו בענין ובשלמות שלו,
63 ובלשון הכתוב (שהובא בחסידות בכ"מ²⁵¹): "זכר ונקבה בראם (ודוקא אז) ויברך אותם ויקרא את שמם
64 אדם"²⁵² – ע"ש "אדמה לעליון"⁸⁸, ואז – ויברך אותם .. פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה"²⁴⁰.

65 וכך נעשה בכל בית בישראל, בנוגע לבית זה בפרט וחלקה בעולם בפרט, ובצירוף כל בתי ישראל
66 ביחד נעשה הענין ד"מלאו את הארץ" – כל סדר ההשתלשלות – "וכבשוה", לעשותו דירה לו ית'.

53 נג. ועי"ז שעושים זאת ברגעים האחרונים של ימי הגלות האחרונים – אזי ממהרים וממשיכים
54 ומגלים את הגאולה האמיתית והשלימה למטה מעשרה טפחים,

55 ובאופן ד"מסמך גאולה לגאולה"¹⁵ – שמיד לאחר ימי הפורים, שאז מתחילים כבר ההכנות לניסן
56 וחג הפסח (שלושים יום לפני החג, מפורים ואילך²⁵³) – שיוכל להיות באופן ש"נאכל שם מן הזבחים
57 ומן הפסחים אשר יגיע דמם על קיר מזבחך לרצון"²⁵⁴, בביהמ"ק השלישי, בחג הפסח הבא עלינו ועל
58 כל ישראל לטובה.

(245) ראה גם תורת מנחם חע"ו ע' 441. וש"נ.
(246) ראה ב"ר פע"א, ב. זח"א קנד, א. פרש"י ויגש מו, יט.
אוה"ת נ"ך ח"ב ע' תתעא. ע' תתנח ואילך.
(247) תרומה כה, ח.
(248) ראה אלשיך עה"פ. של"ה סט, א. ועוד.
(249) ראה ספר הערכים חב"ד ערך אושפזיכן לגבורה (כרך ד
ע' שנא ואילך). וש"נ.
(250) סוטה יז, א.
(251) ראה תו"א ויחי מח, א. ובכ"מ. וראה גם תורת מנחם
חס"ד ע' 220. וש"נ.
(252) בראשית ה, ב.
(253) ראה תו"ע אדה"ז רסתכ"ט. וש"נ.
(254) נוסח הגש"פ בברכת "אשר גאלנו", מפסחים קטז, ב
(במשנה).

* * *

נד. כרגיל בימי הפורים לערוך גם "מגבית" עבור "קופת רבינו", שנתייסדה עוד מזמנו של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע²⁵⁵, ונמשך אח"כ גם ע"י רבינו נשיאנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר, וההמשך – גם עתה. וכל הרוצה – הנה נוסף על ההתנדבות והתרומה בנדיבות לב וביד פתוחה – יכול לציין גם שמו ושם אמו, כדי להזכירו על הציון של נשיא דורנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר. מסתמא יחלקו פתקאות, וכל המרבה הרי זה משובח. ובפרט שבפורים אמרו²⁵⁶ "כל הפושט יד נותנין לו", ללא הגבלה, הנה כאשר נותן – שע"ז ה"ה פושט יד" ל"גבאי צדקה" האמיתי, להקב"ה, הרי כמה שיכתוב כו' – בודאי שהקב"ה יתן לו שיוכל למלא את ההתנדבות והתרומה שלו מתוך שמחה וטוב לבב, ועוד ישאר "די והותר"²⁵⁷ עבור המצטרף לפרנסה גשמית ופרנסה רוחנית שלו ושל בני ביתו, ובהרחבה, באופן של "אורה ושמחה וששון ויקר", כפשוטו של מקרא. [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "אתם שלום", והניגון "נאשא סלוצשכא".]

* * *

נה. כאן הזמן והמקום – לפני שמסיימים את ההתוועדות – גם להביע יישר כח גדול ולבכי ביותר לכל אלו שהתעסקו במבצע פורים, ולכל אלו שמתעסקים בכל המבצעים: מבצע תורה, מבצע תפילין, מבצע מזוזה, מבצע צדקה, מבצע בית מלא ספרים, ולכל לראש – מבצע נרות שבת קודש, ובפרט בעמדנו עתה בלילה ששייך גם ליום רביעי, שע"פ דברי הגמרא במסכת פסחים²⁵⁸ נקרא כבר "קמי שבתא", ובו מתחילים לומר "לכו נרננה הקטן" (כידוע פתגם רבינו נשיא דורנו²⁵⁹) – ובודאי ימשיכו לעסוק ביתר שאת וביתר עוז בחמשת המבצעים [שזה ימהר וימשיך למטה מעשרה טפחים את כללות המבצעים ב"נר מצוה ותורה אור"¹¹], ובפרט המבצע של נרות שבת קודש (נ"ש"ק), וכמדובר בארוכה כמ"פ אודות הכרח הדבר, ובהוספה – כפי שמישהו סיפר, שהוא יודע מכמה בתים שבשעה שהי' צורך ב"סגולה" עבור הילדה הקטנה, קנו עבורה פמוט, וביקשו ממנה שתתחיל להדליק נרות שבת קודש, ועי"ז זכתה לאריכות ימים ושנים טובות, והרי עוד לא הי' כזה זמן שזקוקים ל"סגולות" וכל הענינים האפשריים כדי לפעול שהאריכות ימים ושנים טובות תהי' מוארת ב"נר מצוה ותורה אור", עי"ז שגם הילדה הקטנה, בת הזקונים, מוסיפה (על שאר הנרות שמדליקים בני הבית) להאיר את כל הבית כולו – שזהו הענין הראשון שנמנה בפסוק¹ "אורה ושמחה וששון ויקר", "אורה" כפשוטו (שהרי "אין מקרא יוצא מידי פשוטו"⁸). וכיון שמברכים בלידת כל בת ישראל שתהי' "כשרה רבקה רחל ולאה" "אשר בנו .. את בית ישראל"²⁶⁰ – הרי יודעים מעניני שרה, שהנר של ערב שבת הי' דולק מערב שבת לערב שבת²⁶¹, עד שהדליקה את הנר החדש, כך שהי' נר תמידי בבית זה במשך כל הימים כולם, החל מהפעם הראשונה שהתחילו להדליק הנרות, אלא שאז הי' זה גם בגלוי לעיני בשר; וכיון שבלידת כל בת ישראל הרי היא "כשרה רבקה רחל ולאה" – נעשה ענין זה ברוחניות, שהנר שמתחילה להדליק בערב שבת הראשון,

(258) קו, סע"א.

(259) ראה סה"ש תרצ"ג ע' 166 (נעתק ב"היום יום" כג כסלו).

(260) רות ד, יא.

(261) ב"ר פ"ס טז. הובא בפרש"י עה"ת חיי שרה כד, סז.

(255) ראה סה"ש תורת שלום ע' 243. וראה גם שיחת פורים תשל"ג סמ"ד (תורת מנחם חע"א ס"ע 284 ואילך). וש"נ.

(256) ראה מ"ח מס' אדר רפ"ח. פע"ח שער הפורים פ"ו. שער הכוונות בענין הפורים. רמב"ם הל' מגילה פ"ב הט"ז. שו"ע אור"ח סתרצ"ד ס"ג.

(257) ע"פ לשון הכתוב – ויקהל לו, ז.

- 1 דולק ברוחניות ומאיר את כל הבית כולו שנעשה מואר בנרה ובאורה, עד לערב שבת הבא, שאז מדליקה
2 נר חדש מתחילה. וכך נמשך במשך כל החיים כולם, ונעשה בית יהודי מואר, עם כל הסגולות הדרושות
3 בזה.
- 4 ובסגנון אחר: נוסף לכך שברובם ככולם של הבתים בישראל הי' המנהג להדליק נרות שבת קודש
5 ע"י כל בת ישראל משהגיעה לחינוך, הנה אפילו אלו שהתייחסו לזה רק בתור סגולה, הרי בהתחשב
6 במעמד ומצב העולם מסביב, לא היתה עדיין נחיצות גדולה וחזקה כל כך ל"סגולה", ובפרט סגולה של
7 מצוה ותורה, כפי שצריכים בימינו אלו, כאמור לעיל.
- 8 ועי"ז נזכה בקרוב ממש לראות בעיני בשר את קיום היעוד שנאמר בילקוט שמעוני בהתחלת פרשת
9 "בהעלותך את הנרות": "אם שמרתם (להדר ולכבד את השבת ע"י) נרות של שבת אני מראה לכם נרות
10 של ציון" – בגאולה האמיתית והשלימה, שאז יהיו גם "אהרן . . ומשה עמהם" (כדברי הגמרא²⁶²), ואהרן
11 יקיים הציווי "בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות"²⁶³ – ברוחניות, ש"שושבינא
12 דמטרוניתא"²⁶⁴ מעלה כל נשמות ישראל שנחלקים לשבעה קנים (כפי שרבינו הזקן מבאר בארוכה
13 בלקו"ת ריש פרשת בהעלותך את הנרות), ביחד עם קיום המצוה כפשוטה ("אין מקרא יוצא מידי
14 פשוטו") – להעלות את הנרות במנורה בביהמ"ק, ובאופן ש"אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות",
15 ובעגלא דידן, ובשמחה ובטוב לבב.
- 16 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "האדרת והאמונה", והניגון "האָפּ קאַזאַק"²⁶⁵ – ל"הסבא
17 משפולי" ("דעם שפאָלער זיידע'ס").
- 18 אח"כ צוה לנגן ניגון הכנה, ניגון רבינו הזקן בן ד' הבבות (בבא הרביעית – פעם אחת), והניגון "ניע
19 זשוריצ'י כלאָפצי".
- 20 אח"כ ניגן כ"ק אדמו"ר שליט"א בעצמו הניגון "צמאה לך נפשי", ואח"כ צוה לנגן הניגון "ופרצת",
21 ועמד מלוא קומתו ורקד על מקומו בשמחה רבה.
- 22 לאחר אמירת ברכה אחרונה התחיל לנגן "כי בשמחה תצאו".

(262) יומא ה, ב. ר"פ בהעלותך.
(263) זהר ח"א רסו, ב. ח"ב מט, ב. ח"ג כ, א (ברע"מ). נג,
(264) ראה גם שיחת פורים תשל"ב סמ"ח (תורת מנחם חס"ז ע' 242).

המשך ביאור למס' מנחות ליום תמישי עמ' 1

- 1 הגמרא מציעה אופן אחר להחמיץ את השאור. שואלת הגמרא:
2 מאחר וכל אחד מהאופנים של החימוץ אינו מן המובחר, מדוע לא
3 יחמיצו באופן הבא. שימדוד עשרון סולת, וְלִישְׁקוֹל פִּינְקָא מִיֵּינָה
4 – ויטול מעט סולת ממנו, וְלִישְׁמִינָה מֵאֲבָרָא – ויחמיצנה מחוץ
5 לכלי במקום חם או יטמיננו בתוך עיסה אחרת מחומצת, עד
6 שהעיסה תחמיץ היטב ותיעשה שאור, וְלִיתִיהּ וְנִלוּשִׁיהּ בְּהֵרִיד –
7 ויביאנו עוד באותו יום [שלא יפסל בלינה], וילוש אותו יחד עם
8 שאר הסולת. ובאופן זה ודאי תהיה המנחה מצוה מן המובחר, כי
9 יש בה את המעלה של שיטת רבי מאיר שמודדים את השאור
- בעודו סולת, ואינה חסירה או יתירה. וכן יש בה את המעלה של
שיטת רבי יהודה, שהשאור מחמיץ היטב, כיון שהניחו במקום חם
המחמיץ אותו מאד.
מתרצת הגמרא: הגם שאופן זה הוא אכן מצוה מן המובחר, מכל
מקום חכמים אסרו לעשות כך, גְּזִירָה דִּלְמָא אֵתִי לְאִיתוּי מַעֲלָמָא
– שמא יביא שאור חולין ויוסיף לעשרון 'שלם'.
הגמרא מביאה ברייתא, המבארת האם אפשר להחמיץ את שתי
הלחם ולחמי התודה במי פירות: תָּנוּ רַבֵּנָן בְּבֵרִיתָא, אֵין מְחַמֵּצִין
את שתי הלחם ולחמי תודה

התוועדויות

בס"ד. שיחת ש"פ תשא, פ' פרה, י"ח אדר, ה'תשל"ה.

בלתי מוגה

- א. ענינו של יום השבת, ובנדו"ד שבת שלאחרי פורים – שבא בהמשך לששת ימי השבוע בתור הסך-הכל והשלימות שלהם, כפי שמצינו בנוגע לשבת בראשית, כדאיתא בגמרא¹ "אדם נברא בערב שבת .. כדי שיכנס לסעודה מיד" (שימצא הכל מוכן כו') – ביום השבת, לאחר שיערוך קידוש על יין מעץ הדעת² (כדאיתא במדרש³ שחזה "סחטה ענבים ונתנה לו"), ויפעל עילוי ושלמות בכל הבריאה כולה. וזהו גם מה שאמרו רז"ל⁴ "מה הי' העולם חסר – מנוחה, בא שבת בא מנוחה", והיינו, שלא זו בלבד שבשבת ניתוסף עוד ענין שהי' חסר בששת ימי בראשית, אלא עוד זאת, שענין המנוחה דשבת פעל עילוי ושלמות בכל הבריאה דששת ימי בראשית (שע"י השבת נעשים חלק מדבר השלם), שמצד עצמם הם ימות החול שאין בהם מנוחה וקדושה כו', הנה גם בהם יהי' ניכר שהכוונה והתכלית הו"ע השבת.
- [וע"ד המבואר⁵ במ"ש⁶ "כי תבואו אל הארץ גו' ושבתה הארץ שבת לה", ולאח"ז נאמר "שש שנים תזרע שדך וגו' ובשנה השביעית גו' שבת לה" – אף שהסדר הוא שתחילה צ"ל "שש שנים תזרע שדך", ורק לאח"ז באים לשנה השביעית – שמיד בהתחלת שש השנים צריך לידע שאינם אלא טפל למטרה ותכלית ד"שבת לה", ואז נעשים גם הענינים דשש השנים כדבעי למהוי. וכן הוא בנוגע לששת ימי החול ויום השבת].
- וכשם שהדברים אמורים בנוגע לשבת בראשית, כן הוא בנוגע לכל שבת ושבת – כפי שמבאר רבינו הזקן⁷ מ"ש⁸ "נער הייתי גם זקנתי" ש"שר העולם אמרו"⁹, ש"בכל שבת .. מתעלה .. בחי' מלאך הנ"ל לאצילות .. אבל בחול חוזר ונמשך להיות בבחינת נער כו'", וזהו ש"אנו מונין היום יום ראשון בשבת, יום שני כו', עד יום השבת הוא יום שביעי, וקשה, הרי כבר עברו רבבות ימים משימ"ב עד עתה, וא"כ איך אומרים היום יום ראשון כו', אלא מפני שבשבת העלי' של בחי' נער, שר העולם, באצילות, ושם למעלה מבחי' זמן, ע"כ כל יום א' הוא ממש יום ראשון כמו יום א' של ששת ימי בראשית שנתחדש הזמן מלמעלה מהזמן, כך מתחדש כל יום ראשון שאחר השבת".
- ובפרטיות יותר – מתבטא העילוי והשלמות שפועל יום השבת בכל ימי השבוע בענין ד"ויכולו השמים והארץ וכל צבאם"¹⁰, כמבואר בחסידות¹¹ ש"ויכולו" הוא מלשון כליון, וגם מלשון תענוג, שכליון הו"ע ההעלאה מלמטה למעלה, ותענוג הו"ע ההמשכה מלמעלה למטה,
- ובענין התענוג גופא, הנה נוסף על התענוג שיש ביום השבת מצד עצמו, שהרי "שבת מקדשא

(5) ראה לקו"ת ר"פ בהר. ובכ"מ.

(6) בהר כה, ביד.

(7) לקו"ת שה"ש כה, א.

(8) תהלים לו, כה.

(9) יבמות טז, ב.

(10) בראשית ב, א.

(11) ראה אוה"ת עה"פ (כרך א – מב, ב ואילך. כרך ג –

תקה, א ואילך).

(1) סנהדרין לח, א (ובפרש"י).

(2) אילו הי' מתאפק שלא לאכול מעץ הדעת במשך ג' שעות, כדאיתא במדרש (ויק"ר פכ"ה, ב – הובא בלקו"ת ר"פ קדושים) בנוגע למצות ערלה: "מי יגלה עפר מעיניך אדם הראשון שלא יכולת לעמוד בציווי אפילו שעה אחת, והרי בניך ממתינין לערלה ג' שנים".

(3) ב"ר פ"ט, ה.

(4) ראה ב"ר פ"י, ט (ובפ"י מת"כ). פרש"י בראשית ב, ב. מגילה ט, א (ד"ה ויכל). תוד"ה חצבה – סנהדרין לח, א.

1 וקיימא¹², ישנו גם התענוג שניתוסף עי"ז שיהודי "מענג את השבת"¹³, כמ"ש¹⁴ "וקראת לשבת עונג",
 2 שקורא וממשיך בשבת את התענוג – מלמעלה מעלה, שהרי התענוג הוא למעלה מכל הכחות, עד למטה
 3 מטה שאין למטה ממנו, כפי שמסופר בגמרא¹⁵ שהתענוג פעל הרחבה בחלק התחתון שברגל שעליו
 4 נועלים את הסנדל, ושם גופא – בעצם שברגל, שהוא חלק הדומם שברגל (שהרי העצם אינו מרגיש
 5 כאב, ולא כמו הבשר שמרגיש כאב) – ש"שמועה טובה תדשן עצם"¹⁶.

2 ב. והנה, נוסף על השייכות של כל עניני השבוע ליום השבת, יש ענינים ששייכותם לשבת היא בגלוי
 3 יותר – כמו עניני התומ"צ, שלהיותם תורת הוי' ומצוות הוי', ה"ה שייכים יותר ל"שבת להוי'". ובעניני
 4 תומ"צ גופא מודגשת השייכות לשבת בעיקר בענין התפלה, כמבואר בחסידות¹⁷ שתפלה הו"ע השבת
 5 שבימות החול עצמם, וכמובן גם ממ"ש בירושלמי¹⁸ שבקושי התירו לדבר דברי תורה בשבת, כיון ששבת
 6 הו"ע התפלה; ובתפלה גופא – שענינה "סולם מוצב ארצה וגו'"¹⁹, שיש בו ד' שליכות²⁰ (כמו בסולם
 7 כפשוטו שצריך שיהיו בו לכל הפחות ד' שליכות²¹) – הרי זה מודגש בגלוי יותר בתפלת העמידה (שהיא
 8 בחי' התפלה שבתפלה גופא), שהיא "כעבדא קמי מרי"²², כך, שאין לו שייכות לענין של מלאכה כו'
 9 – בדוגמת ענין השבת ש"כל מלאכתך עשוי"²³.

10 וכמו"כ בנוגע לימי השבוע, שיש ימים שבהם מודגשת יותר השייכות לשבת, וכמו יום השלישי:
 11 ענינו המיוחד של יום השלישי – שהוכפל בו טוב²⁴, שזהו"ע ד"טוב לשמים וטוב לבריות"²⁵, כמדובר
 12 בארוכה בהתועדות הקודמת²⁶ שהחידוש בזה הוא (לא רק שבמשך היום יש רגעים וענינים שהם "טוב
 13 לשמים" ויש רגעים וענינים שהם "טוב לבריות", שענין זה הוא גם בשאר הימים, אלא) שבכל רגע שבו
 14 ובמילא גם בכל ענין שבו ישנם ב' הענינים ד"טוב לשמים וטוב לבריות" גם יחד.

15 וכן הוא גם בענין השבת:

16 החידוש של שבת לגבי ששת ימי בראשית – ש"ל"ו שעות שימשה אותה האורה, שנים עשר של
 17 ערב שבת, וי"ב של לילי שבת, וי"ב של שבת²⁷, היינו, שליל שבת הי' באופן ד"לילה כיום יאיר"²⁸.
 18 וכיון שיום ולילה הם בדוגמת שמים (יום) ובריות (לילה), נמצא, שהענין ד"לילה כיום יאיר" שבשבת
 19 (היינו, לא באופן שאין לילה, כי אם באופן שישנו לילה, אלא שהלילה עצמו כיום יאיר) הוא באופן
 20 ד"טוב לשמים וטוב לבריות" ביחד.

21 וכן הוא בפשטות הענינים, שבשבתה דשבת ישנו ענין של "טוב לשמים" – שמקיימים ציווי ה'
 22 לשבות בשבת, וישנו גם הענין ד"טוב לבריות" – "למען ינוח עבדך ואמתך כמוך"²⁹.

23 ועוד זאת, שבכללות ענין השבת ישנו הענין ד"זכר למעשה בראשית", וישנו גם הענין ד"זכר ליציאת
 24 מצרים" – שעל זה נצטוו במעמד הר סיני נכמבואר בשער הכולל³⁰ החילוק בין תפלת ליל שבת שבה

קונטרסים ח"ב שיט, ב ואילך. סה"מ תש"ח ע' 80 ואילך. ועוד.

(21) ראה ב"ב נט, א. רמב"ם הל' שכנים פ"ח ה"ד. טושו"ע

חור"מ סקנ"ג סי"ג.

(22) שבת יו"ד, א.

(23) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סש"ו סכ"א. וש"נ.

(24) ב"ר פ"ד, ו. הובא בפרש"י עה"ת בראשית א, ז.

(25) קידושין מ, א. וראה אוה"ת בראשית לג, ב. משפטים ע'

א'קנז. ועוד.

(26) ראה שיחת פורים סי"ב (לעיל ע' 306). וש"נ.

(27) ב"ר פ"א, ב. וש"נ.

(28) תהלים קלט, יב.

(29) ואתחנן ה, יד.

(30) פ"ז סכ"ט. וראה גם לקו"ש ח"ב ע' 111 הערה 23.

וש"נ.

(12) ביצה יז, א.

(13) שבת ק"ח, א"ב.

(14) ישעי' נח, יג.

(15) גיטין נו, ב.

(16) משלי טו, ל.

(17) ראה תו"א נח ט, ריש ע"ב. לקו"ת בהר מא, א ואילך.

ובכ"מ.

(18) שבת פט"ו ריש ה"ג (ע"פ שו"ת צפע"נ ח"ב ס"ה). וראה

סו"ס היראה לרבינו יונה. תו"א פרשתנו בהוספות ק"ג, א. וראה

גם אג"ק ח"כ ע' קא. וש"נ.

(19) ויצא כח, יב. וראה זהר ח"א רסו, ריש ע"ב. ח"ג שו,

ריש ע"ב. תקו"ז תמ"ה (פג, א).

(20) סידור האריז"ל בתחלתו. כתהאריז"ל במקומות

המקבילים. לקו"ת בשלח ב, ב. סה"מ תרס"ח ע' ה ואילך. סה"מ

אומרים "חמדת ימים אותו קראת זכר למעשה בראשית", לתפלת שחרית, שבה אומרים רק "חמדת ימים
 אותו קראת"), והרי "מעשה בראשית" לגבי מעמד הר סיני הוא בדוגמת "בריות" לגבי "שמים" (וכיון
 שסדר העבודה הוא מלמטה למעלה, לכן בתפלת ליל שבת אומרים "זכר למעשה בראשית", משא"כ
 בשחרית). וע"פ האמור שהלילה דשבת הוא בדוגמת "בריות", הרי זה קשור עם אמירת "זכר למעשה
 בראשית" בליל שבת, שזהו"ע ה"בריות" שבשבת.

ג. ובנוגע ליום הש"ק זה שלאחרי פורים, יש הדגשה מיוחדת בקביעות שנה זו (שממנה למדים
 הוראה גם בנוגע לשאר השנים) – שפורים חל ביום השלישי בשבוע, והרי גם בפורים מודגש הענין
 ד"טוב לשמים וטוב לבריות" ביחד:

מהענינים העיקריים דפורים – "משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים"³¹, שפועלים קירוב
 הלבבות ועד להתאחדות גמורה³².

ובפרטיות יותר:

משלוח מנות איש לרעהו – שהרי בין איש לרעהו יכולה להיות קנאה שאינה לשם שמים (לא כמו
 קנאה דקדושה, ש"תרבה חכמה"³³). אך ע"י "משלוח מנות איש לרעהו", נעשה קירוב ואחדות ביניהם.
 ועד"ז מתנות לאביונים – שהרי אצל העשיר יכול להיות יחס של ביטול כלפי העני, ולאידך, אצל
 העני (ועאכ"כ "אביון", ש"תאב לכל דבר"³⁴, כיון שאין לו מאומה) יכול להיות רגש של קנאה (ויותר
 מזה כו') ביחס לעשיר, ועד לטענה שהן אמת ש"חסד ואמת מן ינצרוהו"³⁵, שלכן יש צורך בעשיר ועני,
 אבל אעפ"כ, מדוע נגזר עליו להיות העני (כפי שמביא כ"ק מו"ח אדמו"ר³⁶ מדרושי אדמו"ר מהר"ש³⁷).
 אך ע"י מתנות לאביונים נעשה קירוב ואחדות ביניהם – שהעשיר יודע שהוא זקוק לעני כדי לקיים מצות
 מתנות לאביונים, וגם העני יודע שדוקא על ידו יכול העשיר לקיים את המצוה.

ואחדות זו מבטלת את הקטרוג שהי' על בניי – כמ"ש במנות הלוי³⁸ לר"ש אלקבץ נגיסו של הרמ"ק
 (שהובא בחסידות בכ"מ), שהי' גם מקובל, וחיבר את הפזמון "לכה דודי" שנתקבל בכל תפוצות ישראל
 לאמרו בליל שבת] בפירוש מ"ש³⁹ "ויאמר המן למלך אחשוורוש [שרומו על מלכו של עולם, שאחרית
 וראשית שלו⁴⁰, ומזה נמשך גם בנוגע לאחשוורוש דלמטה, "שהושחרו פניהם של ישראל בימיו כשולי
 קדירה"⁴¹] ישנו עם אחד מפורד ומפורד גו", היינו, שהם במעמד ומצב של היפך האחדות. ואף שיש
 על זה לימוד זכות, שזהו בגלל שנמצאים "בין העמים" (כהמשך הכתוב) – הרי לאידך גיסא מתחזק
 יותר הקטרוג על זה שאינם מתביישים להראות "בין העמים" שהם במעמד ומצב של פירוד ("מפורד
 ומפורד"). וע"ד מ"ש בהפטרה (דפ' פרה)⁴²: "שם קדשי אשר חללוהו בית ישראל בגוים אשר באו
 שמה".

ולכן אמרה אסתר למרדכי: "לך כנוס את כל היהודים גו' וצומו עלי וגו'"⁴³ (דלכאורה היכן מצינו
 שענין הצום צריך להיות קשור עם "כנוס גו'") – כי, בכדי לבטל את הקטרוג שבניי הם בפירוד, לא די
 בענין הצום בלבד [ובלשון הכתוב⁴⁴ (שאומרים בהפטרה דיוהכ"פ): "הלזה תקרא צום ויום רצון לה'"]

(37) סה"מ תרכ"ז ע' תכט ואילך. וש"נ.

(38) אסתר עה"פ.

(39) שם ג, ח.

(40) ראה מאו"א א, קפב. וראה גם רקאנטי ויצא כט, יו"ד

("באגדה אמרו").

(41) מגילה יא, א.

(42) יחזקאל לו, כא.

(43) אסתר ד, טז.

(44) ישעי' נח, ה"ז.

(31) אסתר ט, כב.

(32) ראה מנות הלוי עה"פ שם, טז. כ ואילך.

(33) ב"ב כא, סע"א. כב, רע"א. וראה אוה"ת ויצא ריח, ב

ואילך. וש"נ.

(34) ראה פרש"י משפטים כג, ו. פ' ראה טו, ד. תצא כד, יד.

(35) תהלים סא, ח. וראה תנחומא משפטים ט. שמו"ר פל"א,

ה ובידי משה שם.

(36) ראה סה"מ קונטרסים קיח, ב ואילך. סה"ש תש"ה ע' 50.

אג"ק שלו ח"ד ע' מה. ח"ו ע' רנה.

1 (כמובא באגה"ת⁴⁵), "הלוא פרוס לרעב לחמך גו' כי תראה ערום וכסיתו וגו'"; ועד"ז נאמר⁴⁶ "קרעו
2 לבבכם ואל בגדיכם", אלא צריך לפעול ענין האחדות, שע"ז יתבטל הקטרוג אצל מלכו של עולם,
3 ועי"ז גם אצל אחשורוש.

4 וזהו גם הטעם למצות "משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים" – כדי להדגיש את אחדותם של
5 בני".

6 ובוזה מודגש החיבור של "טוב לשמים וטוב לבריות" – שהרי פעולת הקירוב והאחדות שע"י "משלוח
7 מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים" ענינה "טוב לבריות", וכיחד עם זה, צריך לקיים זאת בגלל שזוהי
8 מצוה (ועד שצריך לכוין על זה באמירת הברכה, כמבואר בפוסקים⁴⁷), שזהו"ע ד"טוב לשמים".

9 ועד"ז בנוגע למקרא מגילה – שמצד היותה מצוה, הרי זה ענין ד"טוב לשמים", אך יש בזה גם הענין
10 ד"טוב לבריות", כמודגש בכך שאע"פ שקריאתה בזמנה יכולה להיות גם ביחיד, יש להשתדל לקרותה
11 בציבור, ו"ברוב עם הדרת מלך"⁴⁸ (באופן של פרסומי ניסא), כמבואר בשו"ע⁴⁹.

4 ד. ועפ"ז מובן, שבעמדנו בשבת שלאחרי פורים, שבו מתעלים כל עניני הפורים, שחל בקביעות שנה
5 זו ביום השלישי שהוכפל בו כי טוב, טוב לשמים וטוב לבריות, ובפרט בהתוועדות שנערכת "ברוב עם"
6 – יש לעורר אודות ההוספה בכל הענינים הקשורים עם אחדותם של ישראל, החל מהאחדות של שני
7 הסוגים דישכר וזבולון – "זבולון בצאתך וישכר באוהליך"⁵⁰, שהם בדוגמת שמים ובריות.

8 ומזה נמשך על כל הימים שלאח"ז, שהרי מיום השבת מתברכין כולהו יומין⁵¹, וע"פ האמור לעיל
9 (ס"א) שבכל יום ראשון שאחר השבת מתחדש הזמן מלמעלה מהזמן, הרי זה כולל לא רק את ששת ימי
10 השבוע, אלא גם את כללות הזמן, שנעשה בריאה חדשה באופן חדש, שבו נמשך מיום השבת הנתנית
11 כח בכל האמור לעיל, בנוגע למעשה בפועל, למטה מעשרה טפחים.

* * *

5 ה. בהמשך להאמור שביום השבת נעשית ההעלאה והשלימות של כל ששת ימי השבוע, כולל גם
6 פורים – הנה כאן המקום להשלים⁵² המדובר בפורים⁵³ אודות מרדכי שהי' "רצוי לרוב אחיו"⁵⁴, "לרוב
7 אחיו, ולא לכל אחיו, מלמד שפירשו ממנו מקצת סנהדרין" (לפי שבטל מדברי תורה ונכנס לשררה)⁵⁵.

8 המשך הביאור – שאע"פ ש"גדול תלמוד תורה יותר מהצלת נפשות"⁵⁶, הי' כדאי למרדכי לוותר על
9 גדלות זו בשביל הצלת נפשות⁵⁷; ומעלת ההתעסקות בצרכי ציבור, כהפס"ד בשו"ע⁵⁸: "הי' עוסק בצרכי
10 רבים והגיע זמן ק"ש, לא יפסיק אלא יגמור עסקיהם, ואח"כ יקרא אם נשאר עת לקרות", והשקו"ט
11 בנוגע למקור הדברים, וכן בהמשך דברי אדה"ז: "בד"א בדורות הראשונים כו' אבל עכשיו אין לפטור
12 מק"ש, (ומ"מ מסיים) אא"כ אין מי שישתדל אלא הוא כו'" – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס⁵⁹
13 בלקו"ש חט"ז ע' 373 ואילך.

(53) סל"ז (לעיל ע' 328). וש"נ.

(54) אסתר בסופה.

(55) מגילה טז, ב (ובפרש"י). הובא בפרש"י עה"פ.

(56) מגילה שם.

(57) והיינו, שכאשר מסתכלים על ענין של גדלות או קטנות, שכן ועונש וכו', אזי "גדול תלמוד תורה יותר מהצלת נפשות", אבל כאשר מסתכלים על הענינים כפי שהם מצד מילוי רצון הבורא, אזי אין חילוק בין דבר גדול לדבר קטן, ובלשון רבינו הזקן בלקו"ט (שלח מ, א): "כמו אילו נצטווה לחטוב עצים", אף שאין בזה ענין של סגולה כו'.

(58) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"ע ס"ד. וש"נ.

(59) בשילוב שיחת פורים שנה זו, ושיחת פורים תשל"ג.

(45) ספ"ב.

(46) יואל ב, יג. וראה רמב"ם הל' תעניות פ"ד ה"ב.

(47) ראה מג"א או"ח רסתרצ"ב.

(48) משלי יד, כח.

(49) שם סוסתרצ"ב ובמג"א סקכ"ג (לבוש שם).

(50) ברכה לג, יח.

(51) זח"ב סג, ב. פח, א.

(52) בנוגע להשלמה בהמדובר בשיחת ש"פ תצוה סי"ד (לעיל ע' 283) בפירוש רש"י עה"פ (תצוה כח, יו"ד) "ששה משמותם גו' כתולדותם", אודות ו' החיבור שניתוספה בכמה משמות השבטים (שהיא טעות ה"בחור-הועצער") – ראה לקו"ש חל"ו ע' 146 הערה 2.

ו. וכיון שכן, הרי נוסף לכך שצריך לעסוק בצרכי ציבור בגלל ציווי רבינו נשיאנו [כפי שנהג בעצמו,⁶ ודרש מתלמידיו ומקושריו, לעסוק בהפצת המעיינות דתורת הבעש"ט כפי שבאים בתכלית השלימות ד"רחובות הנהר" דתורת חסידות חב"ד (גם) ע"י עסקנות ציבורית, להשקיע זמן ומרץ לילך ברחבי העיר ולחפש אנשים וכו', אף שלאח"ז ישאר רק מיעוט זמן ללימוד המאמר, שיחה או סיפור מרבותינו נשיאינו], באופן ד"חוקה חקתי גזירה גזרתי אין לך רשות להרהר אחריי"⁶⁰, כיון ש"מורא רבך כמורא שמים"⁶¹ – שמצד זה יכול משהו לעמוד מן הצד כו' ולומר שאין זה רבו שמקושר אליו כו' – הרי זה גם דין מפורש בשו"ע ששייך לכאו"א, שהרי תורה אחת לכולנו.

אך יש צורך בהבהרה – שההתעסקות בצרכי ציבור לא תהי' בגלל שאינו רוצה ללמוד תורה... כך שהוא במעמד ומצב שבורח מהר סיני⁶², ולכן מחפש ענינים אחרים להתעסק בהם – שאז לא תהי' לו הצלחה ח"ו בעסקנות הכלל;

יש לעסוק בזה ברשות העומד על גביו (ובלשון המורגל: מדריך רוחני, משפיע, ראש ישיבה או משגיח כו'), ובאופן שסיבת ההתעסקות היא מצד הציווי של משה, ועד שצ"ל באופן ד"ויסע משה", ש"הסיען בעל כרחך"⁶³, ואעפ"כ עושה זאת בשמחה ובטוב לבב, ופועל גם על המודרכים שלו כו', באופן ש"ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר"⁶⁴.

וכן יש לעורר אודות הנקודה העיקרית שבפורים – שכיון שאז "קיימו וקבלו היהודים"⁶⁵, "קיימו מה שקבלו כבר"⁶⁶, שזוהי השלימות דמ"ת, צריך להוסיף בלימוד התורה בנוגע לעצמו, הן בכמות והן באיכות, ובאופן ש"גדול לימוד שמביא לידי מעשה"⁶⁷, בקיום המצוות בהידור [שזוהי הענין ד"אורה זו תורה"⁶⁸, היינו, כפי שהתורה מאירה מחוץ הימנה], שע"ז יומשכו גם ברכותיו של הקב"ה למטה בפועל, כמ"ש⁶⁹ "אם בחוקותי תלכו", כפירוש רש"י: "שתהיו עמלים בתורה", אזי "ונתתי גשמיכם בעתם", וכל שאר הברכות האמורות בפרשה.

ועד"ז בנוגע לפרטי הענינים שלאחרי "אורה זו תורה" – "שמחה וכו'" עד "ויקר אלו תפילין"⁶⁸, שעז"נ⁷⁰ "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", כפי שיהי' בגלוי ובשלימות בביאת משיח (שזו יהי' קיום כל המצוות "כמצות רצונך"⁷¹), כמ"ש הרמב"ם⁷² שאז יקויים היעוד⁷³ "אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד", בקרוב ממש.

* * *

ז. דובר כמ"פ שנוסף על ההוראה הכללית, יש גם הוראה מכל פרט, ועד"ז בנדו"ד, שנוסף על ההוראה הכללית מהשבת שלאחרי פורים, צ"ל הוראה גם מפרטי הענינים, שבקביעות שנה זו קורין בשבת שלאחרי פורים פרשת תשא (אף שאין זה דבר המוכרח, כפי שרואים בכמה שנים), וגם פרשת פרה (שגם זה אינו דבר המוכרח, דאף שאין מפסיקין בין פרשת פרה לפרשת החודש (כהסימן "בין הכוסות הללו . . בין השלישי לרביעי לא ישתה")⁷⁴, הרי יכול להיות הפסק בין פרשת זכור לפרשת פרה, ואז השבת שלאחרי פורים אינו פרשת פרה).

(67) קידושין מ, ב. וש"נ.

(68) מגילה טז, ב.

(69) ר"פ בחוקות.

(70) תבוא כח, יו"ד. וראה ברכות ו, א. וש"נ.

(71) נוסח תפלת המוספין. וראה תו"ח ר"פ ויחי. המשך וככה

תרל"ז פ"ו ואילך (סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תכ ואילך). ועוד.

(72) ה' מלכים ספ"א.

(73) צפני" ג, ט.

(74) ראה ירושלמי מגילה פ"ג ה"ה.

(60) ראה יומא סז, ב. תנחומא חוקת ג. רמב"ם ה' מעילה

בסופן.

(61) אבות פ"ד מ"ב.

(62) ראה ירושלמי תענית פ"ד ה"ה ובמפרשים שם. תוד"ה

פורענות – שבת קטז, א. ועוד.

(63) בשלח טו, כב ובפרש"י. וראה גם תורת מנחם חע"ו ס"ע

96 ואילך. וש"נ.

(64) אסתר ח, טז.

(65) שם ט, כז.

(66) שבת פח, א.

- 1 וע"פ האמור ששבת ופורים (ובפרט בקביעות שנה זו שחל ביום השלישי בשבוע) קשורים עם הענין
2 ד"טוב לשמים וטוב לבריות", הנה גם ההוראה מפרשת תשא ופרשת פרה צ"ל קשורה עם הענין ד"טוב
3 לשמים וטוב לבריות".
- 8 ח. פרשת תשא:
- 9 בהתחלת פרשת תשא נאמר: "כי תשא את ראש בני ישראל וגו'" [דקאי על משה רבינו שפועל עלי'
10 והגבהה גם בבחי' ה"ראש" דבנ"י (ועי"ז הנה "בתר רישא גופא אזיל"75), כמדובר לעיל בארוכה76],
11 ובהמשך לזה מדובר אודות הענין דמחצית השקל, שבזה מודגשת אחדותם של ישראל.
- 12 וכמה פרטים בזה:
- 13 נתינת מחצית השקל ע"י כל אחד מישראל היתה צריכה להיות באופן ש"מוסרו לציבור יפה"77,
14 היינו, שמתבטל מתורת ממון יחיד ונעשה ממון ציבור, שלכן היו יכולים לקנות בו קרבנות ציבור (וכן
15 בגדי כהונה וכיו"ב78), שעל ידם נפעל ענין הכפרה – "לכפר על נפשותיכם"79. ובה מודגשת אחדותם
16 של ישראל – שכל אחד מישראל נעשה חלק מהציבור.
- 17 ועוד זאת, שנתנית מחצית השקל היתה באופן ש"העשיר לא ירבה והדל לא ימעט"79:
- 18 לכאורה, בענין שתלוי בנדיבות הלב, צריך העשיר להרבות, ואדרבה: עשיר שהביא מנחת עני לא
19 יצא80, והיינו, שלא זו בלבד שלכתחילה צריך להרבות, אלא שאפילו בדיעבד לא יצא.
- 20 ואעפ"כ צ"ל נתינת מחצית השקל באופן ש"העשיר לא ירבה", כדי להדגיש את ענין האחדות –
21 שלעשיר אין חלק גדול יותר מאשר לעני, אלא כולם שווים.
- 22 ועד"ז "הדל לא ימעט" – שלא יפול ברוחו לגבי העשיר, כיון שגם הוא נותן מממונו מחצית השקל,
23 ובאופן ש"לא ימעט", והיינו, שאע"פ שיש מקום לומר שימעט, כיון שהוא "דל" ("דל" באמת, ע"פ
24 תורת אמת), מ"מ, אומרת התורה ש"לא ימעט", דכיון שזהו ציווי מהקב"ה, הרי "איני מבקש כו' אלא
25 לפי כחן"81, ויתירה מזה, שזוהי גם הבטחה ש"הדל לא ימעט", כפי שמבאר רבינו הזקן בתו"א
26 בפרשתנו82 בפ' "ואהבת גו"83, שיש בזה ב' פירושים: לשון ציווי, וגם לשון עתיד, שזוהי הבטחה
27 שתבוא האהבה ממילא כו', וכיון שאהבה היא שרש לכל רמ"ח מצוות עשה84 (כולל גם המצוות עשה
28 של יראת ה'), הרי מובן שכן הוא גם בנוגע לכל הענינים.
- 29 ונוסף לזה ישנו הרמז בענין מחצית השקל המבואר בספרי מוסר85 – שכל אחד מישראל צריך לידע
30 שגם כשעובד עבודתו בשלימות ובהידור, וחושב: מה עוד אפשר לתבוע ממנו כו' – הרי זה רק
31 "מחצית", ובכדי שיהי' בבחינת "שקל הקודש", עליו להתקשר ולהתאחד עם יהודי נוסף.
- 32 ועד"ז בנוגע לעבודתו בעצמו – כמבואר בחסידות86 שהעבודה עם נפש הבהמית היא המחצית
33 שנעשית ע"י האדם, ועל ידה נותנים לו מלמעלה המחצית השני' בנוגע לנפש האלקית; ובאופן נעלה
34 יותר – שע"י עבודתו בחלק הנשמה המלוכש בגוף, נותנים לו מלמעלה גם את בחי' המזל ועצם הנשמה.
- 35 וזהו גם הקשר עם הענין דטוב לשמים וטוב לבריות, החל מהעבודה בנוגע לעצמו: נפש האלקית

(75) עירובין מא, א. וראה סוטה מה, ב.

(76) שיחת ש"פ משפטים, פ' שקלים, מבח"ח אדר ס"ז ואילך (לעיל ע' 232 ואילך).

(77) ראה ר"ה ז, סע"א ואילך. וש"נ.

(78) ראה תוספתא יומא ספ"א, רמב"ם הל' שקלים פ"ד ה"ב.

(79) פרשתנו ל, טו (ובפרש"י).

(80) ראה נגעים פ"ד מ"ב.

(81) תנחומא נשא יא. במדב"ר פ"ב, ג.

(82) פו, ג.

(83) ואתחנן ו, ה.

(84) ראה תניא פ"ד.

(85) ראה בינה לעתים (דרוש כ) ועוד. הובא במכתב י"א ניסן שנה זו (אג"ק ח"ל ס"ע קסה). וראה גם לקו"ש ח"כ ס"ע 189. ועוד.

(86) ראה סד"ה כי תשא דש"פ תשא העת"ר (המשך תער"ב

ח"ב ע' תתקא [ח"ד ס"ע א'ריז. וש"נ]).

ונפש הבהמית; עצם הנשמה וחלק הנשמה המלוכש בגוף, ומזה נמשך גם הענין דטוב לשמים וטוב
לבריות בנוגע לעבודה עם הזולת ובכללות העולם.

ט. פרשת פרה⁸⁷:

איתא במדרש⁸⁸: "על כל דבר ודבר שהי' אומר הקב"ה למשה אומר לו טומאתו וטהרתו, כיון שהגיע
לפרשת אמור אל הכהנים, אמר לו משה, רבש"ע, אם נטמא זה במה תהא טהרתו, לא השיבו, באותה
שעה נתכרכמו פניו של משה, כיון שהגיע לפרשת פרה אדומה אמר לו הקב"ה .. זו טהרתו, ולקחו
לטמא מעפר שרפת החטאת" (ולאח"ז אמר לו הקב"ה "לך אני מגלה טעם פרה כו"⁸⁹).

והענין בזה – שבפרה אדומה מודגשת אחדותם של ישראל, שאפילו יהודי שנטמא בטומאת מת שהיא
טומאה הכי חמורה, וצריך להיות מחוץ למחנה כו', הנה גם הוא יוכל לחזור ולהטהר, ואם הוא כהן –
להקריב קרבנות ולאכול קדשים כו'.

זאת ועוד:

מבואר בחסידות⁹⁰ שבפרה אדומה ישנו החיבור של רצוא ושוב – כי, שריפת הפרה הו"ע הרצוא,
שהרי טבע האש לעלות למעלה, וה"מים חיים" (שרק על ידם אפשר להזות את אפר הפרה, שהרי אי
אפשר להזות את האפר בפני עצמו, אלא צריך לערכו במים) הו"ע השוב.

וענין הרצוא ושוב בעבודת האדם נמשך מזה שבנפש האדם עצמה ישנם ב' הענינים ד"רוח האדם
העולה היא למעלה ורוח הבהמה היורדת היא למטה"⁹¹, שהם בדוגמת שמים ובריות.

י. ויה"ר שמהקריאה בתורה אודות מחצית השקל, שממנה נעשו אדני המשכן⁹² – נבוא לביהמ"ק
השלישי שיבנה ע"י משיח צדקנו,

ואז תהי' גם הפרה העשירית שיעשה המלך המשיח⁹², שבה יהי' גם מאפר הפרה הראשונה שעשה
משה רבינו⁹³ – נוסף לכך שמשה רבינו עצמו יהי' נוכח אז, שהרי אז יהיו "משה ואהרן עמהם"⁹⁴,
ו"גואל ראשון הוא גואל אחרון"⁹⁵.

ועוד לפנ"ז, ברגעי הגלות האחרונים, יהי' הענין ד"תשא את ראש בני ישראל", לעמוד בקומה זקופה,
כיון ש"ראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך"⁷⁰, ועד להשלימות שבזה – בביאת משיח
צדקנו בקרוב ממש.

* * *

יא. מאמר (כעין שיחה) ד"ה זאת חוקת התורה וגו'.

* * *

יב. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק⁹⁶ "ושמן זית הינן", "י"ב לוגין. ונחלקו בו חכמי ישראל, רבי
מאיר אומר, בו שלקו את העקרינן, אמר לו רבי יהודה, והלא לסוך את העקרינן אינו סיפק, אלא שראום
במים שלא יבלעו את השמן, ואח"כ הציף עליהם השמן עד שקלט הריח, וקפחו לשמן מעל העקרינן",

(93) ראה גם שיחת ש"פ צו, פ' פרה, כ"ף אדר"ש תשל"ג ס"ז
(תורת מנחם חע"א ע' 299). וש"נ.

(94) ראה יומא ה, ב. תוס' פסחים קיד, סע"ב.

(95) ראה שמו"ר פ"ב, ד"ו. דב"ר ספ"ט. זח"א רנג, א. שעה"פ
ויחי מט, יו"ד. תו"א משפטים עה, ב.

(96) פרשתנו ל, כד.

(87) בהבא לקמן – ראה גם ד"ה זאת חוקת שנאמר
בהתוועדות (לעיל ע' 346 ואילך).

(88) תנחומא חוקת ו. במדב"ר פי"ט, ד.

(89) תנחומא שם ת. במדב"ר שם, ו.

(90) ראה לקו"ת ר"פ חוקת. ובכ"מ.

(91) קהלת ג, כא.

(92) ראה רמב"ם הל' פרה אדומה ספ"ג.

1 — שכיון שהשמן הי' י"ב הין בלבד, שזוהי כמות קטנה לגבי ריבוי הבשמים, יש צורך לבאר איך
2 נשאר שמן עבור "משחת קודש" למשווח את אוהל מועד וכו'. ובה נחלקו חכמי ישראל, שלדעת ר"מ,
3 שלקו את העקרין עד שנימוחו ונעשו חלק משמן המשחה, כמשמעות הכתוב⁹⁷ "ועשית אותו .. רוקח
4 מרקחת מעשה רוקח", ולדעת ר"י, רק ריחם נקלט בשמן, כמשמעות סיום הכתוב, שלאחרי העשי' —
5 "שמן משחת קודש יהי'", שמן בפ"ע (ללא עירוב העקרין).

6 וטעם פלוגתתם — אם העיקר הוא תכלית השלימות בהוה, שיהי' "מעשה רוקח", אף שלא יהי' השמן
7 בפ"ע, או שבעיקר נוגע השלימות בגמר הענין לתמיד, "שמן משחת קודש יהי'", אף שהעשי' בהוה אינה
8 "מעשה רוקח".

9 ואולי ר"מ ור"י לשיטתייהו — כפי שפירש רש"י⁹⁸ גבי חיוב תשלומין דשוכר, ש"נחלקו בו חכמי
10 ישראל .. ר"מ אומר כשומר חנם, ר"י אומר כשומר שכר", שלדעת ר"מ, מתחשב המשכיר בעיקר עם
11 תשלום השכירות שמקבל בהוה, מבלי להתחשב בחשש גניבה וגזילה בעתיד, ולדעת ר"י מכריעה
12 הוודאות שלעתיד ישאר החפץ בשלימותו ע"י שמירה מעולה.

13 ועד"ז פליגי "עד כמה מזמנין"⁹⁹, לדעת ר"מ "עד כזית", ולדעת ר"י "עד כביצה"¹⁰⁰, שלדעת ר"מ
14 מתחשבים עם החיוב בהוה על שיעור אכילה בכזית, ולדעת ר"י מתחשבים עם השביעה בעתיד לאחר
15 האכילה כביצה.

16 והצריכותא דג' המחלוקות: עשיית שמן המשחה הוא ציווי הקב"ה, שהוא הי' הוה ויהי' כאחד, כך,
17 שהעתיד ישנו כבר בהוה. בשוכר, הגניבה היא רק חשש רחוק (ולא כשמן המשחה וזימון, שהענין
18 שבעתיד יהי' בוודאות), ולכן יש סברא להתחשב רק עם ההוה. ובזימון, י"ל שהמחלוקת היא בגדר
19 האכילה שבפסוק זה, ללא שייכות לפלוגתא אם ההוה מכריע או העתיד —

20 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חט"ז ע' 394 ואילך.

13 יג. בהמשך להמוזכר אודות שמן המשחה, ש"בו נמשח משכן וכליו ואהרן ובניו כל שבעת ימי
14 המלוואים, ובו נמשחו כהנים גדולים ומלכים"¹⁰¹ — יש להזכיר גם דברי הגמרא במסכת סנהדרין¹⁰² בנוגע
15 למינוי מלך: "שלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ להעמיד להם מלך ולהכרית זרעו של עמלק
16 ולבנות להם בית הבחירה", והיינו, שרק לאחר מינוי מלך יכולים לקיים מצות מחיית עמלק — שזוהו
17 ענין ששייך לפורים, והרי עומדים אנו בשבת שלאחרי פורים.

18 וכיון שבפורים מודגש הענין של "יהודים"¹⁰³ — הנה כאן המקום להזכיר אודות המלחמה בנוגע לענין
19 של מיהו יהודי, שיוכר שגיור צריך להיות כהלכה דוקא.

20 — לא רציתי לדבר על זה בארוכה בפורים, וגם עתה הנני רק מזכיר זאת במילים ספורות, כדי שלא
21 יאמרו שהפסקתי לדבר על זה.

22 ונקודת הדברים — שצריך לידע ש"מלחמה לה' בעמלק"¹⁰⁴, נגד אלו שלוחמים נגד "דבר הוי' זו
23 הלכה"¹⁰⁵, שלא מניחים שענין הגיור יהי' כהלכה דוקא, ועד"ז בנוגע לגיוס בנות וכו', ומלחמה זו היא
24 "מדור דור"¹⁰⁴, מדורו של משה עד לדור דמלכא משיחא¹⁰⁶, שיסיים את המלחמה.

25 והרי ישנם סימנים ברורים שנמצאים אנו כבר בדרא דעקבתא דמשיחא, כיון שכל הענינים ד"חוצפא

(102) כ, ב.

(103) ראה גם לעיל שיחת ש"פ תצוה, פ' זכור סט"ז (לעיל

ע' 285). וש"נ.

(104) ס"פ בשלח.

(105) שבת קלח, ב.

(106) ראה תיב"ע עה"פ.

(97) שם, כה.

(98) משפטים כב, יד.

(99) שענין זה קשור גם עם המבואר בזהר בפרשתנו — ראה

לקמן ס"ב.

(100) ברכות מה, א.

(101) הוריות יא, ב.

יסגא וכו' 107 נתקיימו כבר עם כל ההידורים, וכבר צריכים להתקיים הענינים השייכים לדרא דעקבתא דמשיחא כפי שהם בצד הטוב והקדושה בכפלי כפליים.

יד. בנוגע להערות אאמו"ר על הזהר – נתעכב על מאמר הזהר 108 אודות הנהגת אמוראים שעשו קשר כדי שלא לשכוח ענין מסויים – קשר אחד, ועד לשלושים או ארבעים קשרים, ומבאר אאמו"ר 109 ע"ד הקבלה טעם הצורך "בל' או במ' קשרים, ואינו מספיק בקשר א'", אבל אינו מבאר עצם השייכות של ענין הקשר לענין הזכרון.

ויש להעיר בדרך אגב, שבנוגע לכמה ענינים מצינו בגמרא 110 "מנא הא מילתא דאמרי אינשי", ועד"ז בנוגע למאמר העולם שהעצה לזכור דבר ולא לשכחו היא לעשות קשר 111 – שמצינו במדרש 112 על הפסוק 113 "ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו", "כל היום הי' . . קושר קשרים ומלאך בא ומתירן", היינו, ששר המשקים הי' עושה קשרים כדי לזכור את יוסף, אלא ש"מלאך בא ומתירן" (כיון שעדיין לא הגיעה השעה שיצא יוסף מבית הסוהר), וכשהותרו הקשרים שכחו 114.

אבל עדיין צריך להבין 111: מהו הביאור בזה בפנימיות הענינים, שמזה נשתלשל גם בגשמיות במאמר העולם ("אמרי אינשי") בנוגע למעשה אנוש ותחבולותיו, וכפי שיתבאר לקמן.

טו. בהמשך להמדובר לעיל (ס"ה) אודות ההוראה מהנהגת מרדכי שנשאר בתפקידו בתור "משנה למלך אחשוורוש", כדי להתמסר לעסקנות הכלל, ולהציל נפשות מישראל, אע"פ שבגלל זה לא הי' יכול לעסוק בלימוד התורה כמקודם, ובגלל זה ירד ממעלתו בסנהדרין, ואעפ"כ הוכרח לעשות כן, ע"פ דעת רוב סנהדרין (ורק מקצת סנהדרין פירשו ממנו, לפי שעבודתם היתה באופן אחר) – יש להתעכב על ענין הדורש ביאור בסיפור אודות הצמת צדק, שקשור עם סוגיא בגמרא, שרבינו הזקן מביאה בהל' תלמוד תורה שלו:

ידוע הסיפור (שנדפס ב"התמים" 115) שלאחרי הסתלקות אדמו"ר האמצעי, הנה במשך שנתיים סירב הצ"צ לקבל את הנשיאות, ולאחרי כן הסכים לכך (לאחרי שאמרו לו המאמר חז"ל 116 "איש מזריע תחילה יולדת נקבה, אשה מזרעת תחילה יולדת זכר" וכו'), אבל רק בתנאי שלא יכללוהו עם שאלות ובקשת עצות כו', כדי שיוכל להמשיך בלימודו כמקודם (או עכ"פ מעין זה).

ולכאורה אינו מובן, מה הם הענינים שאודותם התנה שלא יפסיקוהו בלימודו – דממה-נפשך: אם מדובר אודות ענינים שכדי להתעסק בהם צריך להפסיק מלימוד התורה – הרי הוא מחוייב לעשות כן, ומה יועיל התנאי; ואם מדובר אודות ענינים שעבורם לא צריך להפסיק מלימודו – אין צורך בתנאי! [הן אמת שנוח יותר שמלכתחילה לא יבואו לשאול, ובמילא לא יצטרך לדחותם כו', אבל עדיין אינו מובן הצורך בתנאי, בה בשעה שבלא"כ אינו חייב להפסיק מלימודו כו'].

ובכן: מזה גופא שהוצרך לתנאי, מוכח, שמדובר אודות ענינים שלולי התנאי, הנה אם היו שואלים אודותם, הי' צריך להפסיק מלימודו כדי לענות כו', ולכן התנה שמלכתחילה לא ישאלו אותו אודותם, ובמילא לא יצטרך להפסיק מלימודו.

טז. ויובן ע"פ דברי הגמרא במסכת יומא 117: "עני ועשיר . . באין לדין, לעני אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה, אם אומר עני הייתי וטרוד במזונותי, אומרים לו כלום עני היית יותר מהלל, אמרו עליו על הלל הזקן, שבכל יום ויום הי' עושה ומשתכר בטרעפיק (חצי דינר), חציו הי' נותן לשומר בית

113 ס"פ וישב.

107 סוטה בסופה (מט, ריש ע"ב).

114 מפרשים שם (יפה תואר. ידי משה. מהר"ו. ועוד).

108 ח"ב קצ, א.

115 חוברת ג ע' כב ואילך. וראה גם לעיל ע' 183. וש"נ.

109 לקוטי לוי"צ הערות לזח"ב ע' קלו ואילך.

116 ברכות ס, א. וש"נ.

110 ב"ק צב, א ואילך.

117 לה, סע"ב.

111 ראה גם לקו"ש חכ"א ע' 236.

112 ב"ר ס"פ וישב.

1 המדרש וחציו לפרנסתו ולפרנסת אנשי ביתו וכו'. עשיר אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה, אם אומר
2 עשיר הייתי וטרוד הייתי בנכסי, אומרים לו כלום עשיר היית יותר מרבי אלעזר בן חרסום וכו', נמצא
3 הלל מחייב את העניים, רבי אלעזר בן חרסום מחייב את העשירים".

4 וענין זה מביא רבינו הזקן בהל' ת"ת שלו¹¹⁸: "אמרו חכמים שהלל מחייב את העניים בדין שמים
5 על שמבטלים מצות תלמוד תורה מחמת טרדתם במזונותיהם כל היום או רובו, ואין עושין כהלל, שהי'
6 חוטב עצים בכל יום ומשתכר חצי דינר והי' נותן חציו לשומר בית המדרש שהי' בשדה בימיהם ומחציו
7 היתה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו, דהיינו ג' פונדיונות, ובכל פונדיון הי' ניקח בימיהם לחם כשש בצים,
8 ומזה הי' מוציא גם שאר הוצאות ביתו וגם לשבתות וימים טובים" (זהו ענין הדורש ביאור בפ"ע, מדוע
9 מאריך רבינו הזקן כ"כ בפרטי הדברים בנוגע לאופן פרנסת הלל, בה בשעה שידוע עד כמה מדייק רבינו
10 הזקן בכל תיבה בתכלית הדיוק¹¹⁹).

11 ולכאורה אינו מובן:

12 (א) מהו הצורך בהלל כדי לחייב עניים בלימוד התורה – הרי גם בלאה"כ מחייב בלימוד התורה כל
13 אחד מישראל, הן עני והן עשיר, כמ"ש הרמב"ם¹²⁰ (והביאו רבינו הזקן בשו"ע שלו¹²¹) "כל איש מישראל
14 חייב בתלמוד תורה בין עני בין עשיר .. אפילו הי' עני המתפרנס מן הצדקה ומחזר על הפתחים?"

15 (ב) מהו הפירוש בדברי רבינו הזקן ש"הלל מחייב את העניים בדין שמים" – הרי זה חיוב גמור מן
16 התורה?!

17 הן אמת שאין על זה חיוב מלקות ע"י ב"ד, אבל אעפ"כ אין מקום לומר שעל ביטול תורה חייבים
18 רק בדין שמים. ובפרט ע"פ דברי רבינו הזקן עצמו בהתחלת ספר התניא אודות חומר הענין דביטול
19 תורה, ש"כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק (כמדובר בהתוועדות הקודמת¹²² שקאי גם על מי
20 שלומד תורה כל היום, אלא שישנו רגע אחד שהי' יכול לעסוק בתורה ולא עסק) שעליו דרשו רז"ל
21 וכו'" – עונש מבהיל!

22 והביאור בזה – שממ"ש רבינו הזקן "הלל מחייב את העניים בדין שמים" מוכח שאין זה ענין שחייבים
23 בו ע"פ שו"ע, אלא ענין שתלוי בבחירתו של הלל, אם לחיות חיי צער ודוחק כו', הן בנוגע לעצמו והן
24 בנוגע לאשתו ובניו, או לחיות בהרחבה יותר, ועדיין לקיים הוראת חז"ל¹²³ "עשה תורתך קבע ומלאכתך
25 עראי", שהרי "מלאכתך עראי" אינה חייבת להיות כפי שעשה הלל, שמיד כשהשתכר ביום חצי דינר,
26 הניח את מלאכתו וחזר לבית המדרש ללמוד תורה, אלא יכול לעסוק במלאכה משך זמן ארוך יותר,
27 ואעפ"כ תחשב מלאכתו עראי; ורק לאחר שהלל בחר לנהוג כפי שנהג, הרי הוא מחייב את העניים בדין
28 שמים, שלא רצו לעשות כעין מעשה הלל לחיות חיי צער.

29 ועד"ז מובן בנוגע לקצה השני, ש"רבי אלעזר בן חרסום מחייב את העשירים" – שכיון שהי' עשיר
30 גדול ביותר, כמסופר בגמרא¹¹⁷ "שהניח לו אביו אלף עיירות וכו'", הרי ע"פ דין הי' צריך לעסוק יותר
31 בעניני המסחר, שהרי התורה אמרה "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה"¹²⁴, ולפי ערך ריבוי הנכסים,
32 הנה גם ה"תעשה" מצדו צ"ל גדול יותר. אבל לאחר שהראה שלמרות גודל עשירותו ה"ה עוסק בתורה
33 מבלי להתחשב בריבוי עסקיו, ה"ה מחייב את העשירים שגם אצלם צ"ל הנהגה כזו.

34 ומזה מובן גם בנוגע להנהגת מרדכי, שהי' יכול לבחור בהנהגת מקצת הסנהדרין שפירשו ממנו, לפי
35 שהיו סבורים ש"גדול תלמוד תורה יותר מהצלת נפשות"¹²⁵; אבל לאחר שמרדכי בחר באופן הנהגתו

(273).

(118) פ"ג ה"ג.

(123) רמב"ם שם פ"ג ה"ז. וראה שו"ע אדה"ז שם רסק"ו.

(119) ראה גם תורת מנחם ח"ע ע' 152 הערה 54. וש"נ.

וש"נ.

(120) הל' ת"ת פ"א ה"ח.

(124) פ' ראה טו, יח.

(121) אור"ח רסק"ה. וש"נ.

(122) שיחת ש"פ תצוה, פ' זכור, י"א אדר ס"ב (לעיל ע' 122).

לעסוק בהצלת נפשות כו', בהסכמת רוב הסנהדרין – הרי זו הוראה לכל שצריכים להתנהג כמו מרדכי בנוגע להפצת המעיינות חוצה כו'.

יז. ואין מקום לשאלה איך שייך לומר שיכולים לבחור דרך בעבודה, דלכאורה תלוי הדבר בשרש נשמתו, אם היא שייכת לדרך עבודה זו או אחרת – כי, מצד שרש הנשמה יש רק נטי' לקו מסוים, לחסד או לדין וכיו"ב, אבל אין זה מכריח כיצד תהי' העבודה בפועל, שיכול לבחור לעבוד עבודתו שלא כפי טבע נשמתו¹²⁵.

וע"ד שישנו ענין התשובה על ענינים בלתי רצויים, ועד לאופן שמתהפך לגמרי מן הקצה אל הקצה, וכמו"כ שייך ענין של תשובה בנוגע להפיכת טבע נשמתו.

וכידוע הביאור¹²⁶ בדברי הגמרא¹²⁷ שרבי חנינא בן תרדיון שאל את רבי יוסי בן קיסמא "מה אני לחיי העולם הבא", "אמר לו (ר"י) כלום מעשה בא לידך, אמר לו (ר"ח) מעות של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה וחלקתים לעניים וכו'", "שר"ח הי' ירא שמא עבודתו היא מצד טבע נפשו, והבירור בזה הי' עי"ז ש"מעשה בא לידך" באופן שהוא היפך טבע נפשו, טבע דקדושה, שמזה מוכח שעבודתו היא באמיתות לשם שמים בלבד.

יח. ובהמשך לזה – שהרי מכל ענין צריך להיות "בכך" – יש לעורר על ענין חדש [כנהוג מזמן לזמן לעורר על ענינים חדשים, (כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף בבת שחוק): או כפי שיש כאלו שקוראים לזה "גזירות חדשות" ח"ו] – שיש להשתדל לקבוע עתים ללימוד חלק הנגלה שבתורת רבינו הזקן¹²⁸.

בנוגע לספרי החסידות, כמו תניא, לקו"ת ותו"א, הנה אצל אנ"ש אין צורך לעורר על זה (אף שהי' זמן שהיו צריכים לעורר על זה, כמו בליובאוויטש, שהיו לומדים בעיקר מאמרי החסידות של נשיא הדור¹²⁹); אבל בנוגע לחלק הנגלה – יש צורך לעורר אודות לימודם בעיון כו'.

ולכל לראש – הלכות תלמוד תורה, שזהו החיבור הראשון של רבינו הזקן בנגלה דתורה (עוד לפני הלכות ברכות הנהנין, או כפי שנקרא אז: סדר ברכת הנהנין), ונדפס עוד בחייו – בשנת תקנ"ד (כמה שנים לפני הדפסת ספר התניא)¹³⁰,

שזהו דבר פלא, שהרי רבינו הזקן סיים את חיבור השו"ע עוד בהיותו אצל המגיד (כמ"ש בהקדמת בני המחבר), ואעפ"כ נדפס רק ע"י בני המחבר לאחר הסתלקותו (לאחרי יותר מארבעים שנה, שהרי הסתלקות המגיד היתה בשנת תקל"ג, והסתלקות רבינו הזקן היתה בשנת תקע"ג), ורק הלכות תלמוד תורה נדפסו בחייו.

ובכל אופן, אין הכוונה לספר עתה אודות דברי ימי ספרי החסידות, כי אם לעורר אודות קביעת עתים ללימוד השו"ע של רבינו הזקן, החל מהלכות תלמוד תורה שלו, שלדאבוננו לא עוסקים בלימודם באופן הראוי.

ואולי הסיבה לכך היא שבגלל שבתחילת הדפסת השו"ע לא נכללו בו הלכות תלמוד תורה, וגם לאח"ז נדפסו בכרך האחרון ביחד עם הענינים דיוורה דעה וחושן משפט, החל מהלכות שחיטה, כך, שיש מקום לחשוב שמי שאין בדעתו להיות שוחט, אינו צריך ללמד כו'. ועד"ז בנוגע לכללות הלימוד בשו"ע רבינו הזקן, שאין עוסקים בו כראוי, ובנוגע לענינים העיקריים ששייכים למעשה בפועל, מסתכלים בדינים המלוקטים שנדפסו בסידור שער הכולל להרב לאוואוט, או בפסקי הסידור בספרי הרב נאה, ולכן יש צורך לעורר אודות לימוד השו"ע עצמו.

וכאמור, לכל לראש, בנוגע ללימוד הלכות תלמוד תורה, שיש בו חידושים וכו' בנגלה דתורה,

(128) ראה גם תורת מנחם חע"ח ע' 66. וש"נ.

(129) ראה גם אג"ק ח"ח ע' מז. ועוד.

(130) ראה גם תורת מנחם חע"א ס"ע 35. וש"נ.

(125) ראה גם תורת מנחם חל"ז ע' 195. וש"נ.

(126) תו"א תולדות יט, סע"ב ואילך.

(127) ע"ז יח, א.

- 1 החל מפרק ראשון ועד לסיומו, ששם מבטל את כל ההעלמות וההסתרים בנוגע ללימוד התורה לנשי
2 ובנות ישראל, בכתבו ש"הנשים חייבות ללמוד הלכות הצריכות להן לידע אותן .. וכל מ"ע שאין הזמן
3 גרמא וכל מצות לא תעשה .. שהן מוזהרות בהן כאנשים",
4 — וכמדובר כמ"פ¹³¹ שבזה נכללים גם המצוות דאהבת ה' ויראתו ויחודו כו', שחיובן תמידי, שכדי
5 לקיימן יש צורך בלימוד והתבוננות בתורת החסידות כו' —
6 והלואי שהאנשים ילמדו את כל הענינים שנשים חייבות ללמוד, שגם אז יהיו כבר למדנים גדולים,
7 ועאכו"כ כשימשיכו ללמוד גם הפרקים שלאח"ז.
8 ויה"ר שלימוד זה ימהר ויזרו את קיום היעוד¹³² "מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ועד
9 ש"לא ילמדו עוד איש את רעהו גו' לאמר דעו את ה' כי כולם ידעו אותי"¹³³, כאשר נלך כולם יחד
10 לקבל פני משיח צדקנו, בקרוב ממש.

* * *

- 19 יט. הביאור בדברי הזהר אודות עשיית קשרים לתועלת הזכרון¹¹¹:
20 מבואר בהל' ת"ת לרבינו הזקן¹³⁴ ש"השכחה (היפך הזכרון) באה מצד הקליפה", שהיא בריחוק
21 מהקדושה, "ואינה מגעת לינק אלא עד הכסא", "אך לא למעלה מהכסא, כמ"ש¹³⁵ כי אין שכחה לפני
22 כסא כבודך".
23 ולכן, העצה לזה היא חיזוק ההתקשרות עם הקדושה, שזהו תוכן ענין עשיית קשרים, כמובן מדברי
24 רבינו הזקן באגרת התשובה¹³⁶ בפירוש מארז"ל¹³⁷ "אדם עבר עבירה כו' מה יעשה ויחי", אם הי' רגיל
25 לקרות דף אחד יקרא ב' דפים, לשנות פרק א' ישנה ב' פרקים", שענין זה הוא "כמשל החבל הנפסק
26 וחוזר וקושרו, שבמקום הקשר הוא כפול ומכופל", והיינו, שנוסף לכך שכל קשר ע"פ תורה, קשר של
27 קיימא, הוא קשר ע"ג קשר¹³⁸, מודגש כאן שהקשר הוא "כפול ומכופל".
28 ומענין הקשר כפי שהוא ברוחניות שהו"ע חיזוק ההתקשרות עם הקדושה — נשתלשל גם בגשמיות
29 שעושים קשר בגשמיות כפשוטו בכדי שלא לשכוח דבר מסויים.
20 כ. ויש עוד ענין נפלא בזהר בפרשתנו — שקשור עם המדובר לאחרונה אודות הדלקת נרות שבת
21 קודש גם ע"י ילדות קטנות:
22 הענין בתורה שכדי לזכרו עשה ר"י קשרים הוא — המאמר¹⁰⁸ על הפסוק¹³⁹ "והי' באחרית הימים נכון
23 יהי' הר בית ה' בראש ההרים ונהרו אליו כל הגוים וגו'", שקאי על "כוס דברכה", ש"אע"ג דנשים
24 וקטנים פטורין מן המצות, בכוס דברכה הכל חייבין, בלבד דינדעון למאן מברכין".
25 ולהעיר ממה שמצינו בענין זה בנגלה דתורה: בנוגע לנשים — "משגרו במתנה (דרך דורון וחיבות)
26 לאנשי ביתו" (לאשתו)¹⁴⁰, ועד שגם נשים כשאוכלות עם האנשים חייבות בזמן¹⁴¹; אבל בנוגע לקטן
27 שיועד למי מברכין — מצינו בשו"ע¹⁴²: "והוא שיגיע לעונת הפעוטות, שהוא כבן ט' או בן י', כל אחד
28 לפי חריפותו, ולכל הפחות גדול מבן ו', אם הוא חריף ויודע מעצמו בלי שילמדוהו למי מברכין, אבל
29 פחות מבן ו' אע"פ שהוא חריף ויודע מעצמו, אינו כלום כו'".

(138) ראה שו"ע (ואדה"ז) או"ח סתרנ"א ס"א (ס"ו). וש"נ.

(139) ישע"י ב, ב.

(140) ברכות נא, סע"א (ובפרש"י. שו"ע אדה"ז או"ח סקפ"ג

ס"א).

(141) שו"ע (ואדה"ז) שם סקצ"ט ס"ר-ו. וש"נ.

(142) שם ס"י (ס"ט). וש"נ.

(131) ראה גם לעיל ע' 341. וש"נ.

(132) ישע"י יא, ט. וראה רמב"ם הל' מלכים בסופן.

(133) ירמ' לא, לג. וראה רמב"ם הל' תשובה ספ"ט.

(134) פ"ב ה"י. וש"נ.

(135) ברכות לב, ב. ועוד.

(136) ספ"ט.

(137) ויק"ר רפכ"ה.

- 1 אבל בזהר נאמר בפירוש שאם רק "ינדעון למאן מברכין" הרי הם חייבים.
- 2 וצריך עיון וחיפוש אם דברי הזהר הובאו בפוסקים ואחרונים כו', ולא ראינו אינו ראי'.
- 3 ואם הדברים אמורים בנוגע לחיוב של נשים בכוס דברכה, עאכ"כ שכן הוא גם בנוגע להדלקת נרות
- 4 שבת קודש,
- 5 — שזוהי מצוה שניתנה במיוחד לנשים [ובאופן שהאשה מוציאה גם את הבעל ידי חובתו, ועד
- 6 שאפילו אם הבעל הוא גדול בישראל, אינו יכול לדרוש שהוא ידליק נרות שבת, כיון שזוהי מצוה של
- 7 האשה], כדי לתקן הענין דנרו של עולם (וכן חלתו של עולם ודמו של עולם)¹⁴³, ועי"ז מאירים את הבית
- 8 (ועד"ז מצות חלה שפועלת "להניח ברכה אל ביתך"¹⁴⁴, כמבואר במאמרי אדמו"ר מהר"ש¹⁴⁵) —
- 9 שגם ילדות קטנות, לפני בת מצוה, יש לחנכן בהדלקת נרות שבת בברכה (כפי שנהגו בכ"כ מקומות
- 10 אצל גדולי ישראל¹⁴⁶), שהרי הן יודעות "למאן מברכין".
- 11 כא. ויה"ר שע"ז יתוסף בהארת בתי בני" ב"נר מצוה ותורה אור"¹⁴⁷, ועי"ז תומשך ברכה והצלחה
- 12 בכל הענינים לכל בני הבית, הגדולים עם הקטנים, כולל גם תינוק שמתחיל לדבר שאביו מלמדו תורה
- 13 צוה לנו משה מורשה גו'¹⁴⁸, ויתירה מזה, שענין הירושה ("מורשה") שייך גם לתינוק בן יומו, שמשעה
- 14 שיצא לאויר העולם נקרא כבר יורש¹⁴⁹.
- 15 ובלשון הכתוב שעומדים לקרוא בתפלת מנחה: "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל"¹⁵⁰, שענין זה
- 16 שייך במיוחד להתוועדות ואמירת דברי תורה ביום השבת¹⁵¹, ונמשך גם במוצאי שבת, שבו אומרים "אל
- 17 תירא עבדי יעקב"¹⁵² (כמבואר בלקו"ת¹⁵³ — אע"פ שבחב"ד לא נוהגים לומר זאת בדיבור¹⁵⁴),
- 18 ועד שהולכים ביחד לקבל פני משיח צדקנו, ובקרוב ממש.
- 19 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה להכריז אודות ה"דינער" עבור הכולל של האדמו"ר מסקולען בקראון
- 20 הייטס¹⁵⁵].

(150) ר"פ ויקהל.
 (151) ראה יל"ש עה"פ (רמז תח).
 (152) ישעי' מד, ב. ועוד.
 (153) בלק עב, ב.
 (154) ראה גם תורת מנחם חע"א ע' 125. וש"נ.
 (155) ראה גם מכתב יום ג' שהוכפל בו כי טוב, ז' אדר שנה זו (אג"ק ח"ל ע' קכא ואילך) — ל"הנהלת ה"כולל להוראה מעשית — קראון הייטס" ה' עליהם יחיו", "ע"ד מסיבה השנתית להחזקת הכולל, העומדת להתקיים ביום ראשון, פ' ויק"פ הבע"ל".

(143) ראה שו"ע אדה"ז שם סרס"ג ס"ה. וש"נ.
 (144) יחזקאל מד, ל.
 (145) ראה סה"מ תרכ"ט ס"ע רמב ואילך. וש"נ.
 (146) ראה גם לעיל ע' 59. וש"נ.
 (147) משלי ו, כג.
 (148) ברכה לג, ד. וראה סוכה מב, סע"א. ספרי עקב יא, יט.
 רמב"ם הל' ת"ת פ"א ה"ו. טושו"ע יו"ד סרמ"ה ס"ה. הל' ת"ת לאדה"ז בתחלתו.
 (149) ראה נדה מד, רע"א (במשנה). רמב"ם הל' נחלות פ"א הי"ג. טושו"ע חו"מ סרע"ו ס"ה.

לקוטי שיחות

פרשת תשא

כרך כו, ג

מתורגם ללשון הקודש

20 הלוחות בשלמותן תחת ההר, או בארון, כפי שנהגו לאחר
21 מכן בשברי הלוחות, וכדומה⁸.

ב.

בשבירת הלוחות – חביבות תמידית

22 טעם נוסף לשבירת הלוחות מופיע במדרש⁹ – "מוטב
23 שתדון כפנויה ולא כאשת איש": הלוחות הם כשטר
24 כתובה בין הקדוש-ברוך-הוא לישראל, וכיון ש"קלקלה עם
25 אחר" לכן "נטל את כתובה .. וקרעה".

26 לפי הסבר זה יוצא, שמשבירת הלוחות צמחה טובה
27 לישראל – על ידי כך נמנע מהם עונש חמור שהיה מגיע
28 להם אילו נידונו "כאשת איש". ולפי זה מובן שבחו של
29 משה בשבירת הלוחות¹⁰, על אשר הביא בכך להצלת
30 ישראל.

31 אך הסבר זה אינו מספק, כי
32 [בנוסף לכך שלמען הצלת ישראל זו, אין הכרחי,
33 לכאורה, לשבור את הלוחות, ודי היה לגנוז אותם ולא
34 לתתם לישראל (ל"כלה")¹¹ – הרי]

35 מפשטות הלשון "ישר כחך ששברת" מובן, שהאישור
36 והשבח אינו על התוצאה הטובה שנבעה מכך בענין אחר
37 – הצלת ישראל – אלא על שבירת הלוחות עצמה.

א.

שבירת הלוחות – אישור או שבח

1 על שבירת הלוחות אומרים חז"ל¹, שזהו אחד הדברים
2 אשר "עשה משה מדעתו והסכים² הקדוש-ברוך-הוא עמו"
3 – משה שבר את הלוחות מפני שערך "קל וחומר" –
4 "ומה³ פסח, שהוא אחד מתרי"ג מצוות, אמרה תורה⁴, כל
5 בן נכר לא יאכל בו, התורה כולה (כאן) וישראל מומרים
6 – על-אחת-כמה-וכמה", ו"הסכים² הקדוש-ברוך-הוא על
7 ידו, שנאמר⁵ אשר שברת, ואמר ריש לקיש יישר כוחך
8 ששברת".

9 על כך מבאר רש"י⁶: "אשר – אישור, שאישרו ושבחו
10 על שבירתך".

11 יש להבין: הביטוי "אישור" מורה על הסכמת הקדוש-
12 ברוך-הוא לשבירת הלוחות. אך הביטוי "שבחו"
13 משמעותו, ששבירת הלוחות חביבה, ומגיע עליה שבח.
14 מהו ה"שבח" בשבירת הלוחות?

15 אי אפשר לומר ששבחו של משה על שבירת הלוחות
16 הוא עבור מסירתו לכבוד התורה, על שלא הסכים לתת
17 אותה ל"מומרים" – כי, אדרבה: שבירת הלוחות היא
18 להיפך מכבוד התורה! מפני כבוד התורה יש לשמור שלא
19 תינתן ל"מומרים", אך יש לעשות זאת על ידי גניזת

זקנים (שם, ט). ועוד. צפע"ג עה"ת (שם, טו). וראה תו"ש שם (יט) אות קפה. ושו" – מדוע (ואיך) שבר משה את הלוחות (ותירוצם אינו ענין של שבח בהשבירה גופא). וראה לקו"ש חיד"ע ע' 32 ואילך.
(9) שמו"ר פמ"ג, א. שם פמ"ו, א. תנחומא עקב יא (וראה אדר"ג פ"ב, ג). וראה גם תנחומא פרשתנו ל. פרש"י פרשתנו לד, א.
(10) ובתנחומא עקב שם בא בהמשך להפירוש "יפה עשה" (וראה עץ יוסף שם. וכן בעץ יוסף לע"י מנחות שם (ועוד) פי' שזהו הטעם ל"ישר כחך ששברת").
(11) כי איך שנפרש ה"תועלת" ב"קריעת הכתובה" – שבירת הלוחות – בנמשל [ראה ל' השמו"ר פמ"ג ופמ"ו שם. מפרשי המדרש פמ"ג שם. בנין יהושע לאדר"ג שם. – ובתנחומא ורש"י פרשתנו שם שעי"ז "עדיין אינה אשתך"] – לכאורה מספיק שלא למסרן לישראל. וראה ידי משה לשמו"ר פמ"ג שם. ואכ"מ.

(1) שבת פז, א. יבמות סב, א.
(2) כ"ה בשבת שם. וביבמות שם: והסכימה דעתו לדעת המקום. וראה פרש"י ס"פ ברכה.
(3) הובא גם בפרש"י פרשתנו לב, יט.
(4) בא יב, מג.
(5) פרשתנו לד, א. עקב י, ב [ובב"ב יד, ב משמע שהלימוד הוא מהפסוק דפ' עקב (וראה מנחות צט, סע"א ואילך). וכן משמע לפי פי' הראשונים שהובא לקמן סעיף ב והערה 12. אבל ראה חדא"ג מהרש"א ב"ב שם סד"ה אשר שברת].
(6) שבת שם. וברש"י יבמות: אשר – לשון יישר.
(7) ובפרט שהלשון "אשר" מפרש רש"י רק משמעות של "אישור" (וראה גליון הש"ס שבת שם – מישע' א, יז. וראה רש"י שם). וראה לקמן הערה 16.
(8) כקש"י המפרשים (בחיי פרשתנו (לב, טז). פענח רזא ומושב

זהו ייסודה, דכתיב אשר שברת .. יישר כוחך ששברת":²⁴
המשמעות הפשוטה של "ביטולה של תורה זהו ייסודה"²⁵
היא, ש"ביטולה של תורה" עצמו בונה את היסוד והקיום
של תורה²², כי אם נאמר ש"יישר כוחך ששברת" הוא רק
משום הצלת ישראל – אי אפשר לומר על כך, ש"זהו
ייסודה" של תורה.

כלומר, מאמר זה מדגיש, שדוקא על ידי שבירת
הלוחות נגרם "ייסודה" של תורה – משום שעל ידי כך
ניתנו הלוחות השניים, אשר הם "כפליים לתושיה".

[בכך מתורצת שאלה נוספת: מדוע לא ניתן האישור
והשבח על שבירת הלוחות מיד לאחר שבירתם, כפי שהיה
צריך להיות, לכאורה, אלא, הדבר נרמז רק בציווי על
הלוחות השניים, ארבעים יום מאוחר יותר – "פסל לך...
כראשונים... אשר שברת"²³ – כי המעלה והתועלת של
שבירת הלוחות מתגלית רק בנתינת הלוחות השניים, שהיו
"כפליים לתושיה"²⁴.

אך ענין זה עצמו טעון הסבר: מדוע לא נתן
הקדוש-ברוך-הוא לישראל "הלכות מדרש ואגדות" מיד
בלוחות הראשונים?

מן המדרש מובן, שדוקא לאחר שבירת הלוחות
הראשונים התאפשר הענין של "כפליים לתושיה" והיו
יכולים להינתן הלוחות השניים.

ואילו היה אפשרי ענין של "כפליים לתושיה" גם בלי
שבירת הלוחות הראשונים – כיצד מתבטל צערו של
משה?

הדבר מודגש יותר בדברי כמה מה"ראשונים"¹²,
האומרים, שההכרח לפירוש "אשר שברת – יישר כוחך
ששברת" נלמד "משום דכתיב (בפרשת עקב¹³) שברת
ושמתם (בארון)", ומכך לומדים¹⁴ ש"שברי לוחות מונחין
בארון" – "ושמע¹⁵ מינה שהיתה שבירתן חביבה¹⁶ לפניו,
דאי לא, לא היה מצווה להניחן (ולקיימן) בהארון, שאין
קטיגור במקום סניגור".

מכך מובן, ששבירת הלוחות היתה רצויה לא רק
משום שהיא גרמה לו להצלתם של ישראל, (ובמיוחד
כאשר ההצלה מזכירה את חטאם של ישראל, אשר
בעקבותיו נזקקו להצלה, וזהו שוב "קטיגור"), אלא יש
בשבירה עצמה מעלה וחביבות תמידית¹⁷.

ג.

שבירת הלוחות הביאה ל"כפליים לתושיה"

בפשטות ניתן להסביר זאת על פי דברי המדרש¹⁸,
שמשה רבינו הצטער על שבירת הלוחות – "אמר לו
הקדוש-ברוך-הוא אל תצטער בלוחות הראשונות שלא היו
אלא עשרת הדברות בלבד, ובלוחות השניים אני נותן לך
שיהא בהם הלכות מדרש ואגדות .. כפליים¹⁹ לתושיה".

וזהו המשמעות של "יישר כוחך ששברת" – השבח
על שבירת הלוחות הוא על הלוחות עצמם, משום שעל ידי
כך ניתנו הלוחות השניים, הנעלים מהלוחות הראשונים²⁰
– "כפליים לתושיה".

וכפי שמוכן גם ממקור המאמר "יישר כוחך
ששברת"²¹ – "אמר ריש לקיש פעמים שביטולה של תורה

נכבדים מהראשונים". וראה בפירוש הקצר שלו שם. ואכ"מ.

(21) מנחות שם (סע"א ואילך).

(22) וכפי' הבעש"ט (כתר שם טוב סל"ד) במחז"ל זה ש"ע"י אכילה
ושחי' ועסק משא ומתן מתבטל האדם מלימוד תורה .. אז נחה הנשמה
.. ומתחזקת לשוב לדביקות יותר עליון" (וראה לקמן הערה 37). וראה גם
סיפור (ופתגם) הצ"צ – סה"מ תשי"א ע' 242.

[משא"כ לפי' רבינו גרשום שם "ייסודה, קיומה כדאמר מבטלין ת"ת
להוצאת המת ולהכנסת כלה", היינו שזהו"ע של קיום מצוה – אינו
גלאטיק (=חלק) הלשון "ייסודה", שהרי קיום מצוה אינו ענין של ת"ת*.
ולכן מקדים רש"י לפירושו שזהו רק "כלומר" ולא הפשט – כידוע
בכללי רש"י ועוד].

(23) כקושיית הפנים יפות פרשתנו כאן.

(24) ראה בכ"ז לקו"ש [המתורגם] ח"ט ס"ע 249 ואילך.

(12) רמב"ן ב"ב שם. חי' (המיוחסים להריטב"א שבת שם. "הכוחות
בע"י שבת שם בשם הריטב"א (וכן הביא בעץ יוסף לע"י מנחות שם).

(13) י, ב.

(14) ב"ב ומנחות שם.

(15) ל' הריטב"א שם. ובשינוי לשון – ברמב"ן ורשב"א שם. וראה
לקו"ש ח"ד ע' 30-31.

(16) וברמב"ן ורשב"א שם – ד"ר ריש האש לשון אשרי'. וברי"ף
לע"י שבת ל' אושר".

(17) וראה בארוכה לקו"ש שם. לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 249 ואילך
(וע"ש שזהו הטעם שנרמז בסיום התורה).

(18) שמור"ר פמ"ז שם.

(19) איוב יא, ו.

(20) להעיר מראב"ע פרשתנו (לד, א) "אמר הגאון (הרס"ג) כי השניים

(*) אבל להעיר מהל' ת"ת לאדה"ו (פ"ד ט"ג"ד) "שתכלית חכמה הם מעשים טובים והתלמוד הוא בפרש"י שם "ייסודה, כלומר מקבל שכר כאילו יושב ומייסדה ועוסק
בה". אבל לכאורה פשטות הלשון "זהו ייסודה" משמע שאינו ענין של קיבול שכר, כ"א ענין של תורה, ועד "לעוסק בה", ת"ת בפועל גדול מפני שמביא לידי מעשה".
ותמצא שמעשה הוא הקיום של התלמוד גופא (ראה לקו"ש [המתורגם] חס"י ע' 150. ועוד).

ממציאות הנבראים – הכרחי אצלו מצב של "ונפשי כעפר
לכל תהיה" – התבטלות מוחלטת של מציאות הנברא.

ה.

"כפליים לתושיה" דוקא לאחר שבירה

וזהו הקשר בין שבירת הלוחות לבין מתן הלוחות
השניים, אשר ניתנו "הלכות מדרש ואגדות" – תורה
שבעל-פה:

אחד הענינים שבו ניכר כיצד התורה היא גם כאן
למטה חכמתו של הקדוש-ברוך-הוא, הוא ענין ה"בלי
גבול" שאנו רואים בתורה – "ארוכה מארץ מדה ורחבה
מני ים"³⁰. וה"אין סוף" שבתורה מתגלה בעיקר בתורה
שבעל-פה³¹.

התורה שבכתב ניתנה במדידה ובהגבלה – לא חסר
ולא יתיר. ואילו דוקא התורה שבעל-פה צריך להיות
"לאפשה לה"³², צריך לחדש בתורה ואין בכך קץ
ותכלית³¹.
ולכן ניתנו ה"הלכות מדרש ואגדות" דוקא לאחר
שבירת הלוחות:

במתן תורה בחר הקדוש-ברוך-הוא באופן גלוי בעם
ישראל – "ובנו בחרת מכל עם ולשון"³³ יחד עם
"ורוממנתו מכל הלשונות"³⁴. ומובן, שאז, כאשר היו
ישראל במצב של רוממות והתנשאות הם לא יכלו להגיע,
לפי הטבע דקדושה, למצב של "כעפר לכל".

אמנם, התגלות השכינה במתן תורה גרמה להם
תחושה של חרדה והתבטלות, אך לא "לכל", והרגשה זו
באה עקב גילויים מלמעלה. ואילו ישראל מצד עצמם,
בהיותם בשיא ההתעלות וההתנשאות, כמקבלי התורה,
ה"חמדה גנוזה"³⁵ של הקדוש-ברוך-הוא, לא יכלו להגיע
לידי "ונפשי כעפר לכל", "שהכל דשין בו".

ותמוה: מדוע כרוכה נתינת התורה באופן של "כפליים
לתושיה" – הלכות מדרש ואגדות – דוקא בשבירת
הלוחות²⁵?

ד.

התבטלות – הכנה לתורה

יש לומר, שאחד ההסברים לכך הוא:
כבר דובר מספר פעמים על כך, שתנאי הכרחי, כדי
שיהודי יוכל להיות כלי לתורתו של הקדוש-ברוך-הוא,
הוא שיש לו שפלות והתבטלות. כנאמר בתפלת "אלקי
נצור"²⁶: "ונפשי כעפר לכל תהיה פתח לבי בתורתך" –
כדי שתהיה פתיחת הלב לקליטת "תורתך", הכרחית הכנה
לכך על ידי התבטלות, ולא סתם ביטול, אלא באופן של
"כעפר לכל".

וכנאמר בגמרא²⁷ "אם משים אדם עצמו כמדבר זה
שהכל דשין בו, תלמודו מתקיים בידו". אין די בכך שהוא
חש שאין הוא תופס מקום ביחס לקדוש-ברוך-הוא, נותן
התורה, אלא צריכה להיות תחושה של שפלות כלפי כל
אדם – "שהכל דשין בו".

שהרי, התורה היא תורתו, חכמתו של הקדוש-ברוך-
הוא, וכשם²⁸ שהקדוש-ברוך-הוא "אין סוף" ושכלו של
הנברא אינו מסוגל להבין ולתפוס אותו, כך נעלית גם
חכמתו יתברך מן הנברא ומהבנת שכלו²⁹.

ולמרות שהקדוש-ברוך-הוא צמצם את חכמתו יתברך
בתורה אשר "ירדה" ו"התלבשה" בעיני התורה כפי שהם
לפנינו, באופן שגם שכלו של הנברא למטה יוכל להבין
את התורה²⁸ – בכל זאת, התורה היא עדיין חכמתו של
הקדוש-ברוך-הוא גם כאשר ירדה כאן למטה.

ולכן, כדי שהנברא יוכל באמת להשיג בשכלו את
החכמה האלקית ו"יקבל" את התורה, אשר נעלית בעצם

(25) באוה"ת פרשתנו (ע' ב'נז). ובארוכה – המשך תרס"ו ע' פז ואילך.
ס"ה מ' תש"ו ע' 36 ואילך) מבאר ע"פ מחזור"ל (נדרים כב, ב) ד"אלמלי
(לא) חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה כו" –
דהריבוי בלוחות שניות הוא בשביל עבודת הבירורים מחמת הירידה שעל
ידי החטא (שע"ז יש עלי' יתירה, ולכן הם "כפלים לתושי"). וראה המשך
תרס"ו שם ס"ע פח ואילך).

והמבואר לקמן בפנים הוא ע"פ פשוטות משמעות לשון המדרש, שגם
הסיבה להריבוי בתורה היא (לא ענין הכרחי מחמת החטא, כ"א) ענין טוב.
המבטל צערו של משה.

(26) ברכות יז, א.

(27) עירובין נד, א.

(28) ראה בכ"ז תניא פ"ד.

(29) ראה רמב"ם הל' תשובה ספ"ה. תניא ח"ב פ"ז.

(30) איוב יא, ט. – ובא בהמשך להכתוב המובא במד"ר שם
"תעלומות חכמה כי כפלים לתושי" (ראה רלב"ג שם).

(31) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"א ס"ה.

(32) זח"א יב, ב. וראה הל' ת"ת שם פ"ב ס"ב: ולחדש כו'. אגה"ק
סכ"ו (קמה, א).

(33) ברכות ק"ש. וכמ"ש בשו"ע אדה"ז או"ח ס"ס ס"ד (ממג"א שם)
דקאי על מ"ת.

(34) נוסח תפלת יו"ט. וכן בקידוש (יו"ט) "ורוממנו מכל לשון".

(35) שבת פח, ב.

ברוך-הוא ועשיית רצונו יתברך מתוך קבלת עול מלכותו, 29
וקבלת עול מצוות. ואילו בלימוד התורה אי אפשר לצאת 30
ידי חובה בקבלת עול בלבד, אלא הכרחית, בתורה 31
שבעל-פה, ההבנה וההשגה⁴⁰. 32

בלימוד התורה אין די בכך שיהודי מאמין באמונה 33
שלמה שכל הכתוב בתורה הוא אמת. לימוד התורה הוא 34
כך, שעניני התורה יהיו מונחים בשכלו. כשיהודי לומד 35
קושיה בתורה, צריך ענין זה להיות קשה אצלו, מצד שכלו 36
שלו, ותשובתה של התורה לקושיה זו צריכה להסיר את 37
הקושי באופן שבשכלו שלו יובן הענין. 38

ודוקא על ידי לימוד תורה באופן זה מגיעים ל"יחוד 39
נפלא", ששכלו של האדם קולט לתוכו, ונעשה מוקף, 40
בשכל התורה. 41

אך מצד שני, כדי שלימוד התורה יהיה באופן שהבנתו 42
של האדם תכין לאמיתותה של תורה – כלומר, שבשכל 43
האדם (הנברא) יתקבלו הדברים כפי שהם מצד חכמתו 44
יתברך, שהיא נעלית, ללא ערך, מהשכל האנושי של 45
הנברא – הכרחית הרגשת ההתבטלות – "כעפר לכל", 46
"שברי לוחות" – שעל ידי כך מתרומם השכל האנושי של 47
האדם מעל למגבלותיו, והוא יכול להבין את הדברים 48
בהתאם לחכמתו יתברך. 49

ה.

ניגודים – "מונחין בארון"

כיצד ייתכנו שני ענינים נוגדים אלו בבת אחת? 50
התשובה לכך היא – "לוחות ושברי לוחות מונחין בארון": 51

על הארון אומרים חז"ל⁴¹ "מקום ארון אינו מן 52
המדה", וזהו חיבור של שני ניגודים בבת אחת: מצד אחד 53
מדובר כאן על "מקום ארון" – מקום שיש לו מדה 54
אמיתית, מדה המחייבת לפי התורה, כנאמר⁴² "אמתים 55
וחצי"⁴³ ארכו...". ויחד עם זאת מקום זה עצמו "אינו מן 56
המדה" – מדה ואינו מן המדה בבת אחת! 57

כי בארון, שבתוך קודש הקדשים, היתה התגלות 58

1 וזהו המשמעות של "יישר כוחך ששברת" – כי
2 שבירת הלוחות באופן של "ואשברם לעיניכם"³⁶, הביאה
3 את ישראל לידי שפלות ושבירת הלב, וכך הפכו לכלי
4 ראוי³⁷ לקבל את "כפליים לתושיה" שבלוחות השניים,
5 תורה שבעל פה בריבוי עד אין סוף.

ו.

לוחות ושברי לוחות

6 בכך יובן מדוע "לוחות ושברי לוחות מונחין בארון"
7 – כי "לוחות ושברי לוחות" קשורים לשני ענינים
8 הדרושים לקבל התורה:

9 משמעותם של הלוחות היא היות התורה חקוקה על
10 האבן³⁸, שבחקיקה אין האותיות מציאות נוספת לדבר שבו
11 הן חקוקות, אלא האותיות הן חלק בלתי נפרד מהאבן
12 שבה הן חקוקות,

13 [לעומת ספר תורה, שבו כתובות האותיות בדיו על
14 קלף – שזהו דבר הנוסף על הקלף, ואשר משום כך ייתכן
15 שאותיות אלו יימחקו, ויתפרדו מן הקלף].

16 וזהו רמז ל"יחוד נפלא"³⁹ הנגמר על ידי לימוד
17 התורה, ששכל האדם מלוכש ומוקף בחכמתו יתברך, ויחד
18 עם זאת הוא קולט לתוכו את חכמתו באופן שהם
19 נעשים "מיוחדים ממש מכל צד ופנה"³⁹.

20 ו"שברי לוחות" הם רמז לענין הביטול, השבירה
21 הדרושה כדי לקבל תורתו, "ונפשי כעפר לכל תהיה (ועל
22 ידי זה דוקא) פתח לבי בתורתך".

ז.

שני ניגודים הדרושים בלימוד התורה

23 שני הענינים הדרושים ללימוד התורה נוגדים
24 במהותם:

25 בלימוד התורה דרושה המציאות, ההשפעה והחידוש,
26 של שכל האדם. שזהו ההבדל, באופן כללי, בין קיום
27 המצוות לבין לימוד התורה: בקיום המצוות העיקר הוא –
28 אשר קדשנו במצותיו וציונו. ציות של היהודי לקדוש-

(36) עקב ט, יז. וראה אברבנאל שם ועוד. וראה לקו"ש [המתורגם]
ח"ט ע' 251.

(37) ועד"ז בעבודת כו"א, כפי"י הבעש"ט (הנ"ל הערה 22) ב"פעמים
בטולה של תורה זהו יסודה", שע"י שהאדם מתבטל מלימודו מחמת
אכילה ושת"י כו"י יש "דביקות יותר עליון .. בסוד והחיות רצוא ושוב" –
שזה קשור (גם) עם (ראה כש"ט סכ"א) זה ש"מצטער על זה" ש"אין
עולה לו עבודה תמה" כי צריך להתבטל מדביקותו בשביל "ענינים
חומריים כמו אכילה ושת"י כו"י" (ע"ש).

(38) ראה בכ"ז לקו"ת ר"פ בחוקותי. ובכ"מ.

(39) תניא פ"ה (ט, ב).

(40) שו"ע אדה"ז אור"ח ס"ז ס"ב (ממג"א שם). הל' ת"ת שלו ספ"ב.

וראה לקו"ת ויקרא ה, ב. ועוד.

(41) יומא כא, סע"א. וש"נ.

(42) תרומה כה, י.

(43) וחצי דוקא, וכן ברוחב וקומה – לרמז על ענין הביטול ובלשון
המפרשים ש"הא נכנע ולבו נשבר בקרב"ו (בחי"י שם), "צריך לשבר
ולהשפיל עצמו" (בעה"ט שם). וראה תו"ש שם אות קה. וש"נ.

- דפנימיות הלב, יחידה שבנפש⁴⁶:
מצד העבודה של יחידה שבנפש – "יחידה ליחדך",
שבה מאירה בחינת יחיד דלמעלה⁴⁷, עצמותו יתברך –
אפשר שיהיו אצל היהודי שני ניגודים בעבודת ה' בבת
אחת⁴⁸, "לוחות ושברי לוחות מונחין בארון".
(משיחות פורים תשמ"ה, שבת חוה"מ סוכות תשכ"ט)

(46) ראה לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 507. וש"נ.

(47) ראה לקו"ת ראה כה, א. שם כז, א (בשם הע"ח).

(48) להעיר גם מלקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 136 ואילך.

- עצמותו יתברך, שהוא "נמנע הנמנעות" ונושא הפכים –
כפי שמסביר זאת הרשב"א⁴⁴, ולכן אפשרי באמצעותו
חיבור של שני הפכים בבת אחת.
וכך גם לגבי הדרגה של "ארון" שבנפש האדם, כידוע
הנאמר בספרים⁴⁵, שכל הפרטים שבמשכן (במקדש) וכליו
נמצאים במהותם בנפש האדם – שהיא הפנימיות

(44) ראה שו"ת הרשב"א סת"ח, הובא ונת' בס' החקירה להצ"צ ע'

68 ואילך. סה"מ תרע"ח ע' תכ.

(45) ראה ראב"ע תרומה כה, מ. תורת העולה להרמ"א בארוכה. וראה
תו"ש תרומה (שם, ח) אות סט. וש"נ.

המשכן ביאור למס' מנחות ליום שלישי עמ' א

- כתבה להוסיף ולא רק לקבוע לה שמן, ורבי ישמעאל הפסיק את
רבי שמעון בדבריו, שאמר לו, שכיון שאין ללמוד מבמה מצינו
ממנחת נסכים יש לנו ללמוד מ'סולת מנחת תמיד' (ויקרא יג) שדין
מנחת חביתין כמנחת תמידין, ורבי שמעון חזר לדבריו לומר
שלמדים מ'בשמן'. הדר אמר תייתי כמנחת פרים ואילים – חזר רבי
שמעון והקשה, מדוע אין למדים ממנחת פרים ואילים שיש בה
הוספת שמן, אבל רק שני לוגין לעשרון, הדר אמר, דנין

- שמך, הלא יש לנו ללמוד דבר זה ממנחת נסכים שיש בה הוספה
ושההוספה היא שלשה לוגין, ודן דיןא – ניסה רבי שמעון ללמוד
ממנחת נסכים שטעונה ג' לוגין משום שמנחת חביתין דומה לו
ששניהם תש"ט, לא אתיא ליה – אולם מחמת הפירכא שבאותה
מידה אפשר ללמוד גם ממנחת נדבה שטעונה לוג אחד משום
ששניהם יג"ל לא יכל ללמוד את השיעור ממנחת נסכים,
ואצרכא כשמן – ולכך הוצרך רבי שמעון ללמוד דין ההוספה
מ'בשמן' ואין ללמוד אלא ממנחת נסכים כיון שגם שם התורה

המשכן ביאור למס' מנחות ליום רביעי עמ' א

- הבוקר וקומץ למנחת הערב. ורפנן סברי – ואילו חכמים סוברים
שצריך להביא קומץ ולתת חציו בכל מנחה, משום שלא אשכחן
עשרון דקצי שני קמצי – לא מצאנו עשרון סולת של מנחה, הטעון
שני קמצי לבונה, ולכן ודאי שמביא קומץ אחד ונותן חציו בבוקר
וחציו בבין הערבים.
הגמרא מסתפקת לפי שיטת חכמים, כמה הוא שיעור הלבונה
שמביאים במנחת כהן גדול שמת: קצי רבי יוחנן, כהן גדול שמת
ולא מינו אחר תחתיו, ושנינו שמביא עשרון שלם בבוקר ועשרון
שלם בבין הערבים,

- הגמרא דנה מהו שיעור הלבונה שהיה בא עם מנחת הבוקר
ומנחת בין הערבים: אמר רבי יוחנן, פליגי בה – נחלקו בדין הבא
אבא יוסי בן דוסתאי ורפנן, וכך נחלקו, אבא יוסי בן דוסתאי אומר,
מפריש לה (למנחה) שני קמציים של לבונה, ומקטיר קומץ
בשחרית וקומץ בין הערבים, ורפנן אומר – חכמים חולקים
וסוברים, שמפריש לה קומץ אחד, קצי קומץ שחרית וקצי קומץ
בין הערבים. מבררת הגמרא: במאי קמיפלגי. משיבה הגמרא: אבא
יוסי בן דוסתאי סבר, לא אשכחן קצי קומץ דקריב – לא מצאנו
חצי קומץ של לבונה שקרב, ולכך צריך להביא קומץ למנחת

המשכן ביאור למס' מנחות ליום חמישי עמ' א

- מאדירים, אלו המצרים, דכתיב (שמות טו) בשירת הים צללו
בעופרת במים, אדירים – המצרים האדירים צללו כמו עופרת
במים. והנקמה תהיה באדירים, אלו מים, שנאמר מקולות מים
רבים אדירים משקרי ים.
רבי עזרא אמר לרבי פרידא שלשה מאמרים נוספים, בסגנון
המאמר הקודם. המאמר הראשון: כששלמה המלך בנה את בית
המקדש, אמר הקב"ה יבא ידיו בן ידיו ויבנה ידיו לידיד בחלקו
של ידיו ויתקפצו בו ידיו, כלומר, יבא שלמה המלך בן בנו של
אברהם אבינו, ויבנה את בית המקדש למען ה' בחלק נחלת
הארץ של שבת בנימין. רבי עזרא מסביר דבריו: יבא ידיו זה
שלמה המלך, דכתיב (שמואל ב' יב כח) וישלח ביד נתן הנביא ויקרא
שמו ידוידה בעבור ה".

- כל צלף, אני מחזיק מזה אלא לאברהם יצחק ויעקב שהודיעוני
תחלה בעולם, שנאמר (שם) לקדושים אשר בארץ הקודש ואדירי כל
חפצי כם – האבות הקדושים הקבורים בארץ, הם האדירים אשר
כל חפצי כם, ורק להם אני מחזיק טובה.
הגמרא מביאה דברי אגדה נוספים, מה שרבי עזרא השיב לרבי
פרידא: כיון דשמעיה דקאמר אדיר – מכיון ששמע רבי עזרא את
רבי פרידא דורש את הפסוק ואדירי כל חפצי כם, פתח ואמר,
כאשר פרע ה' למצרים והטביעם בים סוף, אמר הקב"ה יבא אדיר
ויפרע לאדירים מאדירים באדירים, כלומר, יבוא הקב"ה וינקום
את נקמת בני ישראל מהמצרים במים אדירים. רבי עזרא מפרש
את דבריו: יבא אדיר זה הקדוש ברוך הוא שנקרא אדיר, דכתיב
(שם צד) אדיר במרום ה', ויפרע לאדירים – וינקום למען אדירים,
אלו ישראל, שנאמר (שם טו א) ואדירי כל חפצי כם, וינקום

לקוטי שיחות

פורים

כרך לא, א

גם לכאורה דוחק (קצת) לפרש הכוונה לאכילת מאכלות אסורות – דהרי אמחז"ל⁷ שהמשתה הי' "כרצון איש ואיש"⁸ – כרצון מרדכי והמן⁹, וכן מפורש במדרש⁹ עה"פ⁸ "והשתי' כדת אין אונס" – "אין אונס ביין נסך", הרי שבהסעודה היו (גם) מאכלים כשרים; ואם כוונת הגמ' היא שבכ"ז אכלו בנ"י מאכלות אסורות, לא הו"ל לסתום אלא לפרש].

ב. יש מפרשים¹⁰, דמכיון שמשנתה זה עשה אחשוורוש על ביטול בנין המקדש (כדאיתא בגמ'¹¹ שלפי חשבוננו של אחשוורוש מלאו השבעים שנה דגלות בבל ובנ"י לא נגאלו – "אמר השתא ודאי תו לא מיפרקי" והוציא את כלי המקדש להשתמש בהם כו'), א"כ "כל מי שנהנה מאותה סעודה הוא יורה שהוא שמח על חורבן המקדש".

אבל לכאורה אין הענין מובן¹², שהרי המדובר כאן הוא אודות גזירת כל' ר"ל הכוללת גם את הטף (שאינם בני חיובא), וכמפורש במגילת אסתר¹³ שגזירת המן היתה על העם כולו, "מנער ועד זקן טף ונשים". וא"כ, בשלמא אם נתחייבו כלי' "מפני

א. איתא במס' מגילה¹: שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כלי'. . מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע. . א"כ שבשושן יהרגו שבכל העולם כולו אל יהרגו. . מפני שהשתחוו לצלם.

והנה החטא שבהנאה "מסעודתו של אותו רשע" בפשטות הוא אכילת מאכלות אסורות, וכדאיתא במדרש² שבנ"י "באו. . בספק (בסכנה). . על שאכלו מתבשיל הגוים". והתמי' מפורסמת³: וכי אכילת מאכלות אסורות חמורה כ"כ שבגללה יתחייבו כלי' היל"ת⁴!

[ובגמ' הקשו על טעם זה רק למה יהרגו "שבכל העולם כולו", היינו שבנוגע אלה של שושן עצמה מודים שהם ראויים לכלי'⁵].

גם יש לדייק בלשון הגמרא "שנהנו מסעודתו של אותו רשע", דמשמע שהחטא אינה האכילה אלא ההנאה⁶ מסעודת אחשוורוש.

מסעודתו של אחשוורוש***. ואולי בזה הכוונה (כמפורש במדרש שם לפני' ז') ש"אכלו ושתו ונשתכרו ונתקלקלו (בזנות)". משא"כ בגמ' דסתם, משמע שהחטא הי' בעצם ההנאה כו'. וראה תרגום לאסתר ד, א.

(7) מגילה שם בסוף העמוד.

(8) אסתר א, ח.

(9) אסתר"ר פ"ב, יג.

(10) הרי"ף לע"י שם. וראה גם מנות הלוי שם.

(11) מגילה יא, ב.

(12) וראה לקמן הערה 30.

(13) ג, יג.

(14) עיון יעקב לע"י שם.

(שאלוניקי, רפ"ז), וכן בדפוס 999"מ, תמ"ז. וכ"ה במדרש אבא גוריון שם. וראה לעיל סוף הערה 2.
(**) משא"כ בגמרא "אותו רשע", כנ"ל.

(1) יב, א. וראה שהש"ר פ"ז, ח.
(2) שהש"ר שם. ועד"ז בתנחומא (באבער) ס"פ בהר: שכולם היו ראויין להריגה שאכלו מתבשילי עובדי כוכבים (ובתנחומא לפנינו שם: מתבשילי המלך).

(3) ראה מפרשי הע"י שם. מנות הלוי בהקדמה בארוכה. אלשיך על מג"א (א, ח). ובכו"כ ספרי דרוש.

(4) ולהעיר, שביל"ש אסתר (רמז אלף מח, ממדרש אבא גוריון (א, ה)) – וג"כ בשם רשב"י (בעל המאמר בשהש"ר שם) – "שאכלו בשולי כותים" בעל כרחו". אלא שבגמ' דילן שנאמר ש"נהנו מסעודתו כו'" מוכח שהי' ברצונם [ורק על הטעם ד"השתחוו לצלם" אמרו ש"לא עשו אלא לפנים (מיראה. רש"י)].

(5) וראה בכמה מפרשים (הרי"ף לע"י שם. מנות הלוי שם. וראה רש"י אסתר (ד, א) ובשפ"ח שם. ועוד), שגם למסקנא יש בידם מה שנהנו מסעודתו כו', ועי' נתגלגל עליהם גם חטאם הראשון שהשתחוו לצלם (וראה לקמן הערה 48, השייכות דשני הענינים).

(6) באסתר"ר (פ"ז, יח) איתא ג"כ "מפני שנהנו ישראל

(*) שנינו מפני "הבקורת" וצ"ל "גוים", כבדפוס ראשון דהי"ל ש

המיוחדת "להמלט מיד המקרה" – ובמילא נשאר
מופקר למקרה²².

ויש לומר, שזוהי גם כוונת הרמב"ם (בריש
הלכות תעניות²³) בפירוש מש"נ²⁴ "והלכתם עמי
בקרי והלכתי (גם אני²⁵) עמכם בחמת קרי" –
"כלומר כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו אם
תאמרו שהיא קרי" ("דבר זה ממנהג העולם אירע
לנו וצרה זו נקרה נקריה"²⁶) אוסיף לכם חמת אותו
קרי" – שאין ר"ל (רק) שהקב"ה מוסיף בהעונש
והצרה, אלא שאז הנהגת הקב"ה כלפי האיש ההוא
היא באופן של "קרי", שמסולקת ממנו השגחתו ית'
המיוחדת, ובדרך ממילא נשאר "מופקר למקרה"²⁷.

ועפ"ז יש לבאר זה ש"נהנו מסעודתו של אותו
רשע" גרם לגזירת כלי" – כי אינו בגדר עונש על
חטא, אלא שזו היתה תוצאה טבעית מהנהגתם²⁸:
מעמדם ומצבם הטבעי של בני" לאחרי ש"גדל
המלך . . את המן . . וינשאהו . . מעל כל השרים
גו"²⁹ הי' בדומה ל"כבשה העומדת בין שבעים
זאבים"; והנהגתם (אף שהייתה לפני זמן – אבל
הוכיחה דמחשבתם והרגש שלהם הם) באופן של
"נהנו מסעודתו כו'" – שללה השמירה הנסית
ד"גדול הרועה".

כי העובדה שבני ישראל נהנו מזה ש"אותו
רשע" הזמין לסעודתו, הרי זו הוכחה³⁰
שמצאותו של רשע (אחשוורוש) הייתה חשובה

שהשתחו לזלם" ניחא, כמ"ש במפרשים¹⁴
ד"בע"ז שיך שפיר כלי" כמו בעגל דכתיב¹⁵ ואכלה
אותם כרגע¹⁶. אבל איך אפ"ל שעבור זה שנהנו
כו' והראו שהם שמחים על חורבן ביהמ"ק – תהי'
גזירת כלי" גם על אלה (הטף) שלא חטאו בזה¹⁷?
ג. ויש לבאר זה בהקדם משארז"ל¹⁸ שבני
נמשלו ל"כבשה (אחת) העומדת בין שבעים
זאבים", ו"גדול הרועה (הקב"ה) שמצילה
ושומרה". והיינו שהמצאם של ישראל בין האומות
הוא לפעמים באופן שקיומם הוא נסי למעלה מן
הטבע, בדומה ל"כבשה העומדת בין שבעים
זאבים", שאין מקום בטבע לקיומה, אלא שבחסדו
של הקב"ה ("גדול הרועה") מצילים ושומרים
בהנהגה נסית שלמעלה מהטבע.

אמנם, במה דברים אמורים שבני" נשמרים
בהשגחה מיוחדת ואין ה"שבעים זאבים" יכולים
לנגוע בהם – כאשר הנהגתם היא בהתאם לזה,
סומכים על הקב"ה שיצילם וישמרים. אבל כשהם
מנגידים לשמירה זו, על ידי שמחשיבים
(בהנהגתם) את ה"זאבים" וכוחותיהם הטבעיים –
הרי הם מפקיעים את עצמם ח"ו מהשמירה
הנסית¹⁹ ומכניסים עצמם תחת הנהגת הטבע.

[ע"ד ביאור הרמב"ם²⁰ במש"נ²¹ "והסתרת פני
מהם גו" ומצאוהו רעות רבות גו" על כי אין אלקי
בקרי מצאוני הרעות האלה" – בדרך מציאה,
דכאשר האדם מבדיל את עצמו מהשם, "השם
נבדל ממנו והוא אז מזומן לכל רע שאפשר
שימצאהו", היינו שהוא מסלק ממנו השגחתו

(22) ואי"ז סותר לענין ההשגחה פרטית – ראה לקו"ש ח"י"ח
ע' 199 ואילך.

(23) פ"א ה"ג.

(24) בחוקתי כו, כו"כח.

(25) כ"ה ברמב"ם לפנינו (דלא כלשון הכתוב). וראה ילקוט
שינויי נוסחאות ברמב"ם הוצאת פרענקל.

(26) ל' הרמב"ם הל' תעניות שם לפניו.

(27) ע"ד פירוש הכלי יקר בחוקתי שם, כד.

(28) ע"פ המבואר בפנים מתורצת שאלת המפרשים (מנות
הלוי שם. ענף יוסף לע"י שם. ועוד) – מדוע השאלה "וכי משוא
פנים יש בדבר" היא רק בנוגע להטעם ד"השתחו לזלם", ולא
להטעם ד"נהנו מסעודתו כו"? – כי חיוב כלי" מפני שנהנו כו'
אינו ענין של עונש על חטא, כ"א תוצאה טבעית מהנהגת בני",
ובמילא כאשר נשתנה מצבם של בני" – בטלה בדרך ממילא
הגזירה.

(29) אסתר ג, א.

(30) ועפ"ז אתי בפשטות סתימת לשון חז"ל "שנהנו מסעודתו
של אותו רשע" – דמשמעו שעצם ההנאה מסעודתו (איזו שותה)
של "אותו רשע" יש בה סיבה לגזירה זו (משא"כ לפירוש

(15) ל' הכתוב גבי עדת קרח (קרח טז, כא, יז, י). ובחטא העגל
נאמר "ואכלם" (תשא לב, י).

(16) ולהעיר גם מדין עיר הנדחת שגם הטף ונשים נהרגים
(רמב"ם הל' ע"ז פ"ד ה"ו. וראה כס"מ שם).

(17) בגאון יעקב לע"י שם, שזוהי הקושיא "שבכל העולם
כולו אל יתחייבו כל". אבל צ"ע, שהרי קושיא זו
(מדוע יתחייבו כלי") היא גם בנוגע להטף שבשושן עצמה,
כפנים.

(18) תנחומא תולדות ה. אסתר פ"י, יא. וראה פסיקתא רבתי
פ"ט.

(19) להעיר מענין אין קטיגור נעשה סניגור (ברכות נט, א.
וש"נ).

(20) מו"נ ח"ג פנ"א (קרוב לסופו).

(21) וילך לא, יז.

הקב"ה רצה שמזונו של אדם יתלבש ויבוא בכלי
טבעי, בדרכי הטבע, והטבע – הוא ית' קבעו
וטבעו בעולם, ולכן ציווה לאדם לעשות כלים
טבעיים לפרנסתו, אבל גוף מזונו של האדם הוא
רק "ברכת ה'" כנ"ל. ומכיון שכן, אין מקום
להחשיב העסק כשלעצמו, מאחר שכל עיקרו אינו
אלא כלי שבו שורה "ברכת ה'", ועיקר השתדלות
האדם צריכה להיות להכשיר ולעשות את עצמו
ראוי ל"ברכת ה'".

ובעומק יותר:

זה ש"ברכת ה' היא תעשיר" אינו רק משום
שמזונו של האדם (הבא לו על ידי עסקיו בדרכי
הטבע) תלוי אך ורק בהקב"ה (מנהיג הטבע) – אלא
עוד זאת, ועיקר – שבני ישראל אינם נתונים
מעיקרא תחת שלטון והנהגת הטבע; וכמבואר
בכמה מקומות, שבנ"י מקבלים חיותם משם הוי'
שלמעלה מן הטבע⁴⁰, והיינו שהוא ית' משגיח
ומנהיג את כל עניני ישראל בהשגחה מיוחדת
ובהנהגה נסית שאינה מוגבלת בחוקי הטבע⁴¹.

ולפי זה, מה שלקבלת ברכת ה' זו⁴² צ"ל מעשה
האדם ("אשר תעשה"), הוא רק משום שרצה הקב"ה
שהנהגה הנסית הזו תעבור על ידי הטבע, ולכן
הלביש "נסים" אלו בלבושי הטבע, עשי' בדרכי
הטבע – "בכל אשר תעשה". אבל עשי' זו היא רק
"לבוש" חיצוני לגמרי להשפעה דלמעלה
(שמקורה משם הוי' שלמעלה מן הטבע).

[והמחשיב את העסק שלו מבלי להרגיש כדבני
את הענין ד"ברכת ה' היא תעשיר" – למה הדבר
דומה? לאדם העוסק במרץ וביגיעת נפש בתפירת
כיסים להניח בהם כסף, אבל אינו עושה בעניני
עסק להשגת הכסף עצמו . . .].

ה. ומכל זה יובן גם במצבם של ישראל בימי
אחשוורוש:

1 אצלם עד כ"כ – שהשתתפותם בסעודתו היתה
2 נחשבת אצלם ל"כבוד" עד שנהנו מזה.
3 והשתתפותם בסעודה לא היתה מוכרחת (להיות
4 "אחשוורוש המולך"³¹ היו מחוייבים בכבוד
5 מלכות³²) – אלא עשו זאת מפני הנאתם (הזמנתם
6 לסעודה זו³³). ומכיון שבנ"י עצמם החשיבו את
7 ה"שבעים" זאבים" ונהנים מהכבוד ש"מקבלים"
8 מ"אותו רשע", הרי בזה גופא הם דוחים את
9 השמירה הנסית של "גדול" הרועה", ומכניסים
10 ומורידים עצמם תחת שלטון (הטבעי) של
11 ה"זאבים", השולל את קיומה של ה"כבשה"³⁴,
12 כנ"ל.

13 ד. ליתר ביאור – ובהקדמה:

14 ידוע מה שאמרו חז"ל³⁵ דאין סומכין על הנס,
15 והתורה אמרה³⁶ "וברכך ה"א בכל אשר תעשה"
16 דוקא – דאף ש"ברכת ה' היא תעשיר"³⁷, מ"מ אין
17 ברכה זו חלה על האדם כאשר הוא יושב "בטל"³⁸,
18 אלא מוטלת עליו החובה לעשות דבר מה עבור
19 פרנסתו, "אשר תעשה".

20 אמנם מאידך, עליו לידע ולהכיר שאין מלאכתו
21 אלא עשיית כלי³⁹, דהיינו, שהשתדלותו ועשייתו
22 אינם הסיבה והגורם המביא ומזמין לו מזונו
23 ופרנסתו, אלא שהם רק "כלי" לברכתו של הקב"ה,
24 שבו משפיע לו הקב"ה מזונו ופרנסתו. כלומר:

המפרשים הנ"ל סעיף ב אין חסרון בכך שהיא "סעודתו של
אותו רשע" בכלל, אלא סעודה זו דוקא, שעשה בתור משתה
ושמחה על חורבן הבית.

(31) ל' הכתוב – אסתר א, א.

(32) דהרי "גזר עליהם שיבואו כולם כו'" (אסתר פ"ז, יח).

(33) ראה גם מנות הלוי שם. יערות דבש ח"א דרוש ג (ז' אדר
תק"ד) ד"ה הביטו נא. ועוד. – וראה גם לקמן הערה 61 בדיוק
"נהנו".

(34) ולכן "נתחייבו כלי", גם הטף – ע"ד מ"ש במד"ב (ח"ג
פ"ח) "קל להרגם". – וראה לקו"ש ח"ח ע' 198 בנוגע לעדת
קרת.

(35) ראה שבת לב, א. פסחים סד, ב. זח"א קיא, ב. קיב, ב.
ועוד.

(36) פ' ראה טו, יח. – וראה בכ"ז ד"ה וברכך גו' במאמרי
אדה"ז – תקס"ח ח"ב (ע' תרמח ואילך); תקס"ח ח"א ע' קסה
ואילך. דרך חיים בהקדמה. סהמ"צ להצ"צ מצות תגלחת מצורע
פ"ב ואילך. קונטרס ומעין מאמר יז ואילך.

(37) משלי י, כב.

(38) ספרי (ויל"ש) עה"פ ראה שם.

(39) ראה בארוכה במקומות שצויינו בהערה 36. ד"ה וידעת
תרנ"ז (סה"מ תרנ"ז ע' נו ואילך). ועוד.

(40) ראה גם לקו"ש ח"ח ע' 200 ואילך. וש"נ.

(41) ראה סהמ"צ להצ"צ שם (קז, סע"א): בעסקו במד"מ יכוין
שמאמין שהשפע ברכת ה' היא כשארי הנסים הגלויים כמו
שהוריד המן כו'. וידוע פתגם אדמו"ר מהר"ש (נדפס בסה"מ
תש"ט ע' 21. ועוד) שפרנסה בזמן הזה היא כמו השפעת המן
כו'. – וראה בכ"ז לקו"ש ח"ח ע' 176 ואילך.

(42) משא"כ בנסים שאינם לבושים בטבע. ובמועדי השנה –
הגאולה דפסח. וראה לקמן סעיף ו.

32 (שהרי "לא הי' דבר נראה לעין שהוא למעלה
33 מהטבע" 49) —
34 דיש לומר, שזהו בהתאם לסיבת הגזירה בימים
35 ההם [שבני ישראל הורידו עצמם תחת ההנהגה של
36 דרכי הטבע, עד להנהגה של (אחשורוש — בהיותו)
37 אותו רשע, ועד "שנהנו מסעודתו של אותו
38 רשע" 50]:

39 נס המלוכש בטבע מלמדנו, שההנהגה הנסית
40 דלמעלה אינה מוגבלת ב"למעלה-מן-הטבע",
41 באופן המכריח שידוד מערכות הטבע, אלא יכולה
42 להתלבש גם בתוך לבושי הטבע עצמו.

43 החידוש בנס פורים, נס המלוכש בטבע, שהוא
44 נס כמו נס גלוי, שלכן מברכים הברכה "שעשה
45 נסים" הן בחנוכה (נס שאינו מלוכש בטבע) והן
46 בפורים (נס מלוכש בטבע), והיינו דמה שהציל
47 הקב"ה את בני בימי הפורים לא הי' באופן של
48 הנהגה טבעית, אלא בהנהגה נסית, שלכן "נראה
49 בחוש שכל הסבות היו רק למעלה מהטבע" 51 —
50 ואעפ"כ הנס התלבש בלבושי הטבע, כי גם
51 ב"טבע" דבני מלוכש "נס" שלמעלה מהטבע.

52 ז. שני קצוות אלו שמבקשים ודורשים מכאן"א
53 מישראל — מחד גיסא אין סומכין על הנס ועליו
54 לעשות בדרך הטבע דוקא, וביחד עם זה עליו
55 להכיר שכל הטבע שבחיו הוא רק "לבוש" וכל
56 עניניו באים מההנהגה הנסית דלמעלה — באו לידי
57 ביטוי בהשתדלותה של אסתר בביטול הגזירה 52:
58 מחד גיסא הלכה אל אחשורוש (בשליחותו של
59 מרדכי) "להתחנן לו ולבקש מלפניו על עמה" 53,
60 שבשביל כך היתה צריכה למצוא חן בעיניו, ובפרט
61 אשר (א) לא נקראה למלך "זה שלשים יום" 54, (ב)
62 בואה אל חצר המלך הפנימית 54 הי' ש"לא כדת" 55
63 וסכנת נפשות ממש ("אחת דתו להמית" 54),

1 בני הנמצאים בגלות תחת שליטת האומות
2 צריכים לתת כבוד למלכות 43 ודינא דמלכותא
3 דינא 44, ו"דרשו את שלום העיר. . והתפללו בעדה
4 וגו'" 45, כו'. ולכן, כאשר אחשורוש זימן את
5 היהודים לסעודה היו מוכרחים להשתתף (כפשוט
6 — כרצון איש זה מרדכי 46, באופן המותר,
7 במאכלים כשרים וכו').

8 אבל ביחד עם זה היתה צריכה להיות הידיעה
9 וההרגשה וההכרה הברורה, שקיומו של עם ישראל
10 אינו תלוי כלל באחשורוש ח"ו (אע"פ שהי' מולך
11 בכיפה 47), כ"א אך ורק בידי הקב"ה; ועוד זאת,
12 שקיומם של בני הוא בגדר נס המלוכש בטבע,
13 ולפעמים נס גלוי — ככבשה אחת בין שבעים
14 זאבים (כנ"ל), ד"גדול הרועה" ששומר את בני
15 ישראל בהנהגה נסית שלמעלה מן הטבע.

16 וזהו התוכן (הפנימי) במה שאמרו שחטאם של
17 בני ישראל הי' בזה ש"נהנו מסעודתו של אותו
18 רשע": השתתפותם בסעודה זו לא היתה מפני כבוד
19 המלכות וכיו"ב, אלא מפני שהחשיבו את
20 אחשורוש עד כ"כ שטעו לחשוב שקיומם תלוי 48
21 בחסדו של (המלך אחשורוש) רשע — היינו אדם
22 שהוא הפכו של קיום רצון בורא העולם! ולכן
23 הביאה האפשרות להשתתף בסעודתו להנאה
24 ותענוג.

25 ו. על פי הנ"ל בגדר חטאם של ישראל בימי
26 גזירת המן, יבואר היטב גם אופנו המיוחד של נס
27 ההצלה בימי פורים, שבו נשתנה מנס ההצלה בימי
28 חנוכה (ועאכו"כ — בגאולת מצרים) — שההצלה
29 דימי חנוכה היתה ע"י נסים גלויים שלמעלה מן
30 הטבע (מסרת גבורים ביד חלשים כו'), משא"כ
31 ההצלה דימי פורים באה על ידי נס המלוכש בטבע

(43) ראה רש"י ויחי מח, ב. שמות ה, ג. וארא ו, יג. בא יא,
ח. ועוד.
(44) נדרים כח, א (וש"נ). רמב"ם הל' גזלה ואבדה פ"ה הי"א
ואילך.

(45) ירמי' כט, ז. אבות פ"ג מ"ב.

(46) ראה לעיל סוס"א.

(47) מגילה יא, א"ב. תרגום שני בתחלתו.

(48) עפ"י יומתק הקשר בין שני הטעמים (וראה לעיל הערה
5) — "שנהנו מסעודתו כו'" ו"השתתחו לצלם" — כי גם הא
ד"נהנו מסעודתו כו'" הו"ע של ע"ז (בדקות), כידוע הביאור
במרז"ל (ע"ז ח, א) ישראל שבחול"ל עובדי ע"ז בטהרה הן (לקו"ת
אחרי כו, ג. ד"ה וידעת שם. ובכ"מ). — וראה גם מנות הלוי שם.

(49) לשון רבינו הזקן בתו"א מג"א (צג, סע"ג ואילך. ק, רע"א

ואילך). — וראה לקו"ש ח"י ע' 154 הערה 51.

(50) מבלי להזכיר (גם עכ"פ) "אחשורוש".

(51) תו"א שם צג, ריש ע"ד. ק, א.

(52) לכללות סעיף זה — ראה גם לקו"ש ח"א ע' 214 ואילך.

ח"א ע' 191 ואילך.

(53) אסתר ד, ח.

(54) שם, יא.

באופן זה, בודאי זהו רצונו יתברך, שיתעסקו בצרכי הגוף.

ובאה ההוראה מימי הפורים, דאף שצריכים להתעסק בעניני הגוף – הרי העסק צ"ל לא באופן של "הנאה", כי אין התעסקות זו אלא "לבוש" וטפל לעיקר תפקידו בעלמא דין; ההנאה והתענוג של איש ישראל צ"ל בחיי נשמתו, לימוד התורה וקיום המצות וכו', ואילו ההתעסקות בעניניו הגשמיים היא רק כדי שיהי' בריא ושלם ויוכל לעבוד את השם⁵⁹.

ובזאת ייבחן האדם אם עוסק בצרכי גופו לשם שמים, או לאו:

כאשר חיי נשמתו הם העיקר אצלו וחיי גופו הם טפל, וג"ז – כדי שיהי' הגוף בריא ושלם לעבוד את השם⁶⁰, אזי כל חיותו והנאתו הם בלימוד התורה וקיום המצוות, והתעסקותו בעניני הגוף הוא מתוך הכרח, עכ"פ – בלי הנאה⁶¹; אבל כשעושה חיי גופו עיקר, הרי כאשר בא לעניני נשמתו הוא אומר "מה חובתי ואעשנה"⁶²,

וא"כ בודאי שהיתה זקוקה לנשיאת חן מיוחדת. ויחד עם זה צמה "שלשת ימים לילה ויום"⁵⁵ – תענית ועינוי – שע"פ טבע גורם להעדר נשיאת החן⁵⁶. ולכאורה – ממנ"פ: באם ההצלה היתה צריכה לבוא על ידי השתדלות בדרכי הטבע – איך מתענין⁵⁷ – ומחלישה עי"ז האפשרות למצוא חן בעיני המלך? ואם סמכה אסתר שההצלה תבוא בדרך נס מלמעלה, ולכן גם ההשתדלות היא (רק) בזה שמתפללים להקב"ה (מתוך תענית שמדרכי התשובה היא) – איך נכנסה לסכנת נפשות ממש ללכת אל המלך?

וע"פ הנ"ל מובן, כי דוקא הנהגה כזו היא המבטלת ומתקנת החטא "שנהנו מסעודתו כו":

יסוד הטעות שגרם ל"הנאה" מסעודתו של אותו רשע הי' בכך שחשבו דכאשר נמצאים במצב שצריכים להשתדל בדרך הטבע, אזי "הממשלה" לחוקי הטבע ותלויים בהם – ובהנהגתה של אסתר הראתה להם בעליל, שהליכתה לאחשוורוש היא באופן של רק "לבוש" להצלה הבאה מלמעלה, באופן של נס למעלה מן הטבע. ולכן לכל לראש זקוקים לתפלה ותענית כדי להיות ראויים לנס זה; אולם מאחר שרצה הקב"ה שההצלה נסית דלמעלה תהי' לה אחיזה בדרכי הטבע, לכן ציווה עלי' מרדכי בדבר ה' – ללכת לאחשוורוש (ואף שסכנה בדבר).

ובמילא מובן שאין מקום להתחשב כ"כ בה"לבוש" (אם אינו בהתאם לגמרי עם כל הדרוש על פי דרכי הטבע)⁵⁸ – כי העיקר אינו הלבוש שבו באה ההצלה, כ"א סיבת ההצלה.

ח. אחת מההוראות שיש ללמוד מזה בעבודת כאו"א:

בנ"י נבראו נשמות בגופים, באופן שמוכרחים להתעסק בצרכי הגוף. ומכיון שהקב"ה בראם

(55) שם, טז.

(56) ראה ראב"ע שם, טז.

(57) להעיר משו"ע או"ח (סו"ס תקעא) דאנשי המלחמה מתענין לאחר המלחמה.

(58) ראה במקומות שנשמנו בהערה 36.

(59) עיין רמב"ם הל' דעות פ"ג. טושו"ע או"ח סרל"א. וראה הערה הבאה.

(60) כי היות הגוף בריא ושלם מדרכי (עבודת*) השם הוא (רמב"ם הל' דעות רפ"ד).

(61) ראה טור שם (בסוף הסימן) "ועל הדרך הזה** זקף רבינו הקדוש אצבעותיו למעלה . . ואמר . . שלא נהניתי מהם (כתובות קד, א) אלא לש"ש". ובשל"ה עשרה מאמרות מ"ח (נו, ב) ואילך בהגהה) דאף שלא פסק מעל שולחנו לא חזרת כו' (ע"ז יא, א. וכקושיית התוס' שם) – "לא עשה זה בשביל הנאה דהיינו שיהנה הגוף רק . . שיהי' חזק לעבודת הבורא, ואז הלשון . . מדויק שאמר לא נהניתי כלומר אע"פ שאכלתי לא עשיתי בשביל הנאה***" – בדוגמת הנת"ל בנדו"ד, שהחטא לא הי' בזה שאכלו מהסעודה כ"א בזה ש"נהנו מסעודתו".

(62) ל' חז"ל – סוטה כב, ב.

(*) לכאנ' כצ"ל, כמשנ"ת כמ"פ (לקו"ש ח"ב ע' 531. ועוד). (**) ולא ממש – שהרי זוהי הנהגת רבנו הקדוש, וכלשון אדה"ז שבהערה (בשוה"ג) שלאח"ז – אא"כ מי ואף שמעין זה שייך אצל כאו"א. ולכן הביאו אדה"ז בתניא. וראה שיחות ש"פ תשא תשכ"ח (הועתק גם בליקוט פירדש"ס כו' לתניא שם) שמתעם זה מדייק אדה"ז "רבינו הקדוש". ע"ש באורך.

(***) וי"ל שזוהי כוונת אדמו"ר הזקן בתניא (פ"ח) "ולכן צריך . . לנקותו ולטהרו מטומאתו שקיבל בהנאת עולם הזה . . אא"כ מי שלא נהנה מעוה"ז כל ימיו כרבינו הקדוש" – דאם כפי' התוס' (ע"ז שם) שהוא לא אכל מהחזרת כו' (רק אוכלי שולחנו) – מהי הרבותא בזה שהמתנהג ככה אינו צריך לחיבוט הקב"ה אלא – שאע"פ שאכל לא נהנה מזה, כדברי השל"ה שבפנים ההערה.

ומיסמך גאולה לגאולה⁶³, גאולת פורים
לגאולת פסח – ועד וכולל יציאה אמיתית ממצרי
והגבלות הגוף
– וכימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות⁶⁴,
בגאולה האמיתית והשלמה על ידי משיח צדקנו,
במהרה בימינו ממש.

(משיחות פורים תשכ"ב, תשכ"ז)

(63 מגילה ו, סע"ב.

(64 מיכה ז, טו.

1 ואילו כשהמדובר בנוגע לצרכי גופו, מושקע בהם
2 ועוסק בזה מתוך תענוג – "נהנין" מענייני נפשו
3 הבהמית.
4 וזהו הלימוד של ימי הפורים, שכל ההצלה של
5 ימים ההם היתה קשורה בזה, שהיהודים הכירו
6 שההנאה מ"סעודתו של אותו רשע" היא נגד עצם
7 קיומו (טבעו האמיתי) של עם ישראל, ועי"ז זכו
8 להצלה וגאולה,

המשך ביאור למס' מנחות ליום שני עמ' א

13 דווקא על המזבח החיצון, הא על מזבח הפנימי מקריב – מותר לו
14 להקטיר. ותו – ועוד יש לדייק, שעל מזבח החיצון דווקא יחיד הוא
15 דלא מקטיר, הא ציבור מקריבו – אבל הציבור מותר להם להקטיר.
16 והתנא – והרי לא כך שנינו, שכן אומרת הברייתא לענין קטורת
17 הסמים, יכול יהא יחיד מתנדב ומביא ביצא בה (נ-כמוהו) בנדבה,
18 וקורא אני בה בקיום נדבתו זו את הנאמר על כל המקיים נדבותיו
19 (רברים כג כד) 'מוצא שפתיך תשמר ועשית כאשר נדרת' וגו', תלמוד
20 לומר במזבח הקטורת (שמות ל ט) 'לא תעלו עליו קמרת ורה' וגו',
21 וקטורת היחיד וזה אצל מזבח הקטורת כי מצותו דווקא בקטורת
22 ציבור, לפיכך אסור להקטירה עליו. וממשיכה הברייתא: יכול לא
23 יהא יחיד בלבד מביא קטורת נדבה מפני שאין מביא חוקתו ביצא
24 בה – שאף בתורת חובה לא מצאנו בו שיהיה מביא קטורת כמוה,

1 על מזבח העולה שבעזרה במקום על מזבח הזהב שבהיכל וכפי
2 שיבאר בסמוך, זהו בלבד היתה קמרת שעתה ליהוד – שנדב
3 אותה יחיד ולא הציבור, והוקטרה על מזבח החיצון ולא על
4 הפנימי, והוראת שעה היתה, כי מעיקר הדין אין להקטיר כך.
5 מבררת הגמרא: היכא – היכן ומתי היה דבר זה. ומשיבה: אמר רב
6 פאסי, היה זה בנשיאים – בקטורת שהביאו נשיאי השבטים בחנוכת
7 המשכן, שנאמר בכל אחד מהם (במדבר ז יד ואילך) 'כף אחת עשרה
8 זרה מלאה קטרת', והקטירה על מזבח העולה. וחזן מהפעם
9 היתה לא מצאנו שהתנדב יחיד קטורת והקטירה על המזבח
10 החיצון.
11 מקשה הגמרא: מלשון הברייתא 'והוראת שעה היתה', אפשר
12 לדייק, אלא יחיד על מזבח החיצון הוא דלא – ליחיד אסור להקטיר

המשך ביאור למס' מנחות ליום שני עמ' ב

11 לא תהיה יפה. הגמרא דוחה את הלימוד של רב הונא: מתקוף לה
12 רב יוסף על רב הונא, אימא דכביש ליה ביקרא – הרי אפשר לומר,
13 שאופה את המנחה בערב שבת, וכדי שלא תתנפח ברוח יטמון
14 אותה בירקות כדי שלא ישלוט בה הרוח.
15 הגמרא מביאה מקור אחר לדין שאפיית המנחה דוחה את השבת:
16 דבי רבי ישמעאל תנא, נאמר בפרשת מנחה (שם) 'תעשה', ודרשו
17 שאפילו בשבת, ועוד דרשו ש'תעשה' ואפילו בטומאה –
18 שמקריבים מנחת כהן גדול אף אם היו הכהנים טמאים. אביי
19 אמר, אמר קרא – נאמר בפסוק של מנחת חביתין (שם יט יא), 'סלת
20 מנחה תמיד'

1 שתהיה מבושלת מעט, ומאידך גם צריך שתהיה נאה, ולכן כדי
2 שבשעת אפייתה תהיה נאה צריך לאפותה תחילה, ואחר כך
3 מטגנה, ואז אופה אותה שוב כדי לקיים את הדין לאפותה 'נא'.
4 הגמרא מבארת האם אפיית המנחה דוחה שבת: תנן ה'תם (לקמן צו),
5 חביתי בהן גדול, לישתן ועריכתן ואפייתן צריכות להיעשות בשבת
6 – בעזרה, ואף דוחות את השבת.
7 מבררת הגמרא: מנא הני מילי. משיבה הגמרא: אמר רב הונא, על
8 מנחת חביתין נאמר בתורה (שם) 'תופיני', ודרשו חכמים שהכוונה
9 שתאפינה בצורה שהיה תהיה נאה, ואי אפי לה מאתמול אינשה
10 לה – ואם יאפה את המנחה בערב שבת, הרי תתנפח ברוח ושוב

ילקוט לוי יצחק על התורה

יצתה תקיעת שופר ורדיית הפת, שהיא חכמה ואינה מלאכה³¹.

יש לבאר את הקשר בין שופר לפת,

כי רדיית הפת מן התנור, שיהיה מזה לאכול, תלויה בתקיעת שופר. והיינו כשישראל תוקעים בשופר, נמשך להם מזונות. וכמאמר רז"ל⁸ כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה.

זהו דכתיב⁹ תקעו בחודש שופר. . כי חוק לישראל הוא - על ידי תקיעת שופר נעשה חוק ומזון, היינו פת לחם, כמו שכתוב¹⁰ הטריפני לחם חוקי.

וטעם הדבר הוא, כי שופר הוא בבינה (שהרי הוא מאילול של יצחק¹¹, גבורה, ובינה היא מקור הגבורות, ככתוב¹² אני בינה לי גבורה), ופת הוא בחכמה (כי לחם הוא חסד). ומכיון שחכמה ובינה הם תרין רעין דלא מתפרשין¹³, לכן, כשיש שופר, בינה, יש פת, חכמה.

(ליקוטים ואגרות עמ' רפא, עמ' רפז)

דאמר רבה, הכל חייבין בתקיעת שופר ואין הכל בקיין בתקיעת שופר, גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד ויעבירונו ד' אמות ברשות הרבים. והיינו טעמא דלולב והיינו טעמא דמגילה¹⁴.

וסימנך, ויבא יעקב שלם עיר שכם¹⁵:

שלם - ראשי תיבות שופר לולב מגלה.

שכם - שכם, כתף, חיצוניות ואחוריים, הוא בחינת שכחה¹⁶. רמז יש כאן, שבשלשה דברים אלו תתכן שכחה. ובעל המאמר הוא רבה - סופי התיבות של שופר לולב מגלה.

(ליקוטים ואגרות עמ' רסב)

כמה שיעור תקיעה. . כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן.

שיאחזנו בידו - הוא על דרך האוחז ביד מדת משפט¹, כי השופר הוא מאילול של יצחק², גבורה.

והחסד של אברהם והרחמים של יעקב ממתיקים אותו משני צדדיו: לכאן - לאברהם, שהוא לפני יצחק. ולכאן - ליעקב, שהוא אחרי יצחק.

וירא³ ה' לכא⁴ ולכא⁵ - גימטריא אברהם יעקב⁶.

י"ד - מספר דו"ד, כי המכוון היא להמשיך למלכות, מדתו של דוד המלך. כמאמר⁷ כדי שתמליכוני עליכם. . ובמה בשופר.

(ליקוטים ואגרות עמ' שנה)

כל מלאכת עבודה לא תעשו, יצתה תקיעת שופר. . שהיא חכמה ואינה מלאכה⁴.

מלאכה - היא בירור הניצוצות של עולם התהו, שנפלו בשבירה. השבירה היתה בז"א ובמלכות, ואותם צריכים לתקן, אך לא במוחין⁵, ולכן בהם לא שייכת מלאכה, רק חכמה, היינו מוחין בכלל.

זהו שתקיעת שופר היא חכמה ולא מלאכה, כי היא מגיעה בחכמה ובינה - דכתיב השופר עצמו הוא בינה, והקול היוצא ממנו הוא חכמה.

זהו דכתיב⁶ מן המיצר קראתי י"ה ענני במרחב י"ה, דקאי על השופר, שצדו אחד צר וצדו השני רחב⁷, וכתיב שם י"ה דוקא, שהוא חכמה ובינה.

(ליקוטים ואגרות עמ' רעט)

(8) ביצה טז, א.

(9) תהלים פא, ד.

(10) משלי ל, ח. ביצה שם.

(11) ראש השנה טז, א.

(12) משלי ח, יד.

(13) זח"ג ד, א.

(14) ראש השנה כט, ב.

(15) וישלח לג, יח.

(16) לקוטי תורה במדבר יח, ג. תניא ד"ה דוד זמירות קרית להו.

(1) תפלת מוסף של ימים נוראים.

(2) ראש השנה טז, א.

(3) שם.

(4) פנחס כט, א. ראש השנה כט, ב.

(5) ???

(6) תהלים קיח, ה.

(7) ראה זח"ב ס, א.

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

פרוש: יש להתבונן בתכלית ומטרת הגלות ("אשא עיני"). שהיא העליה שתהיה בגאולה העתידה. ואז הרי גם במצב שבו שואלים "מאין יבא עזרי", בגלל החשף הכפול והמכפל של סוף הגלות. הרי לא זו בלבד שאין מתפעלים מחשף הגלות. אלא עומדים במצב של שמחה גלויה ("שיר המעלות").

(ע"פ לקוטי שיחות ח"כ עמ' 127. מתוך לקראת שבת)

שְׁלֵבִים בְּהַתְרַת הַמַּאֲכָלִים

"למה נקרא שמו חזיר שעתיד הקדוש ברוך הוא להחזירו לנו" (של"ה פ'שט ח"י שרה)

הכונה היא לתקופה הראשונה לעתיד לבוא, כשהיה עדין 'אסור' ו'טמא' (ראה אגרת הקדש סימן כו) שאז רק חזיר אף לאחר מכן כש'קים היעוד' ו'את רוח הטמאה אעביר מן הארץ' תבטל כל ה'מרכבה טמאה' (גמל שפן ארנבת וכו').

(אגרות קודש ח"כ עמ' קנג. מתוך לקראת שבת)

חדוש הסמיכה לפני ביאת המשיח

הרמב"ם מחדש בהלכות סנהדרין (פרק ד הלכה יא) וזה לשונו: "נראין לי הדברים שאם הספימו כל החכמים שבארץ ישראל למנות דינים ולסמך אותם הרי אלו סמוכים", כלומר, שחדוש הסמיכה לעתיד לבוא - "ואשיבה שפטיה כבראשנה" - יכול להעשות על ידי פעלתם של ישראל עצמם, אפלו לפני ביאת משיח ובגן בית המקדש.

(תו"מ מנחם ציון ח"א ע' 144. מתוך לקראת שבת)

"יהודי" ו"גלות" הם שני דברים הפכיים

יהודי צריך לדעת שבמצב אין לו שיכות למצב של גלות. "יהודי" ו"גלות" הם שני דברים הפכיים, תרתי דסתרי! ובמילא, בידעו שנמצא עדין בגלות - עליו לעשות את כל התלוי בו כדי לסיים את העבודה דזמן הגלות, ולבוא תכף ומיד לגאולה האמתית והשלמה.

(התועדויות תשמ"ה ח"ג ע' 1532. מתוך לקראת שבת)

חשיבות חנוך ילדי ישראל

לעתיד לבא נאמר (ישעיהו מד, ג) "אצק רוחי על זרעך וברכתי על צאצאיה". והכונה בזה, בפשטות, היא לילדים וילדות כפשוטו.

ומכיון שכל הגלויים דלעתיד תלויים במעשינו ועבודתנו עכשו (תנאי פרק לז), מוכן גדל הנחיצות בחנוך ילדי ישראל לתורה.

(שיחת ש"פ וירא תשמ"מ. מתוך לקראת שבת)

"מושיען של ישראל" הולך וגדל

מיד ברגע שלאחרי חרבן בית המקדש "נולד מושיען של ישראל" (ראה ירושלמי ברכות פרק ב הלכה ד. ובכמה מקומות), ומאז ועד היום [הנה ככל שמתארכת הגלות, גם "מושיען של ישראל"] הולך וגדל כו' (ובפרט על ידי עבודתם של ישראל במשך הדורות), עד לתכלית העלוי.

(ע"פ ספר השיחות תשמ"ז ח"א ע' 225, הערה 99. מתוך לקראת שבת)

ענינה של תשובה

"ישראל עושים תשובה ומיד הן נגאלים" (רמב"ם הלכות תשובה פרק ז הלכה ה).

הטעם לכך שהגאולה באה על ידי תשובה דוקא, הוא לא רק כדי למחוק את חטאי ישראל, המעכבים את הגאולה, אלא שענין הגאולה עצמו דורש עבודת התשובה. שכן, עקר התשובה בא מצד בחינת יחידה שבנפש (שלקן יכולה תשובה לתקן את הפגמים שנעשו בנפש, בכוחות הגלויים שלה), ועל ידי עבודה זו ממשיכים את הגאולה, שענינה גלוי בחינת "יחידה", אלקות שלמעלה מסדר השתלשלות.

(לקוטי שיחות ח"ד ע' 1071. מתוך לקראת שבת)

'אשא עיני' - לגאולה!

על הפסוק (תהלים קכא, א) "אשא עיני אל ההרים" אמרו רבותינו זכרונם לברכה (תנחומא סוף פרשת תולדות) "זה משיח בן דוד".

פרשת תשא

~ יום ראשון י"ב אדר ~

ל (יא) וידבר יהוה אל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יא ומליל יי עם מֹשֶׁה למיָמֹר:

(יב) כִּי תִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתַנוּ
אִישׁ כֶּפֶר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בַּפֶּקֶד אַתָּם וְלֹא־יְהִי
בָהֶם נֶגֶף בַּפֶּקֶד אַתָּם:

יב ארי תקבל ית חשבון בני ישראל
למִנְיָהוֹן וְיִתְּנוּן גֹּבֶר פָּרֶקֶן נַפְשׁוֹהֶם כְּדָם יי
כד תמני יתהון וְלֹא יְהִי בְהוֹן מוֹתָא כד
תמני יתהון:

השקלים ותדע מנינם. ולא־יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף •
שֶׁהַמִּנְיָן שׁוֹלֵט בּוֹ עֵין הָרַע, וְהַדָּבָר בָּא עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ
שֶׁמַּצִּינוּ בִּימֵי דָוִד.

יג • כִּי תִשָּׂא • לשון קבלה, כתרִגוֹמוֹ, כְּשֶׁתַּחֲפֹץ
לְקַבֵּל סָכּוּם מִנִּינָם לְדַעַת כְּמָה הֵם, אַל תִּמְנָם לְגַלְגֵּלָת, אֲלֹא
יִתְּנוּ כָל אֶחָד מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל, וְתִמְנָה אֶת

~ נקודות משיחות קודש ~

מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת בְּתוֹצָאָה מִקִּירֹב פְּנִימִי

קָשֶׁר עִם הַקֶּבֶ"ה, אָבֵל בְּאֵמֶת יֵשׁ לְכָל נֶפֶשׁ "אֵשׁ" ("א"
פִּייעֶרֶל") שֶׁהִיא עֶצֶם הַנֶּשְׁמָה ("נִקְדַּת הַיְּהוּדוֹת")
שֶׁקְשׁוּרָה לַהֲקֶבֶ"ה בְּכָל מִצְבַּ שִׁיְהִיָּה, וְאֶפִּילוֹ חֹטֵא שֶׁל
עֲבֻדָּה־זָרָה לֹא מְסִיר וּמִנְתֵּק קָשֶׁר זֶה, וּמִצַּד זֶה יֵשׁ כְּפָרָה
גַּם עַל חֹטֵא כְּזֶה.
וְקָשֶׁר זֶה נִמְצָא לֹא רַק בְּעֶצֶם הַנֶּשְׁמָה, אֲלֹא "מִטְבַּע שֶׁל
אֵשׁ" זֶה הִיָּה "מִשְׁקָלָה מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל", שֶׁלֹּא זֶה עֲשֵׂה
הַקֶּבֶ"ה מִשְׁקָל גִּשְׁמִי, דְּמִכִּינּוֹן שֶׁגַּם פְּעוּלוֹתָיו שֶׁל הָאָדָם
בָּאוֹת מֵעֶצֶם חִיּוּתוֹ – עֶצֶם הַנֶּשְׁמָה – לְכֵן גַּם בְּנִתְיִנָּה
מִטְבַּע גִּשְׁמִית, נִמְצָא הַ"מִטְבַּע שֶׁל אֵשׁ" – הַקָּשֶׁר הַפְּנִימִי
עִם הַקֶּבֶ"ה, וְלְכֵן מִכְפָּרַת הַנִּתְיִנָּה עַל חֹטְאָיו.

(ע"פ לקו"ש כרך טו עמ' 390 ואילך – מִתּוֹךְ לִקְרֹאת שַׁבָּת)

וְנָתַנוּ אִישׁ כֶּפֶר נַפְשׁוֹ לַה' . . . זֶה | יִתְּנוּ . . . מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל.
הֲרָאָה לוֹ כְּמִין מִטְבַּע שֶׁל אֵשׁ וּמִשְׁקָלָה מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל,
וְאָמַר לוֹ כְּזֶה יִתְּנוּ (ל, יב"ג. ובפירוש רש"י)
וְהַקְשׁוּ, כְּמָה נִתְקַשְּׁה מֹשֶׁה רַבִּינוּ עַל־יְהוָה שֶׁלֹּא עַד
שֶׁהֲצִרֵף הַקֶּבֶ"ה לַהֲרֹאוֹת לוֹ מִטְבַּע שֶׁל אֵשׁ?
וְיֵשׁ לוֹמַר דְּבִאֵמֶת תְּמִיחַת מֹשֶׁה הִיָּתָה, שֶׁמִּחֲצִית הַשֶּׁקֶל
הָרִי בָּאָה לְהִיּוֹת כּוֹפֵר לְנֶפֶשׁ עַל חֹטֵא הַעֲגָל, דְּלִכְאוּרָה
בְּחֹטֵא כְּזֶה שֶׁנִּכְרַחֲתִים עַל־יְדִיָּהּ לְגַמְרִי רַחֲמָנָא־לְצֻלָּן
מִהַקֶּבֶ"ה, וְאִיךָ יִתְּכֵן שֶׁחֹטֵא כְּזֶה כּוֹפֵר עַל יְדֵי נִתְיִנָּה
מִטְבַּע?
וְלְכֵן הֲרָאָה לוֹ הַקֶּבֶ"ה מִטְבַּע שֶׁל אֵשׁ שֶׁמִּשְׁקָלָה מִחֲצִית
הַשֶּׁקֶל, לְלַמֵּד שֶׁאֵף שֶׁבְּחִיצוֹנִיּוֹת נִרְאָה שֶׁאֵין לָאָדָם כְּזֶה

ספור

וְהוּא רַחוּם וְכֹפֵר עֲוֹן (ע"פ תהלים עח, לה),
כְּאָמְרוֹ "לְכַפֵּר עַל נַפְשֵׁיכֶם" (פסוק טו).
וְלִזֶּה אָמַר, תוֹרָה יג

כְּאָמְרָם "אֵין מִיתָה בְּלֹא חֹטֵא" (שַׁבָּת
נח, א). וּבִכְּכֵן כָּל מִנְיָן הוּא מְזַכֵּר עֲוֹן
(ע"פ יחזקאל כא, כח), לְכֵן יֵאוֹת שִׁיתֵּן כָּל
אֶחָד כֶּפֶר נַפְשׁוֹ לְכַבּוֹד הָאֵל יִתְבָּרֵךְ,

ל (יב) כִּי תִשָּׂא, וְנָתַנוּ אִישׁ כֶּפֶר
נַפְשׁוֹ. כִּי הִכְרַח הַמִּנְיָן בְּאִישֵׁי הָאָדָם
הוּא מִצַּד הַשְׁתַּנּוּת הַקּוֹרָה בְּאִישֵׁיו
מִהִיָּה וְהַפְסָד, וְזֶה בְּסִבַּת חֲטָאָם,

יגדין יתנון כל דעבר על מניניא פלגות
סלעא בסלעי קודשא עסרין מעין סלעא
פלגות סלעא אפרשותא קדם יי:

(יג) וְזֶה יִתְּנוּ כָּל־הָעֵבֶר עַל־הַפְּקוּדִים מַחְצִית הַשֶּׁקֶל
בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחְצִית הַשֶּׁקֶל
תְּרוּמָה לַיהוָה:

ושדה אחזה. עשרים גרה השקל. עכשו פרש
לך במה הוא. גרה. לשון מעה, וכן (שמואל א ב):
"יבוא להשתחוות לו לאגרות כסף וכפר-לחם".
עשרים גרה השקל. שהשקל השלם ארבעה
וזזים, והוזז מתחלתו חמש מעות, אלא באו
והסיפו עליו שתות, והעלוהו לשש מעה כסף,
ו"מחצית השקל" הנה שאמרתי לך, יתנו "תרומה
לה".

כ"י וְזֶה יִתְּנוּ (שמות רבה) הִרְאָה לוּ כְּמִין מִטְבֵּעַ
שֶׁל אֵשׁ וּמִשְׁקָלָהּ מַחְצִית הַשֶּׁקֶל, וְאָמַר לוֹ: כִּזֶּה
יִתְּנוּ. הָעֵבֶר עַל־הַפְּקוּדִים. דָּרָךְ הַמּוֹנִין מַעֲבִירִין
אֶת הַנִּמְנִין זֶה אַחֵר זֶה, וְכֵן (ויקרא כז): "כָּל אֲשֶׁר
יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט", וְכֵן (ירמיה לג): "תַּעֲבֹרְנָה הַצֵּאֵן
עַל־יְדֵי מוֹנֶה". מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ.
בַּמִּשְׁקָל הַשֶּׁקֶל שֶׁקֶצְבָּתִי לָךְ לַשֶּׁקֶל בּו שְׁקָלִי
הַקֹּדֶשׁ, כְּגוֹן שְׁקָלִים הָאֲמֹרִין בַּפְּרָשָׁת עֲרֻכִין

~ נקודות משיחות קודש ~

התלמיד וְעָשָׂה כְּפִי שְׁלֹמֹד, אֵךְ אֵת הָאֵשׁ לֹא הֵצִיתָ...
מִיָּכָן שֶׁהִזְקֵב וְהִפְסֵף נִוְתָרוּ כְּפִי שֶׁהֵם.
לְפִיכֹךְ הִרְאָה הַקֹּב"ה לְמִשָּׁה מִטְבֵּעַ שֶׁל אֵשׁ, לְלַמְּדֵנוּ:
נְתִינָת מִטְבֵּעַ בְּלִבְד אֵינָה יְכוּלָה לְשִׁמֵּשׁ כְּפָר־נֶפֶשׁ; אֵךְ
כְּשֶׁנִּוְתָּנִים מִטְבֵּעַ שֶׁל אֵשׁ, בְּחִיּוֹת וְהִתְלַחְבוֹת הַבָּאוֹת
מֵעֵצִים הַנֶּפֶשׁ שֶׁנִּמְשָׁלָה לָנֶר ("נֶר ה' נִשְׁמַת אֲדָם"), אֲזִי
בִּכְחַת הַמִּטְבֵּעַ לְכַפֵּר עַל הַנֶּפֶשׁ.

(לקוטי שיחות' כרך ג, עמוד 529)

שְׁלוֹשָׁה דְּבָרִים שָׁמַע מִשָּׁה מִן הַקֹּב"ה וְהִרְתִּיעַ לְאַחֲרָיו...
כִּינֵן שֶׁאָמַר לוֹ וְנִתְּנוּ אִישׁ כְּפָר־נֶפֶשׁוֹ, אָמַר מִשָּׁה: מִי יוּכַל
לִיתֵן כְּפָר־נֶפֶשׁוֹ?... נִטַּל הַקֹּב"ה כְּמִין מִטְבֵּעַ שֶׁל אֵשׁ
מִתַּחַת כֶּסֶף הַכְּבוֹד וְהִרְאָה לוֹ לְמִשָּׁה: זֶה יִתְּנוּ, כִּזֶּה יִתְּנוּ
(במדבר רבה פרשה יב)

לְמָה הַדָּבָר דּוּמָה? לְאָדָם שֶׁהִחְלִיט לְלַמֵּד אֶת מְלָאכָת
הַצּוּרְפוֹת. הֵלֶךְ אֲצֵל צוּרָה, וְהֵלָה לְמַדּוֹ אֶת כָּל הַמְּלָאכָה.
אֵךְ דָּבָר אֶחָד – הַמּוֹבֵן מֵאֲלֹי – לֹא אָמַר לוֹ: שִׁישׁ
לְהֵצִית תַּחְלָה אֶת הָאֵשׁ מִתַּחַת לְכֶסֶף אוֹ הִזְקֵב. הֵלֶךְ

יד כל דעבר על מניניא מבר עסרין שניין
וילעלא יתן אפרשותא קדם יי:

(יד) כָּל הָעֵבֶר עַל־הַפְּקוּדִים מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה
וּמַעֲלָה יִתֵּן תְּרוּמַת יְהוָה:

כ"י מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה. לְמַדָּךְ כָּאֵן שָׂאִין פְּחוֹת מִבְּנֵי־עֲשָׂרִים יוֹצֵא לְצָבָא וְנִמְנָה בְּכָלֵל אֲנָשִׁים.

טו דעתיר לא יסגי ודמסכן לא יזער
מפלגות סלעא למתן ית אפרשותא קדם יי
לכפרא על נפשתיכון:

(טו) הָעֲשִׂיר לֹא־יִרְבֶּה וְהִדֵּל לֹא יִמְעִיט מִמַּחְצִית
הַשֶּׁקֶל לִתֵּת אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֵׁיכֶם:

"וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֲדָה מֵאֵת כֶּכֶר", וּמֵהֶם נַעֲשֶׂה
הָאֲדָנִים, שֶׁנֶּאֱמַר "וַיְהִי מֵאֵת כֶּכֶר הַכֶּסֶף וְגו'".
וְהַשְּׂנִית אֵף הִיא עַל־יְדֵי מִנִּין, שֶׁמִּנְאֵן מִשְׁהוּקֵם
הַמִּשְׁכָּן, הוּא הַמִּנִּין הָאֲמֹר בְּתַחֲלַת חֲמֵשׁ הַפְּקוּדִים
(במדבר א): "בְּאַחַד לְחֹדֶשׁ הַשָּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשְּׂנִית", וְנִתְּנוּ
כָּל אֶחָד מַחְצִית הַשֶּׁקֶל, וְהֵן לְקִנּוֹת מִהֵן קֶרֶבְנוֹת

כ"י לְכַפֵּר עַל־נַפְשֵׁיכֶם • שֶׁלֹּא תִנְגְּפוּ עַל־יְדֵי
מִנִּין. דָּבָר אַחֵר: "לְכַפֵּר עַל נַפְשֵׁיכֶם", לְפִי שְׁרָמְזוּ
לָהֶם כָּאֵן שְׁלֹשׁ תְּרוּמוֹת, שֶׁנִּכְתַּב כָּאֵן תְּרוּמַת ה',
שְׁלֹשׁ פְּעָמִים: אַחַת, תְּרוּמַת אֲדָנִים, שֶׁמִּנְאֵן
כְּשֶׁהִתְחִילוּ בְּנִדְבַת הַמִּשְׁכָּן, וְנִתְּנוּ כָּל אֶחָד וְאֶחָד
מַחְצִית הַשֶּׁקֶל וְעָלָה לְמֵאֵת הַכֶּכֶר, שֶׁנֶּאֱמַר (לקמן לח):

ספורט

(טו) הָעֲשִׂיר לֹא יִרְבֶּה וְהִדֵּל לֹא יִמְעִיט. כִּי כִּזֶּה לֹא נִכָּר שׁוֹעַ לְפָנֵי דָל ("ע"פ איוב לד, יט). תורה טז

והשלישית, היא תרומת המשכן, כמו שנאמר (לקמן לה): "כל מרים תרומת כסף ונחשת" ולא היתה יד כלם שוה בה, אלא איש איש מה שנדבו לבו.

טו ותסב ית כסף כפורה מן בני ישראל ותתן יתה על פלחן משכן זמנא ויהי לבני ישראל לדכרנא קדם יי לכפרא על נפשתיכון:

וחמשים, שהרי בכסף פקודי העדה נאמר פן, ובחמש הפקודים אף בו נאמר פן (במדבר א): "ויהיו כל הפקודים שש מאות אלה ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים". והלא בשתי שנים היו, ואי אפשר שלא היו בשעת מנין הראשון בני י"ט שנה שלא נמנו, ובשנה נעשו בני עשרים? תשובה לדבר, אצל שנות האנשים – בשנה אחת נמנו, אבל למנין יציאת מצרים – היו שתי שנים, לפי שליציאת מצרים מנין מניסן, כמו ששנינו במסכת ראש השנה, ונבנה המשכן בראשונה, והוקם בשניה, שנתחדשה שנה באחד בניסן. אבל שנות האנשים מניין למנין שנות עולם המתחילין מתשרי, נמצאו שני המנינים בשנה אחת, המנין הראשון היה בתשרי, לאחר יום הכפורים שנתרצה המקום לישראל לסלח להם, ונצטוו על המשכן, והשני באחד באיר. על-עבדת אהל מועד. הן אנשים שנעשו בו.

צבור של כל שנה ושנה, והשוו בהם עניים ועשירים, ועל אותה תרומה נאמר: "לכפר על נפשתיכם", שהקרבנות לכפרה הם באים.

(טז) ולקחת את-כסף הכפרים מאת בני ישראל ונתת אתו על-עבדת אהל מועד ויהי לבני ישראל לזכרון לפני יהוה לכפר על-נפשתיכם: פ

כז ונתת אתו על-עבדת אהל מועד. למדת, שנצטוו למנותם בתחלת נדבת המשכן אחר מעשה העגל, מפני שנכנס בהם מגפה, כמו שנאמר (לקמן לב): "ויגף ה' את העם", משל לצאן החביבה על בעליה, שנפל בה דבר, ומשפסק, אמר לו לרועה: בבקשה ממך, מנה את צאני, ודע כמה נותרו בהם, להודיע שהיא חביבה עליו. ואי אפשר לומר שהמנין הזה הוא האמור בחמש הפקודים, שהרי נאמר בו (במדבר א): "באחד לחדש השני", והמשכן הוקם באחד לחדש הראשון, שנאמר (לקמן ב): "ביום החדש הראשון באחד לחדש תקים וגו'", ומהמנין הזה נעשו האדנים, משקלים שלו, שנאמר (לקמן לה): "ויהי מאת כפר הכסף לצקת וגו'", הא למדת, ששתיים היו: אחת בתחלת נדבתן אחר יום הכפורים בשנה הראשונה, ואחת בשנה שניה באיר, משהוקם המשכן. ואם תאמר: וכי אפשר שבשניהם היו ישראל שוים שש מאות אלה ושלשת אלפים וחמש מאות

יו ומליל יי עם משה למימר:

(י) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

יח ותעבד פיורא דנחשת וביססה נחשא לקדוש ותתן יתה בין משכן זמנא ויבין מדבחא ותתן תמן מניא:

(יח) ועשית פיור נחשת וכנו נחשת לרחצה ונתת אתו בין-אהל מועד ובין המזבח ונתת שמה מים:

כנגד אור שבין המזבח והמשכן, ואינו מפסיק כלל ביניהם, משום שנאמר (לקמן ב): "ואת מזבח העולה שם פתח משכן אהל-מועד", כלומר מזבח לפני אהל מועד, ואין פיור לפני אהל מועד, הא כיצד? משום קמצא כלפי הדרום, כך שניה ב'זבחים'.

כז פיור • כמין דוד גדולה, וזה דדים המריקים בפיהם מים. וכנו • כתרגומו: "ובסיסה", מושב מתקן לכיור. לרחצה • מוסב על הכיור. ובין המזבח • מזבח העולה, שכתוב בו שהוא לפני פתח משכן אהל מועד, והיה הכיור משוף קמצא ועומד

יט ויקדשון אהרן ובניו מנה ית ידהו וית רגליהו:

(יט) ורחצו אהרן ובניו ממנו את-ידיהם ואת-רגליהם:

(יח) ועשית פיור. גם זה הפלי לא היתה הפונה בו להשפין שכינה במקדש כענין הפונה באותם הכלים, להכין את הכהנים לעבודתם. תורה יט

וְיָדֵיכֶם וְאֶת־רַגְלֵיכֶם • בְּכַת אַחַת הָיָה מִקְדָּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, וְכָף שְׁנֵינֹו ב'זָבָחִים': כִּיצַד קָדוֹשׁ יָדִים וְרַגְלִים? מִנִּיחַ יָדוֹ הִמְנִית עַל גְּבִי רַגְלוֹ הִמְנִית, וְיָדוֹ הִשְׁמָאלִית עַל גְּבִי רַגְלוֹ הִשְׁמָאלִית, וּמִקְדָּשׁ.

~ נקודות משיחות קודש ~

מדוע בזמננו רוחצים גם את הפנים?

מקום משפן הפחות הנעלים שבו, כח השכל, חוש הראיה והשמיעה והדבור וכיוצא בזה. ועל־פי־זה יש לפרש החלוק בין קדוש הפנים להרחיצה לפני התפלה. דבזמן הבית היו ישראל במצב נעלה, וכוחותיהם הנעלים – שכלם ומדותיהם היו תמיד בלתי לה' לבדו, ולא היו צריכים לקדש ולטהר את ה"פנים" כי בוחות אלו היו טהורים ממילא. ורק ידיהם ורגליהם שבהם התעסקו בעובדין דחול ובאכילה ושתייה, היו נצרכים לקדוש וטהרה. מה־שאינ־כן בזמננו, ישנם מצבים בהם האדם משקיע גם את שכלו ולבו בענייני עולם הזה, ולכן לפני התפלה על האדם לטהר לנקות ולקדש גם את "פניו" בהכנה לתפלה, למצן יוכל לעמוד לפני קונו בקדושה ובטהרה. (על־פי 'לקוטי שיחות' כרך לא, עמוד 184 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

בפרשתנו מובא הצווי על עשיית הפיור "ועשית פיור גו' ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם" (ל, יח"ט). ומצינו ב'ראשונים' (ראה שאלות־תשובות הרשב"א חלק א סימן קצ"א, ועוד) שקשרו את קדוש הפנים ידיהם ורגליהם לפני העבודה, עם החיוב לרחץ גופו לפני התפלה. והנה כתב הרמב"ם (הלכות תפילה פרק ד הלכה ג) "שחרית רוחץ פניו ידיו ורגליו ואחר־כך יתפלל". ויש לענן לשיטתו, מה טעם שבהצית הפנים נצטוו לרחץ "את ידיהם ואת רגליהם" בלבד, ולפני התפלה יש לרחץ גם את הפנים. ויש לבאר זה בדרך הדרוש: החילוק בין הפנים להידיים ורגליים הוא, שבהידיים ורגליים שוכן כח העשייה של האדם, מה־שאינ־כן הפנים הם

כפמייע להיון למשפן זמנא וקדשון מ'א ולא ימותון או במקרבהון למדפחא לשמשא לאסקא קרפנא קדם יי:

(כ) בְּבֹאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד יִרְחֲצוּ־מִים וְלֹא יָמְתוּ אוֹ בַגְּשֵׁתָם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשִׁרֵּת לְהַקְטִיר אִשָּׁה לַיהוָה:

יָמְתוּ • הָא אִם לֹא יִרְחֲצוּ, יָמוּתוּ. שְׁבִתוּרָה נֶאֱמָרוּ כְּלָלוֹת, וּמִכָּל לֹא אֶתָּה שׁוֹמֵעַ הֵן. אֶל־הַמִּזְבֵּחַ • הַחֲצוֹן, שָׁאִין פֶּאן בִּיאַת אֹהֶל מוֹעֵד, אֶלֹא בְּחֶצֶר.

וְיָרְחֲצוּ יָדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמְתוּ וְהִיְתָה לָהֶם חֻק־עוֹלָם לוֹ וְלִזְרָעוֹ לְדֹרֹתָם: פ

כא ויקדשון ידיהון ורגליהון ולא ימותון ויהי להון קדם עלם לה ולבנהוי לדריהון:

(כא) וְיִרְחֲצוּ יָדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמְתוּ וְהִיְתָה לָהֶם חֻק־עוֹלָם לוֹ וְלִזְרָעוֹ לְדֹרֹתָם: פ

וְיָרְחֲצוּ יָדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמְתוּ • לְחִיב מִיתָה עַל הַמִּשְׁמַשׁ בַּמִּזְבֵּחַ וְאִינוּ רְחוּץ יָדִים וְרַגְלִים, שְׁמִיתָה הָרָאוּשׁוֹנָה לֹא שְׁמַעְנוּ אֶלֹא עַל הַנִּכְנָס לְהִיכָל.

כב ומליל יי עם משה למימר:

(כב) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

כג ואת סב לך בוסמין רישא מירא דכנא מתקל חמש מאה וקנמן בשם פלגותה מתקל מאתן וחמשין וקנה בוסמא מתקל מאתן וחמשין:

(כג) וְאֶתָּה קַח־לָךְ בְּשָׂמִים רֹאשׁ מֶרְדְּרוֹר חֲמֵשׁ מֵאוֹת וּקְנֵמן־בֶּשֶׂם מַחְצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹתִים וּקְנֵה־בֶשֶׂם חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹתִים:

טוב וטעם, ויש שאינו אלא פֶּעֶץ, לְכָף הַצֶּרֶף לוֹמַר "קְנֵמן־בֶּשֶׂם", מן הטוב. מַחְצִיתוֹ חֲמִשִּׁים

וְיָרְחֲצוּ יָדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמְתוּ • חֲשׂוּבִים. וּקְנֵמן־בֶּשֶׂם • לְפִי שֶׁהַקְּנָמֹן קָלַפְתָּ עֵץ הוּא, יֵשׁ שֶׁהוּא טוֹב וְיֵשׁ בּוֹ רִיחַ

עין בעין, וכך שנויה ב'כריתות' (דף ה). וקנה-בשם.
קנה של בשם, לפי שיש קנים שאינן של בשם,
הצרך לומר "בשם". חמשים ומאתים. סך משקל
כלו.

ומאתים. מחצית הבאתו תהא חמשים ומאתים,
נמצא פלו חמש מאות, כמו שיעור "מר-דרור". אם
כן, למה נאמר בו חצאין? גזרת הכתוב היא להביאו
לחצאין, להרבות בו שתי הכרעות, שאין שוקלין

(כד) וקדה חמש מאות בשקל הקדש ושמן זית היון:
קודשא ומשח זיתא מלא הינא:

שראום במים שלא יבלעו את השמן, ואחר-כך הציף
עליהם השמן עד שקלט הריח, וקפחו לשמן מעל
העקריין.

כ"י וקדה. שם שרש עשב, ובלשון חכמים:
קציעה. היון. י"ב לוגין. ונחלקו בו חכמי ישראל,
רבי מאיר אומר: בו שלקו את העקריין. אמר לו רבי
יהודה: והלא לסוף את העקריין אינו ספק? אלא

(כה) ועשית אותו שמן משחת-קדש רקח מרקחת
מעשה רקח שמן משחת-קדש יהיה:

כה ומעבד יתה משח רבות קודשא בסם
מבסם עובד בוסמנו משח רבות קודשא
יהא:

עד שזה קופח מזה, או ריח או טעם, קרוי מרקחת.
רקח מרקחת. רקח העשוי על-ידי אַמנות
ותערובות. מעשה רקח. שם האמן בדבר.

כ"י וקח מרקחת. 'רקח', שם דבר הוא. והטעם
מוכיח שהוא למעלה, והרי הוא כמו רקע, רגע,
ואינו כמו (ישעיה נא): "רגע הים", וכמו (שם מב): "רקע
הארץ", שהטעם למטה. וכל דבר המערב בחברו

(כו) ומשחת בו את-אהל מועד ואת ארון העדות:
דסהותא:

כו ותרבי בה זת משפן זמנא וזת ארונא
דסהותא:

כ"י ומשחת בו. כל המשיחות במין כ"ף יוניית, חוץ משל מלכים, שהן במין גזר.

(כז) ואת-השלחן ואת-כל-כליו ואת-המנרה ואת-
כליה ואת מזבח הקמרת:

כו וזת פתורא וזת כל מנוהי וזת מנרתא וזת
מנחא וזת מדבחא דקטרת בוסמניא:

(כח) ואת-מזבח העלה ואת-כל-כליו ואת-הכיר
ואת-כנו:

כח וזת מדבח העלתא וזת כל מנוהי וזת
כירא וזת בסיסה:

(כט) וקדשת אתם והיו קדש קדשים כל-הנוגע בהם
קדש:

כט ותקדש יתהון ויהון קדש קודשא כל
דיקרב בהון יתקדש:

כ"י וקדשת אתם. משיחה זו מקדשתם להיות
"קדש קדשים", ומה היא קדשתם? "כל הנוגע וגו'".
כל הראוי לכלי שרת, משוננס לתוכו, קדוש קדשת

הגוף להפסל ביוצא, ולינה וטבול-יום ואינו נפדה
לצאת לחלין, אכל דבר שאינו ראוי להם – אין
מקדשין. ושנויה היא משנה שלמה אצל מזבח,

ספורנו

(כד) ושמן זית היון. אין ספק שזאת
הקצבה מהשמן לא היתה מספקת
לסוף את כל קצבת אותם הבשמים.
אכל בשלו השמן עם מי בשול
הבשמים, או הציפוהו על מי שריתם,
עד תם המים על ידי בשול או על ידי
חם מועט מתוך המים, ונשאר השמן,
כמעשה הרוקחים. ובזה היתה
מחלקת בין רבותינו וזרונם לכרכה
אם הספיק לבשלו עם מי בשול או
להציפו על מי שריתם ולהתיכם באד
על ידי חם מועט. תורה כה
(כז) ואת מרקחת. וקוח של רקוח,
שנרקח השמן במים המרקחים.
תורה כו

לפי שאין צורך משיחתן אלא לגדלה, "כי כן יסד המלך" שזה חנוך גדלתו, ושאר משיחות כגון: רקיקין מוחרין, (עמוד 1) "וראשית שמנים ומשחוי", לשון ארמית בהן כלשון עברית.

מתוך שגאמר (לעיל כט): "כל הנוגע במזבח יקדש", שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי? תלמוד-לומר: "כבשים", מה כבשים ראויים, אף כל ראוי. כל משיחת משכן וכהנים ומלכים מתרגם לשון 'רבו',

ל ונת אהרן ונת בנויה תרבי ותקדש יתהון לשמשא קדמי:

(ל) ואת-אהרן ואת-בניו תמשה וקדשת אתם לכהן לי:

לא נעם בני ישראל תמלל למימר משה רבות קודשא יהי דין קדמי לדריכון:

(לא) ואל-בני ישראל תדבר לאמר שמן משחת קדש יהיה זה לי לדתיתכם:

כט"ו • לדתיתכם • (הוריות יא) מכאן למדו רבותינו לומר שכלו קים לעתיד לבא. זה • בגימטריא תריסר לוגין הוו.

לב על בסרא דאנשא לא תנסף ובדמותה לא תעבדון כותה קודשא הוא קודשא יהי לכון:

(לב) על-בשר אדם לא ייסך ובמתכנתו לא תעשו במהו קדש הוא קדש יהיה לכם:

אבל אם פחת או רבה סממנין לפי מדת הין שמן — מתר, ואף העשוי במתכנתו של זה, אין הסף ממנו חיב, אלא הרוקח. ובמתכנתו • לשון חשבון, כמו (לעיל ה): "מתכנת הלכנים", וכן "במתכנתה" של קטרת.

כט"ו • לא ייסך • בשני יודיין, לשון לא יפעל, כמו (דברים ח): "למען ייטב לך". על-בשר אדם לא ייסך • מן השמן הזה עצמו. ובמתכנתו לא תעשו במהו • (כריתות ח) בסכום סממניו, לא תעשו אחר כמהו במשקל סממנין הללו, לפי מדת הין שמן,

לג גבר די יבסם דכותה ודי יתן מנה על חלוני וישתצי מעמה:

(לג) איש אשר ירקח במהו ואשר יתן ממנו על-זר ונכרת מעמיו: ם

כט"ו • ואשר יתן ממנו • מאותו של משה. על זר • שאינו צריך כהנה ומלכות.

לד ואמר יי למשה סב לך בוסמין נטופא וטופרא וחלבנתא בוסמין ולבנתא דכיתא מתקל במתקל יהי:

(לד) ויאמר יהוה אל-משה קח-לך סמים נטף וישחלת וחלבנה סמים ולבנה זכה בר בבר יהיה:

באגדת תעניותינו ותפלותינו את פושעי ישראל שיהיו נמנין עמנו. סמים • אחרים. ולבנה זכה • (כריתות ח) מכאן למדו רבותינו: אחד עשר סממנין נאמרו לו למשה בסיני: מעוט "סמים", שנים. נטף וישחלת וחלבנה — שלשה, הרי חמשה. "סמים", לרבות עוד כמו אלו, הרי עשר. ולבנה, הרי אחד עשר, ואלו הן: הנצרי והצפרן, החלבנה והלבונה,

כט"ו • נטף • הוא צרי, ועל שאינו אלא שרף הנוסף מעצי הקטף, קרוי נטף, ובלע"ז גומי, והצרי קורין לו טריאק"ה. וישחלת • שרש בשם חלק ומצהיר בצפרן, ובלשון המשנה קרוי 'צפרן', וזהו שתרגם אונקלוס: 'טופרא'. וחלבנה • בשם שריחו רע וקורין לו גלבנא, ומנאה הכתוב בין סממני הקטרת, ללמדנו, שלא יקל בעינינו לצרף עמנו

ספורט

שבלת גרד וכרסם וקשט. ולבנה זכה. שהיא בלתי צריכה תקון. ובכן הם אחד עשר סמנים שמנו רבותינו ז"ל לפטום הקטרת (כריתות שם). תורה לה

לתקון הסמים הנזכרים, כמו שנועד אצל הרוקחים, שהשבלת, דרך משל, הוא מתקן ה'ראיובכירו', ואבן המלח תתקן ה'אגריקו' ודומיהם. וקבלו רבותינו זכרונם לברכה (כריתות א) שמתקני הסמים הנזכרים הם

(לא) יהיה זה לי לדתיתכם. שלא יקבל הפסד. תורה לב (לד) קח לך סמים. הנזכרים בשמן המשחה (פסוקים בג כד), והם מור קנה וקנמון וקדח, ועם אלה נטף וישחלת וחלבנה, ועמם "סמים" הנוצעים

יהיו שוין משקל במשקלו של זה כף משקלו של זה, וכן שנינו: הצרי והצפרן, החלבנה והלבונה, משקל שבעים שבעים מנה. ולשון 'בד' נראה בעיני שהוא לשון יחיד, אחד באחד יהיה, זה כמו זה.

מור וקציעה, שבלת-גוד וכרס, הרי שמונה, שהשבלת וגוד אחד, שהגוד דומה לשבלת. הקושט והקלופה, והקנמון, הרי אחד עשר. בורית כרשינה אינו נקטר, אלא בו שפין את הצפרן ללבנה, שתהא נאה. בד בבד יהיה • אלו הארבעה הנזכרים כאן

(לה) ועשית אתה קטרת ריח מעשה ריח ממלח טהור קדש:

הספינה, כאדם המהפך בכף ביצים טרופות לערכן עם המים, וכל דבר שהאדם רוצה לערב יפה יפה מהפכו באצבע, או בבזך. ממלח טהור קדש • ממלח יהיה, וטהור יהיה, וקדש יהיה.

כ"י • ממלח • פתגמו: 'מערב', שיערב שחיקתו יפה יפה, זה עם זה. ואומר אני, שדומה לו (יונה א): "וייראו המלחים", (יחזקאל כז) "מלחך וחבליך", על שם שמהפכין את המים במשוטות כשמונהיגים את

ליושתחוק מנה ותידיק ותמן מנה קדם סהדותא במשפן זמנא די אומן מימרי לך תמן קדש קודשין תהי לכוון:

(לו) וישחקת מננה הדיק ונתתה מננה לפני העדת באהל מועד אשר אועד לך שמה קדש קדשים תהיה לכם:

אשר אועד לך שמה • כל מועדי דבור שאקבע לך, אני קובעם לאותו מקום.

כ"י • ונתתה מננה וגו' • היא קטרת שבכל יום יום, שעל המזבח הפנימי שהוא באהל מועד.

ליוקטרת בוסמין די תעבד בדמותה לא תעבדון לכוון קודשא תהי לך קדם יי:

(לז) והקטרת אשר תעשה במתכנתה לא תעשו לכם קדש תהיה לך ליהוה:

כ"י • במתכנתה • במנן סממניה. קדש תהיה לך לה' • שלא תעשנה אלא לשמי.

לח גבר דיעבד דכותה לארחא בה וישתמי מעמה:

(לח) איש אשר יעשה כמות להריח בה ונכרת מעמיו: •

כ"י • להריח בה • אבל עושה אתה במתכנתה משלך, כדי למסרה לצבור.

לא (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

ב חזי דרבתי בשום בצלאל בר אורי בר חור לשבטא דיהודה:

(ב) ראה קראתי בשם בצלאל בן-אורי בן-חור למטה יהודה:

כ"י • קראתי בשם • לעשות מלאכתי, את בצלאל.

ספורט

(לה) ריח. שיקלט כל אחד מהסמים זה מנה, ויעשה מהכל מרוב אחד. מעשה ריח. שיהיה כל אחד מהסמים פתוש כפי הראוי לו, כי לא יאות לכל אחד מהסמים אפן אחד מהפתישה. ממלח. שיהיו הסמים מערבים היטב, שלא יהא אחד מהם נבדל. טהור. שנקה מכל פסלת. והצרף לזה, מפני שההקטרה היתה נעשית בעצם הבשם, אבל בשמן המושחה לא הצרף לזה מפני שלא היו גרמי

(ג) וַאֲמַלְא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחֻמָּהּ וּבְתִבּוּנָהּ
וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה:

נש"י • בְּחֻמָּה • מה שְׁאָדָם שומע דְּבָרִים מֵאַחֲרִים וְלָמַד. וּבְתִבּוּנָה • מְבִין דְּבַר מַלְבוֹ, מֵתוֹךְ דְּבָרִים שְׁלָמַד. וּבְדַעַת • רוּחַ הַקֹּדֶשׁ.

(ד) לְחֹשֶׁב מַחֲשַׁבֶּת לַעֲשׂוֹת בְּזֶהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחֹשֶׁת:
נש"י • לְחֹשֶׁב מַחֲשַׁבֶּת • אָרִיגַת מַעֲשֵׂה חוֹשֵׁב.

(ה) וּבַחֲרֹשֶׁת אָבֵן לְמִלֵּאת וּבַחֲרֹשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת
בְּכָל־מְלָאכָה:

נש"י • וּבַחֲרֹשֶׁת • לְשׁוֹן אֲמִנוּת, כְּמוֹ (ישעיה מ): "חֲרֹשׁ חֶכֶם", וְאוֹנֶקְלוֹס פֵּרֵשׁ וְשֵׁנָה בְּרוּשׁ, שְׁאָמֵן אֲבָנִים קָרוֹי 'אָמֵן', וְחֲרֹשׁ עֵץ קָרוֹי 'נֶגֶד'. לְמִלֵּאת •

(ו) וַאֲנִי הִנֵּה נֹתְתִי אֹתוֹ אֶת־אֱהִיָּא בֶן־אַחִיסָמֶךְ
לְמַטֵּה־דָן וּבְלֵב כָּל־חֲכָמֵי־לֵב נֹתְתִי חֻמָּה וְעִשׂוֹ
אֶת כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ:

נש"י • וּבְלֵב כָּל־חֲכָמֵי־לֵב וְגו' • וְעוֹד שְׁאָר חֻמֵּי לֵב שְׂבָכָם וְכָל אֲשֶׁר נֹתְתִי בּוֹ חֻמָּה, "וְעִשׂוֹ אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ".

(ז) אֶת־אֱהֵל מוֹעֵד וְאֶת־הָאֹרֶן לַעֲדוֹת וְאֶת־הַכֹּפֶרֶת
אֲשֶׁר עָלָיו וְאֶת כָּל־כְּלֵי הָאֱהֵל:
נש"י • וְאֶת הָאֹרֶן לַעֲדוֹת • לְצַרֵּף לוחות הַעֲדוֹת.

(ח) וְאֶת־הַשְּׁלֶחָן וְאֶת־כְּלָיו וְאֶת־הַמִּנְחָה הַטְּהֹרָה
וְאֶת־כָּל־כְּלֵיָּהּ וְאֶת מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת:
נש"י • הַטְּהֹרָה • עַל שֵׁם זֶהָב טְהוֹר (מנחות כט) •

(ט) וְאֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כְּלָיו וְאֶת־הַכִּיֹּר
וְאֶת־כַּנּוֹ:
נש"י • וְאֶת־כַּנּוֹ •

(י) וְאֶת בִּגְדֵי הַשָּׂרָד וְאֶת־בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן
וְאֶת־בִּגְדֵי בָנָיו לְכַהֵן:

נש"י • וְאֶת בִּגְדֵי הַשָּׂרָד • אוֹמַר אֲנִי לְפִי פְשׁוּטוֹ שֶׁל מְקָרָא, שְׂאִי־אֶפְשֶׁר לוֹמַר שְׂבָכָגְדִי כִּהְנָה מְדַבֵּר, לְפִי שְׁנֵאמַר אֶעֱלֶם: "וְאֶת־בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן

וְאֶת־בִּגְדֵי בָנָיו לְכַהֵן", אֵלָּא אֵלּוּ בִּגְדֵי הַשָּׂרָד, הֵם בִּגְדֵי הַתְּכֵלֶת וְהָאֲרָגְמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי, הָאֲמֹרִים בְּפִרְשַׁת מִסְעוֹת (במדבר ד): "וְנָתַנּוּ עָלָיו בְּגָד תְּכֵלֶת",

בלא שש. בגדי השָׁרָד • יש מפרשים לשון עבודה ושרות, כתרגומו 'לבושי שמושא', ואין לו דמיון במקרא. ואני אומר שהוא לשון ארמי פתרגום של "קלעים" ותרגום של "מכפר", שהיו ארוגים במחט, עשויים נקבים נקבים, לצידיון בלע"ז.

"ונתנו עליו בגד ארגמן", ונתנו עליהם בגד תולעת שני". ונראין דברי, שנאמר (לקמן לט): "ומן התכלת והארגמן ותולעת השני עשו בגדי שָׂרָד לשרת בקדש", ולא הזכיר שש עמָהם. ואם בבגדי כהנה מדבר, לא מצינו באחד מהם ארגמן או תולעת שני

יא וית משחא דרבותא וית קטרת בוסמאי לקודשא ככל די פקדמך יעבדון:

(יא) וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת־קִטְרֶת הַסַּמִּים לְקֹדֶשׁ כָּכָל אֲשֶׁר־צִוִּיתָךְ יַעֲשׂוּ: פ

כז"י • וְאֶת־קִטְרֶת הַסַּמִּים לְקֹדֶשׁ • לְצַרֵּךְ הַקִּטְרֶת הַהִיכָל שֶׁהוּא קֹדֶשׁ.

יבואמר יי למשה למימר:

(יב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יג וְאֵתָה דְּבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ אֶת־שַׁבְּתֹתֵי תִשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא בִּינִי וּבִינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לִדְעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשְׁכֶם:

(יג) וְאֵתָה דְּבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ אֶת־שַׁבְּתֹתֵי תִשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא בִּינִי וּבִינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לִדְעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשְׁכֶם:

כל "אכ"ן ו"ך"ן מעוטין, למעט שבת ממלאכת המשכן. כי אות הוא ביני וביניכם • אות גדולה היא בינינו, שבתותי בכם בהנחילי לכם את יום מנוחתי למנוחה. לדעת • האמות בה, "כי אני ה' מקדשכם".

כז"י • וְאֵתָה דְּבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • וְאֵתָה, אף־על־פי שהפקדתיך לצוותם על מלאכת המשכן, אל יקל בעיניך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה. אך את שבתתי תשמרו • אף־על־פי שתהיו רדופין וזרזין בזרזות המלאכה, שבת אל תדחה מפניה.

יד ותשרון ית שבתא ארי קודשא היא לכוון מחללה אתקטלא ותקטל ארי כל דיעבד בה עבידא וישתצי אנשא ההוא מגו עמה:

(יד) וְשִׁמְרֹתֶם אֶת־הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם מְחַלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת כִּי כָל־הָעֹשֶׂה בָּהּ מְלָאכָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמִּיהָ:

כז"י • מוֹת יוּמָת • אם יש עדים והתראה. ונכרתה • בלא התראה. מחלליה • הנוהג בה חול בקדשתה.

טו שפא יומין יתעבד עבידא וביומא שביעאה שבת שבתא קודשא קדם יי כל דיעבד עבדא ביומא דשבתא אתקטלא ותקטל:

(טו) שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָהּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן קֹדֶשׁ לַיהוָה כָּל־הָעֹשֶׂה מְלָאכָה בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת מוֹת יוּמָת:

ספורט

לדחות השבת, כי ענין חלולה הוא רב הענש, להיות נפש המחלל נכרתת, כי בזה הוא כופר בחדוש העולם, ולו אין חלק במשכן ולא בשוכן בתוכו.

מקרב עמיה. ממדרגת נפשות העם אשר פצרה לחיי עד. תורה טו

(טו) שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה. הנה בששת ימי המעשה תוכלו לעשות

בשביל מלאכת המשכן. כי קדש הוא לכם, מחלליה מות יומת. "כי קדש הוא לכם" במצות עשה, "מחלליה מות יומת" במצות לא תעשה, ואין ראוי לדחות עשה ולא תעשה שיש בו מיתה כדי לקיים עשה של מלאכת המשכן.

כי כל העשה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההוא. גם בן ראוי שלא

(יג) אך את שבתתי תשמרו. אף על פי שצויתי על מלאכת המשכן, מכל מקום "את שבתתי תשמרו", ולא תדחו אותן בשבילה.

כי אות הוא ביני וביניכם. ואם תקלקלו זה האות, אין שום מקום לעשות משכן לשכני בתוככם. תורה יד

(יד) ושמרתם את השבת. ועוד מפני טעם אחר ראוי שלא תדחה השבת

בו כִּי־אֵם: "בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שִׁבְתוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שִׁבְתוֹן" (ש), אֲסוּרִים בְּכָל מְלָאכָה עֲבֹדָה, וּמִתְּרִים בְּמְלָאכָה אֲכָל נֶפֶשׁ). קִדְשׁ לַה' • שְׁמִירַת קִדְשָׁהּ לַשְּׁמִי וּבִמְצֻנָּתִי.

זֶה־יָשִׁיב לְשִׁבְתוֹן • מְנוּחַת מְרֻגָּוָה, וְלֹא מְנוּחַת עֲרָאִי: (שִׁבְתַּת שִׁבְתוֹן • לְכָךְ כָּפְלוּ הַכְּתוּב, לֹא־מֵר שְׁאֲסוּר בְּכָל מְלָאכָה, אֲפִלּוּ אֲכָל נֶפֶשׁ. וְכֵן יוֹם הַכַּפּוּרִים, שְׁנֵאֲמַר בּוֹ: (ויקרא כג): "שִׁבְתַּת שִׁבְתוֹן הִיא לָכֶם", אֲסוּר בְּכָל מְלָאכָה. אֲבָל יוֹם־טוֹב לֹא נֶאֱמַר

טז וַיִּטְרֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יַת שְׁבֻתָּא לְמַעַבְדַּי יַת שְׁבֻתָּא לְדִרְהוֹן קַיִם עָלֵם:

(טז) וַיִּטְרֹן בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשְּׁבֻת לַעֲשׂוֹת אֶת־הַשְּׁבֻת לְדִרְתָּם בְּרִית עוֹלָם:

יז בֵּין מִימְרֵי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת הִיא לְעָלֵם אֲרִי שְׁתָּא יוֹמִין עֲבַד יִי יַת שְׁמִיָּה וְיַת אֲרֻעָא וּבִיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה שְׁבֻת וְנַח:

(יז) בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת הוּא לְעָלֵם כִּי־שִׁשְׁתַּת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפֶשׁ: ם

זֶה־יָשִׁיב לְשִׁבְתוֹן • כְּתוּבָהּ מִיּוֹם, וְכָל פְּעֻלָּה בְּמִצְוָה, הַכְּתִיב מְנוּחָה לְעַצְמוֹ: לְשִׁבְרֵי הָאֶזְנִי מִה שְׁהִיָּה יְכַלֵּה לְשִׁמְעָה.

זֶה־יָשִׁיב לְשִׁבְתוֹן • כְּתוּבָהּ מִיּוֹם, וְכָל לְשׁוֹן 'נֹפֶשׁ' הוּא לְשׁוֹן 'נֶפֶשׁ', שְׁמִשְׁבִּיב נֶפֶשׁוֹ וְנִשְׁמִיתוֹ בְּהִרְגִיעוֹ מִטַּרְחַת הַמְּלָאכָה, וּמִי שִׁכְתוּב בּוֹ (ישעיה כ): "לֹא יִיעֵף

~ יום שני י"ג אדר ~

יח וַיִּתֵּן אֶל־מֹשֶׁה בְּכַלְתּוֹ לְדַבֵּר אֹתוֹ בְּהָרֵי סִינַי שְׁנֵי לַחַת הָעֵדוּת לַחַת אֶבֶן כְּתָבִים בְּאֶצְבָּע אֱלֹהִים:

(יח) וַיִּתֵּן אֶל מֹשֶׁה וְגו' • אֵין מְקַדֵּם וּמֵאַחֵר בְּתוֹרָה, מַעֲשֵׂה הַעֲגֹל קוֹדֵם לְצוּרֵי מְלָאכָה הַמְּשַׁכְּנִין יָמִים רַבִּים הָיָה, שְׁהִירָא בִּי"ז בְּתַמּוּז נִשְׁתַּכְּרוּ הַלּוּחֹת, וּבַיּוֹם הַכַּפּוּרִים נִתְרַצָּה הַקְּדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא לְיִשְׂרָאֵל, וּלְמַחֲרַת הַתַּחֲלִילוֹ בְּנִדְבַת הַמְּשַׁכְּנִין, וְהוּקַם בְּאֶחָד

בְּנִי־סֵן. (צִרְיָן עֵיוֹן טוֹבָא, דְּלִמָּא הַכֹּל בְּסִדְרָה, וְצוּרֵי הַקְּדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא לְמֹשֶׁה הָיָה בְּאַרְבָּעִים יָמִים הָרִאשׁוֹנִים, טָרַם עֲשׂוֹתָם הַעֲגֹל, וְקֹדֶם וְדָתוֹ מִהִקְרָב עָשׂוֹ אֶת הַעֲגֹל, וּמֹשֶׁה לֹא הִגִּיד לְיִשְׂרָאֵל צוּרֵי הַמְּשַׁכְּנִין עַד לְמַחֲרַת יוֹם הַכַּפּוּרִים, שְׁהִיוּ יִשְׂרָאֵל מְרַצִּים

מְשַׁכְּנֵי הַמְּשַׁכְּנִין, וְאֵם כֵּן אֵין רְאוּי שְׁתַּדְּחוּ שְׁבֻת מִפְּנֵיהָ, שְׁאֵין שׁוּם מַצְוָה דּוֹחָה שְׁבֻת, אֲלֹא אִם כֵּן יִהְיֶה לָּהּ זְמַן קָבוֹעַ וְיִצְאָרֶה הַזְּמַן בְּשְׁבֻתָּהּ, כְּמוֹ עֲבֹדָה וּמִיָּלָה, אֲבָל כְּשֶׁאֲפָשֶׁר לַעֲשׂוֹת הַמַּצְוָה בַּיּוֹם אַחֵר אֵינָהּ דּוֹחָה אֶת הַשְּׁבֻתָּה כָּלָל.

פְּעֻלָּתוֹ בְּאֶמְרוֹ "נַעֲשֶׂה אֲדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדִמְיוֹנוֹ" (בראשית א, כו). תוֹרָה יח (יח) וַיִּתֵּן אֶל מֹשֶׁה בְּכַלְתּוֹ. אַחֵר שְׁסִפֵּר מִה הָיָה הַטּוֹב שֶׁהִשְׁגָּה בְּסוּף כָּל הַפְּעֻמִּים שֶׁשָּׁהָה מֹשֶׁה בְּהָר אֲרִבָּעִים יוֹם, פֶּרֶשׁ הַטַּעַם מִפְּנֵי מִה לֹא הִשְׁגָּה הַתַּכְלִית שֶׁיֵּצֵד הָאֵל תַּחְבֵּרָה בְּמִתֵּן תּוֹרָה, בְּאֶמְרוֹ "וְאַתָּם תִּהְיוּ לִי מִמְּלָכָה כְּהִנֵּם וְגוֹי קְדוֹשׁ" (לעיל יט, ו), וּבְאֶמְרוֹ "מִזִּבְחַת אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִּי.. בְּכָל הַמָּקוֹם.. אֲבֹא אֵלֶיךָ" (שם כ, כא), עַד שֶׁהִצְרִיף לַעֲשׂוֹת מִשְׁכָּן. וְהוֹדִיעַ, שֶׁקִּרְיָה זֶה בְּסִבַּת רַע בְּחִירַת יִשְׂרָאֵל. כִּי אִמְנָם

כָּל הַעֲשֵׂה (כח) מְלָאכָה.. יוֹמָת. וְלִכְּנֵן דִּין הוּא שֶׁהַמְּבַטֵּל כּוֹנֵן זֹאת בְּעֲשִׂיתָ מְלָאכָה יוֹמָת. תוֹרָה טז (טז) וַיִּשְׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשְּׁבֻתָּה. בְּעוֹלָם הָיָה. לַעֲשׂוֹת אֶת הַשְּׁבֻתָּה. בַּיּוֹם שֶׁכָּלֹ שְׁבֻתָּה. תוֹרָה יז (יז) וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת. בּוֹ הָיְתָה הַמְּלָאכָה שְׁלֵמָה, וּבְשִׁלְמוֹת תִּהְיֶה מְנוּחָה. וַיִּנָּפֶשׁ.. וְלִכְּנֵן נַעֲשֶׂה הַשְּׁבִיעִי בְּעַל נֶפֶשׁ יִתְרָה, וְהִיא תוֹסֶפֶת הַכְּנָה לְהַשִּׁיג מִה שֶׁכָּנֵן אֵלָיו הָאֵל תַּחְבֵּרָה בְּשִׁלְמוֹת

מְלָאכָה הַמְּשַׁכְּנִין, וְאֵם כֵּן אֵין רְאוּי שְׁתַּדְּחוּ שְׁבֻת מִפְּנֵיהָ, שְׁאֵין שׁוּם מַצְוָה דּוֹחָה שְׁבֻת, אֲלֹא אִם כֵּן יִהְיֶה לָּהּ זְמַן קָבוֹעַ וְיִצְאָרֶה הַזְּמַן בְּשְׁבֻתָּהּ, כְּמוֹ עֲבֹדָה וּמִיָּלָה, אֲבָל כְּשֶׁאֲפָשֶׁר לַעֲשׂוֹת הַמַּצְוָה בַּיּוֹם אַחֵר אֵינָהּ דּוֹחָה אֶת הַשְּׁבֻתָּה כָּלָל. שְׁבֻת שְׁבֻתוֹן. הִנֵּה נֶאֱסַר בָּהּ אֲפִלּוּ דְּבָר שְׁאֵינוֹ מְכַלֵּל הַמְּלָאכָה, בְּאֶמְרוֹ "וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת" (לעיל כג, יב), וְזֶה כְּדִי שִׁיְהִי "קִדְשׁ לַה'", שִׁיְהִי הָאָדָם בּוֹ פּוֹנֵה לְגִמְרֵי מַחֲיֵי שְׁעָה לַעֲסֹק בְּעִסְקֵי חַיֵּי עוֹלָם לְכַבּוֹד קוֹנּוֹ.

ספורט

בזמן מועט כזה. דבר אחר: מה פלה מתקשטת בעשרים וארבעה קשטין, הן האמורים בספר ישעיה, אף תלמיד חכם צריך להיות בקי בעשרים וארבעה ספרים. לדבר אתו. החקים והמשפטים שב"אלה המשפטים". לדבר אתו. מלמד שהיה משה שומע מפי הגבורה, וחוזרין ושונין את ההלכה שניהם יחד. לוח. "לחת" כתיב, שהיו שתייהן שוות.

א וְיִרְאֵהוּ עַמָּא אֲרִי אוֹחֵר מִשֶּׁה לְמַחַת מִן טוֹרָא וְאַתְקַנְשׁ עַמָּא עַל אֲחֵרָן וְאִמְרוּ לֵהּ קוּם עַבְדִּי לֵנָא דְחָלָן דִּיהִכּוֹן קְדָמָנָא אֲרִי דִּין מִשֶּׁה גְבָרָא דִּי אֶסְקֵנָא מֵאַרְעָא דְמַצְרַיִם לֹא יִדְעָנָא מַה הָיָה לָהּ:

באו שש שעות ולא בא וכו', כדאיתא במסכת שבת (ר"פ טו). ואי אפשר לומר שלא טעו אלא ביום המעון, בין קדם חצות בין לאחר חצות, שהרי לא ירד משה עד יום המחרת, שנאמר "וישפיעו ממחרת ויעלו עולות". אשר ילכו לפנינו. אלהות הרבה אוו להם. כי זה משה האיש. כמין דמות משה הראה להם השטן שנושאים אותו באויר רקיע השמים. אשר העלנו מארץ מצרים. והיה מורה לנו הדרך אשר נעלה בה. עתה, צריכין אנו לאלהות אשר ילכו לפנינו.

להקדוש-ברוך-הוא, וכן הוא בהדיא ב'זהר' "ויקהל". אשר על כן, בצווי הקדוש-ברוך-הוא כתיב: "מאת כל איש", דהינו גם ערב-רב, כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה: "איש איש", מלמד וכו'. ומשה בצווי אמר לישראל "קחו מאתכם" דיקא, ולא מערב-רב, לפי שהם גרמו בנגזין, וקל להבין). ככלתו. "ככלתו" כתיב חסר, שנקמרה לו תורה במתנה ככלה לחתן, שלא היה יכול ללמד פלה

לב (א) וִירְאֵהוּ הָעָם כִּי בָשַׁשׁ מֹשֶׁה לִרְדֹּת מִן־הַהָר וַיִּקְהַל הָעָם עַל־אַחֲרָן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם עֲשֵׂה־לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי־זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הָעֵלְנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מַה־הָיָה לוֹ:

כ"א. כי בשש משה. כתרגומו, לשון אחר, וכן: "בשש רכבו" (שופטים ה), "ויחילו עד בוש" (שם ג), כי בשעלה משה להר, אמר להם: לסוף ארבעים יום אני בא, בתוך שש שעות. בסבורים הם שאתו יום שעלה - מן המגן הוא, והוא אמר להם שלמים, ארבעים יום ולילו עמו, יום עלייתו אין לילו עמו, שהרי בז' בסיון עלה, נמצא יום ארבעים ב"ז בתמוז, בט"ז בא השטן וערבב את העולם והראה דמות חשף ואפלה וערוביגא, לומר: ודאי מת משה, לךך בא ערוביגא לעולם. אמר להם: מת משה, שפבר

נקודות משיחות קודש

גדולה (למעלה ממצבם מצד-עצמם), לכן "עלילה נחלה בו" ונעשית ירידה לפי שעה (על-דרך מה שנאמר "ברגע קטן עובתיו") ובחיצוניות (רק למראה עינים), בכדי להביא את העליה שלא בערך, ולא רק עליה לרגע קטן (כנגד "רגע קטן עובתיו"), אלא עליה נצחית שאין אחריה גלות, ואדרבה - מתוספות עוד עליות, עליה אחר עליה עד אין קץ, "ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים בציון".

נוסף לכלל שכל ירידה היא צורך עליה, הרי בנוגע לבני

...כפי שחסידיות מבארת את מאמר חכמינו ו"ל על הפסוק "נורא עליה על בני אדם", שחטא עץ-הדעת בא על-ידי-זה ש"עלילה נחלה בו" (באדם הראשון) - שזה ש"לפעמים גובר הרע דיצר-הרע על האדם ויחטא" הרי זה משום ש"מלמעלה חסיתו עליו היצר-הרע להביאו לחטא זה".

שכן בני ישראל מצד-עצמם אינם שיכים כלל וכלל לענין החטא חס-ושלום, וכל הענין בא רק בגלל זה שהקב"ה בחסדו הגדול רצה להביא את בני ישראל לעליה הכי

ספורט

י. וטרם תתו התורה והמצוה אשר כתב, כאשר יצר, התחילו במעשה העגל, ואמר למשה "לך רד פי שחת עמך" (לחל לב, ז). תורה א

"ויחנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב" (לחל לב, ח). שני לוחות העדת. אותם שיעד באמרו "ואתנה לך את לוחת האבן" (לעל בר, ח).

בסוף ארבעים יום הראשונים נתן הלוחות "מעשה אלהים", לקדש את כלם לכהנים וגוי קדוש ככל דברו הטוב; והמה מרו והשחיתו דרכם ונפלו ממעלתם, כמו שהעיד באמרו

ישראל – הירידה עצמה לאמיתתה אינה ירידה, אלא הדרוך לעליה נעלית יותר שלא בערך.
ועל־דרך־זה בנוגע לחטא העגל (שבדגמת חטא עין־הדעת) – כמפרש בגמרא, ש"לא עשו ישראל את העגל

אלא ליתן פתחון פה לבעלי־תשובה", "לא היו ישראל ראוין לאותו מעשה", אלא "גזרת המלך היתה כו' כדי ליתן פתחון פה לבעלי־תשובה".
(התועודות תשנ"ב, כרך ב' עמוד 341)

(ב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶהְיֶה פָּרְקוֹ נִזְמִי הַזֶּהב אֲשֶׁר בְּאַזְנוֹי נְשִׁיכֶם בְּנִיכֶם וּבְנֵיכֶם וַהֲבִיאוּ אֵלַי:

כ"י • באזני נשיכם • אמר אהרן בלבד: הנשים והילדים חסים בתכשיטיהן הן, שמא יתעצב הדרוך ובתוך כך יבא משה, והם לא המתינו ופרקו מעל

בואמר להן אהרן פריקו קדשי דהבא די באזני נשיכון בניכון ובנתיכון ואיתי לותי:

עצמן. פריקו • לשון צווי, מגזרת 'פרק' ליחיד, כמו 'פרכו' מגזרת 'פרך'.

(ג) וַיִּתְּפְּרוּ כָּל־הָעָם אֶת־נִזְמֵי הַזֶּהב בְּאַזְנוֹתֵיהֶם וַיְבִיאוּ אֶל־אַהֲרֹן:

כ"י • ויתפרקו • לשון פריקת משה. כשנטלו מאזניהם, נמצאו הם מפרקים מנזמיהם, די שקריי"ר

גואתפריקו כל עמא ית קדשי דהבא די באזנייהון ואיתי לאהרן:

בלע"ז. את נזמי • כמו מנזמי, כמו (לעיל ט): "כצאתי את העיר", מן העיר.

נקודות משיחות קודש ~

איתא בכתבי האר"ל, שהדור עתה, הינו דרר דעקבתא דמשיחא, הוא גלגול של דור המדבר:

בדור המדבר היה חטא העגל, שבו נאמר "ויתפרקו... את נזמי הזהב אשר באזניהם" – האנשים דוקא, ולא הנשים, שלא רצו לתת עבור העגל; ולעומת זאת, בנדבת המשכן נאמר "ויבאו האנשים על הנשים", "עם הנשים וסמכין אליהם". הינו, שהנשים קדמו.

. . . וזהו הטעם שבדרר דעקבתא דמשיחא תלמיד־חכמים נשמעים לנשותיהם – שבה מתבטאת העובדה שהנשים שבדור המדבר (שהגלגול שלו הוא בדרר דעקבתא דמשיחא) התנהגו כדבעי, מה־שאינ־כן האנשים.

והרי כל עניני התורה הם (לא ספור דברים, אלא) "תורה" – מלשון הוראה:

ישנן נשים שסבורות שהענינים צריכים להתנהל על־ידי הבועלים, והבועלים צריכים להשיג פרנסה, וכל שאר הענינים הם טפלים, ובלבד שהבעל יביא הביתה כד־וְכָךְ דולרים שיוכלו לנהל את הוצאות הבית.

ועל כך ההוראה מהאמור לעיל – שהנשים צריכות לדעת שדורנו זה הוא גלגול של דור המדבר. ולכן, ענינן הוא

לבנות משכן. דהינו, שהאשה (וכן הבת או האחות) צריכה לעשות מהבית – משכן, ולא להניח שתהיה נתינת־מקום עבור "עגל הזהב".

כלומר: אפילו אם נרצשת איזו נטיה שבשכיל כסף צריכים לומר על ענין של יהדות – צריכה האשה לעמוד בתקף ולצדק: ביון שהבית צריך להיות משכן ומקדש להקב"ה, שיוכל לומר עליו "ושכנתי בתוכם", כלומר, בבית זה אתגלה עם הקדושה והאור שלי – אי־אפשר לומר על ענינים של יהדות!

. . . וכשם שבנימים ההם פעלו הנשים שעגל הזהב שרפוהו וטחנוהו ונעשה לאפר ועשן, ואילו המשכן נבנה (בעזרתן של הנשים שהן היו הראשונות לסיע בבניית המשכן והמקדש) באופן שקרשי המשכן עומדים וקנימים לעולם, עד לעתיד־לבא (כדאיתא במדרשי חכמינו ו"ל), כמו־כן בדרר דעקבתא דמשיחא שהוא הגלגול של הדור ההוא, בידן של הנשים למנוע את ענין "עגל הזהב", הינו השתתפותה לכסף תוך כדי ותור על עניני יהדות. ואדרבה, לנצל את הכסף שמשגיגים, כדי לעשות מבתיהן משכן ומקדש להשראת השכינה.

(תורת מנחם, כרך טז, עמ' 66)

וְיִסֵּיב מִיַּדְיָהוּן וְצַר יָתָה בְּזִיפָא וְעִבְדָּה
עַגְל מִתְּכָא וְאַמְרוּ אֵלֶיךָ דְּחַלְתָּךְ יִשְׂרָאֵל דִּי
אַסְקִידָךְ מִזְרָעָא דְּמִצְרַיִם:

(ד) וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיִּצַּר אֹתוֹ בַּחֶרֶט וַיַּעֲשֶׂהוּ עֶגֶל
מִסִּבָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלָּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָעֵלֹדָךְ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

מסכה • כִּיּוֹן שְׁהַשְׁלִיכוֹ לְאוֹר בְּכוֹר, בָּאוּ מְכַשְׁפֵּי
עֶרְב־רַב שֶׁעָלוּ עִמָּהֶם מִמִּצְרַיִם וַעֲשֹׂאוּהוּ בְּכַשְׁפִּים.
וַיֵּשׁ אוֹמְרִים, מִיכָּה הִיָּה שֵׁם שֶׁיֵּצֵא מִתּוֹךְ דְּמוּסֵי בְּנֵי
שְׁנַת־מֵעָף בּוֹ בְּמִצְרַיִם, וְהִיָּה בְּיָדוֹ שֵׁם וְטָס שֶׁכָּתַב בּוֹ
מִשָּׁה: "עֲלֵה שׁוֹר! עֲלֵה שׁוֹר!" לְהַעֲלוֹת אֲרוֹנוֹ שֶׁל
יוֹסֵף מִתּוֹךְ נִילוֹס, וְהַשְׁלִיכוֹ לְתוֹךְ הַפּוֹר וַיֵּצֵא הָעֶגֶל
(סנהדרין קא) • **מסכה •** לְשׁוֹן מִתְּכָת. דְּבָר אַחֵר: קכ"ה
קִנְטְרִין זָהָב הָיוּ בּוֹ, כְּגִמְטְרִיא שֶׁל מִסִּבָּה. אֵלָּה
אֱלֹהֵיךָ • וְלֹא נֶאֱמַר 'אֱלֹהֵינוּ', מִכָּאן שֶׁעֶרְב־רַב
שֶׁעָלוּ מִמִּצְרַיִם, הֵם שֶׁנִּקְהָלוּ עַל אֹהֶרֶן וְהֵם
שֶׁעֲשֹׂאוּהוּ, וְאַחֲרֵיכֶּךָ הִטְעוּ אֶת יִשְׂרָאֵל אַחֲרָיו.

הַיּוֹחֵז אֹהֶרֶן וּבְנָא מְדַבְּחָא קְדָמוּהִי וַיִּקְרָא
אֹהֶרֶן וְאַמְרַי תְּגָא קָדָם זִי מָחָר:

(ה) וַיִּרְא אֹהֶרֶן וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ לִפְנֵי וַיִּקְרָא
וַיֹּאמֶר חַג לַיהוָה מָחָר:

"וַיִּבֶן (לשון בינה) מִזְבֵּחַ לִפְנֵי", וַיִּבֶן מִזְבֵּיחַ לִפְנֵי. וְעוֹד
רָאָה וְאַמְרַי, מוּטָב שֶׁיִּתְּלָה בִּי הַסְּרָחוֹן וְלֹא בָהֶם.
וְעוֹד רָאָה וְאַמְרַי, אִם הֵם בּוֹנִים אֶת הַמִּזְבֵּחַ, זֶה מְבִיא
צָרוֹר וְזֶה מְבִיא אָכָן, וְנִמְצָאָת מְלֹאכְתָּן עֲשׂוּיָה בְּכַת
אַחַת. מִתּוֹךְ שֶׁאֵינִי בּוֹנֵה אוֹתוֹ וּמִתְעַצֵּל בְּמִלְאכְתִּי,
כִּיִּן כֶּךָ וְכִיִּן כֶּךָ, מִשָּׁה בָּא. חַג לַה' • בְּלָבוֹ הִיָּה
לְשָׁמַיִם, בְּטוֹחַ הִיָּה שֶׁיֵּבֵא מִשָּׁה וַיַּעֲבֹדוּ אֶת הַמֶּקוֹם.

כ"י • וַיִּצַּר אֹתוֹ בַּחֶרֶט • יֵשׁ לְתַרְגָּמוֹ בְּשָׁנֵי פָּנִים,
הָאֶחָד: 'וַיִּצַּר' לְשׁוֹן קִשְׁיָה, 'בַּחֶרֶט' – לְשׁוֹן סוֹדֵר,
כְּמוֹ (ישעיה ג): "וְהַמְטָפְחוֹת וְהַחֲרִיטִים", (מלכים ב ה):
"וַיִּצַּר כְּפָרִים כֶּסֶף בְּשָׁנֵי חֲרָטִים", וְהַשֵּׁנִי: 'וַיִּצַּר',
לְשׁוֹן צוּרָה. בַּחֶרֶט – כְּלִי אֲמָנוּת הַצּוּרָפִין שֶׁחוֹרְצִין
וְחוֹרְטִין בּוֹ צוּרוֹת בְּזָהָב, כְּעֵט סוֹפֵר הַחוֹרֵט אוֹתוֹת
בְּלוֹחוֹת וּפְנִקְסִין, כְּמוֹ (ישעיה ח): "וְכָתַב עָלָיו בַּחֶרֶט
אֲנוּשׁ", וְזֶהוּ שֶׁתַּרְגָּם אוֹנֵקְלוֹס: 'וַיִּצַּר יָתָה בְּזִיפָא',
לְשׁוֹן זִיוָף, הוּא כְּלִי אֲמָנוּת שֶׁחוֹרְצִין בּוֹ בְּזָהָב
אוֹתוֹת וּשְׁקָדִים, שְׁקוֹרִין בְּלַע"ז נִי"ל
(גראבשטיכל), וּמִזְפִּין עַל־יָדוֹ חוֹתְמוֹת. עֶגֶל

כ"י • וַיִּרְא אֹהֶרֶן • שֶׁהִיָּה בּוֹ רוּחַ חַיִּים, שֶׁנֶּאֱמַר
(תהלים ק): "בְּתַבְנִית שׁוֹר אוֹכֵל עֵשֶׂב", וְרָאָה שֶׁהַצִּלִּית
מַעֲשֶׂה שִׁטָּן, וְלֹא הִיָּה לוֹ פֶּה לְדַחוּתָם לְגִמְרִי. וַיִּבֶן
מִזְבֵּחַ • לְדַחוּתָם. וַיֹּאמֶר חַג לַה' מָחָר • וְלֹא
הַיּוֹם, שֶׁמָּא יָבֵא מִשָּׁה קָדָם שֶׁיַּעֲבֹדוּהוּ, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ.
וּמִדֶּרְשׁוֹ בִּיִּקְרָא רַבָּה: דְּבָרִים הַרְבֵּה רָאָה אֹהֶרֶן,
רָאָה חוֹר בֶּן אַחוֹתוֹ שֶׁהִיָּה מוֹכִיחָם וְהַרְגוּהוּ, וְזֶהוּ

~ נקודות משיחות קודש ~

הִתֵּר אֹהֶרֶן לְשִׁמּוֹשׁ בַּמִּשְׁכָּן

שֶׁתַּגְמֵר מְלָאכַת הַמִּשְׁכָּן. דְּהִינּוּ שָׂרָק לְאַחַר גִּמְרַי מְלָאכַת
הַמִּשְׁכָּן, הַיּוֹחֵז עַל אֹהֶרֶן וּבְנָיו דִּין "כֹּהֵן".
וְעַל־פִּי־זֶה, בִּשְׁעַת בְּנִית הַמִּזְבֵּחַ (וַעֲשִׂית הָעֶגֶל) לֹא הִיָּה
אֹהֶרֶן כֹּהֵן. וְדוּקָא כֹּהֵן שֶׁשִּׁמְשׁ לַעֲבֹדָה־גְּדוּלָּה לֹא יִשְׁמַשׁ
בַּמִּקְדָּשׁ, אָכֵל אִם הוּא לֹא הִיָּה כֹּהֵן בְּשַׁעַת שֶׁשִּׁמְשׁ
לַעֲבֹדָה־גְּדוּלָּה, אֵינּוּ נִפְסֵל כֶּכָּךְ.

(ע"פ לקו"ש כרך ו, עמ' 176 ואילך - 'מתוך לקראת שבת')

וַיִּרְא אֹהֶרֶן וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ לִפְנֵי

וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ – לְדַחוּתָם (לב, ה. ובפירושו רש"י)

וְקָשָׁה, הָרִי כֹהֵן שֶׁשִּׁמְשׁ לַעֲבֹדָה־גְּדוּלָּה לֹא יִשְׁמַשׁ בַּמִּקְדָּשׁ
(מנחות קט, ב), וְאַם־כֵּן אֵף שֶׁכְּנִית אֹהֶרֶן הִיָּתָה לְדַחוּתָם,
אֵף כְּפֻעֵל הָרִי שִׁמְשׁ לַעֲבֹדָה־גְּדוּלָּה, וְאֵיךְ הִתֵּר לְאֹהֶרֶן
לְשִׁמּוֹשׁ בַּמִּשְׁכָּן?

וַיֵּשׁ לוֹמַר: עַל הַפְּסוֹק (בפרשת תצוה) "וְאֵתָה הַקָּרֵב אֵלֶיךָ
אֶת אֹהֶרֶן אָחִיד גֹּו, לְכַהֲנֵנוּ לִי", מִפְּרָשׁ רַש"י: לְאַחַר

לב (ד) אֵלָּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל. אֵלָּה אֱלֹהִים בְּכָל צָרָךְ, וְאוֹתָם תַּעֲבֹד (ה) חַג לַה' מָחָר. וְלֹא תַעֲרַבְבוּ
יְהִי אֲצִלְךָ "אֱלֹהִים", שֶׁתִּתְפַּלֵּל לְהַשִּׁיג תַּפְצָּךְ. תוֹרָה ה

(ו) וַיִּשְׁכְּבוּ מִמַּחֲרָת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּגִּשּׁוּ שְׁלָמִים
וַיֵּקְרִיבוּ נֶכְסִין וְאַסְחָר עֲמָא לְמִיכָל וּלְמִשְׁתִּי
וַקָּמוּ לַחֲזָא:

(שמואל ב ב): "וַיֵּקְמוּ נָא הַנְּעָרִים וַיִּשְׁחָקוּ לְפָנֵינוּ", אַף
כָּאן נִהְרַג חוּר.

כ"י • וַיִּשְׁכְּבוּ • הַשָּׁטָן זָרָם, כְּדִי שִׁיחָטְאוּ.
לְצַחֵק • יֵשׁ בְּמִשְׁמַע הַזֶּה גְּלוּי עֲרִיזָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
(בראשית ט): "לְצַחֵק בִּי", וְשִׁפְיכוֹת דָּמִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר

(ז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּךְ־רֹד בִּי שְׁחַת עַמֶּךָ
אֲשֶׁר הָעֵלִית מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

עַמֶּךָ • "שְׁחַת הָעָם" לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא "עַמֶּךָ",
עַרְב־רַב שֶׁקִּבְּלָתָּ מֵעַמֶּךָ וּגְיָרָתָם וְלֹא נִמְלַכְתָּ בִּי,
וְאָמַרְתָּ: טוֹב שֶׁיִּדְבְּקוּ גֵרִים בְּשִׁכְנָה, הֵם שְׁחַתוּ
וְהִשְׁחִיתוּ.

כ"י • וַיְדַבֵּר • לְשׁוֹן קָשִׁי הוּא, כְּמוֹ (בראשית מב):
"וַיְדַבֵּר אִתָּם קָשׁוֹת". לֵךְ־רֹד • (ברכות לב) רֹד
מִגְדֻלָּתְךָ, לֹא נִתְּתִי לְךָ גְּדֻלָּה אֶלָּא בְּשִׁבְלִים. בְּאוֹתָהּ
שָׁעָה, נִתְּנָה מֹשֶׁה מִפִּי בֵּית־דִּין שֶׁל מַעֲלָה. שְׁחַת

ח סטו בְּפָרִיעַ מִן אוֹרְחָא דִּי פְקֻדָּתָנִין עֲבָדוּ
לְהוֹן עֲגָל מִתְּכָא וּסְגִידוּ לָהּ וַדְּבָחוּ לָהּ
וְאָמְרוּ אֵלֵינוּ דְּחִלְתָּךְ יִשְׂרָאֵל דִּי אֶסְקֻךְ
מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:

(ח) סָרוּ מֵחֵר מִן־הַיָּרֵךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם עֲשׂוּ לָהֶם
עֲגָל מִסִּכָּה וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ־לָהּ וַיִּזְבְּחוּ־לָהּ וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּהָ
אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָעֵלִוָּךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

ט וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה גְּלוּי קְדָמִי עֲמָא הָדִין
וְהָא עֲמָא קָשִׁי קָדֵל הוּא:

(ט) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רְאִיתִי אֶת־הָעָם הַזֶּה
וְהִנֵּה עִם־קִשְׁה־עֶרְף הוּא:

כ"י • קִשְׁה־עֶרְף • מְחִזְרִין קָשִׁי עֶרְפָּם לִנְגֵד מוֹכִיחֵיהֶם וּמְמַאֲנִים לְשִׁמְעַ.

י וַיִּכְעַן הַנֶּחֱסֵה בְּעִינָיו מִן קְדָמִי וַיִּתְּקֵה רִיגְזִי
בְּהוֹן וַאֲשִׁיעֲנִין וְאָעֲבֵד יָתֵךְ לְעַם סִגִּי:

(י) וַעֲתָה הִנֵּיחָה לִּי וַיַּחֲרֵא־אִפִּי בָהֶם וְאֶכְלָם וְאֶעֱשֶׂה
אוֹתָךְ לְגוֹי גְּדוֹל:

לו פֶּתַח וְהוֹדִיעוּ שֶׁהַדָּבָר תְּלוּי בּוֹ, שְׂאֵם יִתְפַּלֵּל
עֲלֵיהֶם לֹא יִכְלֹם. (שמות רבה).

כ"י • הִנֵּיחָה לִּי • עֲדִין לֹא שִׁמְעֵנוּ שֶׁהַתְּפִלָּה מֹשֶׁה
עֲלֵיהֶם, וְהוּא אוֹמֵר: "הִנֵּיחָה לִּי"? אֶלָּא כָּאן פֶּתַח

יא וַצִּלִּי מֹשֶׁה קִדְּם יְיָ אֱלֹהֵהּ וַאֲמַר לְמָא יְיָ
יִתְקַף רִיגְזֵךְ בְּעַמֶּךָ דִּי אֶסְקֵתָא מֵאֶרְעָא
דְּמִצְרַיִם בְּחִיל רַב וּבִידָא תְּקִיפָא:

(יא) וַיַּחֲלֵ מֹשֶׁה אֶת־פָּנָיו יְהוָה אֱלֹהָיו וַיֹּאמֶר לְמָה
יְהוָה יַחֲרֶה אַפֶּךָ בְּעַמֶּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם בְּכַח גְּדוֹל וּבִיד חֲזָקָה:

כ"י • לְמָה ה' וגו' • כָּלוּם מִתְּקַנָּא אֶלָּא חֲכָם בְּחָכָם, גְּבוּר בְּגְבוּר.

ספורנו

(ח) סָרוּ מֵחֵר. קָדָם שֶׁאֶגְמַר לְתֵת לְךָ
מֵה שֶׁעֲדֵתִי לְתֵת, וְהֵם "הַתּוֹרָה
וְהַמִּצְוָה" אֲשֶׁר כְּתִיבְתִּי" (לעיל כד,
יב). תּוֹרָה ט
(ט) וְהִנֵּה עִם קִשְׁה עֶרְף הוּא. גִּיד
בְּרֹזֶל עֶרְפָּס, וְלֹא יִפְנוּ לְשִׁמְעַ דְּבָרֵי
שׁוּם מוֹרָה צָדֵק, כְּאֶפֶן שְׂאִין תְּקוּנָה
שֶׁיִּשְׁוּבוּ בְּתִשְׁבָּה. תּוֹרָה י
(יא) לְמָה ה' יַחֲרֶה אַפֶּךָ
בְּעַמֶּךָ. בְּאוֹתָם שֶׁלֹּא חֲטָאוּ
כְּעֵגֶל. תּוֹרָה יב

יב לְמֵא יִמְרוּן מִצְרָאִי לְמִימֵר בְּבִישְׁתָּא
אִפְקִתְנֹן לְקִטְלָא יְתֵהוּן בִּיגִי טוֹרִיא
וּלְשִׁיצִייתֵהוּן מֵעַל אִפִּי אֲרַעַא תוּב מִתְקוֹף
רוֹגְזוֹף וְאִתִּיב מִן בִּישְׁתָּא דְמִלְלָתָא לְמַעַבְד
לְעַמְדָּה:

כ"י • וְהִנָּחֵם • הִתְעַשְׂתָּ מִחֻשְׁבָּה אַחֲרֵת לְהִטִּיב לָהֶם. עַל־הִרְעָה • אֲשֶׁר חֻשְׁבְּתָּ לָהֶם.

יג אֲדָבָר לְאַבְרָהָם לִיצְחָק וְלִיִּשְׂרָאֵל עֲבָדִיךָ
דִּי קִימְתָּא לְהוֹן בְּמִימְרֵךְ וּמִלְלָתָא עֲמֵהוּן
אִסְגִּי יֵת בְּנִיכּוֹן כְּכֹכְבֵי שְׁמַיָּא וְכָל אֲרַעַא
הָדָא דִּי אֲמַרִית אֲתָן לְבִנִּיכּוֹן וְיִחְסְנוֹן
לְעַלְמָא:

(יג) זָכֹר לְאַבְרָהָם לִיצְחָק וְלִיִּשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ וַתְּדַבֵּר אֱלֹהִים אֲרָבָה אֶת־זֶרְעֲכֶם
בְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וּכְלֵה־אֶרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי
אֲתָן לְזֶרְעֲכֶם וְנָחֳלוּ לְעַלְמָא:

עומד לפניך בשעת פְּעֻסָּךְ, קל־וחמר לכסא של רגל
אָחָד (ברכות לב). אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ • לא נִשְׁבַּעְתָּ
לָהֶם בְּדָבָר שֶׁהוּא כֵּלָה, לֹא בְּשָׁמַיִם וְלֹא בְּאֶרֶץ, לֹא
בְּהָרִים וְלֹא בְּגִבְעוֹת, אֲלֵא בְּךָ, שֶׁאַתָּה קִיַּם וּשְׁבֻעַתְךָ
קִיַּמְתָּ לְעוֹלָם, שְׁנֵאמַר (בראשית כב טז): "כִּי נִשְׁבַּעְתִּי נְאֻם
ה'...", וְלִיצְחָק נֵאמַר (שם כו א): "וְהִקִּימְתִּי אֶת־הַשְּׁבוּעָה
אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אָבִיךָ", וְלִיעָקֹב נֵאמַר (שם לה
יא): "אֲנִי אֵל שְׁדֵי פָּרָה וְרֹבֶה", נִשְׁבַּע לוֹ בִּ"אֵל
שְׁדֵי".

כ"י • זָכֹר לְאַבְרָהָם • (שמות רבה): אִם עָבְרוּ עַל עֲשֻׁרֹת
הַדְּבָרוֹת, אַבְרָהָם אָבִיהֶם נִתְּנָסָה בְּעֶשֶׂר נִסְיוֹנוֹת
וְעַדִּין לֹא קָבַל שְׂכָרוֹ. תִּנְהוּ לוֹ, וְיֵצְאוּ עֶשֶׂר בְּעֶשֶׂר.
לְאַבְרָהָם לִיצְחָק וְלִיִּשְׂרָאֵל • (שמות רבה) אִם לִשְׁרָפָה
הֵם, זָכֹר לְאַבְרָהָם שֶׁמֶסֶר עֲצָמוֹ לְהַשְׁרֵף עֲלֵיךָ בְּאוֹר
פְּשָׁדִים. אִם לְהַרְגָּה, זָכֹר לִיצְחָק שֶׁפָּשַׁט צִוָּאָרוֹ
לְעַקְדָּה. אִם לְגָלוּת, זָכֹר לִיעָקֹב שֶׁגָּלָה לְחָרָן. וְאִם
אֵינָן נִצְוִלִין בְּזִכְרוֹתָן, מָה אַתָּה אוֹמֵר לִי "וְאֶעֱשֶׂה
אוֹתָךְ לְגוֹי גָּדוֹל"? וְאִם פָּסָא שֶׁל שְׁלֹשׁ רַגְלִים אֵינוֹ

יז וְתִבֵּי יֵי מִן בִּישְׁתָּא דִּי מִלִּיל לְמַעַבְד
לְעַמְדָּה:

(יד) וְיִנָּחֵם יְהוָה עַל־הִרְעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת
לְעַמּוֹ: פ

טו וְאִתְפַּגִּי וְנָחַת מִשָּׁה מִן טוֹרָא וְתִרִין לוֹחִי
סְהַדוּתָא בִּידָה לוֹחִי כְּתִיבִין מִתְרִין
עֲבֵרֵיהוֹן מִכָּא וּמִכָּא אֲנוּן כְּתִיבִין:

(טו) וַיִּפֹּן וַיֵּרֶד מִשָּׁה מִן־הָהָר וַיִּשְׁנֵי לַחַת הָעֵדֻת
בִּידוֹ לַחַת כְּתָבִים מִשְׁנֵי עֲבֵרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם
כְּתָבִים:

כ"י • מִשְׁנֵי עֲבֵרֵיהֶם • הֵיוּ הָאוֹתִיּוֹת נִקְרְאוֹת, וּמַעֲשֵׂה נִסִּים הָיָה (שבת קד) •

טז וְלִחְיָא עוֹבְדָא דִּי אֲנוּן וּכְתָבָא כְּתָבָא
דִּי הוּא מְפָרֵשׁ עַל לוֹחִיא:

(טז) וְהִלָּחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הֵמָּה וְהַמְכָּתֵב מִכְּתָב
אֱלֹהִים הוּא חֲרוּת עַל־הַלָּחַת:

שְׁעִשְׁוּעֵיוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא בַּתוֹרָה. חֲרוּת •
לְשׁוֹן חֲרָת וְחָרַט – אָחָד הוּא, שְׁנֵיהֶם לְשׁוֹן חֲקוּק,
אֲנִטְלִי"ר בְּלַע"ז (אֵינִישְׁנִידֵעַן).

כ"י • מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הֵמָּה • כְּמִשְׁמָעוֹ, הוּא
בְּכִבּוּדוֹ עֲשָׂאָן. דָּבָר אַחֵר: בְּאֵדָם הָאוֹמֵר לְחַבְרוֹ:
'כָּל עֲסָקְיוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי בְּמִלְאָכָה פְּלוֹנִית', כֵּן כָּל

שְׁבֻשְׁבוֹ אֲלֵיהֶם יִשְׁוּבוּ בְּתוֹשָׁבָה, וְאִם
אֵין יִשְׁבְּרָם לְעִינֵיהֶם, לְכָלוֹת עִינֵיהֶם
כְּדֵי שִׁיתְּזוּרוּ בְּתוֹשָׁבָה. תוֹרָה טז

(בראשית טו, טז), וְזֶה לֹא יִתְקַם בְּזִרְעִי
בְּלִבְד עֲתָה. תוֹרָה יד
(טו) וַיִּשְׁנֵי לַחַת הָעֵדֻת בִּידוֹ. כִּי חֻשַׁב

(יג) וְכָל הָאֶרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי
אֲתָן לְזֶרְעֲכֶם וְנָחֳלוּ. בְּדוֹר רְבִיעִי,
בְּאִמְרוֹ "וְדוֹר רְבִיעִי יִשְׁוּבוּ הֵנָּה"

(י) וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קוֹל הָעַם בְּרָעָה וַיֹּאמֶר
אֶל־מֹשֶׁה קוֹל מְלַחְמָה בַּמַּחֲנֶה:

כ"י • בְּרָעָה • בְּהָרִיעוּ, שָׁהִיו מְרִיעִים, וּשְׂמָחִים וְצוֹחֲקִים.

(יח) וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל עֲנוֹת
חַלּוּשָׁה קוֹל עֲנוֹת אֲנָכִי שְׁמַע:

כ"י • אֵין קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה • אֵין קוֹל הַזֶּה נִרְאָה
קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרִים הַצּוֹעֲקִים נִצָּחוֹן, וְלֹא קוֹל חַלְשִׁים

(יט) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל־הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת־הָעֵגֹל
וּמַחֲלַת וַיַּחֲרֵאֲף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַף מִיָּדוֹ אֶת־הַלַּחַת
וַיִּשְׁפֹּר אֹתָם תַּחַת הָהָר:

כ"י • וַיִּשְׁלַף מִיָּדוֹ וְגו' • (שבת פז) 'אָמַר: מַה פָּסַח
שֶׁהוּא אֶחָד מִן הַמַּצּוֹת, אָמְרָה תוֹרָה: "כָּל־בֶּן־גֵּכֹר

~ נקודות משיחות קודש ~

לוחות ושברי לוחות בלימוד התורה

אף מאידך, באותו "אָרוֹן" בו מונחים הלוחות, היו גם
"שְׂבָרֵי לוחות", דְּבִשְׁבִיל לְמוֹד הַתּוֹרָה, עַל שִׁכְלוֹ שֶׁל
הָאָדָם "לְהַשְׁבֵּר".

כִּי מִכֵּיּוֹן שֶׁחֻכְמָתוֹ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ גְּבוּהָה לְאֵין שְׁעוֹר מִשְׁכָּל
הָאָדָם, וְרַחוּקָה מִמָּוֶה בְּתַכְלִית, אִי־אֶפְשָׁר שֶׁהַשְׁכָּל יִבִּין
וַיִּשְׁיג אֱמִתִּית חֻכְמָתוֹ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ.

וְרַק עַל־יְדֵי שֶׁהָאָדָם הוּא בִּכְחִינַת "שְׂבָרֵי לוחות",
וּמִתְבַּטֵּל לְגִמְרֵי חֻכְמָתוֹ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, אֲזִי מְסִיעַ לוֹ
הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ שִׁתְעַלֶּה שִׁכְלוֹ לְבִחִינָה גְבוּהָה בְּיוֹתֵר, וַיְהִי
מְסֻגָּל לְחִשְׁגֵי אֱמִיתוּתָהּ שֶׁל תּוֹרָה. וְכֵמוֹ שְׂאוּמְרִים בְּתַפְלַת
"אַלְקֵי נִצֹּר" וְנִפְשֵׁי כְּעֶפֶר לְכָל תַּהֲיָה" וְרַק לְאַחֲרֵי־זֶה
יָכֹל לִהְיוֹת "פֶּתַח לְפִי בְּתוֹרָתְךָ".

(ע"פ לקו"ש כרך כו, עמ' 248 ואילך - 'מתוך לקראת שבת')

וַיִּשְׁלַף מִיָּדוֹ אֶת־הַלַּחַת וַיִּשְׁפֹּר אֹתָם תַּחַת הָהָר: (לב, יט)
לוחות ושְׂבָרֵי לוחות מונחים בְּאָרוֹן (בבא־בִּתְרָא יד, ב. מנחות
צט, סוף עמוד א)

יֵשׁ לְבָאֵר זֶה בְּעִבּוּדֵת הָאָדָם לְקוֹנוֹ: בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה
צָרִיכִים לִהְיוֹת שְׁנֵי דְבָרִים הֶפְכִּיִּים - לוחות ושְׂבָרֵי
לוחות.

מִצַּד אֶחָד, עַל הָאָדָם לִהְיוֹת בִּכְחִינַת "לוחות". דְּכֵמוֹ
שֶׁהֶאֱוִיתִי שֶׁעַל הַלוחות הָיוּ חֻקּוֹת עַל הָאָבִיבִים,
וְאִי־אֶפְשָׁר הָיָה לְהַפְרִיד בֵּינֵיהֶם, כְּמוֹ־כֵן עַל הָאָדָם לִהְיוֹת
וּלְהִשְׁגִּי בְּשִׁכְלוֹ הוּא אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה, עַד שֶׁשִּׁכְלוֹ
וְהַתּוֹרָה יִהְיוּ לְאַחֲדִים מִמֶּשׁ, דְּכִשְׂמָאֲמִין לְבַד בְּמָה
שֶׁתּוֹכַח בְּתוֹרָה, עֲדִין אֵינוֹ יוֹצֵא בָּזֶה יְדִי־חוּבַת תְּלִמּוּד
תּוֹרָה, וְרַק כְּשֶׁמִּבִּין בְּשִׁכְלוֹ אֶת הַתּוֹרָה, הָרִי הוּא יוֹצֵא
יְדֵי חוּבָתוֹ.

(יט) וַיֵּרָא אֶת הָעֵגֹל וּמַחֲלַת, וַיַּחֲרֵאֲף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַף מִיָּדוֹ אֶת־הַלַּחַת וַיִּשְׁפֹּר אֹתָם תַּחַת הָהָר: (יט)
אֵין מֹשֶׁה. כְּשֶׁרָאָה שֶׁהָיוּ שְׂמָחִים
בְּקִלְקוֹל שְׁעָשׂוֹ, כְּעִנְיָן "כִּי רָעַחְתִּי אֶז

כונסיב ית עגלא די עבדו ואוקד בנורא
ושף עד דהנה דקיק וזרא על אפי מניא
ואשקי ית בני ישראל:

(כ) וַיִּקַּח אֶת־הָעֶגְלָא אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ וַיִּטְחֵן
עַד אֲשֶׁר־דָּק וַיֹּרֶל עַל־פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשָּׂק אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל:

יש עדים והתראה - בסיף, כמשפט אנשי עיר
הנדרשת שהן מרבים. עדים בלא התראה - במגפה,
שנאמר: "ויגף ה' את העם". לא עדים ולא התראה
- בהדרוקן, שבהקדום המים וצבו בטניהם.

כ"י • ויזר • לשון נפוצ, וכן: (א"ב יא) "יזרה על גוהו
גפרית", וכן (משלי א): "כי חנם מזרה הרשת", שזרין
בה דגן וקטניות. וישק את-בני ישראל • (ירמא טז)
נתפון לבהקדום פסוטות. שלש מיתות נדונו שם, אם

כא ואמר משה לאהרן מה עבד לך עמא
הדין ארי איתיתא עלוהי חובא רבא:

(כא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן מַה־עָשִׂיתָ לָּךְ הָעָם הַזֶּה
כִּי־הִבֵּאתָ עָלָיו חַטָּאת גְּדֹלָה:

כ"י • מה-עשה לך העם הזה • כמה יסורים סבלת שישרוך, עד שלא תביא עליהם חטא זה.

כב ואמר אהרן לא יתקף רוגזא דרבוני את
ידעת ית עמא ארי בביש הוא:

(כב) וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אֶל־יֵחֶר אֵף אֲדֹנִי אַתָּה יָדַעְתָּ
אֶת־הָעָם כִּי בָרַע הוּא:

כ"י • כי ברע הוא • בדרך רע הם הולכין תמיד ובנסיונות לפני המקום.

כג ואמר לי עבד לנא דחלן די יהכין
קדמנא ארי דין משה גברא די אסקנא
מארעא דמצרים לא ידענא מה הנה לה:

(כג) וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה־לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ
כִּי־זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא
יָדַעְנוּ מַה־הָיָה לוֹ:

כד ואמרית להון למן דהבא פריקו ויהבו
לי ורמיתה בנורא ונפק עגלא הדין:

(כד) וַאֲמַר לָהֶם לְמִי זֶהָב הַתְּפָרָקוּ וַיִּתְּנוּ־לִי
וַאֲשַׁלְכֵהוּ בָּאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֶגְלָה הַזֶּה:

כ"י • ואמר להם • דבר אחד: 'למי זהב' לבד, והם מהרו והתפרקו ויתנו לי. ואשלהו באש • ולא ידעתי
שיצא העגל הזה, ויצא.

ספורט

ואשלהו באש. בקשתי לאחר את
הדבר והשלכתי את הזהב באש
בזולת תחבולות הצורפים הצריכות
להתיף את הזהב.
ויצא העגל הזה. בלתי פעלת
השפדלותי, ולא הקתינו שאעשהו
אני כדבריהם. כי אמנם באמרו
"ויעשהו עגל מסכה" (פסוק ד) לא אמר
זה על אהרן, אכל רצונו: עשה אותו
העושה, כענין "וסמוך את ידו..
ושחט" (ויקרא ג, ח) שרצונו: "וסמוך"
המקריב, "ושחט" השוחט. וכן העיד

על פי שנקתלו עליך להכריחך
לעשות להם העגל, "מה עשו לך"
שהצרכת לקבוע להם חג ליום
המחרת, שזאת היתה סבת המחולות
שעשו לשמחת העגל, שהיתה רעה
מעשיתו. תורה כב
(כב) כי ברע הוא. שכבר היו בענין
רע, נצמדים לגלולי מצרים. תורה כג
(כד) ואמר להם למי זהב. שמת
הדבר לנמנע שאין זהב מוכן.
התפרקו ויתנו לי. והם התנדבו
הזהב במהירות.

(כא) הבאת עליו חטאה
ששמחו בקלקול במחולות
מפני שקבעת להם חג ליום המחרת,
וזה הוא רע מן הפשע והמרד שעשו
בעגל; ועל זה בקש רחמים יותר,
באמרו "אתם חטאתם חטאה גדלה"
(להלן פסוק ו), וכן בתפלתו אמר "אנא
חטא העם הזה חטאה גדלה" (פסוק זא).
וכן בסדר שלש עשרה מדות הזכיר
"עון ופשע וחטאה" (להלן לד, ז), וכן
בתפלתו שם "וסלחת לעווננו
ולחטאתנו" (להלן לד, ט). ולכן אמר: אף

(כה) וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם כִּי פָרַע הוּא כִּי־פָרַעַה אַהֲרֹן לְשִׁמְצָה בְּקִמְיָהֶם:

כה וַיֵּרָא מֹשֶׁה ית עֲמָא אַרִי כְטִיל הוּא אַרִי כְטִילִנֹן אַהֲרֹן לְאַסְבִּיתָהוֹן שׁוּם בִּיש לְדַרְיָהוֹן:

כז"י • פָּרַע • מַגְלָה, נִתְגַּלָּה שְׁמֻצוֹ וְקִלּוֹנוֹ, כְּמוֹ (במדבר ה): "וּפָרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה". לְשִׁמְצָה בְּקִמְיָהֶם • לְהִיּוֹת לָהֶם הַדְּבָר הַזֶּה לְגִנוּת בְּפִי כָּל הַקָּמִים עֲלֵיהֶם.

(כו) וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בַּשַּׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לִיהוָה אֵלֵי וַיֹּאסְפוּ אֵלָיו כָּל־בְּנֵי לֵוִי:

כו וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בַּשַּׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לִיהוָה בְּתַרְע מִשְׁרִיתָא וַאֲמַר מִן דַּחֲלִיא דִּי יִיתֹן לֹחִי וְאַתְּכַפְּשׁוּ לָוִתָּה כָּל בְּנֵי לֵוִי:

כז"י • מִי לַה' אֵלֵי • יבֵּא אֵלֵי. כָּל בְּנֵי לֵוִי • (יזמא טו) מִכָּאן שְׁכָל הַשְּׁבֻט כָּשֵׁר.

(כו) וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ אִישׁ־חֲרָבוֹ עַל־יָרְכוֹ עֲבְרוּ וְשׁוּבוּ מִשַּׁעַר לְשַׁעַר בַּמַּחֲנֶה וְהִרְגוּ אִישׁ־אֶת־אָחִיו וְאִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת־קָרְבּוֹ:

כו וַאֲמַר לָהֹן כְּדָנִן אָמַר יְיָ אֱלֹהֵא דִישְׂרָאֵל שׁוּו גְבַר חֲרָבָה עַל יָרְכָה עֲבְרוּ וְתוּבוּ מִתַּרְע לְתַרְע בְּמִשְׁרִיתָא וְקִטּוּלוּ גְבַר ית אַחֻוּהִי וְגְבַר ית חֲבֵרָה וְאַנְשׁ ית קָרִיבָה:

כז"י • כֹּה אָמַר וְגו' • וְהִכֵּן אָמַר? (לעיל כב): "וְזָכַח לְאֱלֹהִים יִחְרָם", כִּף שְׁנוּיָה ב'מְכִילָתָא'. אַחֲיו • מֵאֲמוֹ, וְהוּא יִשְׂרָאֵל.

(כה) וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־לֵוִי כְּדֹבַר מֹשֶׁה וַיַּפֵּל מִן־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא כֶּשֶׁלֶשֶׁת אַלְפֵי אִישׁ:

כה וַעֲבָדוּ בְנֵי לֵוִי כְּפִתְגָמָא דְּמֹשֶׁה וַנִּפֹּל מִן עֲמָא בְּיוֹמָא הַהוּא כְּתִלְתָּא אַלְפִין גְּבַרָא:

(כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֵלֹא יִדְכֶם הַיּוֹם לִיהוָה כִּי אִישׁ בָּכְנוּ וּבִאֲחָיו וְלָתַת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה:

כט וַאֲמַר מֹשֶׁה קָרִיבוּ יִדְכּוֹן קָרְבָּנָא יוֹמָא דִּין קָדָם יְיָ אַרִי גְבַר בְּכָרָה וּבִאֲחֻוּהִי וְלֹאֲיִתָּאָה עֲלֵיכּוֹן יוֹמָא דִּין בְּרָכָן:

כז"י • מֵלֹא יִדְכֶם • אֲתָם הַהוֹרְגִים אוֹתָם, בְּדֹבַר זֶה תִּתְחַנְכוּ לְהִיּוֹת כְּהִנִּים לְמָקוֹם (ובחים קטו) • כִּי אִישׁ • מִכָּם יִמְלֹא יָדוֹ בְּכֹנוּ וּבִאֲחִיו.

ספורנו

מִכָּם כָּבֵד הַקֹּדֶשׁ לַה': "בְּכֹנוּ", בְּעִנְיֵן הַמִּלָּה שֶׁעָשִׂיתֶם בַּמִּדְבָּר, "וּבִאֲחִיו", בַּהֲרִיגַת הַיּוֹם; וְלָכֵן "מֵלֹא יִדְכֶם" כְּטוֹב הַפְּנֹנָה, וְהַשְׁלִימוּ הַכְּנַתְכֶם לַה' לַעֲבֹדָתוֹ.

וְלָתַת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה. וּמֵלֹא יִדְכֶם גַּם כֵּן בְּאִפְּן שִׁיתֵּן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ "עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה", וְזֶה שֶׁתִּהְיֶה מְגֻמַּת פְּנִיכָם לְשִׁמּוֹר מִשְׁפָּטוֹ וּבְרִיתוֹ, כְּאָמְרוֹ "כִּי שְׁמָרוּ אֶמְרַתְךָ וּבְרִיתְךָ יִנְצְרוּ. יוֹרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ.. בְּרַךְ ה' חִילוֹ וּפְעַל יְדֵיו תִּרְצָה" (דברים לג.

ט א). תורה ל

גַּם אַחֲד, וְשָׁלֵא נִשְׂאוּ פָנֵי נְבִיא וְנִשְׂאִי בְּתוֹכָם. וְזֶה, כִּי אִף עַל פִּי שְׁלֵא כָּלָם וְלֹא רַבָּם נִקְּחָלוּ עַל אַהֲרֹן, הָיָה כָּלָם לְשִׁמְצָה עַל שְׁלֵא מַחוּ בְּקָמִים. תוֹרָה כו (יב) עֲבְרוּ וְשׁוּבוּ מִשַּׁעַר לְשַׁעַר. לְכַפֵּר עַל הַבִּלְתִּי חוּטָאִים שְׁלֵא מַחוּ בַּחוּטָאִים, וְזֶה שְׁכָמוֹ שְׁלֵא מַחוּ בַּחוּטָאִים כֵּן לֹא יִמַּחוּ בַּהוֹרְגִיָּהֶם. תורה כח

(כט) מֵלֹא יִדְכֶם הַיּוֹם לַה'. הַקְּנוּ שְׁלֵמוֹת לִידְכֶם הַיּוֹם שֶׁתִּהְיֶינָה מוֹכְנוֹת לְעֲבָדוֹ בְּמִקְדָּשׁוֹ.

כִּי אִישׁ בָּכְנוּ וּבִאֲחִיו. כִּי כָּל אֶחָד

בְּאָמְרוֹ "אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת הָעֶגְלָה אֲשֶׁר עָשָׂה אַהֲרֹן" (פסוק לה), שֶׁהֵם עָשׂוּ אֶת הָעֶגְלָה אֲשֶׁר עָשָׂה בּוֹ מִצְוַת אַהֲרֹן, שֶׁצִּירוּ וְהַשְׁלִיךְ הַזֶּה בַּאֲשׁ. תוֹרָה כה (כה) כִּי פָּרַע הוּא. מַגְלָה וּמִפְרָסֶם לִרְעַ בְּהַתְגַּלּוֹת לְבֹו בָּזָה.

כִּי פָּרַעַה אַהֲרֹן. גִּלָּה שְׁאִין בִּינִיָּהֶם צְדִיקִים, שְׁאֵם הָיוּ שֶׁם צְדִיקִים עוֹזְרִים לְאַהֲרֹן כְּאֲשֶׁר נִקְּחָלוּ עֲלָיו, לֹא הָיָה אַהֲרֹן עוֹשֶׂה הָעֶגְלָה כָּלָל.

לְשִׁמְצָה בְּקִמְיָהֶם. לְשֵׁם רַע בֵּין אוֹיְבֵיהֶם, שִׁיאֲמָרוּ עֲלֵיהֶם שְׁלֵא נִאֲמָנוּ בְּבְרִיתָם, וְשִׁבְיָנֵיהֶם אֵין עוֹשֶׂה טוֹב אֵין

ל וְהָיָה בַּיּוֹמָא דְּבִתְרוּהִי וְאָמַר מֹשֶׁה לְעָמָא
אֲתוֹן חֲבִיתוֹן חוּבָא רַבָּא וְכַעַן אֶסְק קָדָם יְיָ
מֵאִים אַכְפָּר עַל חוּבִיכוֹן:

(ל) וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַתֶּם
חֲטֵאתֶם חַטָּאת גְּדֹלָה וְעַתָּה אֵעֲלֶה אֶל־יְהוָה אוֹלִי
אֲכַפְּרָה בְּעַד חַטֹּאתֵיכֶם:

כ"ט • אַכְפְּרָה בְּעַד חַטֹּאתֵיכֶם • אָשִׁים כִּפּוּר וְקִנּוּי וְסִתִּימָה לְגַגְד חַטֹּאתֵיכֶם, לְהַבְדִּיל בֵּינֵיכֶם וּבֵין הַחַטָּא.

לא וְיָשָׁב מֹשֶׁה לְקָדָם יְיָ וְאָמַר בְּכַעַן חֵב
עָמָא הָדִין חוּבָא רַבָּא וְעַבְדִּי לְהוֹן דְּחָלָן
דִּדְהָב:

(לא) וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲנִי חַטָּא הָעָם
הַזֶּה חַטָּאת גְּדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהִי זָהָב:

בְּנוּ וּמִקְשָׁטוּ וְתוֹלָה לוֹ כִּיס בְּצוּאָרוֹ, וּמַעֲמִידוֹ
בְּפֶתַח בַּיִת זִוְנוֹת. מַה יַּעֲשֶׂה הַבֵּן שְׁלֹא יַחֲטֵא'?

כ"ט • אֱלֹהֵי זָהָב • (בְּרֻכּוֹת לב; יומא פו): 'אַתָּה הוּא שְׁגֻרְמָתָ
לָהֶם, שֶׁהִשְׁפַּעְתָּ לָהֶם זָהָב וְכָל חִפְצָם, מַה יַּעֲשׂוּ
שְׁלֹא יַחֲטִיאוּ? מִשָּׁל לְמַלְךְ שֶׁהֵיךְ מַאֲכִיל וּמִשְׁקָה אֶת

לב וְכַעַן אִם שִׁבְתָּ לְחוּבֵיהוֹן וְאִם לֹא
מַחְנִי קַעַן מִסְפָּרָךְ דִּי כְתֻבָּתָא:

(לב) וְעַתָּה אִם־תִּשָּׂא חַטֹּאתֵיכֶם וְאִם־אֵין מַחְנִי נָא
מִסְפָּרְךָ אֲשֶׁר כְּתֻבָּתָא:

כָּלָה, שְׁלֹא יֵאמְרוּ עָלֶי שְׁלֹא הָיִיתִי כְּדַאי לְבַקֵּשׁ
עֲלֵיהֶם רַחֲמִים.

כ"ט • וְעַתָּה אִם־תִּשָּׂא חַטֹּאתֵיכֶם • הָרִי טוֹב: 'אֵינִי
אוֹמֵר לָךְ "מַחְנִי"! "וְאִם אֵין, מַחְנִי"! וְזֶה מִקְרָא
קָצֵר, וְכֵן הִרְבֵּה. מִסְפָּרְךָ • (בְּרֻכּוֹת לב): מִכָּל הַתּוֹרָה

לג וְאָמַר יְיָ לְמֹשֶׁה מִן דִּי חֵב קָדָמִי אֲמַחֲנֶה
מִסְפָּרִי:

(לג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר חַטָּא־לִי אֲמַחֲנֶה
מִסְפָּרִי:

לד וְכַעַן אֲזִיל דְּבַר יָת עָמָא לְאַתֵּר דִּי
מַלְלִית לָךְ הָא מַלְאָכִי יִהְיֶה קְדָמְךָ וּבִיּוֹם
אֲסַפְּרוּתִי וְאֲסַפֵּר עֲלֵיהוֹן חוּבֵיהוֹן:

(לד) וְעַתָּה לָךְ נִחָה אֶת־הָעָם אֵל אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ
הִנֵּה מַלְאָכִי יֵלֶךְ לְפָנֶיךָ וּבִיּוֹם פְּקֻדֵי וּפְקֻדֹתַי עֲלֵיהֶם
חַטֹּאתֵיכֶם:

תמיד, כְּשֶׁאֶפְקֵד עֲלֵיהֶם עֲוֹנוֹתֵיהֶם, "וּפְקֻדֹתַי
עֲלֵיהֶם" מַעֲט מִן הָעוֹן הַזֶּה עִם שְׂאָר הָעוֹנוֹת. וְאֵין
פְּרָעֻנוֹת בָּאָה עַל יִשְׂרָאֵל שְׂאִין בָּהּ קִצָּת מִפְּרָעוֹן עוֹן
הַעֲגָל.

כ"ט • אֵל אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ • יֵשׁ כָּאֵן 'לָךְ' אֲצֵל דְּבוּר
בְּמִקּוֹם 'אֵלֶיךָ', וְכֵן (מִלְכִּים א ב): "לְדַבֵּר לוֹ עַל
אֲדֻנָּיהוּ". הִנֵּה מַלְאָכִי • וְלֹא אֲנִי. וּבִיּוֹם פְּקֻדֵי
וְגו' • עַתָּה שְׂמַעְתִּי אֵלֶיךָ מַלְכֻלוֹתֵי יַחַד, וְתָמִיד

ספורי

מִכְּבָה עֲבָרָה, כָּל שָׁפָן שְׁלֹא אָשִׁים
זְכִּירוּתֵיךְ לְחִשְׁבוֹנָם. תּוֹרָה לֹד

(לד) אֵל אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ. בְּאָמְרוֹ
"אֲעֲלֶה אֲתֶכֶם מֵעֵינִי מִצְרַיִם" (לעיל ג, יז),
"אֵל אֲרָץ טָבָה" וְגו' (שם, יח).

וּבִיּוֹם פְּקֻדֵי. שְׂיוֹסִיפוּ לְחַטָּא, כְּמוֹ
בְּמִרְגָּלִים.

וּפְקֻדֹתַי עֲלֵיהֶם חַטֹּאתֵיכֶם. זֶה הַחַטָּא,
וְלֹא אוֹסִיף עוֹד עֲבַר לוֹ, כְּעֲנִין "וְאִם

לְחִשְׁבוֹנָם, כְּדִי שְׂיוֹכּוּ
לְסִלִּיחָה. תּוֹרָה לֹג

(לג) מִי אֲשֶׁר חַטָּא לִי אֲמַחֲנֶנּוּ
מִסְפָּרִי. מִי הוּא שְׁחַטָּא לִי שְׂאֻמָּחָה
מִסְפָּרִי אֶת זְכִירוּתִי כְּדִי שְׂיוֹכָה

לְסִלִּיחָת עוֹן כְּנֻגָדָם. זֶה לֹא הֵיכָה
לְעוֹלָם, כִּי הָדִין לְפָנֵי הַפָּךְ זֶה,
כִּי אֲמַנָם יֵשׁא כָּל אֲחָד עֲנָשׁ עוֹנוֹ,
וְיִקְבַּל שְׂכָר זְכִירוּתִי, שְׂאִין מַצְוָה

(ל) אַתֶּם חֲטֵאתֶם חַטָּאת גְּדֹלָה. דַּעוּ
גְּדֹל חַטֹּאתֵיכֶם, כִּי אֲמַנָם בִּידִיעֵתוֹ
תְּהִיָּה תְּשׁוּבָה בְּלִי סִפְק, בְּאָמְרוֹ "כִּי
פִשְׁעִי אֲנִי אֲדַע" (תְּהִלִּים נא, ד), וּכְאָמְרוֹ
"אֵף דַּעֵי עוֹנֵךְ" (יִרְמְיָה ג, יג). תּוֹרָה לֹא

(לב) אִם תִּשָּׂא חַטֹּאתֵיכֶם וְאִם אֵין
מַחְנִי נָא מִסְפָּרְךָ. הֵן תִּרְצֶה לְשִׂאת
חַטֹּאתֵיכֶם וְהֵן שְׁלֹא תִרְצֶה לְשִׂאת, מִחָה
אֶת הַזְכִּירוֹת שְׁלִי מִסְפָּרְךָ וְשִׁים

(לח) וַיִּגַּף יְהוָה אֶת־הָעָם עַל־אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־הָעֵגֹל
אֲשֶׁר עָשָׂה אֹהֶל־ן: ׀

כ"י • וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם • מִיָּתָה בִּידֵי שְׁמַיִם, לַעֲדִים בְּלֹא הַתְּרָאָה.

א ומליל יי עם משה אֵל סק מכא את
ועמא דאסקתא מארעא דמצרים לארעא
די קימית לאברהם ליצחק וליעקב למימר
לבניך אתננה:

לג (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּךְ עֲלֶה מִזֶּה אֶתָּה
וְהָעָם אֲשֶׁר הָעֵלִית מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב לֵאמֹר
לְזֶרַעְךָ אֶתְנֶנָּה:

כ"י • לך עלה מזה • ארץ ישראל גְּבוּלָה מְכֻלָּה
הָאֶרֶצוֹת, לְכֹךְ נֹאמַר: "עֲלֶה!". דְּבַר אַחֵר: כְּלָפִי
שָׁמַר לוֹ בְּשַׁעַת הַכַּעַס: "לֹךְ־רֹד!" אָמַר לוֹ בְּשַׁעַת

כ"י • לך עלה מזה • ארץ ישראל גְּבוּלָה מְכֻלָּה
הָאֶרֶצוֹת, לְכֹךְ נֹאמַר: "עֲלֶה!". דְּבַר אַחֵר: כְּלָפִי
שָׁמַר לוֹ בְּשַׁעַת הַכַּעַס: "לֹךְ־רֹד!" אָמַר לוֹ בְּשַׁעַת

ב ואשלח קדמך מלאכא ואתנך ית כנענאי
אמוראי וחתאי ופרזאי חזאי ויבוסאי:

(ב) וְשִׁלַּחְתִּי לְפָנֶיךָ מֵלָאֲךָ וְגִרְשָׁתִּי אֶת־הַכְּנַעֲנִי
הָאֹמְרִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי הַחִזִּי וְהַיְּבוּסִי:

כ"י • וגרשתי את הכנעני וגו' • שָׁשָׂה אֲמוֹת הֵן, וְהַגְּנָשִׁי עֲמַד וּפְנֵה מִפְּנֵיהֶם מֵאֲלִיו.

ג לארעא עבדא חלב ודבש ארי לא אסלק
שכנתי מבינה ארי עם קשי גדל את
דילמא אשיצנך בארעא:

(ג) אֶל־אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וּדְבַשׁ כִּי לֹא אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ
כִּי עִם־קִשְׁה־עֵרָף אֶתָּה פֶּן־אֲכַלְךָ בְּדֶרֶךְ:

א תה • וכששכנתי בקרבכם ואתם ממרים בי,
מְרִיבָה אֲנִי עֲלֵיכֶם זַעַם. אֲכַלְךָ • לְשׁוֹן כְּלִיּוֹן.

כ"י • אֶל אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וּדְבַשׁ • אֲנִי אוֹמֵר לְךָ
לְהַעֲלוֹתְם. כִּי לֹא אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ • לְכֹךְ אֲנִי אוֹמֵר
לְךָ: "וְשִׁלַּחְתִּי לְפָנֶיךָ מֵלָאֲךָ". כִּי עִם־קִשְׁה־עֵרָף

ד וישמע עמא ית פתגמא בישא הדין
ואתאכלו ולא שויי גבר תקון זיגה עלוהי:

(ד) וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת־הַדְּבָר הַרְעָה הַזֶּה וַיִּתְּאֲבָלוּ
וְלֹא־שָׁתוּ אִישׁ עֲדֹו עֲלֹו:

כ"י • הדבר הרע • שאין השכינה שורה ומלכת עמם. איש עֲדֹו • (שבת פח) כְּתָרִים שֶׁנִּתְּנוּ לָהֶם בְּחוּרֵב

כ"י • הדבר הרע • שאין השכינה שורה ומלכת עמם. איש עֲדֹו • (שבת פח) כְּתָרִים שֶׁנִּתְּנוּ לָהֶם בְּחוּרֵב
כְּשֶׁאָמְרוּ: 'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע'.

ספורט

ראויים לו, ולך "אל ארץ זבת חלב
ודבש", שיוכלו להתפרנס שם שלא
על ידי גס.

כי לא אעלה בקרבך. לפיכך אני
אומר "עלה מזה אתה והעם", ולא
תמתניו לחנות ולנסע על פי ה', "כי
לא אעלה בקרבך".

פן אכלך בדרך. כי בהיותי שוכן
בתוככם יהיה ענש צונותיכם יותר
גדול. תורה ד

מי שעשה לעגל מסכה, אותו הדבר
אשר עשה בו מעשה אהרן, בצירו
ובהשליכו באש, כמו שהעיד באמרו
"וַיַּצֵּא הָעֵגֹל הַזֶּה" (פסוק כד). תורה א

לג (ב) וְשִׁלַּחְתִּי לְפָנֶיךָ מֵלָאֲךָ. שר
צבא ה' שִׁנְרָאָה לַיהוֹשֻׁעַ. תורה ג

(ג) אֶל אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וּדְבַשׁ. עלה
מזה שהוא מקום חרב, וצריכים אתם
להתפרנס בו על ידי גס שאינכם

רעה תמצא בו, ומת" (מלכים א א, ב). וכן
הורה באמרו שם "עד אנה ינאצני העם
הזה" (במדבר יד, יא), כי מאחר ששנו
באותם הם מחזקים להוסיף לאשמה
בה, באמרם וזכרונם לברכה: ביון
שעבר אדם עברה ושנה בה התרה לו,
כלומר: נעשית לו כהתר (ע"פ יומא פו,

ב. תורה לה

(לח) על אשר עשו את העגל אשר
עשה אהרן. בהסמכתם הוציא לפעל

(ה) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֲמֹר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אַתֶּם עַם־קָשֶׁה־עֶרְף רַגַע אֶחָד אֲעֵלֶה בְּקִרְבְּךָ וּבְלִיתֶיךָ וְעַתָּה הוֹרֵד עִדְיֶיךָ מֵעֲלֶיךָ וְאִדְעָה מֶה אֲעִשֶׂה־לָּךְ:

כ"י • רַגַע אֶחָד אֲעֵלֶה בְּקִרְבְּךָ וּבְלִיתֶיךָ • אִם אֲעֵלֶה בְּקִרְבְּךָ וְאַתֶּם מְמָרִים בִּי בְּקִשּׁוֹת עֲרֹפְכֶם, אֲזַעַם עֲלֵיכֶם רַגַע אֶחָד, שֶׁהוּא שְׁעוֹר וְעָמִי, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כח): "חֲבִי כְּמַעֲט רַגַע עַד יַעֲבֹר זַעַם", וְאִכְלָה אֶתְכֶם. לְפִיכָךְ, טוֹב לָכֶם שֶׁאֲשַׁלַּח מַלְאָךְ. וְעַתָּה • פְּרַעְנוֹת זֹאת תִּלְקוּ מִיָּד, שֶׁתּוֹרִידוּ עֲדִיכֶם מֵעֲלֵיכֶם. וְאִדְעָה מֶה אֲעִשֶׂה־לָּךְ • בְּפִקְדֹת שָׂאֵר הָעוֹן, אֲנִי יוֹדֵעַ מֶה שֶׁבִּלְבִי לַעֲשׂוֹת לָךְ.

(ו) וַיִּתְּנֵצְלוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֲדִידִים מִתַּר חוֹרֵב: כ"י • אֶת־עֲדִידִים מִתַּר חוֹרֵב • אֵת הָעֲדִי שֶׁהָיָה בְּיָדָם מִתַּר חוֹרֵב.

(ז) וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת־הָאֹהֶל וְנִטְּהֵלוֹ • מִחוּץ לַמַּחֲנֶה הָרָחֵק מִן־הַמַּחֲנֶה וְקָרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה כָּל־מִבְקֵשׁ יְהוָה יֵצֵא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר מִחוּץ לַמַּחֲנֶה:

כ"י • וּמֹשֶׁה • מֵאוֹתוֹ עוֹן וְהִלָּאָה. יָקַח אֶת־הָאֹהֶל. לְשׁוֹן הָיָה הוּא, לִזְקַח אֶהְיֶה וְנִטְּהֵלוֹ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה. אָמַר: מִגִּדָּה לְרֹב, מִגִּדָּה לְתַלְמִיד. הָרָחֵק • אֶלְפִים אַמָּה, כְּעֶגְזֵן שֶׁנֶּאֱמַר (ירושע ג): "אֶף רְחוּק יְהִי בִּינֵיכֶם וּבֵינֵנוּ כְּאֶלְפִים אַמָּה בִּמְדָּה". וְקָרָא לוֹ • וְהָיָה קוֹרָא לוֹ "אֹהֶל מוֹעֵד", הוּא בֵּית וְעַד לַמִּבְקֵשׁ תוֹרָה.

(ח) וְהָיָה בְּצֵאת מֹשֶׁה אֶל־הָאֹהֶל יָקוּמוּ כָּל־הָעָם וְנִצְבּוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֶלוֹ וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד־בָּאוּ הָאֹהֶל:

כ"י • וְהָיָה • לְשׁוֹן הָיָה. בְּצֵאת מֹשֶׁה • מִן הַמַּחֲנֶה, לְלַכֵּת אֶל הָאֹהֶל. יָקוּמוּ כָּל־הָעָם • עוֹמְדִים מִפְּנֵי וְאֵין יוֹשְׁבִין עַד שֶׁנִּתְפַּסֶּה מִהֶם.

(ה) רַגַע אֶחָד אֲעֵלֶה בְּקִרְבְּךָ וּבְלִיתֶיךָ. אַתֶּם מְתַאֲבָלִים (פסוק ד) עַל מֶה שֶׁאֲמַרְתִּי "כִּי לֹא אֲעֵלֶה בְּקִרְבְּךָ" (פסוק א), וְהוּא אֲמַנָּם טוֹב לָכֶם, שֶׁאִם אֲעֵלֶה בְּקִרְבְּךָ אֲכַלֶּה אוֹתְךָ בְּהִיתֶיךָ "עַם קָשֶׁה עֶרְף" (פסוק ג ופסוק א), בְּלִיתִי פִּנְיָה לְשֹׁמֵעַ קוֹל מוֹרִים עִם הִיתֶיךָ מוֹכֵן לְשִׁלְמוֹת בַּהֲכָנָה רוּחָנִית קְנוּיָה בְּמַעֲמַד הַר סִינַי. וְעַתָּה הוֹרֵד עִדְיֶיךָ מֵעֲלֶיךָ. אוֹתָהּ הַהֲכָנָה הָרוּחָנִית הַנִּתּוֹנָה לָךְ בְּאוֹתוֹ הַמַּעֲמַד הַנּוֹכְבֵּד – הוֹרִידָה מֵעֲלֶיךָ, כִּי הָאֵל יִתְבָּרֵךְ אַחֵר שֶׁנֶּמְנֵן הַמַּתְנֶה לֹא יִקְחֶנָּה מִן הַמִּקְבָּל בְּלִיתִי רָצוֹן הַמִּקְבָּל, כְּאַמָּרָם זְכוּרֹנָם לְכַרְכָּה: דְּגִמְרִי, דְּמִיָּהֵב יְהִי, מִשְׁקַל לֹא שְׁקָלִי. וְאִדְעָה מֶה אֲעִשֶׂה לָּךְ. שְׁלֹא תִהְיֶה רָאוּי אֲזַי לְעֵנֶשׁ כָּל כֶּף גְּדוֹל. תוֹרָה ו (ז) וְקָרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד. לְהוֹדִיעַ, שֶׁשֶׁם יוֹעֵד אֵלָיו הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְלֹא בְּמַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל. תוֹרָה ח

ספורט

(ט) וְהָיָה כִּבְּאֵ מֹשֶׁה הָאֱהָלָה יִרְדַּע עֲמֹד הָעֵנָן
וְעָמַד פֶּתַח הָאֱהָל וְדִבֶּר עִם־מֹשֶׁה:

(בחי'יק), פתרונו: הקול 'מדבר' בינו לבין עצמו
וההדיוט שומע מא'לו, וכשהוא קורא 'מדבר'
משמע שהמלך מדבר עם ההדיוט.

כ"י וְדִבֶּר עִם־מֹשֶׁה • כְּמוֹ 'וּמְדַבֵּר עִם מֹשֶׁה'.
תרגומו: 'ומתמלל עם משה', שהוא כבוד שכינה,
כְּמוֹ (במדבר ז): "וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהִים", וְאִינוּ
קורא 'מדבר' (בשוא) א'לו. כשהוא קורא 'מדבר'

יחזון כל עמא ית עמודא דעננא קאם
בתרע משכנא וקנימין כל עמא וסגדין גבר
בתרע משכנא:

(י) וְרָאָה כָּל־הָעָם אֶת־עַמֹּד הָעֵנָן עֹמֵד פֶּתַח
הָאֱהָל וְקָם כָּל־הָעָם וַהֲשִׁתָּחוּוּ אִישׁ פֶּתַח אֱהָלוֹ:

כ"י וַהֲשִׁתָּחוּוּ • לְשִׁכְנָה.

יא ומתמלל יי עם משה ממלל עם ממלל
כמא דממלל גבר עם חברה ותאב
למשריתא ומשומשנה יהושע בר נון
עולימא לא עדי מגו משכנא:

(יא) וְדִבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים כַּאֲשֶׁר
יְדַבֵּר אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל־הַמַּחֲנֶה וּמִשְׁרָתוֹ
יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן נָעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֱהָל: פ

האחרונים ברצון. אמר מעתה, אמצעיים היו בכעס.
בעשרה בתשרי נתרצה הקדוש־ברוך־הוא לִישְׂרָאֵל
בְּשִׁמְחָה וּבְלֵב שָׁלֵם, וְאָמַר לוֹ לְמֹשֶׁה: "סְלַחְתִּי
כְּדַבְּרְךָ" וּמָסַר לוֹ לוחות אחרונות, וַיֵּרֶד וַהֲתַחִיל
לְצוּתוֹ עַל מְלָאכַת הַמִּשְׁכָּן, וַעֲשֹׂאוֹהוּ עַד אֶחָד בְּנִיסָן,
וּמִשְׁהוּקָם לֹא נִדְּבַר עֲמוֹ עוֹד אֶלָּא מֵאֵהָל מוֹעֵד.
וְשָׁב אֶל הַמַּחֲנֶה • תְּרֻמוֹ: 'וְתָב לְמִשְׁרִיתָא', לְפִי
שֶׁהוּא לְשׁוֹן הָנָה, וְכֵן כָּל הָעֵנָן. "וְרָאָה כָּל הָעָם",
וְחָזַן. "וְנָצְבוּ", וְקִיָּמִין. "וַהֲבִיטוּ", וּמִסְתַּפְּלִין.
"וַהֲשִׁתָּחוּוּ", וְסִגְדִין. וּמִדְּרָשׁוֹ: "וְדִבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה",
שֶׁיָּשׁוּב אֶל הַמַּחֲנֶה. אָמַר לוֹ: 'אֲנִי בְכַעַס וְאַתָּה בְּכַעַס,
אִם־כֵּן מִי יִקְרָבם'.

כ"י וְדִבֶּר ה' אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים • וּמִתְמַלֵּל
עִם מֹשֶׁה. וְשָׁב אֶל־הַמַּחֲנֶה • לְאַחַר שְׁנֵי־דְבָרֵי עֲמוֹ,
הָיָה מֹשֶׁה שָׁב אֶל הַמַּחֲנֶה וּמִלְמֵד לְזִקְנִים מִה שֶׁלָּמַד.
וְהַדְּבָר הַזֶּה נִהְיָ מֹשֶׁה מִיּוֹם הַכַּפּוּרִים עַד שֶׁהוּקָם
הַמִּשְׁכָּן וְלֹא יוֹתֵר, שֶׁהָיָה בִּי"ז בְּתַמּוּז נִשְׁתַּכְּרוּ הַלוחות
(תענית כח), וּבִי"ח שָׁרַף אֶת הָעֵגֶל וְדָן אֶת הַחוּטָאִים,
וּבִי"ט עָלָה, שֶׁנֶּאֱמָר (לעיל לב): "וַיְהִי מִמִּחְרַת וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה אֶל הָעָם וְגו'", וַעֲשֵׂה שֵׁם אֲרֻבָּעִים יוֹם וּבִקֵּשׁ
רַחֲמִים, שֶׁנֶּאֱמָר (דברים ט): "וְאֶתְנַפֵּל לִפְנֵי ה' וְגו'",
וּבְרָאש־חֹדֶשׁ אֵלּוּל נֶאֱמָר לוֹ: "וְעָלִיתָ בִּבְקָר אֶל הָר
סִינַי" לְקַבֵּל לוחות האחרונות, וַעֲשֵׂה שֵׁם אֲרֻבָּעִים
יוֹם, שֶׁנֶּאֱמָר בָּהֶם (שם י): "וְאִנֹּכִי עֹמְדִתִּי בְּהָר פְּעִמִּים
הָרָאוֹנִים וְגו'", מִה הָרָאוֹנִים בְּרָצוֹן, אִף

לשרית שכינה, כענן "אל תקרב
הלם" (לעיל ג, ד) שְׁנֶאֱמָר לְמֹשֶׁה,
בהיותו אז בלתי מוכן במספיק
למקום. תורה יב

בהידות. לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֱהָל. לְמַנַּע שְׁלֹא
יָכֻס שֵׁם אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה
כָּלם נְזוּפִים אֹז, וְהַמָּקוֹם הָיָה מוֹכֵן

(יא) פָּנִים אֶל פָּנִים. וְלֹא "נָפַל וּגְלוּי
עֵינָיִם" (במדבר כד, ד), אֲבָל בְּעוֹדוֹ
מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּחוּשָׁיו.
כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ. וְלֹא

עטרת מרים

ו דרשו יהוה בהמצאו בעוד הוא מצוי בכם קראהו בהיותו קרוב:
 ז יעזב רשע דרכו במעשה ובפח ואיש און מחשבתיו הרעות וישב
 וישב אל־יהוה וירחמנו ואל־אלהינו ויש תקנה כִּירְבָה לסלוח:
 ח כי לא מחשבותי מחשבותיכם כי אני מרבה לסלוח ולא ישאר אצלי

מהעז דבר ולא דרכיכם דרכי דוד
 בשרונם לענוש את המורד בו ואין
 מועיל תשובה ופיוס, אבל דרכי לא כן
 היא נאם יהוה: ט ואין פאן רק
 הבדל בפחות ויותר, אלא כי כמו
 גבהו שמים מארץ כן גבהו
 בהבדל רב דרכי מדרכיכם
 ומחשבותי ממוחשבותיכם כי דוד
 בשרונם שלא ימחול כלל וכלל, ודרכי
 למחול מכל וכל: י כִּי באשר ירד
 הגשם והשילג מן־השמים
 ושמח לא ישוב ריקם כי אם־
 הרוה השבע את־הארץ
 והולידה מוציא הצמח מהרעין
 בעומק הארץ והצמיחה הצמח
 מפעל לארץ ונתן זרע לזרע ולחם
 לאכל: יא כן יהיה דברי אשר
 יצא מפי לא־ישוב אלי ריקם כי
 אם־עשה את־אשר חפצתי
 והצליח אשר שלחתי שובדאי
 חתקם הנקמתי: יב וזוהי ההבטחה
 כִּי־בשמחה תצאו מן הגלות
 ובשלוש תובלון תובאו לארצכם,
 החרים והגבעות יפצחו לפניכם
 רְפָה דרך משל, וכל־עצי השדה
 ימחארכו וכו' כדפירשם לשמות, גם

עטרת מרים

זה ענין מליצה: יג תחת הנעצוץ יעלה כרוש ומשלו
 צדיקים ותחת הסרפד ונעצוץ הם מיני קוצים יעלה הדג והיה הדבר
 הזה ליהוה לשם גבוה לאות עד עולם לא יפרת: א אמר לבני
 הגלות כה אמר יהוה שמרו משפט בן אדם לחבירו ועשו צדקה בן

אדם למקום, כִּי־קרוכה ישועתי
 לבוא על ידי זה וצדקתי להגלות
 ורק התשובה מעכבת ביאת המשיח:
 ב אשרי אנוש יעשה־זאת את
 האמור למטה ובן־אדם יחזיק בָהּ
 שמר שבת מחללו מחללו ושמר
 ידו מעשות פל־רע: ג ואל־
 יאמר בן־הנזר הנלוח אל־יהוה
 להאמין בו לאמר הבדל יבדילני
 יהוה מעל עמו בעת יקבלו תשובה
 ולא אקבל עמכם, ואם כן למה אצדק
 ואל־יאמר הסרים הן אני עין
 יבש ואני מגדל פרי, ולא ישאר שמי
 לזכרון ועל מה אשר דרכי: ד כִּי־כה
 א אמר יהוה לסריסים אשר
 ישמרו את־שבתותי ובחרו
 באשר חפצתי ומחזיקים אותם
 בבירתי בחורתי: ה ונתתי להם
 בביתי בדיקל ובחומתי במישב
 הסנהדרין והקנים יד מקום מעלה
 ושבת ולשם שזכור לטובה, והוא דבר
 טוב יותר מזכרון הקא מבנים
 ומבנות שם לטובה עד עולם
 אתנולו אשר לא יפרת וזרון
 שמו: ו ובני הנזר ובני העמים
 הנלולים עלי־יהוה אל ה' לשרתו

הפטרה לתענית ציבור בישיעה פרק נה

ו דרשו יהוה בהמצאו קראהו בהיותו
 קרוב: ז יעזב רשע דרכו ואיש און
 מחשבתיו וישב אל־יהוה וירחמנו ואל־
 אלהינו כִּירְבָה לסלוח: ח כי לא
 מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי
 נאם יהוה: ט כִּי־גבהו שמים מארץ כן
 גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבותי
 ממוחשבותיכם: י כִּי באשר ירד
 הגשם והשילג מן־השמים ושמח לא ישוב
 כי אם־הרוה את־הארץ והולידה והצמיחה
 ונתן זרע לזרע ולחם לאכל: יא כן יהיה
 דברי אשר יצא מפי לא־ישוב אלי ריקם כי
 אם־עשה את־אשר חפצתי והצליח אשר
 שלחתי: יב כִּי־בשמחה תצאו ובשלוש
 תובלון החרים והגבעות יפצחו לפניכם רְפָה

וכל־עצי השדה ימחארכו: יג תחת הנעצוץ יעלה כרוש ותחת הסרפד יעלה הדג והיה
 ליהוה לשם לאות עולם לא יפרת: א כה אמר יהוה שמרו משפט ועשו צדקה כִּי־קרוכה
 ישועתי לבוא וצדקתי להגלות: ב אשרי אנוש יעשה־זאת ובן־אדם יחזיק בָהּ שמר שבת מחללו
 ושמר ידו מעשות פל־רע: ג ואל־יאמר בן־הנזר הנלוח אל־יהוה לאמר הבדל יבדילני יהוה
 מעל עמו ואל־יאמר הסרים הן אני עין יבש: ד כִּי־כה א אמר יהוה לסריסים אשר ישמרו
 את־שבתותי ובחרו באשר חפצתי ומחזיקים בבירתי: ה ונתתי להם בביתי ובחומתי יד ושם
 טוב מבנים ומבנות שם עולם אתנולו אשר לא יפרת: ו ובני הנזר הנלולים עלי־יהוה לשרתו

עטרת מרים

וְלֹא־הִבֵּה אֶת־שֵׁם יְהוָה לְהוֹיֹת לוֹ לְעַבְדִּים כֹּל מִי כֹהֵם אֲשֶׁר שָׁמַר שִׁבְתָּ מַחֲלָלוֹ וּמַחְזִיקִים בְּכִרְיָתִי בְּתוֹרָתִי: ז כְּשִׁבְאוֹ לְהַחֲזִיר: וְהִבְיאוּתִים אֶת הָעוֹשִׂים כֹּל אֵלֶּה אֶל־הָרָקָדָשִׁי אֶל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְשִׁמְחָתִים אֲשֶׁמָּחֵם בְּבֵית תַּפְלָתִי בְּבֵית הַמּוֹקֵן לְהַתְפַּלֵּל שֵׁם לִפְנֵי עוֹלָתֵיהֶם וּזְבֻחֵיהֶם יְהִי מְקַבֵּלִם

עטרת מרים

לְרַצּוֹן עַל־מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית־תַּפְלָה יִקְרָא וְהָיָה מוֹקֵן לְכָל־הָעַמִּים: ח נֶאֱמַר אֲדֹנֵי יְהוָה מְקַבְּץ הַמְּקַבֵּץ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד אֶקְבֹּץ גֵּרִים עָלָיו עַל יִשְׂרָאֵל לְהוֹיֹת נִסְפִים לְנִקְבְּצָיו מִיִּשְׂרָאֵל:

כִּי בֵיתִי בֵּית־תַּפְלָה יִקְרָא לְכָל־הָעַמִּים: ח נֶאֱמַר אֲדֹנֵי יְהוָה מְקַבְּץ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד אֶקְבֹּץ עָלָיו לְנִקְבְּצָיו:

... ביום י"ז תמוז ותשעה־בבב יש לומדים (אף שמעטים הם ביותר – ולא נתפרסם כלל וכלל) בתורה (בנביאים) פרשת היום על־דבר "צום הרביעי" ו"צום החמישי" (על־דרך שבכל יום אומרים שירו של יום וכיוצא־בזה), ויתירה מזה – התורה היא נצחית גם לעתיד־לבוא, כולל חלקים אלו בנביאים המדברים על־דבר הצומות; אלא שבתורת אמת ותורה אור – מאיר בגלוי הטוב שבכל דבר, היינו הטוב שבצומות אלו, כפי שייהפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים לעתיד־לבוא, ואדרבה – על־ידי הלימוד בנוגע להירידה לפי שעה, הרי־זה מגדיל השמחה וה'יום טוב'.

(משיחת שבת פרשת פינחס ה'תשמ"ח – הערה 36)

זכריה פרק ח

אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת תַּחֲזֹקְנָה יְדֵיכֶם הַשְׁמָעִים בְּיָמִים הָאֵלֶּה אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה מִפִּי הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר בָּיוֹם יִפְדֹּ בֵּית־יְהוָה צְבָאוֹת הַהִיכַל לְהַבְנוֹת: י כִּי לִפְנֵי הַיָּמִים הָהֵם שָׁכַר הָאָדָם לֹא נָתַהּ וּשְׁכַר הַבְּהֵמָה אֵינָנָה וְלִיּוֹצֵא וּלְבָא אֵין־שָׁלוֹם מִן־הָעִיר וְאֶשְׁלַח אֶת־כָּל־הָאָדָם אִישׁ בְּרַעְהוֹ: יא וְעָתָה לֹא כִיָּמִים הָרִאשֹׁנִים אֲנִי לְשֹׁאֲרֵית הָעָם הַזֶּה נֶאֱמַר יְהוָה צְבָאוֹת: יב כִּי־זָרַע הַשָּׁלוֹם הִנֵּפֶן תִּתֵּן פְּרִיָּה וְהָאָרֶץ תִּתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ וְהַשָּׁמַיִם יִתְּנוּ טָלָם וְהַנַּחֲלָתִי אֶת־שֹׁאֲרֵית הָעָם הַזֶּה אֶת־כָּל־אֵלֶּה: יג וְהָיָה כֹּאֲשֶׁר הָיִיתֶם קָלָלָה בְּגוֹיִם בֵּית יְהוּדָה וּבֵית יִשְׂרָאֵל בֶּן אוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם וְהָיִיתֶם בְּרֻכָּה אֶל־תִּירָאוּ תַּחֲזֹקְנָה יְדֵיכֶם: יד כִּי כֹה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת כֹּאֲשֶׁר זָמַמְתִּי לְהַרְעָ לָכֶם בְּחַקְצִיף אֲבִיתֶכֶם אֲנִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְלֹא

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה צְבָאוֹת לֵאמֹר: ב כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת קִנְאָתִי לְצִיּוֹן קִנְאָה גְדוֹלָה וְחִמָּה גְדוֹלָה קִנְאָתִי לָהּ: ג כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁבִתִּי אֶל־צִיּוֹן וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם וְנִקְרָאָה יְרוּשָׁלַם עִיר־הָאֱמֶת וְהָרִי־יְהוָה צְבָאוֹת הָרִי הַקָּדָשׁ: ד כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עַד יֵשְׁבוּ זָקְנִים וְזָקֻנוֹת בְּרַחֲבוֹת יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ מִשְׁעֲנֵתוֹ בִּידוֹ מְרַב יָמִים: ה וּרְחֻבוֹת הָעִיר יִמְלְאוּ יִלְדִים וְיִלְדוֹת מִשְׁחָקִים בְּרַחֲבֹתֶיהָ: ו כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת כִּי יִפְלֹא בְּעֵינֵי שֹׁאֲרֵית הָעָם הַזֶּה בְּיָמִים הָהֵם גַּם־בְּעֵינֵי יִפְלֹא נֶאֱמַר יְהוָה צְבָאוֹת: ז כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הִנְנִי מוֹשִׁיעַ אֶת־עַמִּי מֵאֶרֶץ מִזְרַח וּמֵאֶרֶץ מְבֹאָה הַשָּׁמֶשׁ: ח וְהִבְאֵתִי אֹתָם וְשִׁכְנִי בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם וְהָיוּ־לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים בְּאֱמֶת וּבְצִדְקָה: ט כֹּה־

נחמתי: טו כִּן שְׁבַתִּי וּמִמֶּתִי בַיָּמִים הָאֵלֶּה
 לְהֵיטִיב אֶת־יְרוּשָׁלַם וְאֶת־בֵּית יְהוּדָה אֶל־
 תִּירָאוּ: טז אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ וְדִבְרוּ
 אִמָּת אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ אִמָּת וּמִשְׁפַּט שְׁלוֹם
 שִׁפְטוּ בְּשַׁעֲרֵיכֶם: זי וְאִישׁ אֶת־דַּעַת רֵעֵהוּ
 אֶל־תַּחֲשֹׁבוּ בְּלִבְכֶּם וּשְׁבַעַת שָׁקֶר אֶל־תִּתְּאוּבוּ
 כִּי אֶת־כָּל־אֵלֶּה אֲשֶׁר שָׁנֵאתִי נֹאֲמִי־יְהוָה:
 יח וַיְהִי דְבַר־יְהוָה צְבָאוֹת אֵלַי לֵאמֹר: יט כֹּה־
 אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת צֹם הָרְבִיעִי וְצֹם הַחֲמִישִׁי
 וְצֹם הַשְּׁבִיעִי וְצֹם הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה לְבֵית־יְהוּדָה
 לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה וּלְמַעֲרִים טוֹכִים וְהָאִמָּת

וְהַשְׁלוֹם אֲהָבוּ: כ כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עַד
 אֲשֶׁר יָבֹאוּ עַמִּים וְיִשְׁבְּיוּ עָרִים רַבּוֹת: כא וְהִלְכּוּ
 יִשְׁבִּי אַחַת אֶל־אַחַת לֵאמֹר גִּלְכָּה הָלוֹךְ
 לַחֲלוֹת אֶת־פָּנַי יְהוָה וּלְבַקֵּשׁ אֶת־יְהוָה צְבָאוֹת
 אֲלֵכָה נִס־אֲנִי: כב וּבָאוּ עַמִּים רַבִּים וְגוֹיִם
 עֲצוּמִים לְבַקֵּשׁ אֶת־יְהוָה צְבָאוֹת בִּירוּשָׁלַם
 וּלְחַלּוֹת אֶת־פָּנַי יְהוָה: כג כֹּה אָמַר יְהוָה
 צְבָאוֹת בַּיָּמִים הָהֵמָּה אֲשֶׁר יַחֲזִיקוּ עֲשָׂרָה
 אֲנָשִׁים מִכָּל לְשׁוֹנֹת הַגּוֹיִם וַיַּחֲזִיקוּ בַּכֶּנֶף אִישׁ
 יְהוּדִי לֵאמֹר גִּלְכָּה עִמָּכֶם כִּי שָׁמַעְנוּ אֱלֹהִים
 עִמָּכֶם:

~ יום שלישי י"ד אדר ~

(יב) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה רְאֵה אֶתָּה אָמַר אֵלַי
 הֵעַל אֶת־הָעַם הַזֶּה וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי אֵת
 אֲשֶׁר־תִּשְׁלַח עִמִּי וְאַתָּה אֹמְרָת יִדְעִיתִךְ בְּשֵׁם
 וְגַם־מִצֵּאת חַן בְּעֵינַי:

כז"א רָאָה אַתָּה אָמַר אֵלַי • רָאָה, תֵּן עֵינֶיךָ וּלְבָבְךָ
 עַל דְּבָרֶיךָ: "אַתָּה אָמַרְתָּ אֵלַי וְגו' וְאַתָּה לֹא
 הוֹדַעְתָּנִי וְגו'". וְאֲשֶׁר אָמַרְתָּ לִּי (לְעִיל כג): "הִנֵּה אֲנִכִּי
 שׁוֹלֵחַ מִלֶּאֲךָ", אֵין זֶה הוֹדַעָה, שְׁאִין אֲנִי חִפֵּץ בָּהּ.

וְאַתָּה אֹמְרָת יִדְעִיתִךְ בְּשֵׁם • הַכֶּרְתִּיךְ מִשְׁאָר בְּנֵי
 אָדָם בְּשֵׁם חֲשִׁיבוֹת, שִׁחֲרִי אֹמְרָת לִי (לְעִיל יט): "הִנֵּה
 אֲנִכִּי בֹא אֵלֶיךָ בַּעֲבֹה הָעֵנָן וְגו' וְגַם בָּךְ יִצְמִינוּ
 לַעֲוֹלָם".

(יג) וְעַתָּה אִם־נָא מִצֵּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדַעְנִי נָא
 אֶת־דֶּרְכְּךָ וְאַדְרַעְךָ לְמַעַן אֲמַצֵּא־חֵן בְּעֵינֶיךָ וְרָאָה
 כִּי עִמָּךְ הִגּוֹי הַזֶּה:

יג וַיִּכְעַז אִם כָּעַן אֲשַׁכַּחֲתִי רַחֲמִין קְדָמָךְ
 הוֹדַעְנִי כָעַן יֵת אֹרַח טוֹבָךְ וְאִדְעֵה רַחֲמָךְ
 בְּדִיל דְּאֲשַׁכַּח רַחֲמִין קְדָמָךְ וְגַלִּי קְדָמָךְ אֲרִי
 עִמָּךְ עִמָּא הָדִין:

ספורנו

(יב) רָאָה. הַשְׁגָּח וְאֵל תִּסְתִּיר פָּנֶיךָ
 מִמֶּנּוּ בְּזֹאת.
 אַתָּה אָמַר אֵלַי הֵעַל אֶת הָעַם
 הַזֶּה. כְּשֶׁאֹמְרָת לִי "לֵךְ עֲלֵה מִזֶּה
 אַתָּה וְהָעַם" (פסוק כז).
 וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי אֵת אֲשֶׁר תִּשְׁלַח
 עִמִּי. כְּשֶׁאֹמְרָת "וְשִׁלַּחְתִּי לְפָנֶיךָ
 מִלֶּאֲךָ, וְגִרְשִׁיתִי" (פסוק כ), זֶה יוֹכֵן בַּעֲת
 הַיּוֹתֵנוּ נִכְנָסִים לְאֶרֶץ, אֲבָל בְּדֶרֶךְ אֵין
 עִמָּנוּ לֹא שְׁכִינְתְּךָ וְלֹא שׁוֹם מִלֶּאֲךָ.
 וְאַתָּה אֹמְרָת יִדְעִיתִךְ בְּשֵׁם. וּמִזֶּה
 יִתְחַיֵּב, שֶׁכְּשֶׁהִטְלַת עָלִי לְנַחוּתָם

הַדֶּרֶךְ, לֹא הָיָה זֶה עַד עֲזִיבָה,
 כְּעֵינִי "וְאָמַר לֹא אֶרְעָה אֶתְכֶם, הַמֶּתָה
 תְּמוֹת וְהִנֵּחְתָּת תִּכְחַד" (זכריה יא, ט),
 אֲבָל חִפְצָת שְׁאֵהִיָּה אֲנִי הַמִּלֶּאֲךָ
 הַהוּלָךְ לְפָנַי מִחֲנֵה יִשְׂרָאֵל. תוֹרָה יג

כ"י ועתה • אם אמת שמצאתי חן בעיניך, הודיעני נא את דרכך, מה שכר אתה נותן למוצאי חן בעיניך? ואדעך למען אמצא חן בעיניך • ואדע בזו מדת תגמולך, מה היא מציאת חן שמצאתי בעיניך. ופתרון "למען אמצא חן", למען אפיר במה שכר מציאת החן. וראה פי עמך הגוי הזה • שלא

תאמר "ואעשה אותך לגוי גדול" ואת אלה תעזב, ראה כי עמך הם מקדם, ואם בהם תמאס, איני סומך על היוצאים מחלצי שיתקומו, ואת תשלום השכר שלי בעם הזה תודיעני. ורבותינו דרשוהו במסכת ברכות (דף ז'), ואני לישב המקראות על אפניהם ועל סדרם באתי.

(יד) ויאמר פני ילכו והנחתי לך:

יד ואמר שכנתי תהי ואניח לך:

כ"י ויאמר פני ילכו • כתרגומו, לא אשלח עוד מלאך, אני בעצמי אלך, כמו: (שמואל ב ז') "ופניך הולכים בקרבך".

(טו) ויאמר אליו אם אין פניך הולכים אל-תעלנו מזה:

טו ואמר קדמוהי אם לית שכנתך מהלכא ביננא לא תסקיננא מפא:

כ"י ויאמר אליו • בזו אני חפץ, כי על-ידי מלאך אל תעלנו מזה.

(טז) ובמה יודע אפוא כי מצאתי חן בעיניך אני ועמך הלוא בלכתך עמנו ונפלינו אני ועמך מפלה העם אשר על פני האדמה: פ

טז ובמה יתידע הכא ארי אשכחית רחמין קדמך אנא ועמך הלא במהך שכנתך עמנא ויתעבדן לנא פרישן לי ולעמך משני מכל עמא די על אפי ארעא:

כ"י ובמה יודע אפוא • יודע מציאת חן, "הלא בלכתך עמנו", ועוד דבר אחר אני שואל ממך, שלא תשרה שכנתך עוד על אמות עובדי אלילים. ונפלינו אני ועמך • ונהיה מבדלים בדבר הזה מכל העם, כמו (לעיל ט): "והפלה ה' בין מקנה ישראל וגו'".

ספורט

(יג) ועתה. ומאחר שהספמם ששהיה אני המלאך. הודיעני נא את דרכך. הודיעני שני דרכיך הנפלאים: האחד הוא, איך בידיעתך בלכד אתה נותן מציאות הנמצאים, כמבאר במופת. והשני, איך בידיעתך הבלתי כוזבת בעתידות, ישאר בהם טבע האפשר והבחירה. ואדעך. כי אמנם בידיעת הפעולות תהיה ידיעה מה מהצורה אשר ימשכו ממנה אותן הפעולות. למען אמצא חן בעיניך. כי בזה אמצא חן ושכל טוב בעיני אלהים, כאמרו "כי אם בזאת תתהלל המתהלל השפל יודע אותי.. כי באלה חפצתי" (ירמיה טו, כג).

וראה פי עמך הגוי הזה. כי בתוכם נודע שמך ולא בין האמות, כאמרו "נודע ביהודה אלהים" וכו' (תהלים עב, א) ואם בן אין ראוי שתמנע ממני מה ששאלתי מפני חטאתם, כאמרם זכרונם לברכה: שלשים מהם ראויים שתשרה עליהם שכינה כמשה רבנו (בבא בתרא קלד, א), אלא שאין הדור ראוי לךך (רשב"ם שם). תורה יד

(יד) פני ילכו. בנסעכם ללכת אל ארץ ישראל ילכו פני לפניהם, לא בתוכם. והנחתי לך. אניח לך מכל אויביך מסביב (ע"פ דברים יב, י), באפן שתביאם לארץ בטח. תורה טו

(טו) אם אין פניך הולכים. עתה בעודנו חונים, אם אין פניך ששלקת הולכים אלניו לשכן בתוכנו. אל תעלנו מזה. כי טוב לנו שבת במדבר מהכנס לארץ בזולת שכנתך, כי באפן זה נגלה ממנה מהר בלי ספק. תורה טז

(טז) ובמה יודע אפוא. אף על פי שנהיה נכנסים לארץ, שיגרש המלאך את האמות, במה יודע שיהיה זה דבר אלהי, הלא כן מנהג כל המלחמות התגבר אמה על אמה לפעמים ותגרש אותה. הלוא בלכתך עמנו ונפלינו. בענין "נחית בחסדך עם זו גאלת, נהלת בעדך — שמעו עמים ירגזון" (לעיל טו, יג יד). כי בראות האמות שאתה עמנו, נהיה בעיניהם נפלאים ונבדלים במעלה מכל שאר העמים, ולא

~ יום רביעי ט"ו אדר ~

יִיאָמַר יי' לְמֹשֶׁה אַף יֵת פִּתְגָמָא הַדִּין דִּי
מִלְלָתָא אַעֲבֹד אֲרִי אֲשַׁפְּחָתָא רַחֲמִין קְדָמִי
וְרַבִּיתְךָ בְּשׁוֹם:

עֵינִים", כְּגוֹן (איוב ד'): "וְאֵלֵי דְבַר יִגְנַב", שׁוֹמְעִין
עַל-יְדֵי שְׁלִיחַ.

יח ואמר אחיזני כען ית יקרך:

כ"י • וַיֹּאמֶר הָרְאֵנִי נָא וּגו' • רָאָה מֹשֶׁה שֶׁהָיָה עֵת רְצוֹן וּדְבָרָיו מְקַבְּלִים, וְהוֹסִיף לִשְׁאֹל לְהִרְאוֹתוֹ מִרְאִית
כְּבוֹדוֹ.

יט ואמר אנא אעבר כל טובי על אפיך
ואקרי בשמא דני דקמך ואחון למן דאחון
וארחם על מן דארחם:

(י) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה גַּם אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר
דִּבַּרְתָּ אֲעֲשֶׂה כִּי-מִצַּאת חֵן בְּעֵינַי וְאֶדְרֹךְ בְּשֵׁם:

כ"י • גַּם אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה • שְׁלֹא תִשְׁרָה שְׂכִינְתִּי עוֹד
עַל עוֹבְדֵי אֱלִילִים, אֲעֲשֶׂה. וְאֵין דְּבָרָיו שֶׁל בִּלְעָם
הָרָשָׁע עַל-יְדֵי שְׂרִית שְׂכִינָה, אֵלֹא: "נוֹפֵל וּגְלוּי

(יח) וַיֹּאמֶר הָרְאֵנִי נָא אֶת-כְּבוֹדְךָ:

(יט) וַיֹּאמֶר אֲנִי אֲעֲבִיר כָּל-טוֹבִי עַל-פָּנֶיךָ וְקִרְאֵתִי
בְּשֵׁם יְהוָה לְפָנֶיךָ וְחֲנַתִּי אֶת-אֲשֶׁר אֲחֹן וְרַחֲמֵתִי
אֶת-אֲשֶׁר אֶרְחָם:

זֶה שֶׁאֵתָּה רוֹאֶה אוֹתִי מַעֲשֶׂיךָ וְקוֹרָא יי'ג מִדּוֹת, הָיוּ
מִלְמַד אֶת יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת כֵּן, וְעַל-יְדֵי שְׂיִזְכִּירוּ לְפָנֶי
רַחֲמִים וְחֲנוּן, יְהִי נַעֲנִין, כִּי רַחֲמֵי לֹא כָלִים. וְחֲנַתִּי
אֶת אֲשֶׁר אֲחֹן • אוֹתָן פְּעָמִים שֶׁאֲרָצָה לְחוּן.
וְרַחֲמֵתִי • עֵת שֶׁאֲחַפֵּץ לְרַחֵם. עַד כָּאֵן לֹא הִבְטִיחוּ
אֵלֹא עֲתִים אֲעֲנֶה וְעֲתִים לֹא אֲעֲנֶה, אֲבָל בְּשַׁעַת
מַעֲשֶׂה אָמַר לוֹ: "הִנֵּה אֲנִי כּוֹרֵת בְּרִית", הִבְטִיחוּ
שֶׁאֵינֶן חוֹזְרוֹת רִיקָם (ראש השנה שם).

כ"י • וַיֹּאמֶר אֲנִי אֲעֲבִיר וּגו' • הַגִּיעָה שְׁעָה שֶׁתִּרְאֶה
בְּכְבוֹדִי מֵה שֶׁאֲרָשָׁה אוֹתְךָ לְרִאוֹת, לְפִי שֶׁאֲנִי רוֹצֶה
וְצָרִיךְ לְלַמֶּדְךָ סֹדֵר תַּפְלָה, שֶׁכְּשֶׁנִּצְרַכְתָּ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים
עַל יִשְׂרָאֵל, הַזְכַּרְתָּ לִי זְכוֹת אֲבוֹת, כִּסְבוֹר אִתָּה שֶׁאִם
תִּמָּה זְכוֹת אֲבוֹת, אֵין עוֹד תִּקְוָה? אֲנִי אֲעֲבִיר כָּל
מִדַּת טוֹבִי לְפָנֶיךָ עַל הַצּוּר וְאִתָּה צָפוֹן בְּמַעֲרָה.
וְקִרְאֵתִי בְּשֵׁם ה' לְפָנֶיךָ • לְלַמֶּדְךָ סֹדֵר בְּקִשּׁוֹת
רַחֲמִים, אַף אִם תִּכְלֶה זְכוֹת אֲבוֹת (ראש השנה יז), וְכִסְדֹּר

כ ואמר לא תוכל לראות את פני
לא יחזיני אנשא ויתקנים:

(כ) וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאֹת אֶת-פָּנַי כִּי לֹא-יִרְאֵנִי
הָאָדָם וְחִי:

כ"י • וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל וּגו' • אַף כְּשֶׁאֲעֲבִיר כָּל טוֹבִי עַל פָּנֶיךָ, אֵינִי נוֹתֵן לָךְ רִשּׁוֹת לְרִאוֹת אֶת פָּנַי.

ספורנו

וְחֲנַתִּי אֶת אֲשֶׁר אֲחֹן. אֲתָן לָךְ אוֹתוֹ
הַחֵן שֶׁדָּרְכִי לַתֵּת לְכָל מוֹצֵא חֵן
בְּעֵינַי, שֶׁהוּא בְּשַׁפֵּעַ רַב, בְּלִמְתִּי שׁוֹם
כְּלִיּוֹת וּבְלִמְתִּי צָרוֹת עֵין.

וְרַחֲמֵתִי אֶת אֲשֶׁר אֶרְחָם. אֶרְחָם
עָלֶיךָ שְׁלֹא תִמּוֹת לִנְגָה בְּרַק כְּבוֹדִי,
כְּמוֹ שֶׁדָּרְכִי לְרַחֵם עַל כָּל הַגּוֹן וְרִאוּי
לָכֶךָ, כְּאָמְרוּ "וְשִׁכְחֵת כִּפִּי עָלֶיךָ עַד
עָבְרִי" (פסוק כב). תורה ב

(כ) וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאֹת. לֹא יְהִיָּה
זֶה נִמְנָע מִמֶּךָ מִפְּנֵי חֲסִדוֹן הַשְּׁפָעִתִּי,
אֲבָל מִפְּנֵי חֲסִדוֹן קְבִלְתְּךָ, שְׁלֹא תוּכַל

לֹא יִמְנָע זֶה מִצַּד הַיְּחִיּוֹת בְּלִמְתִּי חוּנוֹן,
כִּי אֲמַנֵם "אֲעֲבִיר כָּל טוֹבִי עַל פָּנֶיךָ".
וְקִרְאֵתִי בְּשֵׁם ה' לְפָנֶיךָ. הִנֵּה קוֹרָא
בְּשֵׁם ה' הוּא הַמּוֹדִיעַ וּמִלְמַד מִצִּיּוֹת
הָאֵל יִתְבָּרֵךְ וְדָרְכִי טוֹבוֹ. אָמַר אִם כֵּן,
"אֲנִי אֲעֲבִיר כָּל טוֹבִי עַל פָּנֶיךָ", כְּאִפֵּן
שֶׁאִם הָיוּ עֵינַי הִכְנַתְךָ מִסְפִּיקוֹת לָזֶה
הָיִיתָ מְשִׁיג כָּל רְצוֹנְךָ, וְעַם זֶה אֲלַמֶּדְךָ
לְהוֹעִיל קֶצֶת דְּרָכֵי טוֹבִי, שֶׁבִּידִיעַתָם
תִּקְנָה אִיזוֹ יִדְעָה מַעֲצָמוֹתִי, כְּאָמְרוּ
"וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שֵׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה'"

(להלן דה, ח).

יִתְאֲמְצוּ לְהִתְקוֹמֵם נִגְדָנוּ, כְּמוֹ
שֶׁהֲעִידָה רַחֲב בְּאִמְרָה "כִּי שִׁמְעֵנוּ אֶת
אֲשֶׁר הוֹבִישׁ ה' אֶת מִי יָם סוֹף וְכו',
לֹא קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ מִפְּנִיכֶם, כִּי
ה' אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהִים בְּשִׁמְיָם
מִמֶּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת" (יחזקאל ב, י)

יא. תורה יז

(יח) אֶת כְּבוֹדְךָ. אִיךָ יִשְׁפַּע מִצִּיּוֹת
כָּל נִמְצָא מִמִּצִּיאוֹתֶיךָ עִם רַחֵם הַיָּחִס
בִּינֵיהֶם, כְּאָמְרוּ "מֵלֹא כָל הָאָרֶץ
כְּבוֹדוֹ" (ישעיה ב, ג). תורה יט
(יט) אֲנִי אֲעֲבִיר כָּל טוֹבִי עַל פָּנֶיךָ.

(כא) וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה מָקוֹם אֲתִי וְנִצַּבְתָּ עַל-הַצּוּר:

כא וַיֹּאמֶר יי הא אחר מתקן קדמי ותתעמד

על טנרא:

ומדרשו, על מקום שהשכינה שם מדבר, ואומר: 'המקום אתי', ואינו אומר 'אני במקום', שהקדוש-ברוך הוא מקומו של עולם, ואין עולמו מקומו.

כא"י הנה מקום אתי • בקר אשר אני מדבר עמך, תמיד יש מקום, מוכן לי לצרף, שאטמינך שם שלא תזק, ומשם תראה מה שתראה, זהו פשוטו.

(כב) וְהָיָה בַעֲבֹר כְּבֹדִי וְשִׁמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר וְשִׁבְתִּי כְּפִי עָלֶיךָ עַד-עֲבֹרִי:

כב ויהי במעבר יקרי ואשוינך במעבר טנרא ואגין במימרי עלך עד דאעבר:

ושבתי כפי • (תורת כהנים, פרשת ויקרא): מכאן שנתנה רשות למחבילים לחבל, ותרגומו: 'ואגין במימרי', כנוי הוא לדרך כבוד של מעלה, שאינו צריך לסוכך עליו בכך ממש.

כא"י בַעֲבֹר כְּבֹדִי • כשאעבר לפניך • בְּנִקְרַת הַצּוּר • כמו (במדבר טו): "העיני האנשים ההם תנקר", (משלי ל): "קרוה עורכי נחל", (ישעיה לז): "אני קרתי ושתייתי מים", גזרה אחת להם. "נקרת הצור", ברית הצור.

(כג) וְהִסְרֹתִי אֶת-כְּפִי וְרֵאִיתָ אֶת-אַחֲרִי וּפְנֵי לֹא יֵרָאוּ:

כג ואעדי ית דברת יקרי ותחזי ית דבתרי ודקדמי לא יתחזון:

כא"י וְהִסְרֹתִי אֶת-כְּפִי • 'ואעדי ית דברת יקרי', כשתסתלק הנהגת כבודי מפגד פניך ללכת משם ולהלך. וְרֵאִיתָ אֶת-אַחֲרִי • הראהו קשר של תפלין.

~ נקודות משיחות קודש ~

כפרת החטא על-ידי "קשר של תפלין"

אותו ומחדשו "בכל יום תמיד", איך שגף הוא באותו רגע לעבר על רצונו יתברך?
אלא, שברגע שהוא שעובר על רצונו יתברך "שוכח" הוא על אמונתו בהקב"ה. ואם היה "זוכר" את האמונה שיש לו בלבד פנימה, לא היה שגף לעבר חסד ושלום על רצון השם-יתברך.

וזהו הטעם שקשה האדם רוצה לעקור ולכפר על החטא, ואומר י"ג מדות לבקש רחמים מהקב"ה, צריך להיות עטוף בטלית ותפלין, כי שתי מצות אלו תוכנם ענין ה"זכירה". דמצות ציצית היא "וראתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'" (שלה טו, טז), וגם מצות תפלין היא "והיה גוי לזכרון בין עיניך" (בא יג, ט).

(ע"פ לקו"ש כרך כא עמ' 232 ואילך - 'מתוך לקראת שבת')

וראית את-אחרי

הראהו קשר של תפלין (לג, כג. ובפירוש רש"י)

מצינו שבעת שלמד הקב"ה למשה "סדר בקשת רחמים" וקריאת י"ג מדות, הראה לו הקב"ה את עצמו כאלו הוא "מעטף" בטלית (רש"י שם, יט דבורהמתחיל ויאמר), ומעטף בתפלין - "הראהו קשר של תפלין".

וגש לענין מהי השכיכות בין טלית ותפלין, לבקשת סליחה ומחילה וקריאת י"ג מדות?

וגש לבאר זה, והנה יש לתמוה איך שגף שהאדם יעבר על מצותיו של הקב"ה, ויהי ישראל הם "מאמינים בני מאמינים" (שבת צו, א), ומאמין הוא באמונה שלימה שהקב"ה "מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית", ואם-כן ביצעו שברגע זה חיו תלויים בהקב"ה, הבורא

ספורט

שנבראו בין השמשות (פסחים נד, א). תורה כב
(כג) וראית את אחרי. תראה איך תהיה פועלת כל מה ששלמטה ממני. ששאלת. תורה א

לקבל את שפע האור. תורה כא
(כא) הנה מקום אתי. מקום מוכן למראות אלהים, כאמרם זכרונם לברכה על מערה שעמדו בה משה ואליהו, שהיא מעשרה דברים

~ יום חמישי ט"ז אדר ~

א ויאמר יי למשה פסל לך תרין לוחי אבניא
פקדמאי ואכתוב על לוחיא ית פתגמאי די
הוה על לוחיא קדמאי די תברתא:

לד (א) ויאמר יהוה אל־משה פסל־לך שְׁנֵי־לַחַת
אֲבָנִים כְּרָאשֵׁינִים וְכַתְּבָתִּי עַל־הַלַּחַת אֶת־הַדְּבָרִים
אֲשֶׁר הָיוּ עַל־הַלַּחַת הָרָאשִׁינִים אֲשֶׁר שִׁכַּרְתָּ:

הקלוקל אלא מן השפחות, נתרצה לה. אמר לו
שושבינה: "כתב לה כתבה אחרת, שנקרעה
הראשונה", אמר לו המלך: "אתה קרעת אותה,
אתה קנה לך ניר אחר, ואני אכתב לה בכתב ידי".
כך, המלך, זה הקדוש־ברוך־הוא. השפחות, אלו
ערכ־רב. והשושבין, זה משה. ארוסתו של
הקדוש־ברוך־הוא, אלו ישראל. לכן נאמר: "פסל
לך".

כ"י • פסל־לך • הראהו מחצב ספיריניון מתוך
אגלו, ואמר לו: הפסלת יהיה שלך, ומשם נתעשר
משה הרבה. פסל־לך • אתה שכרת הראשונות,
אתה פסל לך אחרות. משל למלך שהלך למדינת
הים והניח ארוסתו עם השפחות. מתוך קלוקל
השפחות יצא עליה שם רע, עמד שושבינה וקרע
כתבתה. אמר: "אם יאמר המלך להרגה, אמר לו
עדין אינה אשתך". בדרך המלך ומצא שלא היה

~ נקודות משיחות קודש ~

העגל נטלו ממנו ולא חזרו בלוחות השניות (רק בשבת
נותרים לו, כדאיתא [כמו שכתוב] ב'פרי עץ חיים').
מעלת לוחות השניות שנתן גם־כן הלכות מדרש אנחות
כו', כפלים לתושיה כדאיתא [כמו שכתוב] ב'שמות רבה'
מ"ו [במדרש 'שמות רבה' תחלת פרשה מו], וקירון עור
פני משה.

(היום יום, יז תמוז)

חלוק [=ההבדל שבין] לוחות הראשונות ולוחות
האחרונות:
בלחות עצמן – הראשונות מעשה אלקים, השניות
פסל־לך. המכתב – חרות על הלחות, שפדרשת רבותינו
ו"ל (ערוכין נד, א) הוא רק בלחות הראשונות. במעלת בני
ישראל – בלחות הראשונות צדיקים, בשפדרו על הר
סיני פסקה וזמנתן, בשניות בעלי־תשובה. במעלת משה
– במתן־תורה נתן למשה אלה אורות במתנה, ובחטא

ב והיה נכון לבקר ועלית בבקר אל־הר סיני
ונצבת לי שם על־ראש ההר:

(ב) והיה נכון לבקר ועלית בבקר אל־הר סיני
ונצבת לי שם על־ראש ההר:

כ"י • נכון • מזמן.

ג ואיש לא יעלה עמך וגם־איש אל־ירא בכל
ההר וגם־הצאן והבקר אל־ירעו אל־מול ההר
ההוא:

(ג) ואיש לא יעלה עמך וגם־איש אל־ירא בכל
ההר וגם־הצאן והבקר אל־ירעו אל־מול ההר
ההוא:

כ"י • ואיש לא יעלה עמך • הראשונות, על־ידי שהיו בתשואות וקולות וקהלות, שלטה בהן עין רעה. אין
לך יפה מן הצניעות.

ד ופסל תרין לוחי אבניא פקדמאי ואקדם
משה בצפרא וסלק לטורא דסיני קמא
דפקד יי ויתא ונסב בידה תרין לוחי אבניא:

(ד) ופסל שְׁנֵי־לַחַת אֲבָנִים כְּרָאשֵׁינִים וַיִּשְׁכֶּם מֹשֶׁה
בְּבֹקֶר וַיַּעַל אֶל־הָרַם סִינִי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ
וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים:

(ה) וַיֵּרֶד יְהוָה בְּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שֵׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה:

כ"י • וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה' • מִתְרַגְּמִינָן: 'וַיִּקְרָא בְּשֵׁם דָּה'.

(ו) וַיַּעֲבֹר יְהוָה ׀ עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא יְהוָה ׀ יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנוּן אֶרֶץ אֲפִים וְרַב־חֶסֶד וְאֱמֶת:

כ"י • ה' ה' • (ראש־השנה יז): מִדַּת רַחֲמִים הִיא, אַחַת קֹדֶם שִׁיחֻטָּא, וְאַחַת לְאַחַר שִׁיחֻטָּא וַיֵּשׁוּב. אֵל • אָף זֶה מִדַּת רַחֲמִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תהלים כב): "אֵלִי, אֵלִי, לָמָּה עֲזַבְתָּנִי". וְאֵין לוֹמַר לְמִדַּת הַדִּין 'לָמָּה עֲזַבְתָּנִי', כִּן מִצְאָתִי ב'מִכִּילָתָא'. אֶרֶץ אֲפִים • (סנהדרין קיא):

נקודות משיחות קודש ~

יֵצְרוּ וְלֹא לְהִכָּשֵׁל בַּחֲטָא מִלְּכַתְחֻלָּה. לְאַחַר שִׁיחֻטָּא וַיֵּשׁוּב — גַּם אִם הָאֲדָם עָבַר עֲבָרָה, עֲזָרוּ לוֹ שֵׁם הָנוּי (בְּדִרְגָּה נְעִלִית יוֹתֵר) לְשׁוּב בַּתְּשׁוּבָה.

(לקוטי שיחות, כרך ט, עמ' 172)

אַחַת קֹדֶם שִׁיחֻטָּא, וְאַחַת לְאַחַר שִׁיחֻטָּא וַיֵּשׁוּב (רש"י לד, ו) יְדוּעָה הַקָּשָׁיָא, מַה צְרִיךְ אָדָם רַחֲמִים קֹדֶם שִׁחֻטָּא. וַיֵּשׁ לוֹמַר: קֹדֶם שִׁיחֻטָּא — שֵׁם הָנוּי עֲזָרוּ לְאָדָם לְהִתְגַּבֵּר עַל

(ז) נִצָּר חֶסֶד לְאַלְפִים נִשְׂא עֹון וּפְשָׁע וְחַטָּאָה וְנִקְּה לֹא יִנָּקֶה פִּקְדוֹ ׀ עֹון אֲבוֹת עַל־בָּנִים וְעַל־בָּנֵי בָנִים עַל־שְׁלֹשִׁים וְעַל־רַבָּעִים:

כ"י • נִצָּר חֶסֶד • שֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה לְפָנָיו. לְאַלְפִים • לְשָׁנֵי אַלְפִים דּוֹרוֹת. עֲוֹנוֹת • אֵלּוּ הַזְדוֹנוֹת. פְּשָׁעִים, אֵלּוּ הַמִּרְדִּים שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה לְהִכָּעִים. וְנִקְּה לֹא יִנָּקֶה • לְפִי פְשׁוּטוֹ, מִשְׁמַע

ספורט

וְרַב חֶסֶד. מִטָּה כְּלָפִי חֶסֶד בְּדִינוֹ, כְּאֶמְרָם זְכוּרֵנָם לְבִרְכָּה: מַעֲבִיר רָאשׁוֹן רָאשׁוֹן, וְכֵן הִיא הַמִּדָּה (ראש

השנה יז, א).

וְאֶמֶת. וְרַב אֱמֶת, "מִאֲרִיף אִפֶּה וְגַבִּי דִּילָה", כְּאֶמְרָם זְכוּרֵנָם לְבִרְכָּה "וְעוֹן עֲצָמוּ אֵינוֹ נִמְחָק" (ראש השנה שם), וְכֶאֱמָרָם "אֲשׁוּר לֹא יֵשֵׁא פָנִים" (דברים יז), אֵין אֲבִרְהָם מְצִיל יִשְׁמַעֲאֵל וְלֹא יִצְחָק מְצִיל אֶת עֲשׂוֹ, "וְלֹא יִקַּח שְׁחָד" (דברים שם), שֶׁאֵין מְצִיחָה מְכַבֶּה עֲבָרָה. תוֹרָה ז

הַפֶּךְ הַפְעֻלָּה הַנִּמְשָׁכָת מִן הַפּוֹעֵל הַטְּבָעִי, שֶׁהִיא נִמְשָׁכָת מִמֶּנּוּ בְּהִכָּרָתָה, לֹא מִצַּד יְכֻלָּת בְּחִירָתָה.

רַחוּם. עַל הַחֲרִיבִים, לְהַקֵּל עֲנָשָׁם בְּקִרְאָם אֵלָיו, כְּאֶמְרוּ "פָּנֵי ה' בְּעֲשֵׂי רַע" וְכו' "צַעֲקוּ וְה' שָׁמַע" (תהלים לד, יז), וְרוֹאֶה בְּעֵינֵי נְדָכָאִים, כְּעֵנִין "וְגַם רֵאִיתִי אֶת הַלְחָץ" (לעיל ג, ט).

וְחַנוּן. עוֹשֶׂה חֵן וְגוֹמֵל טוֹב לְשׁוֹאֲלִים אָף עַל פִּי שְׁאִינָם רְאוּיִים לוֹ. אֶרֶץ אֲפִים. לְצַדִּיקִים, וְלִרְשָׁעִים כְּדִי שִׁיֵּשׁוּבוּ.

לד (ה) וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שֵׁם. וַיִּתְיַצֵּב מִשָּׁה עִם הָאֵל יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר לוֹ "וַיִּנָּצְבָתָּ לִּי שֵׁם" (פסוק ב).

וַיִּקְרָא. הָאֵל יִתְבָּרֵךְ. בְּשֵׁם ה'. קְרִיאָה מוֹדִיעָה פְּעֻלוֹת אֱלֹהִיּוֹת. תוֹרָה ו

(ו) וַיִּקְרָא. הָאֵל יִתְבָּרֵךְ.

ה' ה'. הוּא הַמִּמְצִיא שֶׁ"עֲשֶׂה אֵינוֹ — יִשְׁנוּ", וְהוּא הַמְקַיֵּם מִצִּיאוֹת כָּל נִמְצָא, שֶׁאֵין לְשׁוֹם נִמְצָא קִיּוֹם מִצִּיאוֹת זולָתִי הַשּׁוֹפֵעַ מִמִּצִּיאוֹתוֹ. אֵל. יְכוֹל עַל זֶה כְּמוֹ פּוֹעֵל רְצוּנִי, עַל

שָׁאִינוּ מוֹתֵר עַל הָעוֹן לְגִמְרִי, אֲלֹא נִפְרַע מִמֶּנּוּ מַעֲט מַעֲט. וְרִבּוּתֵינוּ דָּרָשׁוּ: מִנִּקָּה הוּא לְשָׁבִים, וְלֹא יִנָּקֶה לְשֹׂאֵינָם שָׁבִים (יזמא פו). פֶּקֶד עוֹן אָבוֹת עַל-בָּנִים • כְּשֹׂאוֹתֵיזִים מַעֲשֵׂה אָבוֹתֵיהֶם בִּידֵיהֶם, הוּא אוֹמֵר: "נִצֵּר חֶסֶד לְאֲלָפִים".

שָׁאִינוּ מוֹתֵר עַל הָעוֹן לְגִמְרִי, אֲלֹא נִפְרַע מִמֶּנּוּ מַעֲט מַעֲט. וְרִבּוּתֵינוּ דָּרָשׁוּ: מִנִּקָּה הוּא לְשָׁבִים, וְלֹא יִנָּקֶה לְשֹׂאֵינָם שָׁבִים (יזמא פו). פֶּקֶד עוֹן אָבוֹת עַל-בָּנִים • כְּשֹׂאוֹתֵיזִים מַעֲשֵׂה אָבוֹתֵיהֶם בִּידֵיהֶם, הוּא אוֹמֵר: "נִצֵּר חֶסֶד לְאֲלָפִים".

ח וְאוֹחִי מֹשֶׁה וְכָרַע עַל אֶרְצָא וְסָגִיד:

(ח) וַיִּמְהַר מֹשֶׁה וַיִּקְדֹּ אֶרְצָא וַיִּשְׁתַּחֲוֶה:

כז"א וַיִּמְהַר מֹשֶׁה • כְּשֶׁרָאָה מֹשֶׁה שְׂכִינָה עוֹבְרֶת וְשָׁמַע קוֹל הַקְּרִיאָה, מִיָּד: "וַיִּשְׁתַּחֲוֶה".

ט וַאֲמַר אִם כַּעַן אֲשַׁכַּחֲתִי רַחֲמִין קְדָמְךָ יי תִּהְיֶה כַּעַן שְׂכִנְתָּא דִּי בִּינָא אֲרִי עִם קָשִׁי קִדָּל הוּא וְתִשְׁבּוּק לְחֻבְנָא וְלִחְסָאָא וְתִחְסָנָא:

(ט) וַיֹּאמֶר אִם-נָא מִצְאֵתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנִי יִלְךְ-נָא אֲדֹנִי בְּקִרְבִּנוּ כִּי עִם-קִשָּׁה-עֶרְךָ הוּא וְסִלְחָתָ לַעֲוֹנֵנוּ וְלִחְטָאתֵנוּ וְנִחַלְתָּנוּ:

יג וְנִחַלְתָּנוּ • וְתִתְּנֵנוּ לָךְ לְנִחָלָה (סְפָרִים אַחֲרִים: שְׁתַּתֵּן לָנוּ נִחָלָה) מִיָּחָדָת, זֶה הִיא בְּקִשָּׁת: "וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמְּךָ", שְׁלֹא תִשְׁרָה שְׂכִינְתְּךָ עַל הָאֻמוֹת עוֹבְדֵי אֱלִילִים.

כז"ב יִלְךְ-נָא ה' בְּקִרְבִּנוּ • כְּמוֹ שֶׁהִבְטַחְתָּנוּ, מֵאַחֵר שֶׁאַתָּה נוֹשֵׂא עוֹן, וְאִם "עִם קִשָּׁה-עֶרְךָ הוּא" וְיִמְרוּ בָךְ, וְאִמְרָת עַל זֹאת: "פֶּן אֶכְלֶךָ בְּדֶרֶךְ", אַתָּה תִּסְלַח לַעֲוֹנֵינוּ וְגו', יֵשׁ 'כִּי' בְּמָקוֹם 'אִם'.

~ יום שישי י"ז אדר ~

י וַאֲמַר הָא אָנָּא גִזֵּר קִנִּים קָדָם כָּל עַמְּךָ אַעֲבֹד פְּרִישָׁן דִּי לֹא אֶתְבְּרִיאוּ בְּכָל אֶרְצָא וּבְכָל עַמְמִינָא וַיִּחַזֵּי כָל עַמָּא דִּי אֶת בִּינִיהוֹן יֵת עוֹבְדָא דִּי אֲרִי דָחַל הוּא דִּי אָנָּא עָבֵד עַמְּךָ:

(י) וַיֹּאמֶר הִנֵּה אֲנִכִּי כִרְתִּי בְרִית נֶגֶד כָּל-עַמְּךָ אֲעִשֶׂה נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר לֹא-נִבְרְאוּ בְּכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל-הַגּוֹיִם וְרָאָה כָּל-הָעָם אֲשֶׁר-אַתָּה בְּקִרְבּוֹ אֶת-מַעֲשֵׂה יְהוָה כִּי-נִזְרָא הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּךְ:

ספורט

(ח) וַיִּמְהַר מֹשֶׁה. לְתוֹסֶפֶת הַכְּנָעָה, כִּי אִמְנָם מִהִירוֹת הַהִשְׁתַּחֲוִיָּה תוֹרָה עַל גְּדֻלַּת הַדָּבָר אֲשֶׁר לוֹ יִכְנַע הַמִּשְׁתַּחֲוִיָּה, כְּאִמְנָם זְכוּרֹנָם לְבָרְכָה: רַב שֵׁשֶׁת כִּי כָרַע, הָיָה כָרַע כִּי חֲזָרָא (בְּרֻכּוֹת יב, ב).

ט תורה ט

(ט) כִּי עִם קִשָּׁה עֶרְךָ הוּא. וַיִּחַטָּא עַל כָּל פְּנִים. וְאִם עַל פִּי שֶׁבִּלְחָתְךָ עֲמֵנוּ יִהְיֶה עוֹן הַדּוֹר יוֹתֵר גְּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁאִמְרָת "וְגַע אֶחָד אֲעִלֶּה בְּקִרְבְּךָ וְכִלְיִתְךָ" (לְעִיל לֵג, ד), מְכַל מְקוֹם טוֹב לָנוּ שֶׁחָלַף אַתָּה עֲמֵנוּ וְסִלְחָתָ לַעֲוֹנֵנוּ. "כִּי עַמְּךָ הִסְלִיחָה" (תְּהִלִּים קל, ד), וְנִקְרָא לְסִלְיַחְתְּךָ, וְלֹא יִלָּךְ מִלְּאֶפְ עֲמֵנוּ, אִם עַל פִּי שֶׁעוֹן הַמְּרִי בּוֹ לֹא יִהְיֶה כָּל כֶּף גְּדוֹל, מֵאַחֵר שֶׁאִין

"לֹא יִנָּקֶה" אֲפִלּוּ לְשָׁבִים כְּאֲשֶׁר תִּהְיֶה תְּשׁוּבָתָם מִיָּרֵאת עֲנֵשׁ בְּלִבּוֹ, כְּאִמְנָם זְכוּרֹנָם לְבָרְכָה שֶׁיִּזְדוֹנוּת נִחְשָׁבִים לָהֶם כְּשִׁנְגוֹת' (יזמא שם), שְׁנִיָּא מֵר "כִּי כְּשִׁלְתָּ בְּעוֹנְךָ" (דוֹשַׁע יד, ב).

פֶּקֶד עוֹן אָבוֹת עַל בָּנִים. מִמֵּתִין לְאַבְד רִשְׁעֵי אָרֶץ עַד שֶׁתִּמְלֹא סֵאתָם, וְזֶה הַמְּלֹחִי הוּא שֶׁיִּגְעֵעַ עוֹנוֹ לְמִדְרָגָה מִן הָרַע שֶׁלֹּא תִהְיֶה עִמָּה תִּקְוָה תְּשׁוּבָה, וְזֶה יִהְיֶה עַל הָרַב כְּשִׁיחְמִיד רִשְׁעִים בְּכִמְהָ דְּרוֹת זֶה אַחֵר זֶה.

עַל שְׁלִשִּׁים. כְּשִׁיחְמִיד הַדּוֹר הָאֶחָד עַד לְהָרַע מֵאַבּוֹתֵינוּ, כְּעִנְיָן "וַיִּקְשׁוּ אֶת עַרְפָּם, הִרְעוּ מֵאַבּוֹתָם" (יזמא ז, כח). וְעַל רַבְעִים. כְּשֶׁלֹּא יוֹסִיפוּ, אֲבָל יִתְמִידוֹ. תורה ח

(י) נִצֵּר חֶסֶד לְאֲלָפִים. שׁוֹמֵר זְכוֹת אָבוֹת לְבָנִים, לְהִיטִיב לְבָנִים בְּשִׁבְלִי אָבוֹתָם. נִשָּׂא עוֹן. מִזִּיד.

וְכַשֵּׁע. מִרְד בְּמִלְכוּת.

וְחִטָּאָה. הַכְּעֶסָה נּוֹסֶפֶת עַל הַמְּרָד, כְּעִנְיָן "כִּי רַעַתְכִי אֶז תַּעֲלִיז" (יזמא יא, טו). אֲבָל אֵין נְשִׂאוֹת הָאֶתֶד כְּנִשְׂאוֹת הָאֶחָד בְּלִי סֶפֶק, וְלִכֵּן יִמְנוּ לְמִדּוֹת נִפְרָדוֹת.

וְנִקָּה. אִם עַל פִּי שֶׁהוּא מִנִּקָּה לְשָׁבִים מֵאַחֲבָה, וְהִיא תְּשׁוּבָה 'הַמַּגֵּעַת עַד כִּסָּא הַקְּבֹד' (יזמא פו, א), כְּמוֹ שֶׁאִמְרוּ זְכוּרֹנָם לְבָרְכָה שֶׁיִּזְדוּת נִחְשָׁבִים לָהֶם כְּזִכְרִית' (יזמא פו, ב), שְׁנִיָּא מֵר "עַלִּיהֶם הוּא יִחְיֶה" (יחזקאל לג, יט), מְכַל מְקוֹם

כ"י פַּרְת בְּרִית • עַל זֹאת. אַעֲשֶׂה נִפְלְאוֹת • לְשׁוֹן "וְנִפְלִינוּ", שֶׁתִּהְיֶה מִבְּדָלִים בְּזוֹ מִכָּל הָאֲמוֹת עוֹבְדֵי אֱלִילִים, שֶׁלֹּא תִשָּׁרָה שְׁכִינָתִי עֲלֵיהֶם.

(יא) שְׁמַר־לְךָ אֶת אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם הַנִּי גֵרִשׁ מִפְּנֵיךְ אֶת־הָאֱמֹרִי וְהַפְּנֵעֵנִי וְהַחֲתִי וְהַפְּרֹזִי וְהַחֲוִי וְהַיְבוּסִי:

כ"י אֶת הָאֱמֹרִי וְגו' • שֶׁשֶּׁה אֲמוֹת יֵשׁ בָּאֵן, כִּי הִגְרָגְשִׁי עֲמֵד וּפְנָה מִפְּנֵיהֶם:

(יב) הַשֹּׁמֵר לְךָ פֶּן־תִּכְרַת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָּא עָלֶיהָ פֶּן־יִהְיֶה לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבְּךָ:

(יג) כִּי אֶת־מִזְבְּחָתָם תַּחֲצֹן וְאֶת־מִצְבָּתָם תִּשְׁבֹּרֶן וְאֶת־אֲשֵׁרֵי תִכְרֹתוֹן:

כ"י אֲשֵׁרֵי • (עבודה זרה מד) הוּא אֵילָן שְׁעוֹבָדִים אוֹתוֹ.

(יד) כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אֲחֵר כִּי יִהְיֶה קִנְאָ שְׁמוֹ אֵל קִנְאָ הוּא:

כ"י קִנְאָ שְׁמוֹ • מִקִּנְאָ לְהַפְרֵעַ וְאִינוּ מוֹתֵר, וְזֶהוּ כָּל לְשׁוֹן קִנְאָה, אוֹחֵז בְּנִצְחוֹנוֹ וּפּוֹרֵעַ מִעוֹזְבֵיו.

(טו) פֶּן־תִּכְרַת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ וְזֶנּוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם וְזָבְחוּ לְאֱלֹהֵיהֶם וְקִרְאָ לְךָ וְאָכְלָת מִזְבְּחֹ:

כ"י וְאָכְלָת מִזְבְּחֹ • כְּסִבּוֹר אֶתָּה שְׂאִין עֲנֵשׁ בְּאֲכִילָתוֹ, וְאִנִּי מַעֲלָה עֲלֶיךָ כְּמוֹדָה בְּעִבּוֹדָתוֹ, שֶׁמִּתּוֹךְ כֶּף אַתָּה בָּא וְלוֹקַח מִבְּנוֹתָיו לְכַנִּיךְ (שם ה):

ספורט

עֲמוּ שׁוּם תִּקְנוֹת סְלִיחָה, כְּאֶמְרֶךָ "כִּי לֹא יִשָּׂא לְפָשְׁעָם" (לעיל כג, כא). תורה י
(י) הִנֵּה אֲנִי פֶרֶת בְּרִית. לְהִיֹּת בְּקִרְבָּם, כְּאֶמְרָם: גָּלוּ לְכָבֵל שְׁכִינָה עִמָּהֶם, גָּלוּ לְעִילָם שְׁכִינָה עִמָּהֶם, גָּלוּ לְאֲדוֹם שְׁכִינָה עִמָּהֶם (מגילה ב, א).
נִגְדַּר כָּל עֲמָךְ אַעֲשֶׂה נִפְלְאוֹת. כְּשִׁתְּפִלּוּ עַל יְדֵי מַדּוֹת הַלָּלוּ.
וְרָאָה כָּל הָעָם אֲשֶׁר אַתָּה בְּקִרְבּוֹ. אֲמָנָם "מַעֲשֵׂי ה'" "הַנּוֹרָא" לְעֵינֵי "כָּל הָעָם" לֹא יִהְיֶה, זוֹלָתִי
לְעֵינֵי אוֹתוֹ "הָעָם אֲשֶׁר אַתָּה בְּקִרְבּוֹ", שִׁירָאוּ אֶת "מַעֲשֵׂי ה'".
אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּךְ. בְּזִכְרוֹתָ, כְּאֶמְרוֹ "כִּי מִצָּאת חֵן בְּעֵינֵי וְאֶדְעָךְ בְּשֵׁם" (לעיל לג, יז). תורה יא
(יא) שְׁמַר לְךָ אֶת אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם. לֹא בְּלִבְד אֲזַהִירָךְ שְׁלֹא תִמְיֵר כְּבוֹדְךָ בְּלֹא יוֹעִיל, אֲבָל אֲזַהִירָךְ גַּם כֵּן שֶׁלֹּא תִנִּית אַחֲרִים לְעִבֹד לְזוֹלָתִי. תורה יב
(יד) כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אֲחֵר. לְפִיכָף תִּתֵּן מִזְבְּחֹ וְלֹא תִשָּׂא
פְּנִי, כִּי אֵין לְךָ לְכַבֵּד שׁוּם אֱלֹהִים זוֹלָתִי.
כִּי ה' קִנְאָ שְׁמוֹ. כִּי שְׁמוֹ מוֹרָה עַל מִין מַצִּיאוֹת שְׁלֹא יִחַס לְשׁוּם נִמְצָא זוֹלָתוֹ, לְפִיכָף אֵל קִנְאָ הוּא. לְהַפְרֵעַ מִן הָעוֹבֵד אַחֵר עֲמוֹ. תורה טו
(טו) פֶּן תִּכְרַת בְּרִית. וְהִשְׁעָם שְׂאֲמֹרְתִי שְׁלֹא תִכְרַת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ (פסוק יב) הוּא, שְׂאֵם תִּהְיֶה עֲמוֹ בְּבִרְתִּי תִטְעָה בְּאֵל אֲחֵר עַל אֲחֵד מִשְׁנֵי פָנִים: אִם שִׁיקְרָאךְ לְאָכֵל "מִזְבְּחֹ", וְתַעֲבֹד עֲמוֹ אֲזִי אֶת אֱלֹהֵי

טז ותסב מבנתהון לבניך ויטענן בנתהון
במר טעותהון ויטענן ית בנך במר
טעותהון:

(מז) ולקחת מבנתיו לבניך וזנו בנתיו אחרי אלהיהן
והזנו את-בניך אחרי אלהיהן:

יז ויחלן דמתבא לא מעבד לך:

(יח) אלהי מסכה לא תעשה-לך:

יח ית חגא דפטיריא תטר שבקא יומין
תיכול פטירא קמא די פקדון לזמן ירחא
דאביבא ארי בירחא דאביבא נפקתא
ממצרים:

(יח) את-חג המצות תשמר שבעת ימים תאכל
מצות אשר צויתך למועד חדש האביב פי בחדש
האביב יצאת ממצרים:

כז יחדש האביב • חדש הפסח, שהתבואה מתבכרת בבשולה.

יט כל פתח ולדא דיילי וכל בעירך דכרין
תקדש בכור תור ואימר:

(יט) כל-פטר רחם לי וכל-מקנך תזכר פטר שור
ושא:

(י) : "פטר מים ראשית מדון". תי"ו של "תזכר",
לשון נקבה היא, מוסב על הילולת.

כז יכל-פטר רחם לי • באדם. וכל-מקנך תזכר
וגו' • וכל מקנך אשר תזכר בפטר שור ושא, אשר
פטר זכר את רחמה. פטר • לשון פתיחה, וכן (משלי

ספורנו

תשחט על חמץ.. ולא גלין" (פסוק כח).
ואחר כך הזכיר מצוה מיוחדת על
הרב לחג הקציר והיא "ראשית בכורי
אדמתך" (פסוק כו), קאמרם זכרונם
לבכרה: מעצרת ועד החג מביא
וקורא (בכורים פ"א מ"ו), ואחר כך הזכיר
מצוה מיוחדת על הרב לחג הסוכות,
והיא "לא תבשל גדי" (שם), כי אז זמן
הגדיים, כמו שאמרו קצתם זכרונם
לבכרה: באחד בתשרי ראש השנה
למעשר בהמה (ראש השנה פ"א

מ"א). תורה יט

(יט) כל פטר רחם לי. באדם
ובבהמה הטהורה ובקצת הטמאה,
אכל יהיה זה על אפנים שונים, ולזה
אמר וכל מקנך תזכר פטר שור
ושא. וזה פי בפטר שור ושא
"תזכר", תהיה נזכר בחלק הקרבן
הנקרא "אזכרה", קאמר "אף בכור
שור או בכור פסח או בכור עז לא
תפדה קדש הם, את דמם תזרק.. ואת
חלבם תקטיר" (במדבר יח, יז). תורה כ

לישראל.
הראשונה מהן היא "חג המצות..
למועד חדש האביב", אשר בה יברך
האביב.
שנית, ענין הבכורות (פסוקים יט כ), אשר
בם יברך המקנה, והיא המצוה
שהיתה אחר חג המצות תכף בצאת
ממצרים (פרק יג).
שלישית, היא מצות השבת (פסוק כא)
שנתנה במרה, ובו יברכו ימי
המעשה, קאמר "ששת ימים תעשה
מעשיך" (לעיל ב, יב), ועמה דבר על
השנה השביעית המברכת השנים,
קאמר "שש שנים תזרע" (לעיל ב, י).
רביעית, היא חג הקציר, אשר בו
שבוועות חקות קציר ישמר לנו.

חמישית, חג האסיף, שבו יברך
האסיף, קאמר "בכרפת ה' אלהיך
אשר נתן לך" (דברים טו, יז).

ואחר אלה המצוות הזכיר מצוה
כוללת לשלשת הרגלים והיא "יראה
כל זכורך" (פסוק כג), ואחר כך הזכיר
מצוות מיוחדות לחג המצות "לא

להפיק רצונו, ואם שתעשה זה
לאהבת הנשים, כמו שהיה הענין
בפסוק. תורה טז
(יז) אלהי מסכה. הם הטלסמאות
הנעשות בשעות ידועות בחבור
כוכבים מה, ולזה עושין אותן על ידי
התוף, למען יעשו כל חלקי אותן
הצורות יחדו באותו רגע, וכם יחשבו
עושיהם להשיג קנינים וצרכי
הגופות. ואולי יחשב החושב שאין
זה מרד באל ותברך בשלא יקבלהו
העובד עליו פאלה, והוא אמנם הפך
רצונו, כי חפץ שלא יפנו עובדיו
לעזר אלוה זולתו, קאמר "ואנחנו
לא נדע מה נעשה פי עליך עינינו"

(דברי הימים ב, יב). תורה יח

(יח) את חג המצות תשמר. אחר
שאמר אלהי מסכה (פסוק יח), אשר בם
חשבו עושיהם להשיג חיי שעה,
הזכיר מצוות אשר מהן ימשכו מיני
הצלחות מדמות באביב בקציר
ובאסיף ובקטני הקנינים, וסדר אותן
בזאת הפרשה על הסדר שבו נתנו

(כ) וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בִּשָּׁה וְאִם־לֹא תִפְדֶּה וְעֲרַפְתּוּ כָּל בְּכוֹר בְּנֵי תִפְדֶּה וְלֹא־יֵרָאוּ פְּנֵי רִיקָם:

כ וּבֹכְרָא דְחֲמֹרָא תִּפְרוֹק בְּאִימְרָא וְאִם לֹא תִפְרוֹק וְתִנְקֶפָה כָּל בֹּכְרָא דְבְנֵי תִפְרוֹק וְלֹא יִתְחַזֵּון קַדְמֵי רִיקָנִין:

עצמו הוא ואינו מוסב על הבכור, שאין במצות בכור ראית פנים, אלא אזהרה אחרת היא, וכשתעלו לרגל לראות, לא יראו פני ריקם, מצוה עליכם להביא עלת ראית פנים. ולפי מדרש ברייתא, מקרא יתר הוא ומפנה ל'גזרה שנה', ללמד על הענקתו של עבד עברי, שהוא חמשה סלעים מכל מין ומין כפדיון בכור. במסכת קדושין (דף י"ז).

ז"י וּפֶטֶר חֲמוֹר • וְלֹא שָׁאָר בְּהֵמָה טְמֵאָה. תִּפְדֶּה בִּשָּׁה • נוֹתֵן שָׂה לִכְהֵן וְהוּא חָלִין בֵּיד כְּהֵן, וּפֶטֶר חֲמוֹר מִתֵּר בַּעֲבוּדָה לְבַעֲלִים. וְעֲרַפְתּוּ • עוֹרְפוֹ בְּקוֹפִיץ. הוּא הַפְּסִיד מִמֶּנּוּ כְּהֵן, לְפִיכָּךְ יִפְסַד מִמֶּנּוּ. כָּל בְּכוֹר בְּנֵי תִפְדֶּה • חֲמִשָּׁה סָלָעִים פְּדִיוֹנוֹ קָצוּב, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יח): "וּפְדִיוֹ מִכֶּן חֲדָשׁ תִּפְדֶּה". וְלֹא־יֵרָאוּ פְּנֵי רִיקָם • לִפִּי פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, דָּבָר בְּפִנֵּי

נקודות משיחות קודש ~

בא (יב, ו) לגבי הצווי "ויקחו להם איש ששה לבית אבות":
"משכו ידיכם מעבודה-זרה וקחו לכם צאן של מצוה".

(ספר השיחות תנש"א, כרך א עמ' 376)

ופטר חמור תפדה בשה (לד, כ) חמור – את החמירות, תפדה בשה – ב"צאן של מצוה" (כלשון רש"י בפרשת

(כא) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבֹּת
בַּחֲרִישׁ וּבִקְצִיר תִּשְׁבֹּת:

כא שְׁתֵּא יוֹמִין תִּפְלַח וּבַיּוֹמָא שְׁבִיעָא תְּנִיחַ בְּזוּרְעָא וּבִחְצָא תְּנִיחַ:

שהתנתי לך, יש שנה שהחריש והקציר אסור, ואין צריך לומר חריש וקציר של שביעית, שהרי כבר נאמר (ויקרא כה): "שָׂדֶךְ לֹא תִזְרַע וְגו'". ויש אומרים שאינו מדבר אלא בשבת, וחריש וקציר שהזכר בו, לומר לך, מה חריש – רשות, אף קציר – רשות, יצא קציר העמר שהוא מצוה ודוחה את השבת.

ז"י בַּחֲרִישׁ וּבִקְצִיר תִּשְׁבֹּת • לְמַה נִּזְכַּר חֲרִישׁ וְקָצִיר? יֵשׁ מִרְבוּתֵינוּ אוֹמְרִים עַל חֲרִישׁ שֶׁל עָרֵב שְׁבִיעִית הַנִּכְנָס לְשְׁבִיעִית, וְקָצִיר שֶׁל שְׁבִיעִית הַיּוֹצֵא לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, לְלַמֶּדְךָ, שְׁמוֹסִיפִין מַחֵל עַל הַקָּדָשׁ (ראש-השנה ט), וְכֵן מְשַׁמְעוּ: "שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבֹּת", וְעַבֹּדֶת שֵׁשֶׁת הַיָּמִים

(כב) וְחַג שִׁבְעַת תַּעֲשֶׂה לָּךְ בְּכוֹרֵי קִצִּיר חֲטִיִּם וְחַג הָאֶסִּיף תְּקוּפַת הַשָּׁנָה:

כב וְחַגָּא דְשְׁבִיעִיא תַּעֲבֹד לָךְ בְּכוֹרֵי חֲטָד חֲטִין וְחַגָּא דְכִנְשָׁא בְּמִפְקָא דְשִׁתָּא:

לבית. 'אסיפה' זו לשון הכנסה לבית, כמו (דברים כב): "וְאָסַפְתּוּ אֶל תּוֹךְ בֵּיתְךָ". תְּקוּפַת הַשָּׁנָה • שְׁהִיא בַּחֲזֶרֶת הַשָּׁנָה, בַּתְּחִלַת הַשָּׁנָה הַבָּאָה. תְּקוּפַת • לְשׁוֹן מְסֻבָּה וְהִקְפָּה.

ז"י בְּכוֹרֵי קִצִּיר חֲטִיִּם • שְׁאֵתָה מִבֵּיא בּו' שְׁתֵּי הַלֶּחֶם מִן הַחֲטִיִּם (ראש השנה כא) • בְּכוֹרֵי • שְׁהִיא מִנְחָה רִאשׁוֹנָה הַבָּאָה מִן הַחֲדָשׁ שֶׁל חֲטִיִּם לְמִקְדָּשׁ, כִּי מִנְחַת הָעֶמֶר הַבָּאָה בְּפֶסַח, מִן הַשְּׁעוּרִים הִיא. וְחַג הָאֶסִּיף • בְּזִמַּן שְׁאֵתָה אוֹסֵף תְּבוּאָתְךָ מִן הַשָּׂדֶה

ספורנו

הַנִּקְרָאִים גַּם בֵּן "שְׁבֹת לָהּ" (ויקרא כה, ט), תַּצְלִיחַ בַּחֲרִישׁ וּבִקְצִיר, כְּאֶמְרוּ "וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע אֶת אֲרָצְךָ וְאָסַפְתָּ אֶת תְּבוּאָתָהּ" (לעיל כג, ט). תורה כב

הַצִּלְחַתְךָ כְּשֶׁתַּעֲבֹד שֵׁשֶׁת יָמִים, כְּאֶשֶׁר תִּשְׁבֹּת בְּשְׁבִיעִי. בַּחֲרִישׁ וּבִקְצִיר תִּשְׁבֹּת. וְכֵן כְּשֶׁתִּשְׁבֹּת אַחַת לְשִׁבְעַ שָׁנִים בַּחֲרִישׁ וּבִקְצִיר, וְזֶה בְּשִׁבְתוֹת הַשָּׁנִים

(כ) וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בִּשָּׁה.. כָּל בְּכוֹר בְּנֵי תִפְדֶּה. בְּפִדְיוֹן עָרְכּוּ הַקָּצוּב. תורה כא
(כא) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבֹּת. גַּם בֵּן תִּהְיֶה

(כג) **שָׁלַשׁ פַּעַמִּים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל-זָכוּרָךְ אֶת-פָּנָי הָאָדָן. יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:**

כ"ג • **כָּל-זָכוּרָךְ** • כל הזכרים שָׁבָד. הרבה מצוות בתורה נאמרו ונכפלו, ויש מהם שלש פעמים

(כד) **כִּי-אוֹרִישׁ גּוֹיִם מִפְּנֵיךְ וְהִרְחַבְתִּי אֶת-גְּבֻלְךָ וְלֹא-יִחְמַד אִישׁ אֶת-אַרְצְךָ בַּעֲלַתְךָ לִרְאוֹת אֶת-פָּנָי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁלַשׁ פַּעַמִּים בַּשָּׁנָה:**

כ"ד • **אוֹרִישׁ** • בתרגומו: אֶתְרִיךְ, וכן (דברים ב): "הַחֵל רֶשֶׁ", וכן (במדבר לב): "וַיִּרְשׁ אֶת הָאֲמֹרִי", לשון גְּרוּשִׁין. וְהִרְחַבְתִּי אֶת גְּבֻלְךָ • ואתה רחוק מבית

(כה) **לֹא-תִשְׁחַט עַל-חֲמִין דָּם-זִבְחִי וְלֹא-יִלִּין לְבַקֵּר זֶבַח חַג הַפֶּסַח:**

כ"ה • **לֹא-תִשְׁחַט וגו' •** לא תשחט את הפסח וצדיק חמץ קנים, אזנה לשוחט, או לזורק או לאחד מבני חבורה (פסחים טג). **וְלֹא-יִלִּין •** בתרגומו. אין לינה

(כו) **רִאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא-תִבְשֹׁל גְּדִי בַחֲלֵב אֱמוֹ: פ**

כ"ו • **רִאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ** • משבעת המינים האמורים בשבח ארצך (דברים ח): "אֶרֶץ חֹטֶה וְשֹׁעֲוֶה וְגִפְנֵי וְגו'". ודבש, הוא דבש תמרים. **לֹא-תִבְשֹׁל גְּדִי •** אזנה לבשר בחלב, ושלש פעמים כתוב בתורה: אחד לאכילה, ואחד להנאה ואחד לאסור

(כג) את פני האדן. המסדר ענייך בדברים הטבעיים, כענין "וילאדון לכל ביתו" (בראשית מה, ח).

אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. מסדר ענייני ישראל כענינים הרוחניים אשר למעלה מן הטבע, אשר לא יאותו וזולתי לנבדלים הנקראים 'אלהים', כענין "ובח לאלהים יתרום" (לעיל בב, יט), וכענין "אלהין די מדרהון עם בשרא לא איתוהי" (דניאל ב, יא). ולזה אמר על השדים "לא אלה" (דברים לב, יז), מפני שהם בעלי חמר ומתים כבני אדם, כמו שהזכירו זכרונם לברכה. ויקראו

השופטים הממחים גם כן "אלהים" (לעיל בב, כז), כי הם ישפטו לפעמים מבלעדי החושים, כענין שלמה שנאמר עליו "כי חכמת אלהים בקרבו לעשות משפט" (מלכים א ג, כח), וכאמרו "ולא למראה עיניו ישפט ולא למשמע אזניו יוכיח" (ישעיה יא, ג).

וְלִזֶּה נִקְרָא הָאֵל יִתְבָּרַךְ "אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים" (דברים י, יז), מסדר ענייני המסדרים הבלתי טבעיים, והם הנבדלים מחמר, "ואדני האדנים" (שם), מסדר ענייני המסדרים הטבעיים, והם הגרמים השמימיים. אמר אם

כן יראה כל זכורך. להודות על הטוב הנמשך ממנו אליך בדברים הטבעיים באשר הוא "אדון ישראל", והנמשך ממנו לחיי עולם באשר הוא "אלהי ישראל". תורה כד

(כו) **רִאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא.** ובזה תשיג ההצלחה בפרות, כאמרו "וראשית כל בכוורי כל.. תתנו לכהן, להניח ברכה אל ביתך" (יחזקאל מד, ט).

לֹא תִבְשֹׁל גְּדִי. כמעשה בני נכר החושבים להשיג בזה ההצלחה בפרות או במקנה, תורה כו

ספורט

~ נקודות משיחות קודש ~

במה־זכמה לגבי צִעְרוֹ שֶׁל יְהוּדִי, שֶׁהָיָה רואים, שֶׁמִּפְנֵי אֲכֻזָּרוֹת כְּלָשֵׁהי שֶׁבְּאַכִּילַת "גְּדִי בְּחֶלֶב אֱמוֹ" וּבִהְנָאָתוֹ, אִסְרָה הַתּוֹרָה לֹא רַק "גְּדִי בְּחֶלֶב אֱמוֹ" בְּלִבָּד, אֲלָא אִף כָּל בֶּשֶׂר בְּחֶלֶב, וְלֹא רַק בְּאַכִּילָה וּבִהְנָאָה, אֲלָא אִף בְּבִשּׁוּל – כְּדֵי לְהַרְחִיקֵנוּ מִמַּעֲשִׂים הַעֲלֻלִים לְהַכְיָאֵנוּ לִידֵי אֲכֻזָּרוֹת רַחֲמָנָא-לְצֻלָּן.

מִצַּד שֵׁנִי, לומדים מִכָּף עַד כֶּמָּה יִקְרָה אַהֲבַת הַבְּרִיּוֹת בְּכָלֵל, וְאַהֲבַת יִשְׂרָאֵל – "בְּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם" – עַל-אַחַת-כֶּמָּה-וְכֶמָּה.

(משיחות ש"פ תשא תשכ"ח)

אֵת ה"אֲזַהֲרָה עַל בֶּשֶׂר בְּחֶלֶב" שֶׁבִּפְרָשְׁתָּנוּ, מְבִיעָה הַתּוֹרָה בְּמִלִּים "לֹא תִבְשֹׁל גְּדִי בְּחֶלֶב אֱמוֹ". אֲמָנָם, בְּדִרְךָ הַפְּשֻׁט בָּאָה הַמִּלָּה "אֱמוֹ": לְמַעַט בֶּשֶׂר עוֹף, אִף כְּשִׁיּוּדֵעִים שֶׁכָּל הַעֲנֻגִים שֶׁבַּתּוֹרָה מְדַרְקִים לְחִלּוּטִין, הַכֶּרְחִי לומר, שֶׁבִּפְנִימִיּוֹת הַעֲנֻגִים "גְּדִי בְּחֶלֶב אֱמוֹ" הוּא הַשֶּׁרֶשׁ וְהַגּוֹרֵם לְכָל בֶּשֶׂר בְּחֶלֶב, שֶׁהוּא מִפְּנֵי הָאֲכֻזָּרוֹת. הַדָּבָר מְדַגִּישׁ יוֹתֵר עַד כֶּמָּה עֲלִינוּ לְהַשְׁמֵר מִפְּנֵי אֲכֻזָּרוֹת וּמִפְּנֵי צַעַר בְּעַל־חַיִּים. וּמִכָּף נִתֵּן לְלַמֵּד עַד כֶּמָּה גְּדוּלָּה צְרִיכָה לְהִיּוֹת הַזְּהִירוֹת לְגַבִּי צִעְרוֹ שֶׁל אָדָם, וְעַל-אַחַת-

~ שבת קודש י"ח אדר ~

כִּזְאָמֵר יִי לְמִשָּׁה כְּתֹב לָךְ יֵת פְּתֻמָּיָא
הָאֵלִין אֲרִי עַל מִימֵר פְּתֻמָּיָא הָאֵלִין גְּזִרִית
עֲמֻךְ קִנִּים וְעַם יִשְׂרָאֵל:

(כו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה כְּתֹב-לָךְ אֶת-הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה כִּי עַל-פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אֶתְךָ
בְּרִית וְאֶת-יִשְׂרָאֵל:

כ"ט • אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה • וְלֹא אֶתָּה רִשְׁאִי לְכַתֵּב תּוֹרָה שֶׁבְּעַל-פֶּה.

כח וְהָיָה תִּמְנָן קֶדֶם יִי אֲרַבְעִין יְמִין
וְאֲרַבְעִין לֵילֹן לַחֲמָא לֹא אָכַל וּמִיָּא לֹא
שָׁתִי וְכִתְבַּע עַל לִוְחֵיָא יֵת פְּתֻמָּיָא קִיָּמָא
עֲשָׂא פְתֻמָּיָא:

(כח) וַיְהִי־שָׁם עִם־יְהוָה אֲרַבְעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים
לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה וַיִּכְתֹּב
עַל־הַלָּחֹת אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים:

~ נקודות משיחות קודש ~

וְצָרִיךְ עֵינֵינוּ גְּדוּלָּה, שֶׁהָיָה פְּסוּקָנוּ מְדַבֵּר בְּאַרְבָּעִים יוֹם
הָאֲחֻרָּוִנִים, שֶׁהָיָה בְּרִצּוֹן.

(לקוטי שיחות, כרך לו עמ' 178)

וַיְהִי שָׁם . . אֲרַבְעִים יוֹם . . לֶחֶם לֹא אָכַל (כח) כְּתֹב
הַמִּתְרָשׁ"א (יומא עה, ב) שֶׁהַכּוֹנֵה לְאַרְבָּעִים יוֹם הָאֲמֻצָּעִים,
שֶׁהָיָה כְּכַעַס, "וְהַתְּעַנָּה בְּשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל עַל חֹטָא הָעֵגֶל".

ספורנו

אֲשֶׁר כְּתֻבְתִּי, אָכַל "כְּתֹב לָךְ"
אֶתָּה. תּוֹרָה כח
(כח) וַיְהִי שָׁם עַם ה'. בַּפֶּעַם
הָאֲחֻרָּוִנָה, תּוֹרָה כט

כד, יב), עֲכָשׁוּ שִׁחְטָאוּ, אֶתָּה "פֶּסֶל לָךְ"
(לעיל פסוק א) הַלּוּחֹת, "וְכִתְבְתִּי" (שם),
וְלֹא אֶתָּן לָךְ גַּם כֵּן "הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה

(כו) כְּתֹב לָךְ אֵת הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה. אִף עַל פִּי שֶׁקֶדֶם הָעֵגֶל
אֲמַרְתִּי לָתֵת לָךְ "אֵת לַחַת הָאָבֶן
וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כְּתֻבְתִּי" (לעיל)

כט וַהֲרֹה כַּד נָתַת מֹשֶׁה מִטּוֹרָא דְּסִינִי וְהָרִין
לוֹחֵי סְהֲדוּתָא בִּידָא דְּמֹשֶׁה בְּמַחֲתָה מִן
טוֹרָא וּמֹשֶׁה לֹא יָדַע אֲרִי סִגִּי זִיו יִקְרָא
דְּאַפּוּהִי בְּמַלְלוּתָהּ עֲמָה:

(כט) וַיְהִי בְּרִדְת מֹשֶׁה מֵהָר סִינִי וַשְּׁנֵי לַחַת הָעֵדוּת
בִּיד־מֹשֶׁה בְּרִדְתּוֹ מִן־הָהָר וּמֹשֶׁה לֹא־יָדַע כִּי קָרַן
עוֹר פָּנָיו בְּדִבְרוֹ אֵתוֹ:

ההוד? רבותינו אמרו: מן המערה, שנתן הקדוש-
ברוך הוא ידו על פניו, שגאמר (לעיל ג): "ושכתי
כפי".

כס"א וַיְהִי בְּרִדְת מֹשֶׁה • בְּשֶׁהִבִּיא לוחות אחרונות,
בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים. כִּי קָרַן • לְשׁוֹן קֶרֶן, שֶׁהָאֹר
מִבְּהִיק וּבֹלֵט כְּמִין קָרַן. וּמֵהֵיכָן זָכָה מֹשֶׁה לְקֶרֶן

ל וַיִּרְא אֶהָרִן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה וְהִנֵּה קָרַן
עוֹר פָּנָיו וַיִּירָאוּ מִגֹּשֶׁת אֱלֹהִי:

(ל) וַיִּרְא אֶהָרִן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה וְהִנֵּה קָרַן
עוֹר פָּנָיו וַיִּירָאוּ מִגֹּשֶׁת אֱלֹהִי:

בראש הקר לעיני בני ישראל" ולא יראים ולא
מזדעזעים. ומשעשו את העגל, אף מקרני הודו של
משה היו מרתיעים ומזדעזעים.

כס"ב וַיִּירָאוּ מִגֹּשֶׁת אֱלֹהִי • בֹּא וְרָאָה כְּמָה גְדוּלָּה
כְּתִיב שֶׁל עֲבָרָה, שֶׁעַד שֶׁלֹּא פָּשְׁטוּ יְדֵיהֶם בַּעֲבָרָה,
מֵהוּ אוֹמֵר (לעיל כד): "ומראה כבוד ה' כאש אכלת

לא ויקרא להון משה ותבו לנתה אהרן וכל
רברביא בכנשתא ומלל משה עמהון:

(לא) וַיִּקְרָא אֱלֹהֵם מֹשֶׁה וַיֵּשְׁבוּ אֵלָיו אֶהָרִן וְכָל־
הַנָּשָׂאִים בַּעֲדָה וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם:

כס"ג הַנָּשָׂאִים בַּעֲדָה • כְּמוֹ נְשִׂאֵי הָעֵדָה. וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם • שְׁלִיחוֹתוֹ שֶׁל מָקוֹם, וּלְשׁוֹן הָהָה הוּא כָּל
הָעֵנָן הַזֶּה.

לב ויבחר פן אתקריבו כל בני ישראל
ויפקדונו ית כל די מלל יי עמה בטורא
דסיני:

(לב) וַאֲחֵרֵי־כֵן נִגְשׁוּ כָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְּוּם אֵת
כָּל־אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵתוֹ בְּהָר סִינִי:

ואיתמר לשמאל אהרן. נכנסו זקנים, שנה להם
משה פרקם, נסתלקו זקנים, ישבו לצדדין. נכנסו כל
העם, שנה להם משה פרקם. נמצא, ביד כל העם
אחד, ביד הזקנים שנים, ביד בני אהרן שלשה, ביד
אהרן ארבעה וכו', כדאיתא ב'ערוכין' (נד).

כס"ד וַאֲחֵרֵי־כֵן נִגְשׁוּ • אַחֵר שֶׁלָּמַד לְזָקְנִים, חוֹזֵר
וּמִלְמַד הַפְּרָשָׁה אוֹ הַהֲלָכָה לְיִשְׂרָאֵל: 'תָּנוּ רַבָּנֵינוּ:
כִּי־עַד סֵדֶר הַמִּשְׁנָה? מֹשֶׁה הָיָה לוֹמֵד מִפִּי הַגְּבוּרָה,
נִכְנס אֶהָרִן, שָׁנָה לוֹ מֹשֶׁה פָּרְקוֹ, נִסְתַּלַּק אֶהָרִן וַיֵּשֶׁב
לוֹ לְשִׁמְאֵל מֹשֶׁה. נִכְנסוּ בָּנָיו, שָׁנָה לָהֶם מֹשֶׁה
פָּרְקָם, נִסְתַּלְקוּ הֵם, יָשֶׁב אֶלְעָזָר לִימִין מֹשֶׁה

לג ושיצי משה מלמללא עמהון ויהב על
אפיהי בית אפי:

(לג) וַיִּכַּל מֹשֶׁה מַדְבַּר אֹתָם וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מִסּוּהָ:

הפרצוף ובית העינים, ולכבוד קרני ההוד, שלא
יזונו הכל מהם, היה נותן המסוה כנגדן ונוטלו
בשעה שהיה מדבר עם ישראל ובשעה שהמקום
נדבר עמו עד צאתו, ובצאתו יצא בלא מסוה.

כס"ה וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מִסּוּהָ • כְּתִיב־וּמָו: 'בֵּית אִפִּי',
לְשׁוֹן אֲרָמִי הוּא בְּגִמְרָא (כתובות כב): 'סִי לְבָא', וְעוֹד
בְּכִתְבֹת: 'הָיָה קָא מִסּוּהָ לְאַפָּה', לְשׁוֹן הַבִּטָּה,
הָיָה מִסְתַּפֵּל בָּהּ. אֵף כֵּאֵן, "מִסּוּהָ", בְּגֵד הַנֶּתֶן כְּנֶגֶד

(לכ) וַיִּצְּוּם אֵת כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' (לכ) וַיִּכַּל מֹשֶׁה מַדְבַּר אֹתָם. אָכֵל
אֹתוֹ. מִלֵּאכֶת הַמִּשְׁכָּן וּמִשְׁרָתָיו בְּעוֹד שֶׁהָיָה מַדְבַּר אֹתָם הָיָה בְּלִי
וְתִרְמִית בְּקַע לְגִלְגֶּלֶת. תורה לג מִסּוּהָ, כְּעֵנֶן "וְהָיָה עֵינֶיךָ רְאוּת אֵת
מִזְרִיךְ (ישעיה ל, ב), וּכְאֶמְרָם זְכֻרֹנָם
לְבָרְכָה: וְאִי חֲזַתָה מִקְמָה, הָוִינָא
מִחֲדָד טָפִי. תורה לד

(לד) וּבָבֹא מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר אֵתוֹ יָסִיר
אֶת־הַמָּסוֹה עַד־צֵאתוֹ וַיֵּצֵא וּדְבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אֵת אֲשֶׁר יֵצְוֶה:

נשי"א וְדַבַּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • וְרָאוּ קִרְנֵי הַהוֹד בְּפָנָיו, וּכְשֶׁהוּא מְסַתֵּלֵק מֵהֶם.

(לה) וַרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנָיו מֹשֶׁה כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו
מֹשֶׁה וַהֲשִׁיב מֹשֶׁה אֶת־הַמָּסוֹה עַל־פָּנָיו עַד־בֹּאוֹ
לְדַבֵּר אֵתוֹ: ססס

נשי"א וַהֲשִׁיב מֹשֶׁה אֶת־הַמָּסוֹה עַל־פָּנָיו עַד־בֹּאוֹ לְדַבֵּר אֵתוֹ • וּכְשֶׁבֹא לְדַבֵּר אֵתוֹ, נֹטְלוֹ מֵעַל פָּנָיו:

קל"ט פסוקים, חננאל ל סימן. חסלה פרשת כי תשא

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רפ - רפד

אגרות קודש

ב"ה, י"ב אדר, תשי"ג
ברוקלין.

מחותי הרה"ח הווי"ח אי"א נוי"נ כו'

מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

שמחתי ביותר לקבל מכתבו מטי' אדר כתוב בכתב ידו, ועי"פ מרז"ל (מגילה טז, א) כשהם
עולים עולים לכוכבים הרי בטח גם בדידי ילך מצב בריאותו הלך וטוב ות"ח על הבשוי"ט בזה.
וידוע מנהג נשיאינו הק' שזהו הוראה בחיים היום יומיים שבברכותיהם הוא הלשון בגשמיות
וברוחניות. היינו מקשרים ומקדימים גשמיות לרוחניות וא"כ הנה הטבת הבריאות בגשמיות
מוכרחת כי גורמת תומ"י הטבת הבריאות ברוחניות ובפרט שגם מצד עצמו ענין הוא **וכפסק**
הרמב"ם הלכות דיעות רפ"ד היות הגוף בריא מדרכי השם הוא.

ולקראת יום הולדתו ח"י אדר הבע"ל הנה יה"ר מהשי"ת שיהי' לאריכות ימים ושנים
וכפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר בשם אביו כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) טובות עם כל הפירושים. ושואלים
בשלום אשה ע"י בעלה הנה נא לפרוש בשלום זוגתו תחי' ויאריכו ימיהם ושנותיהם יחד בטוב
ובנעימים בגשמיות וברוחניות.

בברכה.

לוח תהלים

יום ראשון, י"ב אדר < מפרק סו עד סוף פרק סח

יום שני, י"ג אדר < מפרק סט עד סוף פרק עא

יום שלישי, י"ד אדר < פרק כ, מפרק עב עד סוף פרק עו

יום רביעי, ט"ו אדר < פרק כ, מפרק עז עד סוף פרק עח

יום חמישי, ט"ז אדר < מפרק עט עד סוף פרק פב

יום שישי, י"ז אדר < מפרק פג עד סוף פרק פז

שבת קודש, י"ח אדר < פרק כ, מפרק פח עד סוף פרק פט

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל [פרק] תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש ש' אשר יקבעו, שבבתי הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראוי ה' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממוקור הברכות בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

לימוד תניא בכל יום

"המנהג הטוב שנהגו חסידים
(בדורות שלפני זה, וגם בדורנו) -
ללמוד פרק תניא בכל יום (לפני
תפלת הבוקר). וכדאי לפרסם
ולחזק מנהג זה"

(משיחת ש"פ אחרי, מבנה"ח אייר תשמ"ט
- התוועדות תשמ"ט ח"ג עמ' 68)

"כיון שלימוד התניא הוא אחד מהשיעורים
ששמענו כמה פעמים אודותו מכ"ק מו"ח
אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע שהוא
מסוגל לכמה ענינים, מהנכון שנוסף על
לימודו תניא כפי שכותב, ילמוד גם כן כפי
שנחלק התניא לימות השנה".

(אגרות קודש, כרך י"ד, אגרת ה'רלט)

תניא יומי

~ יום ראשון י"ב אדר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מב, ועל זה תיקנו... עד עמ' 84, אתו עמו.

לְיִשְׂרָאֵל, בָּא חֲבִיקוּק וְהַעֲמִידֵן עַל אַחַת, – הִיא מִצְוֹת
הָאֲמוּנָה. שְׁנֵאמַר: "וְצִדִּיק בְּאֲמוּנָתוֹ יִחְיֶה", כְּלוּמַר,
כָּאֵלּוּ אֵינָה רַק מִצְוָה אַחַת, הִיא הָאֲמוּנָה לְבָדָה, כִּי
עַל־יְדֵי הָאֲמוּנָה לְבָדָה – בַּעֲנִין "יִחְדוּ ה'" הָאֲמִיתִי, כִּפִּי

שֶׁלִּמְדֵנוּ לַעֲלֹ, יָבֵא
לְקִיּוּם כָּל הַתְּרִי"ג
מִצְוֹת דְּהֵינּוּ, בְּשִׁיחֻיָּה
לְבֹ שֵׁשׁ וְשִׁמְחָה
בְּאֲמוּנָתוֹ בִּיחּוּד ה'
בְּתַכְלִית הַשְּׂמִחָה,
כָּאֵלּוּ לֹא הִיתָה עָלָיו
רַק מִצְוָה זֹו לְבָדָה,
וְהִיא לְבָדָה תַּכְלִית
בְּרִיאָתוֹ וּבְרִיאַת כָּל
הָעוֹלָמוֹת – כִּמּוֹ לְמַשֵּׁל,
אֵילוּ יָדַע הָאָדָם, שְׂקִיּוּמָת
לִגְבִּיּוּ מִצְוָה אַחַת בְּלִבּוֹ,
וְהִיא תַּכְלִית בְּרִיאָתוֹ
וּבְרִיאַת כָּל הָעוֹלָמוֹת,
הָרִי הִיָּה מִתּוֹךְ שְׂמִחָה
רַבָּה בִּיּוֹתֵר מִקֵּיָּם אוֹתָהּ
מִצְוָה – בְּאוֹתָהּ מִדָּה

עָלָיו לְשִׁמּוֹת בְּמִצְוֹת הָאֲמוּנָה בִּיחּוּד ה'" הָאֲמִיתִי, הָרִי כְּכִךְ
וְחִיּוֹת נִפְשׁוֹ בְּשְׂמִחָה רַבָּה זֹו, תַּתְּעַלָּה נִפְשׁוֹ לְמַעְלָה

וְעַל זֶה – עַל הַבִּיטוּל לִ"יחּוּד ה'", תִּקְנֵנוּ לִיתֵן שְׂבַח וְהוֹדִיָּה
לְשִׁמּוֹ וְתַפְרֵד בְּכָל בֹּקֶר, וְלֹאמַר: "אֲשִׁרֵּנוּ מִה טוֹב חֲלָקֵנוּ
וְכוּ' וּמִה יָפָה יְרוּשָׁתֵנוּ", כְּלוּמַר, כִּמּוֹ שֶׁהָאָדָם שֵׁשׁ וְשִׂמְחָה
בִּירוּשָׁה שְׂנֵפֶלָה לוֹ הוּן עֵתָק שְׁלֹא עָמַל בּוֹ, בֵּן וְיֹוֹתֵר מִכֵּן

לְאִין קִין יֵשׁ לָנוּ
לְשִׁמְחָה עַל יְרוּשָׁתֵנוּ
שֶׁהִנְחִילֵנוּ אֲבוֹתֵינוּ,
הוּא יִחְדוּ ה' הָאֲמִיתִי,
אֲשֶׁר אָפֵלּוּ "בְּאַרְצֵן
מִתַּחַת – אֵין עוֹד
מִלְּבָדוֹ", וְזֹו הִיא דִּירְתוֹ
בְּתַחֲתוֹנִים.

שֶׁהִנְבְּרָאִים הַתַּחֲתוֹנִים
יָדַעוּ וַהֲיָיוּ בְּטָלִים לַעֲנִין
"אֵין עוֹד מִלְּבָדוֹ", שְׁאֵין
שׁוּם דְּבַר קִיָּם בְּלַעֲדֵי
הַקֶּבֶה. עֲנִין זֶה נִקְרָא
"ירוּשָׁה", כִּי בַעֲבוּדָתוֹ
הַעֲצִמִית, לֹא הֵינּוּ יְכוּלִים
לְהַגִּיעַ לַעֲנִין "יחּוּד ה'"
הָאֲמִיתִי. אֵלֹא, קִיבְּלָנוּ
דְּבַר זֶה בִּירוּשָׁה

מֵאֲבוֹתֵינוּ, שְׁעִנִין "אַחֲדוּת ה'" יוֹבֵן וַיִּקְלֹט הֵיטֵב בְּנִשְׁמָתוֹ
שֶׁל יְהוּדִי. וְזֶהוּ שְׁאֲמָרוֹ רַ"ל: תְּרִי"ג מִצְוֹת נִתְּנוּ

מַעֲלָה, עַל כָּל הַמוֹנְעִים קִיּוֹם כָּל הַתְּרִיג מִצֻּת מִבֵּית – הַפְּרָעוֹת הַנוֹבְעוֹת מִגּוֹפּוֹ וּנְפִשׁוֹ הַבְּהִמִּית, וּמַחֲזִיק. – ה"אמונה" היא יסוד כל המצוות. וזהו שְׁאֵמֶר "בְּאִמּוּנָתוֹ יִחְיֶה" – כמו שכתוב: "וצדיק באמונתו יחי", "יחיה"

דִּיקָא, – דוקא, כַּתְחִית
הַמַּתִּים, דְּרֹךְ מִשָּׁל, בְּדַ
תַּחֲרָה נִפְשׁוּ בְּשִׁמְחָה
רַבָּה וּזוֹ וְהִיא שִׁמְחָה
בְּפִלְאָה וּמִכְפָּלָה, כִּי
מִלְכָּד שִׁמְחַת הַנֶּפֶשׁ
הַמְּשֻׁבָּלָה – הַנֶּפֶשׁ
שֶׁמִּבִּינָה, בְּקִרְבָּתָהּ
וְיִדְרֶתָהּ אֶתּוֹ עִמּוֹ – אֵת

קרבת ה', והיותו "דר" בדירה אחת אתו עמו – שזאת היא שמחה עצומה לנפש, הרי נוסף על כך,

הפרעות
מהסובב אותו, והיינו:
שכל המניעות הנובעות
מגופו ונפשו הבהמית
ומעניני העולם, לא ימנעו
אותו מלקיים את תרי"ג
המצוות. שכן, מאחר
שהוא חש את האמונה
בענין "יחוד ה'", שאין

שום דבר מבלעדי ה', הרי שאין שום דבר שבידו להפריע לו לקיים תורה ומצוות שהן רצונו של הקב"ה, ולכן –

ליקוטי אמרים

מעלה על כל המונעים קיום כל התרי"ג מצוות מביא ומחזיק. והוא שאמר באמונתו יחיה יחיה דייקא כתחיית המתים דרך משל כך תחיה נפשו בשמחה רבה זו והיא שמחה כפולה ומכופלת כי מלבד שמחת הנפש המשכלת בקרבת ה' ודירתו אתו עמו.

~ יום שני י"ג אדר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 84, עוד זאת ישמח... עד עמ' מג, באמונה זו:

וּמֵלֵא קִלְפוֹת וְסִמְרָא-אַחְרָא, וְאִין שְׂמִיחָה לְפָנֵינוּ וְיִתְבַּר – כְּמוֹ, כְּאַרְהֵ וְשְׂמִיחָה – בְּצִירוֹף הַמַּעֲלָה שֶׁל בִּיתְרֵוֹן אֹרֶךְ תֵּבָא מִן הַחֲשֹׁךְ דִּיקָא. – דּוֹקָא, מֵהַפִּיכָת הַחוּשֵׁךְ לְאוֹר. – וְכִשְׁבָּחוּץ לְאַרְץ נָקֵלֵט בּוֹ עֲנִין "אַחֲדוֹת ה'", יֵשׁ בְּכָךְ מִשּׁוֹם גְּרִימַת שְׂמִיחָה גְּדוּלָּה מִיּוֹחֲדָת לְמַעֲלָה. בְּהַתָּאם

לכן, מובן ממילא, שכל
שגדול יותר החושך
השורר במקום – כך
גדולה יותר ה'נחת רוח'
למעלה הנובעת מהאמונה
ב"אחדות ה'" שיהודי
הנמצא באותו מקום
מאמין. הרי, שהשמחה
היא כפולה: שמחת הנפש
על קרבתה להקב"ה,
והשמחה על גרימת
ה'נחת רוח' והשמחה
להקב"ה כביכול. וזהו

שָׁתָבוּ 12: "וַיִּשְׁמַח יִשְׂרָאֵל בְּעֹשָׁיו", – "בעושי" פִּרְשׁוֹ, שָׁבַל מִי שֶׁהוּא מִזְרַע יִשְׂרָאֵל – יֵשׁ לוֹ לִשְׁמַח בְּשִׁמְחַת ה', אֲשֶׁר – הִקְבֵּה, שֶׁשׁ וְשִׁמְחָה בְּדִירָתוֹ בַּתְּחִלּוֹנִים, שֶׁהֵם – הַנִּבְרָאִים שֶׁבְּעוֹלָם, בְּחִינַת עֲשִׂיהַּ נְשִׁמַּת מִמֶּשׁ. – וְבָהֶם קָמָה דִּירָה לַהֲקֵבֵה. וְלָכֵן נֹאמַר "בעושי" – לְשׁוֹן עֲשִׂיהָ,

עוד זאת יִשְׁמַח בְּכַפְלֵם בְּשִׂמְחַת ה' וְגָדַל נַחַת רוּחַ לִפְנֵי וַיִּתְּכֶר בְּאֵמוּנָה זוֹ, – שְׂכַנְשָׁה הָאָדָם, דְּאֵתְכַפֵּיָא סִמְרָא אֲחֵרָא מִמֶּשׁ וְאֵתְהַפֵּךְ חֲשׂוֹא לְהוֹרָא, – מִמָּה שֶׁ"סֵטְרָא-אֲחֵרָא" נִכְפִּית מִמֶּשׁ, וְהַחֲשׂוֹךְ נִהְפֵּךְ לְאוֹר, שְׁהוּא חֲשֵׁךְ

הַקְּלִיפּוֹת שֶׁעוֹלָם הָיָה
הַחֲמָדִי, הַמַּחֲשִׁיבִים
וּמְכַסִּים עַל אִדְרֹ
וַיִּתְּבֹרֵךְ "עַד עַתָּה קֵץ",
כְּמוֹ שֶׁבֵּרַבִּי: "קֵץ שֵׁם
לְחֻשָּׁן" — שִׁיגִיעַ זְמַן בּו
יִיחֶיהָ סוּף לַחוּשֶׁךְ
הַקְּלִיפּוֹת הַמְּכֻסּוֹת עַל אוֹר
הַקְּדוּשָׁה. [דִּיחֵינוּ "קֵץ
הַיָּמִין", — כְּשִׁיתְּגַלֶּה
הַ"יָּמִין" שְׁלִמְעֵלָה,
שֶׁיַּעֲבִיר — הַקֶּבֶה, אֶת
רוּחַ הַטְּמֵאָה מִן הָאֶרֶץ,
וְיִגְלֶה כְּבוֹד ה', וְיֵאָר
כָּל בָּשָׂר וַיְחַדֵּשׁ¹⁰ וּכְמוֹ

שִׁתְּכָאֵר לְקָמְן¹¹. — כל זה יהיה כשהקליפה תתבטל, ואילו עתה, כשהקליפה עדיין מכסה על הקדושה, הרי, כשהאדם, באמונתו כבענין "יחוד ה'", שובר את ה"קליפה", והופך את חושך ה"קליפה" לאור, יש בכך משום גיימת נחת רוח רב להקב"ה. **וּכְפָרְט בְּחוּץ לָאָרֶץ, שְׂאוּרֵי אֶרֶץ הָעַמִּים מִמָּא**

גבוה, וכל אחד מהם יש מי שעשה אותו – הוא ה' (לכן נאמר "עושי" לשון רבים), ואתהפכך לנהורא, – והם נהפכים לאור, ונעשים "רשות היחיד" ליחודו ויתברך, באמונה זו: – על ידי אמונתו של

יהודי ב"אחדות ה'" האמיתית – כל זה נעשה "רשות היחיד" ליחודו של עולם, ולכן נאמר "בעושי" לשון רבים, שהשמחה למעלה היא

במיוחד מזה שכל עניני העשיה הנפרדים, נהפכים לאור הקדושה על ידי האמונה בענין "אחדות ה'".

לאמר: שהשמחה היא גדולה ביותר ממה שהדירה להקב"ה כביכול, מוקמת בתוך הנבראים שבעולם העשיה. וזהו שכתוב "בעושי" לשון רבים, – אלה שעושים אותו (לכאורה היה צריך לומר

"שמח ישראל בעושו" –

לשון יחיד) שהוא עולם הנה הנשמי, המלא קליפות וסמרא-אחרא, שנקרא "רשות הרבים" – ולא רשות היחיד, יחידו

של עולם, אלא רשות של קליפות, שהן רבות ו"מוריד" – הרי הפירוד, שכל אחד לעצמו הוא הר נפרד

ליקוטי אמרים

ממש. וז"ש בעושי לשון רבים שהוא עו"ה הגשמי המלא קליפות וס"א שנק' רשות הרבים וטורי דפרודא ואתהפכך לנהורא ונעשים רשות היחיד ליחודו ית' באמונה זו:

~ יום שלישי י"ד אדר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מג, פרק לד והנה... עד עמ' 86, ה' לו:

שאמרו: עליו: שכינה מדברת מתוך גורנו של משה, – משה רבנו היה בטל במציאות להקב"ה בצורה כזו, שדיבורו היה דיבור של השכינה. וכהתבטלות גורנו של האדם לדיבורו, כך היה ביטול גורנו של משה לשכינה, ומעין זה – במשהו

מהתבטלות האבות והנביאים, וכו' – כל, ישראל במעמד הר סיני, – באותו מעמד, עמדו כולם בהתבטלות במציאות להקב"ה, כלשהו בדמיון להתבטלות במציאות של האבות והנביאים. רק שלא יכלו לסבל, – ביטול רב כזה, במאמר רז"ל ששעל כל דבור – של עשרת הדיברות, פרחת נשמתו כו', –

אלא שהקב"ה החזיר להם את הנשמות ב"טל" של תחיית המתים⁴, שחוא – "פרחת נשמתן", ענין בטול במציאות, הנזכר לעיל. – המוסבר לעיל. לכן – מפני שלא יכלו "לסבול" את גילוי האור האין-סופי, עד שהשפיע עליהם ה"ביטול במציאות", שהנשמה לא אוכל להישאר בגוף, מיד אמר להם לעשות לו משכן וכו' – במשכן, – קדשי הקדשים – להשראת שכינתו, – שבקדשי הקדשים של

פרק לד. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, שלעתים מסוימות, על האדם לזכך את נפשו ולהאיר אותה בשמחת הלב, על ידי התבוננותו בענין יחוד ה' האמיתי, איך שהקב"ה יחיד ומיוחד, וכל הבריאה בטלה במציאות לגביו, כאילו אינה קיימת כלל.

והנה, מודעת זאת – ידוע הדבר, ש"האבות הן הן המרבקה", – כאמור, רומז המושג "מרכבה", לדבר שבטל לגמרי למישהו, ואין לו שום רצון אחר, אלא רצונו של מי שהוא בטל אליו, כמו "מרכבה" שנתונה לגמרי לרצון הנוהג בה. שכל ימיהם לעולם, לא הפסיקו אפילו שעה אחת מלקשר דעתם

ונשמתם לרבון העולמים בבטול הנזכר לעיל ליחודו ויתברך. – האבות עמדו תמיד בביטול במציאות להקב"ה, בהרגשתם התמידית את ייחודו האמיתי; ואחריהם – היו אלה, כל הנביאים, כל אחד לפי מדרגת נשמתו והשגתו, – התבטלותו במציאות של כל נביא, היה בהתאם לרום מדרגת נשמתו ולגודל השגתו, ומדרגת משה רבנו עליו השלום היא העולה על כללן, – על כל מדרגות הנביאים,

1. ראה לעיל פרק כג. 2. ראה זהר פרשת פנחס דף רלב, א; ור"ל על שמות רבה סוף פרשה ג. 3. שבת פח, ב. 4. כפי שיוסבר להלן בפרק לו.

תַּפְּסָא וּמִשְׁנַת בּוֹ יִתְבַּרְךְ כָּלֵל וּכְלָל – אין בכוח שכלי ומחשבתי כלל וכלל, "לתפוס" ולהשיג את הקב"ה, שום הַשְׁגָּה בְּעוֹלָם, וְלֹא שִׁמְץ מִנְהוּ – ולא משהו, מַהֲשָׁנָה הָאֲבוֹת וְהַנְּבִיאִים, – על-ידי השגתם באלקות, היה בכוח האבות והנביאים להיות

"מרכבה" ו"משכן"

להתגלות יחוד ה'; ואילו אני, כשאין בי אפילו שמץ מהשגתם, אי אפשר לי להגיע, על-ידי השגתי, למציאות של "מרכבה" ו"משכן"; אִי לֹאֲתָ – מכיון שכך, אֶעֱשֶׂה לוֹ – להקב"ה, מִשְׁכָּן וּמִכּוֹן לְשִׁבְתּוֹ, – באותה צורה שהיא ביכלתי, הוּא הַעֵסֶק בְּתַלְמוּד תּוֹרָה – שכאמור, התורה היא הרי "משכן ומכון לשבתו יתברך", כִּפִּי הַפְּנָאִי שְׁלִי, בְּקִבְיּוֹת עֵתִים – ללימוד התורה, כִּיּוֹם וּבְלַיְלָה, בְּדַת הַנִּתְנָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד

בְּהַלְכוֹת תַּלְמוּד תּוֹרָה, – עד כמה שכל אחד לפי השגתו ומצבו, מחוייב על פי ההלכה ללמוד תורה, וּבִמְאֻמָּר רַ"ל: "אִפְּלוּ פֶּרֶק אֶחָד שְׁחֵרִית כּו'". – ופרק אחד ערבית, אם אין באפשרותו ללמוד יותר משני פרקים – הרי זו מצות תלמוד תורה שלו שנמשכת אצלו תמיד, והוא נעשה על-ידיהו משכן ומכון לשבתו יתברך. וּבִזְוָה יִשְׁמַח לְבֹו וְיִגִּיל, וְיִתֵּן הוֹדָאָה עַל חִלְקוֹ בְּשִׂמְחָה וּבִטְוֵב לֵב, עַל שִׁזְכָּה לְהִיּוֹת אֲשֻׁפּוּיִכֶן – מארח, לַגְּבוּרָה – להקב"ה, על-ידי התורה ש"ניתנה" מפי הגבורה, פְּעָמִים כָּל יוֹם, כִּפִּי הַעֵת וְהַפְּנָאִי שְׁלֹו, – שיש לו ללמוד תורה, כְּמִסְתָּ יָדוּ – כפי האפשרות שניתנה לו, אֲשֶׁר הִרְחִיב ה' לוֹ: – את הזמן ללמוד תורה.

המשכן, תשרה השכינה, שְׁהוּא – השראת השכינה היא: גְּלוּי יְחֻדוֹ יִתְבַּרְךְ, – של הקב"ה, כְּמֹו שִׁיְתְּבָאָר לְקַמְּזֵי. – שבמה התבטאה השראת השכינה במשכן ובמקדש – והרי מלא כל הארץ כבודו? – בהתגלות יחוד ה' בהם, כלומר: ענין

זה שהקב"ה "אין עוד מלבדו", האיר שם בהתגלות, ולא בצורה מוסתרת כפי שהדבר הוא בעולם. הרי, שהתגלות "יחוד ה' האמיתי" לבני ישראל, היתה על-ידי המשכן והמקדש.

וּמִשְׁחָרְבִית הַמִּקְדָּשׁ – אִין לְהַקְדֹּשׁ-בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ מִשְׁכָּן וּמִכּוֹן לְשִׁבְתּוֹ, הוּא יְחֻדוֹ יִתְבַּרְךְ, – מקום בו יבוא לידי ביטוי והתגלות, יחודו של ה' יתברך. אחרי חורבן בית המקדש, אין מקום כזה בנמצא, אִלָּא אֲרַבַּע אֲמוֹת שֶׁל חֵלְכָה, – בתורה בלבד מתגלה יחוד

ה', שְׁהוּא – ההלכה היא, רְצוֹנוֹ יִתְבַּרְךְ וְחִכְמָתוֹ, הַמְּלַבְּשִׁים בְּהַלְכוֹת הָעֲרוּבוֹת לְפָנֵינוּ. – ומאחר שבהלכות התורה מלובשים רצונו וחכמתו של הקב"ה – זהו רצונו של הקב"ה שכן וכך יהיה פסק הדין, וחכמתו של הקב"ה היא ה"שכל" של ההלכה – ורצונו וחכמתו של הקב"ה, הם דבר אחד אתו; הרי שבתורה ישנו הגילוי של יחוד ה'. וְלִכֵּן, אֶחָד שִׁיעֲמִיק הָאָדָם מִחֲשַׁבְתּוֹ בְּעֵינָיו בְּטוֹל הַנּוֹכַח-לְעֵיל כִּפִּי יִכְלֹתוֹ, וְאֵת יָשִׁיב אֶל לְבֹו: – יתבונן בדברים הבאים: כִּי מִהִיּוֹת קָמָן שְׁכִלִי וְשִׁרְשׁ נִשְׁמָתִי מִהִכִּיל, – אינני מסוגל, בגלל קטנות שכלי ושוורש נשמתי, לְהִיּוֹת מְרַבֶּה וּמִשְׁכָּן לְיְחֻדוֹ יִתְבַּרְךְ בְּאֵמֶת לְאֵמֶתוֹ, מֵאַחַר דְּלִית מִחֲשַׁבָּה דְּלִי

~ יום רביעי ט"ו אדר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 86, ואם ירחיב ה' לו... עד עמ' 86, מסמרא דא:

שְׁקוּלָה כְּנֶגֶד כָּל הַקְרִבָּנוֹת, וּבְקִרְבָּנוֹת הָיָה כָּל הַחַי – כל בעלי החיים, עוֹלָה לַה' עַל־יְדֵי בְּהֶמְהָ אַחַת, – שהביאו לקרבן, וְכָל הַצּוֹמֵחַ – היה עולה, עַל־יְדֵי "עֶשְׂרֹן סֶלֶת" אֶחָד בָּלֹל בְּשֶׁמֶן כו'. – שהיו מביאים לקרבן מנחה. כך

גם במתן צדקה: על־ידי נתינת חלק אחד מפרנסתו

לצדקה – הוא מעלה גם

את שאר החלקים.

וּמִלְכָּד זֶה, הָרִי בְּשַׁעַת

הַתּוֹרָה וְהַתַּפְלָה, עוֹלָה

לַה' כָּל מָה שְׂאֵכֵל

וְשִׁתָּה וְנִהְיָה מִ"אַרְבַּע

הַיָּדוֹת" לְבְרִיאוֹת גּוֹפּוֹ,

כְּמוֹ שִׁיתֵּבָאֵר לְקָמָן. –

הרי שגם שאר זמנו,

שהקדיש אותם להרויח

את ארבעת החלקים

לצרכיו הוא – נעשים

למשכן ולמכון לשבתו

יתברך, על־ידי תורתו

ותפילתו. באמור לעיל הוסבר שאחרי אדם מגיע למרירות

ול"לב נשבר", על־ידי חשבון מצבו הרוחני, שאינו כמו שצריך

להיות – ישתדל האדם להגיע לאחר מכן לשמחה אמיתית;

ופרטים שונים בשמחה זו: – השמחה על יציאת נפשו

האלקית מגלות הגוף והנפש הבהמית, והתעלותו ושובו למקור

האלקי על־ידי תורה ומצוות: – השמחה על קרבת האלקים

בשעת התעמקותו בענין "יחוד ה' האמיתי"; – וחירותו

הגדולה מן השמחה השוררת למעלה, על־ידי שהוא שבר

והכניע את ה"סטרא אחרא"; להלן יוסבר, שכל הפרטים האלה

בשמחה, אינם סותרים לעובדה, שיחד עם זה יהיה נתון

במרירות ובלב נשבר בגלל מצב גופו ונפשו הבהמית; שכן,

אף שמרירות ושמחה הן שתי תנועות הנוגדות אחת את השניה

ואם – הוא חושב לעצמו ומחליט: יִרְחִיב ה' לוֹ עוֹד –

ויהיה לו יותר פנאי ללמוד תורה, אָזִי "מִהוֹר יָדַיִם יוֹסִיף

אִמְיָן", – אז, הוא מחליט, יקדיש יותר ויותר מזמנו ללימוד

תורה, ו"מִחֲשָׁבָה טוֹבָה כו'". – אותה מחשבה טובה,

שהחליט במחשבתו,

ש"לכשירחיב" ילמד

תורה יותר ויותר (עד לכל

היום כולו), נחשבת

כאילו אכן עשה כך

(כמאמר חכמינו ז"ל⁸:

"מחשבה טובה הקב"ה

מצרפה למעשה"⁹), וְגַם

שָׁאֵר הַיּוֹם בְּלֹ שְׁעוֹסֶק

בְּמִשְׁאֵל וּמִתֵּן, יִהְיֶה

מְכוּן לְשִׁבְתּוֹ וְיִתְבָּרַךְ, –

על־ידי, בְּנִתְיִנֵּת הַצִּדְקָה

שִׁיתָן מִיָּדָיו, –

מפרנסתו, שְׁהִיא – נתינת

הצדקה, מִמְּהוֹתָיו שֶׁל

הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא –

בהן צריך יהודי להתדבק, ואותן הוא צריך לעשות, "מָה הוּא

רְחוּם וְכוּ'¹⁰, – אף אתה רחום, וְכְמוֹ שִׁבְתּוֹ בְּ"תִקּוּנִים"¹¹:

"חֶסֶד דְּרוּעָא יִמְיָנָא". – חסד היא ה"יד הימנית" של הקב"ה

כביכול, כלומר: שעל־ידי ההתנהגות במדת החסד, נעשה

האדם כלי ו"מכון" ל"דרועא ימינא", לחסדו של הקב"ה. וְאִף

שְׁאִינוֹ נֹתֵן אֶלָּא חֶמֶשׁ – מפרנסתו, זהו השיעור המירבי

לנתינת צדקה – ממילא מוקדש לצדקה רק החלק החמישי

משעות עבודתו במשך היום. כיצד, איפוא, הוא יכול בשאר

ארבעת חלקי היום, שהוא מקדיש לצרכיו, להיות "מכון

לשבתו יתברך"? – התשובה היא: הָרִי הַחֶמֶשׁ – שהוא נתון

לצדקה, מְעַלָּה עִמּוֹ כָּל – שאר, הָ"אַרְבַּע יָדוֹת" לַה', לְהִיּוֹת

מְכוּן לְשִׁבְתּוֹ וְיִתְבָּרַךְ, כְּנוֹדֵעַ מֵאִמֵּר רז"ל¹² שִׁמְצוֹת צִדְקָה

7. איוב יז, ט. 8. קידושין מ, א. 9. בהתאם להסברו הנרחב של כ"ק אדמו"ר שליט"א באחת משיחותיו הקדושות, הכוונה במה שמוסיף שיחליט באם יהיה לו יותר זמן - ילמד יותר, והקב"ה מצרף מחשבה טובה זו למעשה - היא: כדי שיהיה במשך כל היום משכן ומכון לשבתו, לא רק בשעה שהוא לומד פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית - הרי זה על־ידי החלטתו שכשיעזור לו השי"ת ויהיה לו יותר זמן פנוי, ילמד יותר, בזמן הפנוי הרב יותר - הוא יכול הרי לקוות ולהתברך שיהיה זה "כל היום", שתהיה מלאכתו נעשית על־ידי אחרים ויהיה לו זמן ללמוד כל היום. החלטתו זו, שאז ילמד כל היום. כשהיא - אותה מחשבה - מצורפת ונחשבת כ"מעשה", הרי זה אמור למשך כל היום, שבמשך כל היום יהיה משכן ומכון לשבתו יתברך; ולכן הכניס רבנו הזקן נקודותיים (: לפני המלים "ואם ירחיב", כדי להפריד ענין זה ולהראות שיש לכך יותר שייכות למה שהוא אומר להלן, שהוא מחפש עצות איך להיות כל היום משכן ומכון לשבתו. אלא שהוא מחפש להלן עצות על הזמן הנותר מהיום שאין הוא לומד בו - על־ידי ענין הצדקה - הרי זה מפני ש"מחשבה טובה" היא רק "כאילו עשאה", ברם. הדבר הרי לא נעשה בפועל - בא רבנו הזקן ואומר שביכולתו להיות משכן ומכון לשבתו במעשה בפועל על־ידי ענין הצדקה. 10. שבת קלג, ב. 11. תיקוני זהר, תיקון א. 12. סוכה מט, ב; בבא בתרא ט, א.

המרידות והשמחה סותרות ומפריעות אחת לשניה, כי כל אחת מהן נובעת מסיבה אחרת. ובהאי ג'ונא איתא בזהר¹³: – בדומה לזה נאמר ב"זוהר": "כְּכִיתָ תִּקְוֶאָה בְּלִבְּאִי מִסְטָרָא דְּאֵל, וְחִדּוּהָ תִּקְוֶאָה בְּלִבְּאִי מִסְטָרָא דְּאֵל" – בכיה תקועה בלבי מצד אחד, וחידוה

תקועה בלבי מצד אחר. – רבי אלעזר ברבי שמעון, בשמעו מאביו, רבי שמעון (בר יוחאי), סודות התורה בענין חורבן בית המקדש – אמר, שבשעת מעשה היה לבו גם עצוב – מחורבן בית המקדש, שרק עתה נודע לו גודל החורבן,

וגם שמח, בצד השני של לבו, מסודות התורה שנתגלו לו. הרי, כשישנן שתי סיבות נפרדות – יכולות שתי "תנועות" מנוגדות, כמו בכיה ושמחה, לבוא לידי ביטוי באותו זמן.

– הרי, מאחר שהן נובעות משני גורמים שונים, יש באפשרות שני הלכי רוח מנוגדים אלה למשול יחד בנפשו של האדם. וְהִנֵּה, בְּכָל פְּרָטִי מִיָּנִי שְׂמֻחֹת הַנֶּפֶשׁ הַנִּזְכָּרִים לְעִיל – אֵין מִהֵן מִנִּיעָה לְחַיִּית "נִבְזָה בְּעֵינָיו נִמָּאס", – ושיהיו

לו, וְ"לֵב נִשְׁכָּר", וְרוּחַ נְמוּכָה – בְּשַׁעַת הַשְּׂמֻחָה מִמֶּשֶׁ, – באותו זמן ממש שהוא שרוי בשמחה, יכול שתהיה לו גם מרידות ולב נשבר וכדומה. מֵאַחֵר כִּי חִיּוּתוֹ נִבְזָה בְּעֵינָיו וְכוּ' – הוּא מִצַּד הַגּוֹף וְנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, – מהחשבונות המראים לו

את שפלות גופו ונפשו הבהמית, וְחִיּוּתוֹ בְּשְׂמֻחָה – הוּא מִצַּד נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית וְנִיצוּץ אֱלֹהוּת הַמְּלַכֵּשׁ בָּהּ – בנפש האלקית, לְהַחֲיִיתָהּ, כְּנִזְכָּר לְעִיל [בְּפֶרֶק לא]. – ולכן, אין

ליקוטי אמרים

שמחות הנפש הג"ל אין מהן מניעה לחיות נבזה בעיניו נמאס ולב נשבר ורוח נמוכה בשעת השמחה ממש מאחר כי חיותו נבזה בעיניו וכו' הוא מצד הגוף ונפש הבהמית וחיותו בשמחה הוא מצד נפש האלהית וניצוץ אלהות המלוכש בה להחיותה כנ"ל [בפ' ל"א] וכה"ג איתא בזהר בכיה תקיעא בלבאי מסטרא דא וחידוה תקיעא בלבאי מסטרא דא:

~ יום חמישי ט"ז אדר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 86, פרק לה. והנה... עד עמ' מד, עכ"ל.

מבצע האדם את רצונו והחלטתו. לאחר מכן הסביר רבנו הזקן, שגם מי שאין לו ידיעה בגדולתו של הקב"ה ואין באפשרותו להתבונן בכך – גם הוא ביכלתו להגיע לאהבה ה' וליראת ה', על ידי שיעור בתוכו את ה"אהבה המסותרת" אל הקב"ה, הנמצאת בלב כל יהודי, והכוללת בתוכה גם יראה, הפחד שלא להינתק מהקב"ה, גם הוא ביכלתו לקיים תורה ומצוות "בלבבך", עם הלב, באהבה ה' וביראת ה'. בהמשך באים מספר פרקים המסבירים את הדרכים כיצד להרחיק את האפשרויות של ההפרעות בעבודת ה'; וכיצד יוכל תמיד לעבוד את השי"ת בשמחה, שהיא עיקר גדול בעבודת ה'. ברם, ממה שמסיים את הפסוק "כי קרוב" במלה "לעשותו", מוכח, שעיקר ותכלית הכל הוא קיום מצוות במעשה. בהתאם לכך תוסבר, בפרקים הבאים, הסגולה המיוחדת והנעלית שישנה במצוות מעשיות. [מן הענין לזכור מה שלמדנו, ש"בינוני" נקרא מי שלא עבר עבירה מימיו, לא במעשה, לא בדיבור ואף לא במחשבה; ורק בכוחות הפנימיים שבלבו, חזק עדיין היצר הרע, ולכן אפשר שתהייה לו תאוות גם לדברים אסורים – מזה יכולים לעלות בו גם הרעורר עבירה, אלא שה"בינוני" לוחם מיד עם יצרו הרע, ואינו מאפשר לו להביא בביצוע את רעיונותיו ואף לא לחשוב ולהרהר בהם].

פֶּרֶק לה. לפני שאנו מתחילים ללמוד פרק ל"ה, כדאי להזכיר שוב – כפי שנאמר בקיצור בפרק י"ז – שספר ה"תניא" (כפי שכתוב בדף-השער) מיוסד על הפסוק "כי קרוב אליך הדבר מאד בפין ובלבבך לעשותו", שקל מאד לקיים תורה ומצוות "בפין ובלבבך", כלומר, בשלושת כוחות הביצוע הנקראים "לבושים"; "בפין" – בכוח הדיבור, "בלבבך" – בכוח המחשבה, ו"לעשותו" בכוח המעשה; ובמובן עמוק יותר, רומזת המלה "בלבבך" גם על רגשי הלב הפנימיים – אהבה ויראה להקב"ה. על כך שאל בפרק י"ז, שלכאורה זהו נגד החוש שלנו, כי אין הדבר קל כל-כך להגיע לרגש מלא של אהבה לה' ושל יראה ממנו – והתורה הרי מדברת כלפי כל הדורות – כיצד, איפוא, "קרוב הדבר מאד" לקיים תורה ומצוות באופן של "בלבבך", באהבה ה' וביראת ה'?! והסביר שם, שהמלה "לעשותו" היא פירושו של "בלבבך", כלומר, מדובר בסוג כזה של "בלבבך", אהבה כזו, המביאה ל"לעשותו", לקיום תורה ומצוות במעשה – רגש כזה הוא "קרוב מאד". כלומר, אחרי שיתעמק במוחו בגדולתו של הקב"ה, והמוח הרי שולט בטבעו על הלב, יביא הדבר שיתעורר בלבו רצון והחלטה ללמוד תורה ולקיים מצוות; והלב הרי שולט על כל שאר האברים, שהם כלים שעל ידם

במחשבה, דיבור ומעשה – גורמת למעלה נחת-רוח רבה, ואם-כן אין זה "לריק" – אף-על-פי-כן "לשם כך לא צריכה עדיין להיות ההתלבשות בנפש הבהמית, אדרבה – עליהם להיות שני צדדים נוגדים ושונים וכו' וכשהנפש האלקית מנצחת, יעשה ויפעל בלי

הנפש הבהמית כו" – לשון כ"ק אדמו"ר שליט"א. כלומר: מאחר שחידושה של הנפש האלקית "לכופף את הסטרא-אחרא" באה על ידי ההתלבשות בתוך הנפש הבהמית – ולא באופן ששתי הנפשות מתבצרות בעמדותיהן הנפרדות – הרי זה מורה, שבנוסף ל"אתכפא סטרא-אחרא" ולנחת-רוח היוצאת מכך, קיימת כאן כוונה נוספת, לפעול בתוך הנפש הבהמית עצמה – ואם-כן נשארת הקושיא: בפרט זה, לפעול על הנפש הבהמית, יוצא הדבר שה"בינוני" עמל כל ימי

חיייו לשוא חס-ושלום? אלא: ותהי זאת נחמתם, לנחמם בכפלים לתושיה, ולשמח לבם בה' השוכן אתם בתוך תורתם ועבודתם. – כלומר, נחמתם ושמחתם של ה"בינונים", תהיה באור האלקי השוכן אתם בשעה שהם לומדים תורה ועוסקים בעבודת ה'.

והוא, בחקדים – נקדים תחילה ציטוט לשון ה'ינוקא [בזהר פרשת בלק]: על פסוק: "החכם עיניו בראשו" – "וכי באן אתר עיניו דבר נש כו", – וכי באיזה מקום נמצאות עיניו של אדם. האם הם במקום אחר, שהפסוק אומר שדווקא "בראשו" הם עיניו של אדם? אלא קרא הכי הוא ודאי, – אלא בוודאי כוונת הפסוק היא: דתנן: – שהרי למדנו, לא יתך בר נש בגילוי דרישא ארבע אמות, – אל ילך אדם ארבע אמות בגילוי ראש; מא' מעמא, – מדוע? דשכינתא שריא על רישיה, – כי שכינה שורה על ראשו. ולכן, וכל חכם עינוהו ומילוי ברישיה אינון, – עינוי של כל חכם (כל התעניינותו ותשומת לבו, ולכן גם) דיבוריו (מרוכזים) בראש. כלומר: בזהו דרישא וקנמא על רישיה, – באור השכינה ה"שורה" ו"קיים" על ראשו; ובר

והנה, לתוספת באור תבת "לעשותו", – שבפסוק: "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו", שכפי האמור, מורה המלה "לעשותו" על מעלה גדולה ומיוחדת בקיום מצוות במעשה, וגם להבין מעט מועיר – וכן להבין, לפחות

במקצת, את תכלית בריאת ה'בינונים' – שנבראו באופן שישארו בינונים, שאין לאדם הבחירה בזה כל כך כו' (פי"ד) – לשון כ"ק אדמו"ר שליט"א. כלומר: מהי "תכלית בריאת הבינונים" – בהדגשת המלה בריאת – שנבראו באופן להישאר בינונים, שלא כל אחד יש לו הבחירה במידה כזו – להתעלות למעלה מדרגת ה"בינונים", ועליהם להישאר תמיד במדרגת ה"בינונים", כפי שהוסבר בפרק י"ד, וירידת נשמותיהם לעולם הזה, – ומהי תכלית ירידת נשמותיהם לעולם הזה, באופן של להתלבש

בנפש הבהמית שמהקליפה וסמרא-אחרא, – שהיא ההיפך מהנשמה; מאחר שלא יוכלו לשלחה – להשתחרר מן הנפש הבהמית, כל ימיהם, – ואף לא, ולדחותה ממקומה מחלל השמאלי שבלב – באופן שלא יעלו ממנה – מהנפש הבהמית, תרהורים אל המה, – גם דבר זה לא יהיה בידם לבצע, כי מחותה ועצמותה של נפש הבהמית שמהקליפה, היא בתקפה ובגבורתה אצלם בתולדתה, – ומלחמתם בנפש הבהמית אין לה השפעה על עצם הנפש הבהמית, רק – וכל שהוא מצליח להשיג במלחמתו היא רק שלבושיה אינם מתלבשים בגופם בנוצר לעיל, – (בפרק י"ב), שאין ה"בינוני" מאפשר ללבושי הנפש הבהמית להתלבש בגופו – לעשות, לדבר ולחשוב במה שאסור; ואם-כן – מאחר שעצם הנפש הבהמית נשאר בו בתוקפו, נשאלת השאלה: למה זה ירדו נשמותיהם – של ה"בינונים", לעולם-הזה ליגע – להתייגע, לריק חס-ושלום, להלחם כל ימיהם עם הוצר, ולא יכלו לז? – ואף שבפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן, שמלחמתו זו של ה"בינוני" בנפש הבהמית – שלא להרשות השתלטותה

על ראשך אל יחסר, דהא נהורא ד'בראשו' אצטריך למשחא, – שכן, האור שעל ראשו זקוק ל"שמן", ואינו עובדאן טבאן, – ואלה הם מעשים טובים שאדם עושה. המעשים הטובים מהווים השמן לאותו אור. ועל דא החכם עיניו בראשו, – ועל כך, עיניו של החכם בראשו, והוא דואג שלא יחסר.

ה"שמן", המעשים הטובים, לצורך אותו אור, עד כאן לשוננו. – של ה"זוהר".

עיני תמן, לנדע, – וכשעיניו (התעניינותו ומבטו) מוסבים לשם, עליו לדעת דההוא נהורא דאדליק על רישיה – אצטריך למשחא, – אותו אור ה"דולק" על ראשו (המאיר על נשמתו) זקוק לשמן. בגין דגופא דבר-נש איהו פתילה, ונהורא אדליק לעילא, – שכן, גופו של אדם משול לפתילה (ממנה נמשך האור ובה קבועה האש) והאש בוערת מעליה; ושלמה מלבא צוח ואמרי: – ושלמה המלך "צווח" ומצוה: ושמך

ליקוני אמרים

דאדליק על רישיה אצטריך למשחא בגין דגופא דב"נ איהו פתילה ונהורא אדליק לעילא ושלמה מלבא צוח ואמרי: – ושלמה המלך "צווח" ומצוה: ושמך

~ יום שישי י"ז אדר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מוד, והנה ביאור משל... עד עמ' 88, ביחוד גמור.

– מדוע על האדם להזדקק למעשים טובים דוקא. שהם ישמשו כשמן? מבאר ומוכן לכל משכיל, – רבנו הזקן מסביר להלן, שנשמתו של אדם – אף של צדיק גמור שעובד את הקב"ה ביראה ובאהבה בתענוגים – בכל זאת, אין היא בטלה במציאות, עד כדי כך שתיהפך לגמרי לאור ה', שהרי היא בכל זאת איזו מציאות – שהרי יש מי שירא, ויש מי שאוהב; וכך ישנם כאן שני דברים, שהאחד אוהב את השני או ירא מפניו. ולכן, אין הנשמה יכולה לשמש כשמן לאור ה'. ורק מצוות ומעשים טובים, שכפי שיסביר להלן, הם דבר אחד עם אור ה' – יכולים לשמש כשמן לאור ה' המאיר ביהודי. ועל כך הוא אומר

ב"תניא": כי הנה נשמת האדם, אפלו הוא צדיק גמור עובד ה' ביראה ואהבה בתענוגים – שהוא מרגיש באהבה את התענוג מאלקות, דבר הנחשב למדריגה נעלית ביותר; אף-על-פי-כן אינה – נשמתו איננה בטלה במציאות לגמרי לבטל ולכלל באור ה' ממש, להיות לאחדים ומיוחדים ביחוד גמור, – עם אור ה', רק הוא דבר בפני עצמו – ירא ה' ואוהבו; – הוא ירא את ה', הוא אוהב את ה'. כלומר: אין הנשמה נהפכת לגמרי לאור ה', כמו השמן

והנה באור משל זה, – שב"זוהר", שהמשיל אור השכינה לאור הנר שאינו מאיר ונאחו בפתילה בלי שמן, וכך אין השכינה שורה על גוף האדם שנמשל לפתילה, אלא עלידי מעשים טובים דוקא, – שהאדם עושה, המשמשים כ"שמן" לאותו אור, ולא די לו בנשמתו, שהיא חלק אלזה ממעל, להיות היא –

ליקוני אמרים

והנה ביאור משל זה שהמשיל אור השכינה לאור הנר שאינו מאיר ונאחו בפתילה בלי שמן וכך אין השכינה שורה על גוף האדם שנמשל לפתילה אלא ע"י מעשים טובים דוקא ולא די לו בנשמתו שהיא חלק אלזה ממעל להיות היא כשמן לפתיל' מבואר ומוכן לכל משכיל כי הנה נשמת האדם אפי' הוא צדיק גמור עובד ה' ביראה ואהבה בתענוגים אעפ"כ אינה בטלה במציאות לגמרי ליבטל וליכלל באור ה' ממש להיות לאחדים ומיוחדים ביחוד גמור רק הוא דבר בפני עצמו ירא ה' ואוהבו. משא"כ המצות

הקב"ה בכל הבריאה. למשל: אדם עוסק במסחר ומרוויח, וברווז זה הוא מפרנס את משפחתו – הרי שרצונו לעסוק במסחר ולהרוויח הוא רצון חיצוני בלבד; הרצון הפנימי והאמיתי הוא לפרנס את משפחתו – ובגלל רצון זה, הוא כבר רוצה גם להרוויח, ולשם כך הוא רוצה לעסוק במסחר. הדברים יובנו כך גם בהקשר לעניינו: רצונו של הקב"ה בקיומם של עולמות ונבראים (חיצוניות הרצון) הוא רק כדי שיהיו יהודים שיקיימו את המצוות (פנימיות הרצון), ודבר זה מציאותי רק כשישנו עולם שנברא. ומכיון שהמצוות הן הרצון

הפנימי והאמיתי, ושום דבר אינו מסתיר עליהן, הרי במילא: **אין תחיות שפךם – שבמצוות, דבר נפרד בפני עצמו כלל, אלא הוא מיוחד ונכלל ברצונו יתברך, והיו לאחדים ממש ביחוד גמור.** – ולכן מובן הדבר, שרק המצוות יכולות לשמש "שמן" לאור השכינה, כי הן נהפכות ממש ומתמזגות באורו של הרצון העליון, כמו השמן שנהפך ומתמזג באש הנר [על-ידיה נכלל ברצון העליון לא רק הכוח של הנפש האלקית המקיים את המצוה, אלא גם כוח המעשה של הגוף המקיים את המצוה המעשית, כמו הכוח שמניח את התפילין, או שמחזיק את האתרוג וכדומה, הרי הוא נכלל באור ה' של הרצון העליון, כפי שיסביר רבנו הזקן בהמשך]. להלן מוסבר, מדוע אי אפשר שתהיה השראת השכינה על האדם על ידי אהבה ודבקות רוחניות בין הנשמה לאלקות, אלא על ידי קיומן של מצוות:

הכלה לגמרי ונהפך לאור הנר. ולכן אין הנשמה עצמה יכולה לשמש כ"שמן" לאור ה'. **מה שאין בין המצוות ומעשים טובים, שהן רצונו יתברך – הקב"ה רוצה, שיהודי יקיים אותה מצוה; ורצונו יתברך הוא מקור החיים לכל העולמות והנבראים,** – אמנם גם כל העולמות והנבראים חיים רק מכיון שהקב"ה רוצה שהם יחיו; אך ההבדל בין הרצון המחיה את הבריאה לבין הרצון שבמצוות מתבטא בכך, שהעולמות והנבראים שואבים את חיותם מהרצון העליון, על ידי **שיורד – הרצון העליון, אליהם על-ידי**

צמצומים רבים והסתר פנים של רצון העליון ברוד-הוא – "פנים" היינו פנימיות, פנימיותו של הרצון העליון מסתתרת, ומאירה רק חיצוניותו של הרצון וירידת המדרגות, – ממדרגה עליונה לתחתונה ממנה, עד שיוכלו להתהוות ולהבראות יש מאין – ושיוכלו להיות **נדבר נפרד בפני עצמו, ולא יבטלו במציאות** – שכן, אילו התהוותם מהרצון העליון היתה שלא על ידי הצמצומים הרבים ו"הסתרת פנים" וכו' – לא היו הם בציור של "יש" ו"דבר נפרד", אלא היו בטלים במציאות לגמרי. דוקא כשפנימיות הרצון העליון "מסתתרת" וגם חיצוניות הרצון העליון באה לידי גילוי על ידי צמצומים רבים וירידת המדרגות – קיימת אפשרות להתהוותם של העולמות והנבראים, **בנזכר לעיל, מה שאין בין המצוות, שהן פנימיות רצונו יתברך, ואין שם הסתר פנים כלל** – שכן, המצוות הן הן רצונו הפנימי של

ליקוטי אמרים

ומעשים טובים שהן רצונו ית' ורצונו ית' הוא מקור החיים לכל העולמות והנבראים שיורד אליהם על ידי צמצומים רבים והסתר פנים של רצון העליון ב"ה וירידת המדרגות עד שיוכלו להתהוות ולהבראות יש מאין ודבר נפרד בפני עצמו ולא יבטלו במציאות כנ"ל משא"כ המצוות שהן פנימיות רצונו ית' ואין שם הסתר פנים כלל אין החיות שבהם דבר נפרד בפני עצמו כלל אלא הוא מיוחד ונכלל ברצונו ית' והיו לאחדים ממש ביחוד גמור.

~ שבת קודש י"ח אדר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 88, והנה ענין השראת... עד עמ' מוה, וכו').

שעל דבר זה שורה השכינה, הכוונה היא להתגלות האלקית על אותו דבר, וחינו לומר, – כלומר: שאותו דבר נכלל באור ה' ויבטל לו במציאות לגמרי, שאז

ליקוטי אמרים

והנה ענין השראת השכינה הוא גילוי אלהותו ית' ואור א"ס ב"ה באיזה דבר והיינו לומר שאותו דבר נכלל באור ה' ובטל לו במציאות לגמרי שאז הוא ששורה ומתגלה בו ה' אחד אבל כל מה שלא

והנה, ענין השראת השכינה, הוא גילוי אלהותו יתברך ואור אין-סוף ברוד-הוא באיזה דבר, – שכן, בעצם הרי נמצא הקב"ה בכל מקום, וכשאומרים

וחכמתו של הקב"ה – אומר רבנו הזקן בהגהה: * (וְכַאֲשֶׁר שִׁמְעָתִי מִמּוֹרֵי עֲלִיּוֹתֶיךָ שְׁלֹם, – הרב המגיד ממזריטש, פְּרוּשׁ וְטַעַם לְמַה שֶּׁכָּתוּב בְּעֵץ חַיִּים, שְׁאוּר אֵין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא אֵינוֹ מְתִיחַד אֶפְלוּ בְּעוֹלָם הַאֲצִילוֹת אֱלֹא עַל־יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת תְּחִלָּה בְּסִפִּירַת חֻכְמָה, – דוקא אז, באמצעות ספירת ה"חכמה", מתאחד הקב"ה עם עניני עולם האצילות. ועל כך אמר הרב המגיד ממזריטש "פירוש" ו"טעם": "פירוש" – מהי משמעות התלבשותו של הקב"ה בספירת החכמה; ו"טעם" – מדוע אין הוא מתאחד בשום דבר רק אחרי התלבשותו בספירת החכמה. וְהֵינּוּ מְשׁוּם שְׁאֵין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא,

הוא אֶחָד הָאֱמֶת, – ה"אחד" האמיתי, כלומר: שְׁהוּא לְבָדוּ הוּא וְאֵין זולתו, וְזוֹ הִיא מְדִרְגַּת הַחֻכְמָה וְכוּ'): – מְדִרְגַּת הַחֻכְמָה הִיא ה"הִרְגֵּשׁה" שְׁהוּא לְבָדוּ נִמְצָא, וּבְלַעֲדוֹ אֵין דְּבַר קִיָּם. זוהי המשמעות שאור אין־סוף מתלבש בספירת החכמה: אור אין־סוף מתגלה כמו ש"הוא לְבָדוּ וְאֵין זולתו", ולכן אין הוא מתאחד בשום דבר, רק אחרי שהוא מתלבש תחילה בספירת החכמה. שכן, אור אין־סוף מתאחד רק בדבר שהוא בטל במציאות והוא "נִרְגֵּשׁ" בו כמו ש"הוא לְבָדוּ וְאֵין זולתו". הִרְגֵּשׁה זו היא, כאמור, מְדִרְגַּת הַחֻכְמָה. תוכנה של הגהה זו, הוא ענין עמוק בחסידות, ובעזרת ה' יובן בהרחבה יותר בהמשך השיעורים. ממה שלמדנו עד עתה, מובן מדוע המצוות דוקא נעשות ל"שמן" לאור השכינה, ולא הנשמה עצמה, או העבודה הרוחנית של דבקות ואהבה. להלן יוסבר שבמצוות עצמן קיים הבדל בענין: על ידי מצוות המחשבה והדיבור, באה השראת השכינה על הנפש האלקית. ואילו, כדי להמשיך את אור השכינה על הגוף והנפש הבהמית, הרי זה דוקא על ידי מצוות מעשיות, הנעשות עם הגוף, ובניצול יתר של כוח הנפש הבהמית המחיה את הגוף.⁵

הוא שְׁשׁוּרָה וּמִתְגַּלָּה בּוֹ ה' אֶחָד. – השראת השכינה פירושה – התגלות השכינה, וההתגלות באה רק היכן שישנה התבטלות. אֲבָל כָּל מַה שֶּׁלֹּא בָטַל אֵלָיו בְּמִצִּיאוֹת לְגִמְרֵי – אֵין אֹר ה' שׁוּרָה וּמִתְגַּלָּה בּוֹ. וְאֵף צָדִיק גָּמוּר שְׁמִתְדַּבֵּק בּוֹ –

בהקב"ה, בְּאַהֲבָה רַבָּה – שהיא מְדִרְגַּת נַעֲלָה ביותר בְּדִרְגוֹת אֲהָבָה והדבקות להקב"ה, בכל זאת: הָרִי לִית מִחֻשְׁבָּה תְּפִיסָא בֵּיה כָּלָל בְּאֶמֶת, – אין מחשבה שתוכל "לתפוס" (להשיג) את הקב"ה באמת. כִּי אֱמֶת – הענין של ה' אֱלֹהִים אֱמֶת – הוא יְחִידוֹ וְאַחֲדוּתוֹ, – של הקב"ה, שְׁהוּא לְבָדוּ הוּא, וְאֶפְסָ בְּלַעֲדוֹ מְשׁוּם, –

כפי שלמדנו בפרק כ', שאמיתת ענין אחדות ה' אינה מתבטאת רק בכך שהוא אֶל־אחד; אלא, שרק הוא נִמְצָא, וּבְלַעֲדוֹ אֵין שׁוּם דְּבַר קִיָּם – כי הכל בטל להקב"ה. וְאִם־כֵּן זֶה הָאוֹהֶב, – הצדיק, עליו אנו אומרים שהוא אוהב את הקב"ה, שְׁהוּא יֵשׁ – בהרגשתו, בכך שמורגש כאן זה מי שאוהב, וְלֹא אֶפְסָ – לִית מִחֻשְׁבָּה דִּילִיָּה תְּפִיסָא בֵּיה כָּלָל, – הרי שאין מחשבתו של הצדיק (הוא וכוחותיו) "תופסת" ומשיגה את הקב"ה כלל, וְאֵין אֹר ה' שׁוּרָה וּמִתְגַּלָּה בּוֹ, אֱלֹא עַל־יְדֵי קִיּוֹם הַמִּצְוֹת, שֶׁהֵן רְצוֹנוֹ וְחֻכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ מְשׁוּם כָּלִי שׁוּם הֶסְתֵּר פְּנִים. – פנימיות רצונו וחכמתו של הקב"ה איננה מסתתרת כלל בקיום המצוות, ולכן, דוקא על־ידי קיום המצוות יכולה להיות באדם השראה והתגלות של אור הוי', ולא על ידי עבודה רוחנית מופשטת. הגהה ביחס למה שנאמר כאן, שההתגלות של אלקות ואור אין־סוף ברוך־הוא בדבר, באה דוקא כשהדבר בטל במציאות לחלוטין ונכלל באור ה' – ומשום כך, גם צדיק גמור, על אף דבקותו ואהבתו הרבה ("אהבה רבה") לאלקות, אין ה"מחשבה" שלו, "תופסת" ומשיגה כלל את הקב"ה, אלא דוקא על ידי קיומן של המצוות שהן רצונו

5. ראה לקמן פרק לו. ועיין ביאור מהר"י שי' קארף.

לוח היום יום ...

יום ראשון

יום רביעי

יב אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצוה, רביעי עם פירש"י.
תהלים: סרסח.
תניא: וא"כ הוא . . . 72 ספי"ג.

כתיב: "מתן אדם ירחיב לו, ולפני גדולים ינחננו". יש לך אנשים שהם גדולי השם בחכמתם או בעשרם, אבל בזה אדם פשהאדם נותן את האדם שלו באיזה התעסקות בהחזקת הדת, הנה לא זו בלבד כי ירחיב לו, אלא עוד זאת כי לפני גדולים ינחננו.

יום ששי

יב אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקרא, ששי עם פירש"י.
תהלים: סרסח.
תניא: פרק לו. והנה . . . בעבירה ח"ו.

דער אנהויב פון פרשת הקרבנות איז: אדם כי יקריב מכם קרבן לה'. עס האט דאך געדארפט שטיין אדם מכם כי יקריב גו', זאגט דער אלטער רבי: אדם כי יקריב, בכדי אז א מענש זאל ווערען געהנטער צו השי"ת איז מכם קרבן לה', פון אייך אליין דארף זיין דער קרבן, מקריב זיין זיין אייגענע בהמה, דעם יצר הרע וואס ווערט אנגערופען נפש הבהמית.

תרגום

התחלת פרשת הקרבנות היא: "אדם כי יקריב מכם קרבן לה'". צריך היה להיות כתוב "אדם מכם כי יקריב גו"? אומר אדמו"ר הזקן: "אדם כי יקריב" – כדי שאדם יתקרב לה' יתברך, הרי "מכם קרבן לה'" – מכם עצמכם צריך להיות הקרבן, להקריב את ה"בהמה" הפרטית – את היצר הרע שנקרא נפש הבהמית.

יום שני

יום חמישי

יג אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצוה, חמישי עם פירש"י.
תהלים: סט"א.
תניא: ובפרט . . . 72 נגדי תמיד.

במנוחה אין אומרים תחנון.

אאמו"ר אמר: בא מיר איז ברור, אז א חסידישער איד זיצט אין בית המדרש, און לערענט אדער חזר"ט א חסידות ברבים, איז א שמחה בא די זיידעס, און זייער שמחה איז מספיק פאר איהם, קינדער און קינד'ס קינדער רוב טוב בגשמיות וברוחניות.

תרגום

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] אמר: ברור לי, שפאשר יהודי חסידי יושב בבית המדרש, ולומד או חוזר חסידות ברבים, הרי זו שמחה אצל זקני, ושמחתם מספקת עבורו, לבניו ובני בניו – רב טוב בגשמיות וברוחניות.

ה'תש"ג

יג אדר שני, פרשת זכור

שבת

הפטורה: כה אמר ה'. אומרים אב הרחמים, אין אומרים צדקתך.

שיעורים. חומש: ויקרא, שביעי עם פירש"י.

תהלים: סט"עא.

תניא: ומעות . . . מז התפלה.

ויבוא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים, שרפו ידיהם מדברי תורה. אז מ'ווערט שוואך אין תורה, וואס דער לימוד התורה איז דאך על מנת לעשות ולקיים, קומט עמלק און קיהלט אפ דעם אידען, וילחם עם ישראל, ר"ת יש ששים רבוא אותיות לתורה, – דכל אחד מישראל יש לו אות אחת בתורה, ולכן נהגו כל ישראל לכתוב אות בתורה, – און עמלק מאכט קאלט קדושת התורה. והעצה לזה בחר לנו אנשים, אנשי משה, ואתפשטותא דמשה בכל דרא, שבכל דור יש ראשי אלפי ישראל. וצא הלחם בעמלק ל' יחיד, לפי שהתורה היא נצחית בכל דור ובכל זמן ובכל מקום בשוה.

תרגום

"ויבא עמלק, וילחם עם ישראל ברפידים" – "שרפו ידיהם מדברי תורה". כשמתרפים בתורה, שלמוד התורה הרי הוא על מנת לעשות ולקיים – בא עמלק ומקור את היהודי; "וילחם עם ישראל" – ראשי תבות יש ששים רבוא אותיות לתורה, דכל אחד מישראל יש לו אות אחת בתורה, ולכן נהגו כל ישראל לכתב אות בתורה – ועמלק מצנן את קדשת התורה. והעצה לזה – "בחר לנו אנשים", אנשי משה, ואתפשטותא דמשה בכל דרא, שבכל דור יש ראשי אלפי ישראל. "וצא הלחם בעמלק" – בלשון יחיד, לפי שהתורה היא נצחית בכל דור ובכל זמן ובכל מקום בשוה.

ה'תש"ג

יד אדר א, פורים קטן

יום ששי

יום שלישי

אין אומרים תחנון.

שיעורים. חומש: תצוה, ששי עם פירש"י.

תהלים: עב"עו.

תניא: וגם מי . . . לז ומעשה.

אאזמו"ר סיפר לאאמו"ר: די מאמרים וואס זיינען געדרוקט אין לקוטי תורה, האט דער טאטע (הצ"צ) אויסגעקליבען פון צוויי טויזענט מאמרים.

תרגום

אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] ספר לאדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: המאמרים שנדפסו ב"לקוטי תורה", אבא (ה"צמח צדק") בדרם מתוך אלפים מאמרים.

יום ראשון יד אדר שני, פורים ה'תש"ג

בקריאת המגלה קודאים: (ח, יא) להרג ולאבד, ולהרג ולאבד. (ט, ב) ואיש לא עמד בפניהם, ואיש לא עמד לפניהם.

באמירת "האגרת הזאת", "אגרת הפורים הזאת השנית", מונענים את המגלה. נוסח שושנת יעקב: ברוכים כל הצדיקים. שהחנינו - גם ביום.

שיעורים. חומש: צו, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: עב"עו.

תניא: זאת ועוד . . . 94 והחומרי.

במגלה שכתב אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] לא נכתבו עשרת בני המון בעמוד בפני עצמו. וכן לא כל העמודים מתחילים בתבת "המלך".

ב"תורה אור" באור דבור-המתחיל "יביאו לבוש" סעיף המתחיל "והנה בחינת לבוש", צריך להיות: "והיא בחינת פני, וזו היא המסתתרת... שהיא בחינת עתיק בחינת סדכ"ס" [=סתימא דכל סתימין]. ויש נסח אחר: "והנה בחינת 'ביום ההוא' הוא בחינת בינה אמא עלאה המקננת בבריאה בכורסא, אכן מלכות דאצילות נעשה עתיק לבריאה, שנעתק וגבה מבריאה, ואינה באה בהתגלות בעולם הבריאה, שאפלו מבחינת 'ביום ההוא' הוא בבחינת העלם והסתתר. ומה שנאמר 'אסתיר פני', שכן נקרא 'מלכות דאצילות', לפי שמקבלת מכל הי"ס [=ספירות], ממלכות דכתר דאצילות נעשה כתר מלכות, וממלכות שבחכמה נעשה חכמה שבמלכות כו".

שבת טו אדר א, שו"פ קטן ה'תש"ג

אין אומרים אב הרחמים וצדקתך.

שיעורים. חומש: תצוה, שביעי עם פירש"י.

תהלים: עז"עח.

תניא: עוד ישם . . . כמ"ש בזה"ק.

רושמים על הלחם קדם ברבת המוציא, אבל נזהרים שלא לחתך. גם בקדוש על הפת אומרים סברי מרגן.

אויף לעתיד לבוא שטעהט: אבן מקיר תזעק וכפס מעץ יעננה. איצטער שווייגט דער דומם, מ'טרעט אויף איהם און ער שווייגט. אבער עס וועט קומען א צייט אין דעם גילוי פון לעתיד, וואס דער דומם וועט אנהויבען ריידען, דערציילען, און ער וועט מאנען, אויב מען האט גייענדיג ניט געטראכט אדער גערעדט דברי תורה, פאר וואס האט מען אויף איהם געטראטען.

די ערד וואס מען טרעט אויף איהר, ווארט טויענטער יאהרען, פון ששת ימי בראשית, און עס טרעטען אויף איהר דערווייל כמה ברואים בעלי חיים כו', ביז עס וועט דארט טרעטען א איד, צוויי אידען, און וועלען ריידען א דבר תורה. ובאם לאו - זאגט זי: דו ביזט דאך אויך ווי א בהמה.

תרנום

אודות "לעתיד לבא" כתוב: "אבן מקיר תזעק וכפס מעץ יעננה". פעת מחריש הדומם. דורכים עליו - והוא שותק. אף יבא זמן בגלוי שלעתיד, שהדומם יתחיל לדבר, לספר, ויתבע: אם תוך כדי הליכה לא הרהרו או שוחחו בדברי תורה, מדוע דרכו עליו?!

האדמה עליה דורכים, ממתינה אלפי שנים, מאז ששת ימי בראשית, ובינתיים דורכים עליה כמה ברואים, בעלי חיים כו' עד שיצעד שם יהודי, שני יהודים, וישוחחו בדברי תורה. ובאם לאו - אומרת היא: אתה הרי גם כמו בהמה!

יום
רביעי

ה'תש"ג

טו אדר שני, שושן פורים

יום שני

שיעורים. חומש: צו, שני עם פירש"י.
תהלים: עז-עח.
תניא: כאשר כל . . . 94 האבות.

אֲדָנִי אָבִי זְקֵנִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [מִהֶרָשׁ] אָמַר, אֲשֶׁר אֲדַמּוּ"ר הָאֲמָצְעִי כָּתַב בְּשִׁבְלִי
כָּל סוּג וְסוּג מִהַמְשֻׁכִּילִים וְהָעוֹבְדִים אֲשֶׁר בְּעֵדֶת הַחֲסִידִים מְאֲמָרִים וְסִפְרֵי מִיָּחָד,
לְבַד 'שֶׁעַר הַיְּחִיד' וְ'שֶׁעַר אֹרֶה' שֶׁהֵם כְּלָלִיִּים, וְנִכְתְּבוּ עֲבוּר כָּל הַחֲסִידִים: 'שֶׁעַר
הַיְּחִיד' הוּא הַמִּפְתָּח דְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת, וְ'שֶׁעַר אֹרֶה' – אֶלֶף־בֵּית דְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת.

ה'תש"ג

טז אדר א

יום ראשון

יום
חמישי

שיעורים. חומש: כי תשא, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: עט-פב.
תניא: פרק ל. עוד . . . 76 כמ"ש במ"א.

רַבֵּנוּ הִזְקֵן אָמַר: בְּתְרוּמַת הַמִּשְׁכָּן הָיוּ זֶהָב וְכֶסֶף וְנִחְשֶׁת. וְלֹא הָיָה דָּבָר
הַמְּבָרֵךְ וְזֹלַת מִרְאוֹת הַצּוֹבְאוֹת, שֶׁמֶהֱנִין נַעֲשׂוּ הַכִּיּוֹר וְכֵנּוּ. הַכִּיּוֹר וְכֵנּוּ הֵם הַבָּאִים
[בְּתוֹרָה] בְּאַחֲרוֹנָה בְּכָל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן, וְתַשְׁמִישׁוֹ הוּא בְּרֹאשׁ [=הַתְּחִלָּה] כָּל עֲבוֹדוֹת
הַמִּשְׁכָּן, כִּי נַעֲוֵץ תַּחֲלָתָן בְּסוּפֵן.

ה'תש"ג

טז אדר שני

יום שלישי

שיעורים. חומש: צו, שלישי עם פירש"י.
תהלים: עט-פב.
תניא: ומאחר . . . מח הממוצעת ביניהן.

מַעֲבֹדֹת בַּעַל עֶסֶק: לְעוֹרֵר בַּעֲצָמוֹ הָאֲמוּנָה וּבִטְחוֹן גָּמוּר בְּהִזָּן וּמִפְרָנִס לְכָל
בָּשָׂר, כִּי הוּא יִתְבָּרֵךְ יִתֵּן לוֹ פְּרִנְסָתוֹ בְּרוּחַ, וְצָרִיךְ לִהְיוֹת בְּשִׁמְחָה וְטוֹב לֵבָב
בְּאֵמַת כָּאֵלוֹ פְּרִנְסָתוֹ כְּבָר מְזֻמָּנָה לְפָנָיו.

ה'תש"ג

יז אדר א

יום שני

יום
שישי

שיעורים. חומש: כי תשא, שני עם פירש"י.
תהלים: פג-פז.
תניא: והנה באמת . . . 76 בתולדתו.

א סך יֵאָהֲרֵעַן נֶאֱךָ פֶּאֶר פֶּעֶט־עֲרֹבֵרֵג (המאסר שם בשנת תקנ"ט), אִיזו דַּעַר
אַלְטֶער רַבִּי אֲמָאָל אַרוֹיס צוּם עוֹלָם און הָאָט גֶּעֻזָּאָגט: אִין גִּין־עֵדֶן דַּעֲרַהֲעֶרֶט מֵעַן
דִּי טִיעֲרִיקִיט פֿון עוֹלָם הַזֶּה. לֹא מִיבִעִי מִלֵּאכִי הַשֶּׁרֶת, אֲפִילוֹ נֶאֱצִלִים הָרֵאשׁוֹנִים
וואָלטֶען אַלץ אוועק־געגֶעבֶּען פֿאַר אַ אַמֵּן יֵהֵא שְׁמִי' רַבֵּא פֿון אַ אִידֶען, אַז עַר
זאָגט בְּכָל כַּחו כִּפְּרוּשׁוֹ בְּכָל כּוּוֹנָתוֹ, הִיִּינוּ אַז עַר אִיזו אֵינֶגָאָנְצֶען אִין דַּעַם.

דָּאָס אִיז גַּעוּוֹעַן דַּעַר גֶּאנְצֶער מֵאמֶר, און עַר הָאָט גַּעפּוּעֶלֶט אַזֵּא הַתְּלֵהבוֹת
וְהַתְּלֵהבוֹת בֵּא דִי הַעֲרַעֵר, אַז אַ גֶּאנֶץ יֵאָהֲרֵג הָאָט מֵעַן גַּעֻזָּאָגט אִישׁ"ר מִיט אַ
בֶּרֶען.

תרגום

שנים רבות לפני פֶּעֶטְרִבּוּרְג (שֵׁם הָיָה הַמָּאָסָר בְּשָׁנַת תִּקְנ"ט) יָצָא פֶּעֶם רִבְנוּ הַזֶּקֶן אֶל הַקֹּהֵל וְאָמַר: בְּגִן־עֵדֶן חֲשִׁים בִּיקְרוֹ שֶׁל עוֹלָם הָיָה; לֹא רַק מִלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת, (אֶלָּא) גַּם נְאֻצִּים הָרָאוּשִׁים – הָיוּ מוֹתָרִים עַל הַכֹּל בְּעֶבֶר "אֲמֵן" יֵהָא שְׁמִיָּה רַבָּא" שֶׁל יְהוּדֵי שְׁאוּמֵר בְּכָל כּחוֹ, כְּפֻרוֹשׁוֹ, בְּכָל כּוֹנְתּוֹ – כְּלוּמַר שֶׁכָּלוּ מִנְּחָ בְּזָה.

זֶה הָיָה כָּל הַמָּאָמֵר. וְהוּא פָּעַל אֲצֵל שׁוּמְעֵיו הַתְּלַהֲבוֹת וְהַתְּלַהֲטוֹת כּוֹז, שֶׁכָּל הַשְּׁנָה אֲמָרוּ "אֲמֵן" יֵהָא שְׁמִיָּה רַבָּא" בְּלִהֲטָא.

יום רביעי יז אדר שני ה'תש"ג

שיעורים. חומש: צו, רביעי עם פירש"י.

תהלים: פג"פ.

תניא: ונמצא כי . . . מח גידיה.

בְּאֲמִירַת תְּהִלִּים (פז, ז) אוֹמְרִים "כָּל מַעֲיָנִי" – הַכֹּ"ף בְּקֶמֶץ. בְּסֵדֶר בְּרִכַּת הַמְּזוֹן – הַכֹּ"ף בְּחוּלָם.

יום שלישי יח אדר א ה'תש"ג

שבת
קודש

שיעורים. חומש: כי תשא, שלישי עם פירש"י.

תהלים: פח"פ.

תניא: והנה באמת . . . 76 באריכות.

בְּבִרְכָּה מַעֲיִן שְׁלֹשׁ, אִם שִׁתָּה יֵין וְאָכַל פְּרוֹת מִזֵּי הַמִּינִים, חוֹתֵם: וְעַל פְּרֵי הַגֶּפֶן וְעַל הַפְּרוֹת, בְּרוּךְ אַתָּה ה' עַל פְּרֵי הַגֶּפֶן וְהַפְּרוֹת (וְלֹא "וְעַל" הַפְּרוֹת).

יום חמישי יח אדר שני ה'תש"ג

שיעורים. חומש: צו, חמישי עם פירש"י.

תהלים: פח"פ.

תניא: כי כללות . . . מח יצירה עשיה.

אֲדֹנֵי אֲבֵי זִקְנֵי מוֹרֵי וְרַבֵּי [מִהֶר"ש] כּוֹתֵב בְּאַחַד מִמְּאֲמָרָיו: צְרִיכִים לְלַמֵּד בְּכָל יוֹם תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב עִם פְּרוּשׁ רַש"י, שֶׁזֶּהוּ תְּרוּמוֹת מְדֻרָּשֵׁי רַז"ל... וּלְכָל הַפְּחוֹת צְרִיךְ כָּל אֶחָד לְלַמֵּד מִסֻּכַּת גְּמָרָא בְּשָׁנָה.

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א

לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל

לקראת ימי הפורים, ה'תשל"ה

פורים שמח והתועדויות פעילות טוב לשמים וטוב לבריות.

לחיים לחיים ולברכה.

מנחם שניאורסאהן

הלכה לעיון

~ יום ראשון י"ב אדר ~

כתיבת תפילין ביד שמאל ובפה

והמניח תפילין שנכתבו בשמאל (כשאין לו תפילין אחרים) האם צריך לברך?

לדעת ה'לבוש' (שם ס"ה) יניחם בברכה, ולדעת ה'פרי מגדים' (שם סק"ד) וה'אליה רבה' (סק"י) יניחם בלי ברכה כי ספק ברכות להקל.

ותפילין שנכתבו בפה ("שתפס הקולמוס בפיו וכתב בו"), לדעת ה'נשאל דוד' (סי' ג) כתיבה בימין היא אכן מצוה מן המובחר ויש להעדיפה, אך אם אין שם אלא מה שכתב הגידם בפיו הרי היא כשרה, מכיון "שאינו לסופר ידיים הוה פיו כיד ממשי".

אבל כתב בתשובות רמ"ע מפאנו (סי' לח) שפסולים, כי אם "אין דרך כתיבה בשמאל, כל-שכן שאין דרך כתיבה בפה". וכן פסקו ה'מגן אברהם' (סי' לב סק"ה) ואדמו"ר הזקן (שם סי"ז) שתפילין שנכתבו בפה פסולים "אפילו אי אפשר למצוא אחרים שבוודאי אין דרך כתיבה כלל בפיו".

הלכות תפילין ומזוזה וס"ת פרק ב, הלכה א: פיצר פותבין את התפילין?...

כתב ה'בית יוסף' (או"ח סי' לב ד"ה) בשם ספר התרומה (הובא גם בהגהות מיימוניות כאן) שכתבת תפילין ומזוזות צריכה להיות ביד ימין, כמו שאמרו (מנחות לז, א) "וקשרתם - וכתבתם, מה כתיבה בימין אף קשירה בימין". ואם כתב ביד שמאל פסול אף בדיעבד שהרי הכותב בשבת ביד שמאל פטור כי אין דרך כתיבה בכך (שבת קג, א), ולא מסתבר שאדם יכתוב בשבת ספר תורה או תפילין כהלכה ולא יהא חייב.

והוסיף ה'בית יוסף' (שם) שגם הרא"ש והסמ"ג סוברים שצריך לכותבם בימין, אך לא כתבו שאם נכתבו בשמאל פסולים גם בדיעבד. ואכן פסק ב'שלחן ערוך' (או"ח סי' לב ס"ה) יו

וכן כתב אדמו"ר הזקן (שם סי"ז, ע"פ דברי ה'לבוש' שם ס"ה): "אם אי אפשר למצוא תפילין אחרים שנכתבו בימין - יש להכשיר הנכתבים בשמאל... מאחר שלא הוזכר פסול זה בתלמוד".

~ יום שני י"ג אדר ~

כשרות ספרי התורה בימינו

אך ה'מנחת חינוך' (מצוה תריג) תמה על כך: אם המצוה מדאורייתא מתקיימת רק בכתיבה ללא חסר או יתר, כיצד לא דאגו האמוראים לשמר את מסורת הכתיבה המדויקת כדי לאפשר את קיום המצוה לדורות?

ולפיכך מחדש ה'מנחת חינוך' כי אי-דיוק בחסר ויתיר פוסל רק אם יש בכך שינוי משמעות כי דינים רבים נלמדים משינויי הכתיב, לדוגמא מהמילה 'בסכת' שבפסוק "בסכת תשבו שבעת ימים" (במקום 'בסוכות') למדו חז"ל שיש לשבת בסוכה אחת ולא בשתי סוכות, ולכן סוכה העומדת מתחת סוכה אחרת פסולה (סוכה ט, ב), ובמקרה זה אם כתב 'בסוכות' בכתיב מלא הספר נפסל, אך במקומות שהכתיב המלא או החסר אינו יוצר שינוי משמעות, איננו מעכב.

ומעתה יש לומר כי במשך השנים נשכחו רק שינויי הכתיב שאין בהם שינוי משמעות ואינם מעכבים, אך החסרות והיתירות שדרשו מהם חז"ל דרשות השתמרו בצורה מדויקת, ולכן ספרי התורה שבידינו כשרים מן התורה ללא פקפוק (וראה עוד מהר"ם שיק על תרי"ג מצוות, מצוה תריג, ב).

הלכות תפילין ומזוזה וס"ת פרק ז, הלכה יא: אָבֵל אִם כָּתַב הַמֶּלֶא חֶסֶד, או הַחֶסֶד מֵלֵא... הָרִי זֶה פָּסוּל, וְאֵין בּוֹ קִדְשָׁת סֵפֶר תּוֹרָה כָּלָל.

על פי זה, מתעוררת שאלה לגבי כשרות ספרי התורה בימינו: בגמרא (קידושין ל, א) נאמר שאין אנו בקיאים בחסרות ויתירות, היינו שאין בידינו מסורת ברורה לגבי כל המילים שבתורה אם הן נכתבות בכתיב חסר או מלא, ולפי דברי הרמב"ם כאן הרי אפילו אם נכתבה מילה אחת שלא בדקדוק הספר פסול!

וה'שאגת אריה' (סי' לו) חידש כי מטעם זה אין נוהגת מצוות כתיבת ספר תורה מדאורייתא, שהרי אין בידינו לכתוב ספר כשר אלא שחכמים תיקנו לכתוב גם בימינו כדי שלא תשתכח התורה מישראל.

ולדעת ה'חתם סופר' (שו"ת או"ח סי' נב, נד) אין בכך כדי לפטור לגמרי ממצוות הכתיבה מדאורייתא כי מכל-מקום עלינו לקיים אותה מספק, אך מטעם זה אין מברכים על מצוות כתיבת ספר תורה, שכן המצווה מתקיימת מספק וספק ברכות להקל.

~ יום שלישי י"ד אדר ~

האם חובה לגנוז ספר תורה פסול?

מחשש שילמדו ממנו דין מוטעה (מאחר שאינו מוגה), ומאחר הטעם אסור להשהות ספר תורה פסול שמא יבואו לקרוא בו בציבור. ועל פי האמור שם שאין חובה לגנוזו מיד אלא בתוך שלושים יום, יש לפרש כי גם דברי הרמב"ם בהלכה א' לגבי לימוד התינוקות מספר־תורה פסול אמורים בתוך שלושים יום. אך יש שכתבו כי מסתימת לשון הרמב"ם "הרי הוא כחומש מן החומשין שמלמדין בהן התינוקות" נראה שאין בכך הגבלת זמן. ולכן יש לבאר באופן אחר: מאחר וטעם האיסור להשהותו הוא מחשש שיבואו לקרות בו בציבור, הדברים אמורים רק בפסול שאינו ניכר לעין, כגון שנכתב שלא לשמה או על ידי אפיקורס וכד', אבל בפסול הניכר לעין אין חשש שיבואו לקרוא בו בציבור ומותר להשהותו גם לאורך זמן כדי לקרוא בו ביחידות או למטרה אחרת (ראה ט"ז יו"ד סי' רפא ס"א, שו"ת דברי משה סי' עו).

ומאחר והגניזה אינה חובה בעצם אלא מחשש שיקראו בו בציבור, יש להתיר להשאיר ספר־תורה פסול כאשר מסמנים אותו בסימן מובהק המונע חשש לתקלה (ראה דברי משה סי' עח).

הלכות ספר תורה פרק י, הלכה ג: **ספר תורה שפלה, או שנפסל - נותנין אותו בכלי חרש, וקוצרין אותו אצל תלמיד חכמים; וזו היא גניזתו.**

האם מותר להניח ספר־תורה פסול בארון הקודש כדי להשתמש בו בעת ההקפות בשמחת תורה וכדומה? והנה, הרמב"ם כותב בספר־תורה שבלה או שנפסל יש לקבור אותו בכלי חרס, ולכאורה מבואר מכך שאסור להניחו כדי להשתמש בו לצורך לימוד או למטרות אחרות. אך לכאורה הדברים סותרים לדבריו בהלכה א': "נמצאת למד שעשרים דברים הן שכל אחד מהן פוסל את ספר תורה, ואם נעשה בו אחד מהן הרי הוא כחומש מן החומשין שמלמדין בהן התינוקות ואין בוקדושתספר־תורה פסול ואין קורין בו ברבים". הרי שמותר להשתמש בספר פסול ללמד תינוקות!

וביאר ה'נודע ביהודה' (מהר"ת יו"ד סי' קעד):

דברי הרמב"ם כאן שחובה לגנוז ספר־תורה פסול, מיוסדים על הנאמר לעיל (פ"ז הי"ב) "ספר־תורה שאינו מוגה אסור לשהותו יתר על שלשים יום אלא יתקן או יגנוז". וזהו

~ יום רביעי ט"ו אדר ~

היכן נמצא ה'חלזון'?

עוד יש לבאר: הרמב"ם מכנה את 'ים הגדול' - 'ים המלח' כי "דג זה נמצא בים אשר מימיו מלוחים" (דברי ירמיהו). וכן נראה מדברי הרמב"ם (בסוף פיה"מ לסדר טהרות) שבעת נדודיו מארץ לארץ "עליתי בספינה בים המלח", ובוודאי כוונתו לים הגדול דרכו נסע מספרד למצרים ולא לים המלח שאין ספינות מהלכות בו. וכך משמע גם מהנאמר על נבזוראדן שאת ה"כורמים ויוגבים" לא הגלה לבבל (שבת כו, א), ומבארת הגמרא "יוגבים אלו צייד חלזון מסולם של צור ועד חיפה", ומקומות אלו (צור וחיפה) סמוכים לים הגדול במערב ארץ ישראל, ושם צדו את החלזון.

(באו"י הוד"ל לפרקי דרבי אישור פ"ח)

הלכות ציצית פרק ב, הלכה ב: **ביצר צובעין תבלת של ציצית?.. ואחר כך מביאין דם חלזון, והוא דג שדומה צינן לעין הים, ודמו שחר כדיו.**

דברי הרמב"ם שהחלזון נמצא בים המלח, צריכים עיון: א. הרי בים המלח לא נמצאים בעלי חיים, "והדגים אשר יבואו שמה דרך הירדן ימותו בבואם שמה" (דברי ירמיהו, ועוד)? ב. על הנאמר לזבולון "שפע ימים ינקו ושפוני טמוני חול" אמרו בגמרא (מגילה ו, א) שזהו החלזון הנמצא בים בנחלת זבולון, ואיך אפשר לומר שהוא מצוי בים המלח הנמצא בחלקו של יהודה?

ואולי יש לומר שצריך לגרוס 'ים הגדול' (ים התיכון) ולא 'ים המלח'. ואכן החיד"א (נחל קדומים פרשת תרומה) נקט כגירסא זו.

~ יום חמישי ט"ז אדר ~

הרהור בלב – כדיבור?

וכתב ה'צל"ח:

היות שבכל הברכות, אם בירך בליבו יצא – המסתפק האם בירך יכול לברך בליבו כדי לצאת מידי ספק, ואין לו לחשוש לספק ברכה לבטלה, כי איסור ברכה לבטלה הוא משום שעובר על "לא תשא את שם ה' אלוהיך לשוא", "והרי הוא כנשבע לשוא" (להלן הט"ו), ובשבועה הרהור אינו כדיבור, כי בשבועה נאמר "לבטא בשפתיים" (ויקרא ה, ד), וכך גם איסור ברכה לבטלה הוא רק כדיבור בשפתיים. אמנם, אין עליו חיוב לחזור ולברך בלב, וכמו שמצינו (ברכות כא, א) שלדעת רבי יהודה (שקריאת שמע מדרבנן) המסתפק האם קרא קריאת שמע, אינו חוזר וקורא – ואף על פי שאם ירצה הרי הוא רשאי לחזור ולקרוא, כי אין כאן חשש ברכה לבטלה, לא חייבוהו לחזור ולקרוא. כך גם המסתפק אם בירך, שאינו חוזר ומברך – אינו חייב לחזור לברך בליבו.

(צל"ח ברס"ב כ. ב ד"ה זאת)

הלכות ברכות פרק א, הלכה ז: כל הברכות כָּלָן, צריך שישמיע לאזנו מה שהוא אומר; ואם לא השמיע לאזנו, יצא בין שהוציא בשפתי, בין שברך בלב.

לדעת הרמב"ם, כל הברכות, ואפילו ברכת המזון (שהיא מן התורה), גם אם לא הוציא בשפתיו אלא הרהר בליבו – יצא בדיעבד. ואילו קריאת שמע, אם הוציא בשפתיו (אף שלא השמיע לאוזנו) – יצא, אבל אם הרהר בליבו ולא הוציא בשפתיו – לא יצא (הל' קריאת שמע פ"ב ה"ח), כי בקריאת שמע נאמר לשון של דיבור ('ודברת בס'), מה שאין כן בברכות שבהן לא נזכר לשון של דיבור ('ב"ח אורח סי' סב).

והנה, כאשר צריך לברך ברכה ומסתפק האם בירך או לא בירך – אינו חוזר ומברך (להלן פ"ד ה"ב), כי ברכות הן מדברי סופרים "וספק דברי סופרים להקל, ואינו רשאי להחמיר על עצמו... שלא ליכנס לספק ברכה לבטלה" (שו"ע אדה"י סי' קסז סי"ב).

~ יום שישי י"ז אדר ~

כיצד מועילה אמירת 'ברוך שם'?

בעקבותיה מברך ומשבח ולכן כתב שאמירת "ברוך שם" היא כדי שלא להוציא שם שמים לבטלה, אך הטור וה'שולחן ערוך' סוברים שאמירת "ברוך שם" היא אמירת שבח לה' שבאה כתיקון על שהוציא שם שמים לבטלה וזולזל בכבודו. לכן לדעת הרמב"ם צריך לומר זאת 'מיד' לאחר אמירת שם ה', כי רק אז מוכיח ששם ה' לא נאמר לבטלה, אך לדעת ה'שולחן ערוך' בכל אופן נעשה כאן איסור אלא שצריך לתקנו על ידי אמירת "ברוך שם", אבל אין הכרח לומר זאת בסמוך ממש לאמירת שם ה', ומטעם זה אם עדיין לא אמר 'אלוקינו' יאמר 'למדני חוקיך' ונמצא שלא הוציא שם שמים לבטלה אלא כחלק מפסוק, ואילו אמירת "ברוך שם" אינה מונעת את האיסור אלא באה כתיקון, אך לדעת הרמב"ם גם על ידי אמירת "ברוך שם" אין כאן איסור ולכן לא הזכיר את האפשרות השנייה.

(עינים למשפט, ברכות לט, א. משמיע שלום סי' תח)

הלכות ברכות פרק ד, הלכה י: נטל אכל וברך עליו, ונפל מידו ונשבר... צריך לומר 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' על ברכה ראשונה, כדי שלא להוציא שם שמים לבטלה. הלכה זו הובאה ב'טור' וב'שולחן ערוך' (אורח ח, ו, ח), ושם הוסיפו: "ואם אמר כשנפל ברוך אתה ה' ולא אמר אלוהינו, יסיים ויאמר 'למדני חוקיך' שיהא נראה כקורא פסוק ואין כאן מוציא שם שמים לבטלה". אך הרמב"ם לא הביא תוספת זו.

ועוד: הרמב"ם מביא הלכה זו גם בהלכות שבועות (יב, א), ושם הוסיף: "ימהר מיד וישבח...", אך ה'טור' וה'שולחן ערוך' לא כתבו לומר זאת "מיד".

וביאור ההבדלים יובן על פי שינוי הלשון: הרמב"ם כתב: "צריך לומר... כדי שלא להוציא שם שמים לבטלה", ואילו ה'טור' וה'שולחן ערוך' כתבו: "וצריך לומר... על שהוציא שם שמים לבטלה". כלומר: לדעת הרמב"ם אמירת 'ברוך שם' פועלת למפרע שהוצאת השם אינה נחשבת לבטלה, שהרי

~ שבת קודש י"ח אדר ~

הכוונה ב'עיקר הברכה'

לומר ש"לא היה בעיקר הברכה טעות", הרי השלמת הברכה היא עיקר בברכה ואם יאמר רק 'ברוך אתה... מלך העולם' אין זו ברכה אלא הוצאת שם שמים לבטלה?

ומבאר ה'ערוך השלחן':

לדעת הרמב"ם (לעיל פ"א ה"ז), בכל הברכות אם הרהר בליבו – יצא. ואם כן, בשעה שאומר את השם והמלכות שבברכה ומהרהר בליבו את ה"ברכה הראויה לאותו המין" הרי זה כאילו גמר את הברכה בליבו ויצא, כי עיקר הברכה היתה בכוונה הנכונה, ומה שאחר כך אמר שלא כהוגן ('בורא פרי הגפן' על השכר) אין בכך כל מניעה, כיון שכבר יצא בהרהור הלב.

אמנם בברכות קריאת שמע (לעיל בפ"א), אם סיים בשחרית 'מעריב ערבים', אף שהתחיל עם הברכה הראויה ('יוצר אור') – לא יצא, כי ברכות קריאת שמע ארוכות ואי אפשר שיהרהר בליבו את כל הנוסח הנכון ('יוצר אור' וכו'), מה שאין כן ברכות הנהנין שהן קצרות ויכול להרהר בליבו את כל הנוסח.

הלכות ברכות פרק ח, הלכה יא: לָקַח בּוֹס שֶׁל שֶׁכָּר בְּיָדוֹ, וְהִתְחִיל הַבְּרָכָה עַל מִנַּת לֹמֶר 'שֶׁהֵבֵל', וְשָׁעָה וְאָמַר 'בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן' – אֵין מַחְזִירִין אוֹתוֹ... מִפְּנֵי שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁהוֹכִיר הַשֵּׁם וְהַמְּלָכוֹת, שָׁהוּ עֶקֶר הַבְּרָכָה, לֹא נִתְּכַן אֱלָא לַבְּרָכָה הָרְאוּיָה לְאוֹתוֹ הַמִּין, וְהוֹאִיל וְלֹא הָיָה פְּעֻמָּה הַבְּרָכָה טְעוּת, אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁעָה בְּסוּפָהּ – יֵצֵא, וְאֵין מַחְזִירִין אוֹתוֹ.

הקשו אחרונים (להם משנה ועוד):

בהלכות קריאת שמע (פ"א ה"ח) כתב הרמב"ם "בשחרית פתח יוצר אור וסיים מעריב ערבים – לא יצא... וכן בערבית אם פתח במעריב ערבים וסיים ביוצר אור – לא יצא... שכל הברכות הולכות אחר חתימתן". ואם כן, מדוע כאשר בירך על השכר 'בורא פרי הגפן' (ודעתו היתה לברך 'שהכל'), יצא, מפני שבשעה שהזכיר השם והמלכות התכוין "לברכה הראויה לאותו המין" – הרי כשבירך 'בורא פרי הגפן' טעה, "וכל הברכות הולכות אחר חתימתן"? ועוד הקשה ה'ערוך השלחן' (אור"ח סי' רט ס"ד): איך אפשר

אגרות קודש

בי"ה, י"ג אדר"ר, תשי"ד
ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ וכו' מוה"ר יוסף מאיר שי

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו מבי' תצוה בו כותב ראשי פרקים מאשר עבר עליו ומפעולותיו הטובות במקומו עתה ובפרט בהנוגע לחינוך הכשר אשר זהו מעיקרי הענינים בכל מקום ובכל זמן ובפרט בזמננו זה חשך כפול ומכופל אשר נתקיים במילואו מאמר הנביא הוי האומרים לרע טוב ולטוב רע (ישעי' ה, כ) שזהו בגדר של פקוח נפשות ולא רק להביאם לחיי העוה"ב אלא גם לשמרם בחיי העולם הזה וכנראה במוחש ההפקרות והפריצות כו' וכו' ואין רשאים להאריך בגנותם של כו'.

והשי"ת יצליח את כל המשתתפים במפעל הכי גדול הנ"ל לראות פרי טוב בעמלם ולהרבות גבולם בתלמידים ותלמידות עושים פרי בלימוד התורה וקיום המצוות בהידור שבדרך ממילא ממשיך זה תוספת ברכה והצלחה גם בעניניהם הפרטים הן בגשמיות והן ברוחניות.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש ובעניניו הפרטים.

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון י"ב אדר ~

הלכות תפלין ומזוזה וספר תורה

פרק ב

דיני בתי התפילין והפרשיות.

א. פיצד כותבין את התפלין? של ראש - כותבין ארבע הפרשיות על ארבעה קלפים, וגוללין כל אחד ואחד לבדו, ומניחין אותן בארבעה בתיים שהן מחברין בעור אחד; ושל יד - כותבין את ארבע הפרשיות בארבעה דפיין ^[טורים] על קלף אחד, וגוללו במין ספר תורה מסופו לתחלתו, ומניחו בבית אחד.

(א) את ארבעת פרשיות התפילין יש לשים בבית אחד המחולק לארבעה תאים. (ב) כדי שבפתיחת הקלף יראו תחילה את הפרשה הראשונה לפי הסדר.

ב. וצריך להזהר בפרשיות - שאם עשה הסתומה ^[=שמתחילה מאמצע השורה] פתוחה ^[=שמתחילה בשורה חדשה] או הפתוחה סתומה ^[התחיל פרשה פתוחה באמצע או בסוף השורה], פסל. ושלש הפרשיות הראשונות, כלן פתוחות; ופרשה אחרונה שהיא "והיה אם שמוע", סתומה. **ג.** וצריך להזהר ^[בכתב] במלא וחסר, עד שיהיו ארבעתן כתובות כמו שהן כתובות בספר תורה הפדוק ^[המוגה]; שאם כתב החסר מלאי - פסל, עד שימחק היתר; ואם כתב המלא חסר - פסל, ואין לו תקנה^ה. ואלו הן החסרות והמלאות שיש בארבע פרשיות אלו:

(ג) מילה שלפי המסורת צריך לכתובה בכתב חסר, ללא ו' או י', כגון שכתב "יביאך" במקום "יבאך". (ד) ולאחר שמוחקים אות מיותרת בספר תורה, צריך לתקן ולהרחיב את האותיות שלפניה ולאחריה כדי שלא יישאר מקום ריק ויראה כשתי מילים. (ה) אי אפשר להוסיף אות בתפילין ומזוזות, כי הם צריכים להיכתב 'כסדרן', מהתחלה לסוף ולא לדלג על שום אות באמצע. אולם, ספר תורה למרות שקדושתו גדולה מתפילין ומזוזות, מותר להוסיף בו אותיות שלא לפי סדר הכתיבה במקרה שהחסירו.

ד. פרשה ראשונה - "קדש לי כל בכור" מלא,

"זכור" מלא, "בחזק" חסר, "הוציא" מלא, "יצאים" חסר וא"ו, "יביאך" מלא, "והאמרי" חסר, "והיבוס" מלא, "לאבתיך" חסר וא"ו, "העבדה" חסר, "מצת" חסר, "השביעי" מלא, "מצות" מלא, "שאר" חסר, "גבלך" חסר, "בעבור" מלא, "לאות" מלא, "ולזכרון" מלא, "עיניך" מלא, "תורת" מלא, "הוצאך" חסר וי"ד, "החקה" חסר, "למועדה" מלא.

ה. פרשה שנייה - "והיה פי יבאך" חסר, "ולאבתיך" חסר וא"ו, "חמר" חסר, "בכור" מלא, "בחזק" חסר, "הוציאנו" מלא, "ויהרג" חסר, "בכור" מלא, "מבכר" חסר, "ועד בכור" מלא, "ובח" חסר, "וכל בכור" מלא, "לאות" מלא, "ידכה" כתוב בה"א, "ולטוטפת" חסר וא"ו אחרונה, "עיניך" מלא, "בחזק" חסר, "הוציאנו" מלא.

ו. פרשה שלישית - "שמע": "מאדך" חסר, "לבניך" מלא, "בביתך" בלא וי"ד שנייה, "ובקומך" מלא, "לאות" מלא, "ידך" בלא וי"ד שנייה, "לטוטפת" חסר שני וא"ו, "עיניך" מלא, "מזוזות" חסר וא"ו ראשונה, "ביתך" בלא וי"ד שנייה, "ובשעריך" מלא.

ז. פרשה רביעית - "והיה אם שמוע" חסר, "מצותי" בוא"ו אחת, "יורה" מלא, "ומלקוש" מלא, "ותירשך" חסר וא"ו, "והשתחיתם" מלא, "יבולך" מלא, "הטבה" חסר, "נתן" חסר, "אתם" חסר, "לאות" מלא, "לטוטפת" חסר וא"ו שנייה, "עיניכם" מלא, "אתם" חסר, "בביתך" בלא וי"ד שנייה, "ובקומך" מלא, "מזוזות" מלא, "ביתך" בלא וי"ד שנייה, "ובשעריך" מלא, "לאבתיכם" חסר וא"ו.

ח. וצריך להזהר בתגין ^[כ-תורים] של אותיות, והן כמו זי"נין ^[אותיות ז'] וקופות על האות שיש להן תג, כמו שהן ^[התגים] כתובין בספר תורה; ואלו הן האותיות המתנגות שבארבע פרשיות אלו:

ט. פרשה ראשונה - יש בה אות אחת בלבד,

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

והיא מ"ם סתומה של "מ"מים", עליה שלש זיגין. פֶּרֶשָה שְׁנִיָּה - יש בה חמש אותיות, וכל אחת מהן הא, ועל כל הא מהמשתן - ארבע זי"נין; והן: ה"א של "ונתנה", וה"א ראשונה וה"א אחרונה של "הקשה", וה"א של "ויהרג", וה"א של "ידכה".

יא) ובעקבות זאת אינן צריכות בדיקה. יב) ולא בדק את תפילין הללו אף פעם. הסיבה שאין חובה לבדוק תפילין, מכיוון שהן נמצאות באוויר ולא חנוקות ולכן הם לא נהרסות. אולם, תפילין שמסיבה כלשהי לא מניחים אותן כל יום, צריך לבדוק אותם פעמיים בשבע שנים כי יש חשש שמא נפגעו.

פרק ג

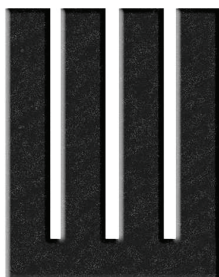
דיני בתי התפילין, הרצועות וסדר הכנתן.

א. שמונה הלכות יש במעשה התפילין - פלן הלכה למשה מסיני, ולפיכך פלן מעכבות, ואם שנה באחת מהן, פסל; ואלו הן: שיהיו מרבעות, וכן תפירתן [בגידין] ברבוע [ארכן כרחבן], ואלכסונו ברבוע, עד שיהיה להן ארבע זויות שוות; ושיהיה בעור של ראש, צורת שיי"ן = מ"מין ומשמאל; ושיכרך הפרשיות במטלית [כד]; ושיכרך אותן בשער על המטלית, ואחר כך מכניסן בכתיהן; ושיהיו תופרין אותן בגידין; ושעושין להן [לרצועות] מעברת [מקום מעבר] מעור החפוי שתכנס בה הרצועה, עד שתהא עוברת והולכת בתוך תוכר [ממין לולאה] שלה; ושיהיו הרצועות שחורות; ושיהיה הקשר שלהן, קשר ידוע בצורת דל"ת.

א) צורת בית התפילין צריך להיות ריבוע כך שאלכסונו שווים. ב) צריך לעשות בצידי בתי התפילין של ראש צורה של האות שין, על ידי ריכוך העור והטבעת צורת שין עליו. ג) צבועות צבע שחור. ד) בתפילין של ראש צריך לעשות קשר בצורת האות דלת.

ב. כיצד עושין תפילין של ראש? לוקחין עץ מרבע, ארפו פרחבו פגכחו; ואם היה גבחו יתר על רחבו, או פחות ממנו, אין בכך כלום; ואין מקפידין אלא על ארכו, שיהא פרחבו. וחופרין בו שלשה חריצין, פדי שיעשה לו ארבעה ראשים, כגון זה:

ולוקחין עור, ומרטיבין אותו במים, ומחפין בו את העץ, ומכניסין את העור בין כל חריץ וחריץ; ומכמשיין

פֶּרֶשָה שְׁלִישִׁית - יש בה חמש אותיות, ואלו הן: קו"ף של "ובקומך", יש עליה שלשה זי"נין; וקו"ף של "וקשרתם", יש עליה שלשה זי"נין; וטי"ת טי"ת פ"ה של "לטטפת", על כל אחת משלשתן ארבעה זי"נין.

פֶּרֶשָה רביעית - יש בה חמש אותיות, ואלו הן: פ"ה של "ואספת", יש עליה שלשה זי"נין; ות"ו של "ואספת", יש עליה זי"ן אחד; וטי"ת טי"ת פ"ה של "לטטפת", על כל אחת משלשתן ארבעה זי"נין. כל האותיות המתנגדות, שש עשרה; ואם לא עשה התנין, או הוסיף וגרע בהן - לא פסל.

י. הלוקח תפילין ממי שאינו ממחה [בקי], צריך לבדקו. לקח ממנו מאה קציצות [בתי תפילין], בודק מהן שלש קציצות - או שתיים של ראש ואחת של יד, או שתיים של יד ואחת של ראש; אם מצאם פשרים, החזק זה האיש, והרי פלן כשרין, ואין השאר צריך בדיקה. ואם לקחן צבתיים צבתיים [בחבילות נפרדות] - פלן צריכות בדיקה; שחזקת הצבתיים, מאנשים הרבה לקוחין.

ו) צריך לפתוח את בתי התפילין ולבדוק את כשרות הפרשיות עצמן אם נכתבו כהלכה, ולכתחילה צריך לקנות דווקא מסופר ממוחה כי זה בזיון לפתוח את התפילין, ואם אפשר להימנע מלפתוח את התפילין ולקנות ממישהו שלא יצריך בדיקה, עדיף. ז) הקונה צריך לדעת שכותב התפילין בקי בכתיבת תפילין גם של יד וגם של ראש. ח) הסופר שכתב את תפילין האלו עבור המוכר. ט) וההנחה היא שכולן נכתבו על ידי איש אחד, שהרי הן היו אצל המוכר בחבילה אחת. י) כל חבילה צריכה בדיקה לעצמה ואין סומכים על חבילה אחת כשרה להוכיח על החבילות האחרות.

יא. הפותח תפילין בכתב ידו, או שלקחן מן הממחה, או משאר אדם ויבדקן והחזירן לעורן - לעולם אינו צריך לבדקן פעם אחרת, ואפלו אחר כמה שנים; כל זמן שחפונין שלם, הרי הן בחזקתן, ואין חוששין להן שמא נמחקה אות מתוכן או

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י"ב אדר - ספר אהבה - הלכות תפילין ומוזוה וס"ת קמא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שִׁיחָא הַקּוּרָא שְׁפָנִי
כְּגֹד פְּנֵי הַמְּנִיחַ, קוּרָא
עַל הַסֵּדֶר, כְּגֹן זֶה:

(ז) הפרשה האחרונה בתורה
מתוך ארבעת הפרשיות.
(ח) מימינו לשמאלו.

וְאִם הִחְלִיף סֵדוֹר זֶה,^ט
פְּסוּלוֹת.

קדש לי כל בכור	והיה כי יביאך שמע ישראל	והיה אם שמעו אם שמעו
מקום הרצועה		

(ט) שהוא סדר כתיבתן בתורה.

ו. תְּפִלִּין שֶׁל יָד - כּוֹתֵבִין אוֹתָהּ בְּאַרְבָּעָה דְּפִין
[עמודים] בְּעוֹר אֶחָד, אַרְבֵּי כֶּסֶף תּוֹרָה, עַל סֵדוֹרָן
בְּתוֹרָה^א, כְּגֹן זֶה:

קדש לי כל בכור	והיה כי יביאך שמע ישראל	והיה אם שמעו אם שמעו
-------------------	----------------------------	-------------------------

(י) כמו ספר תורה שעל יריעה אחת כתובים כמה עמודים.
(יא) כפי סדר כתיבתן בתורה.

וְאִם כְּתֹבֵן עַל אַרְבָּעָה עוֹרוֹת וְהִנִּיחֵן בְּבֵית אֶחָד -
יָצָא, וְאִינוּ צְרִיךְ לְדַבֵּקָן.

ז. כְּשֶׁהוּא גוֹלֵל הַפְּרָשִׁיּוֹת^ב, בֵּין שֶׁל רֹאשׁ בֵּין שֶׁל
יָד, גוֹלֵל אוֹתָן מִסּוּפֵן לְתַחֲלָתָן - עַד שֶׁתִּמָּצֵא
כְּשֶׁתִּפְתַּח הַפְּרָשָׁה, תִּקְרָא כָּל שִׁטָּה [שווה] מִתַּחֲלָתָהּ
לְסוּפָהּ.

(יב) להניח אותן בתוך התפילין.

ח. כְּשֶׁמִּכְנִיסִין אֶת הַפְּרָשִׁיּוֹת בְּבֵתֵיךְ, שְׁלֵהֵן,
כּוֹרְכִין אוֹתָן בְּמַטְלִית, וְעַל הַמַּטְלִית שְׁעָר, וְאַחֲרֵי
כֵן מִכְנִיסִין אוֹתָן בְּבֵתֵיךְ. וְשְׁעָר זֶה, צְרִיךְ לִהְיוֹת
שְׁעָר בְּהֶמָּה אוּ חֲזִיה טְהוֹרָה, וְאֶפְלוּ מִנְּבִלוֹת
וּטְרֵפוֹת שְׁלֵהֵן; וּכְכֹר נִהְגוּ כָּל הָעָם, לְכַרְכֵּן בְּשְׁעָר
זֶנְבֵי הָעֲגָלִים^י.

(יג) שיער זנב הבהמה מתאים לקשירה יותר משיער שאר
גופה. (יד) משתמשים דווקא בשיער זנב של עגל לעטיפת
פרשיות התפילין של ראש, כדי שניכור בחטא העגל ולא
נחזור לחטא, וכן כדי לכפר על חטא העגל.

ט. כְּשֶׁתּוֹפְרִין אֶת הַתְּפִלִּין, אֵין תּוֹפְרִין אֶלָּא

[מקמטים] אוֹתוֹ וְהוּא רְטֹב^ה, מִכָּאן וּמִכָּאן, עַד
שְׁעוֹשִׁין מִן הָעוֹר דְּמוֹת שִׁי"ן שְׁיֵשׁ לָהּ שְׁלֹשָׁה
רָאשִׁין מִימִין הַמְּנִיחַ תְּפִלִּין, וּדְמוֹת שִׁי"ן שְׁיֵשׁ לָהּ
אַרְבָּעָה רָאשִׁין מִשְׁמָאל הַמְּנִיחַ.

(ה) כשהעור עדיין רטוב. (ו) הסיבה לכך שעושים על
התפילין של ראש שתי צורות של האות שין, אחת של
שלושה ראשים ואחת של ארבעה ראשים, כי השין עם
שלושת הראשים היא כנגד ספר התורה שכותבים בו שין
עם שלוש ראשים, והשין עם ארבעת הראשים היא כנגד
לחות הברית שהיו חקוקות על הלוחות ולהן היה ארבעה
ראשים כדי לייחד את השין החקוקה.

ג. וּמִנִּיחִין אֶת הָעוֹר עַל הָעֵץ, עַד שְׁיִיבֵשׁ; וְאַחֲרֵי
כֵן חוֹלֵץ הָעוֹר מֵעַל גְּבִי הָאֵמוּם [דפוס, תבנית] שֶׁל עֵץ,
וְנוֹמָצָא הָעוֹר שְׁיֵשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה בֵּתִים פְּנוּיִין. מִכְנִיסִין
פְּרָשָׁה בְּכָל בֵּית וּבֵית, וּמַחְזִירִין מִקְצַת הָעוֹר
מִלְמַטָּה; וְתוֹפְרִין אוֹתוֹ מֵאַרְבַּע פְּנוּתָיו, וּמִנִּיחִין מִן
הָעוֹר שְׁלֹמֶטָה מְקוֹם שֶׁתִּכְנַס בּוֹ הָרְצוּעָה, כְּמוֹ
תוֹכֵר, וְהוּא הַנִּקְרָא 'מַעֲבֶרֶת'.

ד. וְכִיצַד עוֹשִׁין תְּפִלִּין שֶׁל יָד? לּוֹקְחִין עֵץ
מִרְבַּע, אֶרְכּוֹ כְּרֻחּוֹ, וְהֵיחָה גְּבָהוּ כְּאַצְבָּע, אוּ יִתֵּר
עַל זֶה מְעַט; וּמַחְפִּין אוֹתוֹ בְּעוֹר רְטֹב, וּמִנִּיחִין אֶת
הָעוֹר עַל הָאֵמוּם עַד שְׁיִיבֵשׁ; וְחוֹלֵץ הָעוֹר, וּמִכְנִיסִין
אַרְבַּע הַפְּרָשִׁיּוֹת בְּמִקְוֵם הָעֵץ, וּמַחְזִיר מִקְצַת הָעוֹר
מִלְמַטָּה; וְתוֹפְרֵי

השנת הראב"ד

כיצד . . פסולות א"א רבינו האי
ז"ל אינו אומר כן אלא היות
באמצע קדש מימין המניח והיה כי
יבאך סמוך לה שמע משמאלו והיה
אם שמע סמוך לה באמצע והוא
בהיפך לקורא שכנגדו והקורא
קורא כסדרן על שמע והיה אם
שמע נאמר שהוא כסדר הקורא
בתורה מימין לשמאל והמחבר הזה
שם הברייאת השנויה בגמרא מימין
הקורא והברייאת שהביאו בקושיא
ואמרו והא תניא איפכא שם אותה
לימין המניח והוא תימה שהגמרא
הניחה סדר המניח שעושה המצוה
ופירשה סדר הקורא שאין לנו צורך
בקריאתו ועוד כי שמע והיה אם
שמע לפי פשוטה מן הראש הוא
מתחיל ולא מן האמצע ולדברי זה
המחבר לעולם שמע מן האמצע
ולפיכך תפס הגאון ז"ל דרך
פשיטות הגמרא ושם היות
באמצע.

ותופרי
מֵאַרְבַּע פְּנוּתָיו, וּמִנִּיחִין
מִן הָעוֹר תוֹכֵר, מְקוֹם
הָרְצוּעָה.

ה. כִּיצַד • סֵדוֹר
הַפְּרָשִׁיּוֹת בְּתְּפִלִּין שֶׁל
רֹאשׁ? מִכְנִיסִין פְּרָשָׁה
אַחֲרוֹנָה^ו שֶׁהִיא "וְהִיָּה
אִם שְׁמַע" בְּבֵית שֶׁהוּא
עַל יְמִין הַמְּנִיחַ;
ו"שְׁמַע", סְמוּכָה לָהּ;
ו"וְהִיָּה כִּי יְבִיאֲךָ",
בְּבֵית שְׁלִישִׁי סְמוּכָה
ל"שְׁמַע"; ו"קִדְּשׁ לִי",

בְּבֵית רְבִיעִי שֶׁהוּא לְשִׁמָּאל הַמְּנִיחַ תְּפִלִּין - כְּדִי

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְחָרִין עַל גְּבֵי הָעוֹר, חוּט אוֹ מְשִׁיחָה [=חוט דק] **לְהַבְדִּיל בֵּין בַּיִת לְבֵית; וּמִנְהָג פָּשׁוּט, לְהַעֲבִיר גִּיד מַגִּידֵי הַתְּפִלָּה בְּכָל חֲרִין וְחָרִין מְשֻׁלָּשָׁתָן.**

(כא) החלק התחתון והרחב יותר של התפילין, המכונה בגמרא 'תיתורא'. (כב) גם כאשר החריצים לא מגיעים עד לתפר, אבל החלוקה לארבעה תאים ניכרת מלמעלה התפילין כשרות.

יב. וְכִיצַד עוֹשִׂין הָרְצוּעוֹת? לֹקְחִין רְצוּעָה שֶׁל עוֹר, רִחְבָּהּ כְּאַרְבֵּי [גרגר] הַשְּׁעוּרָה; וְאִם הָיְתָה רִחְבָּה מִזֶּה הַשְּׁעוֹר, כְּשֶׁרָחַב, וְאַרְבֵּי רְצוּעָה שֶׁל רֹאשׁ - כְּדִי שְׁתַּקִּיף אֶת הָרֹאשׁ וְיִקְשֹׁר מִמֶּנָּה הַקָּשֶׁר, וְתִתְמַח שְׁתֵּי הָרְצוּעוֹת מִכָּאן וּמִכָּאן, עַד שְׁיִגִיעוּ לְטָבוֹר אוֹ לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ מַעֵט; וְאַרְבֵּי רְצוּעָה שֶׁל יָד - כְּדִי שְׁתַּקִּיף אֶת הַיָּד וְיִקְשֹׁר מִמֶּנָּה הַקָּשֶׁר, וְתִתְמַח רְצוּעָה אַחַת עַל אַצְבָּע אֶמְצָעִית, וְיִכְרֹךְ מִמֶּנָּה עַל אַצְבָּעוֹ שֶׁל שְׁלֹשׁ כְּרִיכוֹת וְיִקְשֹׁר^כ. וְאִם הָיוּ הָרְצוּעוֹת אֲרוּכוֹת יָתֵר עַל הַשְּׁעוּרִין הָאֵלּוּ, כְּשֶׁרָחוּת.

(כג) כדי לחזק את כריכות הרצועה לא ישתחררו.

יג. וּמִכֵּנִים רְצוּעָה שֶׁל רֹאשׁ בְּתוֹכָהּ שְׁלָה [מקום מעבר הרצועות], **וּמִקִּיף בְּמִדַּת רֹאשׁוֹ, וְקוֹשֵׁר קָשֶׁר מְרַבֵּעַ, כְּמִין דָּל"ת. וְקָשֶׁר זֶה, צָרִיךְ כָּל תַּלְמִיד חֻכְמִים לְלַמְּדוֹ, וְאִי אֶפְשָׁר לְהוֹדִיעַ צוּרְתוֹ בְּכֹתֵב, אֶלָּא בְּרֹאשׁ הָעֵינַי^כ. וְכֵן בְּשֵׁל יָד, קוֹשֵׁר קָשֶׁר כְּמִין יו"ד^כ; וְתִהְיֶה הָרְצוּעָה שֶׁל יָד עוֹלָה וְיִרְדֶּת בְּתוֹךְ הַקָּשֶׁר, כְּדִי שְׁיִרְחִיב וְיִקְצֹר בַּעַת שְׁיִרְצָה לְקָשֶׁר עַל יָדוֹ.**

(כד) וחז"ל למדו מהפסוק: "וראית את אחוריי" (שמות לג, כג) שגם ה' לימד את משה והראה לו את צורת קשר התפילין, כי אי אפשר להסבירו בכתב. (כה) לאחר שהרצועה עוברת בתוך התפילין צריך לעשות לולאה קטנה וקשר בצורת האות י' בראשה.

יד. הָרְצוּעוֹת שֶׁל תְּפִלִּין, בֵּין שֶׁל רֹאשׁ בֵּין שֶׁל יָד - פְּגִיחָן הַחִיצוֹנִים שְׁחֹרִים, וְזוֹ הִיא הַהֶלְכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי. אָבֵל אַחֲרֵי הָרְצוּעוֹת, הוֹאִיל וּמִבְּפָנִים הֵן, אִם הָיוּ יִרְקוֹת אוֹ לְבָנוֹת, כְּשֶׁרִין; אֲדָמוֹת - לֹא יַעֲשֶׂה, שְׁמָא תִּהְיֶה הָרְצוּעָה, וּגְנָאֵי הוּא לִי^כ. וְלֹא יִהְיוּ אַחֲרֵי הָרְצוּעָה לְעוֹלָם, אֶלָּא כְּעֵין הַקְּצִיצָה^כ - אִם יִרְקָה, יִרְקִין, וְאִם לְבָנָה, לְבָנִים. וְנֹאֵי הוּא לְתַפְלִין, שֶׁיִּהְיוּ פֶלֶן שְׁחֹרוֹת, הַקְּצִיצָה, וְהָרְצוּעָה כְּלָה^כ.

בְּגִידִין שֶׁל בְּהֶמָּה אוֹ שֶׁל חִיהַ טְהוֹרָה, וְאֶפְלוּ מִנְּבִלוֹת וּטְרָפוֹת שְׁלָהֶן. לֹקְחִין הַגִּידִין שְׁנֵי בַּעֲקֵב הַבְּהֶמָּה אוֹ הַחִיהַ, וְהֵן לְבָנִים קָשִׁים, וּמִרְכְּכִין אוֹתָן בְּאַבְנִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן עַד שְׁיַעֲשׂוּ כְּפִשְׁתָּן, וְטוֹוִין^ט אוֹתָן וְשׁוֹזְרִין אוֹתָן; וּבָהֶן תּוֹפְרִין הַתְּפִלִּין וְיִרְעוֹת סֵפֶר תּוֹרָה.

(ט) עושים מהגידים של הבהמה חוטים לתפירת בתי התפילין.

י. כְּשֶׁתּוֹפְרִין הַתְּפִלִּין, תּוֹפְרִין אוֹתָן בְּרַבּוּעַ. וְהֶלְכָה רוּחוֹת^ט, שִׁיחֵיו בְּכָל צַד שְׁלֹשׁ תְּפִירוֹת, עַד שִׁיחֵיו הַכֹּל שְׁתֵּים עָשָׂר תְּפִירוֹת^י, בֵּין שֶׁל יָד בֵּין שֶׁל רֹאשׁ; וְאִם עָשָׂה הַתְּפִירוֹת עֲשָׂרִי אוֹ אֲרָבַע עָשָׂר^י, עוֹשֶׂה. וְכָל הַתְּפִירוֹת, יִהְיֶה הַחוּט שְׁלָהֶן סוֹכֵב מִשְׁתֵּי הָרוּחוֹת [משני הצדדים]^כ.

(יז) הנהגה שהתקבלה בכל תפוצות ישראל. (יז) עושים ארבעה חורים בכל צד משולי בתי התפילין, ומעבירים בהם את תפירת החוטים, כך שיש שלוש תפירות לכל צד ובסך הכל שתיים-עשרה תפירות, כנגד שנים-עשר שבטי ישראל. (יח) בדיעבד מותר להשתמש בבית לתפילין עם עשרה תפרים שהם כנגד עשרה שבטים, חוץ מיהודה ולוי שהם מבטאים כהונה ומלכות שנכחדו מישראל. (יט) תפילין עם ארבעה עשר תפירות כשרות לשימוש, משום שאפשר לחשב את אפרים ומנשה במניין השבטים כך שיוצא 14 תפרים כנגד 14 שבטים. (כ) כאשר תופרים את בתי התפילין מעבירים בכל חור מתוך שנים עשר החורים את החוט פעם אחת כלפי מעלה ופעם אחת כלפי מטה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"בין של יד בין של ראש"

על אף האמור לעיל בטעם שהקדים תפילין של ראש לשל יד, שלא כבתורה המקדימה של יד לשל ראש, הנה כאן ובעוד מקומות הקדים של יד לשל ראש.

ויש לומר הטעם שבהלכות שמדבר אודות שניהם יחד כמו כאן, פעמים מקדים של יד לשל ראש ופעמים של ראש לשל יד.

(לקו"ש חלק ל"ט ע' 22 הע' 7)

מתוך רמב"ם "פרס המלך"

יא. וְצָרִיךְ שְׁיִגִיעַ הַחֲרִין [שבין בית לבית] שֶׁל תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ, עַד מְקוֹם הַתְּפִירָא. וְאִם הָיְתָה הַחֲרִין נִכְרֵכַּ כְּדִי שִׁיחֵיו אֲרָבַעַה רָאשִׁים נִרְאִין לְכֹל, וְאִם עַל פִּי שְׁאִין הַחֲרִין מִגִּיעַ לְמְקוֹם הַתְּפִירָא - כְּשֶׁרָחוּת; וְאִם אֵין חֲרָצֵן נִכְרֵ, פְּסוּלוֹת. וְצָרִיךְ לְהַעֲבִיר בְּתוֹךְ כָּל חֲרִין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י"ב אדר - ספר אהבה - הלכות תפילין ומוזוה וס"ת קמג

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

צריך לסדר בפנים ארבע תאים שיראו גם מבחוץ, כמבואר לעיל הלכה יא. (לח) ותפילין של ראש יותר קדושות יותר מתפילין של יד, מכיוון שיש בהם שתי אותיות משם שדי - האות ש"ן בשני צידי הבית והאות דל"ת בקשר של התפילין - אבל בתפילין של יד יש בקשר רק את צורת האות יו"ד. (לט) שאסור להחליף תפילין של ראש לתפילין של יד. (מ) מכיוון שהתפילין של ראש מקבלות את תוספת הקדושה רק אחרי שלובשים אותן. (מא) איך אפשר להפוך תפילין של ראש המורכבות מארבעה בתים, לתפילין של יד שבנויות רק מתא אחד.

יח. תפילין שגפסקו [=נקרעו] **התפירות שלהן - אם היו שתי התפירות זו בצד זו** [=ממול אחת לשניה], או שגפסקו שלש תפירות אפלו זו שלא כנגד זו - הרי אלו פסולות. במה דברים אמורים? בישנותם; אבל בחדשותם, כל זמן שפני טבלה קימת [=עור הבסיס - תיתורא התחתונה], בשרות. ואלו הן החדשות? כל שאוחזין מקצת העור שנקרע תפרו ותולין בו התפילין, והוא חזק ואינו נכרת - הרי אלו חדשות; ואם אין ראוי לתלות בו, אלא והוא נפסק - הרי אלו ישנות.

(מב) בתפילין ישנות יש חשש שיקרעו מהר ללא התפירות, מכיוון שהם כבר חלשות. (מג) תפילין חדשות העור שלהם עדיין חזק ולא יקרע ללא תפירות.

יט. רצועה שגפסקה - אין קושרין אותה, ואין תופרין אותה, אלא מוציאה וגונזה, ועושה אחרת. ושיירי הרצועה פסולין, עד שיהיה ארפה ורחבה כשעור, או יתר עליו. ולעולם יזהר להיות פנימה עור הרצועה [=הצד העליון] **למעלה בעת שקושר אותן על ידו ועל ראשו.**

(מד) במקרה שנחתך חלק מהרצועה אחרי הקפת הראש בתפילין של ראש, או הקפת האצבע בתפילין של יד שהוא לא מספיק ארוך לקשור אותו לתפילין אחרות. (מה) הצד העליון ברצועה שהוא חלק וצבוע בשחור.

פרק ד

דיני הנחת תפילין והחייבים להניח.

א. היכן מניחין התפילין? של ראש - מניחין אותן על הקדקד, שהוא סוף השער שפגג הפנים, והוא המקום שמחו של תינוק רופס [=יד] **בו; וצריך לבנו אותן באמצע, כדי שיהיו בין העינים, ויהיה הקשר** [=של תש"ר] **בגובה הערך, שהוא סוף הגלגלת.**

(כו), שמא אנשים יחשבו שהרצועה נצבעה באדום מדם. (כז) הצבע הפנימי של הרצועה יהיה כמו הצבע בתחתית בתי התפילין. (כח) גם הצד התחתון של הרצועה.

טו. העור שמחפין בו התפילין, ושעושין ממנו הרצועות, הוא עור של בהמה או חיה או עוף הטוהרים, ואפלו נבלות וטרפות שלהן. ואם עשה מעור טמאים, או שחפה תפילין בזהב - פסולות. ועור הרצועות, צריך עבוד לשמן. אבל העור שמחפין בו, אינו צריך עבוד כלל - אפלו עשהו מצה [=עור שלא עובד], **כשרא; ומקומות הרבה, נהגו לעשות אותן בעור מצה לב.**

(כט) העור שממנו מייצרים את בתי התפילין. (ל) שיכוונו בזמן העיבוד, שעושים זאת בשביל מצוות תפילין. (לא) מכיוון שהעור לבתי התפילין לא צריך להיות מעובד, גם במקרה שמעבדים אותם, לא צריך לכוון בזמן העיבוד לשם מצוות תפילין. (לב) מפני שהעור לפני עיבודו חזק יותר, ולכן יש המקפידים לעשות את בתי התפילין דווקא מעור לא מעובד.

טז. אין עושין התפילין אלא ישראל, שעשיתן ככתבתן ^ל, **מפני השי"ן שעושין בעורו, כמו שאמרנו; לפיכך, אם חפן גוי, או תפרן - פסולין. והוא הדין לכל הפסול לכתבתן** ^ל, **שלא יעשה אותן.**

(לג) כמו שכתבת התפילין צריכה להיות רק על ידי יהודי, כך גם הכנת בתי התפילין. (לד) עשיית צורת האות שין בתפילין של ראש נחשבת ככתיבה ורק ליהודי מותר לכתוב תפילין, ומכיוון שאם פרט זה ייעשה על ידי גוי התפילין יפסלו, לכן אסור לגוי לעשות גם את שאר החלקים בתפילין. (לה) כל מה שמובא בהלכות הקודמות שפסול לכתבת התפילין, כגון עבד ואשה, פסול גם להכנת בתי התפילין.

יז. תפילין של ראש, אין עושין אותה של יד, ושל יד, עושין אותה של ראש ^ל **- לפי שאין מורידין מקדשה חמורה לקדשה קלה** ^ל. **וכן רצועה של תפילין של ראש, אין עושין אותה לתפילין של יד. במה דברים אמורים** ^ל **בשלבשן; אבל תפילין של ראש שלא לבשן אדם מעולם, אם רצה להחזירן ליד, מתיר. וכיצד הוא עושה** ^{מא} **טולה** [=מכסה אותה מ] **עליה עור עד שתעשה** [=כבית] **אחת, וקושרה על ידו.**

(לו) אדם שאין לו תפילין של יד אבל יש לו שתי תפילין של ראש אינו יכול להניח אחת מהן על היד במקום תפילין של יד. (לז) אולם, כדי להניח את התפילין של יד בראש

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

תפילין של יד אינו מברך על הנחת התפילין של ראש כלל, כי יוצא ידי חובה בברכה שברך על תפילין של יד. הסיבה לכך שמברכים ברכה אחת, למרות שמצוות תפילין של יד ושל ראש הם שתי מצוות נפרדות היא, מכיוון שהתוכן של שתיהן - זיכרון הקב"ה - משותף.

ו. מי שברך 'להניח תפילין' וקשר תפילין של יד - אסור לו לספר [=לדבר], ואפילו להשיב שלום לרבו, עד שניניו של ראש; ואם שח, הרי זו עברה^ט, וצריך לברך ברכה שנייה 'על מצות תפילין', ואחר כך מניח של ראש.

ט) כשמדבר בין תפילין של יד לתפילין של ראש, הוא מחייב את עצמו לומר עוד ברכה ללא צורך ועובר על איסור: "לא תשא את שם ה' אלוךך לשוא".

ז. תפילין - כל זמן [פסם] ששניחן, מברך עליהן, ואפילו חלץ ולבש מאה פעמים ביום. וכל המצות בלון, מברך עליהם קדם עשייתן; לפיכך, צריך לברך על התפילין של יד, אחר הנחה על הקבירה קדם קשירה; שקשירתן, היא עשייתן.

י) בהנחת תפילין צריך לברך רק לאחר הנחת התפילין על היד לפני הידוק הקשר, כדי שמעשה המצווה - קשירת התפילין - יהיה מיד לאחר אמירת הברכה.

ח. פשחולץ אדם תפלו להצניען בכלי^י, לא יניח של יד מלמטה ושל ראש מלמעלה^י; מפני שבשעה שהוא רוצה ללבוש, יפגע [יחל] בשל ראש תחלה, ונמצא ששניחנה [עובה] ומוציא של יד, לפי שאין לובשין של ראש קדם של יד^י, ואסור לו לאדם להניח מצוה, ולעבר ממנה למצוה אחרת^י - אלא מצוה שתבוא לידו של אדם בתחלה, בה הוא מתעסק. לפיכך, צריך להניח של יד למעלה, כדי שיפגע בה תחלה וילבש על הסדר.

יא) בתיק של התפילין. יב) מדובר על תיק צר שהתפילין נמצאים בתוכו אחד לפני השני. יג) כפי הסדר שכתוב בפסוק: "וקשרתם לאות על ידך", ואחר כך "והיו לטוטפות בין עיניך". יד) דרשו חז"ל מהפסוק "ושמרתם את המצות" (שמות יב, יז): כמו שצריך לשמר את המצות מחימוץ, כך צריך להיזהר לא להחמיץ מצוות, אלא כל מצוה שבאה לידי האדם - צריך לעשותה מיד.

ט. כלי שהכינו [יחדן] להניח בו תפילין, והניחן בו - נתקדש, ואסור להשתמש בו בדברי חל; הכינו ולא הניח בו, או שהניח בו [באופן] צראי ולא הכינו - לא נתקדש, והרי הוא חל כמות שהיה. ואסור

א) הקשר צריך להיות מונח בעורף מול הפנים ולא מתחת הראש.

ב. ושל יד - קושר אותה על שמאלו על הקבירה, והוא הפשר התפוח [=השריף] שבמפרק שבין פרק הקתף ובין פרק הזרוע; שנמצא פשהוא מדבק מפרקו לצלעיו, תהיה תפלה כנגד לבו, ונמצא מקום: "והיו הדברים האלה.. על לבבך".

ג. המניח תפילין של יד על פס ידו, או של ראש על מצחו^י - הרי זו דרך המינות [=הכופרים בתורה שבעל פה]; העושה תפלתו עגלה כאגוז, אין בה מצוה כלל. אטר [שטאל] - מניח תפילין בימינו, שהיא לו כשמאל; ואם היה שולט בשתי ידיו - מניח אותה בשמאלו, שהיא שמאל כל אדם. ומקום קשירת התפילין [על היד] ומקום הנחתן [על הראש], מפי השמועה למדום [במסורת משה רבינו ע"ה].

ב) אדם שמניח את התפילין על כף ידו. כיון שמפרש את המילים "וקשרתם לאות על ידך" - יד ממש, ולא כדברי חז"ל שהכוונה לחלק העליון של היד. ג) אדם שמפרש את המילים "והיו לטוטפות בין עיניך" כפשוטם, ומניח את התפילין בין העיניים ממש ולא כדברי חז"ל שיש להניחם במקום צמיחת השיער. ד) אלא התפילין צריכות להיות מרובעות, וגם הצדדים של החלק התחתון בתפילין צריכים להיעשות בצורה ישרה.

ד. תפילין של ראש, אינה מעפכת של יד, ושל יד, אינה מעפכת של ראש^י - מפני שהן שתי מצוות, זו לעצמה וזו לעצמה. וכיצד מברך עליהן? על של ראש מברך: 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו על מצות תפילין'; ועל של יד מברך: 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו להניח תפילין'.

ה) מי שאין לו אפשרות להניח תפילין של ראש אלא רק של יד, עליו להניח רק תפילין של יד - או להיפך, אין לו אפשרות להניח תפילין של יד אלא רק של ראש.

ה. כמה דברים אמורים? בשהניח אחת מהן; אבל אם הניח שתיהן - מברך ברכה אחת, והיא 'להניח תפילין', וקושר של יד תחלה, ואחר כך מניח של ראש. ובשהוא חולץ, חולץ של ראש תחלה, ואחר כך חולץ של יד.

ו) שמברך על הנחת תפילין של ראש "על מצוות תפילין". ז) לדוגמא, במקרה שאינו יכול להניח תפילין של יד, ומניח רק תפילין של ראש. ח) כשמניח תפילין של ראש לאחר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י"ב אדר - ספר אהבה - הלכות תפילין ומוזוה וס"ת קמה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

נמצאות עליו בלילה, יכול בטעות להירדם איתן. (כ) מפסוק זה לומדים, שאיסור הנחת תפילין בלילה הוא מצוות לא-תעשה, בהתאם לדברי חז"ל שכל מקום שכתוב בתורה "השמר" זו מצוות לא-תעשה.

יב. הִיָּה בָּא בְּדֶרֶךְ וּתְפִלִּין בְּרָאשׁוֹ, וְשָׁקְעָה עָלָיו הַחֲמָה^{כא} - מְנִיחַ יָדָיו עָלֶיהֶן^{כב} עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לְבִיתוֹ, וְחוֹלֵץ^{כג}. הִיָּה יוֹשֵׁב בְּבֵית הַמְדֻרָּשׁ וּתְפִלִּין בְּרָאשׁוֹ, וְקָדַשׁ עָלָיו הַיּוֹם [=נכנסה השבת] - מְנִיחַ יָדָיו עָלֶיהֶן עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְבִיתוֹ, וְחוֹלֵץ^{כד}; וְאִם יֵשׁ בֵּית סְמוּךְ לַחוּמָּה שֶׁמְשַׁתְּמְרִין בּוֹ, מְנִיחַן שָׁם^{כה}. וְאִם לֹא חָלַץ תְּפִלָּיו מִשְׁשָׁקְעָה הַחֲמָה מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִיָּה לוֹ מְקוֹם לְשִׁמְרָן, וְנִמְצָאוּ עָלָיו כְּדֵי לְשִׁמְרָן - מִתָּר.

(כא) ומצד ההלכה עליו להוריד אותן. (כב) כאשר אדם נשאר עם תפילין בזמן שאסור להיות איתן, צריך לכסות אותן כדי שהאנשים סביבו לא יראו אותו וילמדו ממנו. (כג) ולא יוריד את התפילין בדרך, מחשש שיפלו מידיו. (כד) מדובר במקרה שביית המדרש נמצא מחוץ לעיר במקום פרוץ, ולכן כדי שלא יינזקו התפילין מותר לחזור איתן לביתו כשהם עליו גם בשבת. (כה) אם בכניסה לעיר יש בית שמור, צריך להשאיר שם את התפילין ולא ללכת איתן עד ביתו.

יג. כָּל הַפְּטוּר מִקְרִיַּת שְׁמַע^{כו}, פְּטוּר מִן הַתְּפִלִּין. קָטָן שִׁידַע לְשִׁמּוֹר תְּפִלִּין^{כז} - אָבִיו לֹקֵחַ לוֹ תְּפִלִּין, כְּדֵי לְחַנְכוֹ בְּמִצְוֹת. חוֹלֵי מַעִים, וְכָל שְׂאִינוֹ יָכוֹל^{כח} לְשִׁמּוֹר אֶת נִקְבֵּיוֹ אֲלֵא בְּצַעַר - פְּטוּר מִן הַתְּפִלִּין^{כט}; וְכָל הַטְּמֵאִין^ל, בְּלֵן חֲזִיבִין בַּתְּפִלִּין בְּטַהוּרִין. מִצְטַעְרִין, וְכִי שְׂאִין דַּעְתּוֹ נְכוֹנָה וּמִיִּשְׁבֶּת עָלָיו - פְּטוּר מִן הַתְּפִלִּין; שֶׁהַמְּנִיחַ תְּפִלִּין, אֲסוּר לוֹ לְהַסִּית^{לא} דַּעְתּוֹ מִהֵן. כֹּהֲנִים בְּשַׁעַת הַעֲבוּדָה [בבית המקדש], וְהַלְוִיִּים בְּשַׁעַת שְׁאוּמְרִים שִׁיר עַל הַדּוֹקָן, וְיִשְׂרָאֵל בְּשַׁעַת מַעֲמָדָן^{לב} בְּמִקְדָּשׁ - פְּטוּרִים מִן הַתְּפִלָּה וּמִן הַתְּפִלִּין^{לג}.

(כו) לדוגמה נשים ועבדים. (כז) ולא יתנהג איתן בזלזול. (כח) מכיוון שבשביל להניח תפילין צריך להיות עם גוף נקי. (כט) כולל מצורעים שטומאתם חמורה. (ל) בין עזרת ישראל לעזרת כהנים בבית המקדש, היו שלוש מדרגות שעליהן היו עומדים הלויים ואומרים את ה'שיר של יום'.

לְתַלּוֹת אֶת הַתְּפִלִּין, בֵּין בְּרַצוּעָה בֵּין בַּתְּפִלָּה עֲצָמָה^{טו}; אָבִל תּוֹלָה הוּא אֶת הַפִּס שֶׁהַתְּפִלִּין מְנַחֵין בּוֹ.

(טו) אסור סתם כך להרים את התפילין על ידי החזקת הרצועה, כי זה זלזול בתפילין, אבל כשמניחים את התפילין על הראש מותר להרים על ידי החזקת הרצועה כי זו דרך הנחתן.

יד. זְמַן הַנְּחִית תְּפִלִּין - בַּיּוֹם, לֹא בַּלַּיְלָה, שְׁנֵאמַר: "וְשִׁמְרָתָם אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת" מִמֵּימִים יְמִימָה^{טז} - "חֻקָּה" זוּ הִיא מִצְוֹת תְּפִלִּין^{טז}. וְכֵן שְׁבֻתוֹת וַיָּמִים טוֹבִים, אֵינָן זְמַן תְּפִלִּין, שְׁנֵאמַר: "וְהָיוּ לָךְ לְאוֹת", וְשְׁבֻתוֹת וַיָּמִים טוֹבִים הֵן עֲצָמָן אוֹת^{יז}. וּמֵאִמָּתִי זְמַן הַנְּחִיתָן? מִשְׁיָרָאָה אֶת חֲבֵרוֹ בְּרוּחֹק אֲרָבַע אַמּוֹת וַיִּפְרְהוּ^{יח}, עַד שֶׁתִּשְׁקַע הַחֲמָה.

(טז) המילה 'חוקה' בפסוק הזה, מדברת על הפסוק הקודם בו כתוב על מצוות תפילין. (יז) שלוש אותות (סימני קשר) קבע הקב"ה ביו לבין ישראל, א. מילה. ב. שבת כמו שכתוב: את שבתותי תשמורו, כי אות היא ביני וביניכם (שמות לא, יג). ג. תפילין. גם יום-טוב נקרא אות מכיוון שיש בו איסור מלאכה ומצוות רבות, ויש שלומדים זאת מהפסוק "שבתותי תשמורו" - לשון רבים, שהכוונה היא גם לשבת וגם ליום-טוב. לכן אין מניחים תפילין בשבתות וימים טובים, כי השבת והיום-טוב הם 'אות'. (יח) הכוונה כאן היא לחבר שאינו פוגש לעיתים קרובות, כי חבר שפוגש לעיתים קרובות, ידע לזהות אותו גם ממרחק רב יותר.

יא. מִי שֶׁהֵנִיחַ תְּפִלִּין קֹדֶם שֶׁתִּשְׁקַע הַחֲמָה, וְחִשְׁבָּה וְהָן עָלָיו - אֶפְלוּ הָיוּ עָלָיו כָּל הַלַּיְלָה, מִתָּר; וְאֵין מוֹרִין דְּבַר זֶה בְּרַבִּים, אֲלֵא מְלַמְדִּין אֶת הַפֶּל, שֶׁלֹּא יִנְחִחוּ תְּפִלִּין עָלֵיהֶן, אֲלֵא יַחֲלִצוּ אוֹתָן מִשְׁשָׁקְעָה הַחֲמָה^ט. וְכָל הַמְּנִיחַ תְּפִלִּין לְכַתְּחָלָה אַחֵר שֶׁתִּשְׁקַע הַחֲמָה - עוֹבֵר בְּלֹאוֹ, שְׁנֵאמַר: "וְשִׁמְרָתָם אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָה, מִמֵּימִים יְמִימָה^ט".

(ט) כי למרות שאין איסור להישאר עם התפילין בלילה, יש להקפיד להורידן לפני שקיעת החמה, מכיוון שאסור להירדם עם תפילין, וחוששים שמא אדם שהתפילין

6. שמות-בא, יג, י. 7. שם, יג, ט. 8. שמות-בא, יג, י.

כדי לחנכו במצוות: בגדר חיוב הקטן - לקו"ש ח"י"ז ע' 234 והע'. להסיח דעתו מהן: בגדר דהיסח הדעת - לקו"ש ח"י"ד ע' 153.

קמו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י"ב אדר - ספר אהבה - הלכות תפילין ומוזוה וס"ת

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בכל יום בזמן הקרבת הקורבן. (לא) בזמן הקרבת הקורבנות בבית המקדש נכחו קבוצה מירשאל, שעמדו לראות את הקרבת קורבנות ציבור כשלושים של כל עם ישראל והם היו מכונים: 'אנשי המעמד'. (לב) מפני שהעוסק במצווה פטור מן המצווה, ולכן כל המשרתים בבית המקדש פטורים מתפילין.

יז. הָיָה לְבוּשׁ תְּפִלִּין, וְהָעֶרֶךְ לְבֵית הַפֶּסֶא - לֹא יֵנִיחַ תְּפִלִּין בַּחֲרִין [שככותל] הַסְּמוּכִין לְרִשּׁוֹת הָרָבִים מֵא וְיִפְנֶס, שְׁמָא יִטְלוּם עוֹבְרֵי דְרָכִים. פִּיעֵד יַעֲשֶׂה? אֶפְלוּ הָעֶרֶךְ לְהַשְׁתִּין מִיָּם, חוֹלֵץ תְּפִלּוֹ בְּרִחוּק אֶרְבַּע אַמּוֹת [מבית הכסא], וְגוֹלָל בְּבִגְדוֹ כְּמִין סֶפֶר תּוֹרָה, וְאוֹחֶזֶן בְּיָמֵינוּ כְּנֶגֶד לְבוּשׁ; וְיִזְהַר כְּדִי שְׁלֹא תֵצֵא רְצוּעָה מִתַּחַת יָדוֹ טַפַּח מִי, וְנִכְנָס וְעוֹשֶׂה צִרְכּוֹ. וְכַשִּׁינֵּא, מְרַחֵק אֶרְבַּע אַמּוֹת מִבֵּית הַפֶּסֶא, לְוֹבֶשֶׁן מִד.

(מא) בזמנם בית הכסא היה בשדה מחוץ לעיר, במקום בו עוברים אנשים. (מב) כדי שהתפילין לא יפלו בזמן שהותו בבית הכסא. (מג) מכיוון שגם רצועת התפילין קדושה. (מד) הלכה זו מתייחסת רק לבית הכסא הנמצא בשדה כשאין מקום לשמור את התפילין, אבל אם נמצא בביתו אסור להיכנס עם התפילין לבית הכסא.

יח. בְּמָה • דְּבָרִים

אֲמֹרִים מָה? בְּבֵית הַפֶּסֶא הַקְּבוּעַ, שְׁאִין נִיצוּצוֹת בִּידוֹ מִשּׁוֹם קִינוֹת הַנִּיצוּצוֹת וְהִכִּי כֹתֵב רַב אַחָא ז"ל. [מהגוף בלא ניצוצות] אֶפְלוּ בְּבֵית הַפֶּסֶא הַקְּבוּעַ, אֲלֵא בִישִׁיבָה; וְאִם הָיָה עֶפֶר תַּחוּתָּהּ [רף], אֶפְלוּ בְּעִמְדָּהּ מִט. הָיָה בְּמָקוֹם קָשָׁה - יַעֲמִד בְּמָקוֹם מְדֻרָּן [מקום עם שיפוע], כְּדִי שְׁלֹא יִנְתָּזוּ נִיצוּצוֹת עָלָיו.

- לֹא יִפְנֶס בְּהֵן כְּשֶׁהֵן גּוֹלָלִין מִט, אֲלֵא חוֹלֵץ אוֹתָן, וְנוֹתֵן לְחִבְרוֹ לְשִׁמְרָן. וְאִין מִי רִגְלִים פְּלִין [מהגוף בלא ניצוצות] אֶפְלוּ בְּבֵית הַפֶּסֶא הַקְּבוּעַ, אֲלֵא בִישִׁיבָה; וְאִם הָיָה עֶפֶר תַּחוּתָּהּ [רף], אֶפְלוּ בְּעִמְדָּהּ מִט. הָיָה בְּמָקוֹם קָשָׁה - יַעֲמִד בְּמָקוֹם מְדֻרָּן [מקום עם שיפוע], כְּדִי שְׁלֹא יִנְתָּזוּ נִיצוּצוֹת עָלָיו.

(מה) שיכול להיכנס לבית הכיסא עם התפילין בידו כדי להטיל מי רגלים. (מו) מכיוון שעושה שם את צרכיו בישיבה. (מז) לדוגמה, במקרה שנכנס אדם להטיל מי רגליים במקום שאינו מיועד לעשות צרכים בישיבה, ולכן מטיל מי רגליים בעמידה. (מח) מכיוון שניתנות עליו מהרצפה טיפות מי רגליים, וצריך לנקות אותם בידיו כיון שאסור לצאת מבית הכיסא עם טיפות מי רגלים עליו, ואסור לנקות את עצמו עם היד שמחזיקה את התפילין משום כבוד התפילין. (מט) כשמטיל את מי הרגליים למקום עם עפר רך, אז לא ניתנות עליו טיפות, אלא מי הרגליים נבלעים באדמה, ולכן יהיה מותר להטיל מי רגליים עם התפילין ביד כמו בית הכסא קבוע.

יך. חֵיב אָדָם לְמַשְׁמֵשׁ בְּתַפְלִיו כָּל זְמַן שֶׁהֵן עָלָיו, שְׁלֹא יִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהֵן אֶפְלוּ רִגַּע אֶחָד לֵג - שֶׁקִּדְשֶׁתָּן גְּדוּלָּה מְקֻדֶּשֶׁת הַצִּיץ [של הכהן הגדול]; שֶׁהַצִּיץ אֵין בּוֹ אֲלֵא שֵׁם אֶחָד לֵי, וְאֵלּוּ יֵשׁ בְּהֵן אֶחָד וְעֶשְׂרִים שֵׁם שֶׁל יוֹד ה"א בְּשֵׁל רֹאשׁ, וּבְמִוֶּתֶן בְּשֵׁל יָד.

(לג) וכן כדי לבדוק שהתפילין לא זזו בטעות מהמקום שלהם. (לד) על הציץ כתוב, "קודש לה".

השנת הראב"ד

השנת הראב"ד תפלין . . קבע א"א אינו כן אלא כל זמן שהן בידו לא יישן בהן כלל שמא יפלו מידו והכי איתא בגמרא בפרוש.

טו. תְּפִלִּין • צִרְכִּין

גוֹף נָקִי פְּאֻלִּישׁע [בעל] שִׁיזְהַר שְׁלֹא תֵצֵא מִמֶּנּוּ רִיחַ מִלְמָטָה כָּל זְמַן שֶׁהֵן עָלָיו. לְפִיכָךְ, אֲסוּר לִישֹׁן בְּהֵם שְׁנַת קָבַע וְלֹא שְׁנַת עֲרֵא, אֲלֵא אִם הֵנִיחַ עָלֵיהֶן סוּדָר [כיסה בכד], וְלֹא הִיתָה עִמּוֹ אִשָּׁה - יִישֹׁן בְּהֵן שְׁנַת עֲרֵאִילָה. פִּיעֵד הוּא עוֹשֶׂה לֵי? מִנִּיחַ רֹאשׁוֹ בֵּין בְּרָפִי, וְהוּא יוֹשֵׁב וְיִשְׁנָלִי.

(לה) כי בשינה קצרה לא חוששים שיתבזו התפילין. (לו) כיצד יישן אדם באופן שלא ירדם ויישן שינה חזקה. (לז) מכיוון ששינה כזו לא נוחה, אין חשש שיירדם חזק. ולמרות שבזמן הנמנום אדם לא חושב על התפילין, הדבר לא נחשב הסחת הדעת מהן, כי היסח הדעת האסור בתפילין הוא מחשבות חולין, ובשעת נמנום לא חושבים מאומה.

טז. הָיוּ תְּפִלּוֹ פְּרוּכִין בִּידוֹ לֵח - מִתָּר לִישֹׁן בְּהֵם אֶפְלוּ שְׁנַת קָבַע לֵט. (לח) אדם המחזיק בידיו את התפילין בצורה חזקה, לאחר שחלץ אותן. (לט) מכיוון שהתפילין כבר לא מונחות עליו ואינו צריך להקפיד על גוף נקי.

טז. הָיוּ תְּפִלּוֹ פְּרוּכִין בִּידוֹ לֵח - מִתָּר לִישֹׁן בְּהֵם אֶפְלוּ שְׁנַת קָבַע לֵט.

(לח) אדם המחזיק בידיו את התפילין בצורה חזקה, לאחר שחלץ אותן. (לט) מכיוון שהתפילין כבר לא מונחות עליו ואינו צריך להקפיד על גוף נקי.

וְאִינוֹ אוֹכֵל בְּהֵם אֲלֵא אֲכִילַת עֲרֵא; אֲכָל אִם נִכְנָס לְסַעֲוֶדַת קָבַע - חוֹלָצִין וּמִנִּיחֵן עַל שְׁלֶחֶנוֹ עַד שִׁטְל יָדָיו [במים אחרונים], וְאַחֵר כֵּף יְנִיחָם, וְיִכְרֹךְ עַל מְזוֹנוֹ וְהוּא לְבוּשׁ בְּהֵן.

הפניות לשיחות קודש

שקדושתן . . הציץ: דיוק הלשון ובענין קדושת התפילין - לקו"ש ח"ג ע' 61 הע' 42, ח"ד ע' 152 הע' 26.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י"ב אדר - ספר אהבה - הלכות תפילין ומוזוה וס"ת קמז

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וּמְקוֹם שְׁבָנִי אָדָם עוֹמְדִין עֲרֻמִּין, חוֹלֵץ תְּפִלּוֹתָי,
וְאֵין צָרִיף לֹאמַר שְׁאִינוּ מְנִיחַ.

(נז) בזמן התלמוד בבית המרחץ היו שלושה חדרים, באחד
היו מתקלחים, בשני מתלבשים ובשלישי נחים מהמרחץ
לאחר לבישת הבגדים. (נז) אינו מחויב להוריד את
התפילין. (נח) מכיוון שנאמר: "והיה מחניך קדוש"
(דברים כג, טו), וחז"ל למדו מכך שאסור להכניס כל דבר
קדוש למקום מלוכלך או מזהם.

כג. לֹא יִהְיֶה אָדָם בְּבֵית הַקְּבֻרוֹת וּתְפִלִּין
בְּרֹאשׁוֹ^ט, וְאֶפְלוּ בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שָׁל מֵת או שָׁל
קָבֵר; וְצָרִיף לַחֲלֹץ תְּפִלּוֹ, עַד שְׁיִרְחִיק אַרְבַּע
אַמּוֹת. וְלֹא יִלְבַּשׁ אָדָם תְּפִלִּין, עַד שְׁיִכְסֶּה עֲרוֹתוֹ
וְיִלְבַּשׁ בְּגָדָיו^י. הַנוֹשֵׂא מְשִׁי עַל רֹאשׁוֹ - חוֹלֵץ
תְּפִלִּין שָׁל רֹאשׁ, עַד שְׁיִסִּיר הַמְּשֻׁוֹסִי^כ; אֶפְלוּ
מִטְּפַחַת, אָסוּר לְהִנִּיחַ עַל הָרֹאשׁ שְׁיֵשׁ בּוֹ תְּפִלִּין,
אֲבָל צוֹנֵף הוּא מְצַנְפָתוֹ [=כוכב] עַל תְּפִלּוֹ^{כב}.

(נט) מכיוון שאדם הנכנס לבוש בתפילין לבית קברות, נראה
כלועג למתים שאינם יכולים לקיים מצוות. (ס) מכיוון
שאסור לעמוד לפני ה' ללא בגדים, שנאמר "ולא יראה בך
ערות דבר ושב מאחרריך" (דברים כג, טו), וצורת האות ש"ן
שיש על תפילין של ראש, יש בה קדושת שם ה'.
(סא) משום שאין זה מכבוד התפילין, שהיה על ראשו משהו
נוסף כשהן מונחת על ראשו. (סב) הכובע שעל הראש לא
נחשב כמשא אלא כלבוש ולכן מותר לאדם ללבוש כובע
כשהתפילין עליו, כמו הכהן הגדול שלבש מצנפת וצין
כשהיו עליו תפילין.

כד. בֵּית שְׁיֵשׁ בּוֹ תְּפִלִּין או סֵפֶר תּוֹרָה - אָסוּר
לְשַׁמֵּשׁ בּוֹ מִטָּתוֹ, עַד שְׁיִוצִיאוֹ [לחדר אחר], או יְנִיחוֹ
בְּכָלִי וְיִנִּיחַ הַפְּלִי בְּכָלִי אַחֵר שְׁאִינוּ פִּלְגִין [כלי המיועד
להן]; אֲבָל אִם הָיָה הַפְּלִי הַשְּׁנִי מְזֻמָּן לָהֶן - אֶפְלוּ
עֲשָׂרָה בָּלִים, בְּכָלִי אֶחָד הֵן חֲשׂוּבִין. וְאִם הִנִּיחוֹ
כָּלִי בְּתוֹךְ כָּלִי, מִתֵּר לְהִנִּיחוֹ תַּחַת מְרֹאשׁוֹתָיו בֵּין
כֵּר לְכֶסֶת^{סג} שְׁלֹא בְּגֵד רֹאשׁוֹ, כְּדִי לְשַׁמְרָן^{סד}, וְאֶפְלוּ
אֶשְׁתּוֹ עִמּוֹ בַּמִּטָּה.

(סג) 'כר' ו'כסת' אלו כריות שמניחים מתחת לראש, ו'כסת'
יותר גדול מ'כר'. (סד) מגנבים, או מעכברים.

כה. קִדְשַׁת תְּפִלִּין, קִדְשָׁה גְּדוּלָּה הִיא; שָׁפֵל זְמַן
שֶׁתְּפִלִּין עַל רֹאשׁוֹ שָׁל אָדָם, וְעַל זְרוֹעוֹ - הוּא עָנּוּ
וְיָרָא, וְאִינוּ נִמְשָׁךְ בְּשֻׁחוֹק [ליצינות] וּבְשִׁיחָה בְּטִלְהָ,

השנת הראב"ד

היה . . . ונכנס א"א לא ידעתי
בלילה למה ואולי לשמירת עצמו
כדאמר רבי יוחנן הואיל ושרו רבנן
לינטרן וחיי ראשי אין זה נכון דרבי
יוחנן ביום אמר שראוי ללבשן
אבל בלילה יכניס אותם לשמירה
כבת רב חסדא דמנחא ידא ארישא
דרבא כי היכי דלא נבעית.

יט. הִיָּה • לְבוּשׁ
תְּפִלִּין וְהַצָּרֵף לְבִית
הַפֶּסֶא לַעַת עֶרֶב, וְלֹא
נִשְׂאֵר מִן הַיּוֹם כְּדִי
לְלַבֵּשׁ אַחֵר שְׁיֵצֵא - לֹא
יִכְנֹס בָּהֶן גְּלוּלִים

בְּבִגְדוֹ, וְאֶפְלוּ לְהִשְׁתִּין מִיָּם בְּבֵית הַפֶּסֶא הַקְּבוּעִי.
אֵלֹא פִּיצֵד יַעֲשֶׂה? חוֹלֵץ וּמִנִּיחוֹ בְּכָלִין [נרתק המיוחד
להן] אִם הָיָה בּוֹ טְפַח^ט, או בְּכָלִי שְׁאִינוּ פִּלְגִין אָף
עַל פִּי שְׁאִין בּוֹ טְפַח^כ, וְאוֹחֲזֵי הַפְּלִי בִידוֹ, וְנִכְנָס.
וְכֵן אִם הַצָּרֵף פִּלְגָּה^י - מְנִיחוֹ בְּכָלִי, וְאוֹחֲזֵי הַפְּלִי
בִידוֹ, וְנִכְנָס.

(ג) למרות שבבית הכיסא קבוע אין חשש שיתלכלך ממי
הרגליים, לא יכנס עם התפילין, מכיוון שאינו יכול להניח
אותם כשיצא. (נא) כאשר יש בחלל התיק יותר מטפח
כשהתפילין בתוכו, התיק נחשב כחציצה בין התפילין לבית
הכיסא. (נב) אם הכניס את התפילין לתיק שלא מיוחד
עבורו, התיק נחשב כחציצה גם אם אין בחלל שלו טפח,
מכיוון שאינו בטל לתפילין. (נג) וחושש לעזוב את
התפילין שמא ייגנבו.

כ. שִׁכַּח וְנִכְנַס לְבֵית הַפֶּסֶא וְהוּא לְבוּשׁ תְּפִלִּין^{יד}
- מְנִיחַ יָדוֹ עָלֶיהֶן עַד שְׁיִגְמְרוּ עֲמוּד [קילוח] רֹאשׁוֹ,
וְיִוצֵא וְחוֹלֵץ, אַחֵר כֶּף נִכְנָס וְעוֹשֶׂה כָּל צָרָכָיו;
שְׁאֵם נִפְסִיק בְּעֲמוּד רֹאשׁוֹ, בֵּין בְּגְדוּלִים בֵּין
בְּקֻטָּנִים - יָבוֹא לְיָדֵי חֲלָאִים שְׁיֵשׁ בָּהֶן סִפְנָה
גְּדוּלָּה.

(נד) מונחות על ראשו ועל ידו ולא שאוחז בהן בידו, או
שנמצא בבית הכיסא שבביתו שאסור להיכנס אליו עם
תפילין אפילו בידו.

כא. שִׁכַּח וְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ בְּתְּפִלִּין - הָרִי זֶה לֹא
יֵאָחֵז לֹא בְּרִצְעָה וְלֹא בְּקִצְעָה [בית התפילין], עַד שְׁיִטֵּל
יָדָיו; וְיִטְלֵם, מִפְּנֵי שְׁהִידִים עֲסָקְנוֹתָיָה.

(נה) ושמא נגעו במקום הטינופת, ואסור לגעת עימם
בתפילין.

כב. הַנִּכְנָס לְמִרְחָץ - מְקוֹם שְׁבָנִי אָדָם עוֹמְדִין
לְבוּשִׁין^{טז}, מִתֵּר לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין; וּמְקוֹם שְׁבָנִי אָדָם
עוֹמְדִין שָׁם מְקַצֵּת עֲרֻמִּין וּמְקַצֵּת לְבוּשִׁין, אִינוּ
חוֹלֵץ תְּפִלּוֹתָיו וְאִינוּ מְנִיחַ שָׁם תְּפִלִּין לְכַתְּחָלָה;

הפניות לשיחות קודש

הלכה כה: פעולת התפילין על האדם היא לא עצם מציאות המצוה אלא קדושת המצוה - לקו"ש חכ"ט ע' 65.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְאֵינוּ מְהִירָהּ מִחֻשְׁבוֹת רְעוּת, אֲלֵא מִפְּנֵה לְבוֹ
לְדַבְּרֵי הָאֱמֶת וְהַצֶּדֶק. לְפִיכָּה, צָרִיךְ אָדָם לְהִשְׁתַּדֵּל
לְהִיטֵן עָלָיו כָּל הַיּוֹם^{סה} - שְׁמֻצּוֹתָ, כִּן הִיא. אָמְרוּ
עָלָיו עַל רַב, תִּלְמִיד רַבְּנוּ הַקָּדוֹשׁ, שֶׁכָּל יָמָיו לֹא
רָאוּהוּ שֶׁהָלַךְ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּלֹא תוֹרָה, אוּ בְּלֹא
צִיצִית, אוּ בְּלֹא תַּפְּלִין.

(סה) עד זמן הגאונים היו גדולי ישראל ותלמידי הישיבות יושבים עם תפילין כל היום, עד לאחר הפרשה השנייה בקריאת שמע של ערבית. אך מכיוון שצריך גוף נקי כדי להיות עם תפילין ואסור לאדם להסיח את הדעת מהתפילין כל זמן שהם עליו, נהגו היום להניח תפילין רק בזמן תפילת שחרית.

כו. אָף עַל פִּי שְׁמֻצּוֹתָן לְלַבֵּשׁן כָּל הַיּוֹם - בְּשֻׁעַת
תַּפְּלָה, יוֹתֵר מִן הַכָּל; אָמְרוּ חֲכָמִים: 'כָּל הַקּוֹרֵא
קְרִית שְׁמַע בְּלֹא תַּפְּלִין, בְּאֵלּוֹ מַעֲיֵד עֲדוּת שֶׁקָּרַ
בַּעֲצָמוֹ'^{סו}. וְכָל שְׂאִינוּ מִנִּיחַ תַּפְּלִין, עוֹבֵר בְּשֻׁמוֹנָה
עֲשֵׂה - שֶׁהָרִי אַרְבַּע הַפְּרָשִׁיּוֹת צוּהָ עַל תַּפְּלִין שֶׁל
רֹאשׁ, וְעַל תַּפְּלִין שֶׁל יָדַי. וְכָל הַרְגִּיל בַּתַּפְּלִין -
מֵאַרְיֵף יָמִים, שְׁנָאֲמָר: "אֲדֹנִי עֲלִיהֶם - יַחֲיוּ"^{סז}.

(סו) כשהוא קורא את הפסוק "וקשרתם לאות על ירך והיו לטוטפות בין עיניך" בלי תפילין, נראה כמשקר, שאומר משהו ולא מקיים זאת. (סז) כלומר, אותם אנשים שמניחים תפילין שיש עליהם שם השם - יחיו.

~ יום שני י"ג אדר ~

פֶּרֶק ה

דיני כתיבת מזוזה, היכן חייבים לשים מזוזה ומתי צריך לבדוק אותה.

א. פִּיצֵד כּוֹתְבִין אֶת הַמְּזוּזָה? כּוֹתֵב שְׁתֵּי
הַפְּרָשִׁיּוֹת "שְׁמַע"¹¹ וְ"וְהָיָה אִם שְׁמַע"¹² עַל דֶּף
[עמוד] אֶחָד, בִּירְעָה אַחַת; וְעוֹשֶׂה לָּהּ רוּחַ מְלֻמְעָלָה
וְרוּחַ מְלֻמְטָה, כְּמוֹ חֲצִי צִפְרֶן^א. וְאִם כְּתֹבָה בְּשָׁנִים
בְּשִׁלְשָׁה דְּפִין, כְּשֶׁרָה - וּבִלְבָד שְׁלֹשׁ יַעֲשֶׂנָה כְּזָב
[=כתובה רחב למעלה וקצר למטה], או כְּמוֹ עֲגוּל [=כתובה בצורת עיגול], או כְּקֶבֶה [=-כאהל, קצר למעלה ורחב למטה]; וְאִם עֲשֶׂה

(א) חצי ציפורן — זה גודל המקום שצריך בשביל לתפוס את דפי הספר כדי שלא ייסגר, וצריך להשאיר מקום ריק מעל הכתב ומתחת לכתב. בנוסף, מצד ימין של הכתב צריך להשאיר מקום ריק בגודל בו ניתן להקיף את מזוזה, ומצד שמאל לא צריך להשאיר כלל, אלא רק שיהיו האותיות בסוף השורה מוקפות בקלף. (ב) שכתב את פרשת "והיה אם שמוע" לפני פרשת "שמע" — שלא כפי הסדר שלהן בתורה. (ג) הטעם שאסור לעשות מזוזה מספר תורה ותפילין שבלו, לפי שקדושתן גדולה מקדושת מזוזה, ואין מורידים מקדושה גדולה לקדושה קלה. (ד) החלקים הריקים בקלף מתחת לשורות או מעל השורות. הטעם שאסור, כי קדושתן גדולה בדיוק כמו החלק בספר התורה שנכתבו בו הפסוקים.

ב. וּמִצְוָה לַעֲשׂוֹת הָרוּחַ שְׁפִין פְּרָשֶׁת "שְׁמַע" לְ"וְהָיָה אִם שְׁמַע", פְּרָשָׁה סְתוּמָּה^ה; וְאִם עֲשֵׂה אוֹתָהּ פְּתוּחָהּ, כְּשֶׁרָה, לְפִי שְׂאִינָה סְמוּכָה לָּהּ מִן הַתּוֹרָה. וְצָרִיךְ לְהַזְהִיר בַּתְּגִין^ו שְׁבָה; וְאֵלּוֹ הֵן הַתְּגִין שְׁעוֹשִׁין בְּמִזְוָה:

(ה) שיגמור את הפרשה הראשונה בסוף השורה, וישאיר בתחילת השורה הבאה רווח כשיעור תשע אותיות, ומתחיל לכתוב את הפרשה השנייה באמצע השורה. ואם לא גמר את הראשונה בסוף השורה, ישאיר את סוף השורה ריקה, ומעט רווח בתחילת השורה השניה ויתחיל לכתוב את הפרשה השניה באמצע השורה. (ו) שסיים לכתוב את הפרשה הראשונה באמצע השורה, והשאיר באותה שורה רווח פנוי כשיעור תשע אותיות, ומיד התחיל לכתוב את הפרשה השנייה בתחילת השורה הבאה. (ז) שפרשת "שמע" ופרשת "והיה אם שמוע" אינם סמוכות זה לזה בתורה. ורק בפרשות שסמוכות אחת לשניה צריך להקפיד על פרשה פתוחה או סתומה. (ח) צורת זין קטנה שעושים על חלק מהאותיות.

ג. פְּרָשָׁה רִאשׁוֹנָה - יֵשׁ בָּהּ שְׁבַע אוֹתִיּוֹת, עַל כָּל אוֹת וְאוֹת מִהֵן שְׁלֹשָׁה זִינִין^ט; וְאֵלּוֹ הֵן: שִׁי"ן וְעִי"ן שֶׁל "שְׁמַע", וְנו"ן דְּ"נִפְשָׁךְ", וּשְׁנֵי זִי"נִין שֶׁל

9. ברכות, יד, ב. 10. ישעיהו, לח, טז. 11. דברים ואתחנן, ו, ד-ט. 12. דברים עקב, יא, ג-כא.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"ג אדר - ספר אהבה - הלכות תפילין ומוזוה וס"ת קמט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וּבְשִׁכְבְּךָ, בֵּין, וְהָיָה, מִצְוָה, בְּכָל, יוֹרֵה, עֶשֶׂב, פֶּן, וְהִשְׁתַּחֲוִיתָם, הַשָּׁמַיִם, וְאִבְדֶּתֶם, וְשִׁמְתֶם, אֹתָם, אִתָּם, בְּדֶרֶךְ, וּבְשַׁעֲרֶיךָ, אֲשֶׁר, עַל הָאָרֶץ.

(טו) אך צריך להשאיר קצת רווח בסוף השורה, כדי שתהיה בצורת פרשה סתומה.

ו. כְּשׁוֹפְלִין אוֹתָהּ, גּוֹלְלִין אוֹתָהּ מִסּוֹף הַשִּׁיטָה לְתַחֲלָתָהּ, עַד שֶׁתִּמְצָא כְּשִׁיפְתָּח הַקּוֹרָא לְקִרְוֹת, יִקְרָא מֵרָאשׁ הַשִּׁיטָה לְסוֹפָהּ. וְאַחֵר שֶׁגּוֹלְלָהּ, מְכַנִּיסָהּ בְּשׁוֹפְפֶת שֶׁל קֶנֶה^{טז} או שֶׁל עֵץ או שֶׁל כָּל דָּבָר, וּמַחֲבֵר אוֹתָהּ אֶל מְזוֹזַת הַפֶּתַח בְּמִסְמָר, או חוֹפֵר בְּמְזוֹזַת הַפֶּתַח וּמְכַנִּיס בָּהּ הַמְּזוֹזָה.

(טז) קנה סוף שגדל על שפת הנחר שהוא חלול בפנים.

ז. וְקִדְּם שִׁיקְבַּעֲנָה בְּמְזוֹזַת הַפֶּתַח, מִבְּרֶךְ תַּחֲלָה: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְקַבֵּעַ מְזוֹזָה'; וְאִינוּ מִבְּרֶךְ בְּשַׁעַת כְּתִיבָתָהּ, שֶׁקְבִיעָתָהּ הִיא הַמִּצְוָה י".

(יז) כל מצווה שאחרי הכנתה יש עוד מה לעשות כדי לגמור את המצווה, במרכים רק כאשר גומרים את מעשה המצווה.

ח. תְּלִיָה בְּמִקְלָל [העומד ליד המזווה] - פְּסוּלָה י", שֶׁאֵין זֶה קְבִיעָה. הַנִּיחָה [בְּקִיר] אַחֲרֵי הַדָּלָתָהּ, לֹא עֲשֵׂה כְּלוּם. חֹפֵר בְּמְזוֹזַת הַפֶּתַח, וְהַכְנִיס הַמְּזוֹזָה כְּמוֹ נֶגֶר [=קורה], וְהוּא כְּבָרִיחַ הַקֶּרְשִׁים [במשכן] בְּטַבָּעוֹת - [=שהשחיל אותה במאונך כמו מסמר] פְּסוּלָה. הַעֲמִיק לָהּ טַפַּח [=חפר בעומק טפח וקבעה], פְּסוּלָה י". חֲתַךְ קֶנֶה וְהַכְנִיס בּוֹ מְזוֹזָה, וְאַחֵר כֶּף חֹפֵר הַקֶּנֶה אֶל קָנִים אֲחֵרִים, וְהַעֲמִיד מִן הַכָּל מְזוֹזַת הַפֶּתַח - פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁקִּדְּמָה קְבִיעַת הַמְּזוֹזָה לְעִשְׂתֵּי מְזוֹזַת הַפֶּתַח כ".

(יח) כי לא קובע את המזווה בפתח הבית, ולא קיים "על מזוזות ביתך". (יט) מכיוון שהיא לא נמצאת על המשקוף אלא בתוכו. (כ) וישנו כלל הלכתי "תעשה ולא מן העשוי" - שעשיית מצווה נחשבת רק אם עשו אותה לאחר שהתחייבו בה, ובמידה והקלף כבר היה קבוע ומסביבו נבנתה מזוזת הדלת - אין זה נחשב לקביעת מזווה.

ט. מְזוֹזַת הַיַּחֲדִיד, נִבְדָּקָת פְּעָמִים בְּשָׁבֻעַ [-שבע שנים], וּמְזוֹזַת רַבִּים כ", פְּעָמִים בְּיוֹבֵל [-חמישים שנה] כב - שָׁמָּה נִקְרָעָה כ" מִמֶּנָּה אוֹת אוֹ נִמְחָקָה; מִפְּנֵי שֶׁהִיא קְבוּעָה בַּפֶּתָלִים, מְרֻקָּת.

"מְזוֹזוֹת", וּשְׁנֵי טִי"תִין שֶׁל [לְטַטְפֶּת]. וּפְרָשָׁה שְׁנִיָּה - יֵשׁ בָּהּ שֵׁשׁ אוֹתִיּוֹת, עַל כָּל אַחַת מֵהֶן שְׁלֹשָׁה זִי"גִין; וְאֵלּוּ הֵן: גִּימ"ל שֶׁל "דִּגְגָּה", וּשְׁנֵי זִי"גִין שֶׁל "מְזוֹזוֹת", וּשְׁנֵי טִי"תִין שֶׁל "לְטַטְפֶּת", וְצַדִּי שֶׁל "הָאָרֶץ". וְאִם לֹא עֲשֵׂה תִגִּין, אוֹ שֶׁהוֹסִיף בָּהֶן, אוֹ גָּרַע מֵהֶן - לֹא פָּסֹל. וְאִם כְּתִבָּה שְׁלֹא בְּשִׁטּוֹט [קרים ישרים על הקלף לישור הכתב], או שֶׁלֹּא דִקְדָּק בְּמֵלֵא וְחֹסֶר, אוֹ שֶׁהוֹסִיף בָּהּ מִבְּפָנִים אֲפִלּוּ אוֹת אַחַת - הֲרִי זֶה פְּסוּלָה.

(ט) על שבע האותיות "שעטנ"ז ג"ץ" צריכים לכתוב שלושה תגים. באותיות מתוכן שהן בעלות שני ראשים או יותר (כגון אות ש או ע), צריך לעשות את התגים על הראש השמאלי. צורת שלושת התגים היא: אחד לכיוון ימין, אחד לכיוון שמאל, ואחד באמצע קצת יותר גבוה.

ד. מְנַהֵג פְּשׁוּט, שְׁכוֹתֵבִין עַל הַמְּזוֹזָה מִבְּחוּץ, כְּנֶגֶד הָרוּחַ שֶׁבִּין פְּרָשָׁה לְפְרָשָׁה, שְׁדִי'; וְאֵין בָּזָה הַפֶּסֶד, לְפִי שֶׁהוּא מִבְּחוּץ. אֲבָל אֵלּוּ שְׁכוֹתֵבִין בָּהּ מִבְּפָנִים שְׁמוֹת הַמִּלָּאכִים, אוֹ שְׁמוֹת קְדוּשִׁים י", או פְּסוּק, או חוֹתְמוֹת [-צורות שונות] - הֲרִי הֵן בְּכָלֵל מִי שֶׁאֵין לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא; שְׁאֵלּוּ הַטְּפָשִׁים, לֹא דִי לֵהֶן שֶׁבִטְלוּ הַמִּצְוָה, אֲלֹא שֶׁעוֹשִׂין מִצְוָה גְּדוּלָה כ", שֶׁהִיא יַחֲדִיד שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאַהֲבָתוֹ וְעִבּוּדָתוֹ, כְּאֵלּוּ הוּא קָמִיעַ י" לַהֲנִית עֲצָמָן י", כְּמוֹ שֶׁעֲלָה עַל לֶבָם הַסֶּכֶל שֶׁנָּה דָּבָר הַמִּהְנֶה בְּהִבְלִי הָעוֹלָם.

(י) כותבים דווקא את השם הזה במזווה, מכיוון שהוא ראשי תיבות "שומר דת ישראל". (יא) שמות ה'. (יב) מצוות מזווה. (יג) פתק המיועד לסגולה. (יד) לשמירת גופם ובינם, ולפיכך הם מוסיפים בה שמות של מלאכים לסגולה. ולמרות שיש במזווה סגולה לשמירה ועוד, רוצה הרמב"ם ללמדנו שעיקר הכוונה במצוות מזווה אינה שמירה על הבית אלא קיום מצוות ה', והשמירה כבר תבוא מאליה.

ה. וּמִצְוָה לְכַתֵּב "עַל הָאָרֶץ" בְּשִׁיטָה [-שורה] אַחֲרֹנָה, בֵּין בְּרָאשׁ הַשִּׁיטָה בֵּין בְּאַמְצַע שִׁיטָה טו; וְנִהְיֶה כָּל הַסּוֹפְרִים לְכַתֵּב אוֹתָהּ [-את המזווה] בְּשִׁטָּתִים וְעֲשָׂרִים שִׁטּוֹת, וְ"עַל הָאָרֶץ" בְּרָאשׁ שִׁיטָה אַחֲרֹנָה. וְאֵלּוּ הֵן הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבְּרָאשׁ כָּל שִׁיטָה וְשִׁיטָה, עַל הַסֵּדֶר: שְׁמַע, ה', הַדְּבָרִים, לְבָנִיָּה,

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כא) כמו המזוזות שבשערי העיר ובשערי השכונות.
 כב) כל דבר שהוא באחריות הציבור, מקלים בו כדי שלא יתעצלו לעשות זאת. כג) זו הסיבה שצריך לבדוק את המזוזות.

י. הכל חיבין במזוזה, אפלו נשים ועבדים;
 ומחנכין את הקטנים לעשות מזוזה לבתיהם.
 השוכר בית בחוצה לארץ, והדר בפונדק [מלח] בארץ
 ישראל - פטור מן המזוזה שלשים יום;
 השוכר בית בארץ ישראל, חיב במזוזה מיד.

כד) כל מצוה שהאישה חייבת, גם עבדים גויים חייבים.
 כה) לדוגמה, יתומים קטנים שירשו דירה מאביהם, האפטרופוס מחנך אותם לשים בה מזוזה. כו) מצוות מזוזה היא חיוב על מי שגר בדירה, ועד שלשים יום נקרא רק דירת עראי ולאחר שלשים יום כבר נקרא דירת קבע ולכן יהיה חייב במזוזה. כז) הסיבה שהשוכר בית בארץ ישראל חייב לקבוע מזוזה מיד היא כדי להרבות ב"יישוב ארץ ישראל". נפסק להלכה שאחרי קביעת המזוזות, אסור להוריד אותם גם כשהשוכר עוזב את הבית. והיות בזמנם הייתה טריחה גדולה להשיג מזוזות, השוכר בבית בארץ ישראל לא ימהר לעזוב את הבית, כי אז יפסיד את המזוזות שיצטרך להשאיר בבית. בנוסף, גם אם הוא יעזוב את הבית, המשכיר יוכל למצוא בקלות שוכר חדש לבית, בגלל שבבית זה כבר מותקנות מזוזות. יוצא שבזכות התקנה לקבוע מזוזה מיד בכניסה לבית בארץ ישראל, יישארו הבתים בארץ ישראל מאוכלסים.

יא. המשפיר בית לחברו - על השוכר להביא מזוזה ולקבוע אותה, אפלו היה נותן שקר על קביעתה;
 מפני שהמזוזה חובת הדר היא, ואינה חובת הבית. וכשהוא יוצא, לא יטלנה בידו ויצאל; ואם היה הבית לגוי, הרי זה נוטלה בפשיצא לא.

כח) השוכר אינו יכול לחייב את המשכיר לשים מזוזה, גם אם ישלם לו על כך. כט) בתורה נאמר "ביתך" ודרשו חז"ל "דרך ביאתך", מי שנכנס ויוצא מהדירה כל הזמן, שזה הדייר, הוא חייב לשים את המזוזה. ל) מכיוון, שכאשר מורידים את המזוזה מגיעים מזיקים לבית, ובמעשה זה הוא כאילו מזיק לבית. לא) כי חוששים שהגוי יזלזל במזוזה.

פרק ו

מקומות החייבים במזוזה, ומעלת מצוות מזוזה.

א. עשרה • תנאין יש

בבית, ואחר כך יתחייב הדר בו לעשות לו מזוזה, ואם חסר תנאי אחד מהן, פטור מן המזוזה; ואלו הן:

חשנת הראב"ד

עשרה... דלתות א"א שיהיו לו דלתות לא נאמר אלא משום היכר ציר ובשער שבין שני בתים שיש לשניהם יציאה מכאן ומכאן ואין ניכרת ביאתה לשער האמצעי אלא בהיכר ציר שבו ולפיכך אמר לו קבע דשי ברישא.

שיהיה בו ארבע אמות על ארבע אמות או יתר, ושיהיה לו שתי מזוזות [עמודים משני צידי הפתח], ויהיה לו משקוף, ויהיה לו [לבית] תקרה, ויהיו לו דלתות, ויהיה גבה השער עשרה טפחים או יתר, ויהיה בית חל [שאינו מיועד לענייני קדושה], ויהיה עשוי לדירת אדם, ועשוי לדירת פבור [ולא למרחץ וכדומה], ועשוי לדירת קבע.

א) באורך וברוחב. ב) למעט מחסנים, שאינם מיועדים למגורי אדם. ג) למעט סוכה בחג סוכות, שאינה עשויה לדירת קבע. כל עשרת התנאים האלו יתבארו בהלכות הבאות.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ויהיו לו דלתות".

אבל הראב"ד ועוד ראשונים סברו שגם פתח שאין בו דלת חייב במזוזה.

ויש לומר שיסוד מחלוקתם היא בגדר הדלת. לדעת הרמב"ם דלת היא חלק מהשער שענינו פתיחה – כניסה ויציאה ולכן חיוב המזוזה יהיה רק בשער כזה שהוא מקום הכניסה והיציאה מהבית באופן הרגיל והמושלם היינו כשיש בו דלת, כיון שפתיחת הדלת גורמת את אפשרות הכניסה לבית.

אבל הראב"ד סבר שדלת היא ענין בפני עצמו – סגירה וסתימת חלל בכותל הבית וסתימת החלל אינו קשור בהכרח לכניסה ויציאת הבית ולכן גם אם אין דלת חייב במזוזה.

לקו"ש חלק ט"ז עמוד 446

מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

ב. בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות, פטור מן המזוזה; ואם יש בו כדי לרבע ארבע אמות על ארבע אמות בשהיה, אף על פי שהוא עגל, או בעל חמש זויות, ואין צריך לומר, שאם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"ג אדר - ספר אהבה - הלכות תפילין ומוזוה וס"ת קנא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

דְּרִין בּוֹטִי, חֵיב בְּמִזְוָה; וְכֵן בֵּית הַפְּנִסָּת שֶׁל כְּרִפִּין, אִם הָיָה בּוֹ בֵּית דִּירָה [לשְׁמֵשׁ בֵּית הַכִּנְסָת]. כָּל הַשְּׁעָרִים שֶׁהָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, לֹא הָיָה לָהֶן מְזוּזוֹת - חוּץ מִשְׁעַר נִיקְנוּרִי, וְשֶׁלִּפְנֵים מִמֶּנּוּ [=השערים של עזרת ישראל ושל עזרת כהנים], וְשֶׁל לִשְׁפַת פְּלִהֲדִרְיִן; מִפְּנֵי שֶׁהַלְשָׁפָה הַזֹּאת, הָיְתָה בֵּית דִּירָה לִכְהֵן גְּדוֹל בְּשִׁבְעַת יָמֵי הַהִפְּרָשָׁה.^א

(יב) הרחבה שבית המקדש היה בנוי בתוכה. (יג) כל החדרים בבית המקדש מכונים 'לשכות'. (יד) חצרות המקדש, והן: עזרת נשים ועזרת ישראל. (טו) בתורה כתוב: "מזוזות ביתך". למדו מכך חז"ל, שדווקא בית חול חייב במזוזה, ולא בית שמשמש רק לקדושה. (טז) כשהיו מגיעים הרבה אורחים לכפר עם מעט תושבים, ולא הייתה אפשרות לתושבים לארח את כולם, האורחים היו נשארים לישון בבית הכנסת. אבל בערים גדולות שבהם יש קהילה גדולה, הקהילה הייתה בונה מבנה מיוחד לאורחים, והאורחים לא היו צריכים לישון בבית הכנסת. (יז) מכיוון שגם הם מוגדרים כמקום קדוש שפטור ממזוזה. (יח) שער ניקנור הוא השער המערבי של עזרת נשים שמחבר לעזרת ישראל. (יט) 'פלהדרין' - חכמי המלך ויועציו (בשפה יוונית), והוא חדר הכהן הגדול. (כ) שבעה ימים לפני יום הכיפורים הכהן הגדול היה שוהה בלשכה זו, ומכיוון שהיה משתמש בה לצרכיו האישיים בימים אלו היא הייתה חייבת במזוזה. בעקבות זאת גם שער ניקנור, אליו הייתה פתוחה הלשכה הזו, היה חייב במזוזה, כי כל פתח שפתוח לחדר שחייב במזוזה גם הוא חייב במזוזה.

ז. בֵּית הַתֵּבֶן^ב, בֵּית הַבֶּקֶר, בֵּית הָעֵצִים, בֵּית הָאוֹצְרוֹת [-מחסן] - פְּטוּרִין מִן הַמְּזוּזָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "בֵּיתךָ" - בֵּיתךָ הַמֵּיחָד לְךָ^ג, פָּרֹט לֹאֵלוּ וְכִיִּיצָא בָּהֶן. לְפִיכָךְ, רִפְתָּ בֶּקֶר שֶׁהַנָּשִׁים יוֹשְׁבוֹת בָּהֶן^ד וּמִתְקַשְּׁטוֹת בָּהֶן - חֵיב בְּמִזְוָה, שֶׁהָרִי יֵשׁ בָּהֶן יָחִיד לְדִירַת אָדָם. בֵּית • שְׁעָרֵי^ה, אֲכַסְדֶּרֶה, וּמִרְפֶּסֶת^ו, וְהַגְּנָה (וְשְׁעַר הַגְּנָה), וְהַדִּיר - פְּטוּרִין מִן הַמְּזוּזָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן עֲשׂוּיִין לְדִירָה; וְאִם הָיוּ בָתִּים הַחֵיבִין בְּמִזְוָה פְּתוּחִין לְמִקְדָּמוֹת אֵלָיו, חֵיבִין גַּם הֵם בְּמִזְוָה^ז.

השגת הראב"ד

בית שער .. ושער הגנה... מפני שאינן עשויין לדירה אלא תמיה אני על שער הגנה שפטר שאם יש בו בית הרי הוא חייב ואם אין שם בית הרי הוא פטור מה צורך לומר והלא אף בית שאינו מקורה אמר שהוא פטור, ואולי אע"פ שיש בה שומירה לגנה אמר שהיא פטורה לפי שאינה קבועה כדי שיתחייב לא בית שער שלה ולא שער הגנה.

הָיָה אֲרָכּוֹ יָתֵר עַל רָחְבּוֹ - הוֹאִיל וְיֵשׁ בּוֹ פֶּדִי לְרִבְעַ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, חֵיב בְּמִזְוָה.

(ד) בית שאין בו ארבע אמות (כ-2 מטר) רבוע אינו ראוי למגורי אדם ולא נקרא בית, ובתורה כתוב: "על מזוזות ביתך" - שצריך שהמקום יתאים למגורים. (ה) ובסך הכל יש בו ארבע אמות רבוע.

ג. אֲכַסְדֶּרֶה, וְהוּא הַמָּקוֹם שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁלֹשָׁה כְּתָלִים וְתִקְרָה - אֵף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהּ שְׁנֵי פְּצִימִין [-עמודים] בְּרוּחַ רְבִיעִית, פְּטוּרָה מִן הַמְּזוּזָה, מִפְּנֵי שֶׁהַפְּצִימִין לְהַעֲמִיד הַתִּקְרָה הֵן, וְלֹא מִשּׁוּם מְזוּזוֹת נַעֲשׂוּ. וְכֵן תִּקְרָה שֶׁאֵין לָהּ כְּתָלִים, אֵלָּא עוֹמֶדֶת עַל עֲמֻדִים מִבָּאֵן וּמִבָּאֵן - אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא כְּתֻבָּנִית בֵּית, פְּטוּרָה, לְפִי שֶׁאֵין לָהּ מְזוּזוֹת, שֶׁאֵלּוּ הַעֲמֻדִים לְהַעֲמִיד הַתִּקְרָה הֵן עֲשׂוּיִין.

(ו) תיקרה שעומדת על עמודים מכל הצדדים ללא קירות.

ד. בֵּית שֶׁיֵּשׁ לוֹ מְזוּזָה מִבָּאֵן וּמְזוּזָה מִבָּאֵן, וְכִפָּה כְּמִין קֶשֶׁת עַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת בַּמָּקוֹם הַמְּשֻׁקָּף - אִם יֵשׁ בְּגִבֶּה הַמְּזוּזוֹת עֲשָׂרָה טַפְחִים אוֹ יָתֵר - חֵיב בְּמִזְוָה^ח; וְאִם אֵין בָּהֶן עֲשָׂרָה טַפְחִים - פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לוֹ מְשֻׁקָּף^ט.

(ז) שהחלק העליון של הפתח הוא בצורת חצי עיגול. (ח) וצורת העיגול נחשבת כמשקוף. (ט) מכיוון שצורת חצי העיגול אינה יכולה להיחשב גם כעמוד וגם כמשקוף מלמעלה, ולכן אי אפשר לצרף אותה לעשרת הטפחים הנדרשים לגובה הפתח, ואם בלעדיה אין עשרה טפחים, אין כאן פתח שחייב במזוזה.

ה. בֵּית שֶׁאֵין לוֹ תִּקְרָה, פְּטוּר מִן הַמְּזוּזָה; הָיָה מִקְצָתוֹ מִקְרָה, וּמִקְצָתוֹ אֵינוֹ מִקְרָה - יִרְאֶה לִי, שֶׁאִם הָיָה הַקְּרוֹי כְּנֶגֶד הַפֶּתַח, שֶׁהוּא חֵיב בְּמִזְוָה. וּמִעֲמִידֵין הַדְּלָתוֹת, וְאַחֵר כֶּף קוֹבְעִין אֶת הַמְּזוּזָה^י.

(י) אך זהו דווקא אם יש באזור המקורה לפחות ארבע אמות על ארבע אמות. (יא) מכיוון שרק פתחים עם דלתות מחויבים במזוזה, וכל עוד לא העמידו את הדלתות הפתח אינו חייב במזוזה.

ו. הִר הַבֵּית^כ הַלְשָׁכוֹת^כ וְהַעֲזָרוֹת^כ, וּבִתֵּי כְּנִסְיֹת וּבִתֵּי מִדְרָשׁוֹת - שֶׁאֵין בָּהֶן בֵּית דִּירָה - פְּטוּרִין, לְפִי שֶׁהֵן קִדְשִׁין. בֵּית הַפְּנִסָּת שֶׁל כְּרִפִּין שֶׁהָאֲוָרְחִין

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

גם בלילה, וכאן הוא משתמש בזה רק בזמן המכירה ביום. (לו) אלא למכירה בלבד, ובלילה הן נסגרות ואין בהם שימוש.

י. בֵּית שֵׁשׁ לוֹ פִּתְחִים הֶרְבֵּה - אָף עַל פִּי שְׁאִינוֹ רָגִיל לָצֵאת וּלְבֹא אֶלָּא בִּפְתַח אֶחָד מֵהֶן, חֵיב לַעֲשׂוֹת מְזוּזָה בְּכָל פֶּתַח וּפְתַח. פֶּתַח קֶטֶן שֶׁבֵּין בֵּית וְעֵלְיָהּ, חֵיב בְּמְזוּזָה. חֶדֶר שְׂבִיבִית, אִפְלוּ חֶדֶר בְּחֶדֶר - חֵיב לַעֲשׂוֹת מְזוּזָה עַל שַׁעַר הַחֶדֶר הַפְּנִימִי, וְעַל שַׁעַר הַחֶדֶר הַחִיצוֹן, וְעַל שַׁעַר הַבֵּית; שְׂפָלָן עֲשׂוּיִין לְדִירָה, וְקַבּוּעִין.

(לו) מדרגות שבין קומה ראשונה לשנייה שנמצאות בתוך חדר סגור, כדי שלא יוכלו לרדת מהקומה השנייה לראשונה.

יא. פֶּתַח שֶׁבֵּין בֵּית הַמְּדֻרָּשׁ אוֹ בֵּית הַכְּנֶסֶת וּבֵיתוֹ - אִם הָיָה רָגִיל לָצֵאת וּלְבֹא בְּאוֹתוֹ הַפֶּתַח, חֵיב בְּמְזוּזָה. פֶּתַח שֶׁבֵּין שְׁנֵי בָתִּים^ל, הוֹלְכִין אַחֵר הַצִּיר שֶׁל דֶּלֶת [=יחד שלמעלה ושלמטה] - מְקוֹם שֶׁהַצִּיר נִרְאֶה עֲמוּלָט, שָׁם קוֹבְעִין אֶת הַמְּזוּזָה [לימין הנכנס].

(לח) אם חילק את הבית לשתיים על ידי קיר באמצע ויש פתחים החוצה משני הצדדים ויש פתח במחיצה שבין הצדדים, כיצד יודעים איזה צד בפתח נחשב צד ימין הנכנס שבו צריך לקבוע את המזוזה? (לט) הצד שאליו נפתחת הדלת הוא הכיוון שאליו נכנסים.

יב. וְהִיכָן • קוֹבְעִין

את המזוזה? בְּתוֹךְ חִלְל הַפֶּתַח, בְּטַפַּח הַסְּמוּךְ לַחוּצָה^ט, בְּתַחֲלַת שְׁלִישׁ

הַעֲלִיּוֹן שֶׁל גֹּבֵה הַשַּׁעַר. וְאִם קִבְּעָה לְמַעַל מִזֶּה, כְּשֶׁרָה, וְהוּא שִׁירְחִיקָנָה מִן הַמְּשַׁקּוֹף טַפַּח. עַל יָמִין הַנִּכְנָס לַבֵּית; וְאִם קִבְּעָה מִשְׁמָאל, פְּסוּלָה. וּבֵית שֶׁל שְׂתַּפְּיָן, חֵיב בְּמְזוּזָה^{מא}.

(מ) כדי שיראו את המזוזה מיד כשנכנסים. (מא) אף שכתוב בפסוק 'ביתך' בלשון יחיד, לא ממעטים בית של רבים, מכיוון שגם הרבים צריכים אריכות ימים וזו אחת מהסגולות של מצוות מזוזה.

יג. חֵיב אָדָם לְהַזְהִיר בְּמְזוּזָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא חוֹבַת הַכֹּל מִבְּמִידָה^{נג}. וְכָל עֵת שֶׁיִּכְנָס וַיֵּצֵא, יִפְגַּע [=יפגש]

(כא) חדר המיוחד לאחסון בו תבואה, ואינו מתאים למגורים. (כב) מקום המיועד למגורים של אנשים. (כג) בזמנים שלא היו שם בעלי חיים. (כד) ביתן של השומר בכניסה לחצר. (כה) מרפסת שממנה נכנסים לחדרים בקומה עליונה. (כו) בגלל הכלל שכל פתח שמוביל לחדר שחייב במזוזה – גם הוא חייב במזוזה, כפי שמסביר בהלכה הבאה.

ח. לְפִיכָךְ, אֶחָד שְׁעָרֵי חֲצֵרוֹת [=חצר של כמה בתים]^{כז}, וְאֶחָד שְׁעָרֵי מְבֹאוֹת [=של כמה חצרות], וְאֶחָד שְׁעָרֵי מְדִינֹת [=ערים מרכזיות] וְעִירוֹת כֹּח - כָּלָן חֵיבִין בְּמְזוּזָה, וְשְׁהָרֵי הַבָּתִּים הַחֵיבִין בְּמְזוּזָה פְּתוּחִין לְתוֹכָן. וְאִפְלוּ עֲשָׂרָה בָתִּים, זֶה פְּתוּחַ לָזֶה, וְזֶה פְּתוּחַ לָזֶה - הוֹאִיל וְהַפְּנִימִי חֵיב בְּמְזוּזָה, כָּלָן חֵיבִין בְּמְזוּזָה; וּמִפְּנֵי זֶה אָמַר: 'שַׁעַר הַפְּתוּחַ מִן הַגֶּבֶה כֹּס לְחֲצָרִי, חֵיב בְּמְזוּזָה'.

(כז) למרות שהחצרות לא מקורות. (כח) היו תקופות שסביב כל עיר הייתה חומה גבוהה עם שערים, שמהם היו נכנסים ויוצאים מהעיר. (כט) למרות שהדלת נפתחת לכיוון הגינה שהיא מקום שפטור ממזוזה. (ל) שיש בה בית החייב במזוזה.

ט. בֵּית הַפֶּסֶא, וּבֵית הַמְּרָחֵץ, וּבֵית הַטְּבִילָה^{לא}, וּבֵית הַבְּרֶסְקִי [=בית עיבוד עורות], וְכִיּוּצָא בָּהֶן - פְּטוּרִין מִן הַמְּזוּזָה, לְפִי שְׁאִינוֹן עֲשׂוּיִין לְדִירָת כְּבוֹד^{לב}. סַפַּת הַחֵג בְּחֶג^{לג}, וּבֵית שְׂבִסְפִינָה - פְּטוּרִין מִן הַמְּזוּזָה, לְפִי שְׁאִינוֹן עֲשׂוּיִין

לְדִירָת קָבַע. שְׁתֵּי • שְׁתֵּי . . קְבוּעָה א"א אף הפנימית אין לה קבע. חֲסוֹת שֶׁל יוֹצְרִין [=יוצרי

קדרות]^{לד}, זו [שגר בה] לְפָנִים מְזוֹ [שעובד בה] - הַחִיצוֹנָה פְּטוּרָה מִן הַמְּזוּזָה, מִפְּנֵי שֶׁאִינָה קְבוּעָה^{לה}. וְכֵן הַחֲנִיּוֹת שֶׁבְּשֻׁקִים פְּטוּרִין מִן הַמְּזוּזָה, מִפְּנֵי שְׁאִינוֹן קְבוּעִים לְדִירָה^{לו}.

(לא) מקום המשמש לטבילה בלבד ולא למרחץ. (לב) מקומות אלו פטורים ממזוזה לא מצד חשש לכבוד המזוזה, אלא כי אינם מכובדים מספיק למגורי אדם. (לג) הסוכה בחג הסוכות. (לד) בזמן הגמרא, יצרני כלי חרס היו גרים בבית פנימי והיה להם חדר חיצוני ששם ייצרו ומכרו את הכלים. (לה) בחדר החיצוני הוא לא ישן ואוכל ולכן אינו חייב במזוזה. ולמרות שחדר זה פתוח לחדר הפנימי שחייב במזוזה, הוא לא דומה לבית שער שפתוח לבית החייב במזוזה, כי בבית שער משתמשים בו כל הזמן

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

התורה, הוא מראה בכך שהיה מוכן גם להתייגע וללכת עד הר סיני לקבל את התורה, ובזכות התמסרותו, נחשב לו הדבר כמעלה מיוחדת כאילו הוא אכן קיבל בעצמו את ספר התורה בהר סיני. (ד) בודק את הספר תורה ומתקן את הטעון תיקון.

ב. המלך מצוה לכתב לו ספר תורה אחר לעצמו לשם המלך, יתר על ספר שהיה לו כשהוא הדיוט - שנאמר: "והיה כשכתב על פסא ממלכתו - וכתב לו וגו'" 15; ומגיהין אותו מספר העזרה, על פי בית דין הגדול. זה שהיה לו כשהוא הדיוט, מניחו בבית גנזיו; וזה שכתב או שנכתב לו אחר שמלך, יהיה עמו תמיד. ואם יצא למלחמה, ספר תורה זה עמו; נכנס, והוא עמו; יושב בדין, והוא עמו; מסב [לאכל], והוא פנגדו, שנאמר: "והיתה עמו, וקרא בו כל ימי חייו" 16.

(ה) בבית המקדש היה ספר תורה מדויק, שבאמצעותו הגיהו את ספר התורה של המלך. (ו) כמו כל אדם שספר התורה מונח ברשותו, ולא צריך להיות אתו תמיד. (ז) על ידי אחרים, כשאנו יודע לכתוב את ספר התורה בעצמו. (ח) מכיוון שאין לאף אחד סמכות על המלך וביכולתו לעשות כל העולה ברצונו, המלך צריך שמירה מרובה שלא יחטא, לכן מצווה עליו להחזיק תמיד אצלו את ספר התורה, כדי שיוכיר לו את ה' בכל זמן.

ג. לא היה לו ספר תורה לעצמו קדם שיהיה - צריך לכתב אחר שמלך שגני ספרי תורה: אחר, מניחו בבית גנזיו; והשני, יהיה עמו תמיד - לא יסור מעמו אלא בלילה, או כשיפגס למרחץ, או לבית הפסא, או לישן על מטתו.

(ט) גם כאשר הולך לישון במהלך היום.

ד. ספר תורה שכתבו שלא בשרטוט [קיום ישרים על הקלף ליישור הכתב], או שכתב מקצתו על הגויל ומקצתו על הקלף [=חלקים שונים של עור] - פסול; אלא או פלו על הגויל, או פלו על הקלף. וכיצד כותבין ספר

בניחוד שמו של הקדוש ברוך הוא - ויזכר אהבתו, ויעור משנתו ושיגתו [עיסוק] בהבלי הזמן; וידע שאין שם דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים, אלא ידיעת צור העולם, ומיד הוא חוזר לדעתו, והולך בדרך מישרים. אמרו חכמים, כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו, וציצית בבגדו, ומזוזה בפתחו - מחזק לו שלא יחטא; שהרי יש לו מזכירין רבים, והן הן [המצוות] המלאכים שמצילין אותו מלחטא, שנאמר: "חנה מלאך ה' סביב ליראיו, ויחלצם" מד13.

(מב) מצוות מזוזה היא חובה גם על הגברים וגם על הנשים (לעיל פרק ה, הלכה י). (מג) גם ביום וגם בלילה. (מד) יציל אותם מהחטא.

פרק ז

דיני מצוות כתיבת ספר תורה ודיני ספר נביאים

א. מצות עשה על כל איש ואיש מישאל, לכתב ספר תורה לעצמו, שנאמר: "ועתה, כתבו לכם את השירה הזאת" 14, כלומר: כתבו את התורה, שיש בה שירה זו [שירת "האזינו"] - לפי שאין כותבין את התורה פרשיות פרשיות. ואף על פי שהניחו לו לאדם אבותיו ספר תורה, מצוה לכתב משלו. ואם כתבו בידו, כאלו קבלו מסיני; ואם אינו יודע לכתב, אחרים כותבין לו. וכל המגיהו בספר תורה אפלו אות אחת - הרי הוא כאלו כתבו פלו.

(א) חובת כתיבת ספר תורה היא רק על גברים, מכיוון שמטרת המצווה היא כדי שיוכלו ללמוד מספר התורה, וגם שפטרות מלימוד תורה פטרות גם מכתבת ספר תורה. (ב) אי אפשר לכתוב את "פרשת האזינו" לבדה, ואם כן מובן שכוונת הכתוב היא, לכתוב ספר-תורה שלם שיש בו את שירת האזינו. (ג) כאשר אדם לא מתעצל וקונה ספר תורה מוכן, אלא מתאמץ וכותב בעצמו את ספר

13. תהלים, לד, ח. 14. דברים-וילך, לא, יט. 15. דברים-שופטים, יז, יח. 16. שם, פסוק יט.

כל . . ובזרוע: מה ענין מצות תפילין להלכות מזוזה? - יין מלכות ס"ג. מדוע כאן הוקדמה מצות תפילין של ראש לשל יד? - לקו"ש חל"ט ע' 23 הע' 14. ומוזוה: לא כ' "מצות מזוזה" משום שכאן אין המדובר ביחס לקיום המצוה כי אם לפעולת חפץ המצוה ושמירתה על האדם; עפ"י ביאור ההלכה באריכות ודיוקי לשונות - יין מלכות ס"ג. (ברוך רחמנא דסייען): לא בא כסיום ההלכות אלא ברכה ושבח לקב"ה שהעניק לנו מצות מזוזה המסייעת לנו ללכת בדרך הישר - יין מלכות ס"ג. על . . מישאל: אפילו נשים - לקו"ש ח"ט ע' 301 הע' 43. ביאור מדוע מצוה זו היא מצות היחיד ודיוק הלשון - לקו"ש חל"ד ע' 191 והע' 33 ושם א. בגדר מצות כתיבת ס"ת ומדוע בזמננו לא כותב כל אחד ס"ת לעצמו - לקו"ש חכ"ג ע' 17. כיצד קיימו גדולי ישראל מצוה זו - לקו"ש ח"כ ע' 420 הע' 19, 20, חכ"ג ע' 17, חכ"ג ע' 209. כאילו קיבלו מסני: ביאור הענין - לקו"ש חל"ד ע' 190. וכיצד . . תורה: עיון בדברי העין משפט - לקו"ש חכ"ז ע' 11 הע' 27.

צריך שיגמר באמצע שיטה שבסוף [תחתית] הדין;^ט ואם נשאר מן הדין שיטין הרבה^{טו}, מקצר ועולה^{טז}, ויתחיל מתחלת השיטה, ולא יגמר את השיטה. ומתבונן, עד שיהיה "לעיני כל ישראל"¹⁷ באמצע שיטה בסוף הדין.

(ג) מחמשה חומשי תורה, כגון בין ספר בראשית לספר שמות. (יד) כדי שיהיה ברור שכאן מסתיימת התורה. (טו) אם כשהגיע לעמוד האחרון, הוא רואה שיסיים את התורה באמצע העמוד ויישארו שורות רבות ויקות. (טז) כותב שורות יותר קצרות, באופן שיסיים את כתיבת התורה באמצע השורה האחרונה של העמוד.

ח. ויזהר באותיות הגדולות^י, ובאותיות הקטנות^י, ובאותיות הנקודות [שיש נקודות מעליהן], ובאותיות שצורתן משנות כגון הפיין הלפופות [מקופלות פעם נוספת לתוכן], והאותיות העקמות [משונות]^{יט} כמו שהעתיקו הסופרים איש מפי איש. ויזהר בתגין [כתרים שעל האותיות] ובמניין - יש אות שיש עליה תג אחד, ויש אות שיש עליה שבועה; וכל התגין - פצורת זי"ן הן, דקין פחות השערה.

(יז) כמו ב' של "בראשית" (בראשית א, א) שצריך לכותבה גדולה. (יח) כמו כ' של "ולבכותה" (בראשית, כג, ב) שצריך לכותבה קטנה. (יט) כמו הנו"ן ההפוכה שלפני "ויהי בנסוע הארון" (במדבר י, לה).

ט. כל הדברים האלו, לא נאמרו אלא למצוה מן המבחר; ואם שנה בתקון זה, או שלא דקדק בתגין, וכתב האותיות כגון בתקין, או שקרב את השיטין^{כא}, או הרחיקן^{כב}, או האריך בהן^{כג}, או קצרן - הואיל ולא הדביקן אות לאות, ולא חסר ולא הוסיף, ולא הפסיד צורת אות אחת, ולא שנה בפתיחות וסתימות [כדלקמן פרק ח'] - הרי זה ספר פשר.

(כ) בכל הדינים שנכתבו בהלכות האחרונות. (כא) ולא השאיר מרווח של שורה בין שורה לשורה. (כב) והשאיר רווח גדול מדי בין השורות. (כג) כתב יותר משלושים אותיות בשורה.

י. יש דברים אחרים, שלא אמרו אותן בתלמוד - נהגו בהם הסופרים, וקבלה היא בידם איש מפי איש; והן: שיהיו מנין השיטין שבכל דף ודף, לא

תורה? כותב בתיבה מתקנת נאה ביותר: יניח בין כל תבה [מילה] ותבה, כמלא אות קטנה [אות י']; ובין כל שיטה [שורה] ושיטה, כמלא שיטה; ואריך כל שיטה ושיטה - שלשים אותיות, כדי לכתב 'למשפחותיכם למשפחותיכם למשפחותיכם' שלשה פעמים, וזה הוא רחב כל דף [עמוד] ודף. ולא תהא השיטה קצרה מזה, כדי שלא יהיה הדין באגרת; ולא ארכה יתר על זה, כדי שלא יהו עיניו משוטטות [מחפשות הרבה] בכתב.

(י) הסיבה לכך שספר הכתוב על שני סוגי קלף פסול, כי הוא נראה כשני ספרים.

ה. לא ימעט הכתב [יטטין האותיות], מפני [בשביל שיהיה] הרוח שבין פרשה לפרשה [לצורך מרווח תשע אותיות בין פרשה לפרשה]. נודמנה לו תבה בת חמש אותיות - לא יכתב שתיים בתוך הדין ושלש חוץ לדין, אלא כותב שלש בתוך הדין ושתיים חוץ לדין; לא נשאר מן השיטה כדי לכתב שלש אותיות - מניח המקום פנוי, ומתחיל מתחלת השיטה^א.

(יא) מנהג הסופרים להאריך האותיות עד שיגיעו לסוף השיטה, משום נוי ספר תורה שכל השרות מסתיימות באותו מקום, אבל הרמב"ם כאן פוסק שיש לכתוב את האותיות כרגיל ולא להאריך אותן, מכיוון שלדעתו הארכת האותיות נחשבת כשינוי מהמסורת המקובלת וכן מחשש שייכתבו בצורה לא נכונה וייפסלו.

ו. נודמנה לו תבה בת שתי אותיות - לא יזרקנה [יכתבנה] בין הדפין [בין העמודים]^ב, אלא יחזר לתחלת השיטה. נודמנה לו בסוף השיטה תבה בת עשר אותיות, או פחות או יתר, ולא נשאר מן השיטה כדי לכתב את פלה בתוך הדין - אם יכול לכתב חציה בתוך הדין וחציה חוץ לדין, כותב; ואם לאו, מניח המקום פנוי ומתחיל מתחלת השיטה.

(יב) למרות שבמילה עם חמש אותיות אפשר לכתוב שתי אותיות מחוץ לשרטוט, מילה שלמה של שתי אותיות אסור לכתוב מחוץ לשרטוט.

ז. ומניח בין כל חמש וחמשי, ארבע שיטין פנויות בלא בתיבה, לא פחות ולא יתר; ויתחיל החמש מתחלת שיטה חמישית. ובשיגמר התורה,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"ג אדר - ספר אהבה - הלכות תפילין ומוזוה וס"ת קנה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

להתרגל לטעויות שבו, וכך ישתרשו טעויות בכתבת ספרי התורה. דין זה נכון גם לגבי נביאים וכתובים, ונכון להקפיד על זה גם בשאר ספרי קודש. (כח) שזהו משך הזמן הרגיל שבית-דין נותנים להסיר המכשולים, וגם כאן נתנו לו החכמים שלושים יום לתקן טעויותיו. (כט) ואי אפשר לתקנו, מכיוון שבעקבות כתמי המחיקות ספר התורה ייראה מנומר, דבר שאינו נוי לספר התורה. (ל) ספר תורה שרוב העמודים שבו נכתבו כהלכה ובמיעוט עמודים יש ארבע טעויות בכל עמוד מהן, אם בין העמודים הפסולים יש עמוד אחד שיש בו פחות מארבע טעויות הוא מציל את כולם ומותר להכשיר את ספר התורה הזה על ידי תיקון כל הפסולים שבו.

יג. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים^{לא}? שֶׁכֶּתֵב הַמֶּלֶא חֶסֶר, שֶׁנִּמְצָא תוֹלָה הָאוֹתִיּוֹת שֶׁשָּׂכַח בִּינֵי הַשִּׁטּוֹת^{לב}; אֲבָל אִם כֶּתֵב הַחֶסֶר מֶלֶא, אֲפֹלוּ יֵשׁ בְּכָל דָּף וְדָף בַּמָּה טְעוּיּוֹת, הֲרִי זֶה מִתְקַנּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא גֹוֶרֶד וְאִינוֹ תוֹלָה^{לג}.

(לא) שאם יש בספר תורה ארבע טעויות בכל דף – צריך לגנוז את הספר תורה. (לב) וזהו גנאי לכתוב כל-כך הרבה אותיות בין השורות באופן לא מסודר. (לג) אך כמובן כשמוחק את האות באמצע השורה, צריך לקרב את שתי האותיות מצידי המחיקה כדי שלא ייראו כשתי מילים.

יד. מִתֵּר לִכְתֹּב הַתּוֹרָה חֲמֵשׁ חֲמֵשׁ, כָּל חֲמֵשׁ בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, וְאֵין בֵּהֶן קִדְּשֵׁת סֵפֶר תּוֹרָה^{לד} הַתֵּם (=השלים); אֲבָל לֹא יִכְתֹּב מְגִלָּה^{לה} בְּפָנֵי עֲצָמָה, שִׁיְהִיָּה בֵּה [רק כמה] פְּרָשִׁיּוֹת^{לו}. וְאֵין כּוֹתֵבִין מְגִלָּה לְתִינוּק לְהַתְלַמֵּד בֵּה; וְאִם דַּעְתּוֹ לְהַשְׁלִים עָלֶיהָ חֲמֵשׁ, מִתֵּר. כֶּתֵב מְגִלָּה [כל] שְׁלֹשׁ שְׁלֹשׁ תִּבּוֹת (=מילים) בְּשִׁטָּה אַחַת, מִתֵּר.

(לד) ולא נדרש לנהוג בו קדושה מיוחדת כבספר תורה, כמו שיבואר להלן (פרק י, הלכה ב). (לה) חלק מהחומש. (לו) מכיוון שהתורה ניתנה למשה שלימה ומלאה. אבל לכתוב חומש שלם אין איסור.

טו. מִתֵּר לְדַבֵּק [לכרוך] תּוֹרָה נְבִיאִים וְכַתּוּבִים בְּכֶרֶךְ אֶחָד^{לז}, וּמִנִּיחָם^{לח} בֵּין כָּל חֲמֵשׁ וְחֲמֵשׁ אַרְבַּע שִׁטִּין, וּבֵין כָּל נְבִיא וְנְבִיא שְׁלֹשׁ שִׁטִּין, וּבֵין כָּל נְבִיא וְנְבִיא מִשְׁנֵים עָשָׂר שְׁלֹשׁ שִׁטִּין - שֶׁאִם בָּא לַחֲתוֹךְ, חוֹתֵךְ^{לט}. וְסִדְרָן שֶׁל נְבִיאִים, כֶּךָ הוּא: יְהוֹשֻׁעַ, וְשׁוּפְטִים, שְׁמוּאֵל, וּמִלְכִּים, יְרֵמְיָה, יְחִזְקֵאל, יִשְׁעִיָּה, וְיִתְרִי עֲשָׂרָם^ל; וְסִדְרֵי הַכְּתוּבִים: רות, וְתַלְמִים, וְאִיוֹב,

פָּחוֹת מִשְׁמוֹנָה וְאַרְבָּעִים, וְלֹא יִתֵּר עַל שְׁשִׁים; וְשִׁיְהִיָּה הָרוּחַ שָׁבִין כָּל פְּרָשָׁה וּפְרָשָׁה, כְּמוֹ תִשַּׁע אוֹתִיּוֹת 'אָשֶׁר אָשֶׁר אָשֶׁר'; וְשִׁיְהִיָּה [בַּעֲמֹד שֶׁל "אוֹ יִשְׂרָאֵל"] בְּרֹאשׁ [=בַּתְחִילִית] הַשִּׁטִּין לְמַעַל מִשִּׁירַת הַיָּם [הַמִּילִים]: הַבָּאִים, בִּיפְשָׁה, ה', מֵת, בְּמִצְרִים - חֲמֵשׁ שִׁטִּין; וּלְמִטָּה מִן הַשִּׁירָה - חֲמֵשׁ שִׁטִּין, תַּחֲלֵת כָּל שִׁטָּה מֵהֵן כֶּךָ: וְתַנְחָה, אַחֲרֶיהָ, סוֹס, וְיִצְאֹ, וְיִבְאוּ; וְיִהִיָּה בְּרֹאשֵׁי הַשִּׁטִּין לְמַעַל מִשִּׁירַת הָאֲזִינוֹ: וְאַעֲיִדָה, אַחֲרֵי, הַדֶּרֶךְ, בְּאַחֲרִית, לְהַכְעִיסוֹ, קָהֵל - שֵׁשׁ שִׁטִּין; וּלְמִטָּה מִמֶּנָּה - חֲמֵשׁ שִׁטִּין: וְיִבְאֵ, לְדַבֵּר, אָשֶׁר, הַזֹּאת, אָשֶׁר.

יא. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ, לְמַצְוָה מִן הַמִּבְחָר; וְאִם שָׁנָה, לֹא פָסֵל.

אֲבָל אִם כֶּתֵב [הַכְּתִיב] הַמֶּלֶא חֶסֶר^{לא}, אוֹ הַחֶסֶר מֶלֶא^{לב}; אוֹ שֶׁכֶּתֵב מֶלֶא שֶׁהִיא קִרָּא [נִקְרָאת אַחֶרֶת מִכְּתִיבָתָה] וְכֶתֵב כְּקִרְיָאָתָהּ, כְּגוֹן שֶׁכֶּתֵב "וְשִׁכְבָּנָה" בְּמָקוֹם "וְשִׁגְלָנָה"^{לג}, "וּבְכַחֲרֵים" בְּמָקוֹם "וּבְעַפְלִים"^{לד}, וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן; אוֹ שֶׁכֶּתֵב פְּרָשָׁה פְּתוּחָה סְתוּמָה, אוֹ שֶׁכֶּתֵב סְתוּמָה פְּתוּחָה; אוֹ שֶׁכֶּתֵב הַשִּׁירָה [שִׁירַת הַיָּם אוֹ שִׁירַת הָאֲזִינוֹ] כְּשֶׁאֵר הַכֶּתֵב [ולא כַּצּוּרֶתן מִיּוֹחֲדוֹת כְּנֻדָּשׁ - רָאָה לְקַנֵּן פֶּרֶק ח' בַּסּוּפֹן], אוֹ שֶׁכֶּתֵב פְּרָשָׁה אַחַת כְּשִׁירָה - הֲרִי זֶה פָּסוּל, וְאֵין בּוֹ קִדְּשֵׁת סֵפֶר תּוֹרָה כָּלֵל, אֲלֵא כְּחֲמֵשׁ מִן הַחֲמִשִּׁין שֶׁמִּלְמִדִּין בֵּהֶן הַתִּינוּקוֹת.

(כד) אם כתב מילה שמקובל במסורת לכתוב אותה עם אותיות הניקוד – ו' או י', ללא אותיות אלו. (כה) אם כתב מילה שמקובל במסורת לכתוב אותה ללא אותיות הניקוד – ו' או י', עם אותיות אלו.

יב. סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁאִינוֹ מְגִה^{לז}, אֲסוּר לְשִׁהוּתוֹ^{לח} יוֹתֵר עַל שְׁלֹשִׁים יוֹם^{לח}; אֲלֵא יִתְקַן, אוֹ יִגָּנֵז. סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁלֹשׁ טְעוּיּוֹת בְּכָל דָּף וְדָף, יִתְקַן; אַרְבַּע, יִגָּנֵז^{לט}. וְאִם הָיָה רַב הַסֵּפֶר מְגִה, וְהִשָּׁאֵר יֵשׁ בּוֹ אַרְבַּע טְעוּיּוֹת בְּכָל דָּף, וְנִשְׁאָר אֲפֹלוּ דָף אֶחָד מֵאוֹתוֹ הִשָּׁאֵר הַמְּשֻׁבָּשׁ בְּלֹא אַרְבַּע טְעוּיּוֹת - הֲרִי זֶה יִתְקַן^ל.

(כו) ספר תורה פסול, שלא תיקנו את הטעויות שבו. (כז) אסור להשאיר אותו כך, מכיוון שהקורא בספר יכול

18. דברים כ"ח, כח, ל. 19. שם, פסוק כז.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וּמְשָׁלִי, וְקִהְלֹת, וְשִׁיר הַשִּׁירִים^{מב}, וְקִנּוֹת^{מי}, וְדִנְיָאֵל^{מד}, וּמַגְלָה^{מה}, וְעֶזְרָא^{מו}, וְדַבְרֵי הַיָּמִים^{מי}.

לז) ולמרות שעל ידי כך הנביאים והכתובים יהיו מונחים על התורה, אין איסור בכך, כי הם מחוברים בספר אחד. לח) משאיר מקום ריק. לט) בשונה מספר תורה שאסור לסיים ספר בסוף עמוד שמא יבוא לחתוך בין חומש לחומש, בנביאים מותר לסיים בסוף עמוד ולהתחיל את ספר הנביא הבא בעמוד חדש, כי מותר לחתוך את ולהפריד בין נביא לנביא. מ) למרות שישעיהו היה לפני ירמיהו ויחזקאל הרמב"ם כותב אותם לפניו, מכיוון שסוף ספר מלכים מדבר על חורבן בית המקדש וספר ירמיהו מדבר כולו על החורבן, ספר יחזקאל מתחיל בחורבן הבית וממשיך בנחמה לישראל וספר ישעיהו מדבר רק על נחמה לישראל, ויותר מתאים להצמיד חורבן לחורבן ונחמה לנחמה. מא) למרות שהושע היה אפילו לפני ישעיהו הוסיפו אותו לתרי עשר, מכיוון שהוא ספר קטן עם מעט פרקים וחששו שהוא יאבד. מב) רות הייתה לפני דוד, ואת התהלים דוד כתב, ודוד היה לפני איוב, ואחר־כך שלשה ספרי שלמה: משלי, קהלת, שניהם ספרי חכמה ושיר השירים ששלמה המלך כתב לעת זקנתו. מג) מגילת איכה, שאמר ירמיהו. מד) היה אחרי ירמיהו בגולה. מה) מגילת אסתר, שהמסופר בה התרחש אחרי דניאל בימי אחשוורוש. מו) עזרא ונחמיה נחשבים כספר אחד. מז) את דברי הימים כתב עזרא הסופר, ובו הוא מסכם את תולדות העולם מאדם הראשון ועד אליו.

ב. וּפְרָשָׁה סְתוּמָה, יֵשׁ לָהּ שְׁלֹשׁ צוּרוֹת: אִם גָּמַר בְּאֲמֻצֵּעַ הַשִּׁטָּה, מִנִּיחַ רוּחַ פְּשְׁעוֹר^[חשע אותיות], וּמִתְחִיל לִכְתֹּב בְּסוֹף הַשִּׁטָּה מִתְחַלֵּת הַפְּרָשָׁה שֶׁהִיא סְתוּמָה, עַד שֶׁיִּמְצָא הָרוּחַ בְּאֲמֻצֵּעַ, כְּגוֹן זֶה:

— וְאִם לֹא נִשְׁאָר מִן הַשִּׁטָּה כְּדֵי לְהַנִּיחַ הָרוּחַ פְּשְׁעוֹר וְלִכְתֹּב בְּסוֹף הַשִּׁטָּה תְּבָה אַחַת - יִנִּיחַ הַכֹּל פְּנוּי, וְיִנִּיחַ מֵעַט רוּחַ מְרָאשׁ שִׁטָּה שְׁנִיָּה, וְיִתְחִיל לִכְתֹּב הַפְּרָשָׁה הַסְתוּמָה מְאֻמָּצֵעַ שִׁטָּה, כְּגוֹן זֶה:

וְיִתְחִיל לִכְתֹּב הַסְתוּמָה מְאֻמָּצֵעַ הַשִּׁטָּה, כְּגוֹן זֶה: נִמְצְאָתָ אֹמֶר, שֶׁפְּרָשָׁה פְּתוּחָה, תִּחְלָתָהּ בְּתַחֲלַת הַשִּׁטָּה לְעוֹלָם; וּפְרָשָׁה סְתוּמָה, תִּחְלָתָהּ מְאֻמָּצֵעַ הַשִּׁטָּה לְעוֹלָם.

ג. סֵפֶר תוֹרָה שְׁאִינוּ מִגָּה בְּמֵלֵא וְחֶסֶר, אֶפְשָׁר לְתַקְּנוּ וּלְהַגִּיחוּ כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּא^א; אֲבָל אִם טָעָה בְּרוּחַ הַפְּרָשִׁיּוֹת וְכָתַב פְּתוּחָה סְתוּמָה, אוֹ סְתוּמָה פְּתוּחָה, אוֹ שֶׁהִפְסִיק בְּרוּחַ וְהַנִּיחַ פְּנוּי בְּמָקוֹם שְׁאִין בּוֹ פְּרָשָׁה^[חדשה], אוֹ שֶׁכָּתַב כְּדָרְכּוֹ וְלֹא הִפְסִיק בְּרוּחַ בְּמָקוֹם הַפְּרָשָׁה, אוֹ שֶׁשָּׁנָה צוּרַת הַשִּׁירוֹת^[שירות הים והאזינ] - הָרִי זֶה פְּסוּל, וְאִין לוֹ תִּקְנָה^ב, אֲלֹא לְסַלֵּק אֶת כָּל הַדָּף^[העמוד] שְׁטַעָה בּוֹ.

א) שימחוק את האות המיותרת או שיוסיף את האות החסרה על ידי כתיבה מלמעלה בין השורות (לעיל פרק א, הלכה טז). ב) אין אפשרות לתקן טעות בצורת השירות או שינוי בצורת הפרשות הפתוחות והסתומות, מכיוון שיצטרך למחוק בשביל זה מילים רבות וכנראה יגיע לשם השם שאסור למחוק, אבל אם לא צריך למחוק הרבה יכול לתקן.

ד. וּלְפִי שְׁרָאִיתִי שְׁבוּשׁ גָּדוֹל בְּכָל הַסְּפָרִים^[ספרי תורה] שְׁרָאִיתִי בְּדַבְרִים אֱלוֹ, וְכֵן בְּעֲלֵי הַמְּסוֹרוֹת שֶׁכּוֹתְבִין וּמַחְבְּרִין לְהוֹדִיעַ הַסְּתוּמוֹת וְהַפְּתוּחוֹת, נִחְלָקִין בְּדַבְרִים אֱלוֹ, בְּמַחְלָקָת^[מה הם] הַסְּפָרִים שֶׁסּוֹמְכִין עָלֵיהֶן^ג - רְאִיתִי לִכְתֹּב הֵנָּה כָּל פְּרָשִׁיּוֹת

טז. כָּל כְּתָבִי הַקֹּדֶשׁ - אֵין פּוֹתְבִין אוֹתָן אֲלֹא בְּשִׁרְטוּט^[קרי' ישרים לישור הכתב], אֶפְלוּ כְּתָבָן עַל הַנֵּיר. וּמִתֵּר לִכְתֹּב שְׁלֹשׁ תְּבוֹת בְּלֹא שִׁרְטוּט; יֵתֵר עַל זֶה, אֲסוּר.

יז. כִּרְךָ זֶה שֵׁשׁ בּוֹ סֵפֶר תוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים - אֵין קִדְשָׁתוּ קִדְשָׁת סֵפֶר תוֹרָה, אֲלֹא כְּחֻמֶּשׁ מִן הַחֻמְשִׁין; דִּין^[ספר] הַיֵּתֵר^[על חמשה חומשי תורה], כְּדִין^[הספר] הַחֶסֶר^[מחמשת החומשים].

~ יום שלישי י"ד אדר ~

פֶּרֶק ח

הפרשיות הסתומות והפתוחות, דיניהן וצורת כתיבת השורות בספר התורה.

א. פְּרָשָׁה פְּתוּחָה, יֵשׁ לָהּ שְׁתֵּי צוּרוֹת: אִם גָּמַר בְּאֲמֻצֵּעַ הַשִּׁטָּה^[=שורה], מִנִּיחַ שְׁאָר הַשִּׁטָּה פְּנוּי, וּמִתְחִיל הַפְּרָשָׁה שֶׁהִיא פְּתוּחָה מִתְחַלֵּת הַשִּׁטָּה

אברהם, ואֵלֶּה תִּלְדֹת יִשְׁמָעֵאל, וְאֵלֶּה תִּלְדֹת יִצְחָק, וְיִהְיֶה רָעָב - אֲרֻבְעָתָן פְּתוּחוֹת; וְיִהְיֶה עָשׂוּ, וְיִהְיֶה כִּי זָקֵן יִצְחָק, וַיָּצֵא יַעֲקֹב - שְׁלֹשָׁתָן סְתוּמוֹת; וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב - פְּתוּחָה; וַיָּבֵא יַעֲקֹב, וַתֵּצֵא דִינָה - שְׁתִּיָּהּ סְתוּמוֹת; וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים, וַיֵּרָא אֱלֹהִים, וַיְהִי בְנֵי יַעֲקֹב, וְאֵלֶּה תִּלְדוֹת עָשׂוּ - אֲרֻבְעָתָן פְּתוּחוֹת; אֵלֶּה בְנֵי שְׁעִיר - סְתוּמָה; וְאֵלֶּה הַמְּלָכִים, וַיָּשָׁב יַעֲקֹב, וַיְהִי בָּעֵת - שְׁלֹשָׁתָן פְּתוּחוֹת; וַיּוֹסֶף הַיּוֹד מִצְרִימָה - סְתוּמָה; וַיְהִי אַחֵר הַדְּבָרִים, וַיְהִי מִקֵּץ - שְׁתִּיָּהּ פְּתוּחוֹת; וַיֵּגֶשׂ אֵלָיו, וְאֵלֶּה שְׁמוֹת, וְאֵת יְהוּדָה - שְׁלֹשָׁתָן סְתוּמוֹת; וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים, וַיִּקְרָא יַעֲקֹב, שְׁמֵעוֹן וְלוֹוִי, יְהוּדָה, זְבוּלֹן, יִשְׁשָׁכָר - כָּלָן פְּתוּחוֹת, וְהֵן שֵׁשׁ; דָּן, גָּד, מָאֲשֵׁר, נַפְתָּלִי, בֶּן פֶּרֶת יוֹסֵף - חֲמִשָּׁתָן סְתוּמוֹת; בְּנִימִין - פְּתוּחָה. מִנֵּן הַפְּתוּחוֹת, שֵׁשׁ וְאַרְבָּעִים; וְהַסְתוּמוֹת, שְׁמוֹנֶה וְאַרְבָּעִים; הַכֹּל, אַחַת וְתִשְׁעִים פְּרָשִׁיּוֹת.

סֵפֶר וְאֵלֶּה שְׁמוֹת: וַיָּקָם מֶלֶךְ חָדָשׁ, וַיִּלָּךְ אִישׁ, וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים - שְׁלֹשָׁתָן פְּתוּחוֹת; וּמִשָּׁה הָיָה רָעָה - סְתוּמָה; וַיִּלָּךְ מִשָּׁה, וַיֹּאמֶר ה' אֶל אֶהְרֹן - שְׁתִּיָּהּ פְּתוּחוֹת; וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה - סְתוּמָה; וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה, וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהְרֹן - שְׁתִּיָּהּ פְּתוּחוֹת; אֵלֶּה רְאִשֵׁי בֵּית אֲבֹתָם, וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה - שְׁתִּיָּהּ סְתוּמוֹת; וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה - רָאה נִתְמַתֵּךְ, וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהְרֹן - שְׁתִּיָּהּ פְּתוּחוֹת; וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה כְּבֹד, וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אֲמֹר אֶל אֶהְרֹן - שְׁתִּיָּהּ סְתוּמוֹת; וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה בֹּא - פְּתוּחָה; וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אֲמֹר אֶל אֶהְרֹן, וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה הִשָּׁבֶם - שְׁתִּיָּהּ סְתוּמוֹת; וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה בֹּא אֶל פְּרַעֲה, וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהְרֹן - שְׁתִּיָּהּ פְּתוּחוֹת; וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה הִשָּׁבֶם - שְׁתִּיָּהּ סְתוּמוֹת; וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה בֹּא אֶל פְּרַעֲה - שְׁתִּיָּהּ פְּתוּחוֹת; וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה נָטָה יָדְךָ - סְתוּמָה; וַיֹּאמֶר . . וַיְהִי חֹשֶׁךְ, וַיֹּאמֶר . . עוֹד נִגַּע אֶחָד - שְׁתִּיָּהּ פְּתוּחוֹת; וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה, וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה, וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהְרֹן - שְׁלֹשָׁתָן סְתוּמוֹת; וַיִּקְרָא מֹשֶׁה - פְּתוּחָה; וַיְהִי בַחֲצִי הַלַּיְלָה - סְתוּמָה; וַיִּסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן - שְׁתִּיָּהּ פְּתוּחוֹת; וַיְהִי בַעֲצָם - סְתוּמָה;

הַתּוֹרָה, הַסְתוּמוֹת וְהַפְּתוּחוֹת, וְצוּרוֹת הַשִּׁירוֹת, כְּדִי לִתְקַן עֲלֵיהֶן כָּל הַסְּפָרִים וּלְהַגִּיהַ מִהֵן. וְסֵפֶר שְׁמִכְנוּ עָלָיו בְּדָבָרִים אֵלֶּה, הוּא הַסֵּפֶר הַיְדוּעַ בְּמִצְרַיִם, שֶׁהוּא כּוֹלֵל [כ] אֲרֻבָּעָה וְעֶשְׂרִים סְפָרִים [שְׁכַתנ"ד], שֶׁהֵיךְ בִּירוּשָׁלַם מִפְּמָה שְׁנַיִם לְהַגִּיהַ מִמֶּנּוּ הַסְּפָרִים, וְעָלָיו הָיוּ הַכֹּל סוּמְכִין, לְפִי שֶׁהֵגִיחוּ בֶן אֲשֹׁר [=מַגְדוּלִי בְעָלִי הַמְּסוּרָה]¹, וְדָקְדָק בּוֹ שְׁנַיִם הַרְבֵּה, וְהֵגִיחוּ פְּעָמִים רַבּוֹת כְּמוֹ שֶׁהֶעֱתִיקוּ. וְעָלָיו סִמְכִיתִי בְּסֵפֶר תּוֹרָה שְׁפָתִי כְּהַלְכָתוֹ.

(ג) מסורת בני ארץ ישראל נקראת "מערכאי", סמכו על הספרים שהיו על פי מסורת זו, ומסורת בני בבל הנקראת "מרנחאי" (מזרחיים), סמכו על ספרים בבבל שהיו לפי המסורת שלהם. (ד) זהו המדקדק אהרן בן אשר והוא היה ראש ישיבה בטבריה, בה גרו מומחים רבים במסורת ובניקוד. בספר "שלשלת הקבלה" כתוב, שאהרון בן אשר היה חי בדור אחרי רב סעדיה גאון, והיה נקרא אהרן בן משה משבט אשר.

סֵפֶר בְּרָאשִׁית: יְהִי רָקִיעַ, וַיְהִי הַיָּמִים, יְהִי מְאֹרֹת, וַיִּשְׁרְצוּ הַיָּמִים, תּוֹצֵא הָאָרֶץ, וַיְכַלּוּ, אֵלֶּה תִּלְדוֹת הַשָּׁמַיִם - כָּלָן פְּתוּחוֹת, וְהֵן שְׁבַע פְּרָשִׁיּוֹת; אֵלֶּה הָאֲשֶׁה אֲמֹר, וַיִּלְאֵדֶם אֲמֹר - שְׁתִּיָּהּ סְתוּמוֹת; וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהִים - פְּתוּחָה; וְהָאֲדָם יָדַע, זֶה סֵפֶר, וַיְחִי שֵׁת, וַיְחִי אֱנוֹשׁ, וַיְחִי קַיִן, וַיְחִי מֶהֱלֵלָאֵל, וַיְחִי יִרְד, וַיְחִי חֲנוּךְ, וַיְחִי מֵתוּשֶׁלַח, וַיְחִי לֶמֶךְ, וַיְחִי נֹחַ - אַחַת עֶשְׂרֵה פְּרָשִׁיּוֹת אֵלֶּה, כָּלָן סְתוּמוֹת; וַיֵּרָא ה', אֵלֶּה תִּלְדוֹת נֹחַ - שְׁתִּיָּהּ פְּתוּחוֹת; וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ, וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל נֹחַ, וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל נֹחַ - שְׁלֹשָׁתָן סְתוּמוֹת; וַיְהִי בְנֵי נֹחַ, וְאֵלֶּה תִּלְדוֹת בְּנֵי נֹחַ - שְׁתִּיָּהּ פְּתוּחוֹת; וַיִּכְנַעַן יֶלֶד, וַיִּלְשֵׁם יֶלֶד - שְׁתִּיָּהּ סְתוּמוֹת; וַיְהִי כָל הָאָרֶץ, אֵלֶּה תִּלְדוֹת שָׁם - שְׁתִּיָּהּ פְּתוּחוֹת; וְאַרְפֶּכְשָׁד חַי, וְשֵׁלַח חַי, וַיְחִי עֵבֶר, וַיְחִי פֶלֶג, וַיְחִי רָעוּ, וַיְחִי שְׂרוּג, וַיְחִי נְחוֹר, וַיְחִי תֵרַח - כָּלָן סְתוּמוֹת, וְהֵן שְׁמוֹנֶה פְּרָשִׁיּוֹת; וַיֹּאמֶר ה' אֶל אֲבָרָם, וַיְהִי רָעָב, וַיְהִי בִימֵי אֲמֶרְפֶּל - שְׁלֹשָׁתָן פְּתוּחוֹת; אַחֵר הַדְּבָרִים, וְשִׁירֵי אֲשֶׁת אֲבָרָם, וַיְהִי אֲבָרָם, וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל אֲבָרָם - אֲרֻבְעָתָן סְתוּמוֹת; וַיֵּרָא אֵלָיו - פְּתוּחָה; וַיִּסַּע מֹשֶׁם, וְה' פָּקַד - שְׁתִּיָּהּ סְתוּמוֹת; וַיְהִי בָּעֵת הַהוּא, וַיְהִי אַחֵר, וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים, וַיְהִי חַי שָׂרָה - אֲרֻבְעָתָן פְּתוּחוֹת; וְאַבְרָהָם זָקֵן - סְתוּמָה; וַיִּסֹּף

וַיִּדְבֹר כו' קָדֵשׁ לִי, וְהָיָה כִּי יִבְאֶף - שְׁתִּיחֶיךָ פְתוּחוֹת; וְיִהְיֶה בְּשִׁלּוֹחַ - סְתוּמָּה; וַיִּדְבֹר ה' וְכו'; וַיִּשְׁבּוּ וַיַּחֲנוּ, וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה מִה תַּצְעֲק, וַיֹּאמֶר ה' נָטָה אֶת יָדְךָ, אֲזַיֵּשׁ מֹשֶׁה, וּתִקַּח מִרְסָּם - חֲמִשָּׁתָן פְּתוּחוֹת; וַיִּסַּע מֹשֶׁה, וַיִּבְאוּ אֵילָמָה, וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה הֲנִי מִמְטִיר - שְׁלֹשֶׁתָן סְתוּמוֹת; וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה - פְּתוּחָה; וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה - סְתוּמָּה; וַיִּסְעוּ כָּל עֲדַת, וַיָּבֹאוּ עַמְלָק, וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה כְּתֹב, וַיִּשְׁמַע יְתֵרוֹ, בַּחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי - חֲמִשָּׁתָן פְּתוּחוֹת; וַיִּדְבֹר אֱלֹהִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים, אֲנֹכִי, לֹא תִשָּׂא - שְׁלֹשֶׁתָן סְתוּמוֹת; וְזָכוֹר - פְּתוּחָה; כִּפְדָּה, לֹא תִרְצַח, לֹא תִנָּאֵף, לֹא תִגְנֹב, לֹא תַעֲנֶה, לֹא תַחֲמוֹד, לֹא תַחֲמוֹד - כָּלֵן סְתוּמוֹת, וְהֵן שָׁבַע; וְכָל הָעָם - פְּתוּחָה; וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה - סְתוּמָּה; וְאֵלֶּה הַמְּשֻׁפָּטִים - פְּתוּחָה; וְכִי יִמְכֹּר, מִכָּה אִישׁ, וְכִי יִזְדֹּ, וּמִכָּה אִבּוֹ, וְגִבֹּב אִישׁ, וּמִקְלָל אִבּוֹ, וְכִי יִרְיֹב, וְכִי יִכֶּה אִישׁ, וְכִי יִנְצוּ אֲנָשִׁים, וְכִי יִכֶּה אִישׁ - כָּלֵן סְתוּמוֹת, וְהֵן עֶשְׂרִי; וְכִי יִגַּח שׂוֹר - פְּתוּחָה; וְכִי יִפְתַּח, וְכִי יִגַּף, כִּי יִגְנֹב אִישׁ, כִּי יִבְעֹר אִישׁ, כִּי תִצָּא אִשׁ, כִּי יִתֵּן, כִּי יִתֵּן אִישׁ - כָּלֵן סְתוּמוֹת, וְהֵן שָׁבַע; וְכִי יִשְׁאֹל - פְּתוּחָה; וְכִי יִפְתֹּה, מִכְּשָׁפָה, זִבְחָה לְאֱלֹהִים - שְׁלֹשֶׁתָן סְתוּמוֹת; אִם כֶּסֶף - פְּתוּחָה; אֱלֹהִים לֹא תִקְלָל, לֹא תִשָּׂא, כִּי תִפְגַּע, כִּי תִרְאֶה, לֹא תִטֶּה - חֲמִשָּׁתָן סְתוּמוֹת; הִנֵּה אֲנֹכִי - פְּתוּחָה; לֹא תִהְיֶה מִשְׁכָּלָה - סְתוּמָּה; וְאֵל מֹשֶׁה אָמַר - פְּתוּחָה; וַיֹּאמֶר ה' - סְתוּמָּה; וַיִּדְבֹר ה' - פְּתוּחָה; וַעֲשׂוּ אֲרוֹן - סְתוּמָּה; וַעֲשִׂיתִי שְׁלֹחַן, וַעֲשִׂיתִי מִנְרֵת - שְׁתִּיחֶיךָ פְתוּחוֹת; וְאֵת הַמִּשְׁכָּן - סְתוּמָּה; וַעֲשִׂיתִי אֶת הַקְּרָשִׁים - פְּתוּחָה; וַעֲשִׂיתִי פִרְכָּתִי, וַעֲשִׂיתִי אֶת הַמִּזְבֵּחַ, וַעֲשִׂיתִי אֶת חֲצֵר הַמִּשְׁכָּן, וְאֵתֶּנָּה תְּצִוָּה, וְאֵתֶּנָּה הַקֶּרֶב - חֲמִשָּׁתָן סְתוּמוֹת; וַעֲשׂוּ אֶת הָאֹפֶד - פְּתוּחָה; וַעֲשִׂיתִי מִשְׁבַּצַּת, וַעֲשִׂיתִי חֹשֶׁן, וַעֲשִׂיתִי אֶת מַעֲיֵל, וַעֲשִׂיתִי צִיץ, וְזֶה הַדְּבָר, וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה - כָּלֵן סְתוּמוֹת, וְהֵן שָׁשׁ; וַעֲשִׂיתִי מִזְבֵּחַ, וַיִּדְבֹר דְּכִי תִשָּׂא, וַיִּדְבֹר דּוֹעֲשִׂית פִּיּוֹר, וַיִּדְבֹר דְּבִשְׁמִים - אַרְבַּעַתָּן פְּתוּחוֹת; וַיֹּאמֶר דְּקַח לָךְ סָמִים, וַיִּדְבֹר דְּרֹאֵה קֶרְאֵתִי - שְׁתִּיחֶיךָ סְתוּמוֹת; וַיֹּאמֶר ה' - פְּתוּחָה; וַיִּתֵּן אֶל מֹשֶׁה - סְתוּמָּה; וַיִּדְבֹר דְּלָךְ רֹד, וַיִּפֹּן וַיִּרֹד - שְׁתִּיחֶיךָ פְתוּחוֹת; וַיִּדְבֹר

דְּלָךְ עֲלֶה - סְתוּמָּה; וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה, וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה, וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה פֶּסֶל, וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה כְּתֹב - אַרְבַּעַתָּן פְּתוּחוֹת; וַיִּקְהַל מֹשֶׁה - סְתוּמָּה; וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה, וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - שְׁתִּיחֶיךָ פְתוּחוֹת; וַיַּעֲשׂוּ כָּל חֻכָּם לֵב - סְתוּמָּה; וַיַּעֲשׂוּ יִרְיעַת - פְּתוּחָה; וַיַּעֲשׂוּ אֶת הַקְּרָשִׁים - סְתוּמָּה; וַיַּעֲשׂוּ בְּצִלְאֵל, וַיַּעֲשׂוּ אֶת הַשְּׁלֹחַן, וַיַּעֲשׂוּ אֶת הַמִּנְרָה, וַיַּעֲשׂוּ אֶת מִזְבֵּחַ הַקְּטֹרֶת - אַרְבַּעַתָּן פְּתוּחוֹת; וַיַּעֲשׂוּ אֶת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה, וַיַּעֲשׂוּ אֶת הַפִּיּוֹר, וַיַּעֲשׂוּ אֶת הַחֲצֵר, אֵלֶּה פְּקוּדֵי, כָּל הַזֶּהָב - חֲמִשָּׁתָן סְתוּמוֹת; וַיַּעֲשׂוּ אֶת הָאֹפֶד - פְּתוּחָה; וַיַּעֲשׂוּ אֶת אֲבִי - סְתוּמָּה; וַיַּעֲשׂוּ אֶת הַחֹשֶׁן, וַיַּעֲשׂוּ אֶת מַעֲיֵל - שְׁתִּיחֶיךָ פְתוּחוֹת; וַיַּעֲשׂוּ אֶת הַתְּכֵנֶת שֵׁשׁ, וַיַּעֲשׂוּ אֶת צִיץ, וְתָכֵל - שְׁלֹשֶׁתָן סְתוּמוֹת; וַיִּבְיֹאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן, וַיִּדְבֹר דְּבִיּוֹם הַחֲדָשׁ - שְׁתִּיחֶיךָ פְתוּחוֹת; וַיִּהְיֶה בַּחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן, וַיִּקַּח, וַיִּתֵּן אֶת הַשְּׁלֹחַן, וַיִּשֶּׂם אֶת הַמִּנְרָה, וַיִּשֶּׂם אֶת מִזְבֵּחַ, וַיִּשֶּׂם אֶת מִסְפָּה, וַיִּשֶּׂם אֶת הַפִּיּוֹר, וַיִּקֶּם אֶת הַחֲצֵר - כָּלֵן סְתוּמוֹת, וְהֵן שְׁמוֹנֶה; וַיִּכַּסּ הָעָן - פְּתוּחָה. מִנְּנֵן הַפְּתוּחוֹת, תִּשְׁעַ וְשָׁשִׁים; וּמִנְּנֵן הַסְּתוּמוֹת, חֲמִשָּׁה וְתִשְׁעִים; הַכֹּל, מֵאָה וְאַרְבַּע וְשָׁשִׁים פְּרָשִׁיּוֹת.

סִפְרָ וַיִּקְרָא: וְאִם מִן הַצֵּאֵן - סְתוּמָּה; וְאִם מִן הָעוֹף - פְּתוּחָה; וְנִפְשׁ כִּי תִקְרִיב, וְכִי תִקְרֹב, וְאִם מִנְּחָה עַל הַמִּזְבֵּחַ, וְאִם מִנְּחַת מִרְחֶשֶׁת, וְאִם תִּקְרִיב - חֲמִשָּׁתָן סְתוּמוֹת; וְאִם זִבְחָה, וְאִם מִן הַצֵּאֵן, וְאִם עֹז, וַיִּדְבֹר, וְאִם כָּל עֲדַת, אֲשֶׁר נָשִׂא, וְאִם נִפְשׁ, וְאִם כָּבֶשׂ, וְנִפְשׁ כִּי תִחַטֵּא - כָּלֵן פְּתוּחוֹת, וְהֵן תִּשְׁעַ; וְאִם לֹא תִשְׁגִּי, וַיִּדְבֹר ה' - שְׁתִּיחֶיךָ סְתוּמוֹת; וְאִם נִפְשׁ, וַיִּדְבֹר דְּנִפְשׁ, וַיִּדְבֹר דְּצוֹ - שְׁלֹשֶׁתָן פְּתוּחוֹת; וְזֹאת תּוֹרַת - סְתוּמָּה; וַיִּדְבֹר דְּזֶה קֶרְבֵּן, וַיִּדְבֹר דְּדָבָר אֶל אֶהְרֹן, וְזֹאת תּוֹרַת הָאֲשָׁם, וְזֹאת תּוֹרַת זִבְחָה, וַיִּדְבֹר דְּדָבָר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיִּדְבֹר דְּקַח אֶת אֶהְרֹן - כָּלֵן פְּתוּחוֹת, וְהֵן שֵׁשׁ; וַיִּהְיֶה בִּיּוֹם הַשְּׁמִינִי - סְתוּמָּה; וַיִּדְבֹר ה' אֶל אֶהְרֹן, וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה, וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה - שְׁלֹשֶׁתָן פְּתוּחוֹת; וְזֶה לָכֶם, וְכִי יָמוּת - שְׁתִּיחֶיךָ סְתוּמוֹת; וַיִּדְבֹר דְּאֲשָׁה כִּי תִזְרֹעַ, וַיִּדְבֹר דְּאָדָם כִּי יִהְיֶה, נָגַע צִרְעַת, וַיִּבְשֹׁר - אַרְבַּעַתָּן פְּתוּחוֹת; אוֹ בָשָׂר - סְתוּמָּה; וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה - פְּתוּחָה; וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יִהְיֶה כְּעוֹר

בשרם, ואיש כי ימרט, והבגד - שלששתן סתומות; וידבר דזאת תהיה - פתוחה; ואם דל - סתומה; וידבר דכי תבאו, וידבר דדברו אל בני ישראל - שתייהן פתוחות; ואיש כי תצא - סתומה; ואשה כי תהיה - פתוחה; ואשה כי יזוב - סתומה; וידבר דאחרי מות, וידבר דדבר אל אהרן, וידבר דדבר אל בני ישראל - שלששתן פתוחות; איש איש, ערות אביד, ערות אשת אביד, ערות אחותד, ערות בת בנך, ערות בת אשת, ערות אחות אביד, ערות אחות אמד, ערות אחי אביד, ערות פלגד, ערות אשת אחיד, ערות אשה ובתה - כלן סתומות, והן שתיים עשרה; וידבר דדבר אל כל עדת, וכי תבאו אל - שתייהן פתוחות; וכי יגור - סתומה; וידבר דאשר יתן מזרעו, ויאמר ה' אל משה אמר אל הכהנים - שתייהן פתוחות; והכהן הגדול, וידבר דדבר אל אהרן - שתייהן סתומות; וידבר דויגזרו, וידבר דדבר אל אהרן ואל בניו - שתייהן פתוחות; וידבר דשור או כשב - סתומה; וידבר דדבר אל בני ישראל, אלה מועדי ה', וידבר דכי תבאו אל הארץ - שלששתן פתוחות; וספרתם לכם - סתומה; וידבר דבחדש השביעי - פתוחה; וידבר דאך בעשור - סתומה; וידבר דבחדש משה עשר יום, וידבר דצו את בני ישראל, ולקחתם סלת - שלששתן פתוחות; ויצא בן אשה - סתומה; וידבר דהוצא את המקלל, וידבר דבהר סיני - שתייהן פתוחות; וספרת לך, כי ימוך אחיד, ואיש כי ימכר, וכי ימוך אחיד ומטה, וכי ימוך אחיד עמך, וכי תשיג יד - כלן סתומות, והן שש; אם בחקתי, ואם לא תשמעו לי - שתייהן פתוחות; ואם בזאת - סתומה; וידבר דאיש כי יפלא - פתוחה; ואם בהמה - סתומה. מנין הפתוחות, שתיים וחמשים; והסתומות, שש וארבעים; הפל, שמונה ותשעים.

ארבעתן סתומות; אלה פקודי, ואלה תולדות, וידבר . . הקרב, וידבר . . ואני, וידבר דפקד - חמשתן פתוחות; ולקחת, ויאמר דפקד - שתייהן סתומות; וידבר דקח, וידבר דנשא, וידבר דאל תכריתו, וידבר דנשא - ארבעתן פתוחות; בני מררי, ופקודי בני גרשון - שתייהן סתומות; וידבר דצו, וידבר דאיש או אשה כי יעשו, וידבר דאיש כי תשטה, וידבר דאיש או אשה כי יפלא, וידבר דדבר אל אהרן - חמשתן פתוחות; וברכה, יאר, ישא, ושמו, ויהי ביום פלות משה, ויהי המקריב - כלן סתומות, והן שש; ביום השני, ביום השלישי, ביום הרביעי, ביום החמישי, ביום הששי, ביום השביעי, ביום השמיני, ביום התשיעי, ביום העשירי, ביום עשר, ביום שנים עשר, זאת חגגת, וידבר דבהעלתך, וידבר דקח את הלויים - כלן פתוחות, והן ארבע עשרה; וידבר דזאת אשר ללויים - סתומה; וידבר דויעשו, וידבר דכי יהיה טמא - שתייהן פתוחות; ויביום הקים - סתומה; וידבר דעשה לך, ויהי בשנה השנית - שתייהן פתוחות; ויאמר משה לחכב, ויהי בנסע - שתייהן סתומות; ויהי העם כמתאננים, ויאמר דאספה לי, ויאמר דהייד ה' תקצר, וידבר מרים - ארבעתן פתוחות; ויאמר ה' פתאם - סתומה; ויאמר דואביה, וידבר דשלח לך, ויאמר דעד אנה ינאצני, וידבר דעד מתי, וידבר דכי תבאו, וידבר דכבאכם - כלן פתוחות, והן שש; וכי תשגו, ואם נפש אחת - שתייהן סתומות; ויהיו בני ישראל - פתוחה; ויאמר דמות יומת - סתומה; ויאמר דועשו להם, ויקח קרח - שתייהן פתוחות; וידבר דהבדלו, וידבר דהעלו, וידבר דאמר אל אלעזר - שלששתן סתומות; וילנו - פתוחה; וידבר דהרמו - סתומה; וידבר דוקח מאתם, ויאמר דהשב, ויאמרו בני ישראל - שלששתן פתוחות; ויאמר ה' אל אהרן - סתומה; וידבר ה' אל אהרן - פתוחה; ולבני לוי - סתומה; וידבר דואל הלויים, וידבר דזאת חקת, ויבאו בני ישראל, וידבר דקח את המטה - ארבעתן פתוחות; ויאמר דיען לא האמנתם, וישלח משה - שתייהן סתומות; ויסעו מקדש - פתוחה; וישמע הפנעני - סתומה; ויסעו מהר ההר - פתוחה; אז ישיר -

נכרית - פלן סתומות, והן שבע; כי יקום - פתוחה; כי יסיתך, כי תשמע, בנים אתם, לא תאכל, את זה תאכלו, כל צפור טהרה - פלן סתומות, והן שש; עשר תעשר - פתוחה; מקצה שלש שנים, מקץ שבע שנים, כי יהיה בך אביון, כי ימכר לך - ארבעתן סתומות; כל הבכור, שמור את חדש - שתיהן פתוחות; שבעה שבעת - סתומה; חג הסוכה - פתוחה; שפטים ושטרים, לא תטע לך, לא תזבח, כי ימצא בקרבך - ארבעתן סתומות; כי יפלא - פתוחה; כי תבא, לא יהיה לפניהם, וזה יהיה, וכי יבא הלוי, כי אתה בא, כי נכרית - פלן סתומות, והן שש; וכי יהיה איש - פתוחה; לא תסיג, לא יקום עד, כי תצא למלחמה, כי תקרב אל עיר, כי תצור - חמשותן סתומות; כי ימצא חלל - פתוחה; כי תצא למלחמה, כי תהיין לאיש, כי יהיה לאיש, וכי יהיה באיש, לא תראה את שור, לא תראה את חמור, לא יהיה כלי גבר - פלן סתומות, והן שבע; כי יקרא - פתוחה; כי תבנה, לא תחרש, גדלים, כי יקח איש, ואם אמת היה, כי ימצא איש, כי יהיה נערה בתולה, ואם בשדה ימצא, כי ימצא, לא יקח איש, לא יבא פצוע, לא יבא ממזר, לא יבא עמוני, לא תתעב אדמי, כי תצא מחנה, לא תסגיר, לא תהיה קדשה, לא תשיף, כי תדר נדר, כי תבא בכרם, כי תבא בקמת, כי יקח איש אשה, כי יקח איש אשה חדשה, כי ימצא, השמר בנגע הצרעת, כי תשה ברעף, לא תעשק שכיר עני, לא יומתו אבות, לא תטה, כי תקצר, כי תחבט, כי יהיה ריב, כי ישובו אחים, כי ינצו אנשים, לא יהיה לך בכיסך - פלן סתומות, והן חמש ושלשים; זכור את אשר עשה, והיה כי תבוא - שתיהן פתוחות; כי תכלה לעשר, היום הזה - שתיהן סתומות; ויצו משה ויזקני ישראל - פתוחה; ויבדבר משה, ויצו משה את העם, ארור האיש אשר יעשה פסל, ארור מקלה, ארור מסיג, ארור משגה, ארור מטה, ארור שכב עם כל בהמה, ארור שכב עם אחותו, ארור שכב עם חתנתו, ארור מכה, ארור לקח שחד, ארור אשר לא יקים - פלן סתומות, והן שלש עשרה; והיה אם שמע, והיה אם לא תשמע - שתיהן פתוחות; אלה דברי הברית - סתומה; ויקרא משה, אתם נצבים -

סתומה; וישלח ישראל - פתוחה; ויבא בלק - סתומה; וישב ישראל, וידבר דפינחס, וידבר דצור, ויאמר ה' - ארבעתן פתוחות; בני שמעון, בני גד, בני יהודה, בני יששכר, בני זבולן, בני יוסף, אלה בני אפרים, בני בנימן, אלה בני דן, בני אשר, בני נפתלי - פלן סתומות, והן אחת עשרה; וידבר ה' - פתוחה; ואלה פקודי הלוי, ותקרבנה - שתיהן סתומות; ויאמר דכן בנות צלפחד, ויאמר דעלה - שתיהן פתוחות; וידבר משה - סתומה; וידבר דצו, וביום השפכת, ובראשי חדשיכם - שלשתן פתוחות; ובחדש הראשון, וביום הבפורים - שתיהן סתומות; ובחדש השביעי - פתוחה; ובעשור, ובחמשה עשר, וביום השני, וביום השלישי, וביום הרביעי, וביום החמישי, וביום הששי, וביום השביעי, ביום השמיני - פלן סתומות, והן תשע; וידבר משה, וידבר ה' - שתיהן פתוחות; ויצאו משה ואלעזר, ויאמר רב אלעזר, ויאמר דשא - שלשתן סתומות; ומקנה רב - פתוחה; ויאמרו אם מצאנו, ויגשו אליו - שתיהן סתומות; ויאמר אליהם משה, אלה מסעי - שתיהן פתוחות; וישמע הפנעני, וידבר דבערבת - שתיהן סתומות; וידבר דצו את בני ישראל, וידבר דאלה שמות האנשים, וידבר דבערבת מואב, וידבר דדבר אל בני ישראל, ויקרבו ראשי - חמשותן פתוחות. מנן הפתוחות, שמים ותשעים; והסתומות, שש וששים; הכל, מאה ושמונה וחמשים פרשיות. ספר אלה הדברים: ויאמר ה' אלי, ונפן ונעבר, וידבר ה', ויאמר ה' אלי ראה, ואתחנן - חמשותן סתומות; ועתה ישראל, כי תוליד בנים, אז יבדיל, ויקרא משה - ארבעתן פתוחות; אנכי, לא תשא, שמור, כבוד, לא תרצח, ולא תנאף, ולא תגנב, ולא תענה, ולא תחמד, ולא תאונה, את הדברים - פלן סתומות, והן אחת עשרה; שמע ישראל - פתוחה; והיה כי יביאך, לא תנסה, כי ישאלך בנך, כי יביאך - ארבעתן סתומות; והיה עקב - פתוחה; כי תאמר - סתומה; כל המצוה, והיה אם שכח תשכח, שמע ישראל, בעת ההוא, ועתה ישראל - חמשותן פתוחות; כי הארץ, והיה אם שמע, כי אם שמר תשמרון, ראה אנכי, והיה כי יביאך, כי ירחיב, כי

וּשְׁאֵר הַשִּׁטוֹת, אַחַת מִנִּיחִין בְּאַמְצָעָה רֹחַ אֶחָד
[של תשע אותיות], וְאַחַת מִנִּיחִין הָרוּחַ בְּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת
בְּאַמְצָעָה, עַד שֶׁתִּמָּצֵא הַשִּׁטָּה חֲלוּקָה לְשֵׁלֶשׁ,
וְנִמְצָא רֹחַ כְּנֶגֶד הַכֶּתֶב וְכַתֵּב כְּנֶגֶד הָרוּחַ. וְזוֹ
הִיא צוּרְתָּה:

(ה) כתב משני הצדדים וְחָלַק באמצע. (ו) הסדר הכתוב כאן
אינו מדויק, כי השורה הראשונה יש בה שני מרווחים
ובשנייה יש רווח אחד. (ז) עושים שני רווחים, כל רווח
ארבע וחצי אותיות. (ח) של השורה העליונה. (ט) של
השורה שתחתיה. ולזה כוונת דברי הגמרא, שכותבים את
שירת הים כמו קיר של אבנים: "אריח על גבי לבינה ולבינה
על גבי אריח" (מגילה דף טז עמוד ב).

אֲזַיִר מֹשֶׁה וְכָנִי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לֵיהֲנָה וְיִאֲמְרוּ
לְאֹמֶר אֲשִׁירָה לֵיהֲנָה כִּי גָאָה גָאָה סוֹס
וְרָכְבוּ רָמָה בָּיָם: עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה לִי
לִישׁוּעָה זֶה אֵלֵי וְאֶנְהוּ אֱלֹהֵי
אֲבִי וְאַרְמְמָנָהוּ: יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוָה
שְׁמוֹ: מְרַכֵּב פָּרָעָה וְחִילוֹ יְרָה בָּיָם וּמִבְּחֵר
שְׁלֹשִׁי טָבְעוּ בָּיָם סוּף: תְּהַמֵּת יִכְסִּימוּ יִרְדּוּ כְּמִצּוֹלֹת כְּמוֹ
אֲבָן: יְמִינָךְ יְהוָה נֶאֱדָרִי בַּכֶּם יְמִינָךְ
יְהוָה תִּרְעֵץ אוֹיֵב: וּכְרַב גָּאוֹנָךְ תִּהְרַס
קִמְיָךְ תִּשְׁלַח חֲרֹנְךָ לֵאכַלְמוּ כְּפֶשֶׁךְ: וּכְרוּחַ
אֲפִיךָ נִעְרְמוּ מֵיָם נִעְבּוּ כְּמוֹ גֹד
נְזִלִים קָפְאוּ תְהַמֵּת כָּלָב יָם: אֲמַר
אוֹיֵב אֲרֹךְ אֲשִׁיג אֲחַלֵּק שְׁלָל תִּמְלֹאמוּ
נַפְשִׁי אֲרִיק חֲרָבִי תִּוְרִישְׁמוּ יָדִי: נִשְׁפֹּת
כְּרוּחַךְ כְּסֶמֶךְ יָם צָלְלוּ כְּעוֹפֹרֶת בְּמֵיָם
אֲדִירִים: מִי כִמְכָה בְּאֵלִם יְהוָה מִי
כִמְכָה נֶאֱדָר בְּקִנְיָשׁ נוֹרָא תְהַלֵּת עֲשֵׂה
פֶּלֶא: נְסִיתָ יְמִינָךְ תִּבְלַעְמוּ אֲרָץ: נְחִיתָ
בְּחִסְדְּךָ עִם זֶה גְּאֻלָּתָהּ גִּהְלֵתָּ כְּעֶזֶךְ אֵל גְּוָה
קִדְשְׁךָ: שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן חֵיל
אֲחֻזָּה יִשְׁבִּי פִלְשֶׁת: אֲזַיִר נִבְהָלוּ אֱלֹפִי
אֲדוֹם אֵילֵי מוֹאָב יִאֲחַזְמוּ רָעַד נִמְגּוֹ
כָּל יִשְׁבֵּי כְנָעַן: תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָה
וּפְחַד בְּגֹדל וְרוּעַךְ יִדְמוּ כְּאֶבֶן עֵד
יַעֲבֹר עֲמָךְ יְהוָה עֵד גְּעֹבֵר עִם זֶה
קִנִּיתָ: תִּבְאֲמוּ וְתִשְׁעֲמוּ בְּהֵר גִּהְלֵתָהּ מְכוֹן
לְשִׁבְתְּךָ פִּעֻלָּתָהּ יְהוָה מִקְדָּשׁ אֲדִנִּי כִּוְנִי
יִדִּיד: יְהוָה יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד: כִּי

שְׁתִּיחֵן פְּתוּחוֹת; וְהָיָה כִּי יָבֹאוּ, כִּי הַמְּצָוָה, רָאָה
נִתְּתִי - שְׁלֹשְׁתָּן סְתוּמוֹת; וַיִּלְךְ מֹשֶׁה - פְּתוּחָה;
וַיִּקְרָא מֹשֶׁה - סְתוּמָה; וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה הֵן,
הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם, וַיָּבֹא מֹשֶׁה, וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה
בְּעָצָם, וְזֹאת הַבְּרָכָה - חֲמִשְׁתָּן פְּתוּחוֹת; וְזֹאת
לִיהוּדָה - סְתוּמָה; וּלְלֵוִי - פְּתוּחָה; לְבִנְיָמִן,
וְלִיוִּסֵף, וְלִזְבוּלֹן, וְלֵגָד, וְלָדָן, וְלֵאָשֵׁר, וַיַּעַל מֹשֶׁה
- בָּלֵן סְתוּמוֹת, וְהֵן שְׁבַע. מִנֵּן הַפְּתוּחוֹת שֶׁל סֵפֶר
זֶה, אַרְבַּע וּשְׁלֹשִׁים; וְהַסְתוּמוֹת, מֵאָה אַרְבַּע
וְעֶשְׂרִים; הַכֹּל, מֵאָה שְׁמוֹנֶה וְחֲמִשִּׁים. וּמִנֵּן
הַפְּתוּחוֹת שֶׁל כָּל הַתּוֹרָה, מֵאֵתִים וְתִשְׁעִים;
וְהַסְתוּמוֹת, שְׁלֹשׁ מֵאוֹת תִּשְׁעָה וְשִׁבְעִים; הַכֹּל, שֵׁשׁ
מֵאוֹת שָׁשִׁים וְתִשְׁעָה.

צוּרַת שִׁירַת הָאֲזִינוּ - כָּל שִׁיטָּה וְשִׁיטָּה, יֵשׁ
בְּאַמְצָעָה רֹחַ אֶחָד [של תשע אותיות] כְּצוּרַת הַפְּרָשָׁה
הַסְתוּמָה, וְנִמְצָאת כָּל שִׁיטָּה חֲלוּקָה לְשִׁתִּים;
וְכֹתֵבִין אוֹתָהּ בְּשִׁבְעַ וּשְׁשִׁים שִׁטוֹת. וְאֵלֶּי הֵן
הַתְּבוּת שְׁבָרָאשׁ כָּל שִׁיטָּה וְשִׁיטָּה: הָאֲזִינוּ, יַעֲרֹף,
כְּשִׁעִירָם, כִּי, הַצּוּר, אֵל, שִׁחַת, הִלָּה, הָלוֹא, זָכַר,
בְּהִנְחָל, יָצַב, כִּי, יִמְצָאָהוּ, יִסְבְּכָנְהוּ, כְּנֹשֶׁר, ה',
יִרְכָּבְהוּ, וַיִּנְקְהוּ, חֲמָאָה, בְּגִי, וְדָם, שְׁמַנָּה, וַיִּנְבֹּל,
בְּתוֹעֵבָת, אֱלֹהִים, לֹא, וְתִשְׁבַּח, מִכְּעַס, אֲרָאָה,
בְּנִים, כְּעֶסוֹנִי, בְּגוֹי, וְתִיִּקֵּד, וְתִלְהֵט, חֲצִי, וְקִטֵּב,
עַם, גַּם, אֲשִׁבִּיתָהּ, פֶּן, וְלֹא, וְאִין, יִבְיִנוּ, וּשְׁנִים,
וְה', וְאִיִּבְיִנוּ, וּמִשְׁדָּמַת, אֲשִׁפֹּלֶת, וְרֹאשׁ, חֲתוּם,
לַעֲת, וְחֵשׁ, וְעַל, וְאָפַס, צוּר, יִשְׁתָּה, יְהִי, וְאִין,
מִחֲצֵתִי, כִּי, אִם, אֲשִׁיב, אֲשִׁפִּיר, מִדָּם, הִרְגִּינוּ,
וְנָקָם. וְאֵלֶּי הֵן הַתְּבוּת שְׁבָרָאשׁ חֲצִי כָּל שִׁיטָּה
אֲחֵרוֹנָה, שֶׁהֵן בְּאַמְצָעַ הַדֶּף: וְתִשְׁמַע, תִּזְל,
וְכִרְבִּיבִים, הָבוּ, כִּי, צִדִּיק, דוֹר, עַם, הוּא, שְׁאֵל,
בְּהִפְרִידוֹ, לְמִסְפָּר, יַעֲקֹב, וּבְתַהוּ, יַצְרָנְהוּ, יִפְרֹשׁ,
וְאִין, וַיֵּאכֹל, וְשָׁמֶן, עַם, עַם, וַיִּשְׁמֶן, וַיִּטֵּשׁ,
וְקִנְאָהוּ, וְזִפְחוּ, חֲדָשִׁים, צוּר, וַיִּרָא, וַיֹּאמֶר, כִּי,
הֵם, וְאִנִּי, כִּי, וְתֹאכֹל, אִסְפָּה, מִזֵּי, וְשֶׁן, מִחוּץ,
אֲמַרְתִּי, לִוְלִי, פֶּן, כִּי, לוֹ, אִיכָּה, אִם, כִּי, כִּי,
עֲנֹבְמוּ, חֲמַת, הָלֹא, לִי, כִּי, כִּי, כִּי, וְאֹמֶר, אֲשֶׁר,
זְקוּמוּ, רֹאז, אֲנִי, וְאִין, וְאֲמַרְתִּי, וְתֹאחֹז, וְלִמְשַׁנְאִי,
וְחִרְבִי, מִרֹאשׁ, כִּי, וְכִפֹּר. שִׁירַת הַיָּם - כֹּתֵבִין
אוֹתָהּ בְּשְׁלֹשִׁים שִׁיטָּה: שִׁיטָּה רֵאשׁוֹנָה, כְּדִרְכָּהּ;

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

טפחים, קצב [מדידה] אחד לכל. ואחר כך גולל העורות, ועושה מהן כרף אחד, מהדק יפה יפה; ומוסיף בעורות ומהדק, עד שיעשה הקף הכרף ששה טפחים, שהוא רחב העור. ומודד בחוט של שני, שמקיפו על הכרף.

ז) המוכנים לכתובת הספר. ח) אם לא ימתח טוב את היריעה, יישאר הרבה אוויר בין היריעות שיוסיפו עובי להיקף הספר. ט) חוט בצבע אדום.

ד. ואחר כך יעשה כנה שנה [=סרגל ישר], יהיה ארפה ארבעים או חמשים אצבעות; ויחלק [ויסמן] אצבע אחת מהן בכנה לשנים ולשלשה ולארבעה חלקים, כדי שידע בו שעור חצי אצבע, ורביע אצבע, וכיוצא בזה החלק. ומודד כל עור ועור בכנה זו, עד שידע כמה אצבע יש בכל עור ועור, כדי שידע כמה אצבע בארף כל הכרף.

ה. ואחר כך לוקח עורות אחרים, שנים או שלשה, לבדק בהן שעור [גודל] הכתב, וכותב בהן דף אחד. ודבר ידוע, שארף הדף שבע עשרה אצבעות, לפי שהוא מניח גליון למעלה שלש, ולמטה ארבע; אבל רחב הדף, הוא לפי הכתב - אם דק אם עבה. וכן מניח השיטות שבדף י, ובואו לפי הכתב, לפי שבין שיטה לשיטה, כמלא שיטה י.

י) גובה כל עמוד כתוב. יא) מקום שבע האצבעות שנשאר ריק, ביחד עם מקום שבע עשרה אצבעות שבהם כותב, יוצא בסך הכל עשרים וארבע אצבעות שהן מידת גובה היריעה. יב) כל שורה היא ברוחב שלושים אותיות, ובכל כתב גודל האותיות שונה, כמבואר לעיל (פרק ז, הלכה ה), ובהתאם לכך מידת רוחב העמוד משתנה. יג) בכל עמוד צריך שיהיו בין ארבעים ושמונה לשישים שורות, וכמות זו משתנה בהתאם לגודל הכתב, כמבואר לעיל (פרק ז הלכה י). יד) גם גודל הרווחים שבין השורות משתנה בהתאם לגודל האותיות, מכיוון שבין שורה לשורה צריך להיות בגובה שורה.

ו. ואחר שכותב הדף שבדק בו לפי מה שירצה, ימד רחב הדף באצבעות הכנה; ויוסיף על רחב הדף שתי אצבעות שבין דף ודף, ויחשב כמה דפין יבואו בכרף שגלל מאותו הכתב שבדק בו, וידע חשבון הדפין. ויראה כמה נכתב בדף זה שבדק בו מן התורה כלה, ומשער לפי הספר שהוא כותב [מעתיק] ממנו. ומחשב - אם עלתה כל התורה לפי

כא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בים וישוב יהנה עליהם את מי הים ובני ישראל הלכו בפרשה בתוך הים: כל התורה כלה, בין פשירות בין בשאר הכתב, יתפון שתהא אות סמוכה לחברתה ביותר, ולא תדבק בה ולא תרחק ממנה - כדי שלא תראה התכה בשתי תבות, אלא יהיה בין אות לאות כחוט השערה; ואם הרחיק אות מאות, כדי שתראה התכה בשתי תבות לתינוק שאינו רגיל, הרי זה פסול, עד שיתקן.

פרק ט

דיני גודל הספר תורה והיריעות

א. אין עושין ספר תורה, לא ארפו [=גבחו] יתר על הקפו [כשהוא נגלל]^א, ולא הקפו יתר על ארכו. וכמה הוא ארפו? בגויל [=עשוי מכל עובי העור] - ששה טפחים, שהם ארבע ועשרים אצבע ברחב הגודל של יד; ובקלף [שעשוי מהשכבה התחתונה של העור] - או פחות או יותר, והוא שיהא ארכו כהקפו. וכן אם עשה בגויל פחות מששה ומעט [=הקטין] את הכתב, או יתר על הששה והרחיב בכתב, עד שיהיה ארכו כהקפו - הרי זה כמצוה.

א) צריך לעשות את הספר תורה כך שגובה היריעה יהיה לא יותר ארוך מעובי הספר תורה כשהוא גלול. ב) אם הכתב דק. ג) אם הכתב רחב וארוך.

ב. שעור [שולין] הגליון [הריקים] מלמטה, ארבע אצבעות; ולמעלה, שלש אצבעות; ובין דף ודף [עמוד] לדף, שתי אצבעות. לפיכך, צריך שניני בתחלת כל יריעה ובסופה, רחב אצבע אחת וכדי תפירהי - שנמצא בשתתפר היריעה, יהיה בין כל דף ודף בכל הספר כלו, שתי אצבעות. וניני מן העורה בתחלת הספר ובסופו, כדי לגל עמודי. וכל השעורין האלו, למצוה; ואם חסר או הויתר, לא פסל.

ד) מכיוון שמחברים את היריעות בתפירה, צריך להשאיר מקום ריק לתפרים. ה) שם כולל לגויל ולקלף. ו) מכיוון שאת הספר תורה מחברים בשני צדדיו למקלות מעץ שמכונים 'עצי חיים', כמבואר בסמוך הלכה יד.

ג. כיצד יתפון אדם, עד שיעשה הספר שיהיה ארכו כהקפו? מתחיל ומרבע העורות בשוה [ברחבם], ועושה רחב [גובה] כל עור מהן ששה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ד אדר - ספר אהבה - הלכות תפילין ומוזזה וס"ת קסג

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(כא) של אדם בינוני.

י. ספר תורה שכתבתי אני - רחב כל דף ודף מדפיו, ארבע אצבעות; ושירת הים ושירת האזינו, רחב כל דף משתייהן שש אצבעות^{כב}; ומגן השיטין שפכל דף ודף, אחת וחמשים; ומגן הדפין של כל הספר, מאתים ששה ועשרים דף; וארך כל הספר, אלה ושלוש מאות וששים ושש אצבעות, בקרוב.

כב) מכיוון שיש רווח בגודל תשע אותיות באמצע כל שורה בהן, כמבואר לעיל סוף פרק ח.

יא. אלו השש אצבעות היתרות בחשבון^{כג}, לגליון שבתחלת הספר ושכסופו. והעורות שכתבנו בהם, עורות אילים. ובזמן שתתראה לכתב על פי המדות האלו, או קרוב להן מעט, הן חסר דף אחד או שנים או שלשה, או יתר דף או שנים או שלשה - לא תיגע [=תטרח] ולא תהא צריך לחשבון, אלא מיד יבוא לך ארכו כהקפו.

כג) בכל דף יש 6 אצבעות (עם רוחב שתי אצבעות שבין דף לדף), 2261 דפים כפול 6, שווה 1356 אצבעות. תוסיף רוחב 4 אצבעות שבעמודי ה"שירות" שהן רחבות מיותר מכל העמודים, שווה 1360, יוצא שיש 6 אצבעות נוספות.

יב. אין עושין ביריעה פחות משלשה דפין, ולא יתר על שמונה דפין; נודמנה לו יריעה בת תשעה דפין, חולק אותה ארבעה לכאן וחמשה לכאן. במה דברים אמורים? בתחלת הספר, או באמצעו; אבל בסוף הספר, אפילו פסוק אחד בדף אחד, עושין אותו דף אחד לבדו, ותופרין אותו עם שאר היריעות.

יג. כשתופרין היריעות, אין תופרין אותן אלא בגידין של בהמה או חיה טהורה, ואפילו מנבלות וטרפות שלהן, כדרך שתופרין התפילין; ודבר זה, הלכה למשה מסיני^{כד}. לפיכך, אם תפרן שלא בגידין, או בגידי בהמה טמאה - פסל, עד שיתיר ויחזור ויתפר כהלכה.

כד) על התפילין נאמר: "למען תהיה תורת ה' בפיך", ולמדו מכך חז"ל, שצריך לעשות את התפילין מדברים המותרים באכילה, וספר התורה שווה בדינים אלו לתפילין.

יד. כשתופרין היריעות, אינו תופר כל היריעה כלה מתחלתה ועד סופה, אלא מניח מעט מלמעלה ומעט מלמטה בלא תפירה, כדי שלא

מגן הדפין, זה הוא הקתב שכותב בו בפרך; ואם הוציא החשבון שהדפין יותר מן התורה [ונשאר דפים ללא כתב], ירחיב בקתב עד שיתמעט מגן הדפין, ויבדק בדף אחר^{טו}; ואם הוציא החשבון שהתורה יתר מן הדפין, ימעט בקתב עד שירבה במגן הדפין, ויבדק בדף אחר. וכן בדף אחר דף, עד שיבוא החשבון אחד^{טז}.

טו) שכתבתו עבה יותר. טז) שכמות העמודים תהיה מדויקת עד סיום כתיבת ספר התורה.

מאחר שידע רחב הדפין ושעור הקתב, מתחיל באותו הפרך.

ז. ומחלק כל עור ועור, דפין דפין בשרטוט [=שריטת קריס], כפי רחב הדף שבדק בו, ועלה בחשבון. וכשישאר לו מן העור שלש אצבעות או ארבע יותר על הדף האחרונה שפיריעה^{טז}, מניח ממנו רחב אצבע וכדי תפירה [=ומקום לתפירת היריעות אחת לשניה], ונקץ השאר ואל יחוש [יחשוש] - שבאחרונה תוסף עורות אחרות על הפרך שגלל, כנגד כל התוספות שקוצץ מפל עור ועור; ואינו צריך לחשב דבר זה, שהקתב [שחושב] מושכו [=מסדרן] לפי מגן הדפין [מגין הדפים הוא כרוחב הכתב]^{יז}.

יז) ברוחב שאינו מספיק כבר כדי לכתוב עליו עמוד שלם, או שכבר כתב על היריעה שמונה עמודים (ולא כותבים יותר משמונה עמודים על יריעה אחת, כמבואר בסמוך הלכה יב). יח) ובין כה וכה מספר הדפים שיהיה לו, הוא לפי מה שבדק בתחילה את גודל הכתב.

ח. וכן הרוצה לעשות רחב הספרי^{יח} יותר על ששה [טפחים] או פחות מששה, על הדרך הזאת הוא מחשב^{יט}, ויצא ארכו כהקפו, בלא פחות ולא יותר - והוא, שלא יטעה בחשבון.

יט) רוחב היריעה שהוא גובה הספר. כ) מחשב את היחס הנכון בין גודל הכתב לכמות העמודים, כמבואר בהלכות הקודמות.

ט. רחב הגודל האמור בכל השעורין האלו ובשאר שעורי תורה כלה, והוא הבינוני^{כא} - כפר דקדקנו בשעורו, ומצאנוהו רחב שבע [גרגירין] שעורות בינוניות זו בצד זו בדחק; והן כארץ שתי שעורות ברות. וכל טפח האמור בכל מקום, הוא ארבע אצבעות מזו; וכל אמה, ששה טפחים.

הכתב; (ח) שֶׁנֶּכְתַּבְתָּ שְׁלֹא בִשְׁחֹר הָעוֹמֵד [המתקיים זמן רב]; (ט) שֶׁנֶּכְתַּבְתָּ בִשְׁאָר לְשׁוֹנוֹת; (י) שֶׁכָּתְבוּ גוֹי וְכִיּוֹצֵא בּוֹ מִשְׁאָר פְּסוּלִין; (יא) שֶׁכָּתַבְתָּ הָאֲזָכָרוֹת [שמות ה']; בְּלֹא כְּוִנָּה; (יב) שֶׁחִסַּר אֶפְלוֹ אוֹת אַחַת; (יג) שֶׁהוֹסִיף אֶפְלוֹ אוֹת אַחַת; (יד) שֶׁנִּגְעָה אוֹת בְּאוֹתָהּ; (טו) שֶׁנִּפְסְדָה צוּרַת אוֹת אַחַת, עַד שֶׁלֹּא תִקְרָא כָּל עֲקָרִי, אוֹ תִדְמָה לְאוֹת אַחֶרֶת - בֵּין בְּעֵקֶר הַכְּתִיבָה [=מלכתחילה], בֵּין בְּנִקְבָּ [שניקבה האות], בֵּין בְּקִרְעוֹ, בֵּין בְּטִשּׁוּשׁ [ששינו את צורתה]; (טז) שֶׁהִרְחִיק אוֹ הִקְרִיב בֵּין אוֹת לְאוֹת, עַד שֶׁתִּרְאֶה הַתְּכָה כְּשֵׁתִי תְּבוּת, אוֹ שֵׁתִי תְּבוּת כְּתִבָּה אַחַת; (יז) שֶׁשָּׁנָה צוּרַת הַפְּרָשִׁיּוֹת; (יח) שֶׁשָּׁנָה צוּרַת הַשִּׁירוֹת; (יט) שֶׁכָּתַבְתָּ בִשְׁאָר הַכְּתָב כְּשִׁירָה; (כ) שֶׁתִּפְּרַח הִירְיָעוֹת שְׁלֹא בְּגִידֵי טְהוֹרָה. וְשֹׁאֵר כָּל הַדְּבָרִים - לְמַצָּה, לֹא לְעֵפֶב.

(א) הלכה זו מסכמת את הדברים שנכתבו בפרקים הקודמים. (ב) שהקלף לא עבר עיבוד בקמח ובעפצים. (ג) לצד הבשר, וצריך לכתוב בצד השיער, כמבואר לעיל (פרק א, הלכה ח). (ד) צריך לכתוב את הספר תורה רק בלשון הקודש ובכתב אשורי, כמבואר לעיל (פרק א הלכה ט). (ה) וכל אות צריכה להיות מוקפת עור מכל רוחותיה (לעיל פרק א, הלכה ט). (ו) שנמחקה לגמרי. (ז) שכתב פתוחות - סתומות, וסתומות - פתוחות, כמבואר לעיל (פרק ח, הלכות א-ג). (ח) "שירת הים" ו"האזינו", הנכתבת בצורה מיוחדת, כמבואר לעיל (פרק ח, סוף הלכה ד). (ט) עשה רווח סתם באמצע שורה, ופסול זה מבואר לעיל פרק ז, הלכה יא. (י) אלא תפר בגידי בהמה טמאה, ופסול עד שיתירן ויתפרן כהלכה (לעיל פרק ט, הלכה יג).

ב. ספר תורה הכשר - נוהגין בו קדשה יתרה וקבוד גדול. ואסור לו לאדם למכור ספר תורה, אפלו אין לו מה לאכל, ואפלו היו לו ספרים רבים, ואפלו ישן לקח בו חדש. לעולם אין מוכרין ספר תורה, אלא לשני דברים - שילמד תורה בדמיו, או שישא אשה בדמיו; והוא [בלבד], שלא יהיה לו דבר אחר למכור.

(יא) שיתפרנס מרווח המכירה ויוכל ללמוד תורה במנוחה, והטעם: גדול הלימוד שמביא לידי מעשה. (יב) מכיוון שעל ידי הנישואין האדם מקיים את העולם.

תִּקְרַע הִירְיָעָה בְּאִמְצָעָה כְּשִׁיגָלָל. וְעוֹשֶׂה לוֹ שְׁנֵי עֲמוּדִים שֶׁל עֵץ, אֶחָד בְּתַחֲלָתוֹ וְאֶחָד בְּסוּפּוֹ. וְתוֹפֵר הָעוֹר שֶׁשָּׁרִי בְּתַחֲלָה וּבְסוּף עַל הָעֲמוּדִים בְּגִידִין, כְּדִי שִׁיֵּהָא נִגְלָל עָלֵיהֶן; וְיִרְחִיק בֵּין הָעֲמוּד וְהַכְּתָב שְׁבִדָּה.

טו. ספר תורה שנקרעה בו יריעה בו יתירה [מהשוליים ל]בתורה [הכתב] שְׁתֵּי שִׁטוֹת [בתוך הכתב בין אות לאות], יתפר; בתוך שלש, לא יתפריה. כִּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בִּישָׁן שֶׁאֵין עֲפָצוֹ [=עִיבוּדוֹ] נִפְרָז; אֲכָל אִם נִפְרָז הַגּוֹיִל שֶׁהוּא עָפוּן - תוֹפֵר, וְאֶפְלוֹ קִרְעַת הַכָּא בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ. וְכֵן בֵּין דָּף לְדָף, וּבֵין תְּכָה לְתְּכָה - יתפריה. וְכָל הַקְּרָעִים - אֵין תּוֹפְרִין אוֹתָן, אֲלֹא בְּגִידִין שֶׁתּוֹפְרִין כֶּהֵן הִירְיָעוֹת זֹו לְזֹו; וּבְכָל הַקְּרָעִים - יִזְהַר שְׁלֹא תִחַסֵּר אוֹת אַחַת, אוֹ תִשְׁתַּנֶּה צוּרָתָה.

(כח) אלא גונג את היריעה הזו וכותב חדשה, מכיוון שתפר כל כך גדול לא נאה לספר תורה. (כו) את הקלף מעבדים במי עפצים שהם מכווצים ומחזקים את העור, וכשהקלף ישן כבר העיבוד לא נראה טוב ונראה שהתפר בא לתקן ויקבון. (כז) אם נקרעה היריעה בין עמוד לעמוד בגובה יותר משלוש שורות. (כח) מותר לתפור ולתקן אותו. אולם, כל עוד לא תפר את הקרע, אסור לקרוא בספר תורה זה למרות שלא נקרעה בו שום אות.

פרק י

שמירת וכבוד ספר התורה, מכירתו ודיני הכלים המשמשים את ספר התורה.

א. נמצאת למד, שעשרים דברים הן, שכל אחד מהן פוסל ספר תורה; ואם נעשה בו אחד מהן - הרי הוא כחמש מן החמשין ששלמדן בהן התינוקות, ואין בו קדשת ספר תורה, ואין קורין בו ברכים; ואלו הן: (א) אם נכתב על עור בהמה טמאה; (ב) שנקטב על עור בהמה טהורה שאינו מעבד; (ג) או שהיה מעבד שלא לשם ספר תורה; (ד) שנקטב שלא במקום [המיועד ל]כתיבה, על הגויל במקום בשרי ועל הקלף במקום שער; (ה) שנקטב מקצתו [חלקו] על הגויל, ומקצתו על הקלף; (ו) שנקטב על דוקסוסטוס [=השכבה העליונה של העור]; (ז) שנקטב בלא שרטוט [=שריטת קורס ישרים על הקלף ליישר

שעשרים דברים הן: והלא בתחילת הלכות ס"ת מצינו פסול נוסף: "כתב מקצת השם בשיטה ומקצתו תלוי!" - בין מלכות סכ"ד. או . . בדמיו: משום שמצות פור"ר הוא חיוב תמידי - לקור"ש ח"ל ע' 27.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ד אדר - ספר אהבה - הלכות תפילין ומוזזה וס"ת קסה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְכָל כְּתָבֵי הַקִּדְשׁ, אֶפְלוּ הֶלְכוֹת וְהִגְדוֹת - אֶסּוּר לְזַרֵּק אוֹתָן^{יג}. הַקְּמִיעִין [-קלפים עם שמות הקודש לסגולה] שֵׁישׁ בָּהֶם עֲנִינִים שֶׁל כְּתָבֵי הַקִּדְשׁ^{יד} - אֵין נִכְנָסִין בָּהֶן לְבֵית הַכֶּסֶּא, אֲלָא אִם כֵּן הָיוּ מִחֲפֹז^{טו} עוֹר.

כא) ספר שכתוב בו רק חומש אחד בלבד, ועשוי מקלף מגולגל כמו ספר תורה. כב). ונביאים וכתובים, מותר להניח זה על זה. כג) כשנותן אותם לאדם אחר, לא יזרוק אליו. כד) פסוקים שיש בהם סגולה לרפואה.

ו. לֹא יֵאָחַז אָדָם סֵפֶר תּוֹרָה בְּזוֹעוֹ, וְיִכְנַס בּוֹ לְבֵית הַמֶּרְחֵץ, אוֹ לְבֵית הַכֶּסֶּא^{כה}, אוֹ לְבֵית הַקְּבֻרוֹת^{כו} - אִף עַל פִּי שֶׁהוּא פְּרוּץ בְּמִטְפָּחוֹת, וְנִתֵּן בְּתוֹךְ הַתֵּיק שָׁלוֹ. וְלֹא יִקְרָא בּוֹ, עַד שִׁירְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת מִן הַקֶּבֶר, אוֹ מִן הַמֵּת, אוֹ מִבֵּית הַכֶּסֶּא. וְלֹא יֵאָחַז הַסֵּפֶר^{כז}

בְּשֶׁהוּא עֹרֵם^{כח}. וְאֶסּוּר • לֵישֵׁב עַל מִטָּה שֶׁסֵּפֶר תּוֹרָה עָלֶיהָ.

כח) מכיוון שזה ולזול בספר תורה להיכנס אתו למקומות מלוכלכים. כו) מכיוון שגם להחזיק ספר תורה בלי לקרוא בו זו מצווה, ולועג בכך למתים שאינם יכולים לקיים מצוות. כז) יש מבארים: שהערום הכוונה לספר, שהספר ללא מעיל, ויש מבארים שהכוונה כשהאדם ללא בגדים.

ז. בֵּית שֵׁישׁ בּוֹ סֵפֶר תּוֹרָה - אֶסּוּר לְשַׁמֵּשׂ מִטָּתוֹ בּוֹ, עַד שִׁירְצִיָּאָנוּ, אוֹ עַד שִׁירְצִיָּחוֹ בְּכָלִי, וְיִתֵּן הַכָּלִי בְּכָלִי אַחֵר שֶׁאֵינוֹ מְזֻמָּן [-מיועד] לוֹ; אֲבָל אִם הָיָה מְזֻמָּן לוֹ - אֶפְלוּ עֲשָׂרָה כָּלִים זֶה בְּתוֹךְ זֶה, כְּכָלִי אֶחָד הֵן. אוֹ עַד שִׁיעֲשֶׂה לוֹ מִחֲצָה גְבוּהָה עֲשָׂרָה טֶפָּחִים, אִם אֵין לוֹ בֵּית אַחֵר [-חדר נסף]; אֲבָל אִם יֵשׁ לוֹ בֵּית אַחֵר - אֶסּוּר לְשַׁמֵּשׂ מִטָּתוֹ, עַד שִׁירְצִיָּאָנוּ. ח. כָּל הַטְּמֵאִין, וְאֶפְלוּ נִדּוֹת, וְאֶפְלוּ גּוֹיִם - מִתְּרִין לֵאָחֹז סֵפֶר תּוֹרָה, וְלִקְרוֹת בּוֹ; שְׂאִין דְּבָרֵי תּוֹרָה מִקְּבָלִין טְמֵאָה. וְהוּא, שֶׁלֹּא יִהְיוּ יָדָיו מְטֻנְפוֹת, אוֹ מְלַכְלָכוֹת בְּטִיט; אֲלָא יִרְחֲצוּ יְדֵיהֶן, וְאַחֵר כֶּף יִגְעוּ בּוֹ.

ט. כָּל הַרוּאָה סֵפֶר תּוֹרָה כְּשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ^{כט}, חִזְבֵּ לַעֲמֹד מִפְּנֵיו^ל. וְיִהְיוּ הַכָּל עוֹמְדִין, עַד שִׁיעֲמֹד זֶה שֶׁהוּא מְהַלֵּךְ בּוֹ כְּשִׁירְצִיָּעָנוּ לְמִקּוֹמוֹ, אוֹ עַד שִׁיתְפָּסֶה מַעֲיָנֶיהָ; וְאַחֵר כֶּף, יִהְיוּ מִתְּרִין לֵישֵׁב.

ג. סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁבָּלָה, אוֹ שֶׁנִּפְסַל - נּוֹתֵנִין אוֹתוֹ בְּכָלִי חֶרֶשׁ^י, וְקוֹבְרִין אוֹתוֹ אֶצֶל [קבר] תַּלְמִיד חֲכָמִים; וְזוֹ הִיא גְּנִיזָתוֹ. מִטְפָּחוֹת [-מעיל] סִפְרִים שֶׁבָּלוּ, עוֹשִׂין אוֹתָן תְּכָרִיכִין לְמַת מַצָּה^{יב}; וְזוֹ הִיא גְּנִיזָתָן^{יג}.

יג) מכיוון שבכלי חרס ספר התורה יישאר שלם יותר זמן, ולא קוברים את ספר התורה בעפר בלבד, כדי שלא יתבלה מהר. יד) אחד מישראל שמת בדרך, ואין מי שידאג לקבורתו. טו) אך אין זו חובה להכין מהם תכריכים למת מצווה, ויכול לגנום בכלי חרס בעפר כמו ספר התורה בעצמו.

ד. תֵּיק שֶׁהוֹכֵן לְסֵפֶר תּוֹרָה, וְהֵנַח בּוֹ^{יד}; וְכֵן הַמִּטְפָּחוֹת, וְהָאָרוֹן, אוֹ הַמַּגְדָּל [-בימת הקריאה] שֶׁמִּנְחִין בּוֹ סֵפֶר תּוֹרָה, אִף עַל פִּי שֶׁהַסֵּפֶר בְּתוֹךְ הַתֵּיק; וְכֵן הַכֶּסֶּא^{טו} שֶׁהוֹכֵן לְהֵנִיחַ עָלָיו סֵפֶר תּוֹרָה, וְהֵנַח עָלָיו סֵפֶר תּוֹרָה - הַכָּל תִּשְׁמִישֵׁי קִדְשָׁה הֵן, וְאֶסּוּר לְזַרְקָן; אֲלָא כְּשִׁיבָבּוֹ, אוֹ כְּשִׁישְׁבָּרוֹ, נִגְנָזִין. אֲבָל • הַבֵּימוֹת^{טז} שֶׁעוֹמֵד עָלֵיהֶן אוֹחֹז סֵפֶר תּוֹרָה, וְהַלּוּחוֹת [נגם לוחות הברית] שֶׁפּוֹתְבִין בָּהֶן

השגת הראב"ד
אבל . . קדושה א"א אין דעתי נוחה מזה הפירוש, ושמעתי הלוחות שהמפסיר והמתרגם עומדין עליהם בשעת שימוש, ומה שאמרו שאין בהם קדושה כלומר שאין בהם קדושת תשמיש ספר תורה אבל יש להן קדושת בית הכנסת והכי איתא בירושלמי.

לְתִינוּק לְהַתְלַמֵּד [צורת האותיות] - אֵין בָּהֶן קִדְשָׁה. וְכֵן רְמוּנֵיט פֶּסֶף וְזָהָב וְכוּצָא בָּהֶן, שֶׁעוֹשִׂין לְסֵפֶר תּוֹרָה לְנוֹאֵי - תִּשְׁמִישֵׁי קִדְשָׁה הֵן; וְאֶסּוּר לְהוֹצִיאָן לְחָל, אֲלָא אִם כֵּן מְכַר אוֹתָן לְקִנּוֹת בְּדַמְיָהֶן סֵפֶר תּוֹרָה אוֹ חֶמֶשׁ.

טז) כי אם לא הונח ספר תורה בתיק, או שהתיק לא הוכן במיוחד לספר תורה – אין בו קדושה כלל, כמבואר לעיל פרק ד, הלכה ט. יז) יש בתי כנסת בהם יש כסא מיוחד להניח עליו את ספר התורה בימים שמוציאים שני ספרים לקריאה. יח) אחת שבאמצע בית הכנסת, והשנייה שלפני 'ארון הקודש', שעליה עומד שליח הציבור בעת הוצאת ספר התורה. יט) תכשיטי ספר תורה עשויים בצורת רימון. כ) מכיוון שמעלים בקודש ואין מורידים, ולכן מותר לקנות בהם רק דברים יותר קדושים.

ה. מִתֵּר לְהֵנִיחַ סֵפֶר עַל גִּבִּי סֵפֶר, וְאֵין צָרִיךְ לֹאֵר עַל גִּבִּי הַחֲמִשִּׁין^{כא}. וּמִנְחִין חֲמִשִּׁין עַל גִּבִּי נְבִיאִים וְכַתּוּבִים, אֲבָל אֵין מִנְחִין נְבִיאִים וְכַתּוּבִים עַל גִּבִּי הַחֲמִשִּׁין^{כב}, וְלֹא חֲמִשִּׁין עַל גִּבִּי סֵפֶר תּוֹרָה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יקלו". אך הרמב"ם כתב זאת בסדר הפוך כדי לסיים את ההלכות בדבר טוב, כדרכו בכל סיום הלכות.

כח) על ידי האדם הנושא. כט) כי אם את לומדי התורה יש לכבד ולעמוד מפניהם, בוודאי שמפני התורה עצמה צריך לעמוד. ל) אבל אם עדיין לא הגיע למקומו גם אם עצר לרגע, דינו כמהלך כי לא הגיע למקומו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שהוא העד הנאמן על כל באי עולם".

ומשמע גם על בני נח, וי"ל שמקורו מספרי "כתר תורה מונח כדי שלא יתן פתחון פה לבאי העולם כו' כתר תורה מונח לכל באי העולם" שלשון זה כולל גם אורח"ע.

אבל בהלכות ת"ת כתב "כתר תורה הרי מונח ומוכן לכל ישראל שנאמר "תורה צויה לנו משה מורשה קהלת יעקב" כי זה שיש כתר תורה גם אצל "כל באי העולם" (בשבע מצוות דידהו) לסלק ה"פתחון פה" אינו נוגע להלכות (תלמוד תורה) של ישראל. ואף שנכרי שלמד תורה חייב מיתה, זה רק בלימוד תורת המצוות של ישראל, אבל בלימוד שבע מצוות דידהו הרי אדרבא אמרו חז"ל "שאפילו נכרי ועוסק בתורה שהוא ככה"ג".

לקו"ש חכ"ז ע' 246 והע' 74
מתוך רמב"ם "פרס המלך"

י. מצוה ליחד לספר תורה מקום, ולכבד אותו המקום, ולהדרו יתר מדי; דברים שפלווחות הברית לא, הן שכל ספר וספר לב. לא ירק אדם פנגד ספר תורה, ולא יגלה ערותו פנגדו, ולא יפשוט רגליו פנגדו, ולא יניחנו על ראשו פמשוי. ולא יחזיר אחוריו לספר תורה לי, אלא אם כן היה [הספר] גבוה ממנו עשרה טפחים לי.

לא) עשרת הדברות הכתובים על לוחות הברית המונחים בארון הברית שבקודש הקדשים. לב) בכל ספר-תורה נמצאות עשרת הדברות, וכמו שמצוה לכבד את ארון ברית בגלל הלוחות שבתוכו, כך מצוה לכבד את המקום שבו מונח ספר התורה. לג) כשעוזב מקום בו נמצא ספר תורה, ילך אחורנית ופניו לכיוון ספר התורה. לד) שאז הספר תורה נמצא ברשות אחרת. זאת הסיבה גם שאין איסור לעמוד ולדבר לקהל בבית הכנסת וגבו לארון הקודש, מכיוון שספרי התורה מונחים בתוך הארון שנחשב רשות אחרת.

ברוך רחמנא דסייע

יא. היה מהלך מקום למקום וספר תורה עמו - לא יניח ספר תורה בתוך השק, ויניחנו על גבי החמור וירפב עליו [-על החמור]; ואם היה מתפחד מן הגנבים, מתר. ואם אין שם פחד - מניחו בחיקו פנגד לבו, והוא רוכב על הבנהמה והולך. כל מי שיושב לפני ספר תורה, יושב בכבד ראש ובאימה ופחד, שהוא העד הנאמן על כל באי עולם לה, שנאמר: "והיה שם בך לעד" 20; ויכבדנו כפי כחו. אמרו חכמים הראשונים: 'כל המחלל את התורה, גופו מחלל על הבריות; וכל המכבד את התורה, גופו מכבד על הבריות' 21.

לה) על כריתת הברית בין ישראל לאביהם שבשמים. לו) הנביא אומר (שמואל-א ב, ל): "כי מכבדי אכבד ובוזי

~ יום רביעי ט"ו אדר ~

הלכות ציצית

פרטי מצוות ציצית, חוטי הציצית, הקשרים וצבעם

מצות עשה אחת, והיא - לעשות ציצית על פנפי הקפסות. וביאור מצוה זו - בפרקים אלו.

פרק א

א. ענף [מחוטים] שעושין על פנף [=פינת] הפגד ממין הפגד - הוא הנקרא 'ציצית', מפני שהוא דומה לציצית [שיער] הראש, שנאמר: "ויקחני

20. דברים-וילך, לא, כו. 21. אבות, ד, ו.

הלכה י: ביאור ההלכה ודיוק הלשון - לקו"ש חכ"ח ע' 56. הלכה יא: ג' גדרים בקדושת ס"ת; כאן לא קאי בחיובי הנהגת כבוד לתורה אלא ב"כבוד ראש" שמעורר ספר התורה באדם; עפ"י ביאור ההלכה בהרחבה ודיוק הלשונות - לקו"ש חל"ג ע' 34, יין מלכות סכ"ו. כל באי עולם: דיוק וביאור הלשון - לקו"ש חכ"ז ע' 246 והע' 74. וכל... הבריות: וכי תכלית כיבוד התורה היא לשם כבוד האדם?! - יין מלכות סכ"ה. על כנפי הכסות: לא הוזכר תנאי החיוב, בגד ד' כנפות - לקו"ש חל"ט ע' 27 והע' 55. הלכה א: אזיל לשיטתיה בקשר בין זכירת כל המצוות למצות ציצית - לקו"ש חל"ג ע' 100 והע' 47.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ג'נרל [מפרק האמצעי של האגודל עד הציפורן]¹; **ומכניס שם** ארבעה חוטיין, וכופלן באמצע - נמצאו שמונה חוטים משלשלין [משתלשלים], תלויין מן הקרן. וארץ החוטיין השמונה, אין פחות מארבע אצבעות; ואם היו יותר על כן, אפלו אמה או שתיים - פשרות. וכל האצבעות [שיעורן], בגודל. • ויהיה אחד משמונת החוטיין, חוט תכלת; והשבעה, לבן.

השנת הראב"ד ויהיה. לבן א"א טעות הוא זה אלא השנים של תכלת והששה לבנים.

ט) כי החלק שמעבר למרחק הזה, כבר לא נחשב פינת הבגד. י) כי חוטי הציצית צריכים להיות תלויים מעל פינת הבגד ולא בפינה ממש. יא) יוצר חור במקום הזה בבגד, ומשחיל בו.

ז. ולוקח חוט אחד מן הלבן, וכורך בו פריכה אחת על שאר החוטיין בצד [בשפת] הבגד, ומניחו;

ולוקח • חוט התכלת, וכורך בו שתי פריכות בצד פריכה של לבן, וקושר. ואלו השלש פריכות, הם הנקראין 'חליה'. ומרחיק מעט, ועושה חליה שנייה בחוט של תכלת לבדו; ומרחיק מעט, ועושה חליה שלישית; וכן עד חליה אחרונה, שהוא כורך בה שתי פריכות של תכלת, וכריכה אחרונה של לבן - מפני שהתחיל בלבן, וקושר אותו יפה סידור נאה מאד על דרך שאמרה ההלכה, וכמה שיעור חוליא כדי שיכרוך וישלש וישלש אתכלת קאי, ותנא דתנא הפותח לא יפחות משבעה על הכריכות קאי שהן שלש מן התכלת וארבע מן הלבן מפני שמתחיל בלבן ומסיים בלבן, קושר תחלה סמוך לכף קשר אחד בחוט לבן ובחוט של תכלת והוא שנקרא קשר העליון ואחר כך כורך שני חוטיין אחד של לבן ואחד של תכלת עד שש כריכות והשביעית לבן לבדו והוא שבע כאשר אמרנו, ונהגו לעשות חוליא אחת ואלו הכריכות כולן על ששה החוטיין המשלשלים והמשולשלים בכנף ובענין זה עושה ה' קשרים ובין כל קשר וקשר חוליא של שבע כריכות כאשר אמרנו, ונהגו לעשות חוליא אחת בשני קשרים סמוך לכנף ושתי חוליות בסוף הגדיל עם שלשה קשרים ובאמצע כורך בלא דקדוק בין מכוונס בין מפורד בתכלת ולבן.

פלגן? פדי שיהא סמוך לפגן [חוט שהוא] מינה. ועל דרך זה, הוא עושה בארבע הנפנות.

יב) החוטים הלבנים חשובים יותר מחוט התכלת, כי הם החלק הבסיסי של מצוות ציצית ואת התכלת שמים רק

בציצת ראשי¹. וזה הענף - הוא הנקרא 'לבן', מפני שאין אנו מצוין לצבעו. ואין לחוט הענף מגנן מן התורה².

א) חוטי הציצית צריכים להיות עשויים מאותו המין ממנו עשוי בגד הציצית. ב) אך חז"ל קבעו מספר חוטים מדויק לציצית, כדלהלן.

ב. ולוקחין חוט צמר שנצבע פעין [צבע] הרקיע, וכורכין אותו על הענף; וחוט זה, הוא הנקרא 'תכלת'. ואין למגנן הפריכות שפורף חוט זה שיעור מן התורה.

ג. נמצאו במצוה זו, שתי צוויות - שיעשה על הפנף ענף יוצא ממנה, ושיכרך על הענף חוט תכלת, שנאמר: "ועשו להם ציצת... ונתנו על ציצת הפנף פתיל תכלת"².

ג) אבל אם אין לו פתיל בצבע לבן, אסור לכתחילה להכין ציצית רק עם פתיל תכלת.

ד. התכלת, אינו מעכב את הלבן; והלבן, אינו מעכב את התכלת. ביצד? הרי שאין לו תכלת, עושה לבן לבדו; וכן אם עשה לבן ותכלת, ונפסק הלבן, ונתממעט עד הפנף, ונשאר התכלת לבדו - פשר.

ה. אף על פי שאין אחד מהן מעכב את חברו, אינן שתי מצוות, אלא מצות עשה אחת היא³; והלובש טלית שיש בה לבן, או תכלת, או שניהם כאחד - הרי קיים מצות עשה אחת. אמרו חכמים הראשונים: "ויהיה להם לציצת"³, מלמד ששניהם מצוה אחת. וארבע הציציות מעכבות זו את זו, שארבעתן מצוה אחת.

ד) בשונה מתפילין, שהתפילין של יד ושל ראש הן שתי מצוות נפרדות, חוטי התכלת והלבן בציצית הם מצווה אחת. ה) במקרה שהחוט הלבן נקרע ונשאר רק פתיל תכלת. ו) מכך שכתוב בתורה "ויהיה" בלשון יחיד, ולא "והיו". ז) שבארבע פינות הבגד. ח) אם יש ציצית רק בשלוש מפינות הבגד, לא מקיימים בכך מצווה.

ו. ביצד עושין הציצית? מתחיל מצוית של טלית שהיא סוף האריג, ומרחיק ממנה לא יותר על שלש אצבעות למעלה⁴, ולא פחות מקושר

1. יחזקאל, ח, ג. 2. במדבר-שלח, טו, לח. 3. במדבר-שלח, טו, לט.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מִן הַנִּימִין [שערות] הַנִּתְלָשִׁין מִן הַבֶּהֱמָה, וְלֹא מִשְׁוֹרֵי שְׁתֵּי [חוטי האורך שבבד] שֶׁהָאֹרֶג מְשִׁיר בְּסוֹף הַבִּגְדִּי - אֲלֹא מִן הַגָּזָה שֶׁל צֶמֶר, אוּ מִן הַפִּשְׁתָּן. וְאֵין עוֹשִׂין אוֹתָן, לֹא מִן הַצֶּמֶר הַגָּזוּל, וְלֹא מִשֵּׁל עֵיר הַנִּדְחָתִי, וְלֹא מִשֵּׁל קִדְשִׁים; וְאִם עָשָׂה, פְּסוּלָה. הַמִּשְׁתַּחֲוֶה לַבֶּהֱמָה^{כא}, צֶמֶרָה פְּסוּל לְצִיצִית^{כב}; אֲבָל הַמִּשְׁתַּחֲוֶה לַפִּשְׁתָּן הַנְּטוּעִי^{כג} - הֵרִי זֶה פָּשֵׁר, שֶׁהֵרִי נִשְׁתַּנָּה^{כד}.

(טז) מלאכת עשיית החוטים משערות הצמר, נקראת טווייה. (יז) צריך לומר בתחילת הטווייה, שטווים את החוטים הללו לשם מצוות ציצית. (יח) שלושת סוגי הצמר הללו פסולים לעשיית ציצית, מכיוון שמסוגים אלו לא רגילים לעשות בגדים. (יט) 'עיר הנדחת' היא עיר שרוב יושביה עבדו עבודה זרה, ובתנאים מסוימים הורגים את כל יושבי העיר ושורפים את כל הרכוש שלהם, כמבואר בהלכות עבודה זרה. (כ) צמר של בהמה שהקדישו לקורבן, או צמר שהקדישו להקדש. (כא) והחשיב אותה כעבודה זרה. (כב) למרות שבהמה כזו לא הופכת להיות חפץ אסור ולא נאסרת באכילה, לצורך מצווה אסור להשתמש בה, מכיוון שזה גנאי למצווה להשתמש עבודה בדברים שעבדו אותם כעבודה זרה. (כג) כשהוא מחובר לקרקע ונחשב עץ. (כד) אחרי שקטפו את הפשתן ועשו ממנו חוטים הוא הפך כביכול לחפץ אחר, לכן אין זה גנאי להשתמש בו לדבר מצווה.

יב. צִיצִית שֶׁעָשָׂה אוֹתָהּ גּוֹיִכָּה - פְּסוּלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "דִּבֶּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל . . וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית"⁴; אֲבָל אִם עָשָׂה אוֹתָהּ יִשְׂרָאֵל בְּלֹא בִּנְיָה^כ, כְּשֶׁרָחַק^{כז}. וְצִיצִית שֶׁנַּעֲשֶׂת מִן הָעֲשׂוֹי מִקֵּדָם, פְּסוּלָה.

(כה) שתלה את חוטי הציצית בבגד וקשר את הכריכות. כמו כן, חוטים שטווה גוי עבור ציצית, פסולים, מכיוון שהטווייה צריכה להיעשות "לשם מצוות ציצית", ולכל דבר שצריך כוונה, מעשה גוי פסול. (כו) שתלה את חוטי הציצית בבגד, וקשר את הקשרים שצריך ללא כוונה. (כז) כי רק בטווייה צריך לכוון לשם מצוות ציצית, אבל בקשירה אין צורך לכוון לשם מצוות ציצית.

יג. פִּיּוּצָד? הִבִּיא כִּנָּף [מכנגד אחר] שִׁישׁ בֶּה צִיצִית, וּתְפָרָה עַל הַבֶּגֶד - אֶפְלוּ יֵשׁ בְּאוֹתָהּ הַכִּנָּף אִמָּה עַל אִמָּה^{כח}, פְּסוּל, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית"⁵, וְלֹא מִן הָעֲשׂוֹי - שֶׁהֵרִי זֶה דּוּמָה לְמִי שֶׁנַּעֲשֶׂת מֵאֲלִיָּה^{כט}. וּמִתֵּר לְהִתִּיר צִיצִית מִבֶּגֶד זֶה, וְלִתְלוֹתָהּ בִּבֶּגֶד אַחֵר, בֵּין לְבֵין בֵּין תְּכֵלֶת.

בנוסף אליהם, לכן מכיוון שאת הקשר הראשון עושים מחוט לבן, עושים גם את הקשר האחרון מחוט לבן כדי לא להפחית בקדושה.

ח. כֶּמָּה חֲלִיּוֹת הוּא עוֹשֶׂה בְּכָל כִּנָּף? לֹא פָחוֹת מִשִּׁבְעִי, וְלֹא יוֹתֵר עַל שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה^ד; וְזוֹ הִיא מִצְוָה מִן הַמִּבְחָר. וְאִם לֹא כָרַף עָלֶיהָ אֲלֹא חֲלִיָּה אַחַת, כְּשֶׁרָחַק; וְאִם כָּרַף הַתְּכֵלֶת עַל רֹב הַצִּיצִית, כְּשֶׁרָחַק. וְנוֹאֵי הַתְּכֵלֶת - שִׁיְהִיו כָּל הַחֲלִיּוֹת בְּשָׁלִישׁ הַחוּטִין הַמְשֻׁלְשָׁלִין, וְשְׁנֵי שְׁלִישֵׁיהֶן עֲנָף [ללא חליות]. וְצָרִיף לְפָרְדּוֹ [שהיו החוטים נפרדים], עַד שִׁיְהִיָּה כְּצִיצִית שֶׁעַר הָרֹאשׁ.

(יג) כנגד שבעת הרקיעים, מכיוון ששבע התכלת דומה לצבע הרקיע. (יד) כנגד שבעת הרקיעים עם ששת המרווחים שבין רקיע לרקיע.

ט. הָעוֹשֶׂה לְבָן בְּלֹא תְּכֵלֶת - לוֹקָח אֶחָד מִשְׁמוֹנֵת הַחוּטִין, וְכוֹרֵף אוֹתוֹ עַל שָׁאֵר הַחוּטִין עַד שְׁלִישָׁן, וּמִנֵּי שְׁנֵי שְׁלִישֵׁיהֶן עֲנָף. וְכִרְיָכָה זֶה - אִם רָצָה לְכַרֵּף אוֹתָהּ חֲלִיּוֹת חֲלִיּוֹת, כְּעֵין שְׁכוּרֵף בְּתְּכֵלֶת - הָרְשוּת בְּיָדוֹ, וְזֶה הוּא מִנְהַגָּנוּ; וְאִם רָצָה לְכַרֵּף בְּלֹא מִנֵּין חֲלִיּוֹת, עוֹשֶׂה^{טו}. כָּלּוֹ שֶׁל דָּבָר - יִתְּכַנֵּן לְהִיּוֹת הַכּוֹרֵף שְׁלִישׁ, וְהָעֲנָף שְׁנֵי שְׁלִישֵׁין. וְיֵשׁ מִי שֶׁאֵינוֹ מְדַקְדָּק בְּדָבָר זֶה בְּלָבָן; וְאִם כָּרַף הַלָּבָן עַל רֹב הַחוּטִין, אוּ שְׁלֹא כָרַף אֲלֹא חֲלִיָּה אַחַת - כְּשֶׁרָחַק.

(טו) יכול לכוּרף מבלי להקפיד על מספר הכריכות.

השגת הראב"ד

י. אֶחָד • חוּטֵי הַלָּבָן, וְאֶחָד חוּטֵי הַתְּכֵלֶת - אִם רָצָה לַעֲשׂוֹת שְׁזוּרִין [מכמה חוטים], עוֹשֶׂה; אֶפְלוּ הִיָּה הַחוּט כְּפֹל מִשְׁמוֹנֵה חוּטִין, וְשְׁזוּר עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה פְּתִיל אֶחָד - אֵינוֹ נִחָשֵׁב אֲלֹא חוּט אֶחָד.

יא. חוּטֵי צִיצִית, בֵּין לָבָן בֵּין תְּכֵלֶת - צָרִיכִין טוּוֹתָם^{טז} לְשֵׁם צִיצִית^{טז}. וְאֵין עוֹשִׂין אוֹתָן, לֹא מִן הַצֶּמֶר הַנֶּאֱחָז בְּקוֹצִים כְּשֶׁהֲצִאן רוֹבְצִין בִּיגִיָּה, וְלֹא

4. במדבר-שלח, טו, לח. 5. במדבר-שלח, טו, לח.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לְרִבְעִיעִית - כָּלָה פְּסוּלָהּ, שְׁנֵאמַר: "תַּעֲשֶׂה", וְלֹא מִן הָעֲשׂוֹי.

(לו) מכיוון שבשלוש הכנפות הראשונות עשה את הציצית כשלא היה צריך, שהרי טלית עם שלוש פינות פטורה מציצית, וכשהוסיף את הפינה הרביעית והבגד התחייב בציצית שלוש החוטים הראשונים כבר היו קשורים ונפסלו.

יז. אֵין כּוֹפְלִין אֶת הַטְּלִית לְשָׁנִים, וּמַטִּילִין צִיצִית עַל אֲרַבַּע כְּנָפֶיהָ כְּשֶׁהִיא כְּפוּלָה^ל, אֲלֹא אִם כֵּן תִּפְרָה כְּלֵה^ט, וְאֶפְלוּ מְרוֹחַ [=צד] אַחֶת.

(לח) שמה יפרמו את התפרים, ואז שתי ציציות יהיו באמצע הבגד ולא בפנינותיו. (לט) בצורה חזקה שאינה יכולה להיפרם.

יח. נִפְסַק [=נקרע] הַכֶּנֶף שֶׁיֵּשׁ בָּהּ הַצִּיצִית - חוּץ לְשֵׁלֶשׁ אֲצָבָעוֹת^מ, תּוֹפְרָה בְּמִקּוֹמָהּ; בְּתוֹךְ שֵׁלֶשׁ, לֹא יִתְפַּר מֵא. נִתְמַעֵטָה זֹוִית שֶׁל בְּגָד שֶׁבִּין [קשירת] חוטי הציצית וּבֵין סוֹף [=קצה] הָאָרִיג מֵב - אֶפְלוּ לֹא נִשְׁאָר מִן הָאָרִיג אֲלֹא כָּל שֶׁהוּא, כְּשֶׁרָה^{נג}. וְכֵן אִם נִתְמַעֵט חוטי הציצית - אֶפְלוּ לֹא נִשְׁתַּיר מִהֶן אֲלֹא כְּדִי עֲנִיבָה, כְּשֶׁרָה; וְאִם נִפְסַק הַחוּט מֵעֲקָרוֹ^{נד}, אֶפְלוּ חוּט אֶחָד - פְּסוּלָהּ.

(מ) החלק שעד שלוש אצבעות מקצה הבגד נחשב כפינת הבגד, כמבואר לעיל הלכה ו. (מא) מכיוון שבמקרה כזה, לבגד אין ארבע פינות ומתבטל ממנו החיוב בציצית, ואם יתפור את הפינה בחזרה ללא התרת וקשירת החוטים מחדש, ייחשב הדבר כאילו הציציות נקשרו מאליהן וייפסלו. אמנם, אם יתיר את החוטים מארבע הפינות ויקשרם מחדש לאחר תפירת הפינה, הציצית תהיה כשרה. (מב) אם החור בו מושחלים החוטים, גדל לאחר קשירתם ונהיה קרוב לקצה הבגד. (מג) למרות שלא נשאר רוחב אגודל בין החור לקצה הבגד, כי ההקפדה על המרחק הזה נדרשת רק בזמן עשיית הבגד. (מד) ממקום חיבורו בטלית.

פֶּרֶק ב

דיני צבע התכלת ואופן צביעתו.

א. תִּכְלַת הָאֲמוּרָה בְּתוֹרָה בְּכָל מְקוֹם, הִיא הַצֶּמֶר הַצָּבֹועַ כְּפִתוֹךְ שֶׁבִּפְתָּח [כחכוך המעורב בלבן]; וְזוֹ הִיא דְּמוּת הָרָקִיעַ הַנִּרְאִית לְעֵין בְּטֶהְרֹו שֶׁל רָקִיעַ [כשהוא ללא עננים]. וְהַתִּכְלַת הָאֲמוּרָה בְּצִיצִית^א, צִרְיָה שֶׁתִּהְיֶה צְבִיעֶתָה צְבִיעַה יְדוּעָה, שְׁעוּמָדַת בְּפִינָהּ, וְלֹא תִשְׁתַּנֶּה. וְכָל שֶׁלֹּא נִצָּבַע בְּאוֹתָהּ הַצְּבִיעָה, פְּסוּל לְצִיצִית; אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא כְּעֵין הָרָקִיעַ, כְּגוֹן

(כח) ומצד גודלו בפני עצמו מחייבים להטיל בו ציצית, וחוטי הציצית שהטילו בו אכן כשרים עבורו. (כט) כי חוטי הציצית לא נעשו בבגד זה מתחילה, אלא נתפרו אליו כשהם כבר קשורים. (ל) והתרת חוטי הציצית מבגד אחד, כדי לקשרם מחדש בבגד אחר אינה נחשבת כביזוי המצווה.

יד. תָּלָה הַחוּטִין בֵּין שְׁתֵּי כְּנָפִים מִזֹּו^א, וְקָשַׁר כֶּנֶף זֹו כְּהִלְכָתָהּ וְכֶנֶף זֹו כְּהִלְכָתָהּ, וְאַחֲרֵי כֵן^{לב} חָתַךְ בְּאֲמָצֵעַ, וְנִפְרְדוּ זֶה מִזֶּה - פְּסוּל; שֶׁהִירִי בָּעֵת שֶׁקָּשְׁרָן הָיוּ פְּסוּלִין, לְפִי שֶׁשְׁתֵּי הַכְּנָפִים מְעוּרוֹת [מחוברות] זֹו בְּזֹו בַּחוּטִין שֶׁבִּינְיָהֶן, וּבְשַׁעֲרֵה שְׁפִסְקָן, נַעֲשׂוּ שְׁתֵּי צִיצִיּוֹת - נִמְצָא עוֹשֶׂה מִן הָעֲשׂוֹי.

(לא) לקח חוטים ארוכים המספיקים בגודלם להכנת ציצית בשתי פינות, והשחילם בחורים בשתי הפינות בעודם מחוברים ביניהם לרוחב הבגד. (לב) אחרי שקשר את חוטי הציצית.

השנת הראב"ד

המיל. . פסולה א"א עינתי בדבריו ולא מצאתי בגמרא כן שהרי אמרו הטיל למוטלת כשירה, ופירש רבא הטעם בבל תוסיף קאי מעשה לא הוי היליך הכא חתך את הראשונות והניח השניה מעשה קרינן ביה ורב פפא שהקשה עליו ממאי דהאי גברא לאסופי אתי דילמא לבטולי אתי ובל תוסיף ליכא מעשה איכא לא למימרא דאי לאוסופי אתי הוי מיפסלו חדא מיניהו אלא למיפטר גברא מבל תוסיף היכא דאתא לבטולי קמייא והטיל למוטלת כשירה סתמא הוא דאיתמר, והא דמסיק בסנהדרין בענין זקן ממרא דאי איכא ארבעה חוטין ואייתר הוא חמישי אי קשר העליון דאורייתא גרוע ועומד הוא אלמא משום תוספת מיפסלא מצוה התם משום חציצה דהיינו החוט היתר שחוצץ בין החוטין העיקרים והקשר שהרי למאן דאמר קשר העליון לאו דאורייתא אמרינן האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי וליכא גרוע והכא נמי אם היה שם קשירה כתקנה והטיל בה אחרת וקשרה כמו כן האי לחודיה קיימי והאי לחודיה קיימי וכשרה בין שנתכוון להוסיף בין שנתכוון לבטל וכן עיקר דהאי לחודיה קיימי והאי לחודיה כר.

טו. הַטִּיל • צִיצִית עַל

[כנף שיש בו ככר] צִיצִית [ארבע

ציציות בנוסף לארבע ציציות] - אִם

נִתְפָּוֶן לְבַטֵּל אֶת

הָרִאשׁוֹנָה^{לג} - מִתִּיר

הָרִאשׁוֹנָה או חוֹתְכָהּ,

וּכְשֶׁרָה^{לי}. וְאִם נִתְפָּוֶן

לְהוֹסִיף - אֵף עַל פִּי

שֶׁחָתַךְ אַחַת מִשְׁתֵּינֶיהָ^{לד},

הִירִי זֹו פְּסוּלָהּ^{לז}; שֶׁהִירִי

כְּשֶׁהוֹסִיף פְּסַל הַכָּל,

וּכְשֶׁהִתִּיר או חָתַךְ

הַתּוֹסֶפֶת, נִמְצָא הַשְּׂאָר

נַעֲשֶׂה מִן הָעֲשׂוֹי,

שֶׁעֲשִׂיתו הָרִאשׁוֹנָה

פְּסוּלָהּ הֵיחָה

(לג) אם לדוגמה, החוטים

הראשונים היו בלויים וקשר

את השניים כדי להחליפם.

(לד) ולאחר החיתוך אין זה

נחשב שציציות החדשות נעשו מאליהן, מכיוון שכבר

כשקשר אותן על הטלית הן היו כבר כשרות. (לה) אחרי

שהוסיף את החוטים החדשים. (לו) מכיוון שכל המוסיף

גרוע.

טז. וְכֵן הַמַּטִּיל לְבַעֲלַת שֵׁלֶשׁ [כנפות], וְאַחֲרֵי כֵן

[הוסיף כנף ו] הַשְּׁלִימָהּ לְאַרְבַּע [הוסיף כנף רביעית], וְהַטִּיל

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׁנֵלֶקְחָהּ מִן הַמִּמְחָה, אִם נִבְדָּקָה וְנִדְעָ שֶׁנֶּצְבָּעָה בְּאַחַד מִשְׁאָר צְבָעוֹנֵין הַמִּשְׁחִירִין שְׂאִינָן עוֹמְדִין - פְּסוּלָה.

(ח) אדם שבקי בצביעתה, הידוע כאדם נאמן וירא שמיים.
(ט) במקרה, אבל לכתחילה אין צורך לבדוקה. (י) שאינם מתקיימים לעולם וצבעם נחלש.

ה. פִּיצֵד בּוֹדֵקִין אוֹתָהּ עַד שֶׁיֵּדַע אִם נֶצְבָּעָה כְּהִלְכָתָהּ, אִם לֹא? לּוֹקְחִין תָּבֵן וְרִיר [נזול] שֶׁל שְׂבִלּוֹל, וּמִי רִגְלִים שֶׁנִּתְחַמְצוּ [ושחן] אֲרָבָעִים יוֹם; וְשׁוֹרִין הַתְּכֵלֶת בְּכָל, מַעַת לַעַת [=יממה]. אִם עֲמָדָה בְּעֵינָהּ וְלֹא כֹהֶת [=דהה הצבע], כְּשֶׁרָה. וְאִם כֹּהֶת - לּוֹקְחִין בָּצֵק שֶׁל שְׁעוֹרִין שֶׁמֶעַפְשִׁין אוֹתוֹ [=שנותנים לו להירקב] לְמוֹרִיס [=להכנת דגים כבושים], וְנוֹתְנִין אֵת זֶה הַתְּכֵלֶת שֶׁנִּשְׁתַּנֵּת בְּתוֹכוֹ, וְאוֹפֶה הַבָּצֵק בְּתַנּוּר; וּמוֹצִיאִין הַתְּכֵלֶת מִן הַפֶּת, וְרוֹאִין אוֹתָהּ: אִם כֹּהֶת מִמָּה שֶׁהִיָּתָה, פְּסוּלָה; וְאִם הוֹסִיף עֵינָהּ [-התחזק צבעה], וְהִשְׁחִרָה יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהִיָּתָה קֹדֶם אֲפִיָּה - כְּשֶׁרָה. ו. חָצֵר [-כפר או מושב] שֶׁמוֹכְרִין בָּהּ הַתְּכֵלֶת, וְהָיוּ מַחְזִקִין בְּכִשְׁרוֹת - לּוֹקְחִין מִמֶּנָּה סֵתֶם, וְאִין צָרִיף בְּדִיקָה, וְהָרִי הִיא בְּחֻזְקָתָה, עַד שֶׁתִּתְּשֵׁד^א. הַמַּפְקִיד תְּכֵלֶת אֶצֶל הַגּוֹי - הָרִי זֶה פְּסוּלָה, שְׂמָא הִחְלִיפָה^ב. וְאִם הִיָּתָה בְּכָלִי, וְהָיָה חֲתוּם [=סגור] בְּשָׁנֵי חוֹתְמוֹת [-שני סימני סגירה], חוֹתֶם בְּתוֹף חוֹתֶם - כְּשֶׁרָה; בְּחוֹתֶם אַחַד, פְּסוּלָה^ג.

(יא) כאשר יימצא פסול בתכלת שנמכר בה. (יב) כי התכלת הוא מוצר יקר, והגוי יתפתה להחליף אותה עם חומר זול יותר. (יג) כי הגוי חשוד בכך שינסה לטרוח ולזייף חותמת כדי להרוויח, אך לא יטרח לזייף יותר מאחת.

ז. הַמוֹצֵא • תְּכֵלֶת

בְּשׁוּק, אֶפְלוּ מִצָּא חוֹטִין מִפְּסָקִין [ח=תוכים] וְשׁוֹרִין [כחוטי ציצית] - פְּסוּלָה^ד. הַלּוֹקֵחַ טְלִית מִצִּיצָתוֹ מִן הַשּׁוּק מִיִּשְׂרָאֵל, הָרִי הִיא בְּחֻזְקָתָה [-שהיא כשרה]. מִן הַגּוֹי - מִן הַתִּגָּר כְּשֶׁרָה^ה; מִן

השנת הראב"ד

המוצא... פסולה א"א אם תרדק יפה בגירסא של עירובין תמצא באמת דהכי מסקנא דשזורין מופסקין כשרה דכולי האי לא טרחי, והא דתנן בהמוצא תפילין ישנות מכניסין זוג זוג אבל לא חדשות כרבי יהודה לא משום דחיישינן שמא קמיעים הם דכולי האי לא טרחי לעשות קמיע כעין תפילין אלא מאי הן חדשות שאין מקושרות ומשום דלא אפשר למקשרנה בשבתא ואפי" כעניינה דר' יהודה לטעמיה דאמר עניינה קשירה היא.

הַהִדְיוֹט [שאינו סוחר], פְּסוּלָה^ו.

(יד) מחשש שצבעו אותה עבור סתם בגד, ולא לשם ציצית.

שֶׁצָבָעוּ בְּאִיסָטִיס [-מין צבע] או בְּשֶׁאֵר הַמִּשְׁחִירִין [-הצובעים בצבע כחול חזק] - הָרִי זֶה פְּסוּל לְצִיצִית. וְרַחֵל בֵּת עֵז [שאמה עז ואביה איל], צִמְרָה פְּסוּל לְצִיצִית.

(א) רק בתכלת שבציצית, מקפידים על הדינים הבאים, ולא בתכלת שבבגדי הכהונה.

ב. פִּיצֵד צוֹבְעִין תְּכֵלֶת שֶׁל צִיצִית? לּוֹקְחִין הַצֹּמֵר, וְשׁוֹרִין אוֹתוֹ בְּסִיד; וְאַחֵר כֶּף מְכַבְּסִין אוֹתוֹ, עַד שֶׁהִיָּה נָקִי; וּמִרְתִּיחִים אוֹתוֹ בְּאַהֲלָא [-צמח המשמש לניקוי] וְכִיּוֹצֵא בוֹ, כְּדֶרֶךְ שֶׁהַצְבָּעִין עוֹשִׂין כְּדִי שִׁקְלֹט אֵת הָעֵין [-הצבע]. וְאַחֵר כֶּף מְבִיאִין דָּם חֵלְזוֹן, וְהוּא דָּג שְׂדוּמָה עֵינּוּ [-מראהו] לָעֵין הַיָּם, וְדָמּוּ שָׁחֹר כְּדִי, וּבָיִם הַמִּלְחֵי הוּא מְצִיּוֹ.

(ב) הכוונה היא לים התיכון, והרמב"ם מכנה אותו ים המלח, כי ביחס למי נהר מימיו מלוחים, וכן בערבית קוראים לכל הימים 'אל מלח'.

וְנוֹתְנִין אֵת הַדָּם לַיּוֹרָה [-סיד גדול], וְנוֹתְנִין עֲמוֹ סִמְמָנִין [-מיני צבעים] כְּמוֹ הַקְּמוֹנִיָּא^א וְכִיּוֹצֵא בָּהּ, כְּדֶרֶךְ שֶׁהַצְבָּעִין עוֹשִׂין; וּמִרְתִּיחִין אוֹתוֹ, וְנוֹתְנִין בוֹ הַצֹּמֵר, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה כְּעֵין הַרְקִיעַ. וְזֶה הִיא צוּרַת תְּכֵלֶת שֶׁל צִיצִית.

(ג) עשב שמייבשים וטוחנים אותו, ומשתמשים בו לניקוי הדיים.

ג. תְּכֵלֶת שֶׁל צִיצִית, צְרִיכָה צְבִיעָה לְשִׁמָּה^א; וְאִם צְבָעָה שְׂלֹא לְשִׁמָּה, פְּסוּלָה. וְהַיּוֹרָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ הַצָּבֵעַ - אִם צָבֵעַ בָּהּ מַעֲט צֹמֵר לְבָדֵקוֹ אִם הוּא יָפֶה אִם לֹא, נִפְסָלָה הַיּוֹרָה כְּלָהּ^ב. אֲלֹא פִיצֵד יַעֲשֶׂה? לּוֹקֵחַ הַצָּבֵעַ מִן הַיּוֹרָה בְּכָלִי קֶטֶן, וּמִנִּיחַ בוֹ מַעֲט צֹמֵר שְׂבּוּדָק בוֹ; וְשׁוֹרֵף אֵת שְׂבּוּדָק, שֶׁהָרִי נֶצְבֵּעַ לְבָדִיקָה^ג. וְשׁוֹפֵף הַצָּבֵעַ שְׂבִפְלִי שְׂבּוּדָק בוֹ, שֶׁהָרִי פִגְמוֹ וּפְסוּל^ד; וְצוֹבֵעַ הַתְּכֵלֶת בְּשֶׁאֵר הַצָּבֵעַ [שביוור], שְׂלֹא נִפְגֵּם.

(ד) מתוך כוונה שעושים זאת לשם מצוות ציצית.
(ה) מכיוון שבצבע התכלת שמכניסים לציצית, צריכים ליעד אותו ולהשתמש בו אך ורק לציצית ולא למטרה אחרת.
(ו) מכיוון שצבע את הצמר הזה לשם בדיקה ולא בשביל הכנת ציצית, ועליו לשורפו כדי שלא ישתמש בו בטעות.
(ז) מכיוון שהשתמש בחלק ממנו לא בשביל צביעת ציצית.

ד. הַתְּכֵלֶת אֵינָה נִלְקַחַת אֲלֵא מִן הַמִּמְחָה^ה - חוֹשְׁשִׁין, שְׂמָא לֹא נֶצְבָּעָה לְשִׁמָּה. וְאַף עַל פִּי

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ב. אָבֵל • טְלִית שֶׁל

שְׁאָר מֵיָנִין - בְּגוֹן בְּגָדִי מָשִׁי, וּבְגָדִי צֶמֶר גָּפֶן,

וּבְגָדִי צֶמֶר גְּמָלִים, וְצֶמֶר אֲרֻכִּים, וְנוֹעָה [צמר] שֶׁל עֲזִים, וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - אֵין חֵבֶין בְּמַצּוֹת צִיצִית אֶלָּא מִדְּבָרֵי חֲכָמִים, כְּדִי לְהַזְהִיר בְּמַצּוֹת צִיצִית; וְהוּא, שֶׁתִּהְיֶה מְרַבֶּעֶת אוֹ יוֹתֵר עַל אֲרָבַע, וְיִהְיֶה שְׁעוּרָה כְּשֶׁעוֹר שְׁאֵמְרָנוּ. שֶׁכָּל הַבְּגָדִים הָאֲמֻרִים בַּתּוֹרָה סֵתֵם, אֵינֶם אֶלָּא צֶמֶר וּפְשָׁתִים בְּלָבָד.

(ב) צמר של עזים נקרא נוצה, מכיוון שהוא אינו רך כצמר ולא גוזזים אותו בדרך הרגילה אלא מורטים אותו כמו נוצות.

ג. "עַל אֲרָבַע כְּסוּתוֹת" - "אֲרָבַע", וְלֹא בַּעֲלַת שְׁלֹשׁ. אִם כֵּן - "אֲרָבַע", וְלֹא בַּעֲלַת חֲמִשָּׁה? תִּלְמֹד לֹאֲמַר: "אֲשֶׁר תִּכְסֶּה בָּהֶ"י, אֶפְלוּ בַּעֲלַת חֲמִשׁ אוֹ יוֹתֵר עַל זֶה. וְלָמָּה אֲנִי מַחִיב בַּעֲלַת חֲמִשׁ וּפוֹטֵר בַּעֲלַת שְׁלֹשׁ, וּשְׁתִּיחֶן אֵינֶן בַּעֲלֵי אֲרָבַע כְּנָפוֹת? מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בְּכָלֹל חֲמֵשׁ, אֲרָבַע. לְפִיכָּךְ, כְּשֶׁהוּא עוֹשֶׂה צִיצִית לְבַעֲלַת חֲמֵשׁ אוֹ שֵׁשׁ, אֵינוֹ עוֹשֶׂה אֶלָּא לְאֲרָבַע הַכְּנָפִים הַמְּרַחֲקוֹת זֶה מִזֶּה⁷ מֵאוֹתָן הַחֲמֵשׁ אוֹ הַשֵּׁשׁ בְּלָבָד, שְׁנֵאֲמַר: "עַל אֲרָבַע כְּנָפוֹת כְּסוּתוֹת אֲשֶׁר תִּכְסֶּה בָּהֶ"י⁸.

(ג) אם מהמילים "ארבע כנפות" שבפסוק, למדים שבגד עם שלוש פינות פטור מציצית, אולי ניתן גם לדייק מכך שבגד עם חמש פינות יהיה פטור מציצית?⁹ (ד) ממילים אלו בפסוק מובן, שכל בגד הראוי לכסות בו את האדם חייב בציצית. (ה) מכיוון שהפינות המרוחקות יותר נקראות כנף. (ו) ממילים אלו בפסוק מובן, שגם בבגד עם יותר מארבע פינות מטילים חוטי ציצית רק בארבע מפינותיו.

ד. כְּסוּת שֶׁל בְּגָד, וּכְנָפֶיהָ שֶׁל עוֹר - חִיבָתָּהּ; הִיא שֶׁל עוֹר, וּכְנָפֶיהָ שֶׁל בְּגָד - פְּטוּרָהּ; שְׁאֵין הוֹלְכִין אֶלָּא אַחֵר עֶקֶר הַכְּסוּת¹⁰. כְּסוּת שֶׁל שְׁנֵי שְׂתָפִין - חִיבָתָּהּ, שְׁנֵאֲמַר: "עַל כְּנָפֵי בְּגָדֵיהֶם"¹¹; לֹא נֵאֱמַר "כְּסוּתוֹת"¹², אֶלָּא לְמַעַט הַשְּׁאוּלָּה¹³ - שֶׁהַטְּלִית הַשְּׁאוּלָּה, פְּטוּרָה מִן הַצִּיצִית שְׁלֹשִׁים יוֹם; מִכָּאֵן וְאֵילָּךְ, חִיבָתָּהּ¹⁴.

(ז) בגד שפינותיו עשויות מעור. (ח) מכך שכתוב בתורה לגבי דיני נגעים: "מן הבגד או מן העור", מובן שבגד

(ט) שחוטי הציצית כבר קשורים בה. (טז) שבוודאי הסוחר קונה מישראל מומחה, כי אינו רוצה לספק משהו לא טוב ויפסיקו לקנות ממנו. (יז) מכיוון שבציצית עם תכלת, חוששים שמא הגוי צבע בעצמו את הציצית ולא עשה זאת לשם מצווה, ובציצית שיש בה רק חוטים לבנים, חוששים שמא הוא טווה אותם בעצמו ולא עשה זאת לשם מצווה.

השגת הראב"ד

טלית . . . צבועין א"א ראיתי מי שהקשה עליו ועל זאת הברייתא שהקפידה על הצבע שיהא הציצית מצבע הטלית כדי שיהא ממין הכנף והוקשה עליו מה שאמר רבא בריש התכלת מידי ציבעא גרים להיותו מין כנף, ולאו קושיא היא דהתם לענין אקדומי תכלת ללבן קא פריך דאין ראוי שיקדים תכלת ללבן כשביל הצבע אע"פ שהטלית כולו תכלת אלא ודאי מצוה להקדים לבן לתכלת אע"פ שהיא מינה והתורה אמרה על ציצית הכנף פתיל תכלת לעולם התכלת יבא על ציצית הכנף כלומר שיהא התכלת אחרון בו ומ"מ צריך שיהא בו ממין צבע הטלית כדי שיהיה בו ממין הכנף.

הפל חוט אחד תכלת, כְּדֶרֶךְ שְׁעוֹשֶׂה בְּשָׂאָר צִיצִיּוֹת שְׁאֵינֶן צְבוּעִין.

(יח) מכיוון שהמצווה היא שרק אחד מחוטי הציצית יהיה בצבע תכלת.

ט. קָשָׁה עֲנֵשׁ מִי שְׁאֵינוֹ מְנִיחַ לְבָן, יֵתֵר מֵעֲנֵשׁ מִי שֶׁלֹּא הֵנִיחַ תִּכְלֶת: לְפִי שֶׁהִלְכָן, מְצוּי לְכָל; וְהַתִּכְלֶת, אֵינֶה מְצוּיָה לְכָל - לְפִי שְׁאֵינֶה מְצוּיָה בְּכָל מְקוֹם וְלֹא בְּכָל זְמַן, מִפְּנֵי הַצֶּבַע שְׁאֵמְרָנוּ.

פֶּרֶק ג

הבגדים החייבים בציצית, ומי מחויב בלבישת ציצית.

השגת הראב"ד

כסות . . . עמו א"א יפה אמר שלא בכל קטן משערין אלא כזה שיכול לילך לבדו בשוק שהרי אמרו והגדול יוצא בו עראי אלמא דלא בכל קטן משערין.

א. כְּסוּת • שְׂחִיב אָדָם לַעֲשׂוֹת בָּהּ צִיצִית מִן הַתּוֹרָה - הִיא כְּסוּת שֵׁשׁ לָהּ אֲרָבַע כְּנָפִים

[פינות], או יוֹתֵר עַל אֲרָבַע; וְתִהְיֶה מִדְּתִיה, כְּדִי שְׁתִּכְסֶּה בָּהּ רֹאשׁוֹ וְרַבּוֹ שֶׁל קֶטֶן¹⁵ הַמְּהֻלָּךְ לְבַדּוֹ בַּשּׁוּק, וְאֵינוֹ צָרִיךְ אַחֵר לְשָׁמְרוֹ וְלִילָּךְ עִמּוֹ; וְתִהְיֶה הַכְּסוּת שֶׁל צֶמֶר אוֹ שֶׁל פְּשָׁתִים, בְּלָבָד.

(א) מכיוון שבגד הקטן מגודל כזה, אינו נחשב בגד.

6. דברים-כ"ה, כב, יב. 7. שם. 8. במדבר-שלח, טו, לח. 9. דברים-כ"ה, כב, יב.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יהיה לו מותר לקשור לבגד פשתן חוטי ציצית לבנים העשויים מצמר. (טז) לזוגמה, עריכת ברית מילה לתינוק שהיום השמיני ללידתו חל בשבת. וכך גם דין התורה לגבי הטלת חוט תכלת שבהכרח עשוי מצמר, בבגד פשתן. (יז) שהרי מדובר בהטלת חוטים לבנים בלבד, ואותם אפשר לעשות גם מפשתן.

העשוי מעור לא נקרא בגד ופטור מציצית. (ט) מכיוון שחיוב מצוות ציצית הוא בבגד שהאדם מתכסה בו, ובבגד עצמו האדם מתכסה בעיקר במרכזו ולא בפיוניותיו. (י) ומכך שנאמר "בגדיהם" בלשון רבים, מובן שגם בגד של שותפים חייב בציצית. (יא) המילה "כסותך" נאמרה בלשון יחיד, לא כדי ללמד שבגד של שותפים פטור מציצית, אלא ללמד שבגד שאול פטור מציצית. (יב) מכיוון שבגד השאול יותר משלושים יום נראה כשייך לאדם, חייבו חז"ל להטיל בו ציצית.

ה. כסות של צמר - עושין לכן שלה חוטי צמר; וכסות של פשתן - עושין לכן שלה חוטי פשתן, ממנה. ושאר בגדים, עושין לכן של כל מין ומין ממנו - כגון חוטי משי לכסות משי, וחוטי נוצה [ש-עיוס] לכסות נוצה. ואם רצה לעשות לכן של שאר מינים מצמר או מפשתים, עושה^י; מפני שהצמר והפשתים פוטרין בין במין בין שלא במין. ושאר מינים - במין, פוטרין; שלא במין, אין פוטרין^י.

(ג) מכך שדין איסור לבישת שעטנז נכתב בתורה בסמוך לדין לבישת ציצית, למדו חז"ל שעיקר קיום מצוות ציצית היא בבגדי צמר ופשתים, ולכן ניתן להכין חוטי ציצית מצמר ופשתים גם לבגדים ממנים אחרים. (יד) הבגדים משאר המינים חייבים בציצית רק מדרבנן, והם תיקנו שרק חוטים העשויים ממין הבגד יהיו כשרים לציצית עבודה.

ו. ומה הוא לעשות חוטי צמר בכסות של פשתן, או חוטי פשתן בכסות של צמר, אף על פי שהוא לכן לבדו, בלא תכלת^{יז}? בדין הוא שיהא מותר, שהשעטנז מותר לענן ציצית, שהרי התכלת צמר היא, ומטילין אותה לפשתן. ומפני מה אין עושין כן? מפני שאפשר לעשות הלכן שלה ממנה, וכל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה, אם יכול אתה לקיים את שניהם, הרי מוטב; ואם לאו^{יח}, יבוא עשה ויודחה את לא תעשה. וכאן, אפשר לקיים את שניהם^{יט}.

(טו) חוטי תכלת עשויים מצמר, ולמרות איסור לבישת שעטנז, התירה התורה לקשור אותם לבגד פשתן. השאלה היא, האם כוונת התורה שגם במקרה שלאדם אין תכלת,

ז. כסות של פשתן - אין מטילין בה תכלת, אלא עושה הלכן בלבד של חוטי פשתן; לא מפני שהציצית נדחית מפני השעטנז^י, אלא גזרה זו מדבריהם [של חכמים], שמא יתפסה בה בלילה שאינו זמן חיוב ציצית, ונמצא עובר על לא תעשה בעת שאין שם מצות עשה - שחובת הציצית ביום, ולא בלילה, שנאמר: "וראיתם אתו"^י, בשעת ראייה. וסומא, חיב בציצית - אף על פי שאינו רואה, אחרים רואין אותו.

(יח) שהרי יש מצווה מהתורה להטיל חוט תכלת העשוי מצמר גם בבגד העשוי מפשתן, כמובא בהלכה הקודמת.

ח. מותר לאדם ללבוש ציצית בלילה, בין בחליט בין בשבת^כ, ואף על פי שאינו זמנה, ובלבד שלא יכרך; ומאמיתו יכרך על הציצית בשחר? משיפירי בין תכלת שבה ללכן שבה. וכיצד מברך עליה^{כא}? 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו, וצונו להתעטף בציצית'. וכל זמן שמתעטף בה ביום, מברך עליה קדם שיתעטף^{כב}; ואינו מברך על הציצית בשעת עשייתה^{כג}, מפני שסוף המצוה הוא שיתעטף בה^{כד}.

(יט) למרות שבבילה אין חובה ללבוש ציצית, אינו עובר בלבישת הציצית בלילה על איסור הוספה על מצוות ה' ("בל תוסיף"). (כ) אף שיצא לבוש עימה לרשות הרבים וחוטי הציצית התלויים בה אין לו בהם צורך בלילה, לא עובר בכך על איסור טלטול מכיוון שעשה אותם לצורך מצווה הם נחשבים כנוי לבגד. (כא) על טליט גדול. (כב) ככל המצוות שיש לברך לפני עשייתן. (כג) כשקושר את הפתילות בבגד. (כד) והכלל הוא, שכל מצווה שהכנתה היא רק הקדמה לעשיית המצווה עצמה (כמו בניית סוכה), לא מברכים על הכנתה.

ט. ומותר להפגס בציצית לבית הפסא^{כה} ולבית

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הַמִּרְחֵץ. נִפְסְקוּ לוֹ חוּטֵי לָבָן, אוֹ תַכְלֵת - זֹרֶקֶן בְּאַשְׁפָּה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְצוּהָ שָׂאִין בְּגוֹפָה קִדְשָׁהּ^י. וְאִסּוּר לְמַכּוֹר טָלִית מְצִיצַת לְגוּי, עַד שִׁתִּיר צִיצִיּוֹתֶיהָ; לֹא מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בְּגוֹפָה קִדְשָׁה - אֲלֵא שֶׁמָּא יִתְעַטֵּף בָּהּ, וַיִּתְלַהֵּה עִמּוֹ יִשְׂרָאֵל, וַיִּדְמָה שֶׁהוּא יִשְׂרָאֵל, וַיִּהְיֶה נֶגְנוּ.

(כה) אולם כיום, שטלית גדול מיועדת רק לתפילה, היא נחשבת כקדושה ואסור להיכנס איתה לבית הכסא. (כו) אך כל זמן שהפתילות מחוברות לבגד ומשמשות למצווה, אסור להשתמש בהם שימוש של חול, כדי שלא יזלזלו במצוות.

נָשִׁים וְעֶבְדִּים וְקִטְנִים, פְּטוּרִין מִן הַצִּיצִית מִן הַתּוֹרָה^י; וּמִדְּבָרֵי חֻקִּים, שֶׁפֶל קָטָן שִׁיּוּדָע לְהִתְעַטֵּף, חַיִּב בְּצִיצִית, פְּדִי לְחַנְכוֹ בְּמִצְוֹת.

וְנָשִׁים • וְעֶבְדִּים שָׂרְצוּ לְהִתְעַטֵּף בְּצִיצִית, מִתְעַטְפִּים בְּלֹא בִרְכָה כ^ח; וְכֵן שָׂאֵר מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהַנָּשִׁים פְּטוּרוֹת מֵהֶן - אִם רָצוּ לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ בְּלֹא בִרְכָה, אֵין מִמַּחֲזִין בִּידָן. טְמֻטִּים [=שלא ניתן לזהות את מינו] וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס

[=שיש לו איברי זכרות ונקבות], חַיִּבִּין בְּכֻלָּן [-בכל המצוות] מִסָּפֵק; לְפִיכָּה אֵין מְבָרְכִין, אֲלֵא עוֹשִׂין בְּלֹא בִרְכָה.

(כו) נשים ועבדים פטורים ממצוות ציצית, מכיוון שהיא חובה רק ביום והם פטורים ממצוות עשה התלויות בזמן. (כה) מכיוון שהם לא חייבים במצווה זו, ואינם יכולים לומר: "וציוונו להתעטף בציצית".

י. הֵיאֵף חַיִּיב מִצְוֹת הַצִּיצִית? כָּל אָדָם שֶׁהוּא חַיִּב לַעֲשׂוֹת מְצוּהָ זוֹ - אִם יִתְפַּסֵּה בְּכִסּוֹת הָרְאוּיָה לַצִּיצִית - יִטִּיל לָהּ צִיצִית, וְאַחֵר כֵּף יִתְפַּסֵּה בָּהּ; וְאִם נִתְפַּסֵּה בָּהּ בְּלֹא צִיצִית, הָרִי בָטָל מִצְוֹת עֲשֵׂה. אֲבָל הַבְּגָדִים הָרְאוּיִים לַצִּיצִית - כָּל זֶמֶן שֶׁלֹּא יִתְפַּסֵּה בָּהֶן אָדָם, אֲלֵא מְקַפְּלִין וּמִנְחִין - פְּטוּרִין מִן הַצִּיצִית; שְׂאִינָה חוֹבֶת הַטָּלִית, אֲלֵא חוֹבֶת הָאִישׁ שֶׁיֵּשׁ לוֹ טָלִית.

יא. אָף עַל פִּי שָׂאִין אָדָם מְחִיב לְקִנּוֹת טָלִית וּלְהִתְעַטֵּף בָּהּ פְּדִי שִׁנְעָשָׂה בָּהּ צִיצִית - אֵין רָאוּי לְאָדָם חֹסֵיד לְפָטֹר עֲצָמוֹ מִמְצוּהָ זוֹ; אֲלֵא לְעוֹלָם יִשְׁתַּדֵּל אָדָם לִהְיוֹת עֲטוּף בְּכִסּוֹת הַמְּחִיבֶת בְּצִיצִית, פְּדִי שִׁנְעָשָׂה מְצוּהָ זוֹ. וּבְשָׁעַת הַתְּפִלָּה, צָרִיךְ לְהִזְהָר בְּיוֹתֵר; וּגְנָאֵי גְדוֹל הוּא לְתַלְמִיד חֻכְמִים, שִׁיתְפַּלֵּל וְהוּא אֵינוֹ עֲטוּף בְּצִיצִית.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אָף עַל פִּי שָׂאִין אָדָם מְחִיב לְקִנּוֹת טָלִית וּלְהִתְעַטֵּף בָּהּ פְּדִי שִׁנְעָשָׂה בָּהּ צִיצִית - אֵין רָאוּי לְאָדָם חֹסֵיד לְפָטֹר עֲצָמוֹ מִמְצוּהָ זוֹ כו".

וטעם הדבר הוא כדאיא במרו"ל ש"מנין גימטריא ציצית שש מאות, ושמונה חוטין וחמשה קשרים הרי תרי"ג, ולכן ראיית הציצית עם החוטין כו' מזכירה כל התרי"ג מצוות. בנוסף, "ציצית על שם וראיתם אותו, כמו מציץ מן החרכים" כלומר שציצית עצמו הוא מלשון ראייה.

מכיון שעניין זה שייך גם לילדים, בהכרח שמצינו מעין זה גם אצל בנות שזוהי עניינה של הדלקת נר שבת שיש בה א. עניין של אור בראיית מוחשית בעיני בשר. ב. תוכנה מורה על כללות התומצ" - כי נר מצוה ותורה אור".

ויש להוסיף: ידוע שד' ציציות הם כנגד ד' חיות המרכבה, והמתעטף בציצית "כאילו מתקין כורסי' לקוב"ה". עפ"ז יש לבאר תורת הבעש"ט ש"אפילו מלאך מיכאל הגדול שבמלאכים (שרן של ישראל) ה' נותן כל עבודתו והשגתו באלקות אפילו רק עבור מצות ציצית אחת מד' ציציות שיש לכל אחד מישראל" כיון שעניינו של מיכאל אינו אלא אחד מחיות המרכבה, ואילו במצות ציצית של יהודי ישנם ד' ציציות כנגד ד' חיות המרכבה.

ד' ציציות הם גם כנגד ארבע כנפות הארץ וע"י מצות ציצית פועלים שהקב"ה יקיים מצות ציצית - גילוי אלקות בכל "ארבע כנפות הארץ" שימושך בהם ראיית אלקות באופן גלוי - בגאולה האמיתית והשלימה.

יין מלכות ספר אהבה סימן טז מתוך רמב"ם "פרס המלך")

יב. לְעוֹלָם יֵהָא אָדָם זֶהִיר בְּמִצְוֹת צִיצִית, שֶׁהִרִי

כדי לחנכו במצות: שקר"ט בענין חינוך דרבנן - לקו"ש חל"ה ע' 61. חסיד: דיוק הלשון "חסיד" ומקורו - לקו"ש חיי"ז ע' 376 שוה"ג. הלכה יב: לפי האמור בהלכה הבאה, לא מובן מדוע "אין אדם מחוייב לקנות טלית ולהתעטף בה" (הלכה י"א)! - סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 541.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מהקב"ה. (ג) כמות קטנה ביותר. (ד) אפילו אם לא שבע באכילתו. (ה) רביעית הלוג - כ" 86 מ"ל. (ו) החיוב לברך 'ברכה אחרונה' לאחר האכילה, הוא רק אם אכל כמות של 'כזית' - כ" 27 סמ"ק, מכיוון שאכילת כמות הפחותה מכך אינה נקראת אכילה. (ז) מכיוון שהטועם מהמאכל כדי לבדוק את טעמו, אינו מתכוון לאכול כלל. (ח) מכיוון שטעימת כמות כזו, נחשבת אכילה גם אם האדם אינו מתכוון לאכול.

הַפְּתוּב שֶׁקָּלָה וְתָלָה בָּהּ כָּל הַמִּצְוֹת בְּלֵן, שֶׁנֶּאֱמַר:
"וַיֵּרְאוּ אֹתוֹ, וַיִּכְרְתֵם אֶת כָּל מִצְוֹת ה'".¹¹
 בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְסִיעֵן

~ יום חמישי ט"ז אדר ~

הלכות ברכות

מצוות ברכות הנהנין; עניית אמן; ברכה על דבר האסור באכילה.

מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא לְבָרֵךְ אֶת שֵׁם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אַחֲרֵי אֲכִילָה. וּבְאֹרֶךְ מִצְוָה זוֹ - בְּפָרְקִים אֵלּוּ.

פָּרֶק א

א. מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לְבָרֵךְ אַחֲרֵי אֲכִילַת מִזֵּין^א, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ, וּבֵרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ".¹ וְאִינוּ חַיִּב מִן הַתּוֹרָה, אֲלָא אִם שָׁבַע, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ, וּבֵרַכְתָּ"; וּמִדְּבָרֵי סוּפְרִים [מִדְּרַבָּנִין], שֶׁאִפְלוּ אָכַל כְּזִית, מְבָרֵךְ אַחֲרָיו.

(א) חיוב ברכת המזון מהתורה הוא רק לאחר אכילת לחם שנעשה מחמשת מיני דגן, מכיוון שהתורה אמרה "ושבעת" ורק מה שמיוצר מחמשת מיני דגן, משביע.

ב. וּמִדְּבָרֵי סוּפְרִים, חַיִּב אָדָם לְבָרֵךְ עַל כָּל מֵאָכַל תַּחֲלִיָּה^ב, וְאַחֲרֵי כֵן יִהְיֶה מְמַנּוּ. וְכֵן אִם הִרִיחַ רִיחַ טוֹב, יְבָרֵךְ וְאַחֲרֵי כֵן יִהְיֶה מְמַנּוּ. וְאִפְלוּ נִתְּבַּן לֶאֱכֹל אוֹ לְשִׁתּוֹת כָּל שֶׁהוּא, מְבָרֵךְ וְאַחֲרֵי כֵן יִהְיֶה; וְכָל הַנֶּהֱנֶה מִן הָעוֹלָם בְּלֹא בְּרָכָה, [כאילו] מְעַל [בהקדש]. וְכֵן מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, לְבָרֵךְ אַחֲרֵי כָּל מֵה שִׁיאֲכָל וְכָל מֵה שִׁישְׁתָּה - וְהוּא שִׁישְׁתָּה רַבִּיעִית^ג, וְהוּא שִׁיאֲכָל כְּזִית. וּמִטַּעֲמַת [לְבִדּוּקַת הַטַּעַם] - אֵינָה צְרִיכָה בְּרָכָה, לֹא לְפָנֶיהָ וְלֹא לְאַחֲרֶיהָ, עַד רַבִּיעִית^ה.

(ב) כדי לא להנות מהנמצא בעולם, ללא בקשת רשות

ג. וּכְשֶׁם שֶׁמְבָרְכִין עַל הַנֶּהֱנֶה - כֵּן מְבָרְכִין עַל כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה, וְאַחֲרֵי כֵן יַעֲשֶׂה אוֹתָהּ. וּבְרָכוֹת רַבּוֹת תִּקְנּוּ חֻכְמִים דְּרַף שִׁבְחָ וְהוֹדָיָה^ו, וְדְרַף בְּקֻשָּׁה^ז, כְּדִי לִזְכֹּר אֶת הַבּוֹרָא תָּמִיד, אֲף עַל פִּי שְׁלֹא נִהְיָה וְלֹא עֲשֵׂה מִצְוָה.

(ט) כגון ברכת 'הגומל', שנאמרת על ידי חולה שהתרפא.
 (י) כגון תפילות 'יהי רצון'.

ד. נִמְצְאוּ כָּל הַבְּרָכוֹת בְּלֵן, שֶׁלֶשָׁה מִיָּנִין: בְּרָכוֹת הַנֶּהֱנֶה, וּבְרָכוֹת הַמִּצְוָה, וּבְרָכוֹת הִירָאָה - שֶׁחַן דְּרַף שִׁבְחָ וְהוֹדָיָה וּבְקֻשָּׁה, כְּדִי לִזְכֹּר אֶת הַבּוֹרָא תָּמִיד וּלְהִירָאָה מְמַנּוּ.

ה. וְנִסָּח כָּל הַבְּרָכוֹת, עֲזָרָא וּבֵית דִּינוּ תִּקְנוּם. וְאִין רֵאוּי לְשִׁנוּתָן, וְלֹא לְהוֹסִיף עַל אַחַת מֵהֶן, וְלֹא לְגַרֵעַ מִמֶּנָּה; וְכָל הַמְשַׁנָּה מִמִּטְבַּע [נוסח] שֶׁטַּבְעוּ חֻכְמִים בְּבְרָכוֹת^א, אִינוּ אֲלָא טוֹעָה^ב. וְכָל בְּרָכָה שֶׁאִין בָּהּ הַזְכָּרַת שֵׁם וּמַלְכוּת [ה' - "ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם"] - אִינָה בְּרָכָה^ג, אֲלָא אִם כֵּן הִיא סְמוּכָה לְחִבְרָתָהּ^ד.

(א) וכן המשנה את תוכן הברכות. לדוגמה, אם ראה תאנה יפה ואמר: כמה נאה תאנה זו, ברוך ה' שבראה. (ב) ואינו יוצא ידי חובה בברכה כזו. (ג) וחייבים לחזור ולברכה עם אמירת 'שם ומלכות'. (ד) שנאמרה לאחר ברכה אחרת ברציפות. כגון הברכות שבתפילת שמונה עשרה, שאינן פותחות במילים "אלוקינו מלך העולם" מכיוון שהן נאמרות ברצף לברכות אחרות.

ו. וְכָל הַבְּרָכוֹת בְּלֵן, נֶאֱמָרִין בְּכָל לִשׁוֹן [שפה]; וְהוּא, שִׁיאֲמַר כְּעִנְיָן^ט שֶׁתִּקְנּוּ חֻכְמִים. וְאִם שִׁנָּה אֶת הַמִּטְבַּע^י, הוּאִיל וְהַזְכִּיר אֶזְכָּרָה וּמַלְכוּת וְעִנְיָן הַבְּרָכָה, אִפְלוּ בְּלִשׁוֹן חַל [-בשפה לועזית], יֵצֵא.

11. במדבר-שלח, טו, לו. 1. דברים-עקב, ח, י.

הלכה ב: מדוע חובה לברך רק על הנאות הגוף? - לק"ש חל"ד ע' 107. הלכה ד: דברי אדמו"ר בזה - סה"ש תנשא ח"א ע' 132 הע' 50. והוא . . ברכה: תוספת ביאור עפ"י בסיום מסכת נזיר - לק"ש ח"ח ע' 71 הע' 68*.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יהודי שלא שמע את קריאת המגילה, כל עם ישראל עדיין לא קיים את המצווה באופן מושלם. (כד) שהרי אין חובה לאכול, וחובת הברכה של יהודי יחיד אינה מוטלת לכל עם ישראל. (כה) שמתחייב בברכה על הנאתו האישית, ומצויא באמירתה גם את האחרים הנהנים אתו יחד. (כו) של שבת ושל יום טוב. (כז) מכיוון שכל ישראל ערבים זה לזה והחוב שלם לאכול מצה ולקדש מוטל גם עליו, ולכן יכול לומר את הברכה עבורם.

יא. פל השומע ברכה מן הברכות מתחלתה ועד סופה, ונתפנן לצאת בה ידי חובתו - יצא, ואף על פי שלא ענה 'אמן'; וכל העונה 'אמן' אחר המברך כח, הרי זה כמברך כס - והוא, שיהיה המברך חייב באותה ברכה. היה המברך חייב מדברי סופרים לא, ועונה חייב מן התורה - לא יצא ידי חובתו, עד שיענה 'אמן', או ישמע ממי שהוא חייב בה מן התורה פמותו^ל.

(כח) ובנוסף לעניית אמן, שמע כל הברכה והתכוון לצאת בה ידי חובה. (כט) אמנם, מי ששמע את הברכה והתכוון לצאת בה ידי חובה ולא ענה אמן, יצא ידי חובה, אך מי שענה גם אמן, מעלתו גדולה ונחשב כאילו בירך בעצמו. (ל) ולא חרש, שוטה או קטן, שאינם חייבים במצוות ובאמירת ברכות. (לא) לדוגמה, אדם שאכל רק כזית לחם ולא שבע מאכילתו, שחייב לברך ברכת המזון רק מתקנת חכמים. (לב) אדם שאכל כמות גדולה יותר ושבע מאכילתו.

יב. רבים • שנתוועדו

לְאָכֵל פֶּת, או לְשִׁתּוֹת זֵין, וּבִרְךְ אֶחָד מֵהֶן, וְעָנָה בְּלֵן 'אָמֵן' - הָרִי אֵלֹו מִתְּרִין לְאָכֵל

השנת הראב"ד

רבים... הסכה א"א תמיה אני למה הניח איכא דאמרי דמשמע לר' יוחנן פת ויין מהניא לה הסיבה אבל שאר מילי לא מהניא להו הסיבה וכל חד מברך לנפשיה והוא חומרא.

וְלְשִׁתּוֹת^ל; אָבֵל אִם לֹא נִתְפַּנְנוּ לְאָכֵל בְּאֶחָד, אֶלָּא זֶה בָּא מֵעַצְמוֹ וְזֶה בָּא מֵעַצְמוֹ - אֵף עַל פִּי שֶׁהָן אוֹכְלִין מִכֶּכֶר אֶחָד, כֹּל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּרֵךְ לְעַצְמוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים^ל? בְּפֶת וְיֵין בְּלִבְד^ל; אָבֵל שָׁאֵר אֲכָלִים וּמִשְׁקִין, אֵינָן צָרִיכִין הִסָּבָה [התכנסות לאכול יחד], אֶלָּא אִם בֵּרַךְ אֶחָד מֵהֶן, וְעָנָה בְּלֵן 'אָמֵן' - הָרִי אֵלֹו אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹא נִתְפַּנְנוּ לְהִסָּב בְּאֶחָד.

(לג) מבלי שיברכו בעצמם. (לד) שיוצאים ידי חובת הברכה על ידי שמיעה מאחד, דווקא אם מסבים יחד לסעודה. (לה) שהם דברי מאכל חשובים והיה ראוי שכל אחד יברך עליהם בעצמו.

(טו) את אותו התוכן. (טז) ולא אמר את הברכה בדיוק באותו הנוסח שתיקנו חז"ל.

ז. כָּל הַבְּרָכוֹת בְּלֵן, צָרִיךְ שִׁישְׁמִיעַ לְאָזְנוֹ מָה שֶׁהוּא אוֹמֵר; וְאִם לֹא הִשְׁמִיעַ לְאָזְנוֹ, יֵצֵא - בֵּין שֶׁהוּא צָרִיךְ שֶׁשִּׁפְּתָיו, בֵּין שֶׁבֶרֶךְ בְּלִבּוֹ^י.

(יז) שישמע באזניו את מילות הברכה היוצאות מפיו. (יח) ולא אמר המילים בפיו.

ח. כָּל הַבְּרָכוֹת בְּלֵן, לֹא יִפְסִיק בֵּין הַבְּרָכָה וּבֵין דְּבַר שֶׁמִּבְּרָכִין עָלָיו בְּדְבָרִים אֲחֵרִים. וְאִם הִפְסִיק, צָרִיךְ לַחְזֹר וּלְבָרֵךְ שְׁנֵיהֶן; וְאִם הִפְסִיק בְּדְבָרִים שֶׁהָן מֵעַנְן דְּבַר שֶׁמִּבְּרָכִין עָלָיו, אֵינֹו צָרִיךְ לְבָרֵךְ שְׁנֵיהֶן. מֵיָצֵד? כְּגוֹן שֶׁבֶרֶךְ עַל הַפֶּת, וְקִדְּשׁ שִׁיאֲכֹל אָמַר: 'הִבִּיאוּ מֶלַח'^ט, 'הִבִּיאוּ תַבְשִׁיל', 'תָּנוּ לְפָלוֹנִי לְאָכֵל', 'תָּנוּ מֵאֲכָל לְבֶהֱמָה'^כ, וְכִיּוֹצֵא בָּאֵלֹו - אֵינֹו צָרִיךְ לְבָרֵךְ; וְכֵן כָּל פְּיוֹצֵא בְּזֶה.

(יט) כדי לטבול בו את הפת. (כ) אסור לאדם לאכול לפני שייתן אוכל לבעלי חיים שלו, בהתאם לסדר הכתוב בתורה: "ונתתי עשב בשדך לבהמתך - ואכלת ושבעת".

ט. כָּל הַבְּרָכוֹת בְּלֵן, מִתֵּר לְטַמֵּא לְבָרֵךְ אוֹתָן, בֵּין שֶׁהִיָּה טָמֵא טַמְאָה שֶׁהוּא יָכוֹל לַעֲלוֹת [להיטהר] מִמֶּנָּה בּוֹ פִּיּוֹם [בטבילה], בֵּין טַמְאָה שֶׁאֵינֹו יָכוֹל לַעֲלוֹת מִמֶּנָּה בּוֹ פִּיּוֹם^{כא}. וְאִסּוּר לְמִבְּרֵךְ לְבָרֵךְ כִּשֶׁהוּא עָרֵם, עַד שִׁיִּכְסֶּה עֵרוֹתוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּאִישׁ; אָבֵל אִשָּׁה - יוֹשֶׁבֶת וּפְגִיָּה [שלמטה] טוֹחוֹת [דבוקות] בְּקִרְקַע, וּמִבְּרָכָת^{כב}.

(כא) כמו אדם שנטמא טומאה חמורה, וצריך לחכות שבעה ימים עד שייטהר. (כב) כי בצורה הישיבה הזו, כל ערוותה מכוסה.

י. כָּל הַבְּרָכוֹת בְּלֵן, אֵף עַל פִּי שֶׁבֶרֶךְ וְיֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ, מִתֵּר לוֹ לְבָרֵךְ לְאֲחֵרִים שֶׁלֹא יֵצֵאוּ יְדֵי חוֹבָתָן, כִּדִּי לְהוֹצִיאָן^{כג} - חוּץ מִבְּרַפֶּת הַהִנְיָה שֶׁאֵין בָּהּ מַצּוּה^{כד}, שֶׁאֵינֹו מִבְּרֵךְ לְאֲחֵרִים אֶלָּא אִם כֵּן נִהְיָה עִמָּהֶן^{כה}. אָבֵל בְּרַפֶּת הַהִנְיָה שִׁישׁ בָּהּ מַצּוּה - כְּגוֹן אֲכִילַת מַצָּה בְּלִילֵי הַפֶּסַח, וְקִדּוּשׁ הַיּוֹם^{כו} - הָרִי זֶה מִבְּרֵךְ לְאֲחֵרִים וְאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין, אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינֹו אוֹכֵל וְשׁוֹתָה עִמָּהֶן^{כז}.

(כג) לדוגמה, אדם שכבר שמע את קריאת מגילה בפורים ויצא ידי חובתו, מותר לו לקרוא לאחרים ולומר את הברכה בהתחלה, מכיוון שכל ישראל ערבים זה לזה, וכל עוד יש

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יג. כָּל הַשּׁוֹמֵעַ אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל מִבְּרֹךְ בְּרָכָה מִכָּל הַבְּרֻכּוֹת כֵּלָן - אֵף עַל פִּי שְׁלֹא שָׁמַע הַבְּרָכָה כֵּלָה מִתַּחֲלָתָהּ וְעַד סוּפָהּ, וְאֵף עַל פִּי שְׁאִינוּ חַיִּב בְּאוֹתָהּ בְּרָכָה - חַיִּב לַעֲנוֹת 'אָמֵן'^ל; וְאִם הָיָה הַמְּבָרֵךְ גּוֹי, אוֹ מִין [-אפיקורס], אוֹ פּוֹתִי [-שומרונים], אוֹ תִּינוּק הַמֵּתְלַמֵּד לִי, אוֹ שֶׁהָיָה גְדוֹל וְשָׁנָה מְטַבֵּעַ [-נוסח] הַבְּרָכָה לֹח - אֵין עוֹנִין אַחֲרֵיהֶן 'אָמֵן'.

(מ) כי על ידי כך הם לומדים לברך. (מא) על הברכות שמברכים כדי ללמוד, כי ברכתם היא ברכה לבטלה. (מב) גם על הברכה שהם מברכים לפני האכילה. (מג) מכיוון שאינם חייבים לברך, הם לא יכולים לפטור בברכתם מישוהו אחר.

טז. כָּל הַעוֹנֶה 'אָמֵן' אַחֵר בְּרֻכְתּוֹי^מ, הָרִי זֶה מְגַנֵּה^מ; וְהַעוֹנֶה אַחֵר בְּרָכָה שֶׁהִיא סוּף בְּרֻכּוֹת אַחֲרוֹנוֹת, הָרִי זֶה מְשַׁבֵּחַ^מ - כְּגוֹן אַחֵר 'בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם' בְּבִרְכַּת הַמְּזוֹן, וְאַחֵר בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה שֶׁל קִרְיַת שְׁמַע עֲרֵבִית. וְכֵן בְּסוּף כָּל בְּרָכָה שֶׁהִיא סוּף בְּרֻכּוֹת אַחֲרוֹנוֹת, עוֹנֶה בָּהּ 'אָמֵן' אַחֵר עֲצָמוֹ.

(מד) אדם המברך כמה ברכות ברצף, ועונה בעצמו אמן אחרי כל ברכה שהוא מברך. (מה) כי עניית אמן מסמלת את סיום הברכה, והוא הרי ממשיך ומברך ברכות נוספות. (מו) שזהו מנהג יפה להמשיך ולשבח את ה' לאחר סיום הברכות.

יז. וְלָמָּה יַעֲנֶה 'אָמֵן' בְּבּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם, וְהָרִי אַחֲרֵיהֶ בְּרִפְת 'הַטּוֹב וְהַמְּטִיב'? מִפְּנֵי שֶׁבְּרָכָה זוֹ בִּימֵי חֻכְמֵי מִשְׁנֵה תְּקֻנָּהּ, וְכֹאֲלוּ הִיא תּוֹסֶפֶת; אֲבָל סוּף עֶקֶר הַבְּרֻכּוֹת שֶׁל [בִּרְכַּת הַמְּזוֹן], הִיא 'בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם'^מ. וְלָמָּה לֹא יַעֲנֶה 'אָמֵן' אַחֵר אֲהַבַּת עוֹלָם? מִפְּנֵי שֶׁהִיא סוּף בְּרֻכּוֹת רֵאשׁוֹנוֹת^מ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בָּהּ, מִבְּרֻכּוֹת שֶׁמְבָרְכִין אוֹתָן תַּחֲלָה לְדָבָר, כְּגוֹן בְּרֻכּוֹת שֶׁמְבָרְכִין לְפָנֵי קִרְיַת הַמְּגֻלָּה, וְהַדְּלָקַת נֵר חֲנֻכָּה - לֹא יִפְסִיק בְּ'אָמֵן' בֵּין הַבְּרָכָה וּבֵין הַדָּבָר שֶׁבֵּרֵךְ עָלָיו.

(מז) לכן המברך אומר אמן לאחר ברכת בונה ירושלים, כדי להבדיל בין הברכות שהם עיקר ברכת המזון, לבין התוספת. (מח) שהן הקדמה לקריאת שמע, ואסור להפסיק בין הברכה לדבר שמברכים כהקדמה אליו.

יח. וְלָמָּה • לֹא יַעֲנֶה 'אָמֵן' אַחֵר בְּרִפְת הַפְּרוֹת וְכִיּוּצָא בָּהּ^מ? מִפְּנֵי שֶׁהִיא בְּרָכָה אַחַת; וְאֵין עוֹנִין 'אָמֵן' אֲלָא אַחֵר

השגת הראב"ד

ולמה... הפירות א"א לא ידעתי מהו זה וכבר אמרו הטעם לברכת המצות ומה בין ברכת הפירות לברכת המצות ואם אמר על ברכה אחרונה של שבעת המינים גם זה הבל כי בודאי על אותה ברכה עונין אמן אחריה ואין חוששין לדבריו.

יג. כָּל הַשּׁוֹמֵעַ אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל מִבְּרֹךְ בְּרָכָה מִכָּל הַבְּרֻכּוֹת כֵּלָן - אֵף עַל פִּי שְׁלֹא שָׁמַע הַבְּרָכָה כֵּלָה מִתַּחֲלָתָהּ וְעַד סוּפָהּ, וְאֵף עַל פִּי שְׁאִינוּ חַיִּב בְּאוֹתָהּ בְּרָכָה - חַיִּב לַעֲנוֹת 'אָמֵן'^ל; וְאִם הָיָה הַמְּבָרֵךְ גּוֹי, אוֹ מִין [-אפיקורס], אוֹ פּוֹתִי [-שומרונים], אוֹ תִּינוּק הַמֵּתְלַמֵּד לִי, אוֹ שֶׁהָיָה גְדוֹל וְשָׁנָה מְטַבֵּעַ [-נוסח] הַבְּרָכָה לֹח - אֵין עוֹנִין אַחֲרֵיהֶן 'אָמֵן'.

(לו) מכיוון שיש חובה לשבח את ה' בכל הזדמנות. (לז) שאומר את הברכות מבלי שאוכל, רק כדי ללמוד אותם. (לח) מכיוון שהמשנה מהנוסח שקבעו חכמים, טועה וברכתו נחשבת ברכה לבטלה.

יד. כָּל הַעוֹנֶה 'אָמֵן' - לֹא יַעֲנֶה לֹא אָמֵן חֲטוּפָה [=שהתחיל לענות לפני סיום הברכה], וְלֹא אָמֵן חֲטוּפָה [בהבלעת הנו"ן], וְלֹא אָמֵן קְצָרָה [-בהבלעת האל"ף], וְלֹא אָמֵן אֲרָפָה לט, אֲלָא בִּינוּנוֹת; וְלֹא יִגְבִּיֵה קוֹלוֹ יוֹתֵר מִן הַמְּבָרֵךְ. וְכָל מִי שְׁלֹא שָׁמַע הַבְּרָכָה שֶׁהוּא חַיִּב בָּהּ, לֹא יַעֲנֶה 'אָמֵן' בְּכָלֵל הָעוֹנִים.

(לט) כשמאריכים יותר מדי באמירת המילה אמן, קשה להבין את המשמעות שלה.

נקודות משיחות קודש ~

"... וְכָל מִי שְׁלֹא שָׁמַע הַבְּרָכָה שֶׁהוּא חַיִּב בָּהּ, לֹא יַעֲנֶה 'אָמֵן' בְּכָלֵל הָעוֹנִים".

לכאורה, המילים "בכלל העונים" מיותרות ומספיק לכתוב "לא יענה אמן" אם לא שמע הברכה.

וי"ל שבא לדייק ולהשמיע שדינו של מי שלא שמע שונה מכלל העונים רק בזה שהם יוצאים ידי חובתן מדין "שומע כעונה" והוא לא, אבל וודאי שחייב לענות אמן שהרי פשיטא שאינו פחות מברכה שאינו מחויב בה שצריך לענות אמן כמבואר בהלכה שלפנ"ז ואדרבא מסתבר לומר שחיובו בברכה מוסיף בשייכותו לברכה כולל אמירת אמן אחרי המאמתת את הברכה.

לקו"ש חלק כ"א עמוד 497

מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

טו. כָּל הַמְּבָרֵךְ בְּרָכָה שְׁאִינָה צְרִיכָה, הָרִי זֶה נוֹשֵׂא שֵׁם שָׁמַיִם לְשׂוֹא; וְהָרִי הוּא כְּנֻשְׁבֵּעַ לְשׂוֹא, וְאִסּוּר לַעֲנוֹת אַחֲרָיו 'אָמֵן'. הַתִּינוּקוֹת, מְלַמְּדִין אוֹתָן הַבְּרֻכּוֹת כְּתֻקָּנָן; וְאֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מְבָרְכִין

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(נח) חז"ל התירו לעניים לאכול דמאי, כדי להקל על נותני הצדקה. (נט) שהלוי הפריש מתוכו חלק לכהן.

פרק ב

ברכת המזון, מי תיקנה, דינה והוספות מיוחדות בה.

א. סדר ברכת המזון, כך היא: ראשונה ברכת 'הזן', שנייה ברכת 'הארץ', שלישית 'בונה ירושלים', רביעית 'הטוב והמטיב'. ברכה ראשונה, משה רבנו תקנה^א; שנייה, תקנה יהושע^ב; שלישית, תקנה דוד ושלמה בנו^ג; וברכה רביעית, חכמי משנה תקנוה^ד.

(א) כאשר ירד המן לעם ישראל במדבר. (ב) כשעם ישראל נכנס לארץ ישראל. (ג) דוד תיקן – "על ישראל עמך ועל ירושלים עירך", ושלמה תיקן – "על הבית הגדול והקדוש". (ד) באותו היום שניתנו הרוגי ביתר לקבורה, תיקנו ביבנה את ברכת "הטוב והמטיב", הטוב – שלא הסריחו, והמטיב – שניתנו לקבורה. וקבעו את הברכה הזו דווקא בברכת המזון, כי ברכת המזון כולה הודאה.

ב. הפועלים שהיו עושין מלאכה אצל בעל הבית, ואכלו פתן - אין מברכין לפניו^ה, ומברכים לאחר סעודתו שתי ברכות בלבד, כדי שלא יבטלו ממלאכת בעל הבית: ברכה ראשונה - בתקנה; שנייה - פותח בברכת 'הארץ', וכולל 'בונה ירושלים' בברכת 'הארץ', וחותר בברכת 'הארץ'. ואם היו עושין בסעודתן^ו - מברכין פתקן^ז שהיה בעל הבית מסב עמהן^ח - מברכין פתקן ארבע ברכות, כשאר כל אדם.

(ה) כי הברכה שלפני האכילה אינה חובה מהתורה, אלא תקנת חכמים. (ו) כי הברכה לאחר האכילה היא חובה מהתורה. (ז) ובעקבות זאת, אינם ממחרים.

ג. ברכת 'הארץ' - צריך לומר הודיה בתחלתה ובסופה, וחותר בה 'על הארץ ועל המזון'; וכל שלא אמר 'ארץ חמדה טובה ורחבה'^ט בברכת 'הארץ', לא יצא ידי חובתו. וצריך להזכיר בה ברית ותורה^י, ולהקדים ברית לתורה; שהברית הזאת שאומרים בברכת 'הארץ', היא ברית מילה שנבררת עליה שלש עשרה בריתות; והתורה כלה^{יא} נבררת עליה שלש בריתות, שנאמר: "אלה דברי

ברכה אחרונה שקדמה אותה ברכה אחרת, או ברכות, כגון ברכות מלך [במעמד 'הקהל'], **וברכות כהן גדול** [ביום הכיפורים], **וכיוצא בהן - להודיע שקבר השלים כל ברכותיו, ולפיקך עונה אמן^{יב}.**

(ט) הכוונה היא לברכה אחרונה שאומרים לאחר אכילת הפירות. (נ) למעשה נוהגים היום שלא לענות אמן אחרי אף ברכה של עצמו, חוץ מברכת בונה ירושלים שבברכת המזון.

השנת הראב"ד

כל . . בסוף א"א טעה בזה טעות גדולה שלא אמרו שאין מברכין אלא שאין מזמנין עליהם לומר שאין להם חשיבות קביעות הואיל ואוכלין דבר האסור והוא כעין אכילת פירות שאין להם קבע לזמון אבל ברכה תחלה וסוף למה לא יברכו הואיל ונהגו.

יט. כל • האוכל דבר

האסור, בין בזדון בין בשגגה - אינו מברך עלינו לא בתחלה^{יג}, ולא בסוף^{יד}. כיצד? הרי שאכל טבל [שלא הופרשו ממנו

תרומות ומעשרות], **ואפילו טבל דדבריהם** [=של חכמים], **או שאכל מעשר ראשון שלא נטלו כל תרומותיו^{טו}, או מעשר שני והקדש^{טז} שלא נפדו כהלכתן^{טז} - אינו מברך; ואין צריך לומר, אם אכל נבלות וטרפות^{יז}, או שתה יין נסך, וכיוצא בהן.**

(נא) מכיוון שברכה זו אינה שבח, אלא זלזול. (נב) לפני שמתחיל לאכול. הכוונה כאן היא לאוכל איסור בזדון, שהרי האוכל איסור בשגגה לא יודע שאוכל דבר שאסור לברך עליו. (נג) כאן מדובר גם על האוכל איסור בשגגה, כאשר גילה בסוף האכילה שאכל דבר איסור. (נד) שלא הפרישו ממנו תרומה לכהן לפני המעשר, או מעשר שהלוי עדיין לא הפריש מתוך המעשר תרומה לכהן. (נה) דבר שהקדישו אותו לבית המקדש. (נו) שפדו אותם על ידי החלתם בכסף, לא באופן הנכון. (נז) נבילה וטרפה אסורות לאכילה מהתורה, ולאדם אסור לאכול מהן ולכן אין לברך עליהם ברכות הנהנין.

כ. אכל אם אכל דמאי [שספק אם הופרשה], **אף על פי שאינו ראוי אלא לעניים^{יח}, או מעשר ראשון שננטלה תרומתו^{יט}, אף על פי שלא נטל ממנו חשבון תרומה גדולה, והוא** [בתנאי] **שהקדימו** [א-ת המעשר הראשון, והפרישו כשעדיין הייתה התבואה] **בשבלים** [הקדים הלוי את הכהן ונטל חלקו כשעדיין התבואה בשבלה], **או מעשר שני והקדש שנפדו, אף על פי שלא נתן את החמש** [הדרוש בפדייתם] **- הרי זה מברך תחלה וסוף; וכן כל כיוצא בהן.**

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בברכת הודאה כי היא הודאה לה' ולא בקשה, כך גם בברכת המזון מוסיפים את "ועל הניסים" בברכת "נודה לך" שהיא ברכה של הודאה ולא בברכת "רחם" שהיא בקשה. (ג) מכיוון ש'רצה והחליצנו' אומרים יותר בתכיפות, והכלל הוא: "תדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם". (יד) שבאמצע ימי החנוכה. (טו) מכיוון שהן בקשות ותחנונים, ומקומן בברכת נחמה.

ז. בְּרָכָה רְבִיעִית, צְרִיךְ לְהַזְכִּיר בָּהּ שְׁלֹשׁ מְלָכִיּוֹת^{טז}. וּכְשֶׁמְבָרֵךְ הָאוֹרֵחַ אֵצֶל פֶּעַל הַבֵּית, מוֹסִיף בָּהּ בְּרָכָה לְכַעַל הַבֵּית. פִּינֵד מְבָרְכוֹ? אוֹמֵר: 'יְהִי רְצוֹן שְׁלֹא תִבּוֹשׁ פֶּעַל הַבֵּית בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא תִפְלָם לְעוֹלָם הַבָּא'; וַיֵּשׁ לוֹ רְשׁוֹת לְהוֹסִיף בְּבִרְכַּת פֶּעַל הַבֵּית, וּלְהַזְכִּיר בָּהּ.

טז) בברכה זו יש להזכיר את מלכותו של ה', מכיוון שבברכה הקודמת מזכירים את מלכות בית דוד וראוי להזכיר כעת את מלכות ה'. ויש להזכיר את מלכות ה' שלוש פעמים, מכיוון שבברכה השנייה והשלישית לא מזכירים אותה, וכעת יש להשלים זאת.

ח. וּכְשֶׁמְבָרְכִין בְּבֵית הָאֵבֶל, אוֹמֵר בְּבִרְכָּה רְבִיעִית: 'הַמֶּלֶךְ הַחַי, הַטּוֹב וְהַמְּטִיב, אֵל אֱמֶת, דִּין אֱמֶת, שׁוֹפֵט בְּצֶדֶק, שְׁלֵיט בְּעוֹלָמוֹ לַעֲשׂוֹת בּוֹ בְּרָצוֹנוֹ, שְׁאַנְחֵנוּ עִמּוֹ וְעַבְדּוֹ, וּבְכָל אֲנִי חֲבִיבִין לְהוֹדוֹת לוֹ וּלְבָרְכוֹ'; וּמְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל הָאֵבֶל לְנַחֲמּוֹ כְּפִי מַה שִּׁירָצָה, וְגוֹמֵר 'הַרְחֵמֵנוּ'.

ט. בְּבֵית חֲתָנִים^{יז}, מְבָרְכִין בְּרֶפֶת חֲתָנִים אַחֵר אַרְבַּע בְּרָכוֹת אֵלּוּ, בְּכָל סְעוּדָה וְסְעוּדָה שְׂאוֹכְלִים שָׁם; וְאִין מְבָרְכִין בְּרָכָה זוֹ לֹא עַבְדִּים, וְלֹא קִטְנִים^{יח}. וְעַד בְּמָה יִמִּים מְבָרְכִין אוֹתָהּ? אִם הָיָה אֶלְמוֹן שֶׁנֶּשֶׂא אֶלְמָנָה, מְבָרְכִין אוֹתָהּ בְּיוֹם רֵאשׁוֹן בְּלִבָּד; וְאִם הָיָה בַּחוּר שֶׁנֶּשֶׂא אֶלְמָנָה אוֹ אֶלְמוֹן שֶׁנֶּשֶׂא בְּתוּלָה, מְבָרְכִין אוֹתָהּ כָּל שְׁבַעַת יָמֵי הַמִּשְׁתָּה.

יז) כשהחתן מתחתן עם ארוסתו ומכניסה לביתו. יח) מכיוון שאת הברכה הזו מברכים רק במניין, והם אינם מצטרפים למניין.

י. בְּרָכָה זוֹ שְׁמוֹסִיפִין בְּבֵית חֲתָנִים, הִיא בְּרָכָה אַחְרוֹנָה^{יט} מִשְׁבַּע בְּרָכוֹת שֶׁל נְשׂוֹאִין. בְּמָה דְּבָרִים

הַבֵּרִית מְלַבֵּד הַבֵּרִית², "אַתֶּם נֹצְבִים וְגו'" לְעַבְרָךְ בְּבִרְיָה ה'³.

ח) ביטויי שבח על ארץ ישראל. ט) מכיוון שבני ישראל זכו לקבל את הארץ בזכות הברית שכרת ה' עם אברהם אבינו, ובזכות קיום התורה והמצוות.

ד. בְּרָכָה שְׁלִישִׁית - פּוֹתַח בָּהּ 'רַחֵם ה' אֱלֹהֵינוּ עַל יִשְׂרָאֵל עַמָּךְ וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירָךְ', או 'נַחֲמֵנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ בִּירוּשָׁלַיִם עִירָךְ'; וְחוֹתֵם בָּהּ 'בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם', או 'מְנַחֵם עַמּוֹ בְּבִנְיַן יְרוּשָׁלַיִם' - וּלְפִיכָךְ נִקְרָאת בְּרָכָה זוֹ 'נַחֲמָה'. וְכָל מִי שֶׁלֹּא אָמַר מְלָכוֹת בֵּית דָּוִד בְּבִרְכָּה זוֹ - לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא עֲנֵן הַבְּרָכָה; שְׁאִין נַחֲמָה גְמוּרָה, אֲלֵא בַּחֲזָרָת מְלָכוֹת בֵּית דָּוִד.

ה. בְּשִׁבְתוֹת וּבְיָמִים טוֹבִים, מִתְחִיל בְּנַחֲמָה וּמְסִים בְּנַחֲמָה, וְאוֹמֵר קִדְשַׁת הַיּוֹם בְּאַמְצָע. פִּינֵד? מִתְחִיל: 'נַחֲמֵנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ בְּצִיּוֹן עִירָךְ', או 'רַחֵם ה' אֱלֹהֵינוּ עַל יִשְׂרָאֵל עַמָּךְ וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירָךְ'; וּמְסִים: 'מְנַחֵם עַמּוֹ בְּבִנְיַן יְרוּשָׁלַיִם', או 'בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם'. וְאוֹמֵר בְּאַמְצָע בְּשִׁבְתּוֹ: 'אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, רָצָה וְהִחְלִיצֵנוּ מִמַּצּוֹתֶיךָ וּבְמַצּוֹת יוֹם הַמָּנוּחַ הַשְּׂבִיעִי הַזֶּה, וְנִשְׁבַּת בּוֹ וְנִנְחַם בּוֹ מִמַּצּוֹת רְצוֹנְךָ, וְאֵל תְּהֵא צָרָה וְיָגוֹן בְּיוֹם מִנְחָתָנוּ'. וּבְיָמִים טוֹבִים אוֹמֵר 'יַעֲלֶה וְיִבּוֹא'; וְכֵן בְּרָאשֵׁי חֲדָשִׁים וּבְחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, מוֹסִיף בְּאַמְצָע בְּרָכָה שְׁלִישִׁית 'יַעֲלֶה וְיִבּוֹא'.

י) גם בשבת מסיים את הברכה באתם מילים כביום חול. יא) תן לנו מנוחה.

ו. בַּחֲנֻכָּה וּפּוּרִים, מוֹסִיף בְּאַמְצָע בְּרֶפֶת 'הָאֶרֶץ' 'עַל הַנְּסִים', בְּדֶרֶךְ שְׁמוֹסִיף בְּתַפִּילָּה^{יב}. יוֹם טוֹב אוֹ רֵאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁחָל לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת, מְזַכֵּר 'רָצָה וְהִחְלִיצֵנוּ' תְּחִלָּה, וְאַחֵר כֵּן 'יַעֲלֶה וְיִבּוֹא'^{יג}; וְכֵן רֵאשׁ חֹדֶשׁ טַבְּתִי שֶׁחָל לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת, מְזַכֵּר 'עַל הַנְּסִים' בְּבִרְכַּת 'הָאֶרֶץ', וְרָצָה וְהִחְלִיצֵנוּ' וְיַעֲלֶה וְיִבּוֹא' בְּנַחֲמָה^{יד}.

יב) כמו שבתפילה מוסיפים את תפילת "ועל הניסים"

2. דברים כ"ח-כ"ט, כח, ט. 3. דברים נצבים, כט, ט.

הפניות לשיחות קודש

ש"א. . דוד: הענין בזה - לקו"ש חל"ו ע' 200 והע' 6.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מנוחה לעצמו ישראל לאות ולברית קדש, ברוך אתה ה' מקדש השבת; ביום טוב אומר: 'ברוך אשר נתן ימים טובים לעמו ישראל לששון ולשמחה, ברוך אתה ה' מקדש ישראל והזמנים'. ומתחיל בברכה רביעית, וגומר. ואם נזכר אחר שהתחיל בברכה רביעית - פוסק וחוזר לראש, שהוא ברכת 'הזן'.

יג. בראשי חדשים, שכח ולא אמר 'יעלה ויבוא' - אם נזכר קדם שיתחיל בברכה רביעית - אומר: 'ברוך אשר נתן ראשי חדשים לעמו ישראל לזכרון', ואינו חותם בהכ"ט; ומתחיל בברכה רביעית, וגומר. ואם נזכר אחר שהתחיל בברכה רביעית - גומר אותה, ואינו חוזר. וכן בחלו של מועד^{לא}. ובחגגה ובפורים, שכח ולא הזכיר הענין בברכת המזון - אינו חוזר^{לב}.

(ט) כיון שבאש-חודש מותר לעשות מלאכה, הוא לא חשוב כל-כך כדי שנחתום גם בסיום הברכה. (ל) מפני שאין חובת סעודה ברא חודש, אינו צריך לברך שוב. (לא) אם נזכר לפני הברכה הרביעית, אומר: ברוך אשר נתן ימים טובים וכו', ואם נזכר לאחר שהתחיל בברכה רביעית, דינו כראש-חודש שאינו צריך לברך שוב. (לב) אפילו אם לא התחיל את הברכה הבאה לא צריך לחזור, מכיוון שהם רק תקנת חכמים.

יד. מי שאכל, ושכח ולא ברח^{לג} - אם נזכר קדם שיתאכל המאכל שבמעיניו, חוזר ומברך. וכן אם נעלם ממנו [=שכח], ולא ידע אם ברח או לא ברח - חוזר ומברך^{לה}; והוא, שלא נתאכל המזון שבמעיניו.

(לג) ברכת המזון שלאחר האכילה. (לד) כל זמן שהוא עדיין שבע מסעודה זו, סימן שהמזון עדיין לא התעכל במעיניו. (לה) כי הברכה שלאחר האכילה היא חובה מהתורה, וספק תורה לחומרא.

פרק ג

דיני ברכת חמשת מיני דגן.

א. חמשה מיני דגן - החטין, והשעורין, והפסמין [-חטים מדבריות], ושבלת שועל, והשפון. הפסמין, ממין החטין; ושבלת שועל והשפון, ממין השעורין. וחמשת המיני האלו - פשהן שבבליים, נקראים 'תבואה' בכל מקום; ואחר שדשין^א וזורין אותן [ברוח לנקות], נקראין 'דגן'; ובשטוחנין את אחד מהן ולשין את קמחו ואופין אותו, נקרא 'פת'. והפת הנעשית מאחד מהן, היא

אמורים^ב? בשהיו האוכלין הם שעמדו בברכת נשואין, ושמעו הברכות; אבל אם היו האוכלין אחרים שלא שמעו ברכת נשואין בשעת נשואין, מברכין בשבילם אחר ברכת מזון שבע ברכות, בדרך שמברכין בשעת נשואין - והוא שיהיו עשרה^{כא}, וחתנים מן המניין.

(ט) ברכת "אשר ברא ששון ושמחה". (כ) שמברכים רק את ברכת "אשר ברא ששון ושמחה". (כא) עשרה שאכלו יחד, וחלק מהם לא שמעו את ברכת הנישואין.

יא. אלו הן שבע ברכות: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שהכל ברא לכבודו'^{כב}; 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, יוצר האדם'; 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר יצר את האדם בצלמו, בצלם דמות תבניתו'^{כג}, והתקין לו ממנו^{כד} בגן עדן; 'ברוך אתה ה', יוצר האדם'; 'שש תשיש ותגל עקרה'^{כה}, בקבוץ בניה לתוכה בשמחה; 'ברוך אתה ה', משמח ציון בבניה'; 'שמח תשמח רעים אהובים, בשמחה יצירך מקדם בגן עדן'^{כו}; 'ברוך אתה ה', משמח עמו ובונה ירושלים'; 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר ברא ששון ושמחה, חתן וכלה, גילה ורנה אהבה ואהבה שלום ורעות. מהרה ה' אלהינו ישמע מערי יהודה ומחוצות ירושלים, קול ששון קול שמחה, קול חתן וקול כלה, קול מצהלות חפת חתנים ממשטה ונערים מנגינתם; ברוך אתה ה', משמח חתן עם הכלה'^{כז}.

(כב) ברכת הודאה על יצירת האדם בכלל. (כג) ברכה זו מכוונת על יצירת הזיווג של זכר ונקבה, ושלמות מין האנושי בנשמתו ושכלו. (כד) "דמות תבניתו" הכוונה לחוה שנוצרה מאדם הראשון. (כה) מגופו ומצלעותיו. (כו) ירושלים שבחורבנה מכוונה עקרה, ומצווה להזכיר את ירושלים בזמן שמחתנו. (כז) כשם ששימחת את אדם הראשון בהביאך את חוה לפניו, בהיותם עוד בגן עדן. (כח) עד כאן מוזכרות שש ברכות, והברכה השביעית היא ברכת 'בורא פרי הגפן' על היין.

יב. שכח • ולא הזכיר

בשבת או ביום טוב קדשת היום - אם נזכר קדם שיתחיל בברכה רביעית - בשבת אומר: 'ברוך אשר נתן שבת

השנת הראב"ד

שכח . . . הון א"א טעה בזה דלא גריעא ברכה רביעית ממי שרגיל לומר תחנונים אחר תפלתו שאם טעה ולא הזכיר של ר"ח בעבודה אע"פ שסיים שים שלום חוזר לעבודה ואינו חוזר לראש הלכך הכא נמי פוסק וחוזר לתחלת בונה ירושלים.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כרוב שבשלו וערב בו קמח של אחד מחמשת המינין כדי לדבקו [לעשותו סמך] - אינו מברך עליו 'בורא מיני מזונות', שהלפת הוא העקר וקמח זה טפלה; שכל דבר שמערבין אותו כדי לדבק, או כדי לתן ריח, או כדי לצבוע התבשיל - הרי זה טפלה לו; אבל אם ערב כדי לתן טעם בפתערכת, הרי הוא עקר. לפיכך, מיני דבש שמבשלין אותן ונותנין בהן חלב חטה כדי לדבק, ועושין מהן מיני מתקה - אינו מברך עליו 'בורא מיני מזונות', מפני שהדבש הוא העקר.

ז. כיצד היא הטפלה שאינה מערבת? הרי שצריך לאכל דג מליח, ואכל הפת עמו כדי שלא יזיק המליח גרונו ולשונו - מברך על המליח ופוסט את הפת, מפני שהפת טפלה לו; וכן כל פיוצא בזה. ח. הפת שפנת אותה פתים [פירור לפירורים], ובשלה בקדרה או לשה במקרק - אם יש בפתיית פזית, או שנבר שהן פת ולא נשתנת צורתה - מברך עליה בפתחלה 'המוציא'ט; ואם אין בהן פזית, או שעברה צורת הפת בפשולי - מברך עליה בפתחלה 'בורא מיני מזונות'.

ז) אף שהם כבר לא נראים כמו פת. ח) אף אם אין בהם כזית. ט) לא מדובר במקרה שבישל את הפת בישול מלא, אלא בישול חלקי, שאז גם כאשר צורת הפת משתנה, השינוי הוא קטן. י) כאן מדובר על פת שבישלו אותה בישול מלא, שצורתה יכולה להשתנות לחלוטין. יא) למרות שנשארו בצורת פת. יב) אף אם יש בהם יותר מכזית.

ט. עסה שנאפת במקרקע כמו שהערכיים שוכני המדברות אופין - הואיל ואין עליה צורת פת, מברך עליה בפתחלה 'בורא מיני מזונות'; ואם קבע סעודתו עליה, מברך 'המוציא'. וכן עסה שלשה בדבש או בשמן או בחלב, או שערב בה מיני תבלין ואפאה, והיא הנקראת 'פת הבאה בכיסנין'י. אף על פי שהוא פת, מברך עליה 'בורא מיני מזונות'י; ואם קבע סעודתו עליה, מברך 'המוציא'.

יג) זהו כינוי לפת שלשו אותה גם במי פירות. יד) מכיוון שאנשים לא רגילים לקבוע עליה סעודה.

י. ארז שבשלו, או שעשה ממנו פת - בפתחלה מברך עליו 'בורא מיני מזונות'ט, ולבסוף 'בורא

הנקראת 'פת' בכל מקום, בלא לונה [ללא שם נוסף].

א) חובטים את השיבולים ומפרידים את הגרעינים מהקליפות.

ב. האוכל פת - חייב לברך לפניה: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, המוציא לחם מן הארץ'. אבל דגן שלוק [מבושל] כמות שהוא - מברך לפני 'בורא פרי האדמה'י, ולאחריו 'בורא נפשות רבות'. אבל קמח - מברך לפני 'שהכל'י, ולאחריו 'בורא נפשות'.

ב) מבלי שהפרידו את הגרעינים מהקליפה. ג) מכיוון שהדגן בתצורה הזו אינו מאכל חשוב, הראוי לברכת "המוציא" או "מזונות", ומקורו מהאדמה. ד) מכיוון שלא זו דרך אכילתו הרגילה.

ג. קמח של אחד מחמשת המינין, שקלהו וערבו במים או בשאר משקין - אם היה עבה כדי שיהיה ראוי לאכילה, ולעטו [=ואכלו] - מברך עליו בפתחלה 'בורא מיני מזונות'; ואם היה רך כדי שיהיה ראוי לשתייה - מברך עליו בפתחלה 'שהכל'י, ולבסוף 'בורא נפשות'.

ה) מכיוון שנחשב משקה ולא מאכל.

ד. קמח של אחד מחמשת המינין שבשלו בקדרה, בין לבדו בין שעברו עם דברים אחרים - כגון לביבות וכיוצא בהן, וכן הדגן שחלקו [לשניים] או כתשו ובשלו בקדרה - כגון הריפות וגרש פרמל [=מיני דגן גרוס] וכיוצא בהן, וכל זה הוא הנקרא 'מעשה קדרה', וכן כל תבשיל שערב בו אחד מחמשת המינין, בין קמח בין פת - בפתחלה, מברך עליו 'בורא מיני מזונות'.

ה. במה דברים אמורים? כשהיה אותו המין חשוב אצלו, ולא היה טפלה; אבל אם היה אחד מחמשת המינין שערב טפלה - אינו מברך אלא על העקר, ופוסט את הטפלה. וזה כלל בברכות - כל שהוא עקר ועמו טפלה, מברך על העקר ופוסט את הטפלה, בין שהיתה הטפלה מערבת עם העקר, בין שלא היתה מערבת.

ו) שכל תבשיל המעורב מחמשת המינים, מברכים עליו: "בורא מיני מזונות".

ז. כיצד היא הטפלה המערבת? לפת [מין ירק] או

~ יום שישי י"ז אדר ~

פרק ד

דיני ברכת המזון וברכה אחרונה

א. כל המברך ברכת המזון או ברכה אחת מעין שלש, צריך לברך אותה במקום שאכל. אכל כשהוא מהלך - ישב במקום שפסק, ויברך; אכל כשהוא עומד - ישב במקומו, ויברך. שכח ברכת המזון, ונזכר קדם שיתאכל המזון במעיו - מברך במקום שנזכר; ואם היה מזיד, חוזר למקומו ומברך, ואם ברך במקום שנזכר, יצא ידי חובתו. וכן אם ברך כשהוא עומד, או כשהוא מהלך - יצא ידי חובתו; ולכתחלה, לא יברך ברכת המזון, ולא ברכה שמעין שלש, אלא כשהוא יושב, ובמקום שאכל.

(א) לפני שעוזב את מקום האכילה. (ב) כדי שיברך בכוונה. (ג) ואינו צריך לחזור למקום האכילה. (ד) חכמים חייבו את המזיד לחזור למקום האכילה לברך, בתור קנס.

ב. מי שנסתפק לו אם ברך 'המוציא' או לא ברך - אינו חוזר ומברך, מפני שאינה מן התורה. שכח לברך 'המוציא' - אם נזכר עד שלא גמר סעודתו, חוזר ומברך; ואם לאחר שגמר, אינו חוזר ומברך. (ה) אלא מדרבנן, וספק ברכות מדברי סופרים - אינו חוזר. (ו) אם אכל לחם ללא ברכה ונזכר באמצע אכילתו שלא בירך, יברך מיד כדי שלא יאכל את השאר ללא ברכה.

ג. היה • אוכל בבית

השנת הראב"ד

זוהי... שאכל א"א הפליג בזה דכל לפתח ביתו לאו עקירה היא וכל שכן אם רואה מקומו שאינה עקירה כלל.
זה, ופסק סעודתו והלך לבית אחר, או שהיה אוכל וקרא לו חברו לדבר עמו, ויצא לו לפתח ביתו וחזר - הואיל וישנה מקומו, צריך לברך למפרע [=יפער קודם את חובת ברכת המזון] על מה שאכל, וחוזר ומברך בתחלה 'המוציא', ואחר כך גומר סעודתו.

(ז) עצר באמצע הסעודה ולא סיים עדיין. (ח) למרות שלא הלך לבית אחר.

ד. חברים שהיו יושבין לאכל, ויצאו לקראת חתן או לקראת פלה - אם הניחו שם זקן או חולה - חוזרין למקומן וגומרין סעודתן, ואינן צריכין לברך שניהם. ואם לא הניחו שם אדם - כשהיו

נפשות; ובלבד שלא יהא מערב עם דבר אחר, אלא ארז לבדו. אכל פת דחן, או פת של שאר מיני קטניות" - בתחלה מברך 'שהכל', ולבסוף 'בורא נפשות רבות'.

(ט) טחן את גרגירי האורז ואפה אותם. (טז) מכיוון שהיא מזינה ומשביעה. (יז) בשונה מחמשת מיני דגן שאם מעורבים עם משהו אחר מברכים "בורא מיני מזונות", האורז הוא פחות חשוב ולכן אם מעורב עם משהו אחר, מברכים רק "שהכל". (יח) ההגדרה של קטניות היא, כל ירק שהגרעינים שלו עגולים וגדלים בתוך תרמיל.

יא. כל שמברכין עליו בתחלה 'המוציא', מברכין לאחריו ברכת המזון כסדרה ארבע ברכות; וכל שמברכין עליו בתחלה 'בורא מיני מזונות', מברכין לאחריו ברכה אחת מעין שלש - חוץ מן הארזים.

(יט) למרות שבתחילה מברכים עליו "בורא מיני מזונות", מברכים לאחריו "בורא נפשות".

יב. במה דברים אמורים? שאכל מפזית ולמעלה; אבל האוכל פחות מפזית, בין מן הפת בין משאר אכלין, והשוותה פחות מרביעית, בין מן היין בין משאר משקין - מברך בתחלה ברכה הראויה לאותו המין, ולבסוף אינו מברך כלל.

(כ) שצריך לברך ברכה אחרונה לאחר האכילה. (כא) מכיוון שבכל אופן אסור ליהנות מהעלום בלי לברך.

יג. וזו היא ברכה אחת שמעין שלש: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, על המהיח ועל הפלפלה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה' שרצית והנחת את אבותינו; רחם ה' אלהינו על ישראל עמו ועל ירושלים עירו, ועל ציון משכן כבודך, והעלנו לתוכה ושמחנו בבנינה ונברך עליה בקדשה ובטהרה; ברוך אתה ה', על הארץ ועל המהיח. ובשבתות וימים טובים, אומר בברכה זו בכללה מעין קדשת היום, בדרך שמזכיר בברכת המזון.

(כב) ברכה אחרונה אחת שהיא מעין שלוש ברכות, כי היא כוללת את תוכן שלש הברכות הראשונות שבברכת המזון. (כג) כנגד "ברכת הזן". (כד) כנגד "ברכת הארץ". (כה) כנגד ברכת "בונה ירושלים".

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

טז) מכיוון שהסית את דעתו מהאכילה, והברכה הקודמת לא חלה על מה שרוצה לאכול עכשיו. יז) אם לא יצא למקום אחר.

ח. היום • שותין"י,

ואמר: 'בואו ונברך ברכת המזון', או 'בואו ונקדש קדוש היום' - נאסר להם לשותות, עד שיברכו או יקדשו;

ואם רצו לחזור ולשותות קדם שיברכו או יקדשו, אף על פי שאינם רשאים - צריכים לחזור ולברך 'בורא פרי הגפן' כ"י, ואחר כך ישתו. אבל אם אמרו: 'בואו ונבדיל' כ"ד, אינן צריכים לחזור ולברך כ"ה.

יח) בסוף אכילתם. יט) קידוש של שבת או חג. כ) כמובן נאסר עליהם גם לאכול. כא) ברכת המזון. מכיוון שתכננו לברך, עליהם לעשות זאת ואסור להם לאכול יותר. כב) מכיוון שתכננו לקדש, אסור להם לאכול ולשותות לפני הקידוש. מדובר כאן שעדיין לא נכנסה השבת והם החליטו לקבל עליהם שבת בשעה מוקדמת, כי אם כבר נכנסה השבת, גם אם לא אמרו דבר, אסורים באכילה עד שיקדשו. כג) מכיוון שהחליטו לברך ולסיים את הסעודה, אם רוצים לחזור לאכול, עליהם לברך ברכה ראשונה שוב. כד) הבדלה במוצאי שבת. כה) מכיוון שאף אם הם נוחזים באמצע הסעודה ויצאה השבת, מותרים להמשיך לאכול גם קודם שהבדילו.

ט. היום מסבין לשותות יין, ובא להן מין יין אחר, כגון שהיו שותין אדם והביאו שחר, או יין והביאו חדש - אינן צריכים לברך ברכת היין פעם שנייה; אבל מברכין: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, הטוב והמטיב' כ"ו.

כו) ברכה זו נאמרת רק כששותים כמה אנשים יחד ולא אדם לבד, ומשמעותה היא: הטוב - לי, והמטיב - לאחרים הנהנים יחד עימי.

י. אין מברכין על אכל מפל האכלין, ולא על משקה מפל המשקין, עד שיכבדו לפניו; ואם ברח ואחר כך הביאו לפניו, צריך לחזור ולברך. נטל אכל וברך עליו, ונפל מידו ונשרף [או נאבד] או שטפו נהר - נטל אחר וחזר וברך עליו, אף על פי שהוא מאותו המין כ"ז; וצריך לומר 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' על ברכה ראשונה, כדי

השנת הראב"ד

היו . . יקדשו א"א עירובי דברים יש כאן שהפסקת הקידוש אף ע"פ שלא אמרו בואו ונקדש כיון שקדש היום חייב להפסיק מה שאין כן בהבדלה שאע"פ שחשיכה אינו מפסיק מ"מ אם אמר בואו ונבדיל הא סליק נפשיה משתיה ואסור למייתי בלא ברכה.

יוצאין, צריכין ברכה למפרע; וכשהן חוזרין, צריכין ברכה לכתחלה.

ט) אינם צריכים לברך שוב כלל, לא ברכה אחרונה ולא ברכה ראשונה. כמובן, גם אם נשאר צעיר או בריא הדין יהיה כך, והרמב"ם דיבר במקרה הרגיל. י) אם לא בירכו לפני שיצאו חייבים לברך ברכת המזון כשיחזרו.

ה. וכן אם היו מסבין לשתיה, או לאכילת פרות"י; שכל המשנה מקומו, הרי פסק אכילתו, ולפיכך מברך למפרע על מה שאכל, וחוזר ומברך שניה לכתחלה על מה שהוא צריך לאכל. והמשנה מקומו מפנה לפנה בבית אחד, אינו צריך לחזור ולברך י"ב. אבל במזרחיה •

של [עין] תאנה ובא לאכל במערבה, צריך לחזור ולברך י"ג.

השנת הראב"ד

במדרחה . . ולברך א"א והוא שלא היה דעתו מתחלה לכך.

יא) למרות שבשתייה ובאכילת פירות אין קביעות סעודה כמו באכילת פת. יב) כי החלפת מקום בתוך הבית, לא נחשבת שינוי מקום והפסק בסעודה. יג) מכיוון שלא חשב בהתחלה שיאכל גם בצד השני של העץ המוסתר ממנו, נחשב כאילו עבר מבית לבית. אולם, אם עבר מפינה לפינה באותו צד של העץ אינו צריך לברך, מכיוון שבזמן האכילה הראשונה ראה את פינה השנייה והיא נחשבת חלק מהמקום הראשון.

ו. ברח על הפת, פטר את הפרפרת [ומריחה ותוספת] שאוכלין בהן הפת, ממיני התבשיל ופרות, וכיוצא בהן; אבל אם ברח על הפרפרת, לא פטר את הפת י"ד. ברח על מעשה קדרה [=תבשיל מחמשת מיני דגן], פטר את התבשיל [שלא ממיני דגן]; ברח על התבשיל, לא פטר את מעשה קדרה טו.

יד) מכיוון שהברכה על הפרפרת שהיא לבדה לא משביעה, לא יכולה לפטור את הפת שהיא עיקר הסעודה. טו) מכיוון שה"תבשיל" לא משביע כמו "מעשה קדירה", לכן ברכתו לא יכולה לפטור את ה"מעשה קדירה".

ז. גמר • בלבו [לסיים] מלאכל או מלשותות, ואחר כך נמלך [=התחרט] לאכל או לשתות - אף

על פי שלא שנה מקומו, חוזר ומברך טז; ואם לא גמר בלבו, אלא דעתו לחזור לשתות או לאכל - אפלו פסק כל היום פלו, אינו צריך לברך שנית י"ז.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שותים יין אחרי הסעודה, ולא כיוון עליו כשברך בתחילת הסעודה. (מ) ואינם יכולים לצאת ידי חובתם על ידי ברכתו של אחד מהם. (מא) ודעתם של המסובים אינה פנויה כדי שיוכלו לכוון לשמוע את הברכה. (מב) היין שבתוך הסעודה, מטרתו היא רק כדי להשרות את המזון שבמעיו, ואינו חשוב מספיק כדי לפטור את היין שלאחר מכן.

פרק ה

דיני זימון ושבע ברכות.

שלא להוציא שם שמים לבטלה. ^{כח} עומד אדם על אמת המים^{כט}, ומברך ושותה, אף על פי שהמים שהיו לפניו בשעת הברכה, אינן המים ששתה - מפני שלכך נתפון מתחלה.

(כז) כי התכוון לברך על המאכל שהיה בידו, והוא איננו. (כח) מכיוון שחובה לשמור על כבוד ה' ואסור לומר את שם ה' לבטלה, לכן אם בירך בטעות יגיד מיד: "ברוך שם..." - פסוק המבטא שבח לה'. (כט) תעלה, שמימה זורמים. (ל) לכתחילה התכוון לברך על המים שיבואו בסוף ברכתו.

יא. דברים הבאים בתוך הסעודה, והן [נאכלין] מחמת הסעודה^{לא} - אינן צריכין ברכה לא לפנייהן ולא לאחריהן; אלא ברכת 'המוציא' שבתחלה, וברכת המזון שבסוף, פוטרין הכל, שהכל טפלה לסעודה [לאכילת הלחם]. ודברים שאינן מחמת הסעודה [כגון פירות], שפאו בתוך הסעודה - טעונין ברכה לפנייהן^{לב}, ואין טעונין ברכה לאחריהן^{לג}. ודברים הבאים לאחר הסעודה^{לד}, בין מחמת הסעודה בין שלא מחמת הסעודה - טעונין ברכה לפנייהן ולאחריהן^{לה}.

(לא) לדוגמה, בשר ודגים שרגילים לאכלם עם הלחם. (לב) מכיוון שהם אינם חלק מהסעודה, ברכת הלחם לא פוטרת אותם. (לג) כי ברכת המזון פוטרת כל מה שנאכל בתוך הסעודה. (לד) כלומר: כל הדברים שאינם חלק מהסעודה, שהובאו לשולחן אחרי שסיימו לאכול את הלחם. (לה) כי ברכת המוציא וברכת המזון פוטרות רק את מה שבתוך הסעודה.

יב. בשפתות וימים טובים, ובסעודת הקזת הדם, ובעת שפיצא מן המרחץ, וביציא בהן, שאדם קובע סעודתו על היין^{לו} - אם ברה על היין שלפני המזון^{לז}, פטר את היין ששותה לאחר המזון קדם שיברך ברכת המזון^{לח}; אבל בשאר הימים, צריך לחזור ולברך בתחלה על היין שלאחר המזון^{לט}. בא להן יין בתוך המזון, כל אחד ואחד מברך לעצמו^{לא}, שאין בית הבליעה פנוי, שיענו הפל אחר אחד 'אמן'^{לב}; ואינו פוטר את היין שלאחר המזון^{לג}.

(לו) בזמנם, אדם שעסק בפעילות או עשה מעשה שהחליש את כוחו, היה שותה בעיקר יין. (לז) ששתה כדי לפתוח את התיאבון. (לח) מכיוון שידע שישתה יין בסוף הסעודה, כיוון גם עליו בברכתו. (לט) מכיוון שלא תמיד

א. נשים ועבדים, חייבין בברכת המזון; וספק יש בברכה אם הן חייבין מן התורה, לפי שאין קבוע לה זמן^א, או אינן חייבין מן התורה. לפיכך, אין מוציאין את הגדולים ידי חובתן. אבל הקטנים, חייבין בברכת המזון מדברי סופרים^ב, כדי לחנכן במצוות.

(א) שהרי בכל זמן שאוכלים חייבים לברך אחר כך ברכת המזון, ונשים ועבדים פטורים רק ממצוות התלויות בזמן מסוים. (ב) מכיוון שבברכת המזון אנו מודים לה' על הארץ הטובה שנתן לנו, ונשים ועבדים לא קיבלו חלק בארץ. (ג) בהתאם להלכה, שאדם הפטור ממצווה מסוימת מהתורה, לא יכול להוציא ידי חובת עשייתה אדם אחר שחייב בה. (ד) כלומר: כמובן שקטנים חייבים בברכת המזון רק מדרבנן.

ב. שלשה שאכלו פת באחד, חייבין לברך ברכת המזון^ג קדם ברכת המזון. ואי זו היא ברכת המזון? אם היו האוכלין משלשה עד עשרה, מברך האחד מהן, ואומר: 'נברך שאכלנו משלו'; והכל עונין: 'ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו', והוא חוזר ומברך: 'ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו'.

(ה) שבאמירתה אחד מהסועדים מזמין את חבריו לברך אתו יחד את ברכת המזון.

ג. ואחר כך מתחיל ואומר: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, הן', עד שגומר ארבע הברכות; והן עונין 'אמן' אחר כל ברכה וברכה.

ד. היו האוכלין מעשרה ולמעלה, מזמנין בשם. כיצד? המברך אומר: 'נברך לאלהינו שאכלנו משלו', והן עונין: 'ברוך אלהינו שאכלנו משלו ובטובו חיינו', והוא חוזר ואומר: 'ברוך אלהינו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

היודע [ומכין] **למי מברכין - מזמנין עליו, ואף על פי שהוא כבן שבע או כבן שמונה^י; ומצטרף בין למננין שלשה בין למננין עשרה לזמן עליו. והנכרי, אין מזמנין עליו^י.**

(י) כי כל דבר שבקדושה צריך עשרה גברים גדולים בשביל לאומרו. (יא) חז"ל הגדירו את האנדרוגינוס כבריה בפני עצמה, שמינו אינו מוכרע. (יב) אפילו עם טומטום אחר, מכיוון שיכול להיות שאחד מהם זכר ואחד נקבה. (יג) הרמ"א פוסק, שכיום לא מצרפים קטנים לזימון כלל עד גיל שלוש עשרה. (יד) אף אם מדובר בגוי שעבר תהליך גיור וכבר נימול, אך עדיין לא טבל בפני בית דין.

ח. אין מזמנין אלא על מי שאכל מפזית פת ומעלה. שבעה שאכלו פת, ושלשה אכלו עמֶהן ירק או ציר [=רוטב מאכל] **וכיוצא בזה - מצטרפין לזמן בשם; והוא, שהוא המברך מאוכלי הפת. אכל ששה שאכלו פת, וארבעה ירק - אין מצטרפין, עד שיהא אוכלי הפת רב הנכרי^י. בפה דברים אמורים? בעשרה; אבל בשלשה - צריך שיאכל כל אחד מהן פזית פת, ואחר כך מזמנין.**

(טו) שבעה ויותר.

ט. שנים שאכלו וגמרו מלאכל, ובא שלישי ואכל - אם יכולין לאכל עמו^י כל שהוא אפלו משאר אכלין^י, מצטרף עמֶהן. וחכם גדול שבמסבין - הוא שמברך לכלן, אף על פי שלא בא אלא באחרונה^י.

(טז) ועדיין לא שבעו לגמרי. (יז) ולא דווקא פת. (יח) אך ביכולתו למחול על כבודו, ולכבד מישהו אחר שיזמן.

י. שלשה שאכלו כאחד, אינן רשאים לחלק [ולברך בפניהם]; **וכן ארבעה, וכן חמשה^י. ששה, יש להן רשות** [לשתי קבוצות], **עד עשרה^י; עשרה אינן רשאים לחלק, עד שיהיו עשרים; שכל זמן שיחלקו ותהיה ברכת הזמן לכל חלק וחלק פזמון הפל, יש להם לחלק.**

(יט) מכיוון שפחות משלושה אנשים, אינם יכולים לזמן. (כ) מכיוון שעשרה שאכלו יחד, התחייבו בזימון עם אמירת שם ה', ואם יתחלקו לא יוכלו לזמן עם שם ה'.

יא. שלשה • בני אדם שבאו משלש חבורות

השנת הראב"ד
שלשה... לחלק א"א לא זימן
ממש אלא אפילו זימנו עליו בני
חבורה על כרחו פרח זימון מיניהו
ואפילו אכלו שלשתן אחר מאכן
לפי שאלו השלשה לא נועדו יחד
תחלה.

שאכלנו משלו ובטובו חיינו, ומתחיל ברכת המזון.

ה. הסוֹעַד בבית חתנים - משיתחילו להתעסק בצרכי סעודת נשואין ולהכנינה, ועד שלשים יום אחר הנשואין - מברך: 'נברך שהשמחה במעונו שאכלנו משלו, והן עונין: 'ברוך שהשמחה במעונו שאכלנו משלו ובטובו חיינו, והוא חוזר ואומר: 'ברוך שהשמחה במעונו שאכלנו משלו ובטובו חיינו. ואם היו עשרה - מברך: 'נברך לאלהינו שהשמחה במעונו שאכלנו משלו, והם עונין: 'ברוך לאלהינו שהשמחה במעונו שאכלנו משלו ובטובו חיינו, והוא חוזר ואומר: 'ברוך לאלהינו שהשמחה במעונו שאכלנו משלו ובטובו חיינו. וכן סעודה שעושין אותה אחר הנשואין מחמת הנשואין עד שנים עשר חדש, מברך 'שהשמחה במעונו'.

(ו) להלכה, פסק השולחן ערוך שכיום אומרים "שהשמחה במעונו" רק בשבעת הימים שאחרי החתונה בלבד.

ו. הפל חייבין בברכת הזמן, בדרך שתיבין בברכת המזון - אפלו כהנים שאכלו קדשי קדשים בעצרה^י. וכן כהנים וישראלים שאכלו כאחד, ואכלו הכהנים תרומה וישראל חלין - חייבין בזמון^י. נשים ועבדים וקטנים, חייבין בזמון כחייבין בברכת המזון.

(ז) אף שאכילתם אינה לתיאבון אלא לצורך מצווה, מכיוון ששבעו באכילה זו הם חייבים לזמן ולברך ברכת המזון. (ח) חצר המקדש, שהיא מקום אכילת קדשי הקדשים. (ט) חיינו יכולים לחשוב שמכיוון שלישאל אסור לאכול תרומה כלל, אכילתם יחד אינה נחשבת כסעודה משותפת ואינם יכולים לזמן, אומר הרמב"ם שהם חייבים לזמן, מכיוון שהכהן יכול לאכול מהחולין של הישראל ולכן אכילתם נחשבת כסעודה משותפת.

ז. נשים ועבדים וקטנים - אין מזמנין עליהן [=אינם מצטרפים לזימון], **אבל מזמנין** [בינם לבין] **לעצמן. ולא תהא חבורה של נשים ועבדים וקטנים, מפני הפריצות - אלא נשים לעצמן, או עבדים לעצמן, או קטנים לעצמן; ובכלד שלא יזמנו בשם. אנדרוגינוס** [=שיש לו איברי זכרות ונקבות] **מזמן למינו, ואינו מזמן לא לנשים ולא לאנשים, מפני שהוא ספק^י. והטמטום** [=שלא ניתן לזהות את מינו] **אינו מזמן כלל^י. קטן**

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(כו) למרות שבברכה שלפני האוכל יכול אחד לצאת ידי חובה בברכה של השני, הדין בברכת המזון שונה, כי כשמתיישבים יחד מתכוונים להצטרף אחד לשני, ואילו בברכת המזון שבסיום הסעודה הם מתכוונים להיפרד, ולכן אינם יוצאים ידי חובה אחד בברכתו של השני. (כז) דווקא אם ענה אמן, שאז נחשב הדבר כאילו הוא בירך בעצמו. (כח) קטן, פחות מגיל שלש-עשרה שנה. (כט) אם שמעו את כל הברכות וענו אמן. (ל) והוא עצמו לא למד לומר את הברכות. ואם כן יודע לאומרם ובכל זאת מברכים בשבילו, מגיע לו קללה על כך ששולח קטנים לברך בשבילו.

שֶׁל שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה, אֵינָן רִשְׁאִין לְחַלֵּק [ומזמנים אף שלא אכלו יחד]; **וְאִם כָּבֵד זְמַן כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן בְּחִבּוּרָה שְׁלוֹ, רִשְׁאִין לְחַלֵּק כֵּאֲ, וְאֵינָן חִיבִין בְּזִמּוּן, שֶׁכָּבֵד זְמַנּוֹ עֲלֵיהֶן. שְׁלֹשָׁה שֵׁיִשְׁבוּ לֶאֱכֹל - אֵף עַל פִּי שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד אוֹכֵל מִשְׁלוֹ, אֵינָן רִשְׁאִין לְחַלֵּק כֵּב.**

(כא) אפילו אם שלושתם אכלו שוב כשישבו ביחד, מכיוון שלא התחילו את סעודתם יחד. (כב) כי כאשר הם ישבו לאכול יחד הם התחייבו בזימון, גם אם כל אחד אכל לחם משלו.

יב. שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת שֶׁהָיוּ אוֹכְלוֹת בְּבֵית אֶחָד - בְּזִמַּן שֶׁמִּקְצָמָן רוֹאִין אֶלּוֹ אֶת אֱלּוֹ, מִצְטָרְפִין לְזִמּוּן אֶחָד; וְאִם לֹא, אֱלּוֹ מְזַמְּנִין לְעַצְמָן וְאֱלּוֹ מְזַמְּנִין לְעַצְמָן. וְאִם יֵשׁ שְׁמֹשׁ אֶחָד בֵּינֵיהֶם, שֶׁהוּא הוֹלֵךְ וּמְשַׁמֵּשׁ מִחֲבֻרָה זֹאת לְחֲבֻרָה זֹאת - מִצְטָרְפִין לְזִמּוּן אֶחָד, אֵף עַל פִּי שֶׁאִין מִקְצָת אֶלּוֹ רוֹאִין מִקְצָת אֶלּוֹ; וְהוּא [כתנאי], שֵׁיִשְׁמְעוּ שְׁתֵּיהֶן כָּל דְּבָרֵי הַמְּבָרָךְ [הזמון] בְּבִאּוּר [בבחיורה].

יג. שְׁלֹשָׁה שֶׁאֲכָלוּ, וְיָצָא אֶחָד מֵהֶן לְשׁוּק - קוֹרְאִין לוֹ, פְּדֵי שִׁיבּוֹן לְשִׁמְעַה מֶה שֶׁהָן אוֹמְרִין, וּמְזַמְּנִין עָלָיו וְהוּא בְּשׁוּקָא, וְיָצָא יְדֵי חוּבָתוֹ; וְלִכְשִׁיחֲזֹר לְמִקְוָמוֹ, יִבְרַךְ בְּרֶכֶת הַמְּזוּן לְעַצְמוֹ. אֲבָל עֲשָׂרָה שֶׁאֲכָלוּ, וְיָצָא אֶחָד מֵהֶן - אֵין מְזַמְּנִין עָלָיו, עַד שִׁיחֲזֹר וְיֵשֵׁב בְּמִקְוָמוֹ עִמָּהֶן יֵי.

(כג) אף שהוא עומד מחוץ לבית. (כד) מכיוון שצריכים לומר את שם ה', יותר מכובד שכולם ישבו במקום אכילתם.

יד. שְׁלֹשָׁה שֶׁאֲכָלוּ בְּאֶחָד, וְקָדַם אֶחָד מֵהֶן וּבִרְךָ לְעַצְמוֹ כֵּי - מְזַמְּנִין עָלָיו, וְיָצָאוּ הַשָּׁנִים יְדֵי חוּבָת זְמַן; וְהוּא לֹא יָצָא בְּזִמּוּן זֶה, שֶׁאִין זְמַן לְמַפְרָע

[אחר ברכת המזון].

(כה) ללא זימון.

טו. שְׁנַיִם שֶׁאֲכָלוּ, כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְבָרָךְ לְעַצְמוֹ; וְאִם הָיָה אֶחָד יוֹדֵעַ וְאֶחָד אֵינּוֹ יוֹדֵעַ, זֶה שִׁוִּידֵעַ מְבָרָךְ בְּקוֹל רֹם, וְהַשֵּׁנִי עוֹנֶה 'אָמֵן' אַחֵר כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה, וְיָצָא יְדֵי חוּבָתוֹ כֵּי. וּבִנְכֵי מְבָרָךְ לְאֲבִיו, וְעָבַד מְבָרָךְ לְרֵבּוֹ, וְאִשָּׁה מְבָרָכָה לְבַעְלָהּ, וְיּוֹצֵאִין יְדֵי חוּבָתָם כֵּי; אֲבָל אִמְרוּ חֻקֵּימֶם: 'תְּבוֹא מֵאֲרָה [קללה] לְמִי שֶׁאֲשַׁתּוֹ וּבָנָיו מְבָרְכִין לוֹ'.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ובן מברך לאביו"

מכאן נראה שלדעת הרמב"ם חיוב חינוך הקטן במצות אינה רק על האב, ומדרבנן הוא גם על הקטן שהרי פסק "ובן מברך לאביו" ואין אדם מוציא י"ח את חברו בברכה אא"כ חייב בה, וכן משמע מלשונו בכמה מקומות:

ה. בהלכות ציצית - "ומד"ס שכל קטן שיודע להתעטף חייב בציצית כדי לחנכו במצות".

ו. בהלכות ברכות "הקטנים חייבין בברכת המזון מד"ס כדי לחנכן במצות".

ז. בהלכות סוכה "קטן שאינו צריך לאמו כו' חייב בסוכה מד"ס כדי לחנכו במצות".

ח. בהלכות לולב "קטן היודע לנענע חייב בלולב מד"ס כדי לחנכו במצות".

ומה שבהלכות תפלין מזכיר החיוב רק על האב - "אביו לוקח לו תפלין כדי לחנכו במצות" - י"ל שכיון שמדבר בחיוב "לקחת לו תפלין" הרי חיוב זה בוודאי על האב.

לק"ש ח"י ע' 234

מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

השגת הראב"ד

במה... כמותו א"א אין הדברים כחוקן ואין מסכימין להלכה דק"ל אכילה כזית וכביצה דאורייתא היא שהרי מוציאין אחרים שאכלו כדי שבען ולא נאמרו דברים הללו אלא לרב עיורא דאמר כזית דגן מדקדוק שדקדקו ישראל על עצמן עד כזית וכביצה הוא וברייתא דקתני בן מברך לאביו וכן אשה ועבד במקרין אותו ועונה אחריהם מה שהן אומרים ואיתא בירושלמי.

טז. בְּמָה • דְּבָרִים

אָמְרוּרִים שֵׁיִצְאוּ יְדֵי חוּבָתָן? בְּזִמַּן שֶׁאֲכָלוּ וְלֹא שָׁבְעוּ, שֶׁהָן חִיבִין לְבָרָךְ מְדַבְּרֵי סוּפְרִים, וּלְפִיכָה מוֹצִיאִין אוֹתָן קָטָן אוֹ עָבֵד אוֹ אִשָּׁה מִיְדֵי חוּבָתָן לֹא. אֲבָל אִם

אֲכָל וְשָׁבַע, שְׁנַתְּחִיב בְּבִרְכַּת הַמְּזוּן מִן הַתּוֹרָה - אֵין

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אִשָּׁה או קָטָן או עֶבֶד מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִיַּד חוֹבָתוֹ;
שָׁפֵל הַחֵיִב בְּדָבָר מִן הַתּוֹרָה - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ
מִיַּד חוֹבָתוֹ, אֲלָא הַחֵיִב בְּאוֹתוֹ הַדָּבָר מִן הַתּוֹרָה
בְּמֹתוֹ.

(לא) שגם הם מחויבים לברך מדרבנן.

יז. הַנִּכְנָס אֶצֶל אֲחֵרִים, וּמַצָּא מִבְּרֵכִין בְּרֶפֶת
הַזְמָן - אִם מַצָּא הַמִּבְרָךְ אוֹמֵר 'נִבְרָךְ', הוּא עוֹנֶה
'בְּרוּךְ וּמִבְרָךְ'; וְאִם מַצָּא הָאוֹכְלִים עוֹנִין 'בְּרוּךְ
שֶׁאֵכָלְנוּ', הוּא עוֹנֶה אַחֲרֵיהֶן 'אֲמֵן'.

פֶּרֶק ו

דיני נטילת ידיים ומים אחרונים.

א. כָּל הָאוֹכֵל הִפֵּת שֶׁמִּבְּרֵכִין עָלֶיהָ 'הַמוֹצִיא' -
צָרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם תַּחֲלָה וְסוֹף^א, וְאִף עַל פִּי שֶׁהִיא
פֶּת חֲלִין^ב; וְאִף עַל פִּי שֶׁאֵין יָדָיו מְלַכְכוֹת^ג, וְאִינוּ
יֹדְעֵי לֵהֵן טִמְאָה^ד - לֹא יֵאָכֵל, עַד שֶׁיִּטֹּל שְׁתֵּי יָדָיו.^ה
וְכֵן כָּל דָּבָר שֶׁטְבוּלוֹ בְּמַשְׁקִין - צָרִיךְ נְטִילַת יָדָיו
תַּחֲלָה^ו.

(א) לפני האכילה ואחריה. (ב) כך שהידיים לא מטמאות את הלחם. (ג) שיצטרכו שטיפה כדי לנקות אותם. (ד) שלא נגעו ידיו בשום דבר טמא שיטמאן. (ה) הסיבה לכך שלמרות כל הנ"ל צריכים ליטול ידיים לסעודה, היא מכיוון שלפני אכילת לחם תרומה חייבים ליטול ידיים, כי הידיים עסקניות הם ויכול להיות שנטמאו או התלכלכו בלי שהכחן שם לב, וחז"ל הוסיפו ותיקנו שגם לפני אכילת לחם חולין ייטלו ידיים, כדי שהכהנים האוכלים לחם תרומה לא ישכחו ליטול את ידיהם. (ו) אפילו פירות וירקות, אם הטבילים במשקה ואוכל אותם כשהם עדיין רטובים מהמשקה. (ז) הטעם שנוטלים ידיים לפי שאוכלים משהו רטוב הוא, מכיוון שהמשקה שנוגע בידיים נעשה ראשון לטומאה, וראשון לטומאה מטמא אפילו חולין, לכן החמירו בהם. (ח) אבל אין צורך ליטול מים אחרונים אחרי אכילתם.

ב. כָּל הַנוֹטֵל יָדָיו - בֵּין לְאֲכִילָה, בֵּין לְקִרְיַת שְׁמַע,
בֵּין לְתַפְלָה - מִבְּרָךְ בְּתַחֲלָה 'אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמַצּוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת יָדַיִם'; שֶׁזוֹ [נטילה זח] מְצוֹת חֻכְמִים
הִיא, שֶׁנִּצְטְוִינוּ בְּתוֹרָה לְשַׁמֵּעַ מִהָּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "עַל פִּי

הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרֹךְ^א.
ומים • אַחֲרוֹנִים - אֵין
מִבְּרֵכִין עָלֶיהֶן, שֶׁאֵין
אֲלָא מִפְּנֵי הַסִּפָּקָה;
וּלְפִיכָף חֵיִב אָדָם לְהַזְהִיר
בָּהֶן בְּיוֹתֵר^א.

(ט) לשון הברכה היא "על נטילת ידיים" ולא "רחיצת ידיים", מכיוון שצריך ליטול ידיים מכלי והכלי המיועד לנטילת ידיים מכונה "נטילה". (י) מכיוון שמטרתם היא למנוע סכנה. (יא) על פי הכלל, שסכנה חמורה יותר מאיסור.

ג. נְטִילַת יָדַיִם בֵּין תְּבַשִּׁיל לְתַבְשִׁיל, רְשׁוּת - רְצָה
נוֹטֵל, רְצָה אֵינוֹ נוֹטֵל. וּפְרוֹת שֶׁל חֲלִין - אֵין צָרִיכִין
נְטִילַת יָדַיִם, לֹא בְּתַחֲלָה וְלֹא בְּסוֹף^א; וְכָל הַנוֹטֵל
יָדָיו לְפָרוֹת, הָרִי זֶה מִגִּפְסֵי הָרוּחַ [-גאוןותן].

(יב) חז"ל לא תיקנו נטילת ידיים על פירות כמו שתיקנו על הלחם, כי תרומת פירות היא מדרבנן.

כָּל • [מדד] אֶת הַמֶּלַח,
(כָּל שֶׁהִמְלַח בּוֹ) צָרִיךְ
נְטִילַת יָדַיִם בְּאַחֲרוֹנָה -
שֶׁמָּא יֵשׁ בּוֹ מֶלַח
סְדוּמִית אוֹ מֶלַח שֶׁטְבָעוֹ פְּטָבַע מֶלַח סְדוּמִית,
וְיַעֲבִיר יָדָיו עַל עֵינָיו וְיִסְמָא; מִפְּנֵי זֶה חֵיִבִּין לְטַל
יָדַיִם בְּסוֹף כָּל סְעוּדָה, מִפְּנֵי הַמֶּלַח. וּבְמַחְנָה^א,
פְּטוּרִין מִנְטִילַת יָדַיִם בְּתַחֲלָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן טְרוּדִין
בְּמַלְחָמָה^ב; וְחֵיִבִּין בְּאַחֲרוֹנָה, מִפְּנֵי הַסִּפָּקָה.

(יג) מחנה צבא היוצא למלחמה. (יד) לכן אין מטריחים אותם לחפש מים במיוחד לנטילה.

ד. עַד הֵיכֵן הִיא נְטִילַת יָדַיִם? עַד הַפֶּרֶק [-חיבור כף ש
היד והזרוע]; וְכַמָּה שְׁעוֹר הַמִּים? רַבִּיעִית לְכָל שְׁתֵּי
הַיָּדַיִם. וְכָל שְׁחוּצָין בְּטְבִילָה^ט, חוּצָין בְּנְטִילַת
יָדַיִם; וְכָל [סוג מים] הַעוּלָה [-הראוי להשלים] לְמִידַת
הַמִּקְוָה^{טו}, עוּלָה לְשְׁעוֹר רַבִּיעִית.

(טו) בטבילת הגוף, לדוגמה, אם אדם טבל כשכצק או טיט

4. דברים שופטים, יז, יא.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בְּהֵן מְלֹאכָה, אָבֵל הַמִּים שְׁחוּפֵן מֵהֶם, הָרִי הֵן בְּכִשְׁרוֹתָן^כ.

(כג) חוץ ממי מעין או מקווה שאינם שאובים בכלים. (כד) לאחר הכנת הלחם מרטיבים אותו במים, וכן לפעמים מטבילים את הבצק עצמו במים ולפעמים לוקח בידיו מים ומרטיב את הבצק. (כה) שבהם לא נעשתה כל מלאכה.

ט. וְכָל מִים שֶׁנִּפְסְלוּ מִשְׁתֵּית הַכֶּלֶב - כְּגוֹן שֶׁהָיוּ מְרִים אוּ מְלוֹחֲחִין אוּ עֹכְרִין אוּ רִיחֵן רַע, עַד שֶׁלֹּא יִשְׁתֶּה אוֹתָן הַכֶּלֶב - בְּכָלִים, פְּסוּלִין לְנִטְיִלַת יָדִים^{כז}; וּבִקְרָקְעוֹת, כְּשֶׁרִין לְהִטְבִּיל בָּהֶן. חֲמִי טְבִירָה^{כח} - בְּמִקְוֵמוֹ, מִטְבִּילִין בָּהֶן אֶת הַיָּדִים^{כט}; אָבֵל אִם נָטַל מִהֶן בְּכָלִי, אוּ שֶׁהִפְלִיג מִהֶן אִמָּה [משך מהם תעלה] לְמָקוֹם אַחֵר^ל - אֵין נוֹטְלִין מִהֶן לֹא רִאשׁוֹנִים וְלֹא אַחֲרוֹנִים, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לְשִׁתֵּית הַבְּהֵמָה^ל.

(כו) אך מותר להטביל בהם את הידיים, וגזרו רק בנטילה כדי שלא יזלזלו בה. (כז) אינם ראויים לשתיית כלב מכיוון שהם מרים. (כח) כדון מים שבקרקעות. (כט) והם כבר לא מחוברים למעיינות עצמם. (ל) זו הסיבה לכך שאינם ראויים למים ראשונים, ולמים אחרונים אינם ראויים מכיוון שהמים של חמי טבירה רותחים אי אפשר לשפשף בתוכם את היד, ולכן אינם מורידים את הלכלוך.

י. יֵשׁ לְנוֹטֵל [רשות] לְנוֹטֵל [לכתחילה] לִתֵּן עַל יָדָיו מַעֲט מַעֲטָלָה, עַד שֶׁיִּתֵּן כְּשֶׁעוֹר; וְאִם נָתַן הָרְבִיעִית כְּלָה בְּשִׁטְיָה אַחַת, כְּשֶׁר. נוֹטְלִין אַרְבָּעָה [אח] חֲמִשָּׁה [בני אדם] זֶה בְּצַד זֶה לֵב, אוּ יָד זֶה עַל גְּבִי יָד זֶה, בְּשִׁטְיָה אַחַת^{לג} - וּבִלְבָד שְׁפִירָפוּ [ניתנו רוח בין] יָדֵיהֶן, כְּדִי שִׁיבֹא בִּיגִיָּה הַמִּים, וְיִהְיֶה בְּאוֹתָהּ הַשְּׁטִיפָה כְּדִי רְבִיעִית לְכָל אֶחָד וְאֶחָד.

(לא) בחלוקה למספר נטילות. (לב) כגון שאחד יוצק על ידי כולם. (לג) למרות שהמים היו אמורים להיטמאות אחרי שנעצו בידו של העליון, בצורת נטילה זו כל הידיים נחשבות כיד אחת.

יא. אֵין נוֹתְנִין [נוטלים] לְיָדִים לֹא בְּדַפְנוֹת הַכִּלִּים [של חרס שנשברו], וְלֹא בְּשׁוּלֵי [תחתית] הַמַּחֲזִץ [כלי חרס גדול], וְלֹא בַּחֲרָסִים [שברי חרס מחוברים], וְלֹא בַּמְּגוּפָת [מכסה] הַחֲבִית. וְאִם חָקַן [הרחיב] הַמְּגוּפָה לְנִטְיִלָה, נוֹתְנִין מִמֶּנָּה לְיָדִים; וְכֵן הַחֲמָת [נאדר עור] שֶׁתִּקְנָה^{לד}, נוֹתְנִין בָּהּ לְיָדִים. אָבֵל שֶׁק וְקָפָה [סל] - אֵף עַל פִּי שֶׁתִּקְנָה^{לד}, אֵין נוֹתְנִין מִהֶן לְיָדִים^ל. וְלֹא יִתֵּן לְחִבְרוֹ

דבוקים לגופו ומבדילים בינו למים, טבילתו אינה נחשבת והוא נשאר טמא, כך גם בנטילת ידיים. (טז) כמות המים שצריכה להיות במקווה היא ארבעים סאה. ואם היו במקווה רק שלשים ותשע סאה מים והוסיפו עוד סאה של סוגי נזולים מסויימים - המקווה כשר. אותם נזולים שכשרים להוסיף למקווה, כשרים גם לנטילת ידיים.

ה. כָּל • הַצָּרִיף נְטִילַת יָדִים - אִם הַטְּבִיל יָדָיו בְּמִי מְקוּהָ^{יז}, אֵינוֹ צָרִיף דָּבָר אַחֲרָיָהּ; וְאִם

הַטְּבִילִין בְּמִים שֶׁאֵין בָּהֶן שְׁעוֹר מְקוּהָ^{יח}, אוּ בְּמִים שֶׁאֻבְּיָן שֶׁבִּקְרָקְעִי, לֹא עֲשֶׂה כְּלוּם, שֶׁאֵין הַמִּים הַשְּׁאֻבִּין מְטַהְרִין אֶת הַיָּדִים אֲלֵא בְּנִטְיִלָה.

(יז) שיש בו ארבעים סאה. (יח) לא הגבחה הידיים ולא ניגוב ידיים שיוזכרו בהמשך. (יט) ואינם מי מעין, כי מי מעין מטהרים בכל כמות אם הם מכסים את כל היד. (כ) שהוציאו אותם בכלי ושפכו אותם על הקרקע.

ו. כָּל הַנוֹטֵל יָדָיו, צָרִיף לְהַזְהִיר בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים: בְּמִים עֲצֻמָּן, שֶׁלֹּא יִהְיוּ פְּסוּלִין לְנִטְיִלַת יָדִים; וּבְשְׁעוֹר, שֶׁיִּהְיֶה בָּהֶן רְבִיעִית לְכָל שְׁתֵּי הַיָּדִים; וּבְכָלִי, שֶׁהָיוּ הַמִּים שֶׁנוֹטְלִין בָּהֶן בְּכָלִי; וּבְנוֹטֵל, שֶׁיִּהְיוּ הַמִּים בְּאֵין מִכֶּח נֹתֵן.

ז. אַרְבָּעָה דְּבָרִים פּוֹסְלִין אֶת הַמִּים - שְׁנוּי מְרָאָה, וְגִלּוּי, וְעֲשִׂית מְלֹאכָה בָּהֶן, וְהִפְסַד שֶׁמוֹנֵעַ אֶת הַבְּהֵמָה מִלְּשִׁתוֹת מִהֶן^{כא}. בִּיצַד? מִים שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ מְרָאֵיהֶן - בֵּין בְּכָלִים בֵּין בִּקְרָקְעוֹת, בֵּין מַחֲמַת דָּבָר שֶׁנִּפְל לְתוֹכָן בֵּין מַחֲמַת מְקוֹמָן - הָרִי אֵלוֹ פְּסוּלִין^{כב}. וְכֵן אִם נִתְגַּלּוּ גִלּוּי הָאוֹסֵר אוֹתָן מִן הַשְּׁתִּיָּה, נִפְסְלוּ לְנִטְיִלַת יָדִים [שמא נחש נתן בהם ארסון].

(כא) לדוגמא מים עם ריח רע או טעם מר. (כב) כי צריך שיהיה להם מראה של מים, כמו הדין במימי הכיור שהיה במשכן ובבית המקדש.

ח. כָּל מִים שֶׁנַּעֲשֶׂה בָּהֶן מְלֹאכָה - נַעֲשֶׂו שׁוּפְכִין, וּפְסוּלִין לְנִטְיִלַת יָדִים. בִּיצַד? מִים שֶׁאֻבְּיָן כִּי שֶׁהִדִּיחַ בָּהֶן כָּלִים, אוּ שֶׁשָּׂרָה בָּהֶן פֶּתוֹ, וְכִיּוּצָה בָּדָה, בֵּין בְּכָלִים בֵּין בִּקְרָקְעוֹת - פְּסוּלִין לְנִטְיִלַת יָדִים. הִדִּיחַ בָּהֶן כָּלִים מוֹדְחִין אוּ חֲדָשִׁים, לֹא פְּסָלָן. מִים שֶׁנִּתְחַתּוּם [=אופה] מִטְבֵּל בָּהֶן אֶת הַכֶּעָכִין [=מאפה], פְּסוּלִין; וְשֶׁהָיוּ חוּפֵן [נוטל בכפון] מִהֶן בְּשַׁעַת לִישָׁה^{כד}, כְּשֶׁרִין - שֶׁהִמִּים שֶׁבִּחְפָּנָיו, הֵן שֶׁנַּעֲשֶׂו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

טו. מים • שנסתפק

לו אם נעשה מהן
מלאכה או לא נעשה,

השגת הראב"ד

מים . . מהור א"א ועם כל זה אם יש לו מים לרחוץ אמרין לו קום רחוץ והוציא עצמך מן הספק.

אם יש ביהן פשעור^מ או שאין ביהן, אם הן טהורין או טמאין^מ, ספק נטל ידיו ספק לא נטל ידיו - ספקו טהור; שכל ספק שבטהרת ידים, טהור.

(מח) נטל כבר את ידיו, ומסופק אם היה בהם שיעור רביעית. (מט) מסופק אם המים בעצמם טמאים ופסולים לנטילה.

טז. מים • ראשונים -

צריך שיגביה ידיו
למעלה, שלא יצאו

השגת הראב"ד

מים . . ידיו א"א והוא יותר טוב שלא תעבור הזוהמא על מקום שלא הגיע תחלה.

מים חוץ לפרק [כף היד] ויחזרו ויטמאו את הידים; ואחרונים - צריך שישפיל [קצה] ידיו למטה, כדי שיצא כל פח המלח שעל ידיו. מים ראשונים, נטלים בין על גבי כלי בין על גבי קרקע; ואחרונים, אינן נטלין על גבי קרקע^א. מים ראשונים, בין בחמי האור [שהוחמו באש] בין בצונן. אחרונים, אין נטלין בחמין - והוא, שיהיו חמים שהיך סולדת [נכית] ביהן, מפני שאין מעבירין את הזהמא, שאינו יכול לפשפש ביהן; אבל אם היו פושרין, נטלין מהן באחרונה^ב.

(ג) כשמיים ליטול ידיו צריך להגביה את ידיו עד שינגב אותם. (נא) אלא צריך שיהיה כלי שייטול אליו את המים האחרונים כדי שלא יתפורו, משום רוח רעה השורה עליהם. (נב) אפילו לכתחילה.

יז. נוטל אדם ידיו שחרית^ג, ומתנה [מכרין] עליהן כל היום, ואינו צריך לטל ידיו לכל אכילה ואכילה; והוא, שלא הסיח דעתו מהן^ד; אבל אם הסיח דעתו מהן, צריך לטל ידיו בכל עת שצריך נטילה.

(נג) כשנוטלן שלא לצורך אכילה, כגון לתפילה וכדומה. (נד) ונזהר לאורך כל היום שהידיים לא יתלכלכו.

יח. לט • [עוטרף] אדם

את ידיו במפה, ואוכל
בהן פת או דבר שטבולו

השגת הראב"ד

לט . . ידיו א"א והלא אמרו לא התירו מפה אלא לאוכלי תרומה בלבד.

במשקה, אף על פי שלא נטל ידיו^ה. המאכל לאחרים, אינו צריך נטילת ידים; והאוכל, צריך נטילת ידים, אף על פי שאינו נוגע במאכל, אלא אחר הוא המאכל. והוא הדין לאוכל במגרפה [כעין מזלג], שצריך נטילת ידים^ו.

בחפניו, שאין חפניו כלי. וכלים שנספרי שבירה המטהרת אותן מידי טמאה^ז - אין נותנין בהם לידים, מפני שהן שברי כלים^ח.

(לד) שעשה לה תחתית ישרה. (לה) שעשה להם תחתית ואטם אותם שלא יצאו מים מתוכם. (לו) כי מלכתחילה הם מיועדים לדברים יבשים ולא למים. (לז) כגון כלי חרס שנוצר בו חור, שבעקבותיו כבר לא יכול להשתמש בכלי לדבר שהוא היה מיועד אליו. (לח) ואינם נחשבים כלי גם בשביל נטילת ידיים.

יב. בכל הכלים נוטלין לידים, אפילו כלי גללים^ט וכלי אדמה^י - והוא, שיהיו שלמים. כלי שאינו מחזיק רביעית, או שאין בו רביעית^{יא} - אין נותנין ממנו לידים.

(לט) עשויים מגללי בקר. (מ) כלי חרס שלא הוסקו בכבשן, למרות שהם לא נקראים כלים לגבי דיני טומאה וטהרה, לצורך נטילת ידיים הם כשרים כי הם כלים שלמים. (מא) למרות שיכול להכיל רביעית.

השגת הראב"ד

הכל . . לידים א"א והלא אמרין בגמרא דחולין דבעינן דניתו מכח גבירא והוא עצמו כתב כן למטה אע"פ שהוא שנוי כן במסכת ידים לתנא קמא בעלי הגמרא לא הסכימו כן ואולי ידעו כי תנא קמא דר' יוסי דפליג עליה יחידאה הוא ולא הלכתא היא ומהיכא תיתי שהקוף יהיה עליו תורת אדם וחרש ושוטה וקטן יש להם מעשה אבל הקוף ולא כלום.

יג. הפל • פשרין לתן

לידים, אפילו חרש^{יב} שוטה וקטן^{יג}. אם אין שם אחר - מניח הפלי בין ברפיו^{יד}, וצק על ידיו, או זטה החכית על ידיו, ויטל; או נוטל ידו אחת וצק בזו על זו, וחוזר וצק בראשונה על השנייה. והקוף, נוטל לידים^{מה}.

(מב) שאינו שומע ואינו מדבר. (מג) למרות שאינם בני דעת. (מד) באמצעות הברכיים. (מה) כי חכמים לא הצריכו "כח אדם" אלא "כח נותן" ואפילו קוף.

יד. השקת [תעלה חצובה באבן] שדולה האדם [מים] בידו או בגלגל ונותן לתוכה^{מז}, והמים נמשקין ממנה באמה [בתעלה] והולכין ומשקין הירקות או הבהמה, והניח ידיו בשקת, ועברו המים ושטפו על ידיו - לא עלתה לו נטילה, שהרי אין כאן נותן על ידיו^{מח}; ואם היו ידיו קרובות לשפיכת הדלי, עד שנגמא המים שטפו על ידיו מפת נתינת האדם - עלתה לו נטילה.

(מו) על ידי דלי מהבאר. (מז) הזרימה של המים בשוקת, אינה מכח השפיכה מהדלי על ידי האדם.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

המזון, פְּדִי שִׁיבְרָךְ לְבַעַל הַבֵּית^א. וְאִם הָיָה בֶּלֶן בְּעַלֵּי הַבֵּית - גְּדוֹל שֶׁבְכָלָן בּוֹצֵעַ, וְהוּא מְבָרֵךְ בְּרֶכֶת הַמְּזוֹן.

(ו) רק לאחר סיום הברכה חותך פרוסה מהלחם, כדי שבזמן הברכה הלחם יהיה שלם. מכבדים דווקא את בעל הבית לבצוע, כדי שכולם יקבלו פרוסות גדולות מהלחם. (ז) מכבדים דווקא את האורח לברך את ברכת המזון בקול ולהוציא ידי חובה את כולם. (ח) את ברכת "הרחמן הוא יברך את ... בעל הבית הזה", בברכה רביעית בברכת המזון.

ג. אֵין הַבּוֹצֵעַ רִשְׁאֵי לְבַעַע, עַד שִׁיבְיָאוּ מִלַּח וּלְפִתָּן [-כל דבר הנאכל עם הפת] **לִפְנֵי כָּל אֶחָד וְאֶחָד, אֲלֵא אִם בֵּן נִתְכַּוְּנוּ לְאָכַל פֶּת חֲרֵבָה** [ללא לפתן]. **וְאִינוּ בּוֹצֵעַ לֹא פְרוּסָה קְטָנָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִרְאָה כְּצֵר עֵין** [=קמצן], **וְלֹא פְרוּסָה יוֹתֵר מִכַּפִּיצָה, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאָה כְּרַעֲבָתָן; וּבִשְׁפַת יָד לֹא לְבַעַע פְּרוּסָה גְּדוֹלָה^א. וְאִינוּ בּוֹצֵעַ, אֲלֵא מִמָּקוֹם שֶׁבִּשְׁל [נאפה] יָפָה יָפָה.**

(ט) כדי שלא יצטרכו להפסיק בין הברכה לאכילה, שהרי אוכלים את החלה רק עם מלח או ליפתן. (י) עליו לחתוך פרוסה אחת גדולה שתספיק לו לכל הסעודה, ומכיוון שהוא לא עושה כך ביום חול יידעו שלא עושה זאת מרעבתנות, אלא בשביל לכבד את השבת.

ד. מִצְוָה מִן הַמִּבְחָר, לְבַעַע מִכֶּפֶר שְׁלֵמָה^א; אִם הָיְתָה שָׁם שְׁלֵמָה שֶׁל שְׁעוּרִים וּפְרוּסָה שֶׁל חֲטִים, מְנִיחַ פְּרוּסָה בְּתוֹךְ שְׁלֵמָה, וּבּוֹצֵעַ מִשְׁתִּיחָן, כְּדִי שִׁיבְצֵעַ מִחֲטִים וּמִשְׁלֵמָה. בִּשְׁפַת וּבִימִים טוֹבִים, חֵיב לְבַעַע עַל שְׁתֵּי כְּפֻרוֹת; נוֹטֵל שְׁתִּיחָן בְּיָדוֹ, וּבּוֹצֵעַ אַחַת מֵהֶן.

(יא) אפילו אם השלימה קטנה והפרוסה גדולה.

ה. הַבּוֹצֵעַ נוֹתֵן פְּרוּסָה לִפְנֵי כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְהָאֶחָד נוֹטֵל בְּיָדוֹ; וְאִינוּ נוֹתֵן בְּיַד הָאוֹכֵל, אֲלֵא אִם בֵּן הָיָה אָבִל. וְהַבּוֹצֵעַ, הוּא פּוֹשֵׁט יָדָיו^ב תַּחֲלָה וְאוֹכֵל; וְאֵין הַמְּסִבִּין רִשְׁאֵין לְטַעַם, עַד שִׁיטְעֻם^ג הַמְּבָרֵךְ; וְאֵין הַבּוֹצֵעַ רִשְׁאֵי לְטַעַם, עַד שִׁיכֻלָּה 'אָמֵן'^ד מִפִּי רֵב הַמְּסִבִּין. וְאִם רָצָה הַבּוֹצֵעַ לְחַלֵּק כְּבוֹד לְרֵבּוֹ, אוֹ לְמִי שֶׁהוּא גְּדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחִכְמָה, יַנְיִחֶנּוּ לִפְשֵׁט יָדוֹ קֹדֶם לּוֹ - הִרְשׁוֹת בְּיָדוֹ.

(יב) לקחת את הפרוסה לפיו. (יג) שאחרי ברכת המוציא.

(נה) ואין חוששים שיגע בלי כוונה עם ידיו בלחם ללא כיסוי. (נו) אך מצד תקנת חז"ל שצריך ליטול ידיו לפני האכילה גם אם לא נוגע בלחם.

יט. אָסוּר לְהֶאָכִיל מִי שֶׁלֹּא נִטַּל יָדָיו, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא נוֹתֵן לְתוֹךְ פִּי. וְאָסוּר לְזַלְזֵל בְּנִטְיִלַת יָדָיו; וְצוּרִים הִרְבֵּה צוּר חֲכָמִים עַל נִטְיִלַת יָדָיו, וְהִזְהִירוּ עַל הַדְּבָר. אֲפִלּוּ אֵין לוֹ מִים אֲלֵא כְּדִי לְשִׁתּוֹת, נוֹטֵל יָדָיו בְּמִקְצָתָן, וְאַחֵר כֶּף אוֹכֵל, וְשׁוֹתָה מִקְצָתָן.

כ. צָרִיךְ אָדָם לְנַגֵּב אֶת יָדָיו, וְאַחֵר כֶּף יָאֵכַל; וְכָל הָאוֹכֵל בְּלֹא נִגּוּב יָדָיו, כְּאוֹכֵל לֶחֶם טָמֵא. וְכָל הַנוֹטֵל יָדָיו בְּאַחֲרוֹנָה, מְנַגֵּב וְאַחֵר כֶּף מְבָרֵךְ. וְתוֹכָךְ לְנִטְיִלַת יָדָיו, בְּרֶכֶת הַמְּזוֹן - לֹא יִפְסִיק בִּיגִיחָם בְּדָבָר אֲחֵר; אֲפִלּוּ לְשִׁתּוֹת מִים אַחֵר שֶׁנִּטַּל יָדָיו בְּאַחֲרוֹנָה, אָסוּר עַד שִׁיבְרָךְ בְּרֶכֶת הַמְּזוֹן.

~ שבת קודש י"ח אדר ~

פֶּרֶק ז'

מנהגים והנהגות בזמן הסעודה.

א. מְנַהֲגוֹת רְבוֹת נִהְגוּ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל בְּסַעֲוִדָּה, וְכָלן [הנהגות] דֶּרֶךְ אֶרֶץ; וְאֵלּוּ הֵן: כְּשֶׁנִּכְנְסִין לְסַעֲוִדָּה, גְּדוֹל שֶׁבְכָלָן נוֹטֵל יָדָיו תַּחֲלָה, וְאַחֵר כֶּף נִכְנְסִין^א, וְיוֹשְׁבֵין מְסִבִּין^ב. וְגְדוֹל מִסָּב בְּרֹאשׁ, וְשֵׁנִי לּוֹ לְמִטָּה מְמַנִּי; הָיָה שְׁלֹשׁ מִטּוֹת, גְּדוֹל מִסָּב בְּרֹאשׁ, וְשֵׁנִי לּוֹ לְמַעֲלָה מְמַנִּי, וְשְׁלִישִׁי לּוֹ לְמִטָּה מְמַנִּי^ג.

(א) למקום שאוכלים בו. (ב) בזמן הגמרא היו יושבים לאכול על מיטה עם שולחן קטן לצידה, ובזמן האכילה היו מסובים - מטים את עצמם לצד שמאל. (ג) מיטתו של השני הייתה לצד הרגליים של הראשון, כדי שהגדול יוכל לשוחח אתו מבלי להתרומם. (ד) לצד ראשו. (ה) על אף שכך הגדול יצטרך להתרומם בשביל לדבר עם השני, צורת ישיבה זו עדיפה כדי שלא להפחית מכבודו של השני בפני השלישי.

ב. בַּעַל הַבֵּית מְבָרֵךְ 'הַמוֹצִיא', וּמִשְׁלִים [מסיים את] הַבְּרָכָה וְאַחֵר כֶּף בּוֹצֵעַ; וְהָאוֹרֵחַ מְבָרֵךְ בְּרֶכֶת

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ש"שומר מצוה לא ידע דבר רע" ושלוחי מצוה אינן ניזוקין מ"מ" היכא דשכיח היזיקא שאני שנאמר "ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאלו והרגני ויאמר ה' עגלת בקר תקח בידך גו'" ועד"ז בענייננו, כיון שהטעם הוא "שמא יקדים קנה לושט ויבוא לידי סכנה" הרי שחשש הסכנה הוא באופן ש"שכיח היזיקא" ולכן אין משיחין בסעודה אפילו בד"ת.

לקו"ש חלק ל"ה 223

מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

ז. השמש העומד לפני המסבין, אינו אוכל עמהן; ודרך רחמנות היא לתן לתוף פיו מפל תבשיל ותבשיל, כדי לישוב דעתו. ואם נתנו לו יין, מברך על כל פוס וכוס שנותנין לו, מפני שאין שתיתו תלויה בפרצונו, אלא בפרצונם י"ח.

(ז) אלא רק אחרי שסיימו הסועדים לאכול. (יח) ומכיוון ששתייתו תלויה במסובים, הוא מסיח דעתו מהברכה אחרי שמסיים לשותות כל כוס.

ח. יצא אחד מן המסבין להשתין מים, נוטל ידו אחת (שהתלכלכה) ונקנס^ט; דבר עם חברו והפליג [שהה זמן מרובה], נוטל שתי ידיו ונקנס^כ. ואם היו מסבין לשתייה, נקנס וישוב במקומו ונוטל ידיו, ואחר כך מחזיר פניו לאורחין^{כב}; ולמה נוטל במקומו? שקמא ידמו שלא נוטל ידיו, מפני שאין שם אכילה^{כג}.

(ט) בחזרה למקום שאכלו בו. (כ) מכיוון שהסיח את דעתו מהארוחה, והידיים עסקניות הם ולא שמר שהן לא תתלכלכנה. (כא) בזמן הגמרא נהגו לאכול כשהתיישבו יחד לשותות יין. (כב) אחרי שבזמן הנטילה הפנה את פניו מהאורחים, כי לא מכובד לרחוץ ידיים מול האורחים. (כג) אם היו מתיישבים במטרה לאכול, היה ברור לכולם שהוא נוטל ידיו לפני שהתיישב כדי לשמור על הניקיון.

ט. אין משיחין בשר חי [שאינו מבושל] על הפת^{כד}, ואין מעבירין כוס מלא [משקין] על הפת^{כה}, ואין סומכין את הקערה בפת^{כו}. ואין זורקין את הפת^{כז}, ולא את החתיכות; ולא את האכלין שאין להן קלפין, כגון תותים ותאנים וענבים, מפני שהן נמאסין^{כח}. ומתיר להמשיך [להורסם] יין בצנורות בבתי חתנים^{כט}; וזורקין לפניהם קליות

ו. שנים, ממתינין זה לזה בקערה [כשאחד הפסיק לרגע לאכול]; שלשה, אין ממתינין. גמרו מהן שנים [לאכול], השלישי מפסיק עמהן; גמר אחד מהן, השנים אין מפסיקין לו^{טו}, אלא אוכלין והולכין, עד שגומרין. אין משיחין בסעודה, כדי שלא יבוא לידי סכנה^{טז}. ומפני זה, אם בא להן יין בתוך המזון - כל אחד ואחד מברך לעצמו, שאם ברח אחד ויענה העונה 'אמן' בשעת הפליעה, יבוא לידי סכנה. ואין מסתכלין בפני האוכל, ולא במנתו, שלא לבישו.

(יד) מפני הנמוס. (טו) כי אין זה מתאים ששניים יפסיקו בגלל אחד. (טז) שמא יכנס המאכל לקנה הנשימה במקום לושט וייחנק.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אין משיחין בסעודה, כדי שלא יבוא לידי סכנה".

ולא חילק בין דברי תורה לדברים סתם כי הטעם "שלא יבוא לידי סכנה" הוא גם בדברי תורה.

ומקורו בגמרא "רב נחמן ורב יצחק הוי יתבי בסעודתא, אמר ל' רב נחמן לרב יצחק לימא מר מילתא, א"ל הכי אמר רבי יוחנן אין משיחין בסעודה שמא יקדים קנה לושט ויבא לידי סכנה, בתר דסעיד א"ל הכי אמר רבי יוחנן יעקב אבינו לא מת, א"ל וכי בכדי ספדו ספדנייא וחנטו חנטייא וקברו קברייא, א"ל מקרא אני דורש. . מה זרעו בחיים אף הוא בחיים".

מפשטות לשון הגמרא משמע שרב יצחק רצה לומר הענין ש"יעקב אבינו לא מת" אבל הסביר מדוע דוחה אמירה זו לסיום הסעודה ואמר: "אין משיחין בסעודה כו" אבל צ"ל מה הרוויח בזה שאמר "אין משיחין בסעודה" הרי גם על אמירה זו חל הדין "אין משיחין בסעודה" ובפרט שהמילים "יעקב אבינו לא מת" הן דיבור קצר יותר מ"אין משיחין בסעודה שמא יקדים קנה לושט". ולאידך, אם רצה רק להפרישו מאיסור היה לו לומר הדין בקיצור "אין משיחין בסעודה".

אלא שפשט הגמרא כך הוא: רב נחמן בוודאי ידע הדין ש"אין משיחין בסעודה" אלא שסבר שדין זה לא נאמר על דברי תורה ולכן ביקש מרב יצחק "לימא מר מילתא". על כך ענה לו רב יצחק "הכי קאמר רבי יוחנן" אין משיחין בסעודה שמא יקדים קנה לושט" ומכיון שזהו טעם הדין הרי שאין חילוק בין ד"ת לדברים אחרים והוא ע"ד ההלכה לענין דבר מצוה שאף

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְאִגְוִזִּים בְּיָמֹת הַחֲמָה, אֲבָל לֹא בְּיָמֹת הַגִּשְׁמִים, מִפְּנֵי שְׁנֵמָאָסִין. וְאֵין נוֹטְלִין יָדִים בִּיָּין, בֵּין חַי
[-שאינו מעורב עם מים] בֵּין מְזוּג [-שמעורבים בו מים]. וְכֵן אֵין
מִפְסִידִין שְׁאֵר אֲכָלִין וּמִשְׁקִין, דֶּרֶךְ בְּזוּי וּבְעִיטָה
[זלזול].

(כד) כדי שהפת לא תתלכלך ותהיה מאוסה לאכילה.
 (כה) כדי שלא יישפך מהכוס על הפת ותתלכלך. (כו) כדי
 שלא יישפכו נוזלים מהקערה על הפת. (כז) אין להעביר
 פת מאחד לשני על ידי זריקה, מכיוון שאסור לבזות אותה.
 (כח) שהם פירות רכים הנהרסים כשזורקים אותם.
 (כט) כמנהגם אז להראות בכך סימן טוב. ומנהג זה, לא
 זלזול ביין מכיוון שבסוף הצינורות היין היה נשפך לתוך
 כלים. (ל) כשאין בוץ בדרכים והרצפות בדרך כלל נקיות.

יג. גְּמָרוּ • לְטַל אֶת

יְדִיהֶן, וְנִגְבּוּ יְדִיהֶן, וְנִכְרְכוּ בִּרְכַת הַמְּזוּן,
וְהִבִּיאוּ אֶת הַמְּגָמָר
[=בשמים] - הַגְּדוֹל שֶׁבֶרֶךְ
בִּרְכַת הַמְּזוּן, הוּא מְבָרֵךְ
עַל הַמְּגָמָר, וְכֵלֶן עוֹנִין
אִמּוֹ.

השנת הראב"ד

גמרו . . המוגמר א"א אע"פ שלא
 בירך ברכת המזון אם לאחר
 סעודה בא הגדול מברך ואע"פ
 שנתן הגדול רשות לאחר לברך
 ברכת המזון כבר עברה רשותו
 וחזרה הברכה לגדול שלא אמרו
 דהוא אומר על המוגמר אע"פ
 דאיכא דעדיף מיניה אלא על
 המוגמר הבא בתוך הסעודה
 כדאיתא בירושלמי.

(לז) מכיוון שהוא התחיל את ברכת המזון ימשיך גם בברכה
 שאחריה.

יד. אִם • הָיָה שֵׁם

יָיִן לַח (שֶׁל כּוֹס בִּרְכָה
וּבִשְׂמִים) - מְבִיאִין כּוֹס
מִחֲזִיק רְבִיעִית, או יָתֵר
עַל רְבִיעִית, אוֹחִז אֶת
הַיָּיִן בְּיָמִינוֹ, וְאֶת
הַבִּשְׂמִים בְּשִׁמְלֹו,
וּמְבָרֵךְ בִּרְכַת הַמְּזוּן; וְאַחֵר כֶּף מְבָרֵךְ עַל הַיָּיִן,
וְאַחֵר כֶּף מְבָרֵךְ עַל הַבִּשְׂמִים. אִם הָיָה הַבִּשְׂמִים
שָׁמֹן עָרֵב וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, טָחוּ [=מורחן] בְּרֹאשׁ הַשְּׂמֶשֶׁם;
וְאִם הָיָה הַשְּׂמֶשֶׁם תְּלִמִיד חֲכָמִים, טָחוּ בַּכֶּתֶל, כְּדִי
שֶׁלֹּא יֵצֵא מִבֶּשֶׁם לְשׁוֹק.

השנת הראב"ד

אם היה שם יין של כוס ברכה
 ובשמים מביאין . . רביעית א"א
 אני תמיה אם על כוס של ברכה
 הוא אומר בגמרא למה יאחזו
 הבושם בשמאלו ומה צורך שיחיה
 טרוד לשמור בידו הבושם עד
 שיגמור הברכה, ואנו אין מפרשים
 אלא על היין של רשות כמו
 שהבושם של רשות מ"מ מקדים
 את החביב לו או את החשוב לו
 ואמרו שהיין הוא החשוב.

(לח) אבל אם לא היה יין במקום האוכל לא חייבים לחפש,
 כי ברכת המזון לא חייבת להיות עם כוס יין. (לט) כל דבר
 מצווה, רצוי לאחזו בזמן הברכה ביד ימין. (מ) מורח אותו
 על הקיר, כדי שלא יצא המברך בידים מבושמות לשוק,
 שזהו גנאי לתלמיד חכם לצאת מבושם לשוק מפני
 שחשדוהו שעבר עבירה.

טו. אֵף עַל פִּי שְׁאֵין בִּרְכַת הַמְּזוּן טְעוּנָה יָיִן, אִם
בֶּרֶךְ עַל הַיָּיִן כְּמִנְהַג שְׂאֵמְרָנוּ, צָרִיךְ שֶׁיִּדְיַח כּוֹס שֶׁל
בִּרְכָה מִבְּפָנִים, וְיִשְׁטֹף אוֹתוֹ מִבְּחוּץ; וְיִמְלֹאֲנוּ יָיִן
חַי, וְכִיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ לְבִרְכַת ה'הָאָרֶץ', נוֹתֵן לְתוֹכוֹ מַעַט
מִיָּם, כְּדִי שֶׁיִּהְיֶה עָרֵב לְשִׁתָּהּ. וְאֵין מְשִׁיחִין עַל

י. אָסוּר לְאוֹרְחִין לְטַל כָּלוּם מִמָּה שֶׁלִּפְנֵיהֶם,
וְלִתֵּן בִּיד בְּנוֹ אוֹ בִתּוֹ שֶׁל בֶּעַל הַבֵּית - שְׂמָא וְתַבִּישׁ
בֶּעַל הַסְּעוּדָה, שֶׁהָיָה אֵין לוֹ אֶלָּא מָה שֶׁהִבִּיא
לִפְנֵיהֶם, וְנִמְצְאוּ הַקְּטָנִים נוֹטְלִין אוֹתוֹ וְהוֹלְכִין לָא.
לֹא יִשְׁלַח אָדָם לְחַבְרוֹ חֲבִית יָיִן, וְשֶׁמֶן צָף עַל פָּנָיָה
- שְׂמָא יִשְׁלַח לוֹ אָדָם [אחר] חֲבִית שֶׁכֶּלֶה שְׂמֹן,
וְיִדְמָה שֶׁהִיא יָיִן, וְשֶׁמֶן הוּא שֶׁעַל פָּנָיָה בְּלִבָּהּ,
וְיִזְמֵן אוֹרְחִים, וְתַבִּישׁ. וְכֵן פֶּל פִּיּוּצָא בִּדְרָכִים
אֵלוֹ, הַמְּבִיאִין לְיָדֵי בּוֹשֶׁה לְבֶעַל הַסְּעוּדָה - אָסוּרִין.
[לא] ולא יהיה לבעל הבית מה להגיש עוד בפני האורחים.

יא. גְּמָרוּ מְלֵאכֶל - מְסַלְקִין אֶת הַשְּׁלַחֵן וּמְכַבְּדִין
[-מטאטאים] אֶת הַמָּקוֹם שְׂאֲכָלוּ בּוֹ, וְאַחֵר כֶּף נוֹטְלִין
אֶת יְדִיהֶן [במים אחרונים]; שְׂמָא וְשְׂאֵר שֵׁם פְּרוּרִין שִׁישׁ
בֶּהֶן בְּזִית, שְׂאָסוּר לְהֵלֵךְ עֲלֶיהָ וְלִרְחֹץ עֲלֶיהָ; אֲבָל
פְּרוּרִין שְׁאֵין בֶּהֶן בְּזִית, מִתֵּר לְאַבְדֵּן בִּיד.

(לב) כך היה המנהג בזמן הגמרא כאשר כל אחד היה אוכל
 ליד שולחן קטן, ולפני ברכת המזון היו מפנים את
 השולחנות של כולם חוץ משל המברך.

יב. הִבִּיאוּ • לָהֶם מִיָּם
לְנִטְיָלָהּ - כָּל שְׂמִיכָרֶךְ
בִּרְכַת הַמְּזוּן, הוּא נוֹטֵל
יָדוֹ תַּחֲלָה, כְּדִי שֶׁלֹּא
יִשָּׁב הַגְּדוֹל לִיד וְיָדִיו
מְזֻהָמוֹת, עַד שֶׁיִּטֵּל אַחֵר.
וְשְׂאֵר הַסְּעוּדִין, נוֹטְלִין

יָדָן בְּסוּף זֶה אַחֵר זֶה; וְאֵין מְכַבְּדִין [להקדים] בְּדָבָר זֶה,

השנת הראב"ד

הביאו . . אחר א"א אני יודע מהו
 זה שהרי הגדול נותן רשות לקטן
 ממנו לברך והטעם כדי שיעיין
 בברכת המזון בעוד שהאחרים
 נוטלין ידיהם וכשהם מאה די לו
 בחמשה לעיין ולא יותר כדי שיהא
 סמוך לנטילת ידים ברכה ונטילת
 ידים שבינתיים אינה הפסק בין
 תבין.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְהָיָה כְּשֶׁיִּשְׁתַּחֲוֶה, וְלִבְסוֹף 'בּוֹרָא נִפְשׁוֹת'. וְיִרְקוֹת שְׁדֵרְכָן לְהַאֲכִיל שְׁלֹקִין, כְּגוֹן כְּרוֹב וְלֶפֶת [מִין יִרְקָה] - אִם אֶכְלָן חֵיִין, מִבְּרֹךְ עֲלֵיהֶן בְּתַחֲלָה 'שֶׁהַכֹּל'. וְדִבְרִים שְׁדֵרְכָן לְהַאֲכִיל חֵיִין וּמִבְּשָׁלִין - אֶכְלָן בֵּין חֵיִין בֵּין מִבְּשָׁלִין - מִבְּרֹךְ עֲלֵיהֶן בְּתַחֲלָה בְּרָכָה הָרְאוּיָה לָהֶן: אִם הֵיוּ פְרוֹת עֵץ, מִבְּרֹךְ 'בּוֹרָא פְּרֵי הָעֵץ'; וְאִם הֵיוּ פְרוֹת אֲדָמָה אוֹ יִרְקוֹת, מִבְּרֹךְ 'בּוֹרָא פְּרֵי הָאֲדָמָה'.

(ו) מכיוון שלא רגילים לאכול את הפירות הללו מבושלים, הם פחות חשובים וברכתם משתנה. (ז) כי לא רגילים לאכול אותם כך.

ד. יִרְקוֹת שְׁדֵרְכָן לְהַשְׁלִיק שְׁשָׁלָקָן - מִבְּרֹךְ עַל מִי שֶׁלֵּק שָׁלָהוּ 'בּוֹרָא פְּרֵי הָאֲדָמָה'; וְהוּא, שְׁשָׁלָקָן לְשִׁתּוֹת מִימִיָּהוּ, שְׁמִימֵי שְׁלֹקוֹת כְּשֶׁלֵּקוֹתָ, בְּמָקוֹם שְׁדֵרְכָן לְשִׁתּוֹתָ. דְּבִשׁ תְּמָרִים, מִבְּרֹכִין עָלָיו תַּחֲלָה 'שֶׁהַכֹּל'. אֲכָל תְּמָרִים שְׁמַעֲכֶן בִּידּוֹ, וְהוֹצִיא גִרְעִינִין שָׁלָהוּ, וְעֵשֶׂן כְּמוֹ עֶסֶה - מִבְּרֹךְ עֲלֵיהֶן בְּתַחֲלָה 'בּוֹרָא פְּרֵי הָעֵץ', וְלִבְסוֹף בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין שְׁלֹשׁ.

(ח) דין זה לא דומה לדין מין היוצא מפירות, כי למין אין את טעם הפרי ולכן מברכים עליו "שהכל", אבל למי המרק יש את טעם הירק ולכן מברכים עליהם "בורא פרי האדמה".

ה. הַקְּנִים הַמְּתוּקִים [קני סוכר] שְׁסוּחֲטִין אוֹתָן, וּמִבְּשָׁלִין מִימִיָּהוּ עַד שֶׁיִּקְפֹּא [יִתְגַּבֵּשׁ] וְיִדְמָה לְמַלְחָה - כָּל הַגָּאוֹנִים אָמְרוּ, שֶׁמִּבְּרֹכִין עָלָיו 'בּוֹרָא פְּרֵי הָאֲדָמָה', וּמִקְצָתָם אָמְרוּ, 'בּוֹרָא פְּרֵי הָעֵץ'; וְכֵן אָמְרוּ, שֶׁהַמוֹצֵץ אוֹתָן קִנִּים, מִבְּרֹךְ 'בּוֹרָא פְּרֵי הָאֲדָמָה'. וְאֵנִי אוֹמֵר שֶׁאֵין זֶה פְּרֵי, וְאֵין מִבְּרֹכִין עָלָיו אֶלָּא 'שֶׁהַכֹּל'; שֶׁלֹּא יִהְיֶה דְּבִשׁ אֱלוֹ הַקְּנִים" שֶׁנִּשְׁתַּנָּה עַל יְדֵי הָאוֹר [=על ידי בישול באש], גְּדוֹל מִדְּבִשׁ תְּמָרִים שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנָּה, וּמִבְּרֹכִין עָלָיו 'שֶׁהַכֹּל'.

(ט) הכוונה לסוכר שלנו. (י) הגאונים שסברו שהקנים הם פרי אדמה. (יא) כלומר: גם אם נאמר שצריך לברך על הקנים עצמם "בורא פרי העץ", על הסוכר היוצא מהם אין לברך כך.

ו. הַקּוֹר, וְהוּא רֹאשׁ הַדִּקְלָיִי שֶׁהוּא כְּמוֹ עֵץ לָקָן - מִבְּרֹךְ עָלָיו בְּתַחֲלָה 'שֶׁהַכֹּל'. קִפְרָס [עֵלִים] שֶׁל צֶלֶף [מִין שִׁיחַ] - מִבְּרֹךְ עָלָיו 'בּוֹרָא פְּרֵי הָאֲדָמָה', מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ פְּרִי^י; וְהָאֲבִינוֹת [גִּירְגִּירִים] שֶׁל צֶלֶף, הֵן

כּוֹס שֶׁל בְּרַכַּת הַמְּזוֹן, אֶלָּא הַכֹּל שׁוֹתֵקִין, עַד שֶׁתַּחֲלָה בְּרַכַּת הַמְּזוֹן וְהֵיִין, וְיִשְׁתּוּ.

(מא) לסמל ולשבח את ארץ ישראל, שהיין מהענבים הגדלים בה חזק וצריך לערב בו מים כדי שיוכלו לשתות.

פֶּרֶק ח

דיני ברכת הפירות, ודיני קדימה וספק בברכות.

א. כָּל פְּרוֹת הָאֵילָן - מִבְּרֹכִין עֲלֵיהֶן בְּתַחֲלָה 'בּוֹרָא פְּרֵי הָעֵץ', וּבְסוֹף 'בּוֹרָא נִפְשׁוֹת רַבּוֹת'; חוּץ מִחֲמִשָּׁת הַמִּינִין הַכְּתוּבִין בַּתּוֹרָה, וְהֵן עֲנָבִים וְרִמּוֹנִים וְתָאנִים וְזִיתִים וְתִמְרִים - שֶׁהוּא מִבְּרֹךְ עֲלֵיהֶן בְּסוֹף בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין שְׁלֹשׁ. וְכָל פְּרוֹת הָאֶרֶץ וְהַיִּרְקוֹת - מִבְּרֹכִין עֲלֵיהֶן בְּתַחֲלָה 'בּוֹרָא פְּרֵי הָאֲדָמָה', וּלִבְסוֹף 'בּוֹרָא נִפְשׁוֹת רַבּוֹת'. וְדִבְרִים שֶׁאֵין גְּדוֹלָן מִן הָאֶרֶץ, כְּגוֹן בֶּשֶׂר וּגְבִינָה וְגִיָּם וּבִיצִים וּמִים וְחֶלֶב וְדִבֵּשׁ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - בְּתַחֲלָה מִבְּרֹךְ 'שֶׁהַכֹּל', וּלִבְסוֹף 'בּוֹרָא נִפְשׁוֹת רַבּוֹת'. וְהַשּׁוֹתָה מִים שֶׁלֹּא לְרוֹת צְמָאוֹ - אֵינוֹ טֵעוֹן בְּרָכָה, לֹא לִפְנֵי וְלֹא לְאַחֲרָיו.

(א) חמש פירות אלו קיבלו בתורה חשיבות, לכן יש להם ברכה אחרונה מיוחדת.

ב. הַסּוּחֲט פְּרוֹת וְהוֹצִיא מֵהֶן מִשְׁקִין - מִבְּרֹךְ עֲלֵיהֶן בְּתַחֲלָה 'שֶׁהַכֹּל', וּלִבְסוֹף 'בּוֹרָא נִפְשׁוֹת'; חוּץ מִן הָעֲנָבִים וְהַזִּיתִים - שֶׁעַל חֵיִין הוּא מִבְּרֹךְ בְּתַחֲלָה 'בּוֹרָא פְּרֵי הַגֶּפֶן', וּלִבְסוֹף בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין שְׁלֹשׁ, וְעַל הַשֶּׁמֶן הוּא מִבְּרֹךְ בְּתַחֲלָה 'בּוֹרָא פְּרֵי הָעֵץ'. בְּמָה דְּבָרִים אָמְרוּרִים? שֶׁהִיא חוֹשֵׁשׁ [בכאב] בְּגִרּוֹנוֹ וְשִׁתָּה מִן הַשֶּׁמֶן [מעורב] עִם מִי הַשְּׁלֹקוֹת [יִרְקוֹת מְבוּשָׁלִים] וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, שֶׁהָרִי נִהְיָה בְּשִׁתּוֹתוֹ; אֲבָל אִם שִׁתָּה הַשֶּׁמֶן לְבִדּוֹ, אוֹ שֶׁלֹּא הָיָה חוֹשֵׁשׁ בְּגִרּוֹנוֹ - מִבְּרֹךְ עָלָיו 'שֶׁהַכֹּל', שֶׁהָרִי לֹא נִהְיָה בְּטַעַם הַשֶּׁמֶן.

(ב) מכיוון שהיין הוא משמח ומשביע, קבעו לו "חז"ל ברכה מיוחדת. (ג) כי היין נוצר מענבים שהם משבעת המינים. (ד) ולא הייתה לו שום הנאה בשתיית השמן. (ה) אפילו אם השמן היה מעורב עם מי שלקות, מכיוון שהשמן בטל לטעם הירקות.

ג. פְּרוֹת אוֹ יִרְקוֹת שְׁדֵרְכָן לְהַאֲכִיל חֵיִים - אִם בְּשָׁלָן אוֹ שָׁלָקָן [-בישולם הרבה], מִבְּרֹךְ עֲלֵיהֶן בְּתַחֲלָה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יא. לָקַח • פּוֹס שֶׁל

שֶׁכֶר בִּידוֹ, וְהִתְחִיל

הַבִּרְכָּה כֹּא עַל מִנְתָּ לֹמֵר

'שֶׁהֵפֵל', וְטָעָה וְאָמַר

'בּוֹרֵא פְּרִי הַגֶּפֶן' - אֵין מְחִזְרִין אוֹתוֹכִי. וְכֵן אִם

הָיָה לִפְנֵי פְּרוֹת הָאָרֶץ, וְהִתְחִיל הַבִּרְכָּה עַל מִנְתָּ

לֹמֵר 'בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה', וְטָעָה וְאָמַר 'בּוֹרֵא פְּרִי

הָעֵץ' - אֵין מְחִזְרִין אוֹתוֹ. וְכֵן אִם הָיָה לִפְנֵי

תַּכְשִׁיל שֶׁל דָּגָן, וּפְתַח וּבִרְךָ עַל מִנְתָּ לֹמֵר 'בּוֹרֵא

מִיָּי מְזוֹנוֹת', וְטָעָה וְאָמַר 'הַמּוֹצִיא לַחֵם' - יָצָא;

מִפְּנֵי שֶׁבִּשְׁעָה שֶׁהִזְכִּיר הַשֵּׁם וְהַמְלָכוֹת, שֶׁהָיָה עֹקֵר

הַבִּרְכָּה, לֹא נִתְּפֵן אֶלָּא לַבִּרְכָּה הָרְאוּיָה לְאוֹתוֹ

הַמִּין, וְהוֹאִיל וְלֹא הָיָה בְּעֶקֶר הַבִּרְכָּה טְעוּת, אָף

עַל פִּי שֶׁטָעָה בְּסוּפָהּ - יָצָא, וְאֵין מְחִזְרִין אוֹתוֹ.

(כא) וְאָמַר אֵת שֵׁם הַשֵּׁם. (כב) לְכַרְךָ שׁוֹב אֵת הַבִּרְכָּה

הַנִּכְוֶנָה.

השגת הראב"ד

לקח . . דגן א"א כל מה שכתב
באלו הענינים הכל הבל שאין
הולכין אלא אחר הפירוש שהוציא
בפיו.

הַפְּרִי שֶׁהָיָה בְּצוּרַת תְּמָרִים דְּקִיָּים קִטְנִים - וּמְבָרְךָ

עָלֶיהֶן 'בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ'.

(יב) הַחֶלֶק הַפְּנִימִי שְׁלוֹ, שֶׁהוּא רֵךְ וּמִתּוֹק לַחִיד. (יג) מִכִּיּוּן

שֶׁבִּסּוּפוֹ הַחֶלֶק הַזֶּה בַּעֲץ מִתְקַשֶּׁה, וְלֹא נוֹטְעִים אֵת הָעֵץ

בְּשִׁבְלוֹ. (יד) אִלָּא רַק מִגֵּן עַל הַפְּרִי.

ז. הַפֶּלְפֶּלִין וְהַזִּנְגָּבִיל [-מִין קִינְמוֹן] - בְּזִמְן שֶׁהָיָה

רִטְבִּין^{טו}, מְבָרְךָ עָלֶיהֶן תְּחִלָּה 'בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה'^{טז};

אַבֵּל יִבְשִׁין, אֵינָן טְעוּנִין בְּרִכָּה לֹא לִפְנֵיהֶן וְלֹא

לְאַחֲרֵיהֶן - מִפְּנֵי שֶׁהָיָה תַּכְלִין^{יז}, וְאֵינָן אֶכֶּל. וְכֵן

אֶכְלִין שְׂאִינָן רְאוּיִין לְאֲכִילָהּ, וּמִשְׁקִין שְׂאִינָן

רְאוּיִין לְשִׁתָּהּ - אֵינָן טְעוּנִין בְּרִכָּה, לֹא לִפְנֵיהֶן

וְלֹא לְאַחֲרֵיהֶן.

(טו) וְרְאוּיִים לְאֲכִילָהּ. (טז) לְמִרוֹת שֶׁהֵם גְּדִלִים עַל עֵץ,

מִכִּיּוּן שֶׁאֵין רִגְלִיּוֹת לְאֲכֹל אוֹתָם כְּמוֹ שֶׁהֵם אִלָּא כְּתַבְלִין.

(יז) וְאֵין אוֹכְלִים אוֹתָם כָּלֵל לְבַד, אִלָּא רַק כְּתַבְלִין בְּמֵאֲכִלִים

אַחֲרֵים.

ח. הַפֶּת שֶׁעַפְשָׁה^{יח}, וְהַיִּין שֶׁהִקְרִים [-הַחֲמִין],

וְתַכְשִׁיל שֶׁעֲבָרָה צוּרְתוֹ [וְהַתְקַלְקֵל], וְהַנּוֹבְלוֹת [-פִּירוֹת

שֶׁנִּשְׂרוּ מִהָעֵץ] שֶׁהָיָה פֶּגִין [=פִּירוֹת שֶׁנִּשְׂרוּ כִּשְׁמֵם בּוֹטָר], וְהַשֶּׁכֶר,

וְהַחֲמִין, וְהַגּוֹבָאִי [-מִין חֲגַב], וְהַמְּלָח, וְהַכְּמֵהִין [-מִין

פְּטִירוֹת], וְהַפְּטִירוֹת - עַל כָּלֵן הוּא מְבָרְךָ תְּחִלָּה

'שֶׁהֵפֵל'^{יט}. וְכֵן שְׁמִבְרִכִּין לִפְנֵי 'שֶׁהֵפֵל', מְבָרְכִין

לְאַחֲרֵי 'בּוֹרֵא נִפְשׁוֹת רַבּוֹת עַל כָּל מַה שֶּׁפָּרָא, חִי

הַעוֹלָמִים'. וְכֵן הַטְּעוּן בְּרִכָּה לְאַחֲרָיו, טְעוּן בְּרִכָּה

לִפְנֵי.

(יח) הַעֲלָתָה עוֹבֵשׁ. (יט) עַל כְּמֵהִין וּפְטִירוֹת מְבָרְכִים

"שֶׁהֵכֵל" לְמִרוֹת שֶׁהֵם גְּדִלִים בְּקֶרֶקֶע, כִּי עֵיקַר הַצְמִיחָה

שֶׁלֵּהֶם הִיא מִהַאֲוִיר.

ט. שְׁמָרִים [שֶׁל יִין] שֶׁנִּתְּנָן עָלֵיהֶם שְׁלֹשָׁה [רְבַעִין] מִיָּם,

וְהוֹצִיא אֶרְבָּעָה [=רְבַע יִין וְשֹׁלֵשׁ מִיָּם] - מְבָרְךָ עָלֵיהֶן

'בּוֹרֵא פְּרִי הַגֶּפֶן', שְׁנֵה [רְבַע יִין וְשֹׁלֵשׁ רְבַעִים מִיָּם] יִין מְזוּג

הוּא; הוֹצִיא פְּחוֹת מְאֻרְבָּעָה [וְאֵין רְבַע יִין] - אָף עַל פִּי

שְׁנֵי בָּהֶן טַעַם יִין, מְבָרְךָ עָלֵיהֶן תְּחִלָּה 'שֶׁהֵפֵל'.

י. בִּרְךָ עַל פְּרוֹת הָאֵילָן 'בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה' -

יָצָא; וְעַל פְּרוֹת הָאָרֶץ 'בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ' - לֹא יָצָא.

וְעַל הַפֶּל, אִם בִּרְךָ 'שֶׁהֵפֵל' - יָצָא, וְאִפְּלוֹ עַל הַפֶּת

וְעַל הַיִּין.

(כ) כִּי גַם הָאֵילָן יוֹנֵק מִהָאֲדָמָה.

יב. כָּל הַבִּרְכּוֹת הָאֵלוֹכִי שֶׁנִּסְתַּפַּק לוֹ בָּהֶן אִם בִּרְךָ

אִם לֹא בִּרְךָ - אֵינָן חוֹזְרִין וּמְבָרְךָ, לֹא בְּתַחֲלָה וְלֹא

בְּסוּף; מִפְּנֵי שֶׁהָיָה מְדַבְּרִי

סוֹפְרִים כִּי. שֶׁכֶּח •

וְהַכְּנִים אֶכְלִין לְתוֹךְ פִּי

בְּלֹא בְּרִכָּה - אִם הָיָה

מִשְׁקִין כִּי - בּוֹלְעָן [לֹא

בְּרִכָּה], וּמְבָרְךָ בְּסוּף [בְּרִכָּה

אַחֲרֵיהֶן]; וְאִם הָיָה פְּרוֹת

שֶׁאֵם זֶרֶקָן [מִפִּי] יִמָּאֵסוּ,

כְּגוֹן תּוֹתִים וְעֵנָבִים - מְסַלֵּקֵן לְצַד אֶחָד [בִּפְיוֹ] וּמְבָרְךָ,

וְאַחֲרֵי כֵן בּוֹלְעָן; וְאִם אֵינָן נִמָּאֵסִין, כְּגוֹן פּוֹלִים

וְאַפּוֹנִים - פּוֹלְטֵן מִפִּי עַד שִׁיבְרָךְ וּפִי פְּנוּי^{כז}, וְאַחֲרֵי

כֵּן אוֹכֵל.

השגת הראב"ד

שכח . . בסוף א"א והוא שברעתו
לאכול יותר דאם לא כן הוה ליה
גמר עוד נראה לי שאם יש לפניו
משקין יותר שאינו בולע מה
שבפיו אלא פולט ומה חסרון יש
במלא פיו משקין אם יאבדו ולא
יהנה מהם בלא ברכה אבל כשאין
לו יותר והוא דחוק לאותם שבפיו
התירו לבלען ולא יאבדו ותאבד גם
כן הברכה שהרי גמר שאם יפלוט
אותם ג"כ תאבד שאין לו יותר.

(כג) הַמְּפּוֹרְטוֹת בַּפֶּרֶק זֶה. (כד) וְכִשְׁשִׁי סִפְק דְּבַרְבֵּי סוֹפְרִים,

הַהִלְכָה הִיא לְהַקֵּל. (כה) וְאֵינָן יוֹכֵל לְהוֹצִיא מִהֶפֶה, או

לְהַסִּיט לְצַד אֶחָד בִּפִּי. (כו) בְּהִתְאֵם לְפִסּוּק (תְּהִלִּים ע"א,

ח) "יִמְלֹא פִי תְּהִלָּתְךָ" - כָּל הַפֶּה צָרִיךְ לִהְיוֹת פְּנוּי בִּשְׁעַת

בְּרַכָּה.

יג. הָיָה לִפְנֵי מִיָּיִן הַרְבֵּה - אִם הָיָה בְּרִכּוֹתֶיהֶן

שְׁוֹתִים^{כח} - מְבָרְךָ עַל אֵיזָה מֵהֶן שִׁירָצָה, וּפּוֹטֵר אֵת

הַשָּׂאָר; וְאִם אֵין בְּרִכּוֹתֶיהֶן שְׁוֹת - מְבָרְךָ עַל כָּל

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

טז. אָבֵל אִם אָבֵל בְּשֵׁר וְשֵׁתָה יִין - מְבָרֵךְ בְּסוֹף
עַל זֶה בִּפְנֵי עֲצֻמּוּלָהּ, וְעַל זֶה בִּפְנֵי עֲצֻמּוּלִי. אָבֵל
תָּאֲנִים אוֹ עֲנָבִים, וְתַפּוּחִים וְאַגָּסִים וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן -
מְבָרֵךְ בְּסוֹף בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין שְׁלֹשׁ, וְהִיא כּוֹלֶלֶת
הַכֹּל, מִפְּנֵי שֶׁכֻּלָּן פְּרוּת הָעֵץ הֵן. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא
בָּזֶה.

(לה) ברכה אחת מעין שלש. (לו) ברכת "בורא נפשות".

פֶּרֶק ט

דיני ברכת הריח.

א. פֶּשֶׁם שְׁאָסוּר לֹא לְאָדָם לְהֵנֹות בְּמֹאכָל אוֹ
בְּמִשְׁקָה קֹדֶם בְּרָכָה - כִּף אָסוּר לֹא לְהִרִיחַ רִיחַ טוֹב
קֹדֶם בְּרָכָה. וְכִיּוֹצֵא מְבָרְכִין עַל רִיחַ טוֹב? אִם הִיָּה
זֶה שְׂמֵן לֹא הִרִיחַ עֵץ אוֹ מִין עֵץ, מְבָרֵךְ עָלָיו 'בּוֹרָא
עֲצֵי בְּשָׁמִים'; וְאִם הִיָּה עֵשֶׂב אוֹ מִין הָעֵשֶׂב, מְבָרֵךְ
'בּוֹרָא עֲשָׂבִי בְּשָׁמִים'; וְאִם הִיָּה לֹא מֵעֵץ וְלֹא
מֵאֲדָמָה, כְּגוֹן הַמּוֹר שֶׁהוּא [מוֹפֵק] מִן הַחִיָּה - מְבָרֵךְ
'בּוֹרָא מִינִי בְּשָׁמִים'; וְאִם הִיָּה פְּרִי הָרְאִי לְאֲכִילָהּ,
כְּגוֹן אֶתְרוֹג וְתַפּוּחַ - מְבָרֵךְ 'שֶׁנֶּתַן רִיחַ טוֹב
בְּפִרוֹתָיו'. וְעַל הַכֹּל - אִם אָמַר 'בּוֹרָא מִינִי בְּשָׁמִים',
יֵצֵא.

(א) יש שתי פירושים מהו המור: א. חיה שנמצאת בהודו
וכולם מתבשמים בדמה. ב. חיה שיש לה כמין כיס בצוואר
בו מתקבץ דם, ולאחר שהוא מתייבש נעשה ממנו ה'מור'.

ב. אֵין מְבָרְכִין עַל הַמֶּגֶמֶר [בשמים המונחים על גחלים
בוערות להריף ריחם], עַד שֶׁתַּעֲלֶה תִּימּוֹרָתָהּ [עשן]. וְכִיּוֹצֵא
מְבָרְכִין עָלָיו? אִם הִיָּה זֶה הַנֶּשֶׁרֶף שֶׁנֶּתַן רִיחַ עֵץ,
מְבָרְכִין 'עֲצֵי בְּשָׁמִים'; וְאִם הִיָּה עֵשֶׂב, מְבָרְכִין
'עֲשָׂבִי בְּשָׁמִים'; וְאִם הִיָּה מִמִּין חִיָּה וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן,
מְבָרְכִין 'בּוֹרָא מִינִי בְּשָׁמִים'.

(ב) מכיוון שצריך לברך את הברכה בסמוך לעשייה, לכן צריך
לחכות עד שיעלה העשן ויתפשט הריח, כדי שמיד אחרי
שיברך יוכל להריח.

ג. שְׁמֵן שֶׁל אֶפְרֹסֶמוֹן וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, מְבָרֵךְ עָלָיו
'בּוֹרָא שְׁמֵן עָרֵב'; אָבֵל שְׁמֵן זֵית שֶׁכִּבְּשׁוּ אוֹ
שִׁטְחָנוּ עַד שֶׁחֲזַר רִיחוֹ נוֹדֵף, מְבָרֵךְ עָלָיו 'בּוֹרָא

אֶחָד מֵהֶן בְּרָכָה הָרְאִיָּה לוֹ, וְאִי זֶה מִין שִׁינְיָה
לְהִקְדִּים^כ מִקְדָּים^כ. וְאִם אֵינוֹ רוֹצֶה בָּזֶה יוֹתֵר מִזֶּה
- אִם יֵשׁ בִּינֵיהֶן אֶחָד מִשְׁבַּעַת הַמִּינִין, עָלָיו הוּא
מְבָרֵךְ תַּחֲלָה; וְכָל הַקּוֹדֶם בְּפִסּוּק, קוֹדֶם לְבְּרָכָה.
וְהַשְּׁבַעַה, הֵן הָאֲמוּרִין בְּפִסּוּק זֶה: "אֶרֶץ חֹטָה
וְשֹׁעֲרָה, וְגִפְנָן וְתַאֲנָה וְרִמּוֹן; אֶרֶץ זֵית שְׁמֹן,
וְדִבְשָׁ^כ". וְדִבְשָׁ זֶה, הֵן הַתְּמָרִים; וְהַתְּמָרִים לֹא
קוֹדֶמִין לְעֲנָבִים - שֶׁהַתְּמָרִים שְׁנֵי [בסמיכות] לְ'אֶרֶץ'

[השני שבפסוק], וְהָעֲנָבִים שְׁלִישִׁי לְ'אֶרֶץ' [הראשון].

(כז) כגון שני פירות עץ. (כח) מפני שהוא אוהב אותו יותר.
(כט) אפילו אם המין השני הוא משבעת המינים.
(ל) להבדיל מדבש דבורים. (לא) למרות שנכתבו אחרונים
בפסוק.

יד. בְּרָכָה • אַחַת

שְׁמֵעִין שְׁלֹשׁ שָׁל חֲמִשָּׁת
מִינֵי הַפְּרוֹת וְשֵׁל יִין,
הַשְּׁנֵת הָרִאשׁוֹנִים

הִיא שֶׁל מִינֵי הַדָּגָן; אֲלֹא שֶׁעַל הַפְּרוֹת הוּא אוֹמֵר:
'עַל הָעֵץ וְעַל פְּרֵי הָעֵץ וְעַל תְּנוּבַת הַשָּׂדֶה וְעַל אֶרֶץ
חֲמֻדָּה וְכוּ'; וְעַל הַיֵּין הוּא אוֹמֵר: 'עַל הַגֶּפֶן וְעַל
פְּרֵי הַגֶּפֶן'. וְחוֹתֵם בְּשִׁתִּיהֶן: 'עַל הָאֶרֶץ וְעַל
הַפְּרוֹת'; וְאִם הִיָּה בָּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, חוֹתֵם בֵּהֶן: 'עַל
הָאֶרֶץ וְעַל פְּרוֹתֶיהָ'^{לב}. וְיֵשׁ מִי שֶׁמּוֹסִיף בְּבְרָכָה
שְׁמֵעִין שְׁלֹשׁ, קֹדֶם חֲתִימָה: 'כִּי אֵל טוֹב וּמְטִיב
אֵתָה', שֶׁהוּא מֵעֵין בְּרָכָה רְבִיעִית^{לג}; וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר
שְׁלֹשׁ תְּקֵנוֹ בְּרָכָה רְבִיעִית אֲלֹא בְּבְרַת הַמְּזוֹן בְּלִבָּד.
(לב) של ארץ ישראל, להדגיש שבח הארץ. (לג) של ברכת
המזון.

טו. שֵׁתָה יִין וְאָבֵל תְּמָרִים וְאָבֵל תְּבַשְׁלִיל שֶׁל
חֲמִשָּׁת מִינֵי דָגָן, מְבָרֵךְ בְּאַחֲרֻנָּה כָּכָה: 'בְּרוּךְ אַתָּה
ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, עַל הַמַּחְיָה וְעַל הַכִּלְכִּלָּה,
וְעַל הַגֶּפֶן וְעַל פְּרֵי הַגֶּפֶן, וְעַל הָעֵץ וְעַל פְּרֵי הָעֵץ,
וְעַל תְּנוּבַת הַשָּׂדֶה, וְעַל אֶרֶץ חֲמֻדָּה וְכוּ'; וְחוֹתֵם:
'בְּרוּךְ אַתָּה ה', עַל הָאֶרֶץ, וְעַל הַמַּחְיָה, וְעַל
הַפְּרוֹתֶיהָ'.

(לד) ומשמעות הברכה היא, שבח לארץ שמוציאה את אוכל
והפירות.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הוֹרֵד, וּמִי הוֹרֵד, וְהַלְבוֹנָה ד', וְהַמְצִיט כִּי [=שרף שיח
'אלת המסטיק'], **וְכִי־צֵא בָּהֶן - 'בּוֹרֵא עֲצֵי בְּשָׁמִים' טו.**

(ב) מכיוון שלא עובדים לשמר אותו והוא נהרס, לכן מברכים עליו כמו על עשבים, בשונה מנרקיס של גינה שכן שומרים עליו. (ג) נוזל שיוצא מפרחי הורד. (ד) מין שרף עץ מוצק ריחני. (טו) ההגדרה של עץ היא, כל דבר שצמיחתו מתחילה עם גזע אפילו דק, וההגדרה של עשב היא, כל דבר שצמיחתו מתחילה עם עלה.

ז. שְׁלֹשָׁה מִיְּנֵי רֵיחַ טוֹב, אֵין מְבַרְכִין עֲלֵיהֶן; וְאֵלּוּ הֵן: רֵיחַ טוֹב שְׁאֲסוּר לְהָרִיחַ בוֹ, וְרֵיחַ טוֹב הָעֲשׂוֹי לְהַעֲבִיר רֵיחַ רַע, וְרֵיחַ טוֹב שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה לְהָרִיחַ בַּעֲצָמוֹ שֶׁל רֵיחַ זֶה טו.

(טז) אלא את הדבר המתבשם ממנו.

ח. פִּי־צֵד? בְּשָׁמִים שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה, וּבְשָׁמִים שֶׁעַל עֲרוּהָ מִן הָעֲרִיּוֹת - אֵין מְבַרְכִין עֲלֵיהֶן, לְפִי שְׁאֲסוּר לְהָרִיחַ בָּהֶן י"ח. בְּשָׁמִים שֶׁל מֵתִים, וּבְשָׁמִים שֶׁל בֵּית הַפֶּסַח ט, וְשָׁמֶן הָעֲשׂוֹי לְהַעֲבִיר אֶת הַזֵּהָמָה י - אֵין מְבַרְכִין עֲלֵיהֶן, לְפִי שֶׁנַּעֲשׂוֹ לְהַעֲבִיר רֵיחַ רַע. מְגֻמָּר שֶׁמֶגְמָרִין בוֹ אֶת הַפְּלִים וְאֶת הַבְּגָדִים - אֵין מְבַרְכִין עֲלָיו, לְפִי שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה לְהָרִיחַ בַּעֲצָמוֹ שֶׁל מְגֻמָּר. וְכֵן הַמְרִיחַ בְּבָגָדִים הַמְגֻמָּרִין, אֵינוֹ מְבַרֵךְ, לְפִי שֶׁאֵין שָׁם עֶקֶר בְּשָׁם, אֲלֵא רֵיחַ בְּלֹא עֶקֶר כ"א.

(יז) אישה האסורה לו, כגון קרובתו. (יח) מחשש שהריח הטוב יגרור אותו למעשה עבירה. (יט) שמטרתם היא להעביר את הריח הרע. (כ) שמן מבושם שמביאים בסוף הסעודה כדי לנקות את הידיים. (כא) ובכל מקרה שלא נהנה ממקור הריח, אינו מברך.

ט. בְּשָׁמִים שֶׁל מְסֻבָּה [סעודה] שֶׁל גּוֹיִם - אֵין מְבַרְכִין עֲלֵיהֶן; שֶׁשֶּׁתָּם מְסַבֵּת גּוֹיִם, לַעֲבוֹדָה זָרָה. הִיא מְהֻלָּף חוּץ לְבֵרֶךְ וְהָרִיחַ רֵיחַ טוֹב - אִם רַב הָעֵיר גּוֹיִם, אֵינוֹ מְבַרֵךְ כ"ב; וְאִם רַב יִשְׂרָאֵל, מְבַרֵךְ. נִתְעַרַּב רֵיחַ שְׁמֵיבְרִין עֲלָיו, בְּרֵיחַ שֶׁאֵין מְבַרְכִין עֲלָיו - הוֹלְכִין אַחֵר הָרֵב.

(כב) שמא הריח מגיע ממסיבה של עבודה זרה.

עֲצֵי בְּשָׁמִים'. שָׁמֶן שֶׁבִשְׁמֹו [ערכו עם בשמים] פְּעִין שָׁמֶן הַמְשָׁחָה, מְבַרֵךְ עֲלָיו 'בּוֹרֵא מִיְּנֵי בְּשָׁמִים'. הַבִּיאוּ לִפְנֵי שָׁמֶן וְהִדַּס, מְבַרֵךְ עַל הַהִדַּס וּפּוֹטֵר אֶת הַשָּׁמֶן, מִפְּנֵי שֶׁבְּרָכָה אַחַת לְשִׁנְיָתוֹ, וְהִיא 'עֲצֵי בְּשָׁמִים'.

(ג) מכיוון שהוא גדל בארץ ישראל ויש לו חשיבות. (ד) שמן שמשחו בו את הכהנים ואת כלי המקדש, והיה מעורב מבשמים שונים. (ה) להריח אותו, לדוגמה שמן זית שטחנו אותו עד שיצא ממנו ריח טוב. (ו) צריך להריח קודם את הדס מכמה סיבות, ואחת מהן היא שהדס מיועד בעיקר לריח והשמן מיועד יותר לסיכה.

ד. הֵיוּ לִפְנֵי בְּשָׁם שֶׁהוּא עֵץ וּבְשָׁם שֶׁהוּא עֶשֶׂב, אֵין בְּרִפְתָּ אֶחָד מֵהֶן פּוֹטֵרֵת אֶת חֲבֵרוֹ, אֲלֵא מְבַרֵךְ עַל זֶה לַעֲצָמוֹ, וְעַל זֶה לַעֲצָמוֹ. הַבִּיאוּ לִפְנֵי יָיִן וְשָׁמֶן [להריח] - אוֹחֵז יָיִן בִּימִינוֹ, וְשָׁמֶן בְּשִׁמְלֹו; וּמְבַרֵךְ עַל הַיָּיִן וְשׁוֹתָהוּ, וְחוֹזֵר וּמְבַרֵךְ עַל הַשָּׁמֶן וּמְרִיחַ בוֹ, וְטָחוֹ [=מורחו] בְּרֹאשׁ הַשָּׁמֶשׁ [שלא ישאר עליו ריח]; וְאִם הָיָה הַשָּׁמֶשׁ תַּלְמִיד חֲכָמִים, טָחוֹ בַּכֶּתֶל י"ח.

(ז) מכיוון שהיין יותר חשוב. (ח) מורח אותו על הקיר, כדי שלא יצא המברך בידיים מבושמות לשוק, שזהו גנאי לתלמיד חכם לצאת מבושם לשוק מפני שיחשדוהו שעבר עבירה.

ה. דָּבָר שֶׁהוּא סֶפֶק אִם מִן הָעֵץ אִם מִן הָאֲדָמָה, מְבַרֵךְ עֲלָיו 'בּוֹרֵא מִיְּנֵי בְּשָׁמִים'; בְּשָׁם שֶׁעֲרָבוּ הָרוֹכֵל מִמִּינֵי הָרֵבָה, מְבַרֵךְ עֲלָיו 'בּוֹרֵא מִיְּנֵי בְּשָׁמִים'. נִכְנַס לַחֲנוּתוֹ שֶׁל בְּשָׁם שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מִיְּנֵי הָרֵבָה, מְבַרֵךְ 'בּוֹרֵא מִיְּנֵי בְּשָׁמִים'. אִם יֵשֶׁב שָׁם כָּל הַיּוֹם כָּלּוּ, אֵינוֹ מְבַרֵךְ אֲלֵא אַחַת; נִכְנַס וַיֵּצֵא נִכְנַס וַיֵּצֵא, מְבַרֵךְ עַל כָּל פַּעַם וּפַעַם י"א.

(ט) מוכר בשמים ותמרוקי נשים. (י) מדובר במקרה שנכנס לחנות במיוחד בשביל להריח, אבל אם נכנס סתם לחנות והריח בלי כוונה, לא צריך לברך כלל. (יא) מדובר כשלא תכנן לחזור שוב, אבל אם מראש חשב לחזור לחנות לא צריך לברך שוב, כי לא הסיח את דעתו.

ו. הַשּׁוֹשְׁנָה וְחֻלְפֵי הַיָּם [=מין צמח], מְבַרְכִין עֲלֵיהֶן 'בּוֹרֵא עֲצֵי בְּשָׁמִים'. נִרְגַּס [=נרקיס] שֶׁל גִּנָּה, 'בּוֹרֵא עֲצֵי בְּשָׁמִים'; וְשֶׁל שָׂדֶה, 'בּוֹרֵא עֲשְׂבֵי בְּשָׁמִים' י"ב.

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון י"ב אדר ~

הלכות יעות

פרק ה

דרך ההתנהגות של תלמיד חכם.

א. כָּשֶׁם שֶׁהַחֶכֶם נָפַר ^[מיוחד] בְּחֻמָּתוֹ וּבְדַעוּתוֹ, וְהוּא מְבַדֵּל בֵּהֶן מִשְׁאָר הָעַם - כִּן צָרִיךְ שִׁיחֶיהָ נָפַר בְּמַעֲשָׂיו, בְּמַאֲכָלוֹ וּבְמִשְׁקָהוּ וּבְכַעֲלָתוֹ וּבְעִשְׂתֵּי עֶרְכּוֹ וּבְדַבּוּרָא וּבְהִלּוּכּוֹ וּבְמִלְבוּשׁוֹ וּבְכִלְכּוּל דְּבָרָיו ^[ניהול עניינים] וּבְמִשְׁאָאוֹ וּבְמִתְנָהוּ ^[בעסקים]; וְיִהְיֶה כָּל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה, נְאִים וּמִתְקַנִּים בְּיוֹתֵר.

(א) שידבר באופן נידון ובמתינות.

פִּיֶּצֶד? תִּלְמִיד חֲכָמִים לֹא יִהְיֶה גֶרְגֵרָן ^[=זללן], אֲלֵא אוֹכֵל מֵאֶכֶל הָרְאוּי לְהַכְרוֹת ^[לבריאות] גּוֹפּוֹ, וְלֹא יֵאָכֵל מִמֶּנּוּ אֲכִילָה גְּסָה³³. וְלֹא יִהְיֶה רוֹדֵף ^[להוט] לְמִלֵּאת בִּטְנוֹ, כֹּאֲלוֹ שֶׁמִּתְמַלְאִין מִמֵּאֶכֶל וּמִשְׁקָה עַד שֶׁתִּפּוּחַ ^[=תפוח] כֶּרֶסָן; וְעַלִּיָּהֶם מִפְּרִשׁ בְּקִבְלָהּ: "וְזִרְתִּי ^[והשלכת] פֶּרֶשׁ ^[=צואה] עַל פְּנִיָּכֶם, פֶּרֶשׁ חֲגִיבָכֶם"³⁴ - אָמְרוּ חֲכָמִים: 'אֵלֶּה בְּנֵי אָדָם שְׂאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין, וְעוֹשִׂין כָּל יְמֵיהֶם כְּחִגִּים'³⁵.

(ב) יותר מהכמות המשביעה אותו. (ג) בספרי הנביאים והכתובים. ספרים אלו נקראים 'דברי קבלה' לעומת חמישה חומשי תורה הנקראים 'דברי תורה'.

וְהֵן הָאוֹמְרִים: "אֲכֹל וְשָׂתֵה, כִּי מָחָר נָמוּת"³⁶. וְזֶה הוּא מֵאֶכֶל הָרָשָׁעִים; וְשִׁלְחָנוֹת אֵלֶּי ^[של הרשעים], הֵם שֶׁגָּנָה הַכְּתוּב וְאָמַר: "כִּי כָּל שִׁלְחָנוֹת מָלְאוּ קִיא צוּאָה"³⁷, כָּלִי מְקוֹמוֹ³⁸. אֲבָל הַחֶכֶם אֵינוֹ אוֹכֵל אֲלֵא תִבְשִׁיל אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם, וְאוֹכֵל מִמֶּנּוּ כִּדִּי חֲיִיו

וְדִי; הוּא שְׂאֵמֶר שְׁלֵמָה: "צָדִיק - אֲכָל לְשֹׁבַע בְּפִשׁוֹ"³⁹.

(ד) אנשים אלו אינם אוכלים על מנת לחזק את גופם לעבודת ה' כפי הנדרש מיהודי, כמבואר בפרק הקודם, אלא אוכלים על מנת למלא את תאוותם וזוהי כל מטרת חייהם. (ה) קיא מעל לשולחנם וצואה מתחתיו. (ו) אין מקום בשולחנם שאינו מלוכלך.

ב. כְּשֶׁהַחֶכֶם אוֹכֵל מִצֵּט זֶה הָרְאוּי לוֹ, לֹא יֵאָכֵלנוּ אֲלֵא בְּבִיתוֹ עַל שִׁלְחָנוֹ. וְלֹא יֵאָכֵל בְּחִנּוֹת וְלֹא בְּשׁוּק⁴⁰ אֲלֵא לְפִי ^[במקרה של] צָרָה גְּדוֹלָה, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִתְגַּנֶּה בְּפָנֵי הַבְּרִיּוֹת⁴¹; וְלֹא יֵאָכֵל אֲצֵל עַמֵּי הָאָרֶץ, וְלֹא עַל אוֹתָן הַשִּׁלְחָנוֹת הַמְּלָאִים קִיא צוּאָה. וְלֹא יִרְבֶּה סְעוּדוֹתָיו בְּכָל מְקוֹם, וְאִפְּלוּ עִם הַחֲכָמִים. וְלֹא יֵאָכֵל בְּסְעוּדוֹת שֵׁשׁ בֵּהֶן קְבוּץ הַרְבֵּה⁴². וְאֵין רְאוּי לוֹ לֵאָכֵל אֲלֵא בְּסְעוּדָה שֶׁל מִצְוָה בְּלִבָּד, כְּגוֹן סְעוּדַת אַרְוֶסִין וְנִשְׁוֹאִין - וְהוּא ^[ובלבד] שִׁיחֶיהָ ^[תהיה] סְעוּדָה ^[של] תִּלְמִיד חֲכָמִים שֶׁנִּשְׂאָ בֵּית תִּלְמִיד חֲכָמִים. וְהַצָּדִיקִים וְהַחֲסִידִים הָרְאוּשׁוֹנִים לֹא אֲכָלוּ מִעוֹלָם מִסְעוּדָה שְׂאִינָה שֶׁלָּהֶם.

(ז) אף מאדם רגיל נדרש לא לאכול סעודת קבע בשוק כפי שאמרו חז"ל אשר האוכל בשוק דומה לכלב, אולם תלמיד חכם נדרש להימנע אף מאכילה ארעית בשוק. (ח) ויגורם לחילול כבוד התורה. (ט) אנשים רבים שאינו יודע ומכיר את כל אחד מהם.

ג. כְּשֶׁהַחֶכֶם שׁוֹתֵה יַיִן, אֵינוֹ שׁוֹתֵה אֲלֵא כִּדִּי לְשִׁרּוֹת אֲכִילָה שְׂבִמְעִיו. וְכָל הַמִּשְׁתַּכֵּר, הֲרִי זֶה חוּטֵא⁴³ וּמִגָּנָה וּמִפְסִיד חֻמָּתוֹ; וְאִם מִשְׁתַּכֵּר בְּפָנֵי עַמֵּי הָאָרֶץ, הֲרִי זֶה חָלַל אֶת הַשֵּׁם⁴⁴. וְאִסּוּר לְשִׁתּוֹת ^[יין] בְּצִהְרִים וְאִפְּלוּ מִצֵּט, אֲלֵא אִם הִנֵּה בְּכָלֵל הָאֲכִילָה, ^[משום] שֶׁהַשִּׁתָּה שְׂבִכְלָל הָאֲכִילָה אֵינָה

33. מלאכי, ב, ג. 34. שבת, קנא, ב. 35. ישעיה, כב, יג. 36. שם, כח, ח. 37. משלי, יג, כה.

שהחכם: ביאור התואר "חכם" בפנימיות - לקו"ש ח"ו ע' 186 בשו"ג, חכ"ד ע' 195. ניכר: דיוק הלשון "ניכר" - לקו"ש ח"ז ע' 340 והע' ד"ה שמעשיו כולל. המעשים האלו: מדוע דווקא בדברים אלו? - לקו"ש ח"ד ע' 1248, ח"ו ע' 186 והע' 52. למה לא הוזכרה שינה? - לקו"ש חל"ה ע' 106. נאים ומתקנים ביותר: אף שהם ענינים חיצוניים - לקו"ש ח"ד ע' 1248. הביאור בזה - לקו"ש ח"ח ע' 155, ח"ב ע' 334, חכ"ב ע' 250, חכ"ג ע' 296, רשימות ח' פח ע' 176.

ו. צניעות גדולה נוהגים תלמידי חכמים בעצמן: לא יתבזו, ולא יגלו ראשן ולא גופן. ואפלו בשעה שיקנס לבית הכסא, יהא צנוע, ולא יגלה בגדיו עד שישב, ולא יקנח בימיו. ויתרחק מכל אדם, ויקנס חדר בחדר [בתוך חדר] לפניו מן המערה, ויפנה שם. ואם נפנה אחורי גדר, ירחיק כדי שלא ישמע חברו קולו אם נתעטש. ואם נפנה בבקעה, ירחיק כדי שלא יראה חברו פרוצו [גילו גופן]. ולא ידבר בשהוא נפנה, אפלו לצורך גדול. וכדרך שנוהג צניעות בבית הכסא פיו, כך נוהג בלילה. ולעולם ילמד אדם עצמו להפנות שחרית [השכם בבוקר] וערבית [בערב] בלבד, כדי שלא יתרחק כא.

יט) לא יבזו את עצמם בפני אחרים. כ) אשר בה היו מתפנים, כפי שהיה נוהג בזמנם. כא) בזמנם לא היו בעיר מקומות המיועדים לעשיית צרכים והיו צריכים לצאת מהעיר כדי להתפנות, ובהתאם לכך כתב הרמב"ם שרצוי להתפנות בבוקר ובערב כאשר בני אדם לא מצויים ברחובות וכך האדם לא יצטרך להתרחק יותר מדי.

ז. תלמיד חכמים - לא יהא צועק וצווח בשעת דבורו בבהמות ובחיות; ולא יגביה קולו ביותר, אלא דבורו בנחת עם כל הבריות. וכשידבר בנחת, יזהר [גם לצד השני] שלא יתרחק [וידבר בלחש] עד שיראה בדברי גסי הרוח. ומקדים לשלום כל אדם, כדי שתהא רוחו נוחה הימנו [שיהיו מרוצים ממנו]. ודן את כל האדם לכף זכות - מספר בשבח חברו, ואינו מספר בגנותו כלל. אוהב שלום, ורודף שלום.

אם רואה מקום שדבריו מועילים ונשמעים, אומר; ואם לאו, שותק כב. ביצד? לא ירצה את חברו בשעת פעסו, ולא ישאל לו על נדרו [יחפש פתח להתיר לו את נדורו] בשעה שגדר עד שתתקרה דעתו וינחמו; ולא ינחמו בשעה שמתו מטל לפניו, מפני שהוא בהול עד שיקבר. וכן כל פיוצא באלו. ולא יראה לחברו בשעת קלקלתו [כשלונו], אלא יעלים עיניו ממנו.

כב) כי כשם שמצווה על האדם לומר דבר טוב כאשר ישמעו אותו, כך מצווה עליו להימנע מלומר דבר טוב בזמן

משפחת, ואין נזהרין [לשחות יין] אלא מיין שלאחר המזון.

י) לרכך את המאכלים שאכל כדי שיתעכלו בנוחות. יא) משום שהשכרות גורמת לאדם לחטוא. יב) מפני שהוא מבזה את כבוד התורה ולומדיה.

ד. אף על פי שאשתו של אדם מתרת לו תמיד, ראוי לו לתלמיד חכמים שיהיג עצמו בקדשה; ולא יהא מצוי אצל אשתו כתרנגולי, אלא מלילי שבת ללילי שבת, אם יש בו כח. וכשהוא מספר עמה, לא יספר לא בתחלת הלילה כשהוא שבע ובטנו מלא, ולא בסוף הלילה כשהוא רעב - אלא באמצע הלילה, כשיחלף המזון שבימיו.

יג) כמו התרנגול שתאוותו אינה באה על סיפוקה אף פעם. ולא יקל ראשו ביותרי, ולא ינבל את פיו בדברי הבאי [=הבל], ואפלו בינו לבינה; הרי הוא אומר בקבלה: "מגיד לאדם מה שחוטא" 38 - אומר חכמים: 'אפלו שיתח קלה שבין איש לאשתו, עתיד לתן עליה את הדין' 39.

יד) לא יתנהג בקלות ראש יתרה. טו) לאחר המיתה, מפרטים לאדם את כל מעשיו.

ולא יהיו שניהם לא שפזרים, ולא עצלנים, ולא עצבנים; ולא אחד מהן. ולא תהיה [האשה] ישנה; ולא יאנס אותה, והיא אינה רוצה - אלא ברצון שניהם [נודעה צלולה], ובשמחתם. יספר מעט וישחק עמה מעט, כדי שתתישב נפשו; ויבעל בבושה ולא בעזות, ויפרש מיד.

טז) שבשיכרותם יסיחו את דעתם אחד מהשני. יז) שיכור, עצלן או עצבני.

ה. כל הנוהג מנהג זה - לא די שקדש נפשו, וטהר עצמו, ותקן דעותיו; אלא שאם היו לו בנים - הוין [יהיו] בנים נאים ובשנים, ראויין להחכמה ולחסידות. וכל הנוהג במנהגות שאר העם ההולכים בחשך - הוין לו בנים כמו אותם העם. יח) ואינם מתנהגים בצניעות.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מִלְבוּשׁ עֲנִיִּים, שֶׁהוּא מְבֻזָּה אֶת לִבְשָׁיו - אֵלָּא
בְּגָדִים בִּינוֹנִיִּים [ממוצעים] נָאִים.

(לא על מנת שלא יבזה את כבוד התורה.

וְלֹא יִהְיֶה בְּשָׂרוֹ נִרְאָה מִתַּחַת מְדִיו [בגדי], כְּמוֹ בְּגָדֵי
הַפֶּשֶׁתָּן הַקָּלִים [דקים שקופים] בְּיוֹתֵר שְׁעוֹשִׂים בְּמַצָּרִים.
וְלֹא יִהְיוּ בְּגָדָיו סְחוּבִין עַל הָאָרֶץ, כְּמוֹ בְּגָדֵי גִסִּי
הָרוּחַ, אֵלָּא [גייען] עַד עֶקְבוֹ; וּבֵית יָד [=השרוול] שָׁלוֹ,
[יהיה] עַד רִאשֵׁי אֶצְבָּעוֹתָיו. וְלֹא יִשְׁלַשֵּׁל טְלִיתוֹ [כלפי
מטה שתיראה ארוכה], מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאָה כְּגִסִּי הָרוּחַ לֵב, אֵלָּא
בְּשִׁבְתָּ בַלְבָּד, אִם אֵין לוֹ לְהַחֲלִיף לָהּ. וְלֹא יִנְעַל
מְנַעְלִים מְטִלָּאִים כְּבֶגֶד טְלָאִי עַל גְּבִי טְלָאִי, בִּימֹת
הַחֲמָה; אֲבָל בִּימֹת הַגָּשָׁמִים, מִתֵּר אִם הִיָּה עָנִי.

(לב) שהיו עושים כך על מנת להראות שהם אינם עסוקים
במלאכה ואינם צריכים להרים את בגדיהם מהקרקע.
(לג) בשבת מותר לחכם לשלשל את טליתו על מנת לכבד
את השבת, אם אין לו בגד אחר.

לֹא יֵצֵא תַלְמִיד חֲכָמִים מִבֵּשֶׁם לְשׁוֹק, וְלֹא בְּבִגְדִים
מִבֵּשָׁמִים; וְלֹא יֵשִׁים בִּשְׁם בִּשְׁעָרוֹ. אֲבָל אִם מָשַׁח
בְּשָׂרוֹ בִּבֵּשֶׁם כְּדִי לְהַעֲבִיר אֶת הַזֵּהָמָה, מִתֵּר. וְכֵן
לֹא יֵצֵא יְחִידִי בַלִּילָה, אֵלָּא אִם [כז] הִיָּה לוֹ זְמַן
קְבוּעַ לַצָּאָה בּוֹ לְתַלְמוּדוֹ⁴³. כָּל אֱלוֹ, מִפְּנֵי הַחֲשָׁדִי.
(לד) מכיוון שבמקרה כזה מטרת יציאתו ידועה לכולם.
(לה) על מנת שלא יחשדו בו בדבר עבירה.

י. תַלְמִיד חֲכָמִים, מְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּטִי, אוֹכֵל
וְשׁוֹתֶה וְזֶן אֶת אֲנָשֵׁי בֵיתוֹ כְּפִי מְמוֹנוֹ וְהַצֵּלָתוֹ,
וְלֹא יִטְרִיחַ [=יעמיס] עַל עֲצָמוֹ יוֹתֵר מִדִּי [הוצאות].

(לו) מנהל את אורחות חייו באופן הראוי.

צוּר חֲכָמִים בְּדָרְכֵי אֶרֶץ לִי, שְׁלֹא יֵאָכֵל אֶדָם בִּשְׂרָה
אֵלָּא לְתַאֲבוֹן [לטעימה בלבד, לפעמים], שֶׁנֶּאֱמָר: "כִּי תֵאָוֶה
נִפְשְׁךָ לֶאֱכֹל בִּשְׂרָה"⁴³. דִּי לוֹ לִפְרִיא לֶאֱכֹלוֹ מֵעֵרֵב
שִׁבְתָּ לְעֵרֵב שִׁבְתָּ⁴⁴; וְאִם הִיָּה עֲשִׂיר כְּדִי לֶאֱכֹל בִּשְׂרָה
בְּכָל יוֹם, אוֹכֵל.

צוּר חֲכָמִים וְאָמְרוּ: 'לְעוֹלָם יֵאָכֵל אֶדָם פְּחוֹת מִן
הָרָאוֹי לוֹ לְפִי מְמוֹנוֹ, וְיִלְבֹּשׁ כְּרָאוֹי לוֹ, וְיִכְבֹּד
אֶשְׁתּוֹ וּבְנָיו יִתֵּר מִן הָרָאוֹי לוֹ' [יותר מכפי יכולתו]⁴⁴.

שלא יהיו פנויים לשמוע ולקבל אותו. (כג) משום שחברו
לא יסכים עדיין להתרצות בזמן זה. (כד) בשעת הנדר,
הנודר עלול לומר על כל היתר שיציע לו החכם שהוא
מעוניין שהנדר יתקיים בכל מקרה, ואם לאחר מכן יתחרט
האדם על הנדר לא תהיה אפשרות להתיר את לו אותו, ולכן
יש להמתין עם התרת הנדר עד שתתיישב דעת הנודר.
(כה) ואין הוא מקבל תנחומים במצב זה.

וְלֹא יִשְׁנֶה בְּדַבּוּרוֹ [מהאמת], וְלֹא יוֹסִיף וְלֹא יִגְרַע אֵלָּא
בְּדַבְרֵי שְׁלוֹם⁴¹ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן. כָּלְלוֹ שֶׁל דָּבָר - אֵינוֹ
מְדַבֵּר אֵלָּא בְּאֶמֶת אוֹ בְּגִמְלוֹת חֲסִידִים, אוֹ בְּדַבְרֵי
חֲכָמָה, וְכִיּוֹצֵא בָהֶן. וְלֹא יִסְפֹּר עִם אִשָּׁה בְּשׁוֹק,
אֶפְלוּ הִיא אֶשְׁתּוֹ אוֹ אַחֲתוֹ אוֹ בְּתוּכָהּ.

(כו) על מנת לגרום שלום בין אדם לחברו. (כז) על מנת
שלא יחשדו בו האנשים שאינם יודעים שמדובר באשתו,
אחותו או בתו.

ח. לֹא יִהְיֶה תַלְמִיד חֲכָמִים בְּקוֹמָה זְקוּפָה וְגִרְוֹן
נָטוּי [ביחירות], כְּעִנֵּין שֶׁנֶּאֱמָר: "וְתַלְכָּנָה נְטוּיֹת גִּרְוֹן,
וּמִשְׁקֵרוֹת עֵינָיִם"⁴⁰; וְלֹא יִהְיֶה עֶקֶב בְּצֵד גּוֹדֵל
בְּנִתְחָת⁴² כְּמוֹ הַנָּשִׁים וְגִסִּי הָרוּחַ, כְּעִנֵּין שֶׁנֶּאֱמָר:
"הָלוֹךְ וְסוּפֹף תַּלְכָּנָה, וּבִגְלִיָּהֶם תַּעֲפִסְנָה"⁴¹.

(כח) לא ילך בצעדים קטנים כדי להבליט את עצמו.
(כט) הולכות בצעדים מדודים ומסיטות אליהם את תשומת
לב העוברים ושבים כארס של נחש הנקרא 'עכס'.

וְלֹא יִרוּץ בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים, וְיִנְהַג בְּשִׁגְעוֹן. וְלֹא יִכְפֹּף
קוֹמָתוֹ כְּבַעֲלֵי חֲטוּרָה [גבנת]; אֵלָּא מִסְתַּפֵּל לְמִטָּה
כְּמוֹ שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּתַפְלָה, וּמִהֲלֹךְ בְּשִׁנּוּי [בקצב רגיל]
כְּאֵדָם שֶׁהוּא טְרוּד בְּעִסְקָיוֹל.

(ל) שפניו מביעות רצינות.

גם בְּמַהֲלָכוֹ שֶׁל אָדָם נָפֵר, אִם חָכָם בַּעַל דִּעָה הוּא,
אוֹ שׁוֹטֵה וְסָכָל; וְכֵן אָמַר שְׁלֹמֹה בְּחֻמָּתוֹ: "וְגַם
בְּדֶרֶךְ כְּשֶׁהִסְכֵּל הָלַךְ, לְבוֹ חֶסֶד; וְאָמַר לְכָל, סָכָל
הוּא"⁴² - מוֹדִיעַ לְכָל עַל עֲצָמוֹ שֶׁהוּא סָכָל.

ט. מִלְבוּשׁ תַלְמִיד חֲכָמִים, מִלְבוּשׁ נָאֶה נָקִי;
וְאִסּוּר לוֹ שִׁימָצֵא בְּבִגְדוֹ פֶּתֶם אוֹ שְׁמִנוּנִית וְכִיּוֹצֵא
בָּהֶם⁴³. וְלֹא יִלְבֹּשׁ לֹא מִלְבוּשׁ מְלָכִים, כְּגוֹן בְּגָדֵי זָהָב
וְאַרְגָּמָן [צמר משובח] שֶׁהִכָּל מִסְתַּפְּלִין בָּהֶן, וְלֹא

40. ישעיה, ג, טז. 41. (שם) 42. קהלת, י, ג. 43. דברים-ראה, יב, כ. 44. חולין, פד, ב.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

תמורת מטלטלין, אלא ימכור מטלטלין תמורת שדה. (מא) כאנשים שאינם חושבים על העתיד וקונים דברים ללא מחשבה.

(לז) בהנהגת האדם והליכותיו. (לח) פעם בשבוע. אולם חולה הזקוק לאכול בשר לרפואתו, אוכל בשר ללא הגבלה עד שיבריא ואף לוהו כסף לצורך זה.

יג. מִשְׁאֵן וּמִתְנֵן [-עסקין] שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, בְּאֵמֶת וּבְאֵמוּנָה: אוֹמֵר עַל לֹא 'לֹא' וְעַל הֵן 'הֵן' [ולא משקר], מְדַקְדֵּק עַל עֲצָמוֹ בְּחֻשְׁבוֹן, וְנוֹתֵן וּמוֹתֵר לְאַחֵרִים כְּשֵׁינֵהוּ [-כשיקנה] מִהֵן, וְלֹא יִדְקֹדֵק עֲלֵיהֶן; וְנוֹתֵן דְּמֵי הַמֶּקֶח [-סכום הקניה] לְאֶתְרִמָּכּ, וְאֵינוֹ נֶעֱשֶׂה לֹא עֶרֶב [-על הלואה] וְלֹא [-ערב] קִבְּלָן מִי, וְלֹא יָבֵא בְּהִרְשָׁאָה מִי.

יא. דֶּרֶךְ בְּעָלֵי דָעָה [-חכמים], שֵׁינֵהוּ לֹא אָדָם מְלָאכָה הַמְּפָרְנֶסֶת אוֹתוֹ תַּחֲלָה, וְאַחֵר כֶּף יִקְנֶה בֵּית דִּינָה, וְאַחֵר כֶּף יִשָּׂא אִשָּׁה - שְׁנֵאמָר: "מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּיתוֹ.. אֲשֶׁר נָטַע כֶּרֶם, וְלֹא חָלְלוּ.. אֲשֶׁר אָרַשׁ אִשָּׁה לֹט" 45.

(לט) סדר הדברים בפסוק מלמדנו אשר הדרך הרצויה היא – למצוא מלאכה, לבנות בית ולאחר מכן להתחתן. דברי רבינו כאן מוקשים לכאורה משום שהסדר בפסוק הוא – בית, כרם ואשה, ואם כן, הדבר הראשון הנדרש מהאדם הוא בניית בית ולא מציאת מלאכה. אך באמת אין בכך שאלה, משום שבפסוק לא מדובר על נטיעת כרם אלא על חילול ופדיית הכרם הנעשים בשנה הרביעית לנטיעתו, זאת אומרת, שבניית הבית הסתיימה ארבע שנים לאחר נטיעת הכרם. כעת מובן היטב הסדר המופיע בהלכה – על האדם למצוא מלאכה, לאחר מכן לבנות בית ולאחר מכן להתחתן.

אָבֵל הַטֶּפְשִׁין, מִתְחִילִין לִשָּׂא אִשָּׁה, וְאַחֵר כֶּף אִם תִּמָּצֵא יָדוֹ [-יהיה לו ממון] יִקְנֶה בֵּית, וְאַחֵר כֶּף כְּסוּף יִמְיוֹ יַחֲזֹר לְבִקֵּשׁ [-יחפש] אֲמָנוּת או יתְּפָרְנֶס מִן הַצִּדָּקָה; וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּקָלָלוֹת: "אִשָּׁה תֵּאָרֶשׁ.. בֵּית תִּבְנֶה.. כֶּרֶם תִּטַּע" 46 - כְּלוּמָר: יִהְיֶה מַעֲשֵׂיךָ הַפּוֹכִינִי, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּצְלִיחַ דְּרָכֶיךָ. וּבְבִרְכָּה מֶה הוּא אוֹמֵר - "וַיְהִי דָוִד לְכָל דְּרָכָיו מִשְׁפִּיל [-מצליח], וְהָ עָמּוֹ" 47.

יב. וְאִסּוּר לְאָדָם לְהַפְקִיר או לְהַקְדִּישׁ [לצדקה] כָּל נִכְסָיו, וַיִּטְרִיחַ עַל הַבְּרִיּוֹת [לפרנס אותן]. וְלֹא יִמְכֹּר שָׂדֶה, וַיִּקְנֶה בֵּית; וְלֹא יִמְכֹּר בֵּית, וַיִּקְנֶה מִטְּלָטְלִין [-חפצים וכלים] או יַעֲשֶׂה סְחוּרָה בְּדָמֵי בֵּיתוֹ; אָבֵל מוֹכֵר הוּא מִטְּלָטְלִין, וְקוֹנֶה שָׂדֶה מִ. כָּלְלוֹ שֶׁל דָּבָר: יָשִׁים מִגִּמְתּוֹ לְהַצְלִיחַ נִכְסָיו - לֹא לְהַתְנָאוֹת [-להתקשות] מַעַט לְפִי שְׁעָה או לְהִנּוֹת מַעַט, וַיִּפְסִיד הִרְבֵּה מֵא.

(מ) שדה היא הנכס המשתלם ביותר לאדם משום שהיא אינה נגנבת, נשרפת או נהרסת. בית אינו יכול להיגנב אך ניתן לשרוף ולהרוס אותו, ומטלטלין הם הנכס הכי פחות רווחי. לכן, אין לאדם למכור שדה תמורת בית או בית

(מב) מיד, ולא קונה בהקפה אם יש לו ממון לשלם. (מג) ערב וקבלן הם שני סוגי ערבים על הלואה, כפי שיבואר בהלכות מלווה ולווה. תלמיד חכם לא נעשה ערב בהלוואות על מנת להימנע מהתעסקות עם אנשים לא נאמנים. (מד) לא יקבל הרשאה מטעם המלווה לגבות את חובו ולדון עם הלווה, על מנת לא להכניס את עצמו לוויכוח ומריבה שאינם קשורים אליו. אולם, אם ההרשאה תגרום לכך שהלווה יחזיר את ההלוואה, מותר ומצוה על התלמיד חכם לקבל הרשאה מהמלווה ולגבות את החוב.

[תלמיד חכם] מְחִיב עֲצָמוֹ בְּדַבְרֵי מֶקֶח וּמִמְכָּר [-קניה ומכירה] בְּמִקּוֹם [-אף במקרה] שֶׁלֹּא חִיבָה אוֹתוֹ תוֹרָה מִי, כְּדֵי שֶׁיַּעֲמִיד בְּדַבְרוֹ וְלֹא יִשְׁנֶהוּ. וְאִם נִתְחַיְבוּ [לשלם] לוֹ אַחֵרִים בְּדִין, מֵאֲרִיף לָהֶן מִי וּמוֹחֵל לָהֶן; וּמְלוּה מִי, וְחוֹנֵן מִי. וְלֹא יִרֶד לְתוֹף אֲמָנוּת חִבְרוֹ [-יתחרה בפרנסת הוולת], וְלֹא יִצֹר [-יציק] לְאָדָם לְעוֹלָם מִטְּבָחָיו.

(מה) כאשר שני אנשים מסכמים בדיבור ביניהם על קניה מסוימת, אין בכך קנין ואין הם חייבים לבצע את הקניה. אך תלמיד חכם מדקדק על עצמו ומבצע את הקנייה כפי שהוא סיכם. (מו) לא מוזדרו לקחת מהם את התשלום. (מז) לאחרים אף אין להם ממון להחזיר לו. (מח) נותן לאחרים מתנת חנם. (מט) לא בגופו, לא בממונו ואף לא בדברים לא טובים.

כָּלְלוֹ שֶׁל דָּבָר - יִהְיֶה מִן הַנִּדְדָּפִין, וְלֹא מִן הַרְוֵדָּפִין [-מציקים לאחרים]; מִן הַנִּעְלָבִין, וְלֹא מִן הָעוֹלָבִין [אחרים]. וְאָדָם שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כָּל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּי וּכְיוֹצֵא בָהֶן, עָלָיו הַכְּתוּב אוֹמֵר: "וַיֹּאמֶר לִי: עֲבָדִי אֲתָה; יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר בָּךְ אֶתְפָּאֵר" 48.

45. דברים-שופטים, כ, ה"ו. 46. דברים-כי, תבוא כח, ל. 47. שמואל-א, יח, יד. 48. ישעיה, מט, ג.

~ יום שני י"ג אדר ~

פרק ו

חובת הריחוק מהרשעים, מצות אהבת ישראל
וכבוד יתומים ואלמנות.

א. דָּרָךְ בְּרִיתוֹ שֶׁל אָדָם [מטבעו] - לְהִיטֵּת נִמְשָׁךְ
[נגר] בְּדַעוֹתָיו וּבְמַעֲשָׂיו אַחֵר רָעִיו וְחֻבְרָיו, וְנוֹהֵג
בְּמִנְהַג אֲנָשֵׁי מְדִינָתוֹ. לְפִיכָךְ, צָרִיךְ אָדָם לְהִתְחַבֵּר
לְצַדִּיקִים וְלִישָׁב אֶצֶל [ליד] הַחֲכָמִים תָּמִיד, כְּדִי
שֶׁיִּלְמַד מִמַּעֲשֵׂיהֶם; וְיִתְרַחֵק מִן הָרָשָׁעִים הַהוֹלְכִים
בַּחֲשָׁךְ, כְּדִי שֶׁלֹּא יִלְמַד מִמַּעֲשֵׂיהֶם. הוּא שְׁשֻׁלְמָה
אוֹמֵר: "הוֹלֵךְ אֶת חֲכָמִים, יִחָכֵם; וְרָעָה כְּסִילִים,
יָרוּעַ"⁴⁹. וְאוֹמֵר: "אֲשֶׁרֵי הָאִישׁ [אשר לא הלך בעצת רשעים]
וְגו'".⁵⁰

א) כאשר אדם נכנס למקום עם ריח חזק, הריח עובר אליו
למרות שהוא לא נוגע באף דבר, וכך הוא גם בהנהגתו
האישית: הנהגת האדם תלויה באנשים הנמצאים בסמיכות
אליו, לטוב ולמוטב.

וְכֵן אִם הָיָה בְּמְדִינָה שְׂמִנְהֻגוֹתֶיהָ רָעִים, וְאִין
אֲנָשֵׁי הוֹלְכִים בְּדָרָךְ יִשְׂרָאֵל - יִלָּךְ לְמָקוֹם שְׂאֲנָשָׁיו
צַדִּיקִים, וְנוֹהֲגִים בְּדָרָךְ טוֹבִים. וְאִם הָיָה כָּל
הַמְּדִינּוֹת שֶׁהוּא יוֹדֵעַם וְשׁוֹמֵעַ שְׂמוּעָתָן נוֹהֲגִים
בְּדָרָךְ לֹא טוֹבָה, כְּמוֹ זִמְנֵנוּ זֶה, אוֹ שְׂאִינוּ יָכוֹל
לִילָךְ לְמְדִינָה שְׂמִנְהֻגוֹתֶיהָ טוֹבִים, מִפְּנֵי הַגִּיטוֹת
[מצב מלחמה] אוֹ מִפְּנֵי הַחֲלִי - יֵשֵׁב לְבִדּוֹ יְחִידִי, כְּעֶנְיָן
שְׂנֵאָמֵר: "יֵשֵׁב בְּדָר וַיִּדֵּם"⁵¹. וְאִם הָיָה [אנשי המדינה]
רָעִים וְחֲטָאִים, שְׂאִין מִנִּיחִים אוֹתוֹ לִישָׁב [לבדו]
בְּמְדִינָה אֲלֵא אִם כֵּן נִתְעַרַּב עִמָּהֶם וְנוֹהֵג בְּמִנְהַגָּם
הָרָע - יֵצֵא לְמַעֲרֹת וּלְחֻחִים [מקום קוצים] וְלַמְדְּבָרוֹת,
וְאֵל יִנְהִיג עֲצָמוֹ בְּדָרָךְ חֲטָאִים, כְּעֶנְיָן שְׂנֵאָמֵר: "מִי
יִתְגַּנֵּי בַּמְדְּבָר מְלֹן אֲרֻחִים"⁵².

ב) כלומר: הלוואי ואגור במדבר, הרחק מכל הרשעים.

~ נקודות משיחות קודש ~

"לְפִיכָךְ, צָרִיךְ אָדָם לְהִתְחַבֵּר לְצַדִּיקִים . . וְיִתְרַחֵק מִן
הָרָשָׁעִים . . כו'".

והטעם לכך כפי שכתב בתחילת ההלכה ש"דרך ברייתו
של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר רעיו
וחבריו" אבל אם מחליט בכל התוקף שעליו לפעול על
הסביבה ולשנותה לטוב – אמרו חז"ל הבא לטהר
מסייעין אותו, שניתן לו הכח למעלה שלא להיות
נמשך כו' – ואדרבא לשנות את אנשי המדינה.

ובפרט בזמננו זה שיכול אדם לבחור באחת מהשתים,
להיות מושפע או להיות משפיע. ואף שהבא למקום
חדש יכול שיהיו כמה וכמה טענות בקושי עבודת
ההשפעה, הרי שמכל התירוצים לא תבוא עבודה
בפועל, וכיון שישאל מאמינים בני מאמינים בהשגחה
פרטית, ויודעים שמה' מצעדי גבר כוננו, ובוודאי
ששליחותו של מקום היא להאיר את הסביבה בנר מצוה
ותורה אור, ומכיון שאין הקב"ה בא בטרוניה עם
בריותיו, הרי נתנו לו גם הכוחות לזה ואין הדבר תלוי
אלא ברצונו.

לקוטי שיחות, חלק י"ג עמוד 17 הע' 19 וחלק כ"ג עמוד 449
מתוך רמב"ם "פרס המלך"

ב. מִצְוַת עֲשֵׂה לְהִדְבֵּק בַּחֲכָמִים, כְּדִי לִלְמַד
מִמַּעֲשֵׂיהֶם, שְׂנֵאָמֵר: "וְכוּ [בה'] תִּדְבֹּק"⁵³; וְכִי
אֶפְשָׁר לְאָדָם לְהִדְבֵּק בַּשְּׂכִינָה? אֲלֵא כֵּן אָמְרוּ
חֲכָמִים בְּפֶרוֹשׁ מִצְוָה זוֹ: 'הִדְבֵּק בַּחֲכָמִים
וְתִלְמִידֵיהֶם'⁵⁴. לְפִיכָךְ, צָרִיךְ אָדָם לְהִשְׁתַּדֵּל שִׁישָׂא
בֵּת תִּלְמִיד חֲכָמִים, וַיֵּשֵׂא בֵּיתוֹ לְתִלְמִיד חֲכָמִים,
וְלֵאכֵל וְלִשְׁתּוֹת עִם תִּלְמִידֵי חֲכָמִים, וְלַעֲשׂוֹת
פְּרָקְמִטָּא [עסקים] לְתִלְמִידֵי חֲכָמִים⁵⁵, וְלְהִתְחַבֵּר לָהֶן
בְּכָל מִיָּנֵי חֲבוּר - שְׂנֵאָמֵר: "וְלִדְבָקָה בּוּ"⁵⁶. וְכֵן צִוּוּ
חֲכָמִים וְאָמְרוּ: 'וְהָיָה מִתְאַבֵּק בַּעֲפָר רִגְלֵיהֶם [של
תלמידי חכמים], וְשׁוֹתָה בְּצֵמָא אֶת דְּבָרֵיהֶם'⁵⁶.

ג) בממון שלהם, וכך הם יהיו פנויים לעסוק בתורה.

49. משלי, יג, כ. 50. תהלים, א, א. 51. איכה, ג, כח. 52. ירמיה, ט, א. 53. דברים-עקב, י, כ. 54. ספרי, עקב י, כ.
55. דברים-עקב, יא, כב. 56. אבות, א, ד.

פרק ו: חילוק בין פ"ה ופ"ו – לקו"ש חכ"ח ע' 146. כדי שילמוד ממעשיהם: ואז יוכל להשפיע על אחרים – לקו"ש ח"ג ע' 17 הע' 19, חכ"ג ע' 449.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

עמיתך, ולא תשא עליו חטא" 63. ואם חזר [חברו] התחרט על מעשיו] ובקש ממנו למחל לו - צריך שימחל, ולא יהיה המוחל אכזרי [לא יסרב למחל], שנאמר: "ויתפלל אברהם אל האלהים" 64.

ט) ויעמיד פנים כאלו לא אירע כלום. שנאה זו שונה מהשנאה האמורה בהלכה הקודמת: בהלכה הקודמת מדובר על שנאת חנם, ובהלכה זו מדובר על שנאה בעקבות חטא שחטא לו חברו. י) אבימלך חטא לאברהם אבינו, ובכל זאת אברהם הסכים למחל לו ואף התפלל בעדו.

ז. הוֹאָה אֶת חֲבֵרוֹ שְׂחָטָא, או שְׂחָטָא הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ לֹא טוֹבָה - מִצְוָה [עליה] לְהַחֲזִירוֹ לְמוֹטָב, וּלְהוֹדִיעוֹ שֶׁהוּא חוֹטֵא עַל עֲצָמוֹ [גורם רעה לעצמו] בְּמַעֲשָׁיו הָרָעִים, שֶׁנֶּאֱמָר: "הוֹכַח תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ" 65. הַמוֹכִיחַ אֶת חֲבֵרוֹ - בֵּין בְּדָבָרִים שֶׁבִּינוּ לְבִינוֹ^א, בֵּין בְּדָבָרִים שֶׁבִּינוּ לְבִין הַמָּקוֹם [=הקדוש ברוך הוא] - צָרִיךְ לְהוֹכִיחוֹ בִּינוּ לְבִין עֲצָמוֹ^ב, וַיְדַבֵּר לוֹ [אליה] בְּנִחָה וּבְלִשׁוֹן רַבָּה, וַיּוֹדִיעוֹ שֶׁאִינוֹ אוֹמֵר לוֹ אֶלָּא לְטוֹבָתוֹ, וּלְהַבִּיאוֹ לַחֲיֵי הָעוֹלָם הַבָּא. אִם קָבַל מִמֶּנּוּ [החוטא את התוכחה], מוֹטָב; וְאִם לֹא, יוֹכִיחַ אוֹתוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית. וְכֵן תְּמִיד חֲבֵב לְהוֹכִיחַ, עַד שֶׁנִּפְהוּ הַחוֹטֵא וַיֹּאמֶר לוֹ: 'אֲנִי שׁוֹמֵעַ! וְכָל [מן] שֶׁאֶפְשָׁר בִּידוֹ לְמַחֲוֹת^ג וְאֲנִי מִמַּחֲה, הוּא נִתְפָּשׁ [נענש] בַּעֲוֹן אֱלוֹ כִּלְמָה שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְמַחֲוֹת בָּהֶם^ד.

יא) בין המוכיח ובין החוטא. יב) על מנת לא לבייש את החוטא בפני אחרים. יג) שהוא בעל השפעה ודבריו נשמעים. יד) משום שהיה ביכולתו למנוע את חטאם.

ח. הַמוֹכִיחַ אֶת חֲבֵרוֹ, [בתחלה] לֹא יְדַבֵּר לוֹ קִשּׁוֹת עַד שֶׁיִּכְלִימֶנּוּ^{טו}, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְלֹא תִשָּׂא עָלֶיךָ חֲטָא" 66. כִּךְ אָמְרוּ חֲכָמִים: יָכוֹל אֶת מוֹכִיחוֹ, וּפָנָיו מִשְׁתַּנּוֹת [מסמיקות ומחוויות]? תִּלְמוּד לזמר: "וְלֹא תִשָּׂא עָלֶיךָ חֲטָא" 67; מִכָּאן שֶׁאֲסוּר לְאָדָם לְהַכְלִים אֶת יִשְׂרָאֵל^{טז}, וְכָל שֶׁכֵּן בְּרַבִּים.

טו) אין להוכיח אדם תוכחה שתבייש אותו. טז) אף כשאין אחרים רואים זאת.

ג. מִצְוָה עַל כָּל אָדָם לְאַהֵב אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל כְּגוֹפוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְאָהַבְתָּ לְרֵעֶךָ כָּמוֹךָ" 57. לְפִיכָךְ, צָרִיךְ שֶׁיִּסְפֹּר בְּשִׁבְחוֹ וּלְחֹסֶם עַל מִמּוֹנוֹ, כָּמוֹ שֶׁהוּא חֹסֶם עַל מִמּוֹן עֲצָמוֹ וְרוֹצֵה בְּכַבּוֹד עֲצָמוֹ; וְהַמִּתְפַּכֵּד בְּקִלּוֹן חֲבֵרוֹ, אֵין לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא.

ד) המשווה בינו לבין חברו בפני אחרים, ומוכיח להם את חכמתו וכישרונותיו לעומת נחיתות חברו.

ד. אֶהְבֵת הֵגֵר שֶׁבָּא וְנִכְנַס תַּחַת בְּנִפִי הַשְׂכִּינָה, [יש בה] שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה: אֶחָת מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּכָלֵל רַעִים^ה, וְאֶחָת מִפְּנֵי שֶׁהוּא גֵר, וְהַתּוֹרָה אֹמְרָה: "וְאָהַבְתָּם אֶת הַגֵּר" 58. צִוָּה [ה'] עַל אֶהְבֵת הֵגֵר כָּמוֹ שֶׁצִּוָּה עַל אֶהְבֵת שָׂמוֹ [-שם ה'], שֶׁנֶּאֱמָר: "וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ" 59; [אף] הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹהֵב גֵּרִים, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְאָהַב גֵּר" 60.

ה) וקיימת בו מצות ואהבת לרעך כמון כל יהודי, כמבואר בהלכה הקודמת.

ה. כָּל הַשּׁוֹנֵא אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בְּלִבּוֹ - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא תִשָּׂא אֶת אֶחִיד בְּלִבְכֶּךָ" 61; וְאֵין לִוְקִין עַל לֹא זֶה, לְפִי שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה. וְלֹא הִזְהִירָה תּוֹרָה, אֶלָּא עַל שְׁנֵאָה שֶׁבָּלָב [ולא סיבה]; אֲבָל הַמִּפְּהָ אֶת חֲבֵרוֹ, וְהַמַּחְרֵף [=מקלל] אֶת חֲבֵרוֹ - אֵף עַל פִּי שֶׁאִינוֹ רִשְׁאִי, אִינוֹ עוֹבֵר מִשּׁוּם "לֹא תִשָּׂא" ה'.

ו) ולא מבטא את שנאתו כלפי חרץ. ז) שאסור לעשות זאת, והעושה כך עובר על האיסור להכות ולקלל יהודי אחר. ח) מכיוון ששנאתו גלויה והאיסור הוא לשנוא בסתר.

ו. כְּשֶׁיִּחְטָא אִישׁ לְאִישׁ - לֹא יִשְׁטַמְנוּ [ישנא אותו] וַיִּשְׁתַּקּוּ, כָּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר בְּרָשָׁעִים: "וְלֹא יְדַבֵּר אֲבִשְׁלוּם אֶת אֲמִנּוֹן לְמַרְעֵ וְעַד טוֹב, פִּי שֶׁנֶּאֱמָר אֲבִשְׁלוּם אֶת אֲמִנּוֹן" 62; אֶלָּא מִצְוָה עָלֶיךָ לְהוֹדִיעוֹ וְלֹאמֵר לוֹ [-לחברו]: 'לָמָּה עָשִׂיתָ לִּי כִּךְ וְכִךְ, וְלָמָּה חָטַאתָ לִּי בְּדַבָּר פְּלוֹנִי? שֶׁנֶּאֱמָר: "הוֹכַח תּוֹכִיחַ אֶת

57. ויקרא-קדושים, יט, יח. 58. דברים-עקב, י, יט. 59. שם, יא, א. 60. שם, י, יח. 61. ויקרא-קדושים, יט, יז. 62. שמואל-ב, יג, כב. 63. ויקרא-קדושים, יט, יז. 64. בראשית-וירא, כ, יז. 65. ויקרא-קדושים, יט, יז. 66. שם. 67. ערכין, טז, ב.

הפניות לשיחות קודש
הלכה ג: הישג המצוה - לקו"ש חל"ד ע' 155, חל"ז ע' 58. כל . . . מישראל: אפילו אינו צדיק - לקו"ש ח"ז ע' 217 בשו"ה ג. הלכה ו: ביאור ההלכה - לקו"ש חכ"ח ע' 144. שנאמר: דיוק הגירסאות - לקו"ש חכ"ח ע' 144 הע' 51.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אף על פי שהמכלים את חברו אינו לוקה⁶⁸, עון גדול הוא. כך אמרו חכמים: 'המלכין פני חברו' [=מבייש את חברו] ברבים, אין לו חלק לעולם הבא⁶⁹. לפיכך, צריך אדם להזהר בדבר זה, שלא יבייש חברו ברבים, בין קטן בין גדול; ולא יקרא לו בשם [בכינוי] שהוא בשם [מתבייש] ממנו, ולא יספר לפניו דבר [שעשה בעבר] שהוא בשם ממנו⁷⁰.

(כג) שיעבד אותם ושלט בהם בחזקה.

ברית פרת להן מי שאמר והיה העולם [הקב"ה], שכל זמן שהם צועקים מחמס [=מתפללים להינצל מהרע] - הן נענין, שנאמר: "כי אם צעק יצעק אלי, שמע אשמע צעקתו"⁷¹.

במה דברים אמורים? בזמן שענה אותן לצרכי עצמו; אבל ענה אותן הרב כדי ללמדן תורה או אמונת, או להוליכן בדרך ישרה - הרי זה מתר. ואף על פי כן, לא ינהג בהן מנהג כל אדם; אלא יעשה להן הפרש [יפלה אותם], וינהלם [ידירכם] בנחת וברחמים גדולים וכבוד, "כי ה' יריב ריבם"⁷²; אחד [הן] תתן מאב, ואחד תתן מאם. ועד אימתי נקראים תומים לענין זה? עד שלא יהיו צריכין לאדם גדול להסמך לו [להיעזר בו] לאמנן [=לגדל אותם] ולהטפל בהן, אלא יהיה עושה [היתום] כל צרכי עצמו לעצמו כשאר כל הגדולים.

אף על פי שהמכלים את חברו אינו לוקה⁶⁸, עון גדול הוא. כך אמרו חכמים: 'המלכין פני חברו' [=מבייש את חברו] ברבים, אין לו חלק לעולם הבא⁶⁹. לפיכך, צריך אדם להזהר בדבר זה, שלא יבייש חברו ברבים, בין קטן בין גדול; ולא יקרא לו בשם [בכינוי] שהוא בשם [מתבייש] ממנו, ולא יספר לפניו דבר [שעשה בעבר] שהוא בשם ממנו⁷⁰.

(ז) משום שזו עבירה שאין בה מעשה. (יח) לדוגמה, אין להזכיר לבעל תשובה את מעשיו לפני חזרתו בתשובה.

במה דברים אמורים? בדברים שבין אדם לחברו; אבל בדברי שמים - אם לא חזר בו [החוטא] בסתר - מכלימין אותו ברבים, ומפרסמין חטאו ומחריפין אותו בפניו ומבזין ומקללין אותו, עד שיחזר למוטב; כמו שעשו כל הנביאים לישראל [שהיכחו]

אותם על חטאיהם.

ט. מי שחטא עליו חברו ולא רצה להוכיחו ולא לדבר לו פלום, מפני שהיה החוטא הדיוט [איש נחות] ביותר או שהיתה דעתו משפשת, ומחל לו [לחוטא] בלבד, ולא שטמו ולא הוכיחו - הרי זו מדת חסידות; לא הקפידה תורה, אלא על המשטמה⁷³.

(ט) ואין זה מכבודו של הנפגע ללכת ולדבר אתו. (כ) החוטא הוא אדם לא שפוי ולא עשה זאת בכוונה. (כא) שלא ישנא האדם את חברו בליבו.

י. חייב אדם להזהר ביותמים ואלקמנות⁷⁴ - מפני שנפשו שפלה למאד ורוחן נמוכה, אף על פי שהן בעלי ממוץ. אפלו אלקמנתו של מלך ויתומיו של מלך - מזהרים אנו עליהן, שנאמר: "כל אלקמנה ויתום לא תענון"⁷⁵.

(כב) על מנת לא להוסיף כאב על כאבם.

והיאך נוהגין עמהן? לא ידבר אליהן אלא רכות [בנחת], ולא ינהג בהן אלא מנהג כבוד; ולא יכאיב גופם בעבודה ולא לפם בדברים [קשים], ויחוס על ממונם יותר מממוץ עצמו.

~ יום שלישי י"ד אדר ~

פרק ז

דיני רכילות, לשון הרע, נקימה ונטירה.

א. המרגל בחבירו - עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תלך רכיל בעמך"⁷⁶. ואף על פי שאין לזקין על לאו זה, עון גדול הוא, וגורם להרג נפשות רבות מישראל; לכן נסמך לו [ללאיסור לשון הרע, הפסוק]: "לא תעמד על דם רעך"⁷⁷. צא ולמד, מה ארע לדואג האדומי⁷⁸.

68. אבות ג, יא. 69. שמות-משפטים, כב, כא. 70. שם, כג. 71. שמות-משפטים, כב, כב. 72. משלי, כג, יא. 73. קדושים, יט, טז. 74. שם.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ט) אך לא בקביעות אלא עשה זאת במקרה. (י) ועונו חמור יותר מעון הרכיל ומספר לשון הרע. (יא) ועושה זאת בקביעות. (יב) ועונו חמור יותר מכולם.

ג. אָמְרוּ חֲכָמִים: 'עַל שְׁלֹשׁ עֲבֻרוֹת נִפְרָעִין מִן הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְאִין לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא - עֲבוּדָה זָרָה, וְגִלּוּי עֲרִיצוֹת, וְשִׁפְכוֹת דָּמִים [רצח]; וְלִשְׁוֹן הָרֶעַ, [שקול] כְּנֶגֶד כָּלם⁷⁶.

וְעוֹד אָמְרוּ חֲכָמִים: 'כָּל הַמְּסַפֵּר בְּלִשְׁוֹן הָרֶעַ - כְּאִלּוּ כּוֹפֵר בְּעֶקְרֵי, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר אָמְרוּ: לְלִשְׁנֵנוּ נִגְבִּיר, שֶׁפָּתִינוּ אֶתְּנוּ, מִי אֲדוֹן לְנוּ"⁷⁷. וְעוֹד אָמְרוּ חֲכָמִים: 'שִׁלְשָׁה [אנשים] לִשְׁוֹן הָרֶעַ הוֹרְגָת - הָאוֹמֵר, וְהַמְּקַבֵּל⁷⁸, וְזֶה שֶׁאוֹמְרִין עָלָיו⁷⁹; וְהַמְּקַבֵּל, [עונש חמור] יוֹתֵר מִן הָאוֹמֵר⁷⁹.

יג) בקדוש ברוך הוא, שהוא עיקר העולם. (יד) אין אדון למדברי לשון הרע משום שהם כופרים בה⁸⁰. טו) השומע ומספר את הדברים לאדם שדיברו עליו. טז) למשל, אם ראובן אמר לשמעון לשון הרע על לוי, ושמעון אמר את הדברים ללוי. כתוצאה מכך, לוי יכעס על ראובן ויהרוג אותו. לאחר מכן, הקרובים של ראובן יהרגו את לוי, ולאחר מכן, הקרובים של ראובן ושל לוי יהרגו את שמעון כי הוא גרם שלוי יכעס על ראובן ותפרוץ ביניהם מריבה.

ד. וַיֵּשׁ שָׁם [במצאית] דְּבָרִים שֶׁהֵן אֲבָק [מעין] לִשְׁוֹן הָרֶעַ⁸¹. כִּי־צַד? - [אדם האומר] 'מִי יֹאמֵר לְפָלוֹנִי, שִׁיְהִיָּה כְמוֹת שֶׁהוּא עֲתָה⁸²; אוּ שִׁיאֵמַר: 'שִׁתְּקוּ מִפָּלוֹנִי, אִינִי רוֹצֶה לְהוֹדִיעַ מָה אֶרְעַ וּמָה הִיָּה; וְכִי־צַא בְּדְבָרִים הָאֵלֵּי⁸³. וְכֵן הַמְּסַפֵּר בְּטוֹבַת חֲבֵירוֹ בְּפָנֵי שׁוֹנָאִיו - הֵרִי זֶה אֲבָק לִשְׁוֹן הָרֶעַ, שֶׁזֶּה גֹרֵם לָהֶן [לשונאי] שִׁיִּסְפְּרוּ בִּגְנוּתָיו⁸⁴; וְעַל עֲנָן זֶה אָמַר שְׁלֹמֹה: "מִכְרֹךְ רִעִי בְּקוֹל גְּדוֹל בְּפִקֵּר הַשָּׁכֵם - קָלָלָה תִּחְשָׁב לוֹ"⁸⁵ - שֶׁמֶתוֹךְ טוֹבָתוֹ, בָּא לִידֵי רַעְתּוֹ.

יז) כמו אבק שהוא מעין עפר ולא עפר ממש. (יח) מי חשב שפלוגי יגיע למצבו כיום. (יט) דיבורים אלו אינם דיבורים מפורשים לשבח ולגנאי, אך הם עלולים לגרום שידברו בגנותו של האדם. לכן, דיבורים אלו הם מעין לשון הרע, בשונה מלשון הרע ממש שבו כוונת הדברים מפורשת וברורה. (כ) אך בפני אוהביו של האדם, מותר הדבר.

וְכֵן הַמְּסַפֵּר בְּלִשְׁוֹן הָרֶעַ דֶּרֶךְ שְׁחֹק וְדֶרֶךְ קִלּוֹת

א) העוקב אחרי מעשי חברו, כדי לספר לאחרים אודותיו דברים לא טובים. ב) האותיות ג' ו' מתחלפות זו בזו משום ששתייהן מגיעות ממוצא הגרון (מקור האותיות גי'ק), לכן, משמעות המילה 'רכיל' - לרכל, תהיה שווה למשמעות המילה 'רגיל' - לרגל. משמעות הפסוק לפי זה תהיה כפולה: אין לעקוב אחרי הזולת, וכן אין לספר על מעשיו לאחרים. ג) שתי סיבות לכך: א. משום שזוהי עבירה שאין בה מעשה. ב. משום שעבירה זו כוללת מספר סוגים של לשון הרע כפי שמבואר בהמשך הפרק, והדין הוא שאין מקבלים מלקות על עבירה שכוללת מספר איסורים. ד) שפירושו הוא שמצווה על האדם להציל את חברו מסכנת חיים, כדי ללמדנו שהרכילות מביאה לידי שפיכות דמים. ה) שכתוצאה מרכילותו, נחרבה העיר נוב ונהרגו שמונים וחמישה כהנים כמסופר בספר שמואל. בהלכה זו מדובר על איסור רכילות ולשון הרע באופן כללי. בהלכות הבאות, יתבאר ארבעה סוגים בלשון הרע: רכיל, מספר לשון הרע, מוציא שם רע ובעל לשון הרע, וכולם נכללים באיסור "לא תלך רכיל בעמך".

ב. אֵיזָה הוּא רְכִיל? זֶה שֶׁהוּא טוֹעֵן דְּבָרִים, וְהוֹלֵךְ מִזֶּה לָזֶה וְאוֹמֵר: 'כֶּךָ וְכָךְ אָמַר פְּלוֹנִי' [עלין], 'כֶּךָ וְכָךְ שִׁמְעָתִי עַל פְּלוֹנִי' [שאמר עליך]⁸⁶; אָף עַל פִּי שֶׁהוּא אוֹמֵר אֶמְתִּי, הֵרִי זֶה מִחֲרִיב אֶת הָעוֹלָם⁸⁷.

ו) אדם זה הנקרא 'רכיל' הולך מאדם לאדם ומספר להם על דברי פלוני ופלוגי, בדומה לרוכל המוכר את סחורתו בעיירות וקונה סחורה מאדם אחד ומוכר אותה לאדם אחר. ז) ואף אין גנות בדבריו כלפי האדם השומע את הדברים. ח) משום שדיבורים אלו עלולים לפגוע בשומע ולגרום לאסון, כפי שהיה אצל דואג האדומי.

⁸⁸ יֵשׁ עוֹן גְּדוֹל מִזֶּה עַד מָאֵד וְהוּא בְּכָלֵל לָאוּ זֶה [לא

תלך רכיל]⁸⁸, וְהוּא [נקרא] לִשְׁוֹן הָרֶעַ; וְהוּא הַמְּסַפֵּר בִּגְנוּת חֲבֵירוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁאָמַר אֶמְתִּי⁸⁹. אֲבָל הָאוֹמֵר שֶׁקָּרַ

[על חברו], מוֹצִיא שֵׁם רַע עַל חֲבֵירוֹ, נִקְרָא: • אֲבָל בְּעַל לִשְׁוֹן הָרֶעַ - זֶה שִׁיִּשָּׁב וְאוֹמֵר: 'כֶּךָ וְכָךְ עָשָׂה פְּלוֹנִי, וְכָךְ וְכָךְ הָיוּ אֲבוֹתָיו, וְכָךְ וְכָךְ שִׁמְעָתִי עָלָיו', וְאוֹמֵר דְּבָרִים שֶׁל גִּנְאִיָּא - עַל זֶה הַכְּתוּב אוֹמֵר: "זִכְרָת ה' כָּל שִׁפְתֵי חֲלָקוֹת, לִשְׁוֹן מִדְּבָרָת גְּדוֹלוֹת יב"⁹⁰.

עָשָׂה פְּלוֹנִי, וְכָךְ וְכָךְ הָיוּ אֲבוֹתָיו, וְכָךְ וְכָךְ שִׁמְעָתִי עָלָיו, וְאוֹמֵר דְּבָרִים שֶׁל גִּנְאִיָּא - עַל זֶה הַכְּתוּב אוֹמֵר: "זִכְרָת ה' כָּל שִׁפְתֵי חֲלָקוֹת, לִשְׁוֹן מִדְּבָרָת גְּדוֹלוֹת יב"⁹⁰.

75. תהלים, יב, ד. 76. תוספתא, פאה, א, ב. 77. תהלים, יב, ה. 78. ערכין, טו, ב. 79. ירושלמי, פאה, א, א. 80. משלי, כז, יד.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

רעה היא עד מאד; אלא ראוי לאדם להיות מעביר
[=לוותר] על כל דברי העולם לב - שהפליג אצל
המבינים לדי דברי הכל והבאי [דברי שטות], ואינן פדאי
[דאויים] לנקם עליהם.

(לא) משום שזוהי עבירה שאין בה מעשה. (לב) ולא
להחזיר לחברו על מעשיו. (לג) כל עניני העולם.
(לד) החכמים היודעים את שפלות העניינים הגשמיים של
העולם.

פיצד היא הנקימה? אמר לו חברו: 'השאלני
קרדמך' [=הגידן שלך], אמר לו: 'איני משאילך';
למחר צרך [חברו] לשאל ממנו, אמר לו: 'השאלני
קרדמך', אמר לו: 'איני משאילך, בדרך שלא
השאלתני כששאלתי ממך' - הרי זה נוקם. אלא
כשיבוא [חברו] לשאל [ממנו], יתן בלב שלם, ולא יגמל
באשר גמל לו; וכן כל פיוצא באלו. וכן אמר דוד
בדעותיו הטובות: "אם גמלתי שולמי רע לה" 83.

(לה) מעולם לא גמלתי רע לאנשים המציקים לי.

ח. וכן כל הנוטר לאחד מישראל - עובר בלא
תעשה, שנאמר: "ולא תטר את בני עמך" 84.
פיצד? ראיבן שאמר לשמעון: 'שכר' [השכר] לי בית
זה, או 'השאלני שור זה', ולא רצה שמעון;
לימים צרך שמעון לראובן לשאל ממנו או לשכר,
ואמר לו ראובן: 'הא [קח] לך, הריני משאילך,
ואיני כמותך, ולא אשלם לך כמעשיך' - העושה
פזה, עובר ב"לא תטר".

אלא ימחה הדבר מלבו ולא יטרנו [=ישמור טינה]; שכל
זמן שהוא נוטר את הדבר וזוכרו, שמא יבוא לנקם
[בחברו על כך] - לפיכך הקפידה תורה על הנטייה, עד
שימחה העון מלבו ולא יזכרו; וזו היא הדעה
הנכונה שאפשר שיתקיים בה ישוב הארץ [חיי חברה
תקינים], ומשאן ומתנן [מסחרם] של בני אדם זה עם
זה.

ברוך רחמנא דסייען

ראש, כלומר שאינו מדבר בשנאה 81; הוא ששלמה
אומר: "כמתלהלה" [=משתובב] הלה זיקים - חצים
ומות .. ואמר: הלא משחק אני" 81. וכן המספר
בלשון הרע דרך רמיות [בערמה], והוא שישפר לתמו
באלו אינו יודע שדבר זה לשון הרע הוא 82, אלא
כשממחין בו 83, אומר: 'איני יודע שאלו מעשיו
של פלוני' או 'שזה לשון הרע' 84.

(כא) אף דבר זה הוא אבק לשון הרע. (כב) כאדם המספר
דבר בתמימות ולא מתכוון להזיק לאדם אחר. (כג) רק
כאשר מוכיחים אותו על דבריו.

ה. אחד המספר בלשון הרע בפני חברו 85, או
שלא בפניו [אין הבדל ביניהם]; והמספר דברים שגורמין
אם נשמעו איש מפי איש [ויגיעו לחברו], להזיק חברו
בגופו או בממונו, אפלו [רק] להצר לו או להפחידו
- הרי זה לשון הרע. ואם נאמרו דברים אלו בפני
שלשה 86, כבר נשמע הדבר ונודע, ואם ספר הדבר
אחד מן השלשה פעם אחרת, אין בו משום לשון
הרע 87; והוא [ובלבד], שלא יתפון להעביר הקול
ולגלותו יותר 88.

(כד) שנוסף על איסור לשון הרע, מעז את פניו לספר זאת
בפני החבר אודותיו נסובים הדברים. (כה) על ידי הבעלים
עצמם ולא אסר עליהם לספר את הדברים לאנשים אחרים.
(כו) משום שכאשר הבעלים סיפר זאת בפני שלושה אנשים,
מסתבר שאין הוא חושש שיתפרסמו הדברים. (כז) אך אם
המספר מתכוון לפרסם את הדבר יותר מאשר בעלי הדברים,
יש בכך איסור. דין זה נאמר רק בדברים שאין בהם גנות,
אך אם יש בכך גנות, אסור לספר את הדברים לאנשים
אחרים, אף אם הדברים נאמרו על ידי הבעלים בפני אנשים
רבים.

ו. כל אלוכה - הם בעלי לשון הרע, שאסור לדור
בשכונתם, וכל שפן [שאסור] לישוב עמהם ולשמע
דבריהם. ולא נחתם גזר דין על אבותינו במדבר כט,
אלא על לשון הרע בלבד.

(כח) המזכירים בהלכות הקודמות. (כט) שלא יכנסו לארץ
ישראל. (ל) משום שהמרגלים דיברו לשון הרע על הארץ,
ובני ישראל האמינו לדבריהם.

ז. הנוקם את חברו - עובר בלא תעשה, שנאמר:
"לא תקם" 82. ואף על פי שאינו לוקה לא, דעה [מיתה]

81. שם, כו, יח"ט. 82. ויקרא-קדושים, יט, יח. 83. תהלים, ז, ה. 84. ויקרא-קדושים, יט, יח.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי ט"ו אדר - ספר המדע - הלכות תלמוד תורה
מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

~ יום רביעי ט"ו אדר ~

הלכות תלמוד תורה

יש בכללן שתי מצוות עשה - (א) ראשונה, ללמוד תורה; (ב) שנייה, לכבד מלמדיה ויודעייה. ובאור שתי מצוות אלו - בפרקים אלו.

פרק א

החייבים ללמוד וללמד; הוראה בשכר; חלוקת זמן הלימוד.

א. נשים ועבדים - פטורים מתלמוד תורה; אבל קטן - אביו חייב ללמדו תורה, שנאמר: "ולמדתם אתם את בניכם, לדבר בם". ואין האשה חייבת ללמד את בנה, שכל החיב ללמד חייב ללמד.

א ומכיוון שאישה פטורה מלימוד תורה, היא פטורה גם מללמד.

ב. פשם שאדם חייב ללמד את בנו - כף הוא חייב ללמד את בנו, שנאמר: "והודעתם לבניך, ולבני בניך". ולא בנו וכן בנו בלבד, אלא מצוה על כל חכם וחכם מישאל ללמד את כל התלמידים, אף על פי שאינן בניו, שנאמר: "ושננתם לבניך" - מפי השמועה ללמד, לבניך - אלו תלמידים, שהתלמידים קרוין בנים, שנאמר: "ויצאו בני הנביאים".

ב "שמועה" היא הלכה מסורה בקבלה ממש רבינו, ויש לה אסמכתא במקרא.

אם בן, למה נצטוו על בנו, ועל בן בנו? להקדים בנו לבנו, וכן בנו לבן חברו.

ג מדוע ישנו ציווי מיוחד על האדם ללמד את בנו (כמבואר בהלכה א), הרי הם נכללים כבר בציווי ללמד כל תלמיד.

ג. וחיב לשפר מלמד לבנו ללמדו, ואינו חייב ללמד בן חברו אלא בחנם.

ד כלומר: בשני דברים נבדל בן-חברו מבנו ובן-בנו: (1) בדין קדימה, (2) בתשלום שכר הלימוד.

מי שלא למדו אביו - חייב ללמד את עצמו כשפירי, שנאמר: "ולמדתם אתם, ושפרתם לעשותם". וכן אתה מוצא בכל מקום, שהתלמוד קודם למעשה, מפני שהתלמוד מביא לידי מעשה, ואין המעשה מביא לידי תלמוד.

ה לאחר שיתבגר ויהיה מסוגל להבין. (ו) במקומות נוספים במקרא ובתלמוד.

ד. הנה הוא ללמד תורה ויש לו בן ללמד תורה, הוא קודם לבנו. ואם היה בנו נבון ומשפיל מה שילמד יותר ממנו, בנו קודם; ואף על פי שבנו קודם, לא יבטל הוא - שפשם שמצוה עליו ללמד את בנו, כף הוא מצוה ללמד את עצמו.

ז ואחד מהם צריך לדאוג למזונות ולפרנסת שניהם. ח וחיב הוא לקבוע עתים לתורה בשעת הפנאי.

ה. לעולם ילמד אדם תורה, ואחר כף ישא אשה - שאם נשא אשה תחלה, אין דעתו פנויה ללמד. ואם היה יצרו מתגבר עליו, עד שנמצא שאין לבו פנוי - ישא אשה, ואחר כף ילמד תורה. ט ואף מי שהוא בן למעלה משמונה-עשרה שנה.

ו. מאימתי מתחיל אביו ללמדו תורה? משיתחיל לדבר, מלמדו: "תורה צוה לנו משה", ופסוק ראשון מפרשת "שמי" - ואחר כף מלמדו מעט מעט פסוקים פסוקים, עד שיהיה בן שש או בן שבע לפי בריי, מוליכו אצל מלמד התינוקות.

י בהתאם לבריאות גופו והתפתחות שכלו.

1. דברים-עקב, יא, יט. 2. דברים-ואתחנן, ד, ט. 3. שם, ו, ז. 4. מלכים-ב, ב, ג. 5. דברים-ואתחנן, ה, א. 6. דברים-ברכה, לג, ד. 7. דברים-ואתחנן, ו, ד.

הפניות לשיחות קודש

לכבד מלמדיה ויודעייה: הישג המצוה - לקו"ש חכ"ז ע' 376. פטורים מתלמוד תורה: מדוע פותח רבינו את הל' ת"ת בפטורים? - לקו"ש חכ"ז ע' 236. קטן: מדוע תיכף בתחילת הל' ת"ת מופיע חיובו של הקטן ללמוד? - לקו"ש חכ"ז ע' 38. אביו. . . תורה: בגדר מצות חינוך - לקו"ש חל"ה ע' 61. ואין. . . בנה: חלקה של האשה במצוה - סה"ש תש"נ ח"ב ע' 455. בן בנו: אם חייב ללמד את בן בן בנו - לקו"ש חכ"ז ע' 247. חכם וחכם: ביאור כפל הלשון - לקו"ש חט"ז ע' 136 הע' 47. שנאמר: מדוע לא הביא רבינו את סיום הפסוק "ודברת בם"? - לקו"ש חכ"ז ע' 158. חייב: חיוב דאורייתא - לקו"ש חכ"ז ע' 233. כשיכיר: גם אם הוא קטן. הכיצד? - הגש"פ ע' שסח, לקו"ש חכ"ז ע' 381. שהתלמוד. . . תלמוד: ביאור כוונת רבינו - לקו"ש חל"ז ע' 18. משיתחיל לדבר: מכאן שיסוד לימוד התורה הוא הביטול הנפשי - לקו"ש חכ"ז ע' 42.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ט. גְּדוּלֵי חֻכְמֵי יִשְׂרָאֵל - הֵיוּ מֵהֶן חוֹטְבֵי עֲצִים, וּמֵהֶן שׁוֹאֲבֵי מַיִם, וּמֵהֶן סוּמִיִּין [=עיוורים], וְאֵף עַל פִּי כֵן הָיוּ עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה; וְהֵן מְכַלְל מַעֲתִיקֵי הַשְּׂמוּעָה¹⁰, אִישׁ מִפִּי אִישׁ מִפִּי מִשָּׁה רַבָּנוּ.

(יח) מנחילי המסורת שקיבלו את התורה שבעל פה, ומסורה לדורות הבאים.

י. עַד אֵימָתִי חָיֵב אָדָם לִלְמַד תּוֹרָה? עַד יוֹם מוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּפֶן יִסּוּרוּ מִלִּכְבֶּה כָּל יָמָי חַיֶּיךָ"¹²; וְכָל זָמַן שֶׁלֹּא יַעֲסֹק בַּלְמוּד, הוּא שׁוֹכֵחַ. יא. וְחָיֵב לְשֹׁלֵשׁ [-לחלק לשלוש] אֶת זְמַן לְמִידָתוֹ¹³: שְׁלִישׁ בַּתּוֹרָה שֶׁבְּכֶתֶב; וּשְׁלִישׁ בַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה; וּשְׁלִישׁ בִּיבִין וְיִשְׁפִּיל אַחֲרֵית דְּבַר מֵרֵאשִׁיתוֹ, וְיִצְיֵא דְבַר מִדְּבַר, וְיִדְמֶה דְּבַר לְדְבַר, וְיִדִּין בַּמִּדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת בָּהֶן¹⁴, עַד שֶׁיִּדַּע הֵיאָף הוּא עָקֵר הַמִּדּוֹת וְהֵיאָף יִצְיֵא הָאֶסּוּר וְהַמֵּתֵר וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן מִדְּבָרִים שֶׁלְּמַד מִפִּי הַשְּׂמוּעָה - וְעִנֵּן זֶה, הוּא הַנִּקְרָא 'תְּלִמּוּד'.

(יט) לחלק לשלושה את זמן לימודו בכל יום. כ) כללי ההיגיון התלמודי: י"ג מידות דרבי ישמעאל, ול"ב מידות דרבי יוסי הגלילי.

יב. פִּיצֵד? הֲיָה בַּעַל אֲמָנוּת - יִהְיֶה עוֹסֵק בַּמֵּלָאכָה שְׁלֹשׁ שָׁעוֹת בַּיּוֹם, וּבַתּוֹרָה תִּשְׁעֵי. אוֹתָן הַתִּשְׁעֵי - קוֹרֵא בְּשֹׁלֵשׁ מֵהֶן בַּתּוֹרָה שֶׁבְּכֶתֶב; וּבְשֹׁלֵשׁ שָׁעוֹת בַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, וּבְשֹׁלֵשׁ - מִתְּבוּנָה בְּדַעְתּוֹ לְהִבִּין דְּבַר מִדְּבָר¹⁵. וְדְבָרֵי קְבָלָה [-נביאים וכתובים], בְּכָלל תּוֹרָה שֶׁבְּכֶתֶב הֵן; וּפְרוּשָׁן, בְּכָלל תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה; וְהַעֲנִינוֹת הַנִּקְרָאִין 'פְּרָדֵס'¹⁶, בְּכָלל הַתְּלִמּוּד.

(כא) זהו עיקר לימוד הגמרא. (כב) חכמה אלוקית ותורת הטבע (מעשה בראשית ומרכבה).

בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים¹⁷? בַּתְּחִלַּת תְּלִמּוּדוֹ שֶׁל אָדָם; אֲבָל כְּשֶׁיִּגְדִּיל בַּחֲכָמָה וְלֹא יִהְיֶה צָרִיךְ לִלְמַד תּוֹרָה שֶׁבְּכֶתֶב, וְלֹא לַעֲסֹק תְּמִיד בַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה - יִקְרָא בַּעֲתִים מְזֻמָּנִים¹⁸ תּוֹרָה שֶׁבְּכֶתֶב וְדְבָרֵי הַשְּׂמוּעָה [-עיקרי תורה שבעל פה], כִּדִּי שֶׁלֹּא יִשְׁכַּח דְּבַר מִדְּבָרֵי תּוֹרָה,

ז. הֲיָה מְנַהֵג¹⁹ הַמְּדִינָה לָקַח מִלְּמַד הַתִּינוּקוֹת שָׂכָר, נוֹתֵן לוֹ שָׂכָרוֹ; וְחָיֵב לִלְמַדוֹ בְּשָׂכָר, עַד שֶׁיִּקְרָא תּוֹרָה שֶׁבְּכֶתֶב כְּלָה²⁰.

(יא) מן הדין, מותר למלמד-תינוקות לגבות מהורי הילדים שכר עבור לימוד תורה שבכתב לבניהם, אך היו מקומות בהם המלמדים החמירו על עצמם שלא לקחת שכר גם עבור לימוד זה, לכן מדגיש כאן הרמב"ם: "היה מנהג המדינה", מכיוון שהדבר תלוי במנהג המקום. (יב) כולל נביאים וכתובים.

מְקוֹם שֶׁנֶּהֱגוּ לִלְמַד תּוֹרָה שֶׁבְּכֶתֶב בְּשָׂכָר, מִתֵּר לִלְמַד בְּשָׂכָר²¹. אֲבָל תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, אֶסּוּר לִלְמַדָּה בְּשָׂכָר²², שֶׁנֶּאֱמַר: "רְאֵה לְמִדָּתִי אֶתְכֶם"²³ - מָה אֲנִי [-משה רבינו] בַּחֲנֹם לְמִדָּתִי [מפי הגבורה], אֵף אַתֶּם בַּחֲנֹם לְמִדָּתְכֶם מִמֶּנִּי; וְכֵן כְּשֶׁתִּלְמְדוּ לַדּוֹרוֹת - בַּחֲנֹם, כְּמוֹ שֶׁלְּמִדָּתְכֶם מִמֶּנִּי²⁴.

(יג) הטעם להבדל בין לימוד תורה שבכתב לתורה שבעל פה הוא, ששכר זה שמקבלים עבור לימוד תורה שבכתב, אינו שכר על הלימוד עצמו, אלא שכר שמירת הילדים – שהרי ילדים שבגיל לימוד המקרא זקוקים עדיין לשמירה. שונים מהם ילדים שבגיל לימוד המשנה – תורה שבעל פה, שכבר גדלו ואינם זקוקים עוד לשמירת הרב המלמד אותם. (יד) השכר שבפועל נוהגים כיום לקבל גם עבור לימוד תורה שבעל פה, אינו שכר עבור הלימוד עצמו אלא "שכר בטלה" – על התבטלותו של הרב המלמד משאר המלאכות שהיה יכול להתפרנס מהן, ובמקום זאת התמסר למלאכת ההוראה. (טו) שיאמר: כשם שלמדתי בשכר, כך אלמד בשכר.

לֹא מֵצֵא מִי שֶׁיִּלְמְדוּ בַּחֲנֹם - יִלְמַד בְּשָׂכָר, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲמַת קָנָה"²⁵. יְכוּל לִלְמַד לְאַחֲרִים בְּשָׂכָר? תְּלִמּוּד לֹאֵר: "וְאֵל תִּמְכֹּר"²⁶ - הֵא לְמִדָּתִי, שֶׁאֶסּוּר לוֹ לִלְמַד בְּשָׂכָר, אֵף עַל פִּי שֶׁלְּמְדוֹ רַבּוֹ בְּשָׂכָר.

ח. כָּל אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל חָיֵב בְּתִלְמוּד תּוֹרָה, בֵּין עֲנִי בֵּין עָשִׁיר, בֵּין שָׁלֵם בְּגוּפוֹ בֵּין בַּעַל יִסּוּרִין²⁷, בֵּין בַּחוּר בֵּין שֶׁהָיָה זָקֵן גְּדוֹל שֶׁתִּשְׁשׁ כָּחוֹ, אֲפֹלוּ עֲנִי הַמִּתְחַזֵּר עַל הַפְּתָחִים [-קבצן], וְאֲפֹלוּ בַּעַל אִשָּׁה וּבָנִים²⁸ - חָיֵב לְקַבֵּעַ לוֹ זְמַן לִלְמַד תּוֹרָה בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיְתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה"²⁹.

(טז) אדם הסובל מפגעי הזמן, או שידוע כאדם חולני. (יז) שעול פרנסתם מוטל עליו.

8. שם, ד, ה. 9. משלי, כג, כג. 10. שם. 11. יהושע, א, ח. 12. דברים-ואתחנן, ו, ט.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְיִפְנֶה כָּל יָמָיו לְתַלְמוּד בְּלִבְדִּיהָ, לְפִי רֵחַב לְבוֹ וְיָשׁוּב דַּעְתּוֹ.

הוֹשִׁיבוּ - מַחְרִיבִין אֶת הָעִיר; שְׁאִין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם, אֶלָּא בְּהֶבֶל פִּיהֶם שֶׁל תִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּנִי.

(א) שאין מלמד לילדים המתגוררים בה. (ב) לא נכנסים לתוכה, ולא עורכים הסכמים ועסקים עם תושביה. (ג) בזכות האד היוצא מפיהם בזמן שהם לומדים תורה.

ב. מְכַנְּסִין אֶת הַתִּינוּקוֹת לְהַתְלַמֵּד כִּכֵּן שֶׁשׁ כִּכֵּן שָׁבַע, לְפִי כַח הַבֵּן וּבִנְיָן גּוֹפוֹ; וּפְחוּת מִכֵּן שֶׁשׁ, אֵין מְכַנְּסִין אוֹתוֹ. וּמִכָּה אוֹתָן הַמְלַמֵּד, לְהַטִּיל עֲלֵיהֶן אֵימָה¹³. וְאֵינוּ מִכָּה אוֹתָן מִכַּת אוֹיֵב, מוֹסֵר אֶכְזָרִי; לְפִיכָךְ, לֹא יָבִיחַ אוֹתָן בְּשׁוֹטִים וְלֹא בְּמַקְלוֹת¹⁴, אֶלָּא בְּרִצּוּעָה קְטֻנָּה¹⁵.

(ד) בהתאם לבריאות גופו והתפתחות שכלו. (ה) כדי שישמעו בקולו ויטו אוזן קשבת ללימודים. (ו) מכה כואבת ומייסרת. (ז) מכיוון שקבלת מכה באמצעותם היא אכזרית ומסוכנת. (ח) שמקבלים באמצעותה מכה קלה שאינה מזיקה.

וְיִוָּשֵׁב וּמְלַמֵּד כָּל הַיּוֹם כָּלוּ, וּמִקְצַת מִן הַלֵּילָה - כְּדִי לְחַנֵּךְ לְלַמֵּד בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה. וְלֹא יִבְטְלוּ הַתִּינוּקוֹת¹⁶ כָּלֵל, חוּץ מִעֲרָבִי שֶׁבָּתוֹת וְעֲרָבִי יָמִים טוֹבִים בְּסוֹף הַיּוֹם, וּבְיָמִים טוֹבִים¹⁷; אֶבֶל בְּשַׁבָּת, אֵין קוֹרִין לְכַתְּחֵלָה¹⁸, אֶבֶל שׁוֹנֵין לְרֹאשׁוֹן¹⁹. וְאֵין מְבַטְלִין הַתִּינוּקוֹת, וְאַפְלוּ לְבַנְיָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ²⁰.

(ט) לא יפסיקו מלימודם. (י) לאחר חצות היום. (יא) בחגים, כדי שיתענגו וישמחו שמחת יום-טוב. (יב) אין ללמד אותם דברי לימוד חדשים, מכיוון שלימוד כזה קשה להם ומצער אותם. (יג) אבל חזורים איתם על דברי לימוד שהם למדו לפני השבת, אפילו אם למדו אותם רק פעם אחת.

ג. מְלַמֵּד תִּינוּקוֹת שֶׁהוּא מְנִיחַ אֶת הַתִּינוּקוֹת²¹ וְיֹוצֵא, אוֹ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה מְלָאכָה אַחֲרַת עֲמָהָן²², אוֹ שֶׁהוּא מְתַרְשֵׁל בְּתַלְמוּדוֹן²³ - הָרִי הוּא בְּכָלֵל "אָרוּר עֹשֶׂה מְלָאכָה ה' רַמְיָה"²⁴. לְפִיכָךְ, אֵין רְאוּי לְהוֹשִׁיב מְלַמֵּד, אֶלָּא בַּעַל יָרָאָה²⁵ - יָרֵא שָׁמַיִם, מְהִיר²⁶ - [מִיָּמִין]

לְקוֹרֵת²⁷ וּלְדַקְדֵּק²⁸.

(יד) בזמן לימודם. (טו) בזמן שהוא מלמד אותם, הוא עוסק

(כג) שצריכים לחלק לשלושה את זמן הלימוד. (כד) מזמן לזמן. (כה) מפני שהוא מכיל את כל הלימודים וכוללם יחד.

ו. אִשָּׁה שֶׁלְמַדָּה תוֹרָה, יֵשׁ לָהּ שֶׁכָּר; אֶבֶל אֵינוּ כְּשֶׁכָּר הָאִישׁ, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִצְטְוִיתִי, וְכָל הָעוֹשֶׂה דְּבַר שֶׁאֵינוּ מִצְוָה עָלָיו, אֵין שֶׁכָּר כְּשֶׁכָּר הַמִּצְוָה שֶׁעָשָׂה אֶלָּא פְּחוּת מִמֶּנּוּ²⁹. אִךְ עַל פִּי שֵׁשׁ לָהּ שֶׁכָּר, צוּי חֻכָּמִים שֶׁלֹּא יִלְמַד אָדָם אֶת בֵּתוֹ תוֹרָה; מִפְּנֵי שֶׁרֵב הַנָּשִׁים אֵין דַּעְתָּן מְכוֹנֶת לְהַתְלַמֵּד³⁰, וְהֵן מוֹצִיִּין דְּבָרֵי תוֹרָה לְדְבָרֵי הַבָּאִי [=הַבֵּל] לְפִי עֲנִיּוֹת דַּעְתָּן.

(כו) לא צוותה ללמוד תורה. (כז) מכיוון שהמצווה דואג ומצטער שמא לא יקיים את חובתו כהלכה, בשונה ממי שאינו מצווה, והשכר, הוא כגודל הצער (לפום צערא - אגרא). (כח) אין דעתן מסוגלת לרדת לסוף כוונתם של ענייני תורה ולהבינם לאמיתתם, והן מבארות אותם לפי רוחן.

אָמְרוּ חֻכָּמִים: 'כָּל הַמְלַמֵּד אֶת בֵּתוֹ תוֹרָה, כָּאִלוּ לְמַדָּה תַּפְלוּת³¹ 13' [=דברים חסרי טעם]. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּתוֹרָה שֶׁבַּעַל פֶּה. אֶבֶל תוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב, לֹא יִלְמַד אוֹתָהּ לְכַתְּחֵלָה; וְאִם לְמַדָּה, אֵינוּ בְּמַלְמַדָּה תַּפְלוּת.

~ יום חמישי ט"ז אדר ~

פֶּרֶק ב

הושבת מלמדי ילדים בכל עיר; זמני לימוד הילדים; מספר התלמידים אצל מלמד אחד.

א. מוֹשִׁיבִין מְלַמְדֵי תִינוּקוֹת¹ - [ילדים] בְּכָל מְדִינָה וּמְדִינָה², וּבְכָל פֶּלֶךְ וּפֶלֶךְ. וְכָל עִיר שֶׁאֵין בָּהּ תִינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּנִי - מַחְרִימִין אֶת אֲנָשֵׁי הָעִיר³, עַד שֶׁמוֹשִׁיבִין מְלַמְדֵי תִינוּקוֹת; וְאִם לֹא

13. סוטה, כ, א. 14. ירמיה, מח, י.

שלא . . . תורה: מדוע לא נמנה כאיסור לאו בפני עצמו? - לקו"ש חל"ד ע' 26. אמרו . . . תפלות: דיון הלכתי בנושא - לקו"ש חכ"ט ע' 270, חל"א ע' 96. כבן . . . שבע: הדבר תלוי בשנים - לקו"ש חט"ו ע' 131. ואפילו . . . המקדש: משום שבניית המקדש אינה חובת גברא - לקו"ש ח"ל ע' 118.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

תינוקות אחרים לו, או פְּדִי שְׂבִיבֹאוּ מִתִּינוּקוֹת שֶׁל זֶה אֶצֶל זֶה - אֵינוֹ יָכוֹל לְמַחֹת פְּדִיָּו, שֶׁנֶּאֱמַר: ^ט "ה' חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֶּאֱדִיר^{כ"ו} 15.

(כד) אחד מדיירי רחוב צדדי. (כה) למנוע ממנו לעשות זאת, בטענה שקול הילדים מפריע למנוחתם. (כו) בטענה של הסגת גבול. (כז) בלימוד תורה אין דיני הסגת גבול, מכיוון שעל ידי ההתחרות ביניהם התלמידים ילמדו יותר.

גם במלאכה אחרת ולא מרוכז לחלוטין בתלמידיו בלבד. ויש מפרשים, שמדובר אפילו במי שלאחר סיום לימודו עם תלמידיו, הוא עוסק במלאכה נוספת בביתו, מכיוון שהמלאכה מחלישה או כוחותיו ואינו יכול אחר כך למלא חובתו כלפי התלמידים. (טז) אינו משתדל להסביר להם עד שיבינו כל דבר לאשורו ולא יטעו. (יז) מרבה בקריאה עם תלמידיו. (יח) מדייק ומקפיד שתלמידיו יבינו כל דבר על בוריו.

ד. ומי שאין לו אשה - לא ילמד תינוקות^ט, מפני אבותיהן שהן באין אצל בניהן; וכן אשה - לא תלמד תינוקות^י, מפני אבותיהן שהן באין אצל הבנים.

(ט) בביתו הפרטי. (כ) בביתה הפרטי.

פרק ג

כיצד יתנהג מי שרוצה ללמוד תורה ולזכות בכיתה.

א. בשלשה פתרים נכתרו ישראל - פתח תורה, ופתח פהנה, ופתח מלכות. פתח פהנה - זכה בו אהרן, שֶׁנֶאֱמַר: "והיתה לו וילזרעו אחרייו, ברית פהנת עולם"¹⁶. פתח מלכות - זכה בו דוד, שֶׁנֶאֱמַר: "זרעו לעולם יהיה, וכסאו פשמש נגדי"¹⁷. פתח תורה - הרי הוא מנח ועומד ומונח לפל, שֶׁנֶאֱמַר: "מורשה קהלת יעקב"¹⁸ - פל מי שירצה, יבוא ויטל.

ה. עשרים וחמשה תינוקות, למדים אצל מלמד אחד. היו יתר על חמשה ועשרים - עד ארבעים, מושיבין עמו אחר פְּדִי לְסִיעוּבָא^כ בלמודן; היו יתר על ארבעים, מעמידין להם שני מלמדי תינוקות.

(כא) לעזור למלמד בעבודתו ולשנן עם התלמידים את דברי הלימוד.

ו. מוליכין את הקטן ממלמד למלמד אחר שהוא מהיר ממנו^כ, בין במקרא בין בדקדוק. במה דברים אמורים? בשִׁהִי שִׁנְיָהּ בְּעִיר אַחַת, וְלֹא הִיא הַנֶּהָר מִפְּסִיק בִּינְיָהּ; אֲבָל מְעִיר לְעִיר, או מַצַּד נֶהָר לְצִדוֹ אֶפְלוּ בְּאוֹתָהּ הָעִיר - אֵין מוֹלִיכִין אֶת הַקָּטָן, אֲלֵא אִם בֵּן הִיא בֶּנֶן בְּרִיא [גשר חזק] עַל גְּבִי הַנֶּהָר, בֶּנֶן שְׁאִינוֹ רְאוּי [עלול] לַפֶּל בְּמַהֲרָה.

(כב) מעבירים. (כג) שהוא מוכשר בהוראה יותר מהראשון.

ז. אחד מבני מבוי^כ שבקש להעשות מלמד, אפלו אחד מבני החצר [המשותפת] - אין יכולין שכניו למחות פְּדִיָּו^כ. וכן מלמד תינוקות שפא חברו ופתח בית ללמד תינוקות בצדו פְּדִי שְׂבִיבֹאוּ

שפא תאמר, שאותן הפתרים גדולים מפתח תורה? הרי הוא אומר: "פי [התורה] מלכים ימלכו"^א. פי שרים ישרו"¹⁹. הא למדת, שפתח התורה גדול מפתח פהנה ופתח מלכות.

(א) על ידי התורה המלכים מולכים, והממליך נעלה יותר מהמלך.

ב. אמרו חכמים: ממזר תלמיד חכמים, קודם^כ (חשוב) לכהן גדול עם הארץ, שֶׁנֶאֱמַר: "יקרה היא מפנינים"²⁰ - יקרה היא מכהן גדול הנכנס לפני ולפנים²¹.

15. ישעיה, מב, כא. 16. במדבר-פנחס, כה, יג. 17. תהלים, פט, לו. 18. דברים-ברכה, לג, ד. 19. משלי, ח, טו-טז. 20. שם, ג, טו. 21. הוריות, יג, א.

שנאמר. . ויאדיר: החידוש ההלכתי המתווסף על פי פסוק זה - לקו"ש ח"ו ע' 299 הע' ד"ה כדרשת וכו', סה"ש תש"נ ח"ב ע' 628, תנש"א ח"א ע' 57, ח"ב ע' 593. הלכה א: ביאור נרחב בדברי רבינו - לקו"ש חכ"ח ע' 104, חל"ג ע' 42. כתר תורה: שלוש דרגות בתורה - לקו"ש ח"ג ע' 116. . שנאמר. . נגדי: הביאור המתווסף על פי פסוק זה - לקו"ש ח"ו ע' 299 הע' ד"ה כדרשת וכו'. מונח. . לכל: ביאור נרחב בזה - לקו"ש חל"ג ע' 41. מורשה: שייכותו של יהודי לתורה היא כירושה - סה"ש ח"ב ע' 536. קודם: מדוע לא מפרט לענין מה קודם הוא לכהן גדול? - לקו"ש חכ"ח ע' 107. הצעת גירסא אחרת - לקו"ש חכ"ח ע' 107 הע' 36.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(ב) לנתינת מחייתו, לפדותו משיבה וכיו"ב. ג) לקודש הקדשים ביום הכיפורים.

ג. אין לה מצוה בכל המצוות כלל, שהיא שקולה כנגד תלמוד תורה, אלא תלמוד תורה כנגד כל המצוות כלל - שהתלמוד מביא לידי מעשה. לפיכך, התלמוד קודם למעשה בכל מקום.²²

(ד) שתוכל להשתוות. (ה) יש להעדיף את לימוד התורה.

ד. היה לפניו עשיית מצוה ותלמוד תורה - אם אפשר למצוה להעשות על ידי אחרים, לא נפסק תלמודו; ואם לאו, יעשה המצוה ויחזור לתורתו.

(ו) אם אין אדם אחר שיכול להתעסק במצווה הזו, כגון קבורת מת מצוה - יתעסק במצווה ואחר כך ימשיך בלימוד.

ה. תחלת דינו של אדם, אינו נדון אלא על התלמוד, ואחר כך על שאר מעשיו; לפיכך אמרו חכמים: 'לעולם יעסק אדם בתורה, אפילו שלא לשמה' - שמתוך שלא לשמה, בא לשמה.²³

(ז) לאחר עליית נשמתו לעולם הבא. (ח) ילמד תורה אפילו בתור אמצעי להשגת מטרה אחרת, כגון כדי שיקראו לו בתארי כבוד. ט) בעקבות עיסוקו בלימוד התורה לשם מטרה אחרת, בסופו של דבר ילמד גם לשם התורה עצמה, בתור מטרה בפני עצמה.

ו. מי שנשא לבו לקיים מצוה זו²⁴ בראוי לה, ולהיות מכתר בכתרה של תורה - לא יסית דעותיו לדברים אחרים, ולא ישים על לבו שיקנה תורה עם העשר והכבוד בלא. כך הוא דרכה של תורה: פת במלח תאכל, ועל הארץ תישן, וחיי צער תחיה, ובתורה אתה עמלי. ולא עליך כל המלאכה לגמר, ולא אתה בן חורין לפטל²⁵; אכל אם הרבית תורה, הרבית שָׂכר, והשָׂכר - לפי הצער.

(י) מי שרוצה. (יא) של לימוד התורה. (יב) מלימוד התורה ומההתעסקות בה. (יג) רק מי שמסתפק במועט ואינו רודף אחרי מותרות וחיי רוחה - זוכה לכתר תורה. (יד) לא מוטל על האדם ללמוד את התורה כולה, אלא העיקר הוא שלא להתבטל מלימודה.

ז. שָׂמא תאמר: 'עד שאקבץ מִמון, ואחזר ואקרא', 'עד שאקנה מה שאני צריך ואפנה מעסקי, ואחזר ואקרא' - אם תעלה מחשבה זו על לבך, אין אתה זוכה לכתרה של תורה לעולם²⁶; אלא עשה תורתך קבעי, ומלאכתך עראי, ואל תאמר: 'לבשאפנה אשנה'²⁷, שָׂמא לא תפנה.

(טו) אתבטל מלימוד התורה וארבה בעשיית מסחר ומלאכה, כדי שאוכל כעבור תקופה ללמוד מתוך עשירות. (טז) מכיוון שלאחר הפסקה מלימוד התורה לא חוזרים ללימודה בקלות, כי להתעשרות ורכישת קניינים אין גבולות. (יז) בכל הזמנים ובכל המצבים. (יח) אלמד כשיהיה לי פנאי.

ח. כתוב בתורה: "לא בשמים היא". ולא מעבר לים היא²⁸: "לא בשמים היא", לא בגסי הרוח [גאוותנים] היא מצויה; "ולא מעבר לים היא", לא במהלכי מעבר לים [סוחרים הנודדים במקומות מרוחקים] היא. לפיכך אמרו חכמים: 'לא כל המרבה סחורה מחפזים'²⁹; וצווי ואמרו: 'הוי מעט עסק, ועסק בתורה'³⁰.

ט. דברי תורה נמשלו במים, שנאמר: "הוי כל צמא לכו למים"³¹ - לומר לה: מה המים אין מתבנסין במקום מדרון [שיפוע], אלא נזחלין מעליה ומתקבצין במקום אשברן [שקע] - כך דברי תורה, אינן נמצאין בגסי הרוח ולא בלב כל גבה לב; אלא בדבא [ענין] ושפל רוח שמתאבק בעפר רגלי החכמים, ומסיר התאוות ותענוגי הזמן מלבו, ועושה מלאכה בכל יום מעט כדי חייו, אם לא היה לו מה יאכל, ושאר יומו ולילו, עוסק בתורה. (יט) עוסק במלאכה רק כפי הנצרך לו להתקיים.

י. כל המשים על לבו [החושב] שיעסק בתורה ולא יעשה מלאכה, ויתפרנס מן הצדקה - הרי זה חלל את השם, ובזה את התורה, וכבה מאור הדת, וגרם רעה לעצמו, ונטל חיו מן העולם הבא; לפי שאסור להנות בדברי תורה בעולם הזה.

22. הוריות, י, ב. 23. דברים-נציבים, ל, יב-יג. 24. אבות, ב, ה. 25. שם, ד, י. 26. ישעיה, נה, א.

הלכה ג: ביאור כוונת רבינו בהלכות אלו - לקו"ש חכ"ח ע' 114. שמתוך... לשמה: שני אופנים בזה - לקו"ש חכ"ח ע' 47. הלכה ו: ביאור נרחב בהלכה זו - לקו"ש חכ"ז ע' 242. בכתרה של תורה: הסבר ענין "כתר תורה" - לקו"ש חכ"ח ע' 109. ועושה... חייו: ההתאמה עם סוף הל' שמיטה ויובל - לקו"ש חכ"ח ע' 346 הע' ד"ה תומיק. הלכה י: השיטות בנושא - לקו"ש חט"ז ע' 534. שאסור... תורה: אך כשרבים זקוקים לתורתו מותר - לקו"ש חכ"ח ע' 52.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(כג) וכל-שכן בבית-המדרש המיוחד ללימוד תורה, בעוד שבית-הכנסת מיועד בעיקר לתפילה. (כד) לא בשוק, ולא בקולי קולות. (כה) הוא זוכר היטב את מה שלמד.

יג. אף על פי שמצוה ללמוד ביום ובלילה, אין אדם למד רב חכמתו אלא בלילה³¹; לפיכך, מי שרצה לזכות בכתר התורה, יזהר בכל לילותיו, ולא יאבד אפלו אחד מהן בשנה ואכילה ושתיה ושיחה וכיוצא בהן, אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה. אמרו חכמים³²: אין גרנה³³ של תורה אלא בלילה, שנאמר: "קומי רבי בלילה"³⁴. וכל העוסק בתורה בלילה, חוט של חסד³⁵ [נשיאת חן] נמשך עליו ביום³⁶, שנאמר: "יומם יצנה ה' חסדו, ובלילה שירה עמי"³⁷. וכל בית שאין דברי תורה נשמעין בו בלילה, אש אוכלתו.

(כו) כי במנוחת הלילה יכולים להתרכז ולהתמסר ללימוד ללא הפרעה. (כז) איסוף התורה וקיומה (בדומה לאיסוף התבואה לגורן). (כח) הוא מוצא חן בעיני אלוקים ואדם.

"פי דבר ה' בזה"³⁸ - זה שלא השגיח על דברי תורה כל עקרב³⁹. וכן כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, או שקרא וישנה ופרש להבלי עולם והניח תלמודו וזנחו⁴⁰ - הרי זה בכלל בזה דבר ה'.

(כט) שאינו מתחשב בהם ואינו שם לב אליהם כלל. (ל) קרא מקרא ושנה תורה שבעל פה ולבסוף נתרחק וזנח את לימוד התורה.

אמרו חכמים: 'כל המבטל את התורה מעשר, סופו לבטלה מעני⁴¹'; וכל המקיים את התורה מעני, סופו לקיימה מעשר⁴². וענין זה מפרש הוא בתורה; הרי הוא אומר: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב - מרב כל, ועבדת את איכך"⁴³; ואומר: "למען ענתך, ולמען נסתך - להיטבך באחריתך"⁴⁴.

(לא) מי שאינו לומד תורה בעקבות עושרו ומפני טרדתו בענייני עסקיו, בסופו של דבר ירד מנכסיו ולא יוכל ללמוד תורה מפני טרדתו מעניותו. (לב) מי שמתענה ולומד תורה למרות שהוא במצב של עוני, בסופו של דבר יזכה ללמוד תורה מתוך עשירות.

(כ) כלומר: אין לו חלק לעולם הבא, כי כבר אכלו בעולם הזה.

אמרו חכמים: 'כל הנהנה מדברי תורה, נטל חיי מן העולם'²⁷. ועוד צו וְאָמְרוּ: 'לֹא תַעֲשֶׂם עֲטָרָה לְהַתְגַּדֵּל בָּהֶן [אמצעי להשגת כבוד ומעמד], וְלֹא קָרִידִם לְחַפּוֹר בָּהֶן'²⁸ [כלי להשגת פרנסה]. ועוד צו וְאָמְרוּ: 'אַהֲבֵה אֶת הַמְּלָאכָה, וּשְׁנֵא אֶת הַרְבֵּנוֹת'²⁹. וְכָל תּוֹרָה שֶׁאֵין עִמָּה מְלָאכָה, סוּפָה בְטֵלָה'³⁰; וְסוּף אָדָם זֶה, שֶׁיֵּהָא מְלַסְטִים אֶת הַבְּרִיּוֹת [שודר אנשים].

יא. מעלה גדולה היא למי שהוא מתפרנס ממעשה ידיו, ומדת חסידים הראשונים היא; ובה זוכה לכל פבור וטובה שבעולם הזה, ולעולם הבא, שנאמר: "יגיע פסיד פי תאכל, אשריך וטוב לך"³¹ - "אשריך" בעולם הזה, "וטוב לך" לעולם הבא שכלו טוב.

יב. אין דברי תורה מתקיימין במי שמרפה עצמו [מתרשל] עליהן, ולא באלו שלומדין מתוך עיון [פינוק] ומתוך אכילה ושתיה - אלא במי שממית עצמו עליהן³², ומצער גופו תמיד, ולא יתן שנת לעיניו, לעפצפיו תנומה.

(כא) מתמסר ללימוד התורה.

אמרו חכמים דרך רמז: "זאת התורה, אדם פי ימות באהל"³² - אין התורה מתקיימת, אלא במי שממית עצמו באהלי החכמה³³. וכן אמר שלמה בחכמתו: "התרפית ביום צרה - צר פחקה ככ"³⁴; ועוד אמר: "אף חכמתי עמדה לי"³⁵ - חכמה שלמדתי באף [בכעסו של רבי], עמדה לי.

(כב) אם תתרשל בלימוד התורה, לא יהיה בך כח להתמודד עם יום צרה.

אמרו חכמים³⁶: 'ברית פרותה, שכל היגע בתלמודו בבית הכנסת³⁷, לא במהרה הוא משפח; וכל היגע בתלמודו בצנעה³⁸ מחכים, שנאמר: "ואת צנועים חכמה"³⁷. וכל המשמיע קולו בשעת תלמודו, תלמודו מתקיים בידו³⁹; אבל הקורא בלחש, במהרה הוא שוכח.

27. אבות, ד, ה. 28. שם. 29. שם, א, י. 30. שם, ב, ב. 31. תהלים, קכח, ב. 32. חוקת, יט, יד. 33. שבת, פג, ב. 34. משלי, כד, י. 35. קהלת, ב, ט. 36. ירושלמי, ברכות, ה, א. 37. משלי, יא, ב. 38. שיר השירים, רבה, ה, יא. 39. איכה, ב, יט. 40. תהלים, מב, ט. 41. שלח, טו, לא. 42. אבות, ד, ט. 43. כי, תבוא כח, מזמח. 44. עקב, ח, טז.

~ שבת קודש י"ח אדר ~

פרק ד

פרק זה עוסק באופן וסדר הלימוד הראוי, התנהגות התלמידים כלפי הרב וקדושת בית המדרש.

א. אין מלמדין תורה אלא לתלמיד הגון [=ישר] נאה במעשיו, או לתם⁴⁵. אבל אם היה הולך בדרך לא טובה, מחזירין אותו למוטב, ומנהיגין אותו בדרך ישרה, ובודקין אותו⁴⁶; ואחר כך מכניסין אותו לבית המדרש, ומלמדין אותו. אמרו חכמים⁴⁵: 'כל השונה לתלמיד שאינו הגון, פאלו זרק אבן למרקוליס' [=אליל שעבודתו בזיקת אבנים לפניה], שנאמר: "כצור אבן במרגמה, בן נותן לכסיל כבוד"⁴⁶, ואין "כבוד" אלא תורה, שנאמר: "כבוד, חכמים ינחלו"⁴⁷.

(א) שלא ידוע אם הוא הגון או לא. (ב) לדעת אם שינה את דרכו. (ג) כלומר, הנותן כבוד, שהיא התורה (כפי שמוסבר בהמשך) - לכסיל שהוא תלמיד שאינו הגון, נחשב כזורק צור אבן למרקוליס.

וכן הרב שאינו הולך בדרך טובה - אף על פי שחכם גדול הוא, וכל העם צריכין לו - אין מתלמדין ממנו, עד שיחזור למוטב, שנאמר: "כי שפתי כהן ישמרו דעת, ותורה יבקשו מפיהו, פי מלאך ה' צבאות הוא"⁴⁸. אמרו חכמים: 'אם דומה הרב למלאך ה' צבאות, תורה יבקשו מפיהו; אם לאו, אל יבקשו תורה מפיהו'⁴⁹.

(ד) נדרשים לביאוריו.

ב. כיצד מלמדין? הרב יושב בראש, והתלמידים לפניו מקפין עטרה [=יושבים סביב], כדי שיהיו כלן רואין את הרב ושומעין דבריו. ולא יושב הרב על הפסא והתלמידים על הקרקע, אלא או הפל על הארץ, או הפל על הפסאות. ובראשונה⁵⁰, היה הרב יושב והתלמידים עומדין; ומקדם [=לפני] חרבן בית שני, נהגו הכל ללמד לתלמידים, והן יושבין.

(ה) בתקופה הראשונה לאחר מתן תורה.

ג. אם היה הרב מלמד מפיו לתלמידים, מלמד.

ואם היה מלמד על ידי מתרגמי - המתרגם עומד בינו ובין התלמידים, והרב אומר למתרגם, והמתרגם משמיע לכל התלמידים; וכשהן שואלין למתרגם, הוא שואל לרב, והרב משיב למתרגם, והמתרגם משיב לשואל. ולא יגביה הרב קולו יותר מקול המתרגם; ולא יגביה המתרגם קולו בעת ששואל את הרב, יותר מקול הרב.

(ו) אדם המתרגם לשפה המדוברת את דברי החכם לקהל, כפי שהיה נהוג בזמנם.

אין • התרגמן [מתרגם]

השנת הראב"ד

אין... רבו א"א דבר זה מקרה חדש היה והוא רב שעמד תרגמן לר' שילא במסכת יומא ושנה והוסיף שהיה גדול ממנו.

רשאי לא לפחות ולא להוסיף ולא לשנות,

אלא אם כן היה התרגמן

אביו של חכם⁵¹, או רבו. אמר הרב לתרגמן: 'כך אמר לי רבי', או 'כך אמר לי אבא מרי' [=אדוני] -

כשאומר התרגמן הדברים לעם, אומרן בשם החכם, ומזכיר שמו של אבי הרב או של רבו, ואומר: 'כך אמר רבאנא' [=רבי], אף על פי שלא הזכיר החכם שמו; שאסור לו לקרות לרבו או לאביו בשמו.

(ז) את דבריו של הרב. (ח) של הרב המלמד.

ד. הרב שלמד ולא הבינו התלמידים, לא יכעס עליהן וירגז, אלא חוזר ושונה הדבר אפלו פמה פעמים, עד שבינו עמק ההלכה. וכן לא יאמר התלמיד 'הבינותי', והוא לא הבינו; אלא חוזר ושואל, אפלו פמה פעמים. ואם כעס עליו רבו, ורגז - יאמר לו: 'רבי, תורה היא, וללמד אני צריך, ודעתי קצרה'⁵².

(ט) אני מתקשה להבין.

ה. לא יהיה התלמיד בוש מחברו שלמד מפעם ראשונה או שניה, והוא לא למד אלא אחר פמה פעמים; שאם נתבשר מדבר זה - נמצא נכנס ויוצא לבית המדרש, והוא אינו למד פלום. לפיכך אמרו חכמים הראשונים: 'אין הבישן למד, ולא הקפדן מלמד'⁵³.

45. משלי, כו, ח. 46. חולין, קלג, א. 47. שם, ג, לה. 48. מלאכי, ב, ז. 49. חגיגה, טו, ב. 50. אבות, ב, ה.

בַּעֲנֵן^{טז}, וְאִין שׁוֹאֲלִין אֶלָּא מִיְרָאָה; וְלֹא יִשְׁאַל בַּעֲנֵן יוֹתֵר מִשְׁלֵשׁ הַלְכוֹת.

(טז) הנלמד באותו זמן.

ח. שְׁנַיִם שִׁשְׁאָלוּ - שֶׁאֵל אֶחָד בַּעֲנֵן [-שלומדים בו] וְשֶׁאֵל אֶחָד שְׁלֹא בַּעֲנֵן, נִזְקָקִין [-משיבים קודם] לַעֲנֵן; מַעֲשֶׂה [-הלכה למעשה] וְשֶׁאִינוֹ מַעֲשֶׂה, נִזְקָקִין לַמַּעֲשֶׂה; הַלְכָּה [-פסוקה] וּמִדְּרָשׁ [-דין תלמודי], נִזְקָקִין לַהֲלָכָה; מִדְּרָשׁ וְהַגְדָּה [-אגדות חז"ל], נִזְקָקִין לַמִּדְרָשׁ; הַגְדָּה וְקַל וַחֲמֹר [-הסקת דינים בהגיון] נִזְקָקִין לַקַּל וַחֲמֹר; קַל וַחֲמֹר, וְהַגְדָּה שְׁוִיָּה [-הסקת דינים מתוך השוואה], נִזְקָקִין לַקַּל וַחֲמֹר.

הֵיוּ הַשׁוֹאֲלִין אֶחָד חֲכָם וְאֶחָד תַּלְמִיד, נִזְקָקִין לְחֲכָם; תַּלְמִיד וְעַם הָאָרֶץ, נִזְקָקִין לַתַּלְמִיד. שְׁנֵיהֶן חֲכָמִים, שְׁנֵיהֶן תַּלְמִידִים, שְׁנֵיהֶן עַמֵּי הָאָרֶץ, שֶׁאֵל שְׁנֵיהֶן בְּשֵׁתֵי הַלְכוֹת, אוֹ בְּשֵׁתֵי שְׁאֵלוֹת [-ללא עדיפות לאחת מהן], שְׁתֵּי תְּשׁוּבוֹת [-הערות על דברי הרב], שְׁנֵי מַעֲשִׂים - הִרְשׁוֹת בֵּינָהּ הַמְתַּרְגֵּם מַעֲתָהּ^{יח}.

(יז) רב המלמד אחרים. יח) להחליט על מה לענות קודם.

ט. אֵין יִשְׁנִים בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ. וְכָל הַמִּתְנַמְנֵם בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, חֲכָמָתוֹ נַעֲשִׂית קִרְעִים קִרְעִים^ט; וְכֵן אָמַר שְׁלֹמֹה בְּחֻמְתּוֹ: "וּקִרְעִים, תִּלְבִּישׁ נֹמְהָ"⁵². וְאִין מְשִׁיחִין בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, אֶלָּא בְּדַבְרֵי תוֹרָה בְּלִבָּד. אֶפְלוּ מִי שֶׁנִּתְעַשֵּׂשׁ, אֵין אוֹמְרִים לוֹ 'רְפוּאָה' בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ; וְאִין צְרִיף לֹמֵר, שֶׁאֵר הַדְּבָרִים^{כא}. וְקִדְּשֵׁת בֵּית הַמִּדְרָשׁ, חֲמוּרָה מְקֻדְּשֵׁת בְּתֵי פְגִישׁוֹת.

(יט) ידיעותיו לקויות ולא מושלמות. כ) הנומה - הנמנום, גורם לקרעים בחכמתו. כא) שאין בהם לא תורה ולא דרך ארץ.

בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמָּן שֶׁלֹּא הִבִּינוּ הַתַּלְמִידִים אֶת הַדְּבָר מִפְּנֵי עֲמָקוֹ, אוֹ מִפְּנֵי דַעְתָּן שֶׁהִיא קִצְרָה; אָבֵל אִם נִכָּר לְרַב שֶׁהֵם מִתְרַשְׁלִין בְּדַבְרֵי תוֹרָה וּמִתְרַפִּין עָלֶיהָ, וְלִפְיָקָהּ לֹא הִבִּינוּ - חַיִּב לְרַגֵּז עָלֶיהֶן וְלִהְיוֹתֵם בְּדַבְרֵים^{יא}, כְּדֵי לְחַדְדֵן [-להמריץ אותם]; וּבַעֲנֵן זֶה אֲמָרוּ חֲכָמִים: 'זֶרֶק מְרָה' [-הטל מורא] בַּתַּלְמִידִים⁵¹.

(י) לומדים ברפיון. יא) לנוזף בהם כדיבור.

לְפִיכָה, אֵין רְאוּי לְרַב לְהִגַּה קְלוֹת רֹאשִׁי בְּפָנֵי הַתַּלְמִידִים, וְלֹא לְשַׁחֵק בְּפָנֵיהֶן, וְלֹא לְאַכֵּל וּלְשִׁתּוֹת עִמָּהֶן - כְּדֵי שֶׁתֵּהָא אֵימָתוֹ עָלֶיהֶן, וְיִלְמְדוּ מִמֶּנּוּ בְּמַהֲרָה.

(יב) לזלזל בעצמו.

ו. אֵין שׁוֹאֲלִין אֶת הָרַב כְּשִׁיכְנֵס לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, עַד שֶׁתִּשְׁכַּח דַּעְתּוֹ עָלָיו^{יב}; וְאִין הַתַּלְמִיד שׁוֹאֵל כְּשִׁיכְנֵס, עַד שֶׁיִּשְׁכַּח וְיִנָּח. וְאִין שׁוֹאֲלִין שְׁנַיִם בְּאֶחָד^{יג}. וְאִין שׁוֹאֲלִין אֶת הָרַב מִעֲנֵן אַחֵר, אֶלָּא מֵאוֹתוֹ הָעֲנֵן שֶׁהֵן עוֹסְקִין בוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְבַּשֵּׁשׁ. וְיֵשׁ לְרַב לְהַטְעוֹת הַתַּלְמִידִים בְּשִׂאֲלוֹתָיו, וּבְמַעֲשִׂים שֶׁעוֹשֶׂה בְּפָנֵיהֶן, כְּדֵי לְחַדְדֵן, וּכְדֵי שֶׁיֵּדַע אִם זֹכְרִין הֵן מֵה שֶׁלִּמְדוּ אוֹ אֵינֶן זֹכְרִין. וְאִין צְרִיף לֹמֵר, שֶׁיֵּשׁ לוֹ רִשׁוֹת לְשֶׁאֵל אוֹתוֹ בַּעֲנֵן אַחֵר שֶׁאֵינֶן עוֹסְקִין בוֹ, כְּדֵי לְזַרְזֵן [-לעורר את התעניינותם].

(יג) שינוח מעט מהדרך ויוכל לחשוב באופן מסודר. יד) לא ישאלו שני תלמידים בבת אחת. טו) שהרי יש סבירות רבה שלא ידע את התשובה לשאלה שאינו עוסק בעניינה.

ז. אֵין שׁוֹאֲלִין מִעֲמָד [-בעמידה], וְאִין מְשִׁבִּין מִעֲמָד; וְלֹא מִגְבוּהָ וְלֹא מִרְחוֹק, וְלֹא מֵאַחֲוָרֵי הַיָּקָנִים [-היושבים בסמוך לרב]. וְאִין שׁוֹאֲלִין אֶת הָרַב אֶלָּא

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

~ יום ראשון י"ב אדר ~

מצות עשה יג.

את השירה הזאת. איתבה (הקשה על דבריו) אבני: (נאמר במשנה שמלך) כותב לו ספר תורה לשמו, כדי שלא יתנאה בשל אבותיו — (מכאן ש)מלך אין (כן), הדיוט לא?!" ובאה התשובה: "התם לא נצרכה (שם לא בא הפסוק ללמד) אלא לשתי תורות, פדתנא: 'וכתב לו את-משנה התורה' — שתי תורות"; כלומר, שהחלוק בין מלך להדיוט הוא, שכל-אדם חייב לכתב ספר תורה אחד, והמלך שני ספרי תורות, כמו שנתבאר בפרק ב' מסנהדרין. וכבר נתבארו דיני כתיבת ספר תורה ויתנאיו בפרק ג' ממנחות (ל ואילך) ובריש (בבא) בתרא (יג.יד.) ושבת (קלג.).

~ יום שלישי י"ד אדר ~

מצות עשה יז.

המצוה הי"ז — הצווי שנוצטוינו שכל-מלך היושב אצלנו על פסא המלכות יכתב ספר תורה לעצמו ולא יפרד ממנו, והוא אמרו יתעלה: "והיה כשבתו על פסא ממלכתו וכתב לו את-משנה התורה הזאת" (שם יז, יח). וכבר נתבארו כל-דיני מצוה זו בפרק ב' מסנהדרין (כא.).

~ יום רביעי ט"ו אדר ~

מצות עשה יד.

המצוה הי"ד — הצווי שנוצטוינו במעשה ציצית, והוא אמרו יתעלה: "ועשו להם ציצת וגו' ונתנו על-ציצת הפנה פתיל תכלת" (במדבר טו, לח). אף אינה נמנית בשתי מצות, אף-על-פי שהכלל הוא אצלנו (מנחות לח.): "התכלת אינה מעפכת את-הלכן והלכן אינו מעפכ את-התכלת", שכן אמרו בספרי (פרשת שלח שם): "כול שהן שתי מצות: מצות תכלת ומצות לבן? תלמוד לומר: והיה לכם לציצת — מצוה אחת היא ואינה שתי מצות". וזו אין הנשים חייבות בה, כמו שנתבאר בתחלת גמרא קדושין (ג.). וכבר נתבארו כל-דיני מצוה זו בפרק ד' ממנחות (לח. ואילך.).

~ יום חמישי ט"ז אדר ~

מצות עשה יט.

המצוה הי"ט — הצווי שנוצטוינו להודות לו יתעלה אחר כל-אכילה, והוא אמרו יתעלה: "ואכלת ושבעת וברכת את-ה' אלהיך וגו'" (דברים ח, י). ולשון התוספתא (ברכות ריש פרק ו): "ברכת המזון מן-התורה, שגאמר:

המצוה הי"ג — הצווי שנוצטוינו במעשה תפלין של יד, והוא אמרו יתעלה: "וקשרתם לאות על ירך" (שם); וגם הצווי במצוה זו נכפל ארבע פעמים. והראיה שתפלין של ראש ושל יד שתי מצות — הוא אמרם בגמרא מנחות (מד.) על דרך התמה על מי שסובר, שתפלין של ראש ושל יד לא תינח אחת מהן בלי האחרת, אלא כשיהיו שתייהן בנמצא, וזה לשונם: "מאן דלית לה שתי מצות, תדא מצוה לא לעבד?!" כלומר: מי שאי אפשר לו לעשות שתי מצות לא יעשה [לפחות] אחת? ! לא, אלא יעשה את-המצוה שבדיו, ולפיכך יניח איזו מהן שבנמצא. הנה נתבאר לה, שקראו לתפלין של יד ושל ראש שתי מצות. ושתי מצות אלו אין הנשים חייבות בהן, שהרי אמר יתעלה בטעם חייבן: "למען תהיה תורת ה' בפיך" (שמות יג, ט) — ונשים אינן חייבות בתלמוד תורה, וכך בארו במכילתא. וכבר נתבארו כל-דיני שתי המצות האלה בפרק ד' ממנחות (לא. ואילך.).

~ יום שני י"ג אדר ~

מצות עשה מז. יח.

המצוה הט"ו — הצווי שנוצטוינו במעשה מזוזה, והוא אמרו יתעלה: "וכתבתם על-מזוזות ביתך ובשעריך" (דברים יז, ט). וכבר נכפל הצווי בענין זה (שם יא, כ); ודיני מצוה זו כלם נתבארו בפרק ג' ממנחות (דף לא ואילך.).

המצוה הי"ח — הצווי שנוצטוינו שיהא לכל-זכר ממנו ספר תורה לעצמו. ואם יכתבו בידו — הרי זה משבח מאד והוא עדיף, כמו שאמרו (מנחות ל.): "כתבו, מעלה עליו הכתוב באלו קבלו מהר סיני". ואם אי אפשר לו לכתבו בידו — חייב הוא לקנותו או יבקש שיכתבו בשבילו, והוא אמרו יתעלה: "כתבו לכם את-השירה (שירת האזינו) הזאת" (שם לא, יט) ומתוך הצווי על כתיבת פרשת השירה נלמד על חיוב כתיבת כל התורה, לפי שאינו מתיר לכתב את-התורה פרשיות פרשיות (ובעל-כרחי חייב בכתיבת התורה כולה). ואכן רצונו באמרו "את-השירה הזאת" — כל-התורה הפוללת את-השירה הזאת. ולשון גמרא סנהדרין (כא.): "אמר רבא: אף-על-פי שהניחו לו לאדם אבותיו ספר תורה — מצוה לכתב משלו, שגאמר: 'ועתה כתבו לכם

~ שבת קודש י"ח אדר ~

מצות עשה ימ.

המצוה הי"ט — הצווי שצטוינו להודות לו יתעלה אחר כל-אכילה, והוא אמרו יתעלה: "ואכלת ושבעת וברכת את-ה' אלהיך וגו'" (דברים ח, י). ולשון התוספתא (ברכות ריש פרק ו): "ברכת המזון מן-התורה, שצאמר: ואכלת ושבעת וברכת את-ה'". וכבר נתבארו דיני מצוה זו בכמה מקומות במסכת ברכות.

ואכלת ושבעת וברכת את-ה'. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בכמה מקומות במסכת ברכות.

~ יום שישי י"ז אדר ~

מצות עשה ימ.

המצוה הי"ט — הצווי שצטוינו להודות לו יתעלה אחר כל-אכילה, והוא אמרו יתעלה: "ואכלת ושבעת וברכת את-ה' אלהיך וגו'" (דברים ח, י). ולשון התוספתא (ברכות ריש פרק ו): "ברכת המזון מן-התורה, שצאמר: ואכלת ושבעת וברכת את-ה'". וכבר נתבארו דיני מצוה זו בכמה מקומות במסכת ברכות.

אגרות קודש

בי"ח, אדר"ח אדר, תשי"ג
ברוקלין.

הרה"ג הרה"ח אי"א נר"נ עוסק בצ"צ וכו'

מוהרבא"ג שי

שלום וברכה!

זה עתה קבלתי מכתבו מכ"ה שבט... מובן מעצמו, שלהעביר אחד המוסדות שלנו במרוקו כמו שהוא לאה"ק ת"ו, אין לזה מקום כלל, ולאידך גיסא איני רואה ג"כ תועלת לקבץ נערים מן החוץ ממוסדות אחרים ולסייעם בעלי לאה"ק ת"ו, שאין זה מתפקידו של ליובאוויטש, ומה שדברתי עם מר קול, וכן הוא דעתי גם עתה הוא שהתלמידים במוסד שלנו אלו שיצטיינו באיזה פרט, יש ליתן להם זה בתור פרס, שבהשתדלותינו ועל ידינו עולים הם לאה"ק ת"ו ולפרסם את זה באופן המתאים בין שאר התלמידים וכן בין יהודי מרוקו, אשר ע"י הלימוד משך זמן באהלי"י מקבלים ג"כ האפשרות - באם הנהלת אהלי"י תמצא לנכון - לעלות לאה"ק ת"ו, ובפרט שמר קול אמר לי שאע"פ שנפסקה העלי של זקנים ואינם מסוגלים לעבודה וכו' אבל הורי התלמידים שיעלו, יתנו להורים רשיון העלי במשך שנתיים...

ו) כתבתי למהר"ש שי בנוגע לנתינת שמורה לעוזרינו במרוקו ובטח יראה לו המכתב, ויטכסו יחד עצה בזה, כן כתבתי להנ"ל ע"ד הסידור שלעתיים קבועים יודפס במכ"ע וירחונים במרוקו איזה ידיעות, אם ע"ד עבודת חב"ד שם או עכ"פ בכלל ע"ד חסידות און דעם ארום, ובטח גם בזה ישתדלו למצוא עצה להדפסה ופרסום באופן המתאים.

ז) נודעתי זה לא כבר שמשך זמן התקיימה במרוקו חברה ושמה "דובב שפתי ישנים" והם הו"ל כו"כ ספרים, ומהנכון הי' שישלחו מכל ספרים אלו טופס אחד לכאן, בתור תשורה, איני יודע מי, אם כת"ר או מהר"ש טוב יותר שיתעסק בזה להביא לפועל, כמדומה שמראשי החברה הוא הרב טולדני ממכנז והרב מהרש"ז הכהן מקסבילנקה, ובטח על אתר יודעים זה ברור.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש ופי"ש אני"ש שי במרוקו.

מיכה פרק ד א-ז

א וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים יְהִיָּה הָר בֵּית־יְהוָה נָכוֹן בְּרֹאשׁ הַהָרִים וְנִשְׁאָה הוּא מִגְבָּעוֹת וְנִהְרָו עָלָיו עַמִּים: ב וְהָלְכוּ גוֹיִם רַבִּים וְאָמְרוּ לָכוּ | וְנַעֲלָה אֶל־הַר־יְהוָה וְאֶל־בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְיִזְרְנוּ מִדְּרָכָיו וְנִלְכָּה בְּאַרְחֵתָיו כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וְדִבְרֵי־יְהוָה מִירוּשָׁלַם: ג וְשָׁפַט בֵּין עַמִּים רַבִּים וְהוֹכִיחַ לְגוֹיִם עֲצָמִים עַד־רָחוֹק וְכַתְּתוּ חֲרֻבֵיהֶם לְאֹתִים וְחֲנִיתֵיהֶם לְמִזְמֹרוֹת לְאִי־יִשְׂאֹו גוֹי אֶל־גוֹי חָרֵב וְלֹא־יִלְמְדוּן עוֹד מִלְחָמָה: ד וְיָשְׁבוּ אִישׁ אִישׁ תַּחַת גִּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֵנָתוֹ וְאִין מַחְרִיד כִּי־פִי יְהוָה צְבָאוֹת דִּבֶּר: ה כִּי כָל־הָעַמִּים יֵלְכוּ אִישׁ בְּשֵׁם אֱלֹהָיו וְאֶנְחֶנּוּ גִלְדָּ בְשֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד: (פ) בַּיּוֹם הַהוּא נֹאֲמִי־יְהוָה אֲסֻפָּה הַצֹּלֵעָה וְהַנִּדְחָה אֶקְבֹּצָהּ וְאֲשֶׁר הִרְעֵיתִי: ז וְשִׁמְתִּי אֶת־הַצֹּלֵעָה לְשֹׂאֲרֵית וְהַנִּחְלָאָה לְגוֹי עֲצוּם וּמִלֶּךְ יְהוָה עֲלֵיהֶם בְּהָר צִיּוֹן מִעֲתָה וְעַד־עוֹלָם: (פ)

רש"י

(א) ונהרו. ונקבצו שם יחד כנהרו' ההולכי' אל הים: (ב) ושפט. משפט זה לשון תוכחה הוא דשרימנט" בלע"ז: (ד) כי פי ה' צבאות דבר. והיכן דבר ונתתי שלום בארץ (ויקרא כו): (ה) ילכו איש בשם אלהיו.

ילכו לאבדון על שעברו עכו"ם כן תירגם יונתן: (ו) אוספה הצולעה. אכניש מטלטליא וכן ת"י, ולי נראה לשון מרפא כמו ואספתי מצרעתו (מלכים ה): ואשר הריעותי. ואותם שהריעותי להם בעוונם:

מצודת ציון

(א) באחרית. בסוף: נכון. מוכן ומתוקן: ונהרו. ימשכו כנהר וכן ונהרו אל טוב ה' (ירמיה לא): (ב) לכו. הוא ענין ל' זרוז: ויורנו. ענין למוד: (ג) והוכיח. ענין ברור דברים: עצומים. חזקים: וכתתו. ענין כתישה: לאתים. שם כלי חפירה וכן את מחרשתו ואת מל' וכרמך לא תזמור (ויקרא כה): (ד) מחריד. בו הומורות מל' וכרמך לא תזמור (ויקרא כה): (ד) מחריד. מל' חרדה: (ו) הצולעה. החגרת כמו והוא צולע על ירכו (בראשית לב): (ז) והנהלאה. ענין יגיעה כמו נלאה מואב (ישעי' טז):

מצודת דוד

(א) באחרית הימים. בימי המשיח: הר בית ה'. ההר שיעמוד עליו בה"מ: נכון. מתוקן יהיה בהר החשוב והראש שבכל ההרים: ונשא. ינשא במעלה וחשיבות: ונהרו. מן העכו"ם ימשכו ללכת אליו כנהר המושך והולך: (ב) והלכו. גוי אל גוי: ואמרו. אלו לאלו: ויורנו. המקום ילמד אותנו ע"י יודעי התורה: מדרכיו. מה מדרכיו: כי מציון. כי התורה האמיתית היא היוצאת מציון ואין זולתה בעולם: (ג) ושפט. ר"ל וכאשר יבקשו כן יהיה כי השופט והוא מלך המשיח הוא ישפט בין העכו"ם רבים בדברי ריבותם והוא יברר המשפט לעכו"ם עצומים היושבים ממרחק: וכתתו. ישברו כלי

המלחמה לעשות מהם כלי עבודת אדמה כי לא יעשו עוד מלחמה ולא ילמדו אותה כי המשיח ישפט בדברי ריבותם: (ד) וישבו איש. כ"א ישב תחת גפנו וגו' ואין מי יחרידו ממקומו: כי פי וגו'. וכן יהיה: (ה) כי כל העמים וגו'. זהו מאמר הנביא שאמר כל הטובה הזאת יהיה לנו על כל העכו"ם כל אחד מהם הולך בשם אלהיו להאמין בהעכו"ם של בני עמו ואנחנו לא למדנו מהם לאחוז דרכם כי הולכים אנחנו בשם ה' להאמין בו וכן נאמין בו לעולם ועד ולכן ראויים אנו לטובה: (ו) אוספה הצולעה. אאסוף מבין העכו"ם את עדת ישראל שהיא כצולעה שאינה יכולה לזוז ממקומה: והנדחה. ישראל הנדחה מארצה לארצות העכו"ם הנה אקבץ אותה והוא כפל ענין במ"ש: ואשר הרעוטי. ר"ל כשיעור אשר הרעוטי לה כן איטיב עמה: (ז) לשארית. להיות לה שארית בין העכו"ם ולא יכלו אותה: והנהלאה. העם אשר נתייגעה בגולה בשובה לארצה תשוב להיות גוי חזק: ומלך ה'. מאז לא ימשלו עוד הבבלים בהם כי ה' ימלך עליהם ומלכותו תהיה בהר ציון כי שם ישרה שכינתו מהעת ההיא עד עולם ולא תזוז עוד משם:

כתובים

תהלים פרקכו דיד

ו אחת | שאלתי מאת־יהוה אותה אבקש שבתי בבית־יהוה פלימי חיי לחזות בנעם־יהוה ולבקר בהיכלו: ה פי יצפני | בספה ביום רעה יסתריני בסתר אהלו בצור ירוממני: ו ועתה ירום ראשי על איבי סביבותי ואזבחה באהלו זבחי תרועה אשירה ואזמרה ליהוה: ז שמע־יהוה קולי אקרא ונגני וענני: ח לך | אמר לבי בקשו פני את־פניך יהוה אבקש: ט אל־תסתר פניך | ממני אל תט־באף עבדך עזרתי היית אל־תפושני ואל־תעזבני אלהי ישעי: י פיראבי ואמי עזבוני ויהוה יאספני: יא הורני יהוה דרכך ונגני בארץ מישור למען שוררי: יב אל־תתנני בנפש צרי פי קמוכי עדי־שקר ויפח חמם: יג לולא האמנתי לראות בטוב־יהוה בארץ חיים: יד קוה אל־יהוה חזק ויאמץ לך קוה אל־יהוה:

רש"י

אמר לבי במקומך בא אלי לבי לומר כן: (ט) אל תט. אל תכריע כמו ויט שמים (לעיל י"ח): (י) כי אבי ואמי עזבוני. בשעת תשמיש להנאתך נתכוונו כיון שגמרו הנאתך זה הופך פניו אילך וזה הופך פניו אילך: וז' יאספני. הקב"ה שומר את הטיפה וצר את העובר: (יב) בנפש צרי. בתאות שונאי להיות תאותם מתקיימת עלי: ויפח חמם. דוברי רעה לשון אחר לשון מוקש (סא"א): (יג) לולא האמנתי וגו'. אם לא שהאמנתי בהקב"ה כבר קמו בי אותם עדי שקר וכלוני, לולא נקוד עליו למדרש שדרשו רבותינו יודע אני שאתה נותן שכר לצדיקים לעולם הבא אבל אני יודע אם יש לי חלק עמהם אם לאו: (יד) וקוה אל ה'. ואם לא תתקבל תפלתך חזור וקוה:

(ד) ולבקר בהיכלו. ליראות שם בכל בקר ובקר כך פירשו דונש, ומנחם חברו עם לא יבקר בין טוב לרע (ויקרא כ"ח), אבל דונש פתר לשון בוקר: (ה) כי יצפני בסכה. בטוח אני שיצפני בבית מקדשו ושנינו בסדר עולם שהמקרא הזה נאמר על יואש בן אחזיה שהסתירתו יהושבע אחותו בעליית בית קדשי הקדשים, כענין שנאמר (מלכים ב י"א) ויהי אתה בית ה' מתחבא שש שנים: בצור ירוממני. העמיד על סלע רגלי: (ו) זבחי תרועה. זבחים שאומר עליהם שיר: (ח) לך אמר לבי בקשו פני. בשבילך בשליחותיך אומר (לי) לבי בקשו כלכם ישראל את פני ואני שומע לו, את פניך ה' אבקש: לך. כמו (איוב ל"ג) הן אני כפיך לאל, במקומו, אם לאל תריבון (שם י"ג), במקומו, אף כאן לך

מצודת ציון

(ד) ולבקר. ולדרוש כמו לא יבקר (ויקרא י"ג): (ו) תרועה. רצה לומר בקול תרועת שמחה: (ט) תששני. כמו תעזבני וכפל הדבר במלות שונות: (יא) הורני. למדני: שוררי. ענין הבטה וכן שאפו שוררי (למקן נ"ח) ורצה לומר האויבים המביטים עלי בעין רעה: (יב) בנפש. ברצון כמו אם יש את נפשכם (בראשית כ"ג): ויפח. ענין דבור הבא בהפחת רוח הפה: (יג) לולא. אם לא: בארץ חיים. זה העולם נקרא ארץ חיים: (יד) ויאמץ. ענין כח וחוזק:

(ח) לך. בשליחותך אומר לי לבי בקשו פני וכן אעשה כי את פניך ה' אבקש: (ט) אל תט. אל תטה את עבדך לנפול ביד האף הלא מעולם היית עזרתי לזה גם עתה אל תששני: (י) עזבוני. לא נתנו לי די מחסורי: יאספני. אסף אותי אליו בתת לי די מחסורי: (יא) למען שוררי. כי כשאכשל בדרכי ה' ואענש עליו ישמחו שוררי ויאמרו ידיהם רמה: (יב) בנפש צרי. להשיג בי תאוותם ורצונם: ויפח חמם. המדברים עלי דברי חמם: (יג) לולא. כאומר הנה כמעט היו מאבדים אותי אם לא עמדה לי זכות האמנה שהאמנתי בדבר ה' אשר הבטיחני לראות בטובו בזה העולם: (יד) קוה. ואמרתי אל נפשי קוה אל ה' וחזק בהבטחתו וזכות האמנה היא אשר עמדה לי: וקוה וגו'. כפל הדבר להתמדתו:

מצודת דוד

(ד) שבתי. שאשב בבית ה' טוב לי: לחזות. לראות בנעומות תורת ה': ולבקר. לדרוש בהיכלו בדבר מצות ה': (ה) כי יצפני. ביום בוא האויב הסתירני בסוכתו ולא יכלו לי: בצור. היה מרומם אותי להתגבר עליהם כאלו עמדתי על צור גבוה כי כן הדרך שהעומד ממעל הוא מתחזק על העומד מתחת: (ו) ועתה. כאומר הנה עכ"ז הייתי מוטרד במלחמה ולזה אבקש עתה ממך שראשי ירום על אויבי מסביב שלא ילחמו עוד בי: ואזבחה. ואז אזבח זבחים ואריע בשמחה יותר מאלו ילחמו בי ונצחתי אותם: (ז) קולי אקרא. קולי אשר אקרא:

(ח) לך. בשליחותך אומר לי לבי בקשו פני וכן אעשה כי את פניך ה' אבקש: (ט) אל תט. אל תטה את עבדך לנפול ביד האף הלא מעולם היית עזרתי לזה גם עתה אל תששני: (י) עזבוני. לא נתנו לי די מחסורי: יאספני. אסף אותי אליו בתת לי די מחסורי: (יא) למען שוררי. כי כשאכשל בדרכי ה' ואענש עליו ישמחו שוררי ויאמרו ידיהם רמה: (יב) בנפש צרי. להשיג בי תאוותם ורצונם: ויפח חמם. המדברים עלי דברי חמם: (יג) לולא. כאומר הנה כמעט היו מאבדים אותי אם לא עמדה לי זכות האמנה שהאמנתי בדבר ה' אשר הבטיחני לראות בטובו בזה העולם: (יד) קוה. ואמרתי אל נפשי קוה אל ה' וחזק בהבטחתו וזכות האמנה היא אשר עמדה לי: וקוה וגו'. כפל הדבר להתמדתו:

משניות מסכת כריתות

ד חתיכה של חלין וחתיכה של קדש, אכל אחת מהן, ואין ידוע איזו מהן אכל – פטור. רבי עקיבא מחייב באשם תלוי. אכל את השנייה – מביא אשם ודאי. אכל אחד את הראשונה, ובא אחר ואכל את השנייה – זה מביא אשם תלוי, וזה מביא אשם תלוי; דברי רבי עקיבא. רבי שמעון אומר: שניהם מביאים אשם אחד. רבי יוסי אומר: אין שנים מביאים אשם אחד.

ה חתיכה של חלין וחתיכה של חלב, אכל אחת מהן, ואין ידוע איזו מהן אכל – מביא אשם תלוי. אכל את השנייה – מביא חטאת. אכל אחד את הראשונה, ובא אחר ואכל את השנייה – זה מביא אשם תלוי, וזה מביא אשם תלוי. (דברי רבי עקיבא). רבי שמעון אומר: שניהם מביאים חטאת אחת. רבי יוסי אומר: אין שנים מביאים חטאת אחת.

ו חתיכה של חלב וחתיכה של קדש, אכל את אחת מהן, ואין ידוע איזו מהן אכל – מביא אשם תלוי. אכל את השנייה – מביא חטאת ואשם ודאי. אכל אחד את הראשונה, ובא אחר ואכל את השנייה – זה מביא

פירוש ברטנורא

ד' ור' עקיבא מחייב. ר' עקיבא למעמית, דמחייב אשם תלוי על ספק מעילות: שניהם מביאים אשם אחד. בשותפות, ויאמר זה לזה אם אתה אכלת החתיכה של קודש יהא חלקי מחול לך ויהא אשם כולו עליך: אין שנים מביאים אשם אחד. דלית ליה תנאי בקרבנות, אלא אם כדברי חכמים שניהם פטורים, אי כר' עקיבא כל אחד מביא אשם תלוי. והלכה כחכמים שאין מביאים אשם תלוי על ספק מעילות:

ה חטאת אחת. ומתנה זה עם זה כדפרישנא לעיל: אין שנים מביאים חטאת אחת. אבל אשם תלוי מיימי כל חד וחד, משום חתיכת החלב. והיינו תנא קמא. והא קמשמע לן, דתנא קמא ר' יוסי הוא והלכה כמותו:

ו חתיכה של חלב וחתיכה של קודש כר' עקיבא מחייב. אפילו לרבנן דאמרי אין מביאים אשם תלוי על ספק מעילות, הכא מודו דחייב, משום חתיכה של חלב: מביא חטאת ואשם ודאי. על החתיכה של חלב מביא חטאת, ועל בשר של קודש אשם ודאי: חטאת ואשם. בשותפות. ומתנה, אם אני אכלתי חלב ואתה קודש יהא חלקי באשם מחול לך וחלקך בחטאת מחול לי. ואם אני אכלתי קודש ואתה חלב יהא חלקי בחטאת מחול לך וחלקך באשם מחול

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ה

חתיכה של חלין וחתיכה של חלב – היו לפניו שתי חתיכות, אחת של שומן, שהיא של חולין, ואחת של חלב: אכל אחת מהן, ואין ידוע איזו מהן אכל, מביא אשם תלוי – שמא אכל חלב. אכל את השנייה – אם אכל אחר כך את החתיכה השנייה, מביא חטאת – שהרי ודאי אכל חלב. אכל אחד את הראשונה, ובא אחר ואכל את השנייה, זה מביא אשם תלוי, וזה מביא אשם תלוי – שהרי לגבי כל אחד יש ספק, שמא הוא אכל את החלב. (דברי רבי עקיבא) – לפי הגמרא אין גורסים זה. רבי שמעון אומר: שניהם מביאים חטאת אחת – ומתנים ביניהם, שמי שאכל את החלב יהא חלק חבירו בחטאת מחול לו ואתה החטאת כולה עליו. רבי יוסי אומר: אין שנים מביאים חטאת אחת – כמבואר הטעם לעיל באשם. בגמרא מדייקים בדברי רבי יוסי: אבל אשם תלוי מביא כל אחד, כדעת תנא קמא. ומכאן שתנא קמא רבי יוסי הוא. והלכה כמותו.

~ יום שני ~

באור משנה ו

חתיכה של חלב וחתיכה של קדש – היו לפניו שתי חתיכות, אחת של חלב, ואחת של שומן שהיא של קודש: אכל את אחת מהן, ואין ידוע איזו מהן אכל, מביא אשם תלוי – אף לדעת חכמים הפטורים על ספק מעילה הריהו חייב כאן אשם תלוי על ספק חלב; ולדעת רבי עקיבא, המחייב על ספק מעילה, הריהו יוצא כאן באשם תלוי אחד על שני הספקות, על ספק חלב ועל ספק מעילה (רמב"ם). אכל את השנייה, מביא חטאת ואשם ודאי

~ יום ראשון ~

באור משנה ד

חתיכה של חלין וחתיכה של קדש – היו לפניו שתי חתיכות בשר, אחת של חולין ואחת של קודש: אכל אחת מהן – משתי החתיכות הללו, ואין ידוע איזו מהן אכל – וחושש הוא שמא חתיכה של קודש אכל ונמצא מועל בקודש, פטור – מקרבן אשם תלוי, כדעת חכמים במשנה הקודמת שפוטרים בספק מעילות. רבי עקיבא מחייב באשם תלוי – כשיטתו במשנה הקודמת, שמחייב אשם תלוי על ספק מעילה (ענין "תפארת ישראל" ו"מלאכת שלמה", בענין מעילה מונעת ששנינו לעיל. שמודה רבי עקיבא לרבי טרפון). אכל את השנייה – אחר כך, מביא אשם ודאי – אשם מעילות, שהרי ודאי אכל את החתיכה של קודש. אכל אחד את הראשונה – אחת משתי החתיכות, ובא אחר ואכל את השנייה – אף על פי שאחד מהם ודאי אכל את החתיכה של קודש, זה מביא אשם תלוי, וזה מביא אשם תלוי – כל אחד מהם מביא אשם תלוי, דברי רבי עקיבא – שהרי לגבי כל אחד מהם יש ספק, אם הוא מועל בהקדש. רבי שמעון אומר: שניהם מביאים אשם אחד – אשם מעילות בשותפות, ומתנים ביניהם, שכל מי שאכל את החתיכה של קודש, יהא חלק חבירו מחול לו, ויהא אשם מעילות כולו עליו. רבי יוסי אומר: אין שנים מביאים אשם אחד – שאין תנאי מועיל בקרבן הבא על חטא, אלא אם כדעת חכמים שניהם פטורים, אם כדעת רבי עקיבא כל אחד מביא אשם תלוי. והלכה כחכמים שאין מביאים אשם תלוי על ספק מעילה.

ז' חתיכה של חלב וּחֲתִיכָה שֶׁל חֶלֶב קֹדֶשׁ, אֶבֶל אֵת אַחַת מֵהֶן, וְאִין יִדְוַע אִיזוּ מֵהֶן אֶבֶל – מִבֵּיא חֲטָאֹת. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מִבֵּיא אֲשֶׁם תְּלוּי. אֶבֶל אֵת הַשְּׁנִיָּה – מִבֵּיא שְׁתֵּי חֲטָאוֹת וְאֲשֶׁם וְדָאִי. אֶבֶל אַחֵד אֵת הָרִאשׁוֹנָה, וְכֵא אַחֵר וְאֶבֶל אֵת הַשְּׁנִיָּה – זֶה מִבֵּיא חֲטָאֹת, וְזֶה מִבֵּיא חֲטָאֹת. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: זֶה מִבֵּיא אֲשֶׁם תְּלוּי, וְזֶה מִבֵּיא אֲשֶׁם תְּלוּי. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: זֶה חֲטָאֹת, וְזֶה חֲטָאֹת, וְשְׁנֵיהֶם מִבֵּיאִים אֲשֶׁם אַחֵד. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אִין שְׁנַיִם מִבֵּיאִין אֲשֶׁם אַחֵד.

פירוש ברטנורא

ז' התיבה של חלב והתיבה של חלב קודש כו' מביא הטאת. דרמא נפשך חלב אכל: ר' עקיבא אומר. אף אשם תלוי כחמאת, משום ספק מעילות. ואין הלכה כרבי עקיבא: **מביא שתי הטאות.** (והוא שאכלן בשתי העלמות. שאם לא היתה שם ידיעה בינתים, אינו חייב אלא אחת: זה **מביא אשם תלוי וכו'.** מוסף על החמאת שהוא צריך להביא משום אוכל חלב מביא אשם תלוי משום ספק מעילות: **ושניהם מביאין אשם אחד.** בשותפות ומתנין: רבי יוסי אומר כו'. ותנא קמא ר' יוסי הוא והלכה כמותו:

משניות מבוארות – קהתי

— חטאת על החלב שאכל, ואשם מעילות על שנהנה מבשר קודש.
אָכַל אֶחָד אֶת הָרָאשׁוֹנָה, וּבָא אַחֵר וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה, זֶה מְבִיא אֶשֶׁם תְּלוּי, וְזֶה מְבִיא אֶשֶׁם תְּלוּי — שלגבי כל אחד ואחד יש ספק שמא אכל את החתיכה של חלב. ואף לדעת רבי עקיבא, המחייב על ספק מעילה, אין כל אחד צריך להביא שני אשמות תלויים, על ספק חלב ועל ספק מעילה, אלא דיו להביא אשם תלוי אחד (עין "מלאכת שולחן"). **רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: שְׁנֵיהֶם מְבִיאִים חֲטָאת וְאֶשֶׁם** — בשותפות, ומתנים ביניהם, שמי שאכל את החלב יהא חלק חבירו מחול לו בחטאת ותהא החטאת כולה עליו, ומי שאכל את הקודש, יהא חלק חבירו מחול לו באשם, ויהא האשם כולו עליו. **רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אֵין שְׁנַיִם מְבִיאִים חֲטָאת וְאֶשֶׁם** — בשותפות, שאין תנאי מועיל בקרבנות הבאים על חטא; וכבר בארנו במשנה הקודמת שרבי יוסי היינו תנא קמא, הסובר: זה מביא אשם תלוי וזה מביא אשם תלוי.

באור משנה ח

באור משנה ז

חֲתִיכָה שֶׁל חֶלֶב וְחֲתִיכָה שֶׁל חֶלֶב קָדֵשׁ – הֵיוּ לִפְנֵינוּ שְׁתֵּי חֲתִיכוֹת שֶׁל חֶלֶב, אַחַת שֶׁל חֹלִין וְאַחַת שֶׁל קֹדֶשׁ: **אָכַל אֶת אֶחָת מֵהֶן, וְאֵין יָדוּעַ אִיזוֹ מֵהֶן אָכַל, מִבֵּיא חֲטָאת** – שְׁהָרִי שְׁתֵּי הַחֲתִיכוֹת הֵן חֶלֶב, וְחִיִּיב חֲטָאת עַל אֲכִילַת חֶלֶב בִּשְׁגָגָה. **רָבִי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מִבֵּיא אֲשֶׁם תִּלְוִי** – נֹסֵף עַל הַחֲטָאת מִבֵּיא גַם אֲשֶׁם תִּלְוִי מִשּׁוּם סֶפֶק מַעֲלִיָּה. **אָכַל אֶת הַשְּׁנֵיָּה** – לֵאחֹר שְׁנוּדָע לוֹ שֶׁאֵכַל אֶת הָהֶאֱשֹׁנָה, **מִבֵּיא שְׁתֵּי חֲטָאוֹת** – עַל שְׁתֵּי הָאֲכִילוֹת שֶׁל חֶלֶב, שֶׁהִידִיעָה שְׁבִנְתֵּיִם מִחֻלָּקַת אוֹתָן לִשְׁתֵּי עֲבִירוֹת; כֵּרֶם, אִם אֵכַל שְׁתֵּיהֶן בְּהֶעֱלֵם אֶחָד, שֶׁלֹּא הִיתָה יָדִיעָה בִּנְתֵּיִם, אֵינוֹ חִיִּיב אֵלָּא חֲטָאת אֶחָד, וְ**אֲשֶׁם וְדָאִי** – אֲשֶׁם מַעֲלִילוֹת, שְׁהָרִי אֵכַל חֲתִיכַת חֶלֶב שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, וּמִלְבַּד אִיסוּר הַחֶלֶב עֲבַר גַּם עַל אִיסוּר מַעֲלִיָּה בְּהַקְדָּשׁ; וְאֵף עַל פִּי שֶׁאֵין אִיסוּר חֶל עַל אִיסוּר, מְכַל מְקוֹם מַעֲלִיָּה וְהַקְדָּשׁ הוּא אִיסוּר מוֹסִיף, שֶׁעַל יְדֵי הַקֹּדֶשׁ נֶאֱסַר הַחֶלֶב גַּם בְּהִנָּאָה, לִפְקֹד חַל כֹּאֵן אִיסוּר הַקֹּדֶשׁ עַל אִיסוּר חֶלֶב, שֶׁבְּאִיסוּר מוֹסִיף הִדִּין הוּא

מביאים חטאת אחת. רבי יוסי אומר: כל חטאת שהיא פאה על חטא – אין שנים מביאים אותה.

פרק ששי

א המביא אשם תלוי, ונודע לו שלא חטא, אם עד שלא נשחט – יצא וירעה בעדר; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: ירעה עד שיסתאב, וימכר, ויפלו דמיו לנדרה. רבי אליעזר אומר: יקרב, שאם אינו פא על חטא זה, הרי הוא פא על חטא אחר. אם משנשחט נודע לו – הדים ישפך, והבשר יצא לבית השרפה. גורק הדים – הבשר יאכל. רבי יוסי אומר: אפלו הדים בכוס – יזרק, והבשר יאכל.

ב אשם ודאי אינו כן, אם עד שלא נשחט – יצא וירעה בעדר; משנשחט – הרי זה יקרב; גורק הדים –

פירוש ברטנורא

דלא חוי למדי, ואשם מעילות אינו בא על פחות משום פרומה: כל חטאת שהיא באה על חטא. לאפוקי חטאת יולדת שאינה באה על חטא. דסבר רבי יוסי ששנים מביאות אותה בשותפות ובתנאי, כדאמרין בפרק קמא. ופסק הלכה, שאין חטאת באה בשותפות ואפילו חטאת של מחוסרי כפרה:

א המביא אשם תלוי. יצא ויראה בעדר. עם שאר צאנו כחולין גמורים. דסבר ר' מאיר, כיון דלא צריך ליה לא מקריש ליה: ירעה עד שיסתאב. דמתוך שלבו נוקפו בשעת התפרשה ומתירא מספק החטא, גמר ומקריש ליה ואע"פ שלא יצטרך, הלכך ירעה עד שיפול בו מום ויפלו דמיו לנדרה להביא מהן עולת נדבה. והלכה כחכמים: הדים ישפך. לאמה שבמקדש [צ"ל שבעות]: לבית השרפה. ואע"פ דחולין שנשחטו בעזרה טעונים קבורה, האי הוי כובה פסול שטעון שריפה: גורק הדים. קודם שנודע לו: יאכל. הבשר. דרחמנא אמר (ויקרא ה') והוא לא ידע ונפח לו, בשעת סליחה לא תהא ידיעה. והבא נמי בשעת זריקת הדים דהיינו שעת סליחה לא היתה ידיעה, והרי גמר כל כפרת פסיקו, ותהא ליה אשם תלוי כשר: אפילו הדים בכוס יזרק. דסבר רבי יוסי כלי שרת מקדשין את הפסול ליקרב, וכל העומד לזרוק כזרוק דמי, והוי כאילו גורק הדים כבר קודם שהיתה לו ידיעה. ואין הלכה כר' יוסי:

ב אשם ודאי אינו כן. בהדיא לא פליגי רבנן דאם נודע לו עד שלא שחטו שלא חטא, יצא וירעה בעדר, דמעמא דרבנן באשם תלוי כיון דלבו נוקפו גמר ומקריש מספק, אבל אשם ודאי, כגון אמרו לו אכלת קודש ונודע שלא חטא שהחזמו העדים, אי נמי כסבור קודש כל ונמצא חולין, אנלא מלתא דחקדש טעות היה: הרי זה יקרב. כיון דלא קריש הוי כחולין שנשחטו בעזרה דטעונין קבורה: גורק הדים הבשר יצא לבית השרפה. בגמרא מפרש דמי ששנה

משניות מבוארות – קהתי

מקריב הוא את האשם התלוי על ספק חטא אחר. אם משנשחט – לאחר שכבר נשחט הקרבן, נודע לו – שלא חטא, הדים ישפך – לאמת המים שבעזרה, והבשר יצא לבית השרפה – להישרף, כדין קרבן שנפסל, שטעון שריפה. גורק הדים – ואחר כך נודע לו שלא חטא, הבשר יאכל – כדין אשם תלוי כשר, שנאמר בו (ויקרא ה, יח): "והוא לא ידע ונסלח לו" – בשעת סליחה לא תהא לו ידיעה, ואף כאן בשעת זריקת הדים, שהיא שעת הסליחה, עדיין היה בספק חטא, והרי גמר כל כפרת פסיקו, הלכך הרי זה אשם תלוי כשר. רבי יוסי אומר: אפלו הדים בכוס – ועדיין לא נזרק, ונודע לו שלא חטא, יזרק – הדים, והבשר יאכל – כדין אשם תלוי כשר, שסובר רבי יוסי: כלי שרת מקדשים את הפסול ליקרב, ואף כאן שהדם כבר נתקבל בכוס שהוא מכלי שרת, הריהו מקדש את הקרבן ליקרב, אף על פי שנודע לו שלא חטא (גמרא; רבנן גרסום); ויש מוסיפים בטעמו של רבי יוסי, שכלי שרת מקדשים את הפסול ליקרב, וכל העומד לזרוק כזרוק הוא, והרי זה כאילו גורק הדים קודם שנודע לו (רמב"ם; ברטנורא; "תפארת ישראל"). ואין הלכה כרבי יוסי.

– אחת מן החתיכות הללו, ובא אחר ואכל את השניה – ואין ידוע איזו חתיכה כל אחד מהם אכל, זה מביא חטאת ואשם תלוי, וזה מביא חטאת ואשם תלוי – כל אחד מהם מביא חטאת משום חלב, ואשם תלוי משום ספק נותר. רבי שמעון אומר: זה חטאת, וזה חטאת – כל אחד מביא חטאת משום חלב, ושניהם מביאים חטאת אחת – ומתנים ביניהם, שתהא החטאת למי שאכל את החתיכה של נותר. רבי יוסי אומר: כל חטאת שהיא פאה על חטא, אין שנים מביאים אותה – שאין תנאי מועיל בקרבן הבא על חטא. ברם, בחטאת יולדת, שאינה באה על חטא, סובר רבי יוסי, ששתיים מביאות אותה בשותפות ובתנאי (כמו ששנינו לעיל ד. ת). וההלכה היא, שאין כל חטאת באה בשותפות, ואפילו חטאת יולדת (חטאת של מחוסרי כפרה).

באור משנה א

המביא אשם תלוי – על ספק עבירה, ונודע לו שלא חטא – כגון שהיו לפניו שתי חתיכות, אחת של חלב ואחת של שומן, ואכל אחת מהן, ולא היה ידוע איזו אכל, והפריש אשם תלוי, ואחר כך נתברר, שאכל את החתיכה של שומן, יצא וירעה בעדר – אם קודם שנשחט הקרבן נודע לו שלא חטא, יצא וירעה בעדר – עם שאר צאנו, כחולין גמורים, דברי רבי מאיר – בגמרא מבואר טעמו, שהוא סובר: כיון שאינו צריך לאשם תלוי, לא הקדישו, כלומר כשהפרישו לא הפרישו אלא על דעת שיהא צריך לו, וכיון שנודע לו שלא חטא, נתגלה הדבר למפרע שלא היה צריך לו בשעת הפרשתו, הלכך הרי הוא חולין, ויצא וירעה בעדר. וחכמים אומרים: ירעה עד שיסתאב – עד שיפול בו מום, וימכר – אחר כך, ויפלו דמיו לנדרה – לשופר (היינו לתיבה) שבמקדש שהקריבו ממעותיו עולות נדבה. טעמם של חכמים, שכשהפריש את הקרבן, מתוך שלבו נוקפו שמא חטא, גמר בלבו והקדישו מספק אף כשלא יצטרך לו; הלכך אף כשנודע לו שלא חטא, הואיל והיה מקדש אף מספק, ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדרה. רבי אליעזר אומר: יקרב – האשם התלוי, שאם אינו פא על חטא זה, הרי הוא פא על חטא אחר – רבי אליעזר הולך לשיטתו (זהלן משנה ג). שמתנדב אדם אשם תלוי בכל יום, לפי שבכל יום יש לאדם לחשוש לספק חטא, הלכך

~ יום רביעי ~

באור משנה ב

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה ללמד דין "נודע לו שלא חטא" באשם ודאי, בשור הנסקל ובעגלה ערופה.

אשם ודאי אינו כן – אין דינו כאשם תלוי, שכן באשם תלוי שנינו במשנה הקודמת, שאם עד שלא נשחט נודע לו שלא חטא, חכמים חולקים על רבי מאיר (הסובר: יצא וירעה בעדר), וסוברים: ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדרה. כמו שבארנו טעמם שם; אבל באשם ודאי, אף חכמים סוברים: אם עד שלא נשחט – נודע לו שלא חטא, כגון שבאו עדים ואמרו לו, שאכל קודש, ואחר כך הוזמו העדים, או שסבור היה שאכל קודש, ונמצא שאכל חולין (רמ"י; ברטנורא). יצא וירעה בעדר – עם שאר בהמות חולין, לפי שהקדש טעות הוא, ואינו הקדש. משנשחט – אם משנשחט האשם נודע לו שלא חטא, הרי זה יקרב – שהואיל ואינו הקדש, הרי דינו כדין חולין שנשחטו בעזרה, שטעונים קבורה (עיי' משנה תמורה ז. ד). גורק

הַבֶּשֶׁר יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵפָה. שׁוֹר הַנֶּסֶקֶל אֵינוֹ כֵּן, אִם עַד שְׁלֹא נִסְקֶל – יֵצֵא וְיִרְעָה בְּעֶדְרָה; מִשְׁנִסְקֶל – מִתֵּר בְּהִנָּה. עֹגֶלָה עֲרוּפָה אֵינָה כֵּן, אִם עַד שְׁלֹא נִעְרְפָה – תֵּצֵא וְתִרְעָה בְּעֶדְרָה; מִשְׁנִעְרְפָה – תִּקָּבֵר בְּמִקְוָמָה, שְׁעַל סֶפֶק בָּאָה מִתְחַלְתָּהּ, כִּפְרָה סֶפֶקָה וְהִלְכָה לָּהּ.

ג רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מִתְנַדֵּב אָדָם אֲשֶׁם תְּלוּי בְּכָל יוֹם, וּבְכָל שָׁעָה שְׂרִיצָה, וְהוּא נִקְרָא: אֲשֶׁם חֲסִידִים. אָמְרוּ עָלָיו עַל בָּבָא בֶּן בּוּטִי, שֶׁהָיָה מִתְנַדֵּב אֲשֶׁם תְּלוּי בְּכָל יוֹם, חוּץ מֵאַחֵר יוֹם הַכַּפּוּרִים יוֹם אֶחָד, אָמַר: הַמַּעֲוֹן הִזָּה! אֵלּוּ הֵיוּ מְנִיחִים לִי, הָיִיתִי מְבִיא, אֲלָא אוֹמְרִים לִי: הַמָּתֵן עַד שֶׁתִּכְנַס לְסֶפֶק. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין מְבִיאִין אֲשֶׁם תְּלוּי, אֲלָא עַל דָּבָר שֶׁזָּדוֹנוֹ בִּרְתָּה, וְשִׁנְגָתוֹ חֲטָאת.

ד חֲכָמֵי חֲטָאוֹת וְאֲשָׁמוֹת וְדָאִין, שְׁעֵבֶר עָלֵיהֶן יוֹם הַכַּפּוּרִים – חֲכָמֵי לְהִבִּיא לְאַחֵר יוֹם הַכַּפּוּרִים. חֲכָמֵי אֲשָׁמוֹת

פירוש ברטנורא

לעיל הרי זה יקבר לא שנה הכא הבשר יצא לבית השרפה, דכיון דסבר אשם ודאי חולין הוא ולא קדיש לעולם, אינו נשרף אלא נקבר: שור הנסקל אינו כן, כאשר תלוי. והכא לא פליגי רבנן שאם נודע שלא הרג יצא וירעה בעדר: עגלה ערופה אינה כן, כאשר תלוי, שאם עד שלא נערפה נמצא ההורג, תצא ותרעה בעדר. ורמב"ם פירש, שור הנסקל אינו כן כאשר ודאי, דאשם ודאי משנשחט הרי זה יקבר, ושור הנסקל כשנודע לאחר שנסקל מותר בהנאה. עגלה ערופה אינה כן כשור הנסקל, דשור הנסקל אם נודע משנסקל מותר בהנאה, ועגלה ערופה אם נודע ההורג משנערפה העגלה תקבר במקומה: כיפורה פסיקה. בשעת עריפה. שהרי עדיין ספק היה והלכה לה. הלכך אסורה בהנאה, ותקבר כדון כל העגלות הערופות:

ג מתנבד אדם אשם תלוי. דכל עצמו של אשם תלוי נדבה הוא. דאי סלקא דעתך חובה הוא, כי מתידע ליה שחטא אמאי מייתי חטאת, אלא שמע מינה נדבה הוא: חוץ מאחר יודע. דשאר ימות השנה הוא דאיכא למוחש בספק שום חטא שמו עשה או לאו, אבל השתא ליכא למוחש, דהא כיפר יוה"כ: וחכמים אומרים אין מביאין אשם תלוי. דהיינו טעמא דמייתי אשם תלוי מקמי דמתידע ליה, להגן עליו מן היסורים עד שיוודע לו, שהתורה חסה על גופו של ישראל, ואין אשם תלוי בא בנדבה. והלכה כחכמים:

ד חייבין להביא לאחר יודע. דאמר קרא (ויקרא ט"ז) מכל מאמתיכם לפני ה' תמהרו, חטא שאין מכיר בו אלא המקום דהיינו שלא נודע לו שחטא, יוה"כ

משניות מבווארות – קהתי

באור משנה ג

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מִתְנַדֵּב אָדָם אֲשֶׁם תְּלוּי בְּכָל יוֹם, וּבְכָל שָׁעָה שְׂרִיצָה, וְהוּא נִקְרָא: אֲשֶׁם חֲסִידִים – בגמרא מבואר טעמו של רבי אליעזר, שלדעתו כל עצמו של אשם תלוי קרבן נדבה הוא, שהרי כשנודע לו שחטא הריהו מביא חטאת, ונמצא שהאשם התלוי לא כיפר לו שום עוון, ומכאן שאינו אלא קרבן נדבה, הלכך יכול אדם להביא בכל יום אשם תלוי (רמב"ם: ברטנורא). אָמְרוּ עָלָיו עַל בָּבָא בֶּן בּוּטִי, שֶׁהָיָה מִתְנַדֵּב אֲשֶׁם תְּלוּי בְּכָל יוֹם – מימות החול, שהרי בשבת וביום טוב אסור להקריב קרבן יחיד (תפארת ישראל), חוץ מאחר יום הכיפורים יום אחד – ביום שלאחר יום הכיפורים לא היה מתנבד אשם תלוי; אָמַר – בבא כן בוט: הַמַּעֲוֹן הִזָּה – כינוי הוא לשבועה, כאילו אמר: נשבע אני בקדושת בית המקדש! אֵלּוּ הֵיוּ מְנִיחִים לִי, הָיִיתִי מְבִיא – אשם תלוי אף ביום שלאחר יום הכיפורים, אֲלָא אוֹמְרִים לִי: הַמָּתֵן עַד שֶׁתִּכְנַס לְסֶפֶק – שהרי יום הכיפורים מכפר על הספק, ולמחרתו של יום הכיפורים אין לחשוש כל כך לספק חטא, כלומר שלדעתם טעמו של רבי אליעזר הוא, שמתנבד אדם אשם תלוי בכל יום משום ספק עשה איזה חטא שהוא, וכיון שלמחרת יום הכיפורים עדיין אין חשש כזה, לפיכך אמרו לו, שלא יביא בו אשם תלוי אלא ימתין עד שייכנס לספק (ענין תוספות רבי עקיבא איגור). וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין מְבִיאִין אֲשֶׁם תְּלוּי, אֲלָא עַל דָּבָר – של חטא – שֶׁזָּדוֹנוֹ בִּרְתָּה, וְשִׁנְגָתוֹ חֲטָאת – חכמים סוברים, שאין אשם תלוי בא כקרבן נדבה אלא כקרבן חובה, כדי לכפר על ספק חטא שיש לו לאדם בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת; ואף על פי שכשיוודע לו שחטא, יהא חייב להביא חטאת, מכל מקום חייבה אותו התורה להביא עכשיו אשם תלוי, כדי להגן עליו מן היסורים, לפי שהתורה חסה על גופם של ישראל; והרי שאשם תלוי אינו נדבה אלא חובה. והלכה כחכמים.

~ יום חמישי ~

באור משנה ד

חֲכָמֵי חֲטָאוֹת וְאֲשָׁמוֹת וְדָאִין, שְׁעֵבֶר עָלֵיהֶן יוֹם הַכַּפּוּרִים –

הָיָה – על המזבח, ואחר כך נודע לו שלא חטא, הַבֶּשֶׁר יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵפָה – כדון פסולי המוקדשים, שהואיל ונזרק הדם, הרי זה נראה כקרבן שנפסל (רמב"ם הל' פסולי המוקדשין ז, כ; עיין גמרא ותוספות כריתות כד, ב). ויש מפרשים (לפי הגמרא), שהתנא ששנה את הפסיקה: "משנשחט הרי זה יקבר" לא שנה כאן את הפסיקה שלאחריה: "נזרק הדם, הבשר יצא לבית השרפה", שהואיל ולדעתו חולין הוא, לעולם אינו נשרף אלא נקבר, כדון חולין שנשחטו בעזרה (ברטנורא). שׁוֹר הַנֶּסֶקֶל – שנגמר דינו לסקילה משום שהעידו עליו שהרג אדם, אֵינוֹ כֵּן – אין דינו כאשר תלוי (ברטנורא), שאף בשור הנסקל סוברים חכמים: אִם עַד שְׁלֹא נִסְקֶל – אם קודם שנסקל נודע שלא הרג אדם, יֵצֵא וְיִרְעָה בְּעֶדְרָה – עם שאר בהמותיו, שנפטר מדין סקילה. מִשְׁנִסְקֶל – ואם לאחר שנסקל נודע שלא הרג אדם, מִתֵּר בְּהִנָּה – שכן שור הנסקל אסור בהנאה (ענין תמורה ז, ד; קידושין ב, ט), וכאן, הואיל ונודע שלא הרג אדם ולא היה חייב סקילה, הרי הוא מותר בהנאה. עֹגֶלָה עֲרוּפָה (דברים כא, א-ט) אֵינָה כֵּן – אין דינה כאשר תלוי (ברטנורא), אלא: אִם עַד שְׁלֹא נִעְרְפָה – אם קודם שנערפה העגלה נמצא ההורג, תֵּצֵא – העגלה, וְתִרְעָה בְּעֶדְרָה – כאשר בהמות חולין (ענין באורנו סוטה ט, ז). מִשְׁנִעְרְפָה – אם נמצא ההורג לאחר שנערפה העגלה, תִּקָּבֵר – העגלה, בְּמִקְוָמָה – במקום עריפתה, לפי שהיא אסורה בהנאה, שְׁעַל סֶפֶק בָּאָה מִתְחַלְתָּהּ – בשעה שערפו אותה, שלא נודע עדיין מי הכה את החלל, כִּפְרָה סֶפֶקָה וְהִלְכָה לָּהּ – העגלה עשתה את שלה, שאם לא נמצא ההורג נתכפר הספק; הלכך אפילו נמצא אחר כך ההורג, לא יצאה מאיסורה בהנאה, ותיקבר כדון כל העגלות הערופות. – יש מפרשים: שור הנסקל אינו כן – אין דינו כאשר ודאי (ולא כמו שבארנו לעיל: אין דינו כאשר תלוי), שכן אשם ודאי דינו, שאם משנשחט נודע שלא חטא, הרי זה יקבר, ואילו שור הנסקל דינו, שאם משנסקל נודע שלא הרג אדם, הריהו מותר בהנאה. עגלה ערופה אינה כן – אין דינה כשור הנסקל, שכן בשור הנסקל, אם משנסקל נודע שלא הרג אדם, מותר בהנאה, ואילו עגלה ערופה, אם משנערפה נמצא ההורג, תיקבר במקומה (רמב"ם: רבנו גרשום).

תלוין – פטורים. מי שפא על ידו ספק עברה ביום הכפורים, אפלו עם חשכה – פטור, שפל היום מכפר. ה האשה שיש עליה חטאת העוף ספק, שעבר עליה יום הכפורים – חית להביא לאחר יום הכפורים, מפני שמכשרתה לאכול בזבחים. חטאת העוף הפאה על ספק, אם משנמלקה נודע לה – הרי זו תקבר. ו המפריש שתי סלעים לאשם, ולקח בהן שני אילים לאשם: אם היה אחד מהן יפה שתי סלעים – יקרב לאשמו, והשני – ירעה עד שיתאב, וימכר, ויפלו דמיו לנדרה. לקח בהן שני אילים לחלין, אחד יפה שתי סלעים ואחד יפה עשרה זוז, היפה שתי סלעים – יקרב לאשמו, והשני – למעילתו. אחד לאשם ואחד לחלין, אם היה

פירוש ברטנורא

מכפר. אבל חטא דאיכא דידע ביה חזין מן המקום, אין יוה"כ מכפר: **ה חטאת העוף ספק.** כגון שילדה ואין יודעים אם מין חיוב אם מין פטור: מפני שמכשירתה לאכול בזבחים. דמוסרת כפרה היא מספק, ואינה יכולה לאכול בקדשים עד שתביא כפרתה: משנמלקה נודע לה. שלא ילדה: הרי זו תקבר. בין הוא דמותה בהנאה, דחולין גמורים היא, דמשום שנשחטה בעזרה ליכא למיסר, ולא אסרה תורה אלא שחטה, אבל מליקה לא. אבל רבנן גזרי דאסורה בהנאה שמה יאמרו נתנין מחטאת העוף ספק. וחטאת העוף הבאה על הספק אינה נאכלת, דשמה חולין היא ונבילה היא, דמליקה נבילה בחולין. ואסורה גמי בהנאה, דשמה קודש היא וקודש שאינו נאכל אסור בהנאה:

ו המפריש שתי סלעים. שכך הוא דין אשם, דכתיב באשם מעילות (שם ה) בערכך כסף שקלים בשקל קודש לאשם, ותרנום שקלים סלעים. ואשם גזילות ואשם תלו למדים מאשם מעילות בגזירה שוה, נאמר כאן בערכך, ונאמר לחלן בערכך. ואשם שפחה חרופה גמי, הואיל והוא איל, הרי אף הוא בכסף סלעים כשלשה אשמות הללו שהן איל. אבל אשם מצורע ואשם נזיר דבתרומהו כתיב כבש לאשם, אינן באים בכסף שקלים: אם היה אחד מהם יפה שתי סלעים. אע"פ שבשעת הפרשה לא היה יפה אלא סלע, אם בשעת כפרה יפה שתיים, כשר, דבמה שהוא שוה בשעת כפרה אוליין, הלכך אותו שהוא יפה עכשיו בשעת כפרה שתי סלעים יקרב לאשמו, ואע"פ שלא קנהו מתחילה אלא בסלע, והשני ירעה, לפי שנקח במעות אשם ולשם אשם, ויפלו

משניות מבוררות – קהתי

~ יום ששי ~

באור משנה ו

במסכת זבחים (ה, י) שנינו: "כל האשמות (קרבנות אשם) שבתורה באים בני שתיים. היינו בני שתי שנים, לפי שכתוב בהם "איל", והוא כבש זכר בן שתי שנים, כלומר משכנס בשנתו השנייה שלושים ואחד יום (עיין פרה א, ג), ובאין בכסף שקלים. כלומר שאל האשם צריך להיות שווה לפחות שני שקלים (היינו שתי סלעים), שכן באשם מעילות נאמר (ויקרא ה, טו): "והביא את אשמו לה' איל תמים מן הצאן בערך כסף שקלים", ומיעוט "שקלים" שניים; ולמדים ממנו אשם גזילות ואשם תלו בגזירה שוה של "בערך", וכן למדים ממנו אשם שפחה חרופה בגזירה שוה של "איל", שאף אשמות אלו בשווי שתי סלעים, חוץ מאשם נזיר ואשם מצורע, שהן בני שנתן. היינו בני שנה, לפי שכתוב בהם "כבש", והוא בן שנה, כלומר תוך שנתו הראשונה, ואינן באין בכסף שקלים". כלומר שאשם נזיר ואשם מצורע אינם צריכים להיות שווים שתי סלעים. – משנתנו דנה במי שהפריש שתי סלעים לקרבן אשם כדיונו, ואחר כך קנה בהן שני אילים לאשם או שקנה בהן שני אילים לחולין, או אחד לאשם ואחד לחולין.

המפריש שתי סלעים לאשם – כדיונו, כמו שבארנו לעיל, ולקח בהן שני אילים לאשם – וקנה בשתי הסלעים שני אילים לקרבנות אשם: אם היה אחד מהן – אחד משני האילים, יפה שתי סלעים – עכשיו, בשעת ההקדשה, יקרב לאשמו – אף על פי שבשעה שלקחו לא היה שווה אלא סלע, מכל מקום הואיל ועכשיו שוויו שתי סלעים, הריהו כשר לקרבן אשם, שהולכים אחר שעת כפרה; ובגמרא מבורר, שאף על פי שהאיל השביח מאליו, והרי השבח של הקדש הוא, מכל מקום אדם מתכפר בשבח הקדש; ונהשני – והאיל השני, הואיל ולקחו במעות אשם לשם אשם, ירעה עד שיתאב – עד שיפול בו מום, וימכר, ויפלו דמיו לנדרה – לחיבה שבמקדש, שממעות שבה מקריבים עולות נדבה, שכן מותר אשם לנדבה (שקלים ב, ח). לקח בהן – בשתי הסלעים שהפריש לאשם, שני אילים לחלין – לא לשם קרבן אלא לאכילה, ונמצא שמעל בכסף ההקדש, וחייב לשלם להקדש קרן וחומש, היינו שתי סלעים ומחצית הסלע (חומש מלבד). שהן עשרה זוז, וכן להביא אשם מעילות בשתי סלעים, לפיכך אם היה אחד – משני האילים – יפה שתי סלעים ואחד יפה עשרה זוז – היינו כפי הקרן וחומשה שחייב, היפה שתי סלעים יקרב לאשמו – לאשם מעילות שנתחייב בו עכשיו על שמעל במעות של הקדש. ונהשני – ששווי עשרה זוז, למעילתו

שעשו עבירות שנתחייבו עליהן חטאות או אשמות ודאים, ולא הביאו את קרבנותיהם עד יום הכיפורים, חייבין להביא לאחר יום הכפורים – את קרבנותיהם, שאין יום הכיפורים מכפר על חטא ודאי שנתחייב עליו קרבן קודם יום הכיפורים. חייבי אשמות תלוין – שעבר עליהם יום הכיפורים, פטורים – מלהביא קרבנות אשם תלוין, שנאמר (ויקרא טז, ז): "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם, מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו", ולמדים מכאן: חטא שאין מכיר בו אלא המקום, דהיינו שלא נודע לו שחטא, יום הכיפורים מכפר עליו, הלכך אם עבר יום הכיפורים ולא הביא אשם תלוין שנתחייב בו לפני יום הכיפורים שוב אינו צריך להביא, מפני שיום הכיפורים כיפר עליו. אבל מי שנתחייב לפני יום הכיפורים חטאת או אשם ודאי, היינו על חטא שנודע לו שעשהו בשוגג וחייב עליו קרבן, אין יום הכיפורים מכפר, אם לא הביא קרבנו, כמו ששינונו לעיל. מי שפא על ידו ספק עברה ביום הכפורים – שבא ליד ספק עבירה בדבר שחייבים על זדונו כרת, אפלו עם חשכה – סמוך לחשכה, היינו זמן קצר לפני גמר יום הכיפורים, פטור – מאשם תלוין, שפל היום מכפר – אף הרגעים האחרונים של יום הכיפורים מכפרים.

באור משנה ה

האשה שיש עליה חטאת העוף ספק – שחייבת היא להביא חטאת העוף על לידת ספק, כגון שהפילה, ואין ידוע מה הפילה, אם מין שחייבת עליו קרבן, אם מין שפטורה מקרבן, שעבר עליה יום הכפורים – ולא הביאה את קרבנה, חייבת להביא לאחר יום הכפורים – את קרבנה, מפני שמכשירתה לאכול בזבחים – שמחוסרת כפרה היא מספק, וכל זמן שלא הביאה קרבנה, אסורה היא לאכול בקדשים, והרי אין יום הכיפורים מועיל אלא לכפר על החטא. חטאת העוף הפאה על ספק – כמו שבארנו לעיל, אם משנמלקה נודע לה – שהפילה מין פטור, ואין היא חייבת בקרבן, הרי זו תקבר – כדיון חולין שנשחטו בעזרה. בגמרא (כריתות כו, ב) אמרו: בין הוא דמותה בהנאה, ומה ששינונו במשנתנו: הרי זו תקבר – היינו מדרבנן, שגזרו חכמים שתהא אסורה בהנאה (עיין באור הענין ברש"י ובברטנורא; ועיין "תפארת ישראל"; "תוספות חדשים").

שֶׁל אִשֶּׁם יָפָה שְׁתֵּי סֻלְעִים – יִקְרַב לְאִשְׁמוֹ, וְהִשְׁנִי – לְמַעֲלֹתוֹ, וְיָבִיא עִמָּה סֻלַּע וְחֻמְשָׁה.
ז הַמְפְרִישׁ חֲטָאתוֹ, וְמָת – לֹא יִבְיָאָהּ בְּנֵי אַחֲרָיו. וְלֹא יִבְיָאָהּ מִחֲטָא עַל חֲטָא; אֲפִלוּ עַל חֶלֶב שְׂאֵכֵל אִמֻּשׁ, לֹא יִבְיָאָהּ עַל חֶלֶב שְׂאֵכֵל הַיּוֹם, שְׁנֵאֲמַר (ויקרא ד, כח): "קִרְבָּנוּ... עַל־חֲטָאתוֹ" – שֶׁיִּהְיֶה קִרְבָּנוּ לְשֵׁם חֲטָאוֹ.
ח מְבִיאִין מִהֶקְדֵּשׁ בִּשְׁבָה – שְׁעִירָה; מִהֶקְדֵּשׁ שְׁעִירָה – בִּשְׁבָה; מִהֶקְדֵּשׁ בִּשְׁבָה וּשְׁעִירָה – תּוֹרִין וּבְנֵי יוֹנָה;

פירוש ברטנורא

דמיו לנדבה, דהכי קיימא לן מותר אשם לנדבה: לקח בהם שני אלים לחולין. לאכילה, מעל במעות ויצאו לחולין: יפה עשרה זוזים. כדי שתי סלעים שמעל בהן וחומשן, שהסלע ארבעה זוזים: חיפה שתי סלעים יקרב לאשמו. לשם אותו אשם שהפריש עליו המעות: וחשני למעילתו. מפרש בגמרא, לא שיקריב אותה לאשם, אלא שיתנו לגזבר בשביל שתי סלעים שהוציא לחולין, שנתחייב בהן ובחומשן, שהם בין הקרן והחומש עשרה זוזים. ויביא אשם בשתי סלעים מביתו לקרבן מעילת: אחד לאשם ואחד לחולין. לקח בשתי סלעים שהפריש שהיו קודש, שני אלים אחד לאשם ואחד לאכילת חולין, ומעל בסלע: אם היה של אשם יפה שתי סלעים יקרב לאשמו. הראשון, שהרי לשמו נלקח ממעות שנפרשו לו: וחשני. שהוא חולין, יקרב למעילתו לאשם מעילות על שהוציא סלע אחד של קודש לחולין. וכגון דאידו נמי יפה שתי סלעים, דאין אשם מעילות פחות משתי סלעים כסף: ויביא עמא פלע וחומשה. קרן שמעל בו וחומשה, שהרי סלע הקודש הוציא לחולין:

ז לא יביאנה בנו אחרינו. אם שגג הכן בשגגת חטאת, לא יביא חטאת שהפריש אביו כדי שיכופר בה על שגגתו:
ח מביאים מהקדש כשבה שעירה. אם הפריש מעות לקח כשבה לחטאתו, יכול לקח בהן שעירה אם ירצה: הפריש לכשבה או לשעירה. הפריש מעות

משניות מבוארות – קהתי

בחטאת (ויקרא ד, כח): "והביא קרבנו". ודרשו: בקרבנו הוא יוצא, ואינו יוצא בקרבן אביו. ואין צורך לומר שלא יביאנה על חטא אביו, שאין כפרה לאחר מיתה (רש"י). וְלֹא יִבְיָאָהּ מִחֲטָא עַל חֲטָא – המפריש חטאתו על חטא זה, לא יביאנה על חטא אחר, כגון מי שהפריש חטאתו על החלב שאכל, ואחר כך אכל דם, לא יביאנה על הדם, אֲפִלוּ עַל חֶלֶב שְׂאֵכֵל אִמֻּשׁ – מי שהפריש חטאתו על החלב שאכל אתמול, לֹא יִבְיָאָהּ עַל חֶלֶב שְׂאֵכֵל הַיּוֹם, שְׁנֵאֲמַר – בחטאת: "קִרְבָּנוּ... עַל־חֲטָאתוֹ" – "והביא קרבנו שעירת עיזים תמימה נקבה על חטאתו אשר חטא", ומכאן שֶׁיִּהְיֶה קִרְבָּנוּ לְשֵׁם חֲטָאוֹ – ולא כשהפרישוהו לשם חטא אחר.

יש מדייקים לפי הרמב"ם, שהטעם שבמשנתנו אינו מוסב על הפיסקה האחרונה ("אפילו על חלב ששאל אשם לא יביאנה על חלב שאכל היום"). אלא על עיקר ההלכה שלא יביאנה מחטא על חטא, שכן הרמב"ם כותב (הל' שגגות ג, א): "הפריש חטאתו על חלב שאכל אשם, לא יביאנה על חלב שאכל היום; ואם הביא – כיפר" (עיין "כסף משנה" שם), אבל יש גורסים בדברי הרמב"ם: "ואם הביא – לא כיפר". ולפי זה מוסב הטעם שבמשנתנו אף על הפיסקה האחרונה (עיין "תוספות יום טוב"; ועיין "לחם משנה" על הרמב"ם שם).

~ שבת קודש ~

באור משנה ח

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שהמפריש חטאתו לא יביאנה מחטא על חטא, באה משנתנו ללמד, שהמפריש מעות לחטאתו לקנות מהן כשבה, רשאי להביא מהן שעירה, וכן להפיק. כן באה המשנה ללמד, שהמפריש מעות לחטאת של קרבן עולה ויורד לקנות בהן כשבה או שעירה, ולא הספיק להביא את קרבנו עד שהעני, הריהו מביא מהן תורים ובני יונה, ואם הפריש מעות לתורים ובני יונה ונעשה דל שבדלים, מביא מהן עשירית האפה סולת, כמבואר במשנה. וכבר נעשה (לעיל ב, ג-ד): "חמישה מביאים קרבן עולה ויורד: (א) הנשבע שבועת העדות (בין בודין ובין בשגה); (ב) הנשבע שבועת ביטוי לשקר בשגה; (ג) חטאת שאכל קודש בשגה או שנכנס למקדש בשגה (בשלושה אלו דל שבדלים מביא עשירית האפה סולת); (ד) הילדלת; (ה) המצורע (בשני האחרונים יש שני סוגי קרבנות בלבד: קרבן עשירי וקרבן עני, אבל אין קרבן מיוחד לדל שבדלים).

מְבִיאִין מִהֶקְדֵּשׁ בִּשְׁבָה – ממעות שהפריש אדם לקנות בהן כשבה לחטאתו, שְׁעִירָה – אם רוצה, יכול הוא להביא מהן שעירת עזים לחטאת; וכן מִהֶקְדֵּשׁ שְׁעִירָה בִּשְׁבָה – אם הפריש מעות לקנות בהן שעירה, יכול הוא לקנות בהן כשבה, שכל המחוייב חטאת יכול להביא כשבה או שעירה כרצונו (תפארת ישראל). מִהֶקְדֵּשׁ בִּשְׁבָה וּשְׁעִירָה – ממעות שהפריש לקנות בהן כשבה או שעירה, תּוֹרִין וּבְנֵי יוֹנָה – יכול לקנות בהן תורים או בני יונה, כמבואר להלן;

– כלומר יקרב לאשם שהיה חייב בו בתחילה, ומעל בדמיו שהפריש לשמו, ונמצא מקריב עכשיו במקומו את קרנו של האשם בתוספת חומשה, שהם בין הכל עשרה זוז, כמו שבארנו לעיל (רבנו גרשום; תפארת ישראל). והרב מברטנורא מפרש להיפך: חיפה שתי סלעים יקרב לאשמו – לשם אותו אשם שהפריש עליו המעות, והשני למעילתו – מפרש בגמרא: לא שיקריב אותו לאשם, אלא שיתנו לגזבר בשביל שתי סלעים שהוציא לחולין, שנתחייב בהן ובחומשן, שהם בין הקרן והחומש עשרה זוז; ויביא אשם בשתי סלעים מביתו לקרבן מעילה (ברם). רבים תמהים על פירושו; עיין "משנה למלך" על הרמב"ם הל' מעילה ד. ת. א. אַחַד לְאִשֶּׁם וְאַחַד לְחֻלִּין – קנה בשתי הסלעים שני אלים, אחד לשם קרבן אשם ואחד לחולין, ונמצא שלא מעל אלא בסלע, אִם הָיָה שֶׁל אִשֶּׁם יָפָה שְׁתֵּי סֻלְעִים, יִקְרַב לְאִשְׁמוֹ – לאשם הראשון שחייב בו, שהרי נקנה לשמו, מן המעות שהופרשו לו, וְהִשְׁנִי – והאיל השני שקנה לחולין, אם הוא שווה עכשיו שתי סלעים, לְמַעֲלֹתוֹ – יקרב לאשם מעילות שנתחייב בו על שמעל בדמי הקדש והוציא סלע של קודש לחולין, וְיָבִיא עִמָּה – מביתו, סֻלַּע וְחֻמְשָׁה – היינו הקרן שמעל בה בתוספת חומשה, ויפלו לנדבה כדין מותר האשם.

לפי פירוש הרב מברטנורא, שהבאנו ברישא, יוצא אמנם, שבין ברישא ובין בסיפא הלשון "לאשמו" היינו לאשם הראשון שהפריש עליו את שתי הסלעים, אבל כפי שהבאנו לעיל, רבים תמהים על פירושו, שמאחר שהוא מביא את האיל השני למעילתו, היינו בשביל שתי הסלעים שנתחייב בהן וחומשן, הרי זה כבר תמורת האשם הראשון שמעל בדמיו, ואם כן למה יביא עוד איל לשם אשמו הראשון. ואף לפי הגמרא משמע, שמה ששינוי ברישא: "והיפה שתי סלעים יקרב לאשמו" היינו לאשם מעילות, "והשני למעילתו" היינו לשם אשם הראשון שנתחייב עליו בתוספת חומש, ואינו חייב להביא מביתו כלום, כמו שבארנו לעיל (כפי רבנו גרשום: "משנה למלך"; תפארת ישראל). ברם, לפי פירוש זה נמצאת משמעותם של הלשונות "לאשמו" ו"למעילתו" שונה בסיפא מברישא, שכן ברישא: לאשמו היינו לאשם מעילות, ולמעילתו היינו לאשם הראשון שמעל בדמיו; ואילו בסיפא: לאשמו היינו לאשם הראשון, ולמעילתו היינו לאשם מעילות.

באור משנה ז

הַמְפְרִישׁ חֲטָאתוֹ – קרבן לחטאת, על חטא שעשה בשגגה, וְמָת – קודם שהקריב את חטאתו, לֹא יִבְיָאָהּ בְּנֵי אַחֲרָיו – על חטאו הוא, שאם שגג הכן בשגגת חטאת, ואפילו עשה אותו החטא שעשה אביו (רמב"ם; רבנו גרשום), לא יביא חטאת זו לכפרתו, שחטאת שמתו בעליה היא, ודינה למיתה. בכרייתא בגמרא מבואר הטעם, שנאמר

מִהֶקְדֵּשׁ תּוֹרִין וּבְנֵי יוֹנָה – עֲשִׁירִית הָאֵיפָה. פִּיצֵד? הַפְּרִישׁ לְכַשְׁבָּה אוֹ לְשַׁעֲרָה, הֶעֱנִי – יָבִיא עוֹף; הֶעֱנִי – יָבִיא עֲשִׁירִית הָאֵיפָה. הַפְּרִישׁ לְעֲשִׁירִית הָאֵיפָה, הֶעֱשִׂיר – יָבִיא עוֹף; הֶעֱשִׂיר – יָבִיא כַּשְׁבָּה וּשְׁעִירָה. הַפְּרִישׁ כַּשְׁבָּה אוֹ שְׁעִירָה, וְנִסְתָּאבוּ – אִם רָצָה, יָבִיא בְּדַמְיָהּ עוֹף. הַפְּרִישׁ עוֹף, וְנִסְתָּאב – לֹא יָבִיא בְּדַמְיּוֹ עֲשִׁירִית הָאֵיפָה, שְׂאִין לְעוֹף פְּדִיּוֹן.

מִ רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: כְּכֹשִׁים קוֹדְמִין לְעוֹזִים בְּכָל מָקוֹם; יָכוֹל מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִבְּחָרִין מֵהֶן? תִּלְמוּד לזוֹמֵר (ויקרא ד, לב): "וְאִם-כִּפְשָׁה יָבִיא קֶרְבְּנוֹ לַחֲטָאֹת" – מִלְּמוֹד שְׁשֻׁנֵיהֶם שְׁקוּלִין. תּוֹרִין קוֹדְמִין לְבְנֵי יוֹנָה בְּכָל מָקוֹם; יָכוֹל מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִבְּחָרִין מֵהֶן? תִּלְמוּד לזוֹמֵר (שם יב, ו): "וּבִבְיֹונָה אוֹ-יֵתֵר לַחֲטָאֹת" – מִלְּמוֹד שְׁשֻׁנֵיהֶן שְׁקוּלִין. הָאֵב קוֹדֵם לָאֵם בְּכָל מָקוֹם; יָכוֹל שֶׁכְּבוֹד הָאֵב עוֹדֵף עַל כְּבוֹד הָאֵם? תִּלְמוּד לזוֹמֵר (שם יג, ג): "אִישׁ אָמוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ" – מִלְּמוֹד שְׁשֻׁנֵיהֶם שְׁקוּלִים; אָבֵל אָמְרוּ חֲכָמִים: הָאֵב קוֹדֵם לָאֵם בְּכָל מָקוֹם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא וְאָמוֹ חִיבִין בְּכְבוֹד אָבִיו. וְכֵן

פירוש ברטנורא

לקנות בהן כשבה או שעירה: העני, יביא בהן עוף, והשאר חולין. דכתיב בקרבן עולה ויורד גבי כשבה ושעירה, מחטאתו אשר חטא, דמשמע ממקצת הדבר שהפריש לחטאתו, שאם העני יביא עוף ממקצת דמים הללו. וגבי עוף נמי כתיב מחטאתו, דמשמע דאם העני יותר מביא ממקצת דמי העוף עשירית האיפה, וגבי עשירית האיפה כתיב על חטאתו, דמשמע אם העשיר יוסיף על הדמים הללו ויביא עוף, או אם העשיר יותר יביא כשבה או שעירה: ונסתאבה. הוממה: אם רצה יביא בדמיהן עוף. כגון אם העני: שִׂאִין לְעוֹף פְּדִיּוֹן. דבפסולי המוקדשים כתיב (ויקרא כ"ו) והעמיד את הבהמה לפני הכהן, והיה אפשר שיאמר והעמיד אותה, מה תלמוד לומר הבהמה, לומר לך בהמה נפרדת ואין עופות ולא עצים ולא לבונה ולא כלי שרת נפרדים: ט כבשים קודמים לעוזים. בכל דוכתא הקדים הכתוב כבשים לעוזים, דכתיב (שמות י"ב) מן הכבשים ומן העוזים תקחו, וכן (במדבר ט"ו) או לשה בכבשים או בעוזים. יכול, האומר הרי עלי עולה ויש לי כבש ועו יביא כבש דרוק: תלמוד לומר ואם כבש יביא קרבנו. ולעיל מינה כתיב והביא את קרבנו שעירת עזים, כאן הקדים עז לכבש, ללמד ששניהם שקולים ואי זה מהן שירצה יביא: תורים קודמין לבני יונה. דכרוב מקומות כתיב ברישא תורים והדר בני

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ט

רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: כְּכֹשִׁים קוֹדְמִין לְעוֹזִים בְּכָל מָקוֹם – בתורה נזכרים בכל מקום כבשים קודם לעוזים, כמו שכתוב (שמות יב, ח): "מִן הַכֹּבָשִׁים וּמִן הָעוֹזִים תִּקְחוּ", וכן (ויקרא ה, ו): "והביא... כשבה או שעירת עזים לחטאת", וכן (שם ג, כג): "כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו", וכן (שם כב, כז): "שור או כשב או עז כי יולד", וכן (במדבר טו, יא): "כבשים או בעזים", וכן (שם יח, יח): "או בכור כשב או בכור עז", וכן (דברים יד, ז): "שה כשבים ושה עזים", וְכֹל – אתה לומר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִבְּחָרִין מֵהֶן – שהכבשים מובחרים מן העזים, ומצוה היא שיביא קרבנו מן המובחר, כגון האומר: הרי עלי עולה, ויש לו כבש ועז, יביא כבש דרוק: תִּלְמוּד לזוֹמֵר: "וְאִם-כִּפְשָׁה יָבִיא קֶרְבְּנוֹ לַחֲטָאֹת" – ולמעלה (ויקרא ד, כח) נאמר: "והביא קרבנו שעירת עזים", הרי שהקדים כאן עז לכבש, מִלְּמוֹד שְׁשֻׁנֵיהֶם שְׁקוּלִין – ואיזה מהם שירצה יביא לקרבנו. תּוֹרִין קוֹדְמִין לְבְנֵי יוֹנָה בְּכָל מָקוֹם – בתורה (ויקרא א, יד; ה, ז; ו, יב; ח, יד; כב, טו, יז; שם כט, במדבר ו, י); וְכֹל – אתה לומר: מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִבְּחָרִין מֵהֶן – שהתורים מובחרים מבני היונה? תִּלְמוּד לזוֹמֵר: "וּבִבְיֹונָה אוֹ-יֵתֵר לַחֲטָאֹת" – הרי שהקדים כאן בני יונה לתור, מִלְּמוֹד – הכתוב, שְׁשֻׁנֵיהֶן שְׁקוּלִין – וכל החייב להביא תורים או בני יונה, יכול להביא איזה מהם שירצה. הָאֵב קוֹדֵם לָאֵם בְּכָל מָקוֹם – בתורה, כמו שכתוב (שמות כ, יב): "כבד את אביך ואת אמך", וכן (שם כא, טו): "ומכה אביו ואמו", וכן (שם שם, יז): "ומקלל אביו ואמו", וכן (ויקרא כ, ט): "איש איש אשר יקלל את אביו ואת אמו", וכן (דברים כא, יג): "ובכתה את אביה ואת אמה", וכן (שם שם, יח; יט): "אינו שומע בקול אביו ובקול אמו", "ותפשו בו אביו ואמו", וכן (שם כז, טז): "אורור מקלה אביו ואמו", וכן (שם לג, ט): "האומר לאביו ולאמו לא ראתיו". וְכֹל שֶׁכְּבוֹד הָאֵב עוֹדֵף עַל כְּבוֹד הָאֵם – שחייב הכן לכבד את אביו יותר מאשר את אמו? תִּלְמוּד לזוֹמֵר: "אִישׁ אָמוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ" – הרי שהקדים כאן הכתוב אם לאב (ענין גס ויקרא כא, ב), מִלְּמוֹד שְׁשֻׁנֵיהֶם שְׁקוּלִים – כבוד שניהם שווה מן התורה, אָבֵל אָמְרוּ חֲכָמִים: הָאֵב קוֹדֵם לָאֵם בְּכָל מָקוֹם – בכל דבר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא וְאָמוֹ חִיבִין בְּכְבוֹד אָבִיו – שהאשה

מִהֶקְדֵּשׁ תּוֹרִין וּבְנֵי יוֹנָה – ממעות שהפריש לקנות בהן תורים או בני יונה, עֲשִׁירִית הָאֵיפָה – יכול לקנות מהן עשירית האיפה סולת, כמו שהמשנה מפרשת והולכת; פִּיצֵד – מביאים מהקדש כשבה ושעירה תורים ובני יונה, ומהקדש תורים ובני יונה עשירית האיפה? הַפְּרִישׁ – מעות לחטאת של קרבן עולה ויורד, כמו שבארנו לעיל, לְכַשְׁבָּה אוֹ לְשַׁעֲרָה – לקנות בהן כשבה או שעירה לחטאתו, הֶעֱנִי – נעשה עני, ירד מנסכיו, יָבִיא עוֹף – יקנה ממעות אלו תורים או בני יונה לחטאתו, והשאר הוא חולין (רש"י; ברטנורא); הֶעֱנִי – התרושש ונעשה דל שבדלים, יָבִיא עֲשִׁירִית הָאֵיפָה – סולת למנות חטאת, כגון אלו המביאים בדלי דלות עשירית האיפה, כמו שהבאנו בהקדמה למשנתנו. בגמרא מבואר הטעם, שנאמר במביא כשבה או שעירה לחטאת של עולה ויורד (ויקרא ה, ו): "וכפר עליו הכהן מחטאתו", וכן במביא שתי תורים או שני בני יונה נאמר (שם שם, ו): "וכפר עליו הכהן מחטאתו אשר חטא", ומשמע: "מחטאתו" – ממקצת חטאתו, כלומר ממקצת הדבר שהפריש לחטאתו, שאם העני מתכפר ממקצתו. ומכאן, שאם הפריש לכשבה או לשעירה והעני, מביא ממקצת דמים אלו תורים או בני יונה, ואם הפריש לתורים או לבני יונה והעני, מביא ממקצת דמים אלו עשירית האיפה סולת. וכן הדין להפך: הַפְּרִישׁ לְעֲשִׁירִית הָאֵיפָה – כדן דל שבדלים, ואחר כך הֶעֱשִׂיר – נעשה עשיר, יָבִיא עוֹף – יוסיף כסף על מה שהפריש ויביא ממנו תורים או בני יונה; הֶעֱשִׂיר – נעשה עשיר יותר, יָבִיא כַּשְׁבָּה וּשְׁעִירָה – יוסיף כסף ויביא כשבה או שעירה לחטאתו. בגמרא מבואר הטעם, שבמביא עשירית האיפה נאמר (שם שם, ג): "וכפר עליו הכהן על חטאתו אשר חטא", ומשמע מלשון "על חטאתו", שאם העשיר, יוסיף על הדמים שהפריש ויביא עוף, או אם העשיר יותר יביא כשבה או שעירה. הַפְּרִישׁ כַּשְׁבָּה אוֹ שְׁעִירָה, וְנִסְתָּאבוּ – ונפל בהם מום וביתיים גם העני, אִם רָצָה, יָבִיא בְּדַמְיָהּ עוֹף – תורים או בני יונה. הַפְּרִישׁ עוֹף, וְנִסְתָּאב – ונעשה מחוסר אבר, שזהו מום הפוסל גם בעופות (עיי' זבחים ז, ח), וביתיים העני, לֹא יָבִיא בְּדַמְיּוֹ עֲשִׁירִית הָאֵיפָה – אינו יכול לפדותו ולהביא בדמיו עשירית האיפה סולת, שִׂאִין לְעוֹף פְּדִיּוֹן – שלא נאמר פדיון אלא בבהמה (עיי' מנחות יב, א).

בְּתִלְמוּד תוֹרָה: אִם זָכָה הֵבֵן לְפָנֵי הָרֹב – קוֹדֵם אֶת הָאֵב בְּכָל מָקוֹם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא וְאָבִיו חֵיבִין בְּכָבוֹד רַבּוֹ.
ס ל י ק מ ס כ ת כ ר י ת ו ת

פירוש ברטנורא

יונה: אם זכה הֵבֵן לפני הרב. שרוב חכמתו למד ממנו: קודם את האב בכל מקום. כגון להשיב את אבדה ולפרות מבית השבי ולהחיות ולפרוק עמו. ואם אביו תלמיד חכם אע"פ שאינו שקול כנגד רבו, אביו קודם לרבו, ואפילו רבו מובהק:

משניות מבוארות – קהתי

חייבת בכבוד בעלה. וְכֵן בְּתִלְמוּד תוֹרָה – דהיינו: אִם זָכָה הֵבֵן לְפָנֵי הָרֹב – שזכה ללמוד מרבו רוב חכמתו, הרב קוֹדֵם אֶת הָאֵב בְּכָל מָקוֹם – היינו להשיב אבדתו ולפרותו מן השבי ולהחיותו ולפרוק משאו, מִפְּנֵי שֶׁהוּא וְאָבִיו חֵיבִין בְּכָבוֹד רַבּוֹ – שאף האב חייב בכבוד תלמיד חכם. ברם, אם אביו תלמיד חכם, אביו קודם לרבו (עין משנה בבא מציעא ב. יא).

אגרות קודש

ב"ה, ח' אדר, ה'תשי"ג
ברוקלין, נ.י.

הרה"ג הנכבד והנעלה איש המעלה גזע תרשישים גדול
באישים וו"ח אי"א משכיל על דבר טוב וכו'
מוהר"ר דוד ני"ו ששון

שלום וברכה!

יקרת מכתבו מ"יג בשבט קבלתי בשמחה ובו ג' תמונות מג' כתבי יד עתיקים, אשר מהם ניכר אמיתת הפס"ד של כ"ק אדמו"ר הזקן בעל התניא והשלחן ערוך לכתוב מלת דכא (בפסוק לא יבוא פצוע דכא) באלף.

ובטח ידוע לכת"ר רבוי הדיעות שנאמרו בזה, אשר כלם נקבצו בספר משנת אברהם.

וראוי לציין מה ששמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע, אשר בהיותו בעיר ורמזא (ווארמס) ראה שם הספר תורה שקבלה בידם שכתבה מהר"ם זצ"ל מרוטנברג וכתוב שם דכא באלף. וכן ראה גם כן בספר תורה בפראג שע"פ הקבלה בידם מדור לדור הגיעה עזרא הסופר.

לאות הכרת תודה נשלח לכת"ר בחבילה מיוחדת ה"שדי חמד" לחח"מ הספרדי.

בכבוד ובברכה.

עין יעקב - מסכת שבת

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

רש"י

פְּשָׁמָה. התחילו לכובשין: הלל ושמעון. רבן שמעון בנו של הלל היה: ורבן גמליאל. הוא רבן גמליאל הזקן: ושמעון. (הוא ג) רבי שמעון הנזהר עם הרוגי מלכות, והוא היה אביו של ר"ג דצערין לר' יהושע בן חנניה (ברכות פ"ד דף כז: ושעשה מחלוקת עם ר"א בן הורקנוס (ב"מ פ"ד דף נט:): ספר תורה ערום. אלא על ידי מטפחת:

דף טו עמוד א. הגמרא חוזרת לבאר את הברייתא הנזכרת לעיל (יד:): **יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים, גזרו טומאה על ארץ העמים ועל כלי זכוכית**. שואלת הגמרא: והא [והרי] רבנן דשמנים שנה גזור על טומאת ארץ העמים, דאמר רב כהנא, פשחלה רבי ושמעאל ברבי יוסי שלחו לו, רבי, אמור לנו שנים ושלשה דברים שאמרת (לנו) משום אביך. שלח להם רבי ישמעאל, כך אמר אבא, מאה ושמנים שנה עד שלא [לפני ש]חרב הבית המקדש השני, פשמה [השתלטה] מלכות רומי הרשעה על ישראל, והתחילה לכובשם. שמונים שנה עד שלא חרב הבית, גזרו חכמים טומאה על ארץ העמים ועל כלי זכוכית. ארבעים שנה עד שלא חרב הבית, גלתה לה סנהדרין ממקומה בלשכת הגזית, וישבה לה בפתחויות - שם מקום בהר הבית.

מבררת הגמרא: לִמְאִי חִילְכְּתָא - לאיזה הלכה נוגע מה שגלתה סנהדרין. משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר אֲבָדִימִן, לֹאמַר, שְׁלֹא דָנוּ מֵאִזּוֹ שִׁיצְאוּ מִלִּשְׁכַּת הַגְּזִית דִּינֵי קְנָסוֹת, הֵינּוּ כָל הַדְּבָרִים הַקְּצוּבִים בַּתּוֹרָה. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: דִּינֵי קְנָסוֹת סְלָקָא דַּעְתָּךְ - וכי עולה בדעתך שרק כשסנהדרין בלשכת הגזית דנים דיני קנסות, והלא אינו תלוי בלשכת הגזית אלא בסמוכים. מתרצת הגמרא: אֵלָּא אִימָא - אמור בדברי רבי יצחק בר אבדימי, שְׁלֹא דָנוּ דִּינֵי נִפְשוֹת. על כל פנים מבואר שגזירת טומאת ארץ העמים כבר נגזרה בזמן החכמים שהיו שמונים שנה קודם חורבן הבית, ולא על ידי יוסי בן יועזר ויוסי בן יוחנן.

הגמרא ממשיכה לבאר את הקושי: וְכִי תִימָא - ושמא תאמר לתרץ, שפְּשָׁמוֹנִים שְׁנָה שְׁקוּדָם חוֹרְבֵן בֵּית שְׁנֵי נְפִי אֵינְהוּ הוּוּ - גם הם היו שם, והם אלו שגזרו על כך, יקשה, וְהִתְנִיָּא, הֲלֵל וְשִׁמְעוֹן בְּנוֹ, וְרַבִּן גַּמְלִיאֵל הֲזִקֵּן בְּנוֹ שֶׁל רַבִּן שִׁמְעוֹן, וְשִׁמְעוֹן בְּנוֹ שֶׁהָיָה אָבִיו שֶׁל רַבִּן גַּמְלִיאֵל וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַרוּגֵי מַלְכוּת, נִהְיָוּ נִשְׁיֹאוֹתָן (לפני) [בפני] הַבֵּית - בעוד שעמד הבית מאה שנה, ואילו יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן הוּוּ קְדָמֵי טוֹבָא - היו הרבה לפני השמונים שנה, שהרי קדמו להלל ארבעה דורות.

מקשה הגמרא: וְאִפְתִּי - ועדיין קשה, הרי שְׁלֹמֹה גָזַר טוֹמְאָה עַל הַיָּדִים, דָּאֵמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, בְּשַׁעַה שֶׁתִּיקֵן שְׁלֹמֹה עִירוֹכֵין שֶׁאִסּוּר לְהוֹצִיא מִרְשׁוֹתָיו לְרִשְׁוֹת חֲבִירוֹ, אָף שֶׁשְּׁנֵיהֶם רְשׁוֹת הַיָּדִים, אֵלָּא אִם עוֹשֶׂה עִירוֹב חֲצוֹת, וְנִטְּלִית יָדִים, יִצְתָּה בֵּית קוֹל וְאִמְרָה, 'בְּנִי, אִם חָכַם לְבָךְ, וְשִׁמְח לְבִי גַם אָנִי' (משלי כג טו), ועוד אמרה, 'חָכַם בְּנִי וְשִׁמְח לְבִי, וְאִשִּׁיכָה חוֹרְפֵי דְבָר' (משלי כו יא), הרי ששלמה גזר על הידים. הגמרא מביאה דבר נוסף שפוסל את התרומה: תָּנָא - שִׁנְיָנוּ בְּבִרְיֵיתָא, אָף יָדִים הַבְּאוֹת מִחֻמַּת סֶפֶר - שִׁנְגָּעוּ בִּסְפֵר, פּוֹסְלוֹת אֶת הַתְּרוּמָה, גְּזִירָה מִשּׁוּם דְּרַבִּי פְּרָנָה, דָּאֵמַר רַבִּי פְּרָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הָאֻחוֹז סֶפֶר תּוֹרָה עָרוֹם בְּלֹא מִטְפַּחַת, נֶעֱנַשׁ שֶׁנִּקְבַּר עָרוֹם. שואלת הגמרא: עָרוֹם סְלָקָא דַּעְתָּךְ - וכי עולה על דעתך שֶׁנֶּעֱנַשׁ בַּכֵּךְ. משיבה הגמרא: אֵלָּא אָמַר רַבִּי זִירָא, נִקְבַּר עָרוֹם בְּלֹא מִצְוֹת. מקשה הגמרא: בְּלֹא מִצְוֹת סְלָקָא דַּעְתָּךְ - וכי עולה בדעתך שֶׁמִּפְסִיד בַּכֵּךְ אֵת כָּל מִצְוֹתָיו. משיבה הגמרא: אֵלָּא אִימָא - אמור בבבאור הברייתא, שֶׁנִּקְבַּר עָרוֹם בְּלֹא אוֹתָהּ מִצְוָה, שֶׁאִם לָמַד בּוֹ אֵין לוֹ שֹׁכַר עַל הַלִּימוֹד, וְאִם גָּלְלוֹ אֵין לוֹ שֹׁכַר עַל הַגְּלִילָה.

1-בקרבותו אינו כן, שהרי שחיתא אחת לבולן, ובקלה אחת לבולן, 57
 ויריקה אחת לבולן, ואין שינוי ביניהם בעבודתם, ואין מעשיהם 58
 מוכיחים איזה קרבן הם, ולכן מחשבתו מועילה. 59
 מסיים רבי זירא את הקושא: היכי דמי, אילימא דידע הכהן דמנחת 60
 מהכת היא, ואף על פי כן קא קמיין לה - קומץ ממנה לשום מנחת 61
 מהחשת, כי מעשיה מוכיחין מאי הוי - מה בכך שמעשיה מוכיחים, 62
 הא מיגער קא עקיר לה - והרי כיון שידע שהיא מחבת, ומכיון 63
 בקמיצתה לשם מרחשת, עוקר את שמה, אלא לאו ודאי מדובר, 64
 דבסבור הכהן שמרחשת היא, וקא קמיין לה לשום מהחשת, ומעשה 65
 שהיתה מחבת, אך לא כיון לעקור שמה, דהכא הוא - שדווקא 66
 באופן זה, משום דמעשיה מוכיחין עליה אין מחשבתו מועילה 67
 לפסול, ולא משום שהיא עקירה בטעות, הא בעלמא, בקרבות 68
 שאין מעשיהם מוכיחים עליהם, עקירה בטעות הויא עקירה, וקשה 69
 לרבה הסובר שעקירה בטעות אינה עקירה. 70
 מתרצת הגמרא: אמר ליה אביי לרבי זירא, לעולם מדובר 71
 בברייתא, דידע הכהן דמהכת היא, וקא קמיין לה לשום מהחשת, 72
 ואין זו עקירה בטעות, ודקא אמרת - ומה שהקשית, כי מעשיה 73
 מוכיחין עליה מאי הוי, אינו קשה, משום שמה שאמר (רבא) [רבה], 74
 למעשה - לשיטתו אמר זאת, דאמר (רבא) [רבה] (לעיל ב), מהחשת 75
 היא מיגברא - שאין ניכר בה שאינה אמת, כגון בקרבות בהמה, 76
 שאין ניכר במעשיו שאין זה הקרבן שחישב עליו, פסל דהמנא - 77
 פסלה התורה, ואילו מהחשת דמיגברא שאינו חושב אמת, כגון 78
 במנחות, שניכר במעשיו שאין זו המנחה שחישב עליה, לא פסל 79
 דהמנא, לפי שאינה נחשבת כמחשבה. ולכן אין מחשבת שלא 80
 לשמה פוסלת במנחות, אף שבכוונה עוקר את שמה, ואין ראייה מן 81
 הברייתא שעקירה בטעות נחשבת עקירה. 82

משנה

83 המשנה מפרטת מצוות נוספות שאינן מעכבות זו את זו: התמידין - 84
 שני כבשים שמקריבים לעולת התמיד, האחד בשחרית והשני בין 85
 הערבים, אין מעבדין את המוספין - שאם הביאו מוספים קודם 86
 לתמיד אינם נפסלים בכך. ולא המוספין מעבדין את התמידין - 87
 שאם הביאו תמיד של בין הערבים קודם למוספים אינם נפסלים 88
 בכך. ולא המוספין מעבדין זה את זה - שכאשר מביאים כמה 89
 קרבות מוספים, אין אלו מעכבים את אלו. 90
 דין נוסף: אם לא הקריבו כבש לעולת התמיד בפוקר, אף על פי כן 91
 יקריבו את של בין הערבים, שאין הראשון מעכבו. ואף אם הכהנים 92
 שנבחרו להקריבו לא הקריבוהו בבוקר במזיד, רשאים להקריב 93
 בעצמם בין הערבים. 94
 דעה החולקת: אמר רבי שמעון, אימתי רשאים אותם הכהנים 95
 להקריב בין הערבים, דווקא בזמן שלא הקריבוהו בבוקר מפני 96
 שהיו אנונין או שוגגין. אבל אם היו מזידין ולכן לא הקריבו כבש 97
 בפוקר, קנסום חכמים שלא יקריבו בעצמם בין הערבים, אלא 98
 אחרים יקריבוהו. 99
 המשנה מביאה דין דומה בענין הקטורת, שמצוה להקטיר מנחה 100
 משקל מנה בכל יום, מחציתו בבוקר ומחציתו בין הערבים: אם לא 101
 הקטירו קטורת בפוקר, יקטירו בין הערבים. וקטירו או במשקל 102
 מחצית המנה בלבד. 103
 דעה החולקת: אמר רבי שמעון, ובקלה היתה קריבה בין הערבים - 104
 כאשר מקטירים רק בין הערבים, יקטירו במשקל מנה שלם. 105
 רבי שמעון נותן טעם לדבריו מדוע צריך להקטיר את כולה: מפני 106
 שהיו מהנכין [דנוכים] את מנחת ההב להתחיל להשתמש בו 107
 לראשונה, אלא בקטורת תפסים בין הערבים, ואז מקטירים משקל 108
 מנה שלם בפעם אחת. לפיכך גם בשאר ימים כשלא הקטיר 109
 בשחרית מקטיר בין הערבים את כולה. 110

מתרצת הגמרא: התנא יאזאת תורת העולה (ויקרא ו) יריקה, קמיה 1
 ליה - על הפסוק יאזאת תורת העולה נסמך התנא, שמלמדנו, 2
 שתורה אחת ודהיינו, דין אחד יש לכל דבר שדינו לעלות למזבח, 3
 שאם עלה למזבח לא ירד אף אם הוא פסול. והלימוד מיוצא 4
 שכשר בבמה שהביאה הברייא, אינו אלא אסמכתא וסימן לדבר 5
 בלבד, ואין להוכיח ממנו שלמים דבר שלא בהכשירו מדבר 6
 שבהכשירו. 7
 הגמרא מביאה דין נוסף בשלמי עצרת ששינה בשחיתתם: תני רבה 8
 בר בר חנה קמיה דרב - לפני רב, כבשי שלמי עצרת ששחיתו לשום 9
 אילים, שאמר בשעה ששחטם, ששחטם לשם אילים, כשרין, ולא 10
 עלו לבעלים לשום חובה, ולא יצאו הציבור ידי חובתם וצריכים 11
 להביא כבשים אחרים. 12
 אמר ליה רב לרבה בר בר חנה, אין הדין כן, אלא עלו ועלו 13
 הכבשים לציבור לחובתם. 14
 הגמרא מביאה מחלוקת בדברי רב: אמר רב חסדא, מסתברא 15
 מילתיה דרב - נראה לי לבאר את דברי רב, בבסבור השוחט, 16
 שהקרבות ששחט הם אילים, ושחטן לשום כבשים - ואמר 17
 ששחטם לשם כבשים, שבאופן זה עלו לציבור לחובתם, שהרי 18
 כבשים לשום כבשים נשחטו, ואף שהיה סבור שהם אילים, הרי לא 19
 פירש בפיו, ומחשבתו לבד לא מועילה, אבל בבסבור שאילים הם, 20
 ושחטן לשום אילים, לא עלו לציבור לחובתם, משום ששחטם שלא 21
 לשמם, ואף שטועה היה, עקירה בטעות הויא עקירה - מחשבת 22
 שלא לשמה העוקרת את שם הקרבן לשם קרבן אחר, עוקרת אף 23
 בטעות, שלא התכוין הכהן לכך. 24
 ורבה אמר, עקירה בטעות לא הויא עקירה, ולכן אף אם שחטם 25
 לשם אילים, עלו הכבשים לציבור לחובתם, משום שמחשבת 26
 שלא לשמה שהיתה בטעות, אינה מועילה. 27
 מקשה רבה על שיטת עצמו: אמר (רבא) [רבה] ומוחבין אשמעתין 28
 - יש לי להקשות על דברי, ששינוי במשנה (גיטין נד), הבהניס 29
 שפילו במוקדש, שעבדו אחת מעבודות הדם במחשבת חוץ לזמנו, 30
 ובכך התפגל הקרבן ונפסל, אם היו מזידין, הייבין לשלם לבעלים 31
 את דמי הקרבן. ומדייק רבה: משמע שדווקא מזידיים חייבים, הא 32
 שוגגין פטורין. ותני עלה - על משנה זו, פיגול פיגול, אף שהיו 33
 שוגגים. היכי דמי דין זה שפיגולם פיגול אף בשוגג, באיזה אופן 34
 מדובר, אילימא דידע הכהן דחטאת היא, שנאכלת ליום ולילה, 35
 וקא מחשב בה - ומחשב עליה לשום שלמים, לאכלה כשלמים 36
 לשני ימים ולילה, והתפגלה בכך שחישב לאכלה חוץ לזמנה, וכי 37
 האי שוגגין - וכי באופן זה נחשבים שוגגים, והרי מזידין הוו, שהרי 38
 חישבו עליה לשם שלמים אף שידעו שהיא חטאת, אלא לאו ודאי 39
 מדובר, דבסבור הכהן ששלמים הוא, וקא מחשב בה לשום שלמים, 40
 וטועה היה שהרי היא חטאת, ואף על פי כן קתני שפיגול פיגול, 41
 אלא - מוכח שעקירה בטעות הויא עקירה. 42
 מתרצת הגמרא: אמר ליה אביי לרבה, לעולם דידע הכהן דחטאת 43
 היא, וקא מחשב בה בכוונה לשום שלמים, ומדובר באומר מותר, 44
 שהיה סבור שמוותר לשחוט חטאת לשם שלמים, ונחשב שוגג בזה, 45
 אך אין זו עקירה בטעות. 46
 הגמרא מקשה קושיא נוספת על דעת רבה: מתיב - הקשה רבי 47
 זירא, שינוי בברייתא (תוספתא פ"א דא), רבי שמעון אומר, כל מנחות 48
 שנקמצו שלא לשמן, כשרות, ועלו לבעלים לשום חובה, לפי שאין 49
 המנחות דומות לזבחים - לקרבות, שדינם שאם נשחטו שלא 50
 לשמם, לא עלו לבעלים לשם חובתם, מפני שהקומץ מנחת מהכת 51
 לשום מנחת מהחשת, מעשיה מוכיחין עליה שהיא מנחת מהכת 52
 ואינה מנחת מרחשת כמו שחישב, וכמו כן הקומץ מנחת חוטא או 53
 מנחת קנאות שבאה חרבה [יבשה] לשום מנחה בלולה בשמן, 54
 מעשיה מוכיחין עליה שהיא חרבה ואינה בלולה בשמן כמו שחישב, 55
 וכיון שניכר שמחשבתו שקר אינה מועילה, אבל מנחות 56

עקירה בטעות היא עקירה — צריך עיון: הא דתניא בתוספתא בפרק קמא דבבא, בבשי ציבור ששחטן לשם בבשים, ונמצאו אילים — עלו לציבור לשם אילים. אילים של ציבור ששחטן לשם אילים, ונמצאו בבשים — עלו לשם בבשים. אלמא, עקירה בטעות — לא היא עקירה ושמה משום שלמי נדבה קאמר, ותנא הוא דלא מפרש.

וקא מפרש בה לשלמים — כלומר, לאוכלן שני ימים. וכפירוש הקונטרס. **מתיב** רבי יורא רבי שמעון אומר — נראה דרבי יורא לית ליה לא כרבה ולא כרב אשי דרש מביתן (ב), אלא טעמא דנפשיה קאמר כדנשמע. ולא מסיק אדעתא קושיא דרבי שמעון אדרבי שמעון. וצריך עיון.

תדיר ומקודש — לכן ראשון פירש הקונטרס: ביום קודש. וכן נשמע בסוף "כל התדיר" (ובחים צא, א): אטו שבת למוסף אדני, לתמיד לא אדני? וקצת קשה: הריהם לא מיייתי הא, והבא לא מיייתי הדיא דהתם! ולשון אורח פירש בקונטרס: אותו שזמנו עכשיו מוקדש "מקודש", והא דנקט תמידין דלמחר ומוספין דהאידיא, דמשמע דתמיד של בין הערבים קודם למוסף, והא לא מקודש הוא! הריהם מטעמא אחריא, דהכי קאמר רתמא: כל היבא דאיבא אחר בבוקר — עשה שני בין הערבים. **תלמוד** לומר וערך עליה העולה — תימה: דבפרק "כל התדיר" (שם פט, א) נפקא ליה מדרבנן "מלבד עלת הבוקר תעשו את אלה" — מכלל דתמיד קרב ברישא! ויש לומר: דקרא דהבא איצטרך למנות חביתין, דאף על גב דתדיר, וכן משמע בפרק "אמר להם דמנוחה" (יומא דר, א): איבריך קודמין למנוחה, דכתיב "וערך עליה העולה", ותל בירוק ננות חביתין קאמר, דמנות נסכים נפקא לן מדרבנן "עולה ומנוחה", כדאייתא לעיל בפרקין (מו, ב), ופרק קמא דתמיד (כח, ב) נמי אמרינן: למימרא דחביתין קדמי, ותתניא: "וערך" וכו', ומבא נגרינן לכל מיני דמים קדמי לחביתין, דתנן בפרק "כל התדיר" (ובחים פט, א): תעופות קודמין למנוחות. שחלו מיני דמים. ואי לא מבא, מנא ליה הא? ומיהו קשיא: הבא אמאי לא מיייתי מתניתין לענין מוספין איירי דאף לומר: דבא מייירי דאית ליה ולקדם, והתם איירי דלית ליה — דהתם נמי איירי דאית ליה, דומיא דדם טהא קודם לנמי עולה דתנן תהמו ויש לומר: משום דלא ידא דבר קודם משמע טפי עיובא, אייתיה מיהו תימה: דב"הנחל קמא" (בבא קמא ק"א, א) תנן: הביא אשמו עד שלא הביא גולו — לא יצא. ומפרש בגמרא: משום דכתיב "מלבד אל הכפורים" — מכלל דכסף ברישא, ופריך: אלא מעתה, "מלבד עלת הבוקר" — הכי נמי דמוספין קרי ברישא! ותתניא: "וערך" עליה העולה.

תנא אות תורת העולה קאי — תורה אחת לכל העולים, שאם עלו — לא ירדו. במסכת נדה בפרק "יוצא דופן" (מ, א), והאי דנקט במה — אסמכתא וסימנא בעלמא. לשום אילים — דאמר "הריני שוחטן לשום אילים", לבעלים — צבור. עקירה בפעות — כגון הא, דאי היה ידע דבבשים נינהו — היה שחט להו לשם בבשים, ומותבין אשמעתין —

אדרידי גופיה קא מותבין. מוידין חיבין — לשלם לבעלים דמי קרבן. פיגולן פיגול — דשוגגין, ואין צריך לומר דמוידין, ומחשב בהו לשום שלמים — לאוכלן שני ימים ולילה אחד, דהשתא חיבב לאכול חטאת חוץ לזמנה, דפיגול הוא, דדן חטאת וים ולילה, ובאומר מותר — לשונה, דהיינו שוגגין. שנקמצו — מחבת ומרחשת — שני כלים הם: מחבת — עבה ומעשיה קשיי, ומרחשת — עמוקה ומעשיה רכה. חריבה — מנחת חטא, דכתיב (ויקרא ה) "לא יתן עליה שמן", ורמא לפעמים — דאמר בפרק קמא, מחשבה דלא מינביא — אם הוא מכוב אם לאו — פסל רתמא. מחשבה דמינביא — שהוא מכוב — לא פסל רתמא. **משנה** התמידין אין מעבבין המוספין — מפרש בגמרא, וכולה חיתה קריבה — כל המנחה שלם, שאין מחבבין — בגמרא מפרש מאן דבר שמיה, אלא בקמורת הסמים — שלימה של מנה, ובין הערבים, ובגמרא מפרש נגלן, **גמרא** תדיר ומקודש — תדיר — בכל יום, ומקודש — שהיום יום טוב הוא, דאי לאו יום טוב — ליבא מוסף, ומוספין לא הוו אלא מקודש, לשון אחר: תמידין מקודשים — קודם מוספין, דתמידין קרי ברישא, תמידין דלמחר ומוספין דהאידיא — כגון דיש להם בשבת שני בבשים לבד התמידין, וקא מיבעיא ליה: אם יקריבם היום למוספין ולא יו תמיד למחר, או יניחם לצורך תמיד מחר. מוספין דהאידיא מקודש נינהו — דהיום שבת קודש, ותמידין דלמחר — לא הוו להו מקודש, דלמחר — חול, לישנא אחריא: מוספין הוו מקודש — קודם תמידין, דמוספין יקריבו היום, ותמידין לא יקריבו היום עד למחר. **איליבא** דאית ליה — תמידין ומוספין, וליקדם — קאמר, דאין מעבבין את זה את זה, דאי בעי — תמידין קריב ברישא, ואי בעי — מוספין מקריב ברישא, העולה — משמע: העולה תהא ראשונה לכל הקרבנות. אלא

בטעות הוויא עקירה! **אמר** ליה אביו: לעולם דידע דמחבת היא, וקא קמין לה לשום מרחשת, ודקא אמרת: כי מעשיה מוכיחין עליה מאי הוי? **רבא** דקא אמר: מחשבה דלא מינפרא — פסל רתמא, מחשבה דמינפרא — לא פסל רתמא. **משנה** התמידין אין מעבבין את המוספין, ולא המוספין מעבבין את התמידין, ולא המוספין מעבבין זה את זה, לא הקריבו בבש בבוקר — יקריבו בין הערבים, **אמר** רבי שמעון: אימת? בזמן שהיו אנוסין או שוגגין, אבל אם היו מוידין ולא הקריבו בבש בבוקר — לא יקריבו בין הערבים. לא הקמירו קמורת בבוקר — יקמירו בין הערבים. **אמר** רבי שמעון: וכולה חיתה קריבה בין הערבים, שאין מחבבין את מנחת הזהב אלא בקמורת הסמים, ולא מנחת העולה אלא בתמיד של שחר, ולא את השולחן אלא בלחם הפנים בשבת, ולא את המנוחה אלא בשבועה גרופיה בין הערבים. **גמרא** בעא מיניה רבי חייא בר אבין מרב חסדא: ציבור שאין להן תמידין ומוספין, אי זה מהן קודם? הדין דמי? **איליבא** תמידין דיומיה ומוספין דיומיה — פשיטא, תמידין עדיפי, דהוו להו תדיר ומקודש! אלא תמידין דלמחר ומוספין דהאידיא: תמידין עדיפי — שכן תדיר, או דלמא מוספין עדיפי — דהוו להו מקודש? **אמר** ליה, תניתיה: התמידין אין מעבבין את המוספין, ולא המוספין מעבבין את התמידין, ולא (את) המוספין מעבבין זה את זה, הדין דמי? **איליבא** דאית ליה, ולקדם — והתניא: מנזן שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר? תלמוד לומר "וערך עליה העולה", ואמר רבא: "העולה" — עולה ראשונה! אלא

העולה. והשתא ליפרוך ממתניתין דדרשא מהא איפכא, דעולת הבקר קדמה ברישא לכן נראה לפרש: ומהכא לא נפקא לן אלא הקטרה, דכולי קרא — בהקטרה איירי. ומתחם נפקא לן עבודת דם, דכתיב "תעשר" — משמע: עשית הדם. ופרק "הגזל" (קמא) (בבא קמא קרא, א) איצטרך לאיתויי האי קרא. דהא לא כתיב אלא הקטרה

אֵלָא פְּשִׁיטָא דְלִית לִיהּ, וְאִי דְיוֹמִיָּה אֲמַאי? תְּדִיר וּמִקֹּדֶשׁ - תְּדִיר עֲדִירָא? אֵלָא לֹא דְלִמְחָר, וְקִתְנִי: אִין מַעֲבִין זֶה אֶת זֶה - אֵלָמָא כִּי הֲדִיר נִינְהוּ! - אֲמַר לִיהּ אֲבִי: לְעוֹלָם דְּאִית לְהוּ, וְלִקְדָּם. וְדָקָא קִשְׁיָא לָךְ שְׁלֵא יִהְיֶה דְבָר קוֹדֶם - מִצְוָה פְּעֻלָּא הוּא. תָּא שְׁמַע: אִין פּוֹחֲתִין מִשְׁשָׁה מְלָאִים הַמְבוֹקְרִין בְּלִשְׁכַּת הַמְּלָאִים כְּדִי לִשְׁכַּת וְלִשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה. הִכִּי דְמִי? אֵלִימָא דְאִית לִיהּ - תְּמִידִין וּמוֹסְפִין טוֹבָא הוּא! אֵלָא לֹא דְלִית לִיהּ - וְשְׁמַע מִינָה: תְּמִידִין עֲדִירָא! - לֹא, לְעוֹלָם דְּאִית לִיהּ, וְהִכִּי קָא אֲמַר: אִין פּוֹחֲתִין מִשְׁשָׁה מְלָאִים הַמְבוֹקְרִין בְּלִשְׁכַּת הַמְּלָאִים אֲרִבְעָה יָמִים קוֹדֶם שְׁחִיטָה, וּמִנֵּי? - בֵּן בֶּן בֶּן הָיָא. דִּתְנִיא, בֶּן בֶּן בֶּן אֲמִיר: מִנֵּין לְתַמְדִּין שְׁטַעֲוִין בִּיקוֹר אֲרִבְעָה יָמִים קוֹדֶם שְׁחִיטָה? תְּלִמְדִין לִימֵר "תְּשַׁמְרוּ לְהִקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדִי", וְלִהְלֵן הוּא אֲמִיר: "וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אֲרִבְעָה עָשָׂר יוֹם", מָה לְהֵלֵן - טַעֲוִין בִּיקוֹר אֲרִבְעָה יָמִים קוֹדֶם שְׁחִיטָה, אֵפֶּי כָּאֵן - טַעֲוִין בִּיקוֹר אֲרִבְעָה יָמִים קוֹדֶם שְׁחִיטָה. אֲמַר לִיהּ רַבִּינָא לְרַב אִשִּׁי: הִנֵּי שִׁשָּׁה - שְׁכַּעֲהֵּ הוּוּ, דְּהָא אִיכָא דְצִפְרָא דְתִלְתָּא בְּשַׁבְתָּא! - וְלִטְעֻמִּיָּה, תְּמִינָא הוּוּ, דְּהֵאִיכָא דְפִנְיָא דְמַעְלִי שַׁבְתָּא! - הָא לֹא קִשְׁיָא, דְלִבְתָּר דְּאִקְרִיב קְאָמַר.

מבל

תמיד נשחט" (פסחים נז, א) דמוספין קריב עד שש. והכי אמרין פרק "אמר להם הממונה" (יומא לג, ב). קטורת קודם לאברים — ויודם דבר שנאמר בו "בבקר בבקר" לדבר שלא נאמר בו אלא "בבקר" ויש לומר: אוהא לא קשיא מיד, דאי לאו "העולה" — הוה דרשין "מלבד" דרבינו למדרשה ב"הגזל קמא" (בבא קמא קרא, א). אלא אי קשיא — לישתוק מ"מלבד", ואי מיפסיל בכך — נראה שפיר דמחזיא לא שמעין פסול. אי נמי: מ"יוקדם" לא שמעין אלא שמענה להקדים, אבל אם הקדים ושחט — יגמור. ומהכא שמעין — דלא. ותמה: וכן דאמרין ריש עירובין (ב, א). שלמים ששחטן קודם פתיחת דלתות הדיחיל — פסולין. ותופוק לי דאם כן, אקדמיהו קודם תמיד. דפשיטא דמילתא משמע: קודם שפתחו באותו יום. וכן נמי לקמן פרק "שתי מדות" (פסח, ב). עולת תמיד ששחטתה של לשמה — כשירה. ואמאי? דא קודם תמיד איתעבידו מיהו מהתם לא קשיא מיד — דשחיטה, לא עבודה היא, דלא הויה בכלל עשייה. מיהו תימא: דאמרין פרק "אמר להם הממונה" (יומא כט, א) ופרק "שתי הלחם" (מנחות ק, א). לא זו בלבד אמרו, אלא אפילו עולת העוף שנמלקה ומנחה שנקמצה — תצא לבית השרפה. וא"לילה קאי. ותופוק ליה דקמי תמיד עבדינהו, אבל משום קודם פתיחת דלתות הדיחיל — לא מיפסיל, דלא כתיב בהו "פתח" ושמא, כיון דאבותי לא טעו וכן תמיד — קרא לא איירי בהכי. אי נמי: לא מיפסיל בשביל כך, כדמסקין הכא: למצוה בעלמא. וכן משמע פרק תמיד נשחט (פסחים נט, ב). דעשה דפסח ועשה דאכילת קדשים דרוז לעשה דהשלמה דדרשין עליה השלם כל הקרבנות כולם, ואי הוה מיפסל לא שייך ביה דחיה, ועליה השלם מתיא קרא (והקרי ו) ד"וערך עליה העולה" דרוז דדרשין וכיון דהתם לא מיפסל הוא הדין הכא. וכן משמע נמי שלח "מי שהיה טמא" (שם צח, א) כבור שנותרה בפסח, אם חבורת כהנים — ואכלו. ויתערבו מתיא קאמרו, מהפריך בגמרא: דאין מביאין קדשים לבית הפסול (ופירש רש"י): דרוז עליה למימר ירעו עש שטאמבו, חזון שחיתות פסח אחר תמיד הוא, ואפילו הכי לא מיפסיל הכבור. וכן משמע נמי ב"האשה" (שם פח, ב). תמשה שנותרו עורות פסחיהן וזה בזה, ומצאתה יבלת באחד מהן (וכו'), ופוטריה מלעשות (פסח ראשון ו) פסח שני. ופריך: טובא! וניתיי פסח שני, וינתיי במזרח פסח! ודחוק טובא לשנוי. והשתא, אי מפסיל, מאי קשיא ליה? ופסח שני וזמנו נמי אחר תמיד, דלא חשיב ליה בין דברים שבין פסח ראשון לפסח שני. ואם כן, אי שלמים הוי, דמותר הפסח קרב שלמים — הא מיפסלי ואין לומר: דעשה דפסח דרוז לעשה דהשלמה, דהא לא הוי אלא ספיקא בעלמא. מיהו קשיא בהכי: כיון דאיכא איסורא דאורייתא, היכי מקריבין לכתחלה? ואין לומר: דמשום ספיקת פסח דרוז ליה איסורא דאורייתא. ותו, דמסקין דרוז דמשום סמיכה שבקין ליה, דלא נמי אלא משום אחר שחיתו של בין הערבים. אלמא, בהכי מיפסיל ויש לומר: דרוז בתמיד של שחר, דכתיב "תעשר" — הוא דמנכין ששית דרוז, אבל בתמיד של ערב — לא מעכבא אלא הקטרה. דכולי קרא בהקטרה איירי. וכן משמע בריש "תמיד נשחט" (שם נט, א). דמוקי לה בחטאת העוף, שאין למזבח אלא דמה. אי נמי: בהבחה, ומעלה ומלינה בראשו של מזבח. ואי קרא לא איירי אלא בהקטרה — נחא דלא מעכבא אלא הקטרה, ד"עליה השלם כל הקטרות כולן" משמע. אבל אי מ'תעשר' נפיק, דמסתבר לאשווי תמיד של שחר לתמיד של ערב, מאי טעמא לא מעכבא נמי עשייה? והשתא נחא דרוזי איירי בשלל הקטרי התמיד, דהקטרה אימורים — כל הלילה, כדרשין לעיל (כו, ב). והוהא דריש "תמיד נשחט" דמוקי לה בחטאת העוף, לא בעי לאוקומה כי האי גזנא — דאם כן, מאי דחיה איכא? אבל השתא, איכא דחיה מדרבנן מיתא, גזירה אטו הקטרה. מיהו בשמעתין מוכח דלא הוי אלא למצוה. ותמה: דבפרק "אלו דברים" (פסחים עג, ב) אמרין: שחטו, ונודע שמשכו ידיהם קודם או שנשמוא — ישרף מיד. ופריך: ואי אמרת לא בעי עקירה — פסולו מחמת מאי הוי שחטו? ומהו אור שחיתו של בין הערבים. אלמא, בהכי מיפסיל ויש לומר: דרוזי דנשחף — לפי שלכתחילה אסור להקטרה, וממילא יפסל. והא דאין מעלה ומלינה — דקסבר: לינה מועלת בראשו של מזבח. ואף על גב דהקטרה אימורים לא מעכב, כי אבדו כשר באכילה — הני מילי כי איחוו להקטרה, אבל הכא — הא לא איחוו. אי נמי: מדרבנן אסור לזירק, ולפירוש זה לא קשיא מיד מה שבמאי רבינו יצחק בן אברהם, דחתי בתוספתא דפסחים: כל הקדשים שהקריבין קודם תמיד של שחר, או שעיבין אחר תמיד הערב — פסולין. והשתא, אי אמרת דמדרבנן פסילי שלא לזירק — נחא. מיהו "הקריב" משמע שהקריב כולו, ואדרבה אי בשחטן איירי — קשיא קודם תמיד של שחר אפילו אסרין לזירק, אמאי פסילין ליה? ודלא

אֵלָא פְּשִׁיטָא דְלִית לִיהּ - אֵלָא לא תמדין או למוספין. מבוקרים - בלא מום, שצריך לבדוקן שלא יהא בהן מום ארבעה ימים קודם לשחיטה. ולהכי צריכין ששה - שמא יאירו שני ימים טובים של ראש השנה בחמישי בשבת, ויצטרכו בכל יום שנים. כדי לשבת ולשני ימים טובים של ראש השנה - אם אירעו ביחד, שיהא כדי להקריב שני תמידין ליום. איילמא דאית ליה - בבשים הרבה. תמידין ומוספין טובא הוו - ועשרים ותרתי טלאים בעינן וותירווי ששה - לתמידין, ושש עשרה - למוספין. ושפע מינה תמידין ערפי - דלא אמרין: יקריב הארבעה בשבת - לתמידין ולמוספין, ויבטל תמידין יום טוב שני של ראש השנה. אלמא, תמידין דיום שני ערפי ממוספי שבת, ואף על פי שמוספי שבת מקודש, הן ושבת קודש מיום טוב. לעולם דאית ליה - לתמידין ומוספין. והאי דלא נקט אלא תמידין - משום דבמבוקרין ארבעה ימים קודם שחיטה קאמרו, לתמידין הוא דבעינן ביקור ארבעה ימים. אבל מוספין - לא. שמירה שמירה לגזירה שוה - מה פסח - מבוקר ארבעה ימים, דמקדו מבעשוה, ושחיתו ארבעה עשר. אף תמיד - טעון ביקור ארבעה ימים. והאיכא צפרא דחד בשבתא - דבשלמא דבין הערבים, ודיום שני ושלישי - איכא לממזר שיחור ביום ראשון אחר טלאים מבוקרים ארבעה ימים קודם. אלא במצואי שבת - לא יכול לחזור, ומה יקריב לבוקר? והא דנקט חד בשבת - היינו כי הוי ראש השנה חמישי וששי, והוא הדין נמי אי הוי ראש השנה בראשון ושני מצו למיפרך: והאיכא צפרא דשלישי בשבת? דפניא דמעלי שבתא - דקא סלקא דעתך: דקודם שהקריב תמיד של בין הערבים - של ערב שבת קאמרו, דליהווי ששה. והוא הדין דמצו למיפרך: דפניא דמעלי יומא טובא, היכי דרוז ראש השנה שש. תמיד של בין הערבים קאמרין דליהווי שש.

הכי

39 הגמרא דוחה את הראיה: לא - אין לפרש כך את המשנה
40 בערכין, אלא לעולם כוונתה דאית ליה - שיש לו טלאים די צורכו
41 לתמידים ולמוספים. והכי קא אמר, אין פוחתין מששה מלאים
42 המבוקרין בלשכת הטלאים בערב שבת שיש ראש השנה אחריה,
43 כדי שיהיו כולם מבוקרים ארבעה ימים קודם שחיטה. היינו שיש
44 דין מיוחד בקרבן התמיד שיהיה בדוק מכל מום ארבעה ימים לפני
45 שחיטתו, ומפני שבשבת ובראש השנה אי אפשר לקנות טלאים
46 מבוקרים מן השוק, צריך להכין ששה טלאים מבוקרים בלשכת
47 הטלאים בערב שבת עבור התמידים של שלושת ימים אלו. ומני
48 - וכדעת מי שנויה משנה זו, כדעת התנא בן בנא, היא, הסובר
49 שכך דינו של קרבן התמיד. דתניא, בן בנא אומר, מניין לתמיד
50 שפעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה, תלמוד לומר בעולת
51 התמיד (במדבר כח א) 'את קרבני וגו' תשמרו להקריב לי במועדו,
52 ולהלן לגבי קרבן פסח הוא אומר (שמות יב ג-ו) 'בעשר לחדש הזה
53 ויקחו להם איש שה לבית אבית וגו' והיה לכם למשמרת עד
54 ארבעה עשר יום לחדש הזה וקשטו אתו וגו'. ולומדים בגזירה
55 שזה משמירה שנאמרה בקרבן פסח לשמירה שנאמרה בקרבן
56 התמיד, מה להלן בקרבן פסח פעון ביקור ארבעה ימים קודם
57 שחיטה, מהיום העשירי לחדש ניסן עד יום ארבעה עשר בו, אף
58 כן בקרבן התמיד פעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה.
59 הגמרא מקשה על ביאור זה: אמר ליה רבינא לרב אשי, הני ששה,
60 שבעה הוו - וכי הטלאים הללו שיש להכין בלשכת הטלאים
61 באותו ערב שבת, הם רק ששה, הרי שבעה טלאים צריך שיהיו
62 שם, דהא איכא דצפרא דתלתא בשבתא - שהרי צריך להכין שם
63 טלה נוסף לתמיד של שחר ביום שלישי בשבוע, שהוא למחרת
64 ראש השנה, כיון שבמוצאי ראש השנה אין מדיחין לקנות טלאים.
65 מקשה הגמרא על דברי רבינא: ולפעמינ - ולשיתתך, שצריך
66 התנא למנות את כל הטלאים שיש להכין בעת ההיא בלשכת
67 הטלאים, הרי תמנא הוו - שמונה טלאים צריך שיהיו שם, ולא
68 רק שבעה. דהאיכא דפניא דמגלי שבתא - שהרי יש להכין שם
69 טלה נוסף לצורך התמיד של יום ששי לפנות ערב, היות ומן
70 הסתם בודקים את הטלאים ביום ששי בעוד היום גדול, ועדיין לא
71 הוקרב התמיד של בין הערבים.
72 מתרצת הגמרא: הא לא קשיא, דלכתר דאקריב קאמר - מפני
73 שאפשר להעמיד את דברי התנא לאחר שהוקרב התמיד של בין
74 הערבים, ועל אותו הזמן אמר שלא יהיו שם פחות מששה טלאים
75 מבוקרים.

1 אלא פשיטא שמדובר במשנה דלית ליה - שאין לו מספיק כבשים
2 גם לתמידים וגם למוספים, ובמקרה כזה אמרה המשנה שיכול
3 להקריב או תמידים או מוספים כרצונו. ואי דיומיה, אמאי - ואם
4 כוונת המשנה לתמידים ומוספים של אותו יום, מדוע רשאי
5 להקריב את הכבשים למוספים במקום לתמידים, הרי תדיר
6 ומקודש (תדיר) עדיף - הרי לתמידים יש עדיפות על המוספים
7 משום שיש להם שתי מעלות שהם גם תדירים וגם מקודשים,
8 ואילו למוספים יש רק מעלה אחת שהם מקודשים. אלא לאו
9 דלמחר - אלא ודאי כוונת המשנה לתמידים של מחר, שאין להם
10 מעלה של 'מקודש' מפני שהוא יום חול, וקתני שאין מעבדין זה את
11 זה ויכול להקריב את הכבשים היום למוספים או לדחותם למחר
12 ולהקריבם לתמידים. אלא כפי הדין ניהו - מוכח מכאן שתדיר
13 לבד ומקודש לבד שוים בחשיבותם.
14 דוחה הגמרא את ראיית רב חסדא: אמר ליה אביי לרב חסדא,
15 לעולם יש להעמיד את משנתנו כפי שאמרת בתחילה, דאית להו
16 וקריב - שיש להם כבשים גם לתמידים וגם למוספים, ומדובר
17 שהקדים את הקרבת המוספים לתמידים או להיפך. וקאמר קשיא
18 לך מהברייתא שאמרה שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר,
19 שאסור להקדים את הקרבת המוספים, יש לתרץ שמצוה בעלמא
20 הוא - איסור זה הוא מצוה לכתחילה בלבד, והמשנה מדברת
21 לענין דיעבד, שאם עבר והקדים את המוספים לתמידים אין זה
22 מעכב.
23 מביאה הגמרא ראייה אחרת: תא שמע, נאמר במשנה בערכין (יג)
24 העוסקת בחיוב בדיקת הקרבנות מכל מום קודם לשחיטתם, שאין
25 פוחתין מששה מלאים המבוקרין - בדוקים מכל מום, שאותם
26 שומרים בלשכת הטלאים שבבית המקדש כדי שישפיקו ללשכת
27 ולשני ימים טובים של ראש השנה, ולכאורה כוונת המשנה
28 שצריכים להכין את ששת הטלאים שמא יארע שני ימי ראש
29 השנה סמוך לשבת, וישפיקו הטלאים להביא מהם בשלושת ימים
30 אלו שני תמידים בכל יום. ויש לברר היכי דמי, אילימא דאית ליה
31 - אם נאמר שיש לו מספיק טלאים בין לתמידים ובין למוספים
32 של שבת ושל ראש השנה, מדוע אומרת המשנה שצריך להכין
33 רק ששה טלאים, הרי תמידין ומוספין מוכא הוו - התמידים יחד
34 עם המוספים הם הרבה יותר מששה. אלא לאו דלית ליה - אלא
35 ודאי מדובר כאן שאין לו טלאים שישפיקו גם לתמידים וגם
36 למוספים, שצריך לשמור ששה טלאים לקרבנות התמיד של ראש
37 השנה ולא להקריבם למוספי השבת. ושמע מינה שתמידין עדיפי
38 ממוספים, הרי שתדיר עדיף ממקודש.

חובת נשי ובנות החסידים יחיו . . לארגן חברת בנות החסידים לחזק כל דרכי
החסידים בעניין הדרכה וחינוך, כמו שהיה בבתי החסידים מאז ומקדם
היום יום כא שבט

אילו ידעתם - אמר אדמו"ר ה"צמח צדק" - כוחם של פסוקי תהלים ופעולתם
בשמי רום, הייתם אומרים אותם בכל עת
היום יום כד שבט

אלו שנתרשלו בו לא יקריבוהו בין הערבים, אָבָל כהנים אֲחֵרִים
 יִקְרִיבוּ תמיד של בין הערבים.
 שנינו במשנה: לא תִּקְרְבוּ קִמְצָה בִּבְכָר, יִקְרְבוּ בֵּין הָעֲרָבִים.
 מבארת הגמרא: הטעם שלא קנסום שלא יקטירוהו בין הערבים,
 דְּכֵינָן דְּלֹא שְׂבִיחָא – שאין הקטרתה מצויה כל כך, שהרי מקטירים
 אותה פעמיים ביום בלבד, מה שאין כן עולת התמיד שיש בכל יום
 עולות הרבה מלבדה, וְיִמְעָבְרָא – וסגולתה להעשיר את מקטירה,
 חֲבִיבָא לָהּ וְלֹא פִּשְׁעִי – חביבה עליהם ואינו מצוי שיתרשלו בה
 כלל, ולכן לא קנסום.
 שנינו במשנה: אֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְכוּלָּהּ הִתָּה קְרִיבָה בֵּין הָעֲרָבִים –
 כאשר אין מקטירים אלא בין הערבים בלבד, מקטירים כל קטורת
 היום ההוא בבת אחת, במשקל מנה שלם. מפני שְׂאֵין מִתְּחַבְּבִין אֵת
 מִזְבֵּחַ הַזֶּהב אֶלָּא בְּקִמְצָת הַסְּפִימִם שֶׁל בֵּין הָעֲרָבִים וכו', ואז מקטירים
 ממנה משקל מנה שלם.
 מקשה הגמרא: וְהִתְנִיבָא, שאין מחנכים את מזבח הזהב אלא
 בְּקִמְצָת הַסְּפִימִם שֶׁל שָׁחַר. מתרצת הגמרא: תִּנְיָא הוּא, יש אומרים
 שחינוך מזבח הזהב נעשה בקטורת של שחרית, ויש אומרים
 שנעשה בקטורת של בין הערבים.
 אֲמַר אֲבִי, מִסְתַּבְּרָא כְּמָאן דְּאֲמַר שְׁחִינוֹךְ מִזְבֵּחַ הַזֶּהב בְּקִמְצָת
 הַסְּפִימִם שֶׁל בֵּין הָעֲרָבִים, וְהִתְנִיבָא, דְּכֵינָב חֲבִינוּכו (שמות ל) וְהִקְטִיר
 עָלָיו אֶת־הָרֶךְ קִטְרֶת סִמִּים בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר בְּהִיטְבוֹ אֵת הַנְּרוֹת יִקְטִירֶנָּה,
 שותיה הקטרתה באותה שעה שמטיב הנרות ומנקה אותם
 ומכניסם להדלקה. ויש לדקדק, אִי לֹא דְּעָבֵד הַדְּלָקָה מְאוּדָּתָא,
 הַמְּקַבֵּה בְּצִפְרָא מְחִיבָא – אם לא שהדליק הנרות אתמול בין
 הערבים, מה צריך לנקותם בבוקר. מוכח שהדלקת הנרות
 הראשונה נעשתה בין הערבים, ומכאן ראייה שגם ההקטרה
 הראשונה של הקטורת נעשית בין הערבים, שהרי תלה הכתוב
 את הקטרתה בהדלקת הנרות שנאמר (שמות ל) וְיִבְהַעֲלֹת אֶת־הָרֶךְ
 אֵת הַנְּרוֹת בֵּין הָעֲרָבִים יִקְטִירֶנָּה.
 מבררת הגמרא: וְלִמָּאן דְּאֲמַר שְׁחִינוֹךְ מִזְבֵּחַ הַזֶּהב בְּקִמְצָת הַסְּפִימִם
 שֶׁל שָׁחַר, מדוע לא למד אף הוא מפסוק זה שחינוכו בין הערבים.
 משיבה הגמרא: התנא ההוא גָּמַר מִמִּזְבֵּחַ הַעֻלָּה – למד את דין
 חינוך מזבח הזהב מחינוך מזבח העולה, מִהּ הִלָּן בְּמִזְבֵּחַ הָעֻלָּה
 חֲבִינוּכו בְּתִמִּיד שֶׁל שָׁחַר, אִם כֵּן בְּמִזְבֵּחַ הַזֶּהב חֲבִינוּכו בְּקִמְצָת
 הַסְּפִימִם שֶׁל שָׁחַר.
 שנינו במשנה: וְלֹא מִחֲנֻכִּים אֵת הַשְּׁלָחַן שֶׁל לַחֵם הַפִּינִים אֶלָּא בְּלָחֵם
 הַפִּינִים בְּשֶׁבֶת.
 מקשה הגמרא: משמע מלשון התנא שהשלחן מתחנך בנתינת
 לחם עליו בשבת, אֶלָּא וְאִבְל כִּיּוֹם חוֹל, אִיחֲנוּכִי הוּא דְּלֹא מִתְּחַנֵּךְ
 – אינו מתחנך בנתינת הלחם, הָא קִדּוּשִׁי מִתְּקַדֵּשׁ – אך הלחם
 עצמו מתקדש בנתינתו על השלחן כיום חול, לענין שיהיה נפסל
 ביוצא חוץ לקלעים ולענין פסולים אחרים שנאמרו בו. והרי זו
 סתירה למבואר במשנה להלן (ק), שאינו נעשה קדוש להיפסל
 אלא אם יניחוהו על השלחן בשבת. מתרצת הגמרא: אין כוונת
 התנא רק לענין חינוך השלחן, אלא אדרבה הוּא גִּזְרָה קָא מְשַׁמְעֵה
 לָן – דבר זה עצמו בא להשמיענו, דְּחִינוּךְ וְקִדּוּשׁ דְּשְׁלָחַן בְּשֶׁבֶת
 הוּא – שגם חינוך השלחן וגם קידוש הלחם עליו שניהם בשבת
 דווקא.
 ומביאה הגמרא ראייה שכוונת התנא גם על קידוש הלחם שיהיה
 בשבת: בְּדִקְתָּנִי בְּסִיפָא של משנתינו לגבי חינוך המנורה, וְלֹא אֵת
 הַמְּנוֹרָה אֶלָּא בְּשֶׁבֶת נִרְוֶתֶיהָ בֵּין הָעֲרָבִים, כפי שלגבי המנורה
 דיבר התנא על כל עיקר מצותה, שהרי חוץ מהדלקתה אין בה
 דבר נוסף בין שאינה מקדשת כלום, כך לגבי השלחן דיבר על
 כל עיקר מצותו, היינו בין חינוכו ובין קידוש הלחם עליו, ועל
 שניהם אמר שיהיו בשבת.
 ברייתא בענין הקטורת: תִּנְיָא רַבִּי, הפעם הדיא שהקטירו קטורת

ובשל כך חוזרת הקושיא, מָכַל מְקוֹם שְׂבִיחָה הוּא – הרי צריך שיהיו
 שם שבעה טלאים, כיון שצריכים להכין טלה נוסף ליום שאחרי
 ראש השנה.
 ומכח קושיא זו דוחה הגמרא את הביאור הקודם ומבארת באופן
 אחר: אֶלָּא, תִּנְיָא בְּעִלְמָא קָא – התנא לא דיבר על ששת הטלאים
 הנצרכים לשבת ושני מראש השנה, אלא על כל ימות השנה,
 שצריך שיהיו בלשכה בכל יום ששה טלאים ראויים להקרבה,
 שיוכל ליטול מתוכם איזה שנים שירצה עבור התמידים של אותו
 יום, וּמֵאִי רַבִּי לְשִׁבְתָּ וּשְׁנֵי יָמִים מִזִּכְרֵי שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, סִימְנָא
 בְּעִלְמָא – זהו סימן לזכירה בלבד. שאם היה אומר 'אין פוחתין
 מששה טלאים', אפשר לטעות במספר שהזכיר, אולי אמר חמשה
 או ארבעה, על כן אמר שצריך שיהיו שם טלאים כמו שצריך
 לשבת ולשני ימים טובים של ראש השנה, שהם ששה טלאים.
 ומביאה הגמרא הוכחה לביאור זה: דִּיקָא נִמְי דְּקִתְנִי רַבִּי לְשִׁבְתָּ
 ולשני ימים טובים וכו', ומשמע, כמו שראוי להקריב בשלושת
 ימים אלו, וְלֹא קִתְנִי 'אין פוחתין מששה טלאים לְשִׁבְתָּ וּלְשְׁנֵי יָמִים
 מִזִּכְרֵי שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה', בלי המילה 'כדי', שאז היה משמע מדבריו
 שטלאים אלו הם לשבת ולשני ימים ראש השנה ממש. מסיקה הגמרא:
 שְׁמַע מִיָּתָּה – אכן יש להוכיח כן.
 שנינו במשנה: לֹא יִקְרִיבוּ בְּבֹקֶר וכו' יקריבו בין הערבים,
 אמר רבי שמעון אימתי בזמן שהיו אנוסין וכו', לא הקטירו קטורת
 בבוקר יקטירו בין הערבים, אֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן וְכוּלָּהּ הִתָּה קְרִיבָה בֵּין
 הָעֲרָבִים, שְׂאֵין מִתְּחַבְּבִין אֵת מִזְבֵּחַ הַזֶּהב אֶלָּא בְּקִמְצָת הַסְּפִימִם ולא
 מזבח העולה אלא בתמיד של שחר וכו'.
 מקשה הגמרא: חִינוּךְ מָאן דְּבַר שְׂמִיָּה – הרי לא הוזכר כאן דין
 הקשור לחינוך מזבח העולה, ועל מה הביאה המשנה טעם שאין
 מתחבין את מזבח העולה אלא בתמיד של שחר. מתרצת הגמרא:
 משנתינו חֲסוּרִי מִיַּחְסָרָא, וְהִנֵּי קִתְנִי – וכך יש לשנות בה, לֹא
 יִקְרִיבוּ בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר, לֹא יִקְרִיבוּ בֵּין הָעֲרָבִים, בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים,
 בזמן שלא נתחנך המזבח בהקרבת תמיד של שחר, אֶבָּל אם כבר
 נתחנך המזבח, ואירע ביום מן הימים שלא הקריבו תמיד של
 שחר, יִקְרִיבוּ תמיד של בין הערבים. אֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, אִימְתִּי
 רשאים להקריבו, דווקא בְּזִמְנָא שֶׁלֹּא הִקְרִיבוּהוּ בְּבֹקֶר מִפְּנֵי שְׁחִי
 אֲנוּסִין או שוֹנְגִין, אֶבָּל אם הָיוּ מוֹדִין ולכן לא יִקְרִיבוּ בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר,
 קנסום חכמים שלא יִקְרִיבוּ בֵּין הָעֲרָבִים. אך בקטורת אין הדין כך,
 ואף אם לא תִּקְרְבוּ קִמְצָת בְּבֹקֶר יִקְרְבוּ בֵּין הָעֲרָבִים. על הדין הזה
 שמוסיפה כעת הגמרא בלשון המשנה, שאם לא נתחנך המזבח
 לא יקריבו תמיד של בין הערבים, מביאה המשנה טעם שאין
 מתחבין את מזבח העולה אלא בתמיד של שחר.
 מבררת הגמרא: מָנָא הִנֵּי מִילֵּי – מהיכן למדנו שאם לא נתחנך
 המזבח לא יקריבו תמיד של בין הערבים. ומשיבה: דְּתִנְיָא רַבִּינָן,
 נאמר בחינוך המזבח לגבי עולת התמיד (שמות כט לט) וְאֵת הַבֶּכֶשׂ
 הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרָבִים, ודורשים מלשון הכתוב 'הכבש השני',
 שאם הקריבו כבש אחד לעולת התמיד בבוקר יקריבו שְׁנֵי בֵּין
 הָעֲרָבִים, וְלֹא רֹאשׁוֹן או שוֹנְגִין, אֶבָּל אם הָיוּ מוֹדִין בְּבֹקֶר, לא
 יקריבו את הראשון לאותו יום בין הערבים. אמנם בְּמָה דְּכָרִים
 אֲמֹרִים, בזמן שלא נתחנך המזבח עדיין, שהרי פסוק זה עוסק
 בחינוך המזבח. אֶבָּל אם נתחנך המזבח, יקריבו אֶפְּיִלּוּ רֹאשׁוֹן בֵּין
 הָעֲרָבִים.
 שנינו במשנה: אֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, אִימְתִּי רשאים להקריבו בין
 הערבים, בְּזִמְנָא שְׁחִי אֲנוּסִין או שוֹנְגִין, אֶבָּל אם הָיוּ מוֹדִין ולכן לא
 יִקְרִיבוּ בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר, לֹא יִקְרִיבוּ בֵּין הָעֲרָבִים. אמנם אם לא תִּקְרְבוּ
 קִמְצָת בְּבֹקֶר, יִקְרְבוּ בֵּין הָעֲרָבִים.
 מקשה הגמרא על רבי שמעון: וְכִי אִם הִבְהִינִים הָטָאוּ, צריך להיות
 המזבח בְּטָל מלהקריב עליו תמיד של בין הערבים. מתרצת
 הגמרא: אֲמַר רַבָּא, רַבִּי שְׁמַעוֹן הֵבִי קֶאֱמָר, שלא יִקְרִיבוּ הֵן – רק

הבי גרסין תנא בעלמא קאי - סימנא בעלמא נקט. כלומר, האי דנקט "ששה" -
לאו לשבת ושני ימים דוקא קאמר, אלא אפילו כל ימות החול בעינן בלשכה ששה
טלאים, כולן מבוקרין ארבעה ימים קודם שחיתה, לבר יום השחיתה. שהיו שם בכל
יום ששה ראויין לטול איזו שנים מן שריצה. כון דביום חינוך הוה בה (שנים עשר)
ששה מבוקרין ארבעה ימים קודם. ונטלו
שנים ביום ראשון, ובקרו שנים והבניס
תחתיהן. ליום שני נטלו שנים מן הראשונים, ובקרו שנים מן הראשונים, ובקרו שנים
תחתיהם אחרים והבניס תחתיהן - נשאר
שם ששה מן הראשונים. ליום רביעי יטלו עוד
שנים מן הראשונים, והשנים שנתבקר בראשון
יהיו ראויין שנים של ראשון ושנים של שני
ושנים של שלישי, וכן כולם. לעולם יהיו שם
ששה ראויין לישטה. ולא פירש טעם הדבר.
ולי נראה דקבעו חכמים מניין קבוע לדבר, דאי
מתרמין (לא) - משכחי טלאים מבוקרין וה
ארבעה ימים. סימנא בעלמא - שלא הטעה
בגורסא אם ששה או חמשה או ארבעה. כדי
לשבת ולשני ימים - משמע: סימן. כלומר,
שראי לשלשה ימים. ולא תני לשבת ולשני
ימים טובים - דליהו משמע: לצורך שבת
ושני ימים טובים של ראש השנה. ולא ראשון
בין הערבים - שאם לא הקריבו בבקר - לא
יקריבו בין הערבים. והבי מדרש קרא: אם
את הכבש האחד תעשה בבקר - והכשר שני
ליקרב בין הערבים, ואי לא - לא. במה דברים
אמורים שלא נתתן המזבח - והאי קרא -
בחניך כתיב, דכתיב לעיל מניה "וזה אשר
תעשה על המזבח", בפרשת "זאתה תצוה".
אבל נתתן המזבח אפילו ראשון בין הערבים
- דכתיב בפרשת "פינחס": "זאת הכבש השני
תעשה בין הערבים כמנחת הבקר". כו.
ובההוא קרא לא כתיב "את הכבש את
תעשה בבקר". ותניא בספרי: האי קרא למה
נאמר? והלא כבר נאמר למעלה בפרשה "את
הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש" וגו' -
שנים הוא מקריב, ולא ארבעה. וקריש בין
הערבים - כדתנא טעמא: דלא שכיח דפשעו
בה. הילכך לא קסיד בה להו. ופוסב בפל כו' -
דקאמר "לא יקריבו בין הערבים". דלא שכיח -
דתמיד - עולה הוא, ואף על גב דלא קרבה אלא
תרי זמני בינאם, איכא עולות אחרוני דמקריב
כל יומא טובא. הילכך לא חביב להו, ופשעי -
הילכך קסיד להו. אבל קטרת - לעולם ליאת
אלא תרי זמני בינאם. לישנא אחרנא: לא
שכיחא בחד גברא. כדאמרין במסכת יומא (כו,
א): מעולם לא שנה אדם בה. מעתה -
מעשרת. כדכתיב "עשיו קטורה" וכתיב בתריה
"בך ה' חילו" (דברים לג). ולא מוזב העולה
אלא בתמיד של שחר - כדאמרין לעיל: ולא
ראשון בין הערבים, דכתיב "בבקר בבית
בהיטיבו את הנרות" וגו', כשמדרש את המנורה
מן האפר שיש שם מן הנרות. אי לא דעבי
מאורתא הדלקה - ממאי בעי לתקן לצפרא?
אלמא חינוך מנורה בין הערבים. וכיון דמנורה
נתחבה בערב - קטרת נמי תחילתה בערב, דכתיב (שמות ל): "ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה". הא קריש מקדש - ללחם אם יסדיריהו עליו בחול? בתמיה. דהא
קימא לן בפרק "שתי הלחם" (מנחות ק, א) דלא מקדש לחם אלא בשבת. דקתני: שאפילו הוא על השולחן ימים רבים - אין בכך כלום, דלא קדוש לא ליפסל ביצא ולא לשם פסול.
ברקתני סיפא כו' - "ומנורה אינה מקדשת" - כלומר, וכל מילתא דידה אינה אלא בין הערבים. (והיינו הדלקה, הכי נמי כל מילי דידה) וקדושו (וחינוך) דשולחן בשבת. וזו היא קטרת
- מפרש בסמוך דבנשיאים קמיידי, דכתיב (במדבר ז) "כף אחת עשרה זהב" וגו'. וחוראת שעה חיתה - דשוב לא היה בא על מזבח החיצון. הוא רלא - דקאמרין "חוראת שעה חיתה".
ביוצא בה - בקטורת. יכול - יחיד הוא דלא יביא קטורת נרבה, שהרי קטורת חובה ליחיד לא מצינו.
אבל

- 1 **תלמוד** לומר [כו'] ככל אשר צויתך יעשו — תימה למה לי קרא ד"ל תעלו עליו קטרת
- 2 וזהו, ותיפוק ליה מחבא? ואומר רבי: דהוה אמינא דצבור הוא דמפקדי שלא
- 3 ישנו, אבל יחיד כעין צבור — מבאי. ותימה: דאם כן, "לא תעלו" בלשון רבים למה לי? דמיניה
- 4 דרשין לעיל צבור יחיד מקטרת וזהו ויש לומר: ודהוי אמינא, צבור שרי לגבי קטרת נדבה
- 5 על מזבח הפנימי, דהוין שפיר בכלל "כאשר
- 6 צויתך", כיון דמיניה חובה (או) מייחז נדבה.
- 7 ונראה דלא מהדר אלא אקטרת סמים, דשייך
- 8 למזבח הקטרת בהדיא פרשתא, אבל אמאי דלא
- 9 כתיב קודם — לא מהדר ודהוה אמינא דעל מזבח
- 10 החיצון מבאי.
- 11 **ומחצה** אבד — קשיא: לרבי אלעזר דאמר
- 12 (מנחות ה, א): קודש לחצאין,
- 13 רמחצית? דאמר קרא — מחצה משלם (להבאה)
- 14 הוא, ואם כן אמאי אבד? דהא אבתי לא איקדיש
- 15 קדושת הנוף, ואם כן בר פדיון דהוה ואף על גב
- 16 דמשמע במסכת שקלים (ד, א): "אבודין מליקרב",
- 17 מכל מקום מה בין זה לסולת אחר, כיון דנפלה
- 18 מידו משום הכי קרי ליה "אבד", **אפילו** פיגול
- 19 טעון עיבור צורה — דיליף "עון" "עון" מותר אף
- 20 לענין הא: מדרהם — איכא (עיבור) צורה, הכא —
- 21 נמי, כדרשין פרק קמא (דפסחים ג, א) ובפרק
- 22 "איחוד מקומן" (ובחים נב, ב): ביום אתה שורפו, ואי
- 23 אתה שורפו בלילה.
- 24 **תעשה** אפילו בשבת תעשה אפילו בטומאה
- 25 — הא דמפקין הכא מחד קרא שבת
- 26 וטומאה — היינו משום דגלי רומנא גבי פסח
- 27 דדרשין מיבמודע — אפילו בשבת, ואיצטרך
- 28 קרא אחרינא גבי טומאה: איש נדחה, ואין צבור
- 29 נדחין ונראה: דדי מנייהו דמפקת? דשקולין הם,
- 30 ולא דמו לפסח.
- 31 **הרי**
- 32 **בבקר ומחצה בין הערפים**. נמא מחצה של בין הערפים או שאבד, יכול יביא חצי עשרון
- 33 מביתו ערבית ויקריב? **תלמוד לומר** "מחציתה בבקר ומחציתה בערב" — מחצה משלם הוא
- 34 מביא, הא פיצד? מביא עשרון שלם [מביתו] וחוצהו, ומקריב מחצה ומחצה אבד, נמצאו
- 35 שני חצאין קריבין ושני חצאין אובדין. בהן גדול שהקריב מחצה שחרית ומת, ומינו אחר
- 36 תחתיו, יכול יביא חצי עשרון מביתו או חצי עשרונו של ראשון? **תלמוד לומר** "ומחציתה
- 37 בערב" — מחצה משלם הוא מביא ומקריב, הא פיצד? מביא עשרון שלם וחוצהו ומקריב,
- 38 ומחצה אבד. נמצאו שני חצאין אובדין, ושני חצאין קריבין. תני תנא קמיה דרב נחמן:
- 39 מחצה ראשון ומחצה שני — תעובר צורתן ויצאו לבית השריפה. אמר ליה רב נחמן:
- 40 בשלמא ראשון — איתוי להקריבה, אלא שני — למה ליה עיבור צורה? מעיקרא לאיבוד
- 41 קא אתי! דאמר לך מני? תנא דבי רבה בר אבונה הוא, דאמר: אפילו פיגול טעון עיבור
- 42 צורה. רב אשי אמר: אפילו תימא רבנן, כיון דכעידנא דפלגי בהו, אי פעי האי מקריב ואי
- 43 בעי האי מקריב — מיחזא חזו. איתמר: חביתי בהן גדול פיצד עושין אותן? רבי חייא בר
- 44 אבא אמר רבי יוחנן: אופה, ואחר כך מטנגנה. רבי אסי אמר רבי חנינא: מטנגנה, ואחר
- 45 כך אופה. אמר רבי חייא בר אבא: כוותיה דידו מסתברא, "תפיני" — תאפינה נאה. רבי
- 46 אסי אמר: כוותיה דידו מסתברא, "תפיני" — תאפינה נא. כתנאי: "תפיני" — תאפינה נא.
- 47 רבי אומר: תאפינה נאה. רבי יוסי אומר: תאפינה רבה, אית ליה נא, ואית ליה נאה.
- 48 תנן התם: חביתי בהן גדול — לישתן ועריכתן ואפייתן בפנים, ודוחות את השפת. מנא
- 49 הני מילי? אמר רב הונא: "תפיני" — תאפינה נאה, ואי אפי לה מאתמול — אינשפה
- 50 לה מתקף לה רב יוסף: אימא, דכביש ליה בירקא! דבי רבי ישמעאל תנא: "תעשה"
- 51 — ואפילו בשבת, "תעשה" — ואפילו בטומאה. אבי אמר, אמר קרא "סלת מנחה המיד",
- 52 הרי

הברייתא מביאה אופן נוסף ששני חצאין קריבים ושנים אובדים: 52
 וכן, כהן גדול שחֲקָרִיב מִחֻצָה בַשְּׁחִירָתוֹ, וְמִינוֹ אַחֵר תַּחֲתִי, 53
 יָכוֹל יָבִיא חֲצִי עֶשְׂרֹן מִבֵּיתוֹ, אוֹ שִׁיבִיא אֶת חֲצִי עֶשְׂרֹנוֹ שֶׁל רֹאשׁוֹן, 54
 תִּלְמוּד לומר – מלמדנו הכתוב שנאמר (ש) 'וּמִחֻצִּיתָהּ בְּעֶרְבִי, 55
 וּמִהֲרִיבֵי שֶׁל הָאוֹת וְאִ"ו דִּרְשׁוּ שֶׁמִּחֻצָה מִשְׁלֵם הוּא מִבֵּית וּמִקְרִיב, 56
 הָא בִּצֵד, מִבֵּית עֶשְׂרֹן שְׁלֵם וְחֻצָּהּ וּמִקְרִיב מִחֻצָה, וּמִחֻצָה אֲבָד, 57
 נִמְצָאוּ שְׁנֵי חֲצָאִין אוֹבְדִין וְשְׁנֵי חֲצָאִין קָרִיבִין. 58
 הגמרא מבארת את דין החצאפים הנותרים: תני תנא קמיה דרב 59
 נחמן, מִחֻצָה רֹאשׁוֹן – חצי העשרון הנותר מהכהן הראשון בבוקר, 60
 וּמִחֻצָה שְׁנִי – וכן החצי עשרון שנותר מהכהן השני, תְּעוּפָר צוֹרֶתָן 61
 – יפסלו בלינה, ואחר כך, יצאו לבית השְׂרִיפָה. 62
 רב נחמן מברר מהו הטעם שתעובר צורתה לפני שריפתה: אֲמַר 63
 לִיה רַב נַחְמָן, בְּשִׁלְמָה לַעֲנִין חֲצִי הָעֶשְׂרֹן הַנּוֹתֵר מִהֶכֶן הָרֹאשׁוֹן 64
 שֶׁצִּירָךְ לִפְסוּלוֹ בְּלִינָה דְרַבִּי הַבְרִייתָא מוּבָנִים, כִּיּוֹן שְׂאִיחֵי 65
 לְהִקְרִיבָה – שחצי עשרון זה כשהפרישו היה ראוי להקרב, ומשום 66
 שאין פסולו בגופו, פוסלו בלינה קודם שריפתו, אֲלֵא שֶׁחֲצִי 67
 הַנּוֹתֵר מִהֶכֶן הַשְּׁנִי, קָשָׁה לָמַד לִיה עֵיבוֹר צוֹרָה, וְהָלֵא מַעֲיָקְרָא – 68
 בתחילת הפרשתו, לְאִיבֹד קָא אֲתִי – לא הביאו כדי להקריבו 69
 אלא לאבדו, כיון שרק חצי מהעשרון הוקדש למנחת הערב, 70
 ומדוע אינו יכול לשורפו מיד. 71
 מסקנת רב נחמן: דְּאֲמַר לָךְ מֵנִי – כאשר ישאל אותך השואל מי 72
 הוא התנא ששנה כך, אמור לו, תִּנְא דְבִי רַבָּה בְּרַ אֲבוּהִי הוּא, 73
 דְּאֲמַר, אֲפִילוּ שְׁהוּא פְסוּל חֲמוֹר מִדְּאֲרִייתָא, טַעֲוִין עֵיבוֹר 74
 צוֹרָה. רַב אֲשִׁי אֲמַר, אֲפִילוּ תִּימָא רַבָּן – אפשר לומר אפילו שדין 75
 זה הוא גם לדעת חכמים הסוברים שפיגול אינו טעון עיבור צורה, 76
 מכל מקום, כִּיּוֹן דְּבִעֲדִינָא דְּפָלְגִי בְּהוּ – מכיון שבשעה שחילק את 77
 העשרון, אִי בָעִי הָאִי מִקְרִיב, וְאִי בָעִי הָאִי מִקְרִיב – אם היה רוצה 78
 להקריב חצי עשרון זה מקריבו, ואם היה רוצה להקריב את החצי 79
 השני הרי הוא יכול להקריבו, משום כך מִיִּתְוָא הוּו – נחשבים שני 80
 החצאים ראויים להקרבה, וטעונים עיבור צורה שלא יהא בויון 81
 קדשים. 82
 הגמרא מבארת כיצד היו נעשים חבתי כהן גדול: אִתְּמַר, חֲבִיתִי 83
 כִּהְנִי גְדוֹל בִּיצֵד עוֹשִׂין אוֹתָן, רַבִּי תִימָא בְּרַ אֲבָא אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אוֹפָה 84
 בַּתְּנוֹר תַּחֲלִילָה, וְאַחֵר כֶּךָ מְטַגְנָה בַּמִּחְבֵּת, רַבִּי אֲסִי אֲמַר רַבִּי חֲנִינָא, 85
 מְטַגְנָה בַּמִּחְבֵּת תַּחֲלִילָה, וְאַחֵר כֶּךָ אוֹפָה בַּתְּנוֹר. 86
 הגמרא מבארת את טעמי מחלוקתם: אֲמַר רַבִּי תִימָא בְּרַ אֲבָא, 87
 בְּיוֹתֵיהּ דִּידִי מְסַתְּבָרָא, מִשּׁוּם שְׁבַתוּרָה נֶאֱמַר (ויקרא יד) 'וּתּוֹפִיעֲנִי, 88
 וְדוֹרְשִׁים שְׁכוּנוֹת הַתּוֹרָה לומר שְׁתַּאֲפִינָה נָא – בשעת אפייתה 89
 בתנור תהיה נאה, ואם מטגנה תחילה, הרי תהיה שחורה מהשמן 90
 והמחבת, ולכן אופה קודם. רַבִּי אֲסִי אֲמַר, בְּיוֹתֵיהּ דִּידִי מְסַתְּבָרָא, 91
 מִשּׁוּם שְׁבַתוּרָה נֶאֱמַר (ש) 'וּתּוֹפִיעֲנִי, וְדוֹרְשִׁים שְׁכוּנוֹת הַתּוֹרָה 92
 לומר שְׁתַּאֲפִינָה נָא – בשעת אפייתה בתנור תהיה המנחה 93
 מבושלת במקצת, ואינה מבושלת כל צרכה, ובטיגון היא 94
 מתבשלת במקצת, ולכן מטגנה תחילה. 95
 הגמרא מביאה שנחלקו בזה תנאים: כְּתַנְאִי, נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה (ש) 96
 'וּתּוֹפִיעֲנִי', ביאר תנא קמא שְׁתַּאֲפִינָה נָא – בשעת אפייתה בתנור תהיה 97
 המנחה מבושלת במקצת, ולכן מטגנה תחילה ואחר כך אופה. רַבִּי 98
 אוֹמַר, שְׁתַּאֲפִינָה נָא – בשעת אפייתה בתנור תהיה נאה, וכיון שאם 99
 מטגנה תחילה הרי נעשית שחורה, לכן אופה ואחר כך מטגנה. 100
 רַבִּי יוֹסִי אוֹמַר, שְׁתַּאֲפִינָה רַבָּה – הרבה פעמים צריך לאפות את 101
 המנחה, לכן תחילה היה אופה ולאחר מכן מטגנה ושוב אופה 102
 אותה. 103
 מבארת הגמרא את טעמו של רבי יוסי: מִשּׁוּם שֶׁבִּפְרוּשׁ הַמִּילָה 104
 'וּתּוֹפִיעֲנִי' אֵית לִיה נָא וְאֵית לִיה נָא – רבי יוסי סובר כשני הדרשות 105
 של תנא קמא ורבי, ולכן לדעתו צריך שבשעת אפיית המנחה 106

המשך בעמוד 78

אֲבָל צָבוֹר יְהֵא מִבֵּית קְטוֹרֵת נִדְבָה, מִפְּנֵי שֶׁמִּצְוָה שֶׁמִּבֵּית חוֹבָה 1
 בִּיּוֹצָא בָּהּ, תִּלְמוּד לומר בפסוק ההוא בלשון רבים, 'לֹא תִעָלוּ עֲלֵיו 2
 קְטוֹרֶת זָרָה' וגו', מִשְׁמַע שֶׁהֲצִיּוּי הוּא גַם לְצִיבוֹר, שֶׁלֹא יֵבִיאוּ 3
 קְטוֹרֶת זָרָה מִשְׁלֵהֶם עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ. יָכוֹל לֹא יִעָלוּ אֶת הַקְטוֹרֶת 4
 שֶׁנֶּאֱסָרָה עֲלֵיהֶם, דווקא עַל מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, אֲבָל יִעָלוּ אוֹתָהּ עַל 5
 מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, תִּלְמוּד לומר (שמות לא יא) 'וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֵת 6
 קְטוֹרֶת הַסִּמִּים לִפְדוֹשׁ, כִּכֵּל אֲשֶׁר צִוִּיתָךְ יַעֲשׂוּ, וּפִירוּשׁ הַכְּתוּב 'כִּכֵּל 7
 אֲשֶׁר צִוִּיתָךְ יַעֲשׂוּ, שֶׁאֵין לָךְ לַעֲשׂוֹת אֲלֵא מִחֻצָה שְׁאִמּוֹר בְּעֶנְיָן, וְהֵיכֵן 8
 לַהֲקִטֵּיר קְטוֹרֶת צִיבוֹר עַל מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, וְלֹא שִׁיקְטִירוּ קְטוֹרֶת 9
 צִיבוֹר עַל הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן. הִרִי שֶׁמִּבּוֹאֵר שֶׁאֲסוּר לִיחִיד לַהֲקִטֵּיר עַל 10
 מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, וְלִצִּיבוֹר עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, שֶׁלֹא כִּפִּי שִׁדִּיקָה 11
 הַגְּמָרָא מִהַבְרִייתָא הַקּוּדְמָתָא. 12
 מתרצת הגמרא: אֲמַר רַב פִּשְׁאָה, מַה שֶׁהִזְכִּירָה הַבְרִייתָא הַקּוּדְמָתָא 13
 לַאֲסוּר קְטוֹרֶת יָחִיד עַל הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, לֹא מִיִּבְעִיָּא קֶאֱמַר, לֹא 14
 מִיִּבְעִיָּא – אֵין צִירָךְ לומר שאין מקטירים קְטוֹרֶת נִדְבָה שֶׁל צִיבוֹר 15
 עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, דְּלֹא אֲשַׁבְּחֵן – שהרי לא מצאנו אף פעם שהובאה 16
 קְטוֹרֶת צִיבוֹר עַל הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, וְלֹא מִיִּבְעִיָּא – ואֵין צִירָךְ לומר 17
 שאֵין מקטירים קְטוֹרֶת נִדְבָה שֶׁל יָחִיד עַל מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, דְּלֹא 18
 אֲשַׁבְּחֵן – שהרי לא מצאנו אף פעם שהובאה קְטוֹרֶת יָחִיד עַל 19
 הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, אֲלֵא אֲפִילוּ קְטוֹרֶת יָחִיד עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, דְּאֲשַׁבְּחֵן 20
 בְּנִשְׂאִיָּם – שֶׁמִּצְוָה שֶׁהוֹקְטֵרָה קְטוֹרֶת כּוֹז עַל יְדֵי נִשְׂאִי הַשְּׁבֵטִים 21
 בַּחֲנוּכַת הַמִּשְׁכָּן, אִף זֶה רַק הוּא הַיָּחִיד שֶׁעָלָה הִתְּיָה, וְלִדְוֹרוֹת הִיא 22
 אֲסוּרָה. 23

משנה

משנתינו דנה בצורת הקדשת המנחה, ובמקרים בהם לא מקריבים 24
 את המנחה בשלימותה: חֲבִיתִי כִּהְנִי גְדוֹל לֹא הִיוּ בָּאִין חֲצָאִין – לא 25
 היה מביא חצי עשרון מביתו בבוקר, ועוד חצי עשרון בערב, אֲלֵא 26
 מִבֵּית עֶשְׂרֹן שְׁלֵם וְחֻצָּהּ, וּמִקְרִיב מִחֻצָה בִּבְיָד וּמִחֻצָה בִּין הָעֶרְבִים. 27
 המשנה מבארת דין נוסף בענין זה: כִּהְנִי שֶׁחֲבִיא מִחֻצָה בַשְּׁחִירָתוֹ, 28
 וְמִינוֹ בָּהֵן אַחֵר תַּחֲתִי קוֹדֵם הַקְרֵבָת תַּמִּיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים, 29
 לֹא יָבִיא הַכֹּהֵן שֶׁנִּתְמַנֶּה תַּחֲתִי חֲצִי עֶשְׂרֹן מִבֵּיתוֹ לַמִּנְחָה הָעֶרֶב, 30
 וְכֵן [לֹא] יָבִיא חֲצִי עֶשְׂרֹנוֹ שֶׁל רֹאשׁוֹן, אֲלֵא מִבֵּית עֶשְׂרֹן שְׁלֵם 31
 (מִחֻצָה) מִבֵּיתוֹ וְחֻצָּהּ, וּמִקְרִיב מִחֻצָה לַמִּנְחָה הָעֶרֶב, וּמִחֻצָה 32
 הַנּוֹתֵר, אֲבָד. נִמְצָאוּ שְׁנֵי חֲצָאִין קָרִיבִין – המנחה של הכהן שמת, 33
 והמנחה של הכהן שמינו תחתיו, וְשְׁנֵי הַחֲצָאִין הַנּוֹתֵרִים, אוֹבְדִין. 34
 35

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא מנין למדנו שהכהן צריך להביא מביתו 36
 עשרון שלם ולחצותו: תְּנוּ רַבָּנִי, אֵילוּ נֶאֱמַר 'מִנְחָה מִחֻצִּית', הִיִּיתִי 37
 אוֹמַר שֶׁהִכֵּהן גְּדוֹל מִבֵּית חֲצִי עֶשְׂרֹן מִבֵּית שְׁחִירָתוֹ וּמִקְרִיב, וְחֲצִי 38
 עֶשְׂרֹן מִבֵּיתוֹ עֶרְבִית וּמִקְרִיב, תִּלְמוּד לומר (ויקרא יג) 'וּמִחֻצִּיתָהּ 39
 בִּבְיָד וּמִחֻצִּיתָהּ בְּעֶרְבִי, שֶׁמִּחֻצָה מִעֶשְׂרֹן שְׁלֵם הוּא מִקְרִיב, הָא 40
 בִּיצֵד הוּא עוֹשֶׂה, מִבֵּית עֶשְׂרֹן שְׁלֵם וְחֻצָּהּ, וּמִקְרִיב מִחֻצָה בִּבְיָד 41
 וּמִחֻצָה בִּין הָעֶרְבִים. מִשְׁמִיכָה הַבְרִייתָא לְבֹאֵר, אִם נִמְצָא מִחֻצָה 42
 שֶׁל מִנְחָת בֵּין הָעֶרְבִים אוֹ שֶׁאֲבָד הַמִּחֻצָה שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים, יָכוֹל 43
 יָבִיא חֲצִי עֶשְׂרֹן מִבֵּיתוֹ לַמִּנְחָה עֶרְבִית וּמִקְרִיב, תִּלְמוּד לומר 44
 'מִחֻצִּיתָהּ בִּבְיָד וּמִחֻצִּיתָהּ בְּעֶרְבִי, וּמִחֻצִּיתָהּ' מִשְׁמַע מִחֻצִּיתָהּ שֶׁל 45
 שְׁלִימָה, שֶׁאֲפִילוּ אִם הִכֵּהן עוֹמֵד לִפְנֵי מִנְחַת הָעֶרֶב אֵינוֹ מִבִּיא אֶת 46
 חֲצִי הַנּוֹתֵר מִהַבּוֹקֵר, אֲלֵא מִחֻצָה מִשְׁלֵם הוּא מִבֵּית, הָא בִּיצֵד, 47
 מִבֵּית עֶשְׂרֹן שְׁלֵם [מִבֵּיתוֹ] וְחֻצָּהּ, וּמִקְרִיב מִחֻצָה לַמִּנְחָה הָעֶרֶב, 48
 וּמִחֻצָה אֲבָד, נִמְצָאוּ שְׁנֵי חֲצָאִין קָרִיבִין וְשְׁנֵי חֲצָאִין הַנּוֹתֵרִים, 49
 אוֹבְדִין. 50
 51

וְהָיָה רִבֵּי תַנִּי - ובהמשך נאמר, נֶאֱמַר כָּאֵן שָׁמֹן, וְנֶאֱמַר כְּמִנְחַת נִדְבָה
שָׁמֹן, והלא במנחת נדבה אין הוספת שמן כלל, והתורה רק כתבה
לקבוע שצריכה שמן, ואין אפשר ללמוד ממנה.
הגמרא מביאה כמה אופנים לבאר את דברי הברייתא. מתרצת
הגמרא שבאמת שני חלקי הברייתא נאמרו ע"י שני תנאים: אָמַר
אֲבִי, כָּאֵן תָּנָא - מיהו התנא שאמר שמתיתב בְּשָׁמֶן ללמודו שצריך
לְהוֹסִיף, רַבִּי שְׁמַעוֹן הָיָה, שאמר בסוף הברייתא שהלימוד הוא
ממנחת נסכים שריבה צד שזה עם מנחת חביתין, שכן שניהם יג"ל,
וְכִדְנָא כָּאֵן קָא מְהַר - אמנם את המשך דברי הברייתא שבהם
דנה הברייתא ללמוד ממנחת נדבה לא אמרם רבי שמעון, אלא
רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הוּא שאמר לרבי שמעון, מניין ש'בשמן' בא להוסיף,
שוא בא רק לקבוע לה שמן, וממילא אפשר ללמוד ממנחת נדבה
שאין בה אלא לוג אחד של שמן. אמר לו רבי שמעון שעדיף
ללמוד ממנחת נסכים שכן שניהם תש"ט, ואמר לו רבי ישמעאל
שיש אף למנחת נדבה צד שזה עם מנחת חביתין, שכן שניהם יג"ל,
ולכך אין ללמוד מ'בשמן' שזה בא לקבוע לה שמן, אלא מ'סולת
מנחה תמיד' דרשו שהרי היא כמנחת תמידין שטעונה שלשה
לוגין, ורבי שמעון חזר ואמר שלקבוע לה שמן אין צריך, כיון
שנלמד מ'על מחבת', אלא שדורשים מ'בשמן' להוסיף לה שמן,
ואין לומר שנלמד ממנחת נדבה כיון ש'בשמן' בא להוסיף לה שמן,
ובמנחת נדבה בא הכתוב לקבוע לה שמן.
הגמרא מביאה ביאור שני בברייתא: רב הונא בריה דרב יהושע
אמר, בולת מדברי רבי יִשְׁמָעֵאל כֵּן שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה הִיא,
וְהָיָה קֶאֱמַר, נאמר בתורה בְּשָׁמֶן, והכוונה הוא לְהוֹסִיף לֵה שָׁמֹן,
והראיה, דְּאִי לְקַבֹּעַ שָׁמֹן, לֹא צָרִיד לִזְדֹּת פְּסוּק, כִּיּוֹן דְּכִתְבִּיב בָּהּ -
במנחת חביתין על מַחְבַּת, כְּמִנְחַת מַחְבַּת דְּמֵיָא - הרי היא דומה
למנחת מחבת שטעונה לוג שמן, או אִינוּ - או שנאמר שמה
התורה כתבה בשמן לא בא להוסיף שמן, אֶלָּא לְקַבֹּעַ לֵה שָׁמֹן,
ומה ששאלנו שלזה אין צריך פסוק משום שנאמר בה על מחבת,
נִתְרַץ, דְּאִי לֹא כִתְבִּיב דְּחִתְבָּא בְּשָׁמֶן - לולא שהתורה היתה כותבת
גם 'בשמן', הָיָה אִינְיָא, שמנחת חביתין תִּהְיֶינָה כְּמִנְחַת חוּטָא - יהא
דינה כמנחת חוטא שאינה טעונה שמן, ולכך צריך את הפסוק
'בשמן' לקבוע לה שמן. הָרַד אָמַר - וחזר רבי ישמעאל לומר, תִּהְיֶינָה
נְמִי - אף אם נאמר שבא הפסוק לְקַבֹּעַ לֵה שָׁמֹן, מכל מקום תִּתִּי
מִדִּינָא - נלמד מגזירה שזה למנחת נסכים להטעינה שלשה לוגין,
וְכִדְנָא - ורבי ישמעאל רצה ללמוד ממנחת נסכים שטעונה ג'
לוגין משום שמנחת חביתין דומה לה שטעונה תש"ט, וְלֹא אִתְּנָא
לִיָּה - אולם מתחת הפירא שבאותה מידה אפשר ללמוד גם
ממנחת נדבה שטעונה לוג אחד משום ששניהם יג"ל לא יכל
ללמוד את השיעור ממנחת נסכים, וְלִכְךָ אֶצְרָכָא קֶרָא - הוצרך
ללמוד מהפסוק 'סִילֵת מִנְחָה תָמִיד' שטעונה שלשה לוגין כמנחת
תמידין, וְכִדְמַסִּים רַבִּי יִשְׁמָעֵאל מִילְתִּיה - וכמו שבאמת רבי
ישמעאל סיים את דבריו, שצריך ללמוד מסולת מנחה תמיד. ורבי
שמעון בא לומר, שמתיתב 'בשמן' למדים להוסיף לה שמן,
וממילא אין ללמוד ממנחת נדבה רק ממנחת נסכים, אלא שיש
לדון ללמוד ממנחת הבאה עם הפרים והאילים להטעינה שני לוגין
לעשרון, ועל זה אמר, שלמדים עשרון מעשרון, ואין למדים
עשרון משנים ושלשה עשרונים.
הגמרא מביאה ביאור שלישי בברייתא: רַבָּה אָמַר, בולת רַבִּי
שְׁמַעוֹן (ואילו לא נֶאֱמַר קֶאֱמַר) וְהָיָה קֶאֱמַר, נאמר (ויקרא י ד) בְּשָׁמֶן,
והכוונה לְהוֹסִיף לֵה שָׁמֹן, דְּאִי - שאם נאמר שכונת התורה הוא
לְקַבֹּעַ לֵה שָׁמֹן, לֹא צָרִיד לִזְדֹּת פְּסוּק, כִּיּוֹן שְׁבִתוּרָה הוּא
נאמר במנחת חביתין 'על מחבת', כְּמִנְחַת מַחְבַּת דְּמֵיָא - דינה כמנחת
מחבת שטעונה שמן, ועל כרחך ש'בשמן' בא להוסיף לה שמן.
המשיך רבי שמעון לומר, וְעַד שְׁלֹא יֵאֱמַר 'בְּשָׁמֶן' יֵשׁ לִי בְּדִין - מדוע
צריך את הפסוק 'בשמן' ללמדנו שמנחת חביתין טעונה הוספת

ומכיון שנאמר במנחה תמיד' למדו שהרי היא כְּמִנְחַת תָּמִידִין,
וכשם שמנחת התמיד דוחה שבת, כך גם אפיית חביתין כהן גדול.
רבא לומד מפסוק אחר: רַבָּה אָמַר נאמר בפסוק (ויקרא י ד) 'עַל
מַחְבַּת', וזה מִלְמַד, שְׁמַעוֹנָה כָּלִי - שצריך לאפותה בכלי שרת, וְאִי
אִפִּי לֵה מִאֲחַמְל אִפִּסְלִי לֵה כְּלִינָה - ואם יאפה את המנחה מערב
שבת, תפסל בלינה, לאחר שהתקדשה בכלי.
הגמרא מביאה ראיה לרבא: תְּנִיָא בְּיוֹתֵיהּ דְּרַבָּה, נאמר 'על מחבת',
מִלְמַד שְׁמַעוֹנָה כָּלִי שרת. ומבואר שמנחה נעשית בכלי שרת,
וממילא אם יאפה מערב שבת, תפסל בלינה.
ממשיכה הברייתא, שהתורה הוסיפה תיתב בְּשָׁמֶן, לדרוש, שצריך
לְהוֹסִיף לֵה שָׁמֹן יותר ממנחה אחרת, וְאִינִי יוֹדַע בָּהּ, ומזהטעם
שהגמרא מבארת להלן. ומבשרת הברייתא, תִּרְנִי דֵן לברר כמה
שמן מוסיף. נֶאֱמַר כָּאֵן - במנחת חביתין 'שָׁמֹן', וְנֶאֱמַר לְהֵלֵן כְּמִנְחַת
נְסִכִּים, (שמות כט ז) 'בְּשָׁמֶן', מַה לְהֵלֵן - במנחת נסכים, נותן שְׁלִשֶׁת
לוגין שמן לְעֶשְׂרֹן סולת, שזה שיעור של רבע ההין, אֵף כָּאֵן,
נאמר שנותן בה שְׁלִשֶׁת לוגין שמן לְעֶשְׂרֹן סולת. או כִּלְכָּל לְדִרְדָּר וְזו
- או שנאמר שיש לנו לילך וללמוד ממקום אחר, נֶאֱמַר כָּאֵן
'בְּשָׁמֶן', וְנֶאֱמַר כְּמִנְחַת נִדְבָה - בפרשת יחיד שמתנדב מנחה לה'
(ויקרא ב א), 'שָׁמֹן', וְמַה לְהֵלֵן - במנחת נדבה, נותן בה לוג אֶחָד שמן,
אֵף כָּאֵן בחביתין כהן גדול, נאמר שנותן לוג אֶחָד.
הברייתא מוסיפה לבאר את הספק. אומרת הברייתא: נִרְאָה לְמִי
דוֹמָה, דְּנִין מִשּׁוּם ש'מַחְבַּש' - עדיף ללמוד מנחת חביתין ממנחת
נסכים, משום שיש בשניהם הלכות דומות, וסימנם 'תבשט',
ומבארת הברייתא מהו סימן תבש"ט, שניהם תִּרְדִּי - ששניהם
באים בכל בוקר ובכל ערב, (באה חוכה) ודוּחָה שְׁבֵת ודוּחָה טוֹמָא
- ושניהם דוחים שבת וטומאה, אבל מנחת נדבה לא. וְאִין דְּנִין
תבש"ט מִשְׁאִינוּ תבש"ט - ואין לנו ללמוד ממנחת נדבה שאין בה
את ההלכות הללו לדמות אליה. או כִּלְכָּל לְדִרְדָּר וְזו - או שנאמר
שיש לילך וללמוד ממנחת נדבה משום שדְּנִין יג"ל מִיגִיל - שיש
בשניהם הלכות שוות, וסימנם 'יגיל', והכוונה ששניהם קרבנות
'יחיד', ואינם קרבנות ציבור, וכן שניהם באים כִּלְכָּל עֲצָמָה, ולא עם
קרבן, (יין) וכן שניהם טעונות לבונה, וְאִין דְּנִין יג"ל מִשְׁאִינוּ יג"ל
- ואין ללמוד מנחת חביתין שנאמרו בה הלכות אלו שסימנם
יג"ל, ממנחת נסכים שאין את ההלכות הללו.
הברייתא פושטת מהיכן לומדים את שיעור השמן: רַבִּי יִשְׁמָעֵאל
כֵּן שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה אָמַר, מאחר ויש ספק מהיכן ללמוד,
נלמד מפסוק שנאמר במנחת חביתין (ויקרא י ד) 'סִילֵת מִנְחָה תָמִיד',
וכונת התורה לומר שהרי היא לֵף כְּמִנְחַת תָּמִידִין, וְמַה מִּנְחָת
תָּמִידִין נותן בה שמן שְׁלִשֶׁת לוגין לְעֶשְׂרֹן, אֵף זֶה, נותן בה שמן
שְׁלִשֶׁת לוגין לְעֶשְׂרֹן.
הברייתא מביאה אופן אחר לבאר את צדדי הספק: רַבִּי שְׁמַעוֹן
אָמַר, רִיבָה כָּאֵן - במנחת חביתין שָׁמֹן, וְרִיבָה כְּמִנְחַת כְּבָשִׁים שָׁמֹן,
מַה לְהֵלֵן - במנחת כבשים, מוסיף שְׁלִשֶׁת לוגין לְעֶשְׂרֹן, אֵף כָּאֵן
שְׁלִשֶׁת לוגין לְעֶשְׂרֹן. או כִּלְכָּל לְדִרְדָּר וְזו, רִיבָה כָּאֵן - בחביתין שָׁמֹן,
וְרִיבָה כְּמִנְחַת פְּרִים וְאִילִים - במנחת הקריבה עם פר ואיל, שָׁמֹן,
שנאמר (מדבר טו ט), 'וְהִקְרִיב עַל בֶּן דָּבָר מִנְחָה סוּלָת, שְׁלִשָּׁה
עֶשְׂרִינִים כִּלּוֹל בְּשָׁמֶן חֲצִי הָהִין', הרי שלשלשה עשרונים נותן חצי
הין שהוא ששה לוגין, שני לוגין לעשרון, וְמַה לְהֵלֵן שְׁנֵי לוגין שמן
לְעֶשְׂרֹן סולת. אֵף כָּאֵן נותן שְׁנֵי לוגין לְעֶשְׂרֹן, פושטת הברייתא:
נִרְאָה לְמִי דוֹמָה, דְּנִין מִנְחָה תָּמִידִין עֶשְׂרֹן - עדיף ללמוד מנחת
חביתין שאינה אלא עשרון, מִמִּנְחָה תָּמִידִין עֶשְׂרֹן, שזה מנחת
כבשים, וְאִין דְּנִין מִנְחָה תָּמִידִין עֶשְׂרֹן מִמִּנְחָה של פרים ואילים,
תָּמִידִין עֶשְׂרֹן עֶשְׂרֹנִים.
הגמרא מבארת את דברי הברייתא. שואלת הגמרא: הָא גוּפָא
קִשְׁיָא - ברייתא זו מצד עצמה קשה היא. אָמַרְתָּ - בתחילת
הברייתא נאמר שבתורה נאמר בְּשָׁמֶן, שצריך לְהוֹסִיף לֵה שָׁמֹן,

הרי' היא לך כמנחת תמידין — דכתיב גבי שבת (במדבר כח): "על עולת התמיד, ופסח נמי גמרינן 'מועד' 'מועד' תמחיד. תימה: דלמד מן הלמד הווי נראה דגלויי מילתא בעלמא הוא. **אפי'** לה מאתמול איפסלה בלינה — תימה: דכסוף 'רבי ישמעאל' (מנחות עב, ב) מרבינן שתי הלחם, מרבתיב 'מועדי ה' — הכתוב קבע מועד אחד לכולן. ומסיק: שתי הלחם לאפייה, וקסבר: תנור מקדש, ואי אפי לה מאתמול — איפסלה בלינה, ואפילו הכי בעי קרא! ויש לומר: דהוה אמינא, דאפי לה בתנור חול. אבל הכא כתיב 'מנחת' — על כרחו צריך לעשות במנחת כלי שרת. ותימה: דהכא נמי לא בעי אלא אפייה, אבל הקטרה — פשיטא ליה דדוח, ובכל קרבנות בעינן קרא, כדפירשתי לעיל לשחיתות ולקטרה. ובמה חצד לא ליתני אפילו מעומד ושתי הלחם, שכן באים עמדם מיני דמיסו! ויש לומר: דכי קטרה פשיטא ליה דבעינן, או מיתעשה — אפילו בשבת, כהנא דבי רבי ישמעאל, או מ"ה' היא לך כמנחת תמידין דריש אביי, ושלחתי האי פירקא (נב, א) דריש ליה רבא גפיה. ותימה: דהכי מוכח דאי אפי לה מאתמול איפסלה בלינה: הא כלי שרת אין מקדשין אלא בזמן! ויש לומר: כדפירשתי לעיל, כיון דכתיב בקרא "על מנחת" — על כרחו בעי קידוש כלי. מידו קשיא לקמן (צה, ב) גבי שתי הלחם, דהא לא כתיב "תנור" בקרא. והכי מוכח דאפייהו דהוה שבת? ויש לומר: כיון דלא דחו שבת, אלא כן מאתמול נמי הוי זמנן. ואם תאמר: בסוף 'לולב וערבה' (סוכה ז, א) גבי "במעשהו בחול כך מעשהו בשבת", ופריך בגמרא: וייתיב במקדשות אמר זעירי: אן שיעור למיס, ואי שדי לה במקדשת — איפסלה "תנור" בלינה. ואמאי איפסל, כיון דאין זמנה מאתמול? ויש לומר: דהתם שאיבת מיס בלינה — לא מחסור זמן זה, וכי האי גונא בסוף "שתי הלחם" (מנחות צה, ב) דבחול אשכחיהו דקאפו, אמר להו: דרך חול קאפיתו? אף כי הוים יקדש "תנור" בלינה איפסל ליה. לפי דבריהם אמר שדיו סבורים דזמנו בחול, וגם אופין אותו בכלי שרת. אי נמי: לאחר אפייה נותנין אותו בקערות זהב, כפירוש הקונטרס, וזהו שם בלילה, ומיפסל א בלינה, דלילה אין מחסור זמן. ולמאן דאמר (מנחות צה, ב) תנור אינו מקדש, נראה לי שגם הקערות לא תתקדשו.

תניא כותיה דרבא — אף על גב דכאבי נמי תניא — הא אמרין דרבא נמי לא פליג עליה, אלא דלא צריך.

תלמוד לומר סולת למנחה תמיד — תימה: דאם כן, "בשמן" למח לז' ויש לומר: דאי לא "בשמן" — לא הוה מסתבר לאקשוי לגבי שמן, ודחוקן

רבא אמר — "על מנחת" — מלמד שטענה כלי שרת (הוא). ואפילו מודדו בחצי עשרון שאינו נמשח — על כרחו אפייתו מיהא במנחת כלי שרת הוא. [ואי אפי לה מאתמול מיפסל ליה בלינה] — דאפילו מנחתו, משקדשו בכלי — נפסלו בלינה, במסכת מעילה (ט, א) הכי גרסינן: **ונאמר במנחת כבשים שמן** — (שמות כט), "ועשרון סלת בלול בשמן כחית רובע הדיק", ובמנחת נסכי תמיד כתיב. לישנא אחרת: **ונאמר במנחת נסכים "שמן"**, והיינו דך, שלשה לוגין לעשרון — דרובע הדיק — שלשה לוגין, דהדיק — שנים עשר לוגין. במנחת נרבה — נאמר (ויקרא ב) "ויצק עליה שמן", מה להלן לז' אחד, כדאמר לקמן (פח, א): "למנחה ולוג שמן". ולקמן פריך: והכי מצי למדייניה מנחת נרבה, הא הכא כתיב "בשמן" להוסיף והווא "שמן" דהתם לאו להוסיף הוא? דכתיבין **באין תמיד** — בבקר ובערב, ומנחת נסכים באין תמיד עם התמיד. מנחת נרבה לא דהיא שבת וטומאה, דכל קרבן שאין לה זמן קבוע — אינה דוחה שבת וטומאה. חזיתין מנחת יחיד הוא — ובאה בגלגל עצמה, שאין באה עם הזבת מנחת נסכים אינה מעונה לבונה — בפרק "כל המנחות באות" (מנחות נט, א), תידי — חובה, טומאה, שבת, יחיד, גלגל עצמה, לבונה. רבי ישמעאל אומר — הואיל ולא אתיא מדינא, תיתי מקרא "סלת מנחת תמיד" דכתיב בחביתין, ריבה **באן** — כדאמרין לעיל: "בשמן" — להוסיף לה שמן, וריבה במנחת נסכים שמן — שלשה לוגין לעשרון, דהיינו ריבה, דבמנחת נרבה ליכא אלא לוג. במנחת נסכי פרים ואילים — שני לוגין לעשרון, דכתיב בפרשת "שלח לך": "והקריב על בן הבקר סלת שלשה עשרונים כלול בשמן חצי הדיק" — דהיינו ששה לוגין, שתיים לעשרון. ובאלא כתיב "לאל תעשה מנחה סלת שני עשרונים כלול בשמן שלישית הדיק" — דהיינו ארבעה לוגין, שנים לעשרון. והדר תני **נאמר באן שמן ונאמר במנחת נרבה שמן** — והכי מצי למפיק, והא שמן דנרבה — לאו להוסיף הוא, אלא לקבוע לה שמן. והאי "בשמן" — להוסיף הוא, דלקבוע לא צריך, כדמפרש לקמן. [באן תנא בשמן להוסיף רבי שמעון הוא — דאמר כסיפא: ריבה באן שמן כו', וילפינן לטעמיה מדינא דריבה באן שמן, ולרבי שמעון ליכא למפיק "נילף" מנחת נרבה — משום דהאי להוסיף, ונרבה לקבוע, והא דלא סימא ברישא — משום דרבי ישמעאל אפסידה ממאי דאמר להוסיף הוא. וברינא דמנחת נרבה מאן קמחר? דהא רבי שמעון נפקא ליה שפיר מדרינא בתרא? רבי ישמעאל? ואידו קאמר "או כרך". דלרבי ישמעאל איכא למפיק שפיר "נילף" מנחת נרבה — דהא לדריה תרתייהו לקבוע ולא להוסיף, ואיצטריך קרא. (בולה רישא — רבי ישמעאל אמר, והכי קאמר רישא: "בשמן" להוסיף לה שמן, והכי ישמעאל קאמר ליה. דאי לקבוע לה לוג שמן — כשאר מנחות — לא צריך, דכיון דכתיב "על מנחת" — ממילא ידענא דצריכה שמן במנחת מנחת. תנא במנחת חומא — והאי דכתיב "מנחת" — שיביאנה באותו כלי. **הדר אמר רבי ישמעאל** וליהוי נמי לקבוע — כדאמרת, אכתי נפקא ליה מדינא: נאמר באן שמן כו'. ודן דינא ולא אתיא ליה, ודן דינא, **ולא אתיא ליה, ואצרכא קרא "סלת מנחת תמיד"**, דפרסיהם רבי ישמעאל מילתיה. רבה אמר: כולה רבי שמעון, [ואילו לא נאמר קאמר], והכי קאמר: "בשמן" — להוסיף לה שמן, דאי לקבוע לה שמן — לא צריך, כיון דכתיב בה "על מנחת" — כמנחת דמאי, ועד שלאי יאמר "בשמן" יש לי בדין. ודן דינא, **לא אתיא ליה, ואצרכא "בשמן"**. **הדר אמר:** תייהו כמנחת פרים ואילים. **הדר אמר:** דנין מנחת

- 1 **והבה** המשיח תחתיו מבניו יעשה אותה — מחבא דרשין פרק קמא דבריות (ה, ב)
2 דבין גדול בן כהן גדול טעון משיחא, והיינו הא נמי דמצריך בתמורה (יא) ההוא
3 קרא לכהנים גדולים.
4 **שתהא** כולה בהקטרה — פירש בקונטרס: שלא יעשה לה שריים. והא דבעי לקמן: ורבי
5 יהודה האי "כליל תקטור" מאי עביד
6 ליה: כיון דהדחה מנחת כהנים — פשיטא דכולה
7 כליל, ולא איצטרך אלא לרבי שמעון דקסבר:
8 משל עולם תהא. עוד פירש לישנא אחרינא:
9 שאינה קריבה לחצאין. וי"ל לא דרש — הכא
10 לא דרש רבי שמעון ויז, וכן פרק קמא דסנהדרין
11 (יד, א) גבי "קדש ושופטין" ובפרק קמא דסוטה (ו, ב)
12 ב, אבל ידיו מוסף על ענין ראשון? ובפרק
13 "הקומץ רבה" — דרש, וכן ידיו חור ערביה —
14 דרש "מורבה" (בבא קמא סו, ב) ופרק שני
15 דעבודה (זה ורה, א), וקשה דבפרק "כל האסורין"
16 (תמורה כה, ב) דרש ליה, גבי "אם נאמר נוגה,
17 למה נאמר רובע, ומוריו הוא דרשין הכי ויש
18 לומר: דמשום דאיכא "מן" — מוכח ד"מן"
19 למדרש אתא. מיהו דף קושיא דרש "אירבע
20 מיתות" (סנהדרין נא, ב) גבי "בת כהן, אחת ארסה
21 ואחת נשואה — בשריפה" דרש "בת" ו"בת" כרבי
22 עקיבא. ובריתא דרש פירקין מוכח כרבי שמעון.
23 ובמעילה פרק "קדשי מוכה" (יז, א) דרש רבי
24 שמעון דם שרץ דטמא, מדכתיב "חוד", ומוכח
25 בבראשית רבה דמוריו קדישיו ותו: דרבי יהודה
26 דרש הכא ויז, ובפרק "אלו מצאיות" (בבא
27 מציעא כז, א) גבי "ומצאתה", וסוף פרק קמא
28 דסנהדרין (יד, א) גבי "ושופטין" — דרש ויז.
29 ובריש תמורה (ב, ב) גבי "ואם המר ימיר" —
30 אמרין: ויז לא דרש, ופרק "טרף בקלף" (יומא
31 מז, א) "אירביס ופדרים שנתעכלו מבערב", ופרק
32 שני דסנהדרין (כא, א) גבי מלך, ולא שרו רבי
33 יהודה ורבי שמעון אלא שמונה עשרה נשים,
34 ומאן דדרש ויז — דרש טפי ושמואל: להני דרש
35 הוא ולא דרש ליה, וטובא אשכחן כי האי גוונא.
36 **חך** זו לעולם תהא — דהוא אמנא: אחרן
37 מקריב חביתין בכל יום, ובניו — בשעה
38 שנעשה כהנים גדולים, אף על פי שבכר נתחננו
39 בבכונת הדיוט. ורבי שמעון לית ליה האי סברא.
40 **אף** כאן לא תעשה על אכילתו — אבל איסורא
41 נפקא לן מ"כליל תקטור". וקצת קשיא: אמאי
42 לא דרשין לאו נמי, מדכתיב "לאמור" — לאו
43 אמור, בדרשין פרק גדולים, אף על פי שבכר נתחננו
44 **יש** לו נסכים — שחפשינן בחייו, דלחור מיתה
45 הוי הכל הפקר.
46 **דקא** מדחקא לישכח — שבבית שני, שהיו
47 כהנים שלא הוציאו שנתן.
48 **חטאת** מלמד שמועלין בה — תימה: תיפוק לי
49 דקדשי ברך הבית הוא ויש לומר: דאיצטרך
50 למעול אחר מועל, דאינו אלא בבחמה וכלי שרת
51 בלבד.
37 ואין
38 וכן גר שמת והניח זבחים. יש לו נסכים — קריבין משלו, ואם לאו — קריבין משל ציבור. ויתנאי
39 בית דין הוא, כהן גדול שמת ולא מינו כהן אחר תחתיו — שתהא מנחתו קריבה משל ציבור! ויתנאי
40 אמר רבי אבהו: שני תקנות הוה, דאורייתא — מצד ציבור. כיון דהוה דקא מידחקא לישכח — תקינו
41 דלקבי מיוזשים. כיון דהוה דקא פשעי בה — אוקמה דאדאורייתא. ועל פרה, שלא יהא מועלין
42 באפריה. — דאורייתא היא! דתנאי: "חטאת היא" — מלמד שמועלין בה, "היא" — בה מועלין,
באפרה

מנחה הבאה עשרון ממנחה הבאה עשרון כו'. **משנה** ושלמה — עשרון שלם בבוקר, ומנחה בין הערבים, כל זמן שהיא קריבה משל ציבור. **גמרא** הבהן המשיח תחתיו אחד מבניו יעשה אותה — דמשל יורשים קריבה, עד יעמוד אחר. יכול יקריבו יורשין לחצאין — כמו שהיה אביהן עושה? משל עולם — משל צבור, מתורומת הלשכה. **שתהא** כולה בהקטרה — שלא יעשה מנחה שריים לאכילה. לישנא אחרינא: שיקטורו שלמה, ולא לחצאין, כל זמן שהיא קריבה משל צבור. דבשלמה לא פליגי רבי יהודה ורבי שמעון, מפי המורה. יכול יתו אחרן ובניו מקריבין קרבן אחד — ביום המשמחם. ובניו בפני עצמם — לשם החינוך, ומאותו יום ואילך — אבל כהן גדול — בכל יום, דכתיב "ותמיד" כהנים הדיוטות — דכשכחן הדיוט נתחנן לעבודה, באותו יום היה מקריב קריבו בני אחרן לדורות, כל כהן גדול שעמד. חר' כהן גדול אמר — דהכי קאמר קרא: הכהן המשיח שעמד מבני אחרן תחתיו לאור מותו יעשה אותה. אם כן — דכילה ליוורשין אתה, שקריבו החביתין כל זמן שלא מנו כהן אחר תחתיו. לכתוב הבהן המשיח תחתיו בניו יעשה אותה — כשימות הוא. מאי מבניו — דמשמע: אחד מבניו יעמוד תחתיו לכהן גדול, דמשמע תרתי. אותה מאי עביד ליה — כיון דנפק ליה שלמה מ"כליל תקטור". דבשלמה "הבהן המשיח" — מוקד לחך דרשא דאמרינן לעיל, דרי כהן גדול אמור, אלא "אותה" מאי עביד ליה? ויזני כהן אחר תחתיו — בו ביום. ותיפוק ליה מן ומחציתה כעריב כדאמרינן לעיל? חוקק לעולם תהא — שתהא מצוה זו נוהגת לדורות. עליונה — חביתין, דכתיב בקרא בירשא, ב"צו את אהרן, ובכתיבה "כליל תקטור". והדר "כל מנחת כהן כליל תהיה" — דמשמע: במנחת נדבתו, ובכתיבה "לא תאכל". מנין ליתן האמור בו? שהיו שניהם כליל בהקטרה. והאכל משירי שתייהם יעבור בלאו? תלמוד לומר כליל כליל "כליל תקטור", כליל תהיה לא תאכל. שבע דברים — בבמכת שקלים בפרק מעט שנמצא. וזה אחד מהם — התם קאי. דקתני לעיל: בהמה שנמצאת מירושלים למגדל עדר ובמדה לכל רוח זכרים — עלות, נקבות — לעם. בראשנה ממשכבין כהן מוצא להביא נסכים, עד שהיו מניחין אותה וברוחין, וקתני בית דין שיהיו נסכים קריבין משל צבור. ואמרי רבי שמעון: שבעה דברים התקינו בית דין, וזה שאמרנו אחד מהם. והדר מפרש לאינך שש: גוי שלח כו', דגוי משלח קרבנותיו, כדאמר בפרק "אלו מנחות" (מנחות עג, ב), "איש" — מה תלמוד לומר "איש" "איש"? לרבות את הגויים שנדרים נדרות בישראל. שלח עמה נסכים — דמי נסכים, וכן גי' — להביא נקט גי' — דאין לו יורשים. דאי ישראל — הוה מקריב יורשים נסכים. משל ציבור — אלמא, תנאי בית דין הוא, ולא דאורייתא דאורייתא מוצב — דכדכתיב (ויקרא ו) "חך עולם" — משל עולם. דקא מדחקא לשכח — שהיו פותחין השקלים שבלשכה, לפי שבכל שנה היו צריכין בכך, כדאמרינן בפרק קמא דמסכת יומא (ט, א), "זשנות רשעים תקצורנה" — זה מקדש שני, שעמדו יותר משלש מאות כהנים גדולים, דכל

אחד לא הוציא שנתו, תקינו מירושן. דקפשי — ואין מביאין אותה. דהיינו שתי תקנות: דמעיקרא תקנה מירושן, והדר תקנה דאורייתא כמעיקרא. ועל פרה — היינו מאותן שבעה דברים. שלא יהא מועלין באפרה — הנהגה מאפרה — לא יתחייב קרבן מעילה. חטאת היא — בפרה כתיב, מלמד שמועלין בה כשאר חטאות, עד שלא היתה להן שעת היתר לכהנים. למכתן — אפר מרפא מכה. פירש בספק הויות — משום מעילה. בשמעתא קמיתא דמעילה (ב, ג) מפרש מאי איכא בין מעילה דרבנן למעילה דאורייתא. בספק הויות — כגון שנטמא בספק טמא מות, כגון סככות ופרעות. כחיליה מבנין להן — כלומר, עבשו כשמיביאין אותן — גובין את המעות מכל אחד ואחד, ואין באין מתורמת הלשכה כשאר קרבנות צבור.

הוצרך לדרוש מאותה.
שואלת הגמרא: ורבי יהודה האי' חק עולם' שדרש רבי שמעון מזה
שאם לא מינו כהן גדול מביאים חביתין משל ציבור, מא' עביר
ליה. משיבה הגמרא: 'הוה' לעולם תהא - שתהא מצוה זו נוהגת
לדורות. ממשיכה ושואלת הגמרא: 'כליל תקטר' שרבי שמעון
דרש שתהא כולה בהקטרה, למה לי - מה ידרוש רבי יהודה.
משיבה הגמרא: מיבעי ליה לכתנא. בתורה נאמר (שם יג-טו), 'זה
קרנן אהרן ובניו אשר יקריבו לה' ביום המשח אתו, ושירת
האפה סלת מנחה תמיד מחציתה בבקר ומחציתה בערב, וגו'
כליל תקטר'. הרי שהדין שצריך להקטיר את כל המנחה נאמר
על מנחת חביתין. ועוד נאמר (שם טו) 'וכל מנחת כהן כליל תהיה
לא תאכל', ופסוק זה נאמר על מנחת נדבה של כהן שהאובל
ממנה עובר בלאו. מבארת הגמרא: אין לי אלא שהפרשה
הכתובה עליה - ראשונה בתורה, שהיא מנחת כהן גדול, שיהא
דינה בכליל תקטר, וכן אין לי לומר, אלא על פרשה הכתובה
תחתונה - השניה בתורה, שהיא מנחת כהן הדיוט, שיהא דינה
כליל תאכל, מניין ליתן את האמור של זה כזה ואת האמור של זה
כזה - מנין שיהיו שתיהן כליל בהקטרה, ושהאובל משיירי שתיהן
יעבור בלאו, תלמוד לומר, שאמר בשתיקן 'כליל' 'כליל' לגיורה
שנה, נאמר כאן 'כליל תקטר', ונאמר להלן 'כליל תהיה', מה כאן
בכליל תקטר, אף להלן בכליל תקטר, ומה להלן נאמר 'לא תאכל'
ליתן לא תעשה על אכילתו, אף כאן ליתן לא תעשה על אכילתו.
הגמרא מבררת את שיטת רבי שמעון. שואלת הגמרא: וכי סבר
רבי שמעון שהדין להקריב מנחת חביתין משל ציבור, הוא
דאורייתא, והתנן, (שקלים פ"ז מ"ז) אמר רבי שמעון, שבעה דברים
התקינו בית דין, וזה - מה ששינו במשנה שם (פ"ז מ"ה) אחד מהן.
ועוד תיקנו בית דין, שעובר בוכבים ששלה עולתו מקדינת הים,
אם שלח עמה דמי נכסים, קריבין משלו, ואם לאו קריבין הנסכים
משל ציבור. ממשיכה המשנה: וכן גר שמת ואין לו יורשים, והנזיר
וכבים, הדין הוא, שאם יש לו נכסים שהפריש בחייו, קריבין משלו,
ואם לאו קריבין משל ציבור. ותנאי בית דין הוא על כהן גדול
שמת, ולא מינו כהן אחר תחתיו, שתהא מנחתו קריבה משל ציבור.
הרי שרבי שמעון סובר שהדין להביא משל ציבור אינו
מדאורייתא, אלא מתנאי בית דין. ובברייתא שנינו שרבי שמעון
סבר שמדאורייתא מנחת חביתין לאחר מות הכהן גדול באה
משל ציבור. מתרצת הגמרא: אמר רבי אבהו שני תקנות הוו -
רבנן תיקנו שתי תקנות בזמנים שונים, מדאורייתא דינו להביא
מדציבור, וכמו שדרש רבי שמעון לעיל, ממנו שנאמר (שם טו) 'חק
עולם' שמביא משל עולם, אלא כיון דהוה דקא מידחקא לישבא -
שהשקלים שבלשכה היו פוחתים, לפי שבכל שנה היו צריכים
להקריב מנחות על כהנים שמתו, והיו הרבה כהנים שהיו מתים
בזמן של מקדש שני, ומזמנת הפסד הלשכה תקינו דלגבי מיוזשים
- תיקנו חכמים שלאחר מות הכהן יגבו מהיורשים, אך כיון דהוה
דקא פשעי בה - כיון שראו חכמים שהיורשים היו פושעים ולא
היו מביאים את המנחת חביתין לאחר מות אביהם, אוקמוה
דאורייתא - חזרו והעמידו את הדין כפי שהוא מן התורה
שהמנחה באה משל ציבור.
הגמרא מקשה על דין נוסף שהובא במשנה בשקלים: שנינו
במשנה בשקלים באחד מהשבעה דברים שתקנו בית דין, ועל
פרה שלא יהו מועלין באפרה - שהשתמש באפר פרה אדומה
לא יצטרך להביא קרבן מעילה, שואלת הגמרא: והלא דאורייתא
היא - דין זה שאין מועלים באפר חטאת הוא מן התורה ולא רק
תנאי בית דין, דתנאי בברייתא. נאמר בפסוק בפרשת פרה אדומה
(במדבר טו) 'ותיבת חטאת' כלומר, שמועלין בה -
בפרה אדומה, ומתיבת היא' דרשו שרק בה מועלין

מנחה הנא' עשרון וכו' ממנחה של עשרון, ואין למדים ממנחה
של שנים ושלושה עשרונים, ולכך יש ללמוד ממנחת נסכים.
משנה
משנתינו דנה כשמת הכהן הגדול ולא מינו אחר תחתיו, משל מי
היתה המנחה קריבה בבוקר ובבין הערבים, ומה היה שיעורה: לא
מינו כהן גדול אחר תחתיו, משל מי היתה קריבה, רבי שמעון אומר
משל ציבור היתה קריבה, רבי יהודה אומר משל יורשין היתה
קריבה. ושלמה היתה קריבה, ולא כמנחת כהן גדול שמקריב חצי
עשרון בבוקר וחצי בערב.
גמרא
הגמרא מבארת את טעמי המחלוקת: תנו רבנן, כהן גדול שמת ולא
מינו כהן אחר תחתיו, מנין שתהא מנחתו קריבה משל יורשין,
תלמוד לומר (ויקרא טו) 'הכבתן המשיח תחתיו מכניו יעשה אותה',
ומשמעות הכתוב היא, שהכהן המשיח שמת, תיקרב מנחתו משל
בניו. מבררת הברייתא, וכול קריבה להצאין, תלמוד לומר 'אותה',
לומר שקריבה כולה ולא חצייה, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר,
נאמר (שם) 'חק עולם', ומשמע שכשמת הכהן המנחה קריבה משל
עולם, והיינו מתרומת הלשכה. וממה שנאמר (שם) 'כליל תקטר'
דרשו, שתהא כולה בהקטרה - שלא יעשו ממנה שירים לאכילת
כהנים.
הגמרא מבררת האם הפסוק מיותר. שואלת הגמרא: והאי 'הכבתן
המשיח' להכי הוא דאיתא - נאמר לדרשה זו, האי מיבעי ליה - והלא
פסוק זה נצרך, לכתנא, נאמר בפסוק (ויקרא יג) 'זה קרבן אהרן
ובניו אשר יקריבו לה' ביום המשח אותם', וכול זהו אהרן ובניו
מקריבין קרבן אהר, ביום שהם נמשחים, תלמוד לומר 'אשר יקריבו
לה', ופתח הכתוב בלשון יחיד 'זה קרבן' וסיים בלשון 'קריבו',
ללמדנו שאהרן מקריב בפני עצמו, כל יום, ובניו בפני עצמם, ביום
חינוכם. מבארת הגמרא: שמה שנאמר בברייתא 'בניו', אלו כהנים
הדיוטות שמקריבים מנחה ביום שמתחנכים לעבודה. מבררת
הגמרא: אהרן אומר שכוננת התורה לפניהם הדיוטות, או אינו אלא
לומר, שכל הכהנים גדולים שיעמדו לדורות, יביאו קרבן מנחה,
ומנין שאף כהן הדיוט מביא ביום חינוכו קרבן מנחה. משיבה
הגמרא: פשהא אומר (שם טו) 'הכבתן המשיח תחתיו מכניו', הרי
כהן גדול אומר, הא מה אני מקיים - ואיך אפרש את מה שנאמר
'בניו', אלא אלו כהנים הדיוטות, שמביאים מנחה ביום שמתחנכים
לעבודה. ואם כן קשה שהפסוק אינו מיותר לדרוש מהיכן היו
מביאים מנחת חביתין כשמת הכהן גדול. משיבה הגמרא: אם כן
- שדורשים רק שהיורשים מביאים את המנחה, לכתוב קרא,
'הכבתן המשיח תחתיו, בניו יעשה', ונלמד מזה שכשימות הכהן גדול
יביאו מירשיו את מנחתו, מאי - מדוע נאמר 'מ'בניו', אלא שמעת
מינה תרתי.
הגמרא מבררת מה דורש כל תנא מהפסוק שהביא השני: ורבי
שמעון האי' תיבת 'אותה' שדרשה רבי יהודה שהמנחה הבאה מן
היורשים אינה קריבה לחצאין אלא שלימה מאי עביר ליה - מה
ידרוש ממנה, שהרי רבי שמעון למד דין זה מכליל תקטר'. משיבה
הגמרא: מיבעי ליה - תיבה זו נצרכת לכהן גדול שמת ומינו אחר
תחתיו, שלא יביא חצי עשרון מפי' וקריב, וכן שלא ישתמש בחצי
עשרון של ראשון. שואלת הגמרא: ותיפוק ליה מן 'מחציתה' (שם)
(א), שהגמרא דרשה לעיל (ב) מהאזות 'ואי', שכהן גדול השני צריך
להביא עשרון שלם וחוצהו, ומדוע צריך רבי שמעון פסוק אחר
לדרוש דרשה זו. משיבה הגמרא: רבי שמעון 'וי' לא דריש, ולכך

לומר שזהו מה שסבר לאחר שחזר בו. ורבי יהודה יסבור שבאים
מכל יחיד ויחיד, וכך ההלכה.
שנינו במשנה: וְשִׁלְיָמָה הִתְהַלְּכָה קְרִיבָה וכו'. הגמרא מבררת האם רק
בבוקר הקריבו עשרו, או גם בין הערבים: אָמַר רַבִּי חִיָּיא בְּרִי אֲבָא,
כְּעִי רַבִּי יוֹחָנָן, הָאֵם כּוּוֹנֵת הַמִּשְׁנָה לּוֹמֵר, שְׁהִיתָה קְרִיבָה מִנְחָה
שִׁלְיָמָה בְּשַׁחֲרִית מִנְחָה שִׁלְיָמָה בֵּין הָעֶרְבִים, או דִּילְמָא, שְׁכוּוֹנֵת
הַמִּשְׁנָה לּוֹמֵר, שְׁהִיתָה קְרִיבָה, מִנְחָה שִׁלְיָמָה שַׁחֲרִית, וּבְמִילָהּ בֵּין
הָעֶרְבִים - וּבִבְיָן הָעֶרְבִים לֹא הִיוּ מְקַרְבִּים כָּלָל.
הגמרא מביאה ראיה לפשוט את הספק: אָמַר רַבָּא, תָּא שְׁמַע,
הַמִּשְׁנָה בְּמַסַּכְתָּ תַּמִּיד (לא) מְבֹאֵר שֶׁשֶׁלֶשׁ עֶשְׂרֵה כְּהֻנִּים הִיוּ
עֹסְקִים בַּעֲבוּדֹת הַתַּמִּיד, וְהַשְּׁמִינִי הִיְתָה עֲבוּדָתוֹ בְּתָבִיתִים
שֶׁמִּבֵּיא הַכֹּהֵן גְּדוּל, וְאֵם אִיתָא דְּבְמִילָהּ בֵּין הָעֶרְבִים - וְאֵם נֶאֱמַר
שֶׁכֶּאֱשֶׁר מֵת הַכֹּהֵן גְּדוּל אֵין מְקַרְבִּים מִנְחָה בִּבְיָן הָעֶרְבִים, תָּא
וְמִנֵּין דְּלֹא מְשַׁכַּח לִיה שְׁמִינִי בְּתָבִיתִים - הִרִי פַעֲמִים שֶׁהַכֹּהֵן
הַשְּׁמִינִי לֹא יַעֲסֹק בְּחִבְתִּי הַכֹּהֵן גְּדוּל, וְהִכִּי דִמִּי, כְּגוֹן דְּמֵת בְּהֵן
גְּדוּל וְלֹא מִינֵו אַחֵר תְּתַחֲתִי, שְׁאֵין מְקַרְבִּים בִּבְיָן הָעֶרְבִים. וּמָמָה
שֶׁהִתְנָא לֹא חִילַק בּוֹזָה, וְדֹאֵי שֶׁאֵף כְּשֵׁמֶת הַכֹּהֵן גְּדוּל הִיוּ מְבִיאִים
מִנְחַת חִבְתִּים בֵּין הָעֶרְבִים.
הגמרא דוחה את הראיה: אֲמַרְיָה רַבֵּנָן קָמִיָּה דְּרַבִּי יְרֵמְיָה, אָמַר,
בְּבִלְאִי טַפְשָׁא - אֲנָשִׁי בָבֶל הִטְפִּישִׁים, מְשֹׁם דִּיתְּבִנו בְּתִיתָא
דְּחִשְׁבֹּתָא - מִכִּין שְׁגִירִים הֵם בְּבָבֶל שְׁהִיא אֶרֶץ חֹשׁוּכָה שְׁנִמְצָאָת
בְּמִקּוֹם עֲמוּק, אֲמַרְיָה שְׁמַעְתָּתָא דְּמַחֲשָׁבָן - אֲוֹמְרִים הֵם שְׁמֻעוֹת
שֶׁכּוּכּוֹת, שֶׁכְּשֹׁאִים יוֹדְעִים טַעְמוֹ שֶׁל דָּבָר בּוֹדִים מִלְּבָם טַעַם
שְׁאִינוּ. שִׁישׁ לְהַקְשׁוֹת לִפִּי דְּבִרְיָהֶם, אֲלֵא דְקָתְנִי בְּתַמִּיד (שם),
שֶׁהַכֹּהֵן הַשְּׁבִיעִי מִתּוֹךְ שֶׁלֶשׁ עֶשְׂרֵה הַכְּהֻנִּים שֶׁהִיוּ מִתְּעַסְקִים
בְּתַמִּיד, הִיָּה מִתְּעַסֵּק בְּפֶלֶת שֶׁל מִנְחַת נֹסֶכִי תַּמִּיד, וְהַכֹּהֵן הַתְּשִׁיעִי
הִיָּה מִתְּעַסֵּק בִּין שֶׁל הַנֹּסֶכִים, וְלִשְׁתִּיךְ חִי נְפִי דְלֹא בְּמִלָּה - הָאֵם
לֹא יִתְּכֵן שִׁיְהִיָּה אֹפֶן שִׁיבְטֵלוּ כְּהֻנִּים הַלָּלוּ מִעֲבֻדָּתָם, וְהָלֹא
בְּתוֹרָה נֶאֱמַר (שם כט כד), 'מִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם' וְדִרְשׁוּ (לעיל מד),
שֶׁאֲפִילוּ בְּלִילָה אֲפֶשֶׁר לְהִבִּיא אֶת הַנֹּסֶכִים, וְכֵן אֲמַרְיָה שֶׁ'מִּנְחָתָם
וְנִסְכֵּיהֶם' שֶׁלֹא הִבִּיא הַיּוֹם, מְבִיאִים אֲפִילוּ לְמַחֵר. הִרִי שְׁפַעֲמִים
שֶׁהִיָּה הַתַּמִּיד קָרַב בְּלֹא מִנְחָה וּבְלֹא נֹסֶכִים, שֶׁהִיוּ קְרִיבִים רַק
בְּלִילָה אוּ לְמַחֵר, וְלֹא הִיוּ כָּל שֶׁלֶשׁ עֶשְׂרֵה הַכְּהֻנִּים שֶׁנִּשְׁנֶו שֵׁם,
וּמִדּוּעַ לֹא חִילַק הִתְנָא בּוֹזָה. אֲלֵא וְדֹאֵי שֶׁנִּתְרַץ וְנֶאֱמַר, שֶׁהִתְנָא
שֶׁשֶׁנָּה אֵת מִנֵּין הַכְּהֻנִּים הָעֹסְקִים בְּתַמִּיד בְּכָל יוֹם, דְּאֵי לֹא הִיוּ
נֹסֶכִים לֹא קָתְנִי - כְּלוֹמֵר מְקָרִים מִיּוֹחֲדִים לֹא נִשְׁנֶו בְּמִשְׁנָה, וְהָכֵּא
נְפִי דְאֵי לֹא מִינֵו כְּהֵן אַחֵר תַּחְתּוֹ לֹא קָתְנִי - וְאוֹתוֹ תִּירוֹץ נֶאֱמַר
כֵּאֵן לַעֲנִין מִנְחַת חִבְתִּי, שֶׁהִתְנָא לֹא דִּיבֵר בְּאוֹמְרִים שֶׁבָּהֶם לֹא
הִיָּה מִנְחַת חִבְתִּי. וּמִמִּילָא אֲפֶשֶׁר עֵדִין לּוֹמֵר, שֶׁאֵם מֵת הַכֹּהֵן
גְּדוּל וְלֹא מִינֵו אַחֵר תַּחְתּוֹ לֹא הִיוּ מְבִיאִים מִנְחָה בִּבְיָן הָעֶרְבִים.
אֲהִדְרִיָּה קָמִיָּה דְּרַבָּא - הִחֲזִירוּ אֶת דְּבָרֵי רַבִּי יְרֵמְיָה שֶׁאֲמַר 'בְּבִלְאִי
טַפְשָׁא' לִפְנֵי רַבָּא, אָמַר, מְבִישְׁתִּין אֲמַרְיָה קָמִיָּה - כִּשְׁאֵנוּ אֲוֹמְרִים
טַעַם שְׁאִינוּ יָפָה אֲוֹמְרִים אוֹתוֹ הַשּׁוֹמְעִים לִפְנֵי בְנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,
מְבִישְׁתִּין לֹא אֲמַרְיָה קָמִיָּה - וְכִשְׁאֵנוּ אֲוֹמְרִים דָּבָר טוֹב לֹא אֲוֹמְרִים
אוֹתוֹ הַשּׁוֹמְעִים לִפְנֵי בְנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְהָדָר אָמַר רַבָּא - וְלֹאחֵר
מִכֵּן רַב רַבָּא, הִנֵּי נְפִי מְבִישְׁתִּין הִיא - אֵף מֵה שֶׁאֲמַרְנוּ שֶׁהִיוּ
מְבִיאִים מִנְחַת חִבְתִּין בֵּין הָעֶרְבִים הִיא שְׁמוּעָה טוֹבָה, מְשֹׁם
שֶׁאֲמַר קָרָא - נֶאֱמַר בַּפְּסוּק בְּפִרְשַׁת חִבְתִּי כְּהֵן גְּדוּל (ויקרא יג),
'לֵלֶת מִנְחָה תָּמִיד', וְדִרְשׁוּ שֶׁחֵרִי הִיא לֶךְ בְּמִנְחַת תָּמִידִי, שְׁאִינָה
בְּטִילָה גַם בְּשַׁחֲרִית וְגַם בֵּין הָעֶרְבִים.
מְבֹרַרְתָּ הַגְּמָרָא: מֵאֵי הִיוּ עָלָה - מֵה הִיא הַמִּסְקָנָא בַּסֵּפֶק
שֶׁנִּסְתַּפְקָנוּ, הָאֵם הִלְכָה כִּרְבָּא אוּ כְּרַבִּי יְרֵמְיָה. פּוֹשְׁתָּה הַגְּמָרָא:
אָמַר רַב נָחֲמָן בְּרִי אֲצָהֵק, תָּא שְׁמַע, דְּתַנְיָא, שֶׁאֵם מֵת הַכֹּהֵן גְּדוּל
וְלֹא מִינֵו אַחֵר תַּחְתּוֹ, הִיוּ מְבִיאִים מִנְחָה שִׁלְיָמָה בְּשַׁחֲרִית וְשִׁלְיָמָה
בֵּין הָעֶרְבִים, וְכִרְבָּא.
שִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה (ג) שֶׁכְּהֵן גְּדוּל הִיָּה מְבִיא עֶשְׂרֹן שְׁלֵם וְחֻצְהוּ.

אבל בְּאִתְּרָה אֵין מוֹעֲלִין, ומבואר שְׁהָדִין שְׁאֵין מוֹעֲלִין בְּאִפְרָה
אֲדוּמָה הוּא מְדֹאֲרִיתָא. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אָמַר רַב אֲשִׁי, שְׁתִּי
תְּקִנֹּת הָיוּ, מְדֹאֲרִיתָא בְּה מוֹעֲלִין, אבל בְּאִתְּרָה אֵין מוֹעֲלִין, וּבִין
דְּהָיוּ דְקָא מוֹעֲלִין בְּה - לֹאחֵר שְׁרָאוּ חֲכָמִים שֶׁהִיוּ מוֹלְזִים בְּאִפְרָה
הַפְּרָה, וְקָא עֲבָדִי מִינֵיהּ רְפּוּאָה לְמַחֲתָה, וְהָיוּ בִּיה מוֹעֲלִין, וּבִין דְּהָיוּ
דְקָא פְּרָשִׁי מִסַּפֵּק הָיוּ - וְלֹאחֵר שְׁרָאוּ חֲכָמִים שֶׁמִּכִּין שֶׁהֵם גְּזוּר
מִעִילָה עַל אִפְרָה, הִיוּ אֲנָשִׁים שֶׁהִיוּ נִטְמָאִים מִמֵּית מִסַּפֵּק
פּוֹרְשִׁים מִלְּהַטְהָר, שֶׁהִיוּ אֲוִמְרִים שֶׁמָּא לֹא נִטְמָאִים וְנִמְצָאִנוּ
מוֹעֲלִים, אֲוִקְמוּ - הַעֲמִידוּ אֶת הַדִּין אֲדֹאֲרִיתָא, שְׁאֵין מוֹעֲלִין
בְּאִפְרָה.
נֶאֱמַר בְּתוֹרָה (במדבר טו כד), 'וְהִיָּה אֵם מַעֲנִיָּה הַעֲדָה נַעֲשֶׂתָה לְשִׁגְגָה,
וְעָשׂוּ כָּל הַעֲדָה פֶּר בֶּן בָּקֶר אֶחָד לַעֲלָה לְרִיחַ נִיחַח לַה', וּמִנְחָתוֹ
וְנֹסְכּוֹ כְּמִשְׁפֵּט, וְשַׁעִיר עֹזִים אֶחָד לַחֲטָא', וְדִרְשׁוּ פְּסוּק זֶה עַל
הַעֲדָה זֹרָה, שֶׁאֵם שִׁגְגָה בֵּית דִּין הַגְּדוּל בְּהוֹרָאָה וְהוֹרוּ לַהֲתִירָה,
וְעוֹבֵם -אֲפִילוּ שֶׁבֶט אַחַד סוֹמְכִין עַל הוֹרָאָתוֹ וְאַחֵר כֶּךָ נִדְרַע
לְבֵית דִּין שְׁטַעוּ, הִרִי חִיבִין כָּל שֶׁבֶט וְשֶׁבֶט לְהִבִּיא פֶּר לַעֲלָה
וְשַׁעִיר לַחֲטָא, וְהֵם נִקְרָאִים שַׁעִירֵי עֲבוּדָה כּוֹכְבִים. וְאֵם הוֹרוּ
בְּשֹׂאֵר כְּרִיתוֹת שְׁחִיבִין עַל שִׁגְגָתוֹ חֲטָא, מְבִיאִים פֶּר לַחֲטָא
שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יג-יד), 'וְאֵם כָּל עֵרַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ וְגו' וְהַקְרִיבוּ
הַקָּהֵל פֶּר בֶּן בָּקֶר לַחֲטָא'. הַגְּמָרָא מְבֹרַרְתָּ מִזִּיכֵּן הִיוּ מְבִיאִים פֶּר
הָעֵלֶם דָּבָר שֶׁל צִיבוֹר וְשַׁעִירֵי עֲבוּדָה כּוֹכְבִים: תָּנוּ רַבֵּנָן, פֶּר הָעֵלֶם
דְּבָר שֶׁל צִיבוֹר, וְכֵן שַׁעִירֵי עֲבוּדָה כּוֹכְבִים, אֵינֵם בָּאִים מִתּוֹרַמֹּת
לְהַשְׁכָּה כִּשְׁאֵר קִרְבָּנוֹת צִיבוֹר, אֲלֵא בְּתַחֲלִיל מְגִבִּין לָהֶן - גּוֹבִים
מִחֲדָשׁ מִכָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל פְּרוּטָה לְקִנְיָנָם, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוֹדָה, רַבִּי
שְׁמַעוֹן אֲמַר מִתּוֹרַמֹּת הַלְשָׁכָה הֵן בְּאֵין כִּשְׁאֵר קִרְבָּנוֹת צִיבוֹר.
שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: וְהִתְנַיָּא אִיפְשָׁא - וְהָלֹא שִׁנִּינוּ בְּבִרְיָאָה שֶׁהִשְׁתִּיטוּ
שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שְׁמַעוֹן הַפּוֹכּוֹת, וּבִהֲכֹרָה בְּבִרְיָאָה אַחַת
נִשְׁנִית לֹאחֵר שֶׁחֲזָרוּ בָּהֶם. וּמִכִּין שֶׁבִּמְחֻלּוֹקֶת רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי
שְׁמַעוֹן הִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה, עֲלִינוּ לְדַעַת מֵה סֵבֵר רַבִּי יְהוּדָה
בְּאִחְרוֹנָה. וּמְבֹרַרְתָּ הַגְּמָרָא: הִי מִינֵיהּ אֲחִירָא - אִיזָה בְּרִיתָא
נִשְׁנִית אַחֲרוֹנָה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אֲמַרְיָה רַבֵּנָן קָמִיָּה דְּרַב אֲשִׁי,
לִיָּמָא קָמִיָּתָא אֲחִירָא - נֶאֱמַר שֶׁהִבְרִיתָא שֶׁהוּבָאָה הָרֵאשׁוֹנָה
בְּסוֹגִייתָנוּ שֶׁנֶּאֱמַר בְּה שְׂרָבִי שְׁמַעוֹן סוֹבֵר שֶׁקִּרְבָּנוֹת אֱלוֹ הִיוּ בָאִים
מִתּוֹרַמֹּת הַלְשָׁכָה, הִיא זֹו שֶׁנֶּאֱמַרָה לֹאחֵר חוֹרָה, וְהַטַּעַם שֶׁנֶּאֱמַר
כֶּךָ הוּא, מְשֹׁם דְּשְׁמַעֲנִין לִיה לְרַבִּי שְׁמַעוֹן דְּחִישׁ לְפִשְׁעָה -
שֶׁלִּמְדֵנוּ בְּשִׁית רַבִּי שְׁמַעוֹן לַעֲלִי, שֶׁסֵּבֵר, שֶׁמִּחֲשַׁשׁ שְׁפִיעַת
הַיּוֹרִשִׁים אֲמָרוּ חֲכָמִים שִׁיבִּאוּ אֶת הַמִּנְחָה מִתּוֹרַמֹּת הַלְשָׁכָה, וְאֵף
כֵּאֵן יֵשׁ לּוֹמֵר, שְׂרָבִי שְׁמַעוֹן סוֹבֵר שֶׁהִיוּ שִׁישׁ חֲשַׁשׁ שֶׁלֹא יִגְבוּ
עֲבוֹר הַקִּרְבָּנוֹת הַלָּלוּ, לִכְךָ בָאִים מִתּוֹרַמֹּת הַלְשָׁכָה, וְאֵם כֵּן רַבִּי
יְהוּדָה הוּא זֶה שֶׁסוֹבֵר שֶׁנִּגְבִּים מִכָּל אֶחָד אֶחָד, וְהִלְכָה כְּמוֹתוֹ.
דוּחָה הַגְּמָרָא: אָמַר לָהּ רַב אֲשִׁי, אֲפִילוּ תִּיקָא בְּתִרְיָאָה אֲחִירָא
- אֲפִילוּ אֵם נֶאֱמַר שֶׁמָּה שֶׁאֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּבִרְיָאָה אַחֲרוֹנָה
שֶׁקִּרְבָּנוֹת אֱלוֹ הִיוּ נִגְבִים מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְזוּהִי שִׁיתָה לֹאחֵר
חוֹרָה, אֵין כֵּאֵן סְתִירָה לְמָה שֶׁשִּׁנִּינוּ בְּשִׁית רַבִּי שְׁמַעוֹן לַעֲלִי
שֶׁחֲשׁוּשִׁים לְפִשְׁעָה, מְשֹׁם שֶׁיֵּשׁ לַחֲלֵק, שְׂכִי קָא חִישׁ רַבִּי שְׁמַעוֹן
לְפִשְׁעָה, הוּא רַק בְּמִילָתָא דְּלִית בְּהוּ בְּפִרָה מְגִנּוּת - בְּמִנְחַת חִבְתִּין
שֶׁלֹא בָאָה לְכַפְּרָה, וְלִכֵּן הִיוּ פּוֹשְׁעִים בָּהּ, אבל בְּמִילָתָא דְּאִית לָהּ
בְּפִרָה מְגִנּוּת - בְּקִרְבָּנוֹת אֱלוֹ שֶׁהִיוּ בָאִים לְכַפְּרָה, לֹא חִישׁ רַבִּי
שְׁמַעוֹן לְפִשְׁעָה, וְאֲפֶשֶׁר שֶׁסוֹבֵר שֶׁנִּגְבִים מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד.
הַגְּמָרָא פּוֹרְשֶׁת אֶת הַסֵּפֶק מִמִּקּוֹם אַחֵר. מְבֹרַרְתָּ הַגְּמָרָא: מֵאֵי הִיוּ
עָלָה, אָמַר לִיה דְּבָה זֹוֹמִי לְרַב אֲשִׁי, תָּא שְׁמַע דְּתַנְיָא, נֶאֱמַר (במדבר
כח ב), 'אֵת קִרְבְּנִי לְחִמִּי לְאֲשִׁי, רִיחַ נִיחֻחִי, תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי
בְּמוֹעֲדִי, רִיבָה הַכְּתוּב בְּלִשׁוֹן קִרְבְּנִי, לַחֲמִי, לְאֲשִׁי, קִרְבָּנוֹת הָרֵבָה,
שֶׁכָּל אֱלוֹ הֵם לִשׁוֹן קִרְבֵּן, וּבָאִים לְרִבּוֹת פֶּר הָעֵלֶם דְּבָר שֶׁל צִיבוֹר
וְשַׁעִירֵי עֲבוּדָה כּוֹכְבִים שְׁבִאִין מִתּוֹרַמֹּת הַלְשָׁכָה כְּקִרְבֵּן הַתַּמִּיד,
דְּבָרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן, וּמִכִּין שְׂרָבִי שְׁמַעוֹן לּוֹמֵד אֶת דִּינוֹ מִפְּסוּק, יֵשׁ

- 1 הי מינייהו אחריית - איוז נאמר באחרונה שנסמך עליה, דשמן הדר ביה מאידך, משום דקיימא לן (עירובין מו, ב): רבי יהודה רבי שמעון - הלכה כרבי יהודה. קמייאת
- 2 - דקתני לרבי שמעון שבאין מן הלשכה. דלית בהו כפרה - מנחת כהן - ליתא
- 3 לזרשים כפרה בגוה, אבל פר העלם דבר - כפרה לציבור היא. קרבני לחמי לאשי -
- 4 ריבה הכתוב קרבנות דרבה, דכל הני - לשון
- 5 קרבן נהנו. לרבות פר העלם - דבאין מתורומם
- 6 הלשכה כתמיד, דבתמיד משתעו. ואף על גב
- 7 דלא אדעתא דהכי הביאו שקליהם, שהרי לא
- 8 היו יודעים שיחטא, אפילו הכי מרבה להו קרא.
- 9 דברי רבי שמעון - וכיון דמקרא יליף - עיקר
- 10 הוא, הך היא דאחרייתא. שמיני בחביתין -
- 11 במסכת תמיד (לא, ב) מני לכתנים שלשה עשר
- 12 העוסקים בתמיד, בין בבקר בין בערב, זה חכם
- 13 וזה בכר. באתרא דחשובא - דבבל עמוקה
- 14 היא, דכתיב "האומר לצולה חרבי" (ישעיה
- 15 מד, שביעי) - מקריב הסלת דמנחת נסכי תמיד.
- 16 תשיעי בין הכי נמי דלא כפלי - לעולם? והא
- 17 קיימא לן: מנחתם ונסכים בלילה כו' - דאם
- 18 לא הקריבו היום נסכים, יקריבום למחר. וכגון
- 19 שלא קדשו בבלי, דלא נפסלו בלילה, אלמא
- 20 זמנן דקרב תמיד בלא נסכים אלמא דאי -
- 21 לא הוו נסכים - לא קתני, הכי נמי גבי חביתין
- 22 "דאי מת כהן גדול" - לא קתני, ולעולם אם
- 23 מת - בטילה כל בין הערבים, עד שיעמוד כהן
- 24 אחר. אהדרוה לקמיה דרבא - הא דאקדמר
- 25 רבי ירמיה "בבלאי טפשא". מבישותין אמר
- 26 קמיהו - כשאנו אומרים שום טעם שאינו יפה
- 27 - אומרים אותו השומעין לפני בני ארץ ישראל.
- 28 מבישותין - כי אמרין מילי מעלייתא - לא
- 29 אמרי להו קמיהו. הא נמי - דאמרן דאינה
- 30 בטילה - מבישותין היא, דיפה אמרתי (דאי
- 31 לא), דנפקא לי מקרא דכתיב בחביתין (ויקרא
- 32 ו) "סלת מנחת תמיד" - מה ממדי אינו בטל,
- 33 אף היא אינה בטלה. מאי הוי עלה - כרבא
- 34 או כרבי ירמיה? פליגי בה - בחביתין כהן גדול
- 35 שלא מת. מפריש לה שני קמצין של לבונה -
- 36 כשהיה מביא עשרון שלם מביתו - מביא עמו
- 37 שני קמצים לבונה, ומקריב האחד לחצי עשרון
- 38 של שחרית, והאחר לחצי של בין הערבים.
- 39 ולא
- 40 אלא דקתני "שביעי - בסלת, תשיעי - ביו", הכי נמי דלא כמילי? "מנחתם ונסכים" בלילה, "מנחתם ונסכים" אפילו למחר! אלא "דאי לא" קתני. אהדרוה קמיה דרבא, אמר: מבישותין - אמרי קמיהו, מבישותין - לא אמרי קמיהו. והדר אמר רבא: הני נמי מבישותין היא, אמר קרא: "סלת מנחת תמיד" - הרי היא לך מנחת תמידין. מאי הוי עלה? אמר רב נחמן בר יצחק: תא שמע, דתניא: שלימה שחרית ושלימה בין הערבים. אמר רבי יוחנן: פליגי בה אפא יוסי בן דוסתאי ורבנן. אפא יוסי בן דוסתאי אומר: מפריש לה שני קמצים של לבונה, קומץ - שחרית, וקומץ - בין הערבים. ורבנן אמרי: מפריש לה קומץ אחד, חצי קומץ - שחרית וחצי קומץ - בין הערבים. במאי קמפלגי? אפא יוסי בן דוסתאי סבר: לא אשפחן חצי קומץ דקריב, ורבנן סברי: לא אשפחן עשרון דבעי שני קמצים. בעי רבי יוחנן: בהן גדול שמת, ולא מינו אחר תחתיו, לרבנן
- 41 וא"י מועלין באפרה - תימה: תיפוק ליה דאפר הקדש - מותר, כדאיתא בסוף תמורה (לד, א). ולמאן דמוקי הא דתניא "אסור", בפלה דליקא מאליה, דלא הוי איניש דלמעול - ניהא. אלא למאן דמוקי לה בתרומת הדשן, והתם ובפרק "כל שעה" (פסחים כו, ב) קשיא! ויש לומר: דשאני הכא, דכל מצותה לשריפה עומד. ועוד נראה: דטעם דהתם - משום דאין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו, אבל הכא - אכתי לא איתעביד.
- 42 דקא עבדי למוכח - רב אשי לטעמיה דאמר במסכת מכות (כא, א) דאפר מקלה מותר להניח על מכתו, משום דמכתו מוכחת עליו. גזרו ביה מעילה - משמע דכא דאיכא מעילה מדרבנן, והכי נמי אמרין פרק "הצריזו לה" (יומא נט, א"ב), ובפרק "ולד חטאת" (תמורה יא, ב) מועלין בדמים, דברי רבי מאיר רבי שמעון, וחכמים אומרים: אין מועלין, ועד כאן לא פליגי אלא דרבנן, אבל דאורייתא - אין מועלין, ואית דגרסי פרק "ולד חטאת": "מאי טעמא דמאן דאמר אין מועלין, ושיבוש הוא. אלא הכי גרסינן: 'מאי טעמא דלכולהו אין מועלין מדאורייתא, והתם מיתן תנן, רבי שמעון אומר: הוה קל בתחלתו וחמור בסופו כו' - אלמא דמדרבנן הוא. ותימה דבסוף פרק בתרא דתמורה (לב, ב) בעי גבי "מקריש עולה לבקר הבית" - אסור לשחטה עד שתפדה, ומועלין בה שתי מעילות, ופרקי: ואי רבנן, מי איכא מעילה דרבנן? ויש לומר: דכיון דאיכא מעילה דאורייתא - לא שייך לתקן מעילה אחר דרבנן. ומיהו תימה: דריש מעילה (ב), (א) תנן: קריש קריש ששחט בדרום - מועלין בהן דרבנן. ומאי איכא בין מעילה דאורייתא ומעילה דרבנן? דאורייתא - משלם חומש, דרבנן - לא משלם חומש, וכל שכן קרבן, ופרקי: מי איכא מעילה דרבנן? אין, דאמר עולא: קרישם שמתו - יצאו מיד מעילה דבר תורה, הא דרבנן - איכא מעילה. ואמאי לא מייחמ מנותינן דאיכא מעילה בדמים? ויש לומר: משום דדמיא טפי לקריש קריש ששחט בדרום, וכמאן דתנן: דמי, (וזכר רבי יוחנן, וכן פירש בקונטרס כאן), דדם - אקדשו רבנן, והשתא איכא שפיר מעילה דאורייתא. אבל קרישם שמתו - לא נחתא להו קדושת דמים, הילכך מייח טפי שפיר. ואפר פרה נמי איכא קדושה מדרבנן, וקשה לפירושה: דבפרק "ולד חטאת" (תמורה יב, א) גבי "קרישם שמתו", דפרקי: מי איכא מיד דמעיקרא לית ביה מעילה, דפסקת ואמרת אפילו בקרישם קלים, ולבסוף אית ביה מעילה? ולא, והרי דם! ומאי פריך, לפירושו טובא איכא לפלוגי? לכך נראה כמו שפירשתי. ומיהו תימה קצת: אמאי לא מייחמ מנותינן דמייח מניה סיעתא לעולא "הנהגה מן החטאת, כשהיא חיה" - לא מעל עד שיפגום. כשהיא מתה - כיון שנחתה כל שהוה, מעל? ושמא להכי לא מייחמ לה, דלימא היינו דוקא חטאת - והואיל ולכפרה אתיא, לא בדילי מניה, ותקו רבנן מעילה ביה כו', כדאמר בתר הכי דמחטאת לא שמענין העולה. ואית ספרים דגרסי "הואיל ולכפרה אתיא - בדילי מניה", ואין להוסיף מוכחת כן. ושמן הכי קאמר: מתניתין אשמעינן דאפילו חטאת דבדילי - איכא מעילה. ועולא אשמעינן: אילו היכא דלא בדילי - איכא מעילה. **פ**ר העלם דבר ושעירי עבודה זרה - יש לדקדק: אמאי נקט גבי פר לשון יחיד, וגבי שעירי לשון רבים, והוי מצי למינקט פרי עבודה זרה? **ד**שמענין ליה לרבי שמעון דחייש לפשיעה - קצת קשיא: דרבי יהודה נמי חייש לפשיעה, דלא אשכחן דניפולא אתקנות, ולעיל סבידא ליה משל יורשים: **דא"י** לא קתני - כלומר, דבר שאינו רגיל אלא באקראי בעלמא.

הוכפלה לבנותו — אבל לאבא יוסי בן דוסתאי. כיון דרצין קומץ בבוקר וקומץ בערב — לא שייך לאיכפולי טפי משיעור שלם. דלרבנן הוא דבעי אי בעינן שלם בלבונה, כי היכי דבעינן שלם בעשרון. אבל משמן בעי (טפי) לאבא יוסי בן דוסתאי נמי — דבכל יום לא היה רק לוג ומחצה בבוקר, וכן בערב והשתא נמי. או דילמא, לכל עשרון היו שלשה לוגין, וזו היא בלילתן. **הלכה** כאבא יוסי בן דוסתאי — תימא: הילכתא למשחא?

הדרן עלך התכלת

כל המנחות באות מצה חוץ מחמץ שבתורה ושתי הלחם — שתי הלחם ניהא דכילי בהדי שאר מנחות. דאיקרי 'מנחה', כדאמר בפרק 'התכלת' (מנחות מז, ב). אבל לחמי תורה, לא אשכחן. ומכל מקום ניהא לאשמועינן דינא. **בודה** — גדליה גריסין בערוך, ופירש: לשון הרצאה, כמו (מלכים א יב) 'בחודש אשר בדא מלבר, (בנחמיה ו) 'כי מלכך אתה בודאם'. **סורה** או יתרה — מכאן פירש הרב רבינו חיים דכשמודרין במדה בפסח או לצורך חלה, אין להכביד על הסלת, דאם כן נמצאת יתרה כמו לענין מנחות. ועוד אמרין לקמן (פז, א): 'גודשה' תילתא.

מנין לכל המנחות שדן באות מצה בר' — תימא: מנחתין היא (מנחות נה, א); דתנן: כל המנחות גילושות בפושרים, ומשמרם שלא יחמיצו בר', שנאמר: 'כל המנחה כל תאפה חמץ'. והכי נמי דרשינן לקמן בגמרא (שם): שאר מנחות מנין? — תלמוד לומר 'כל המנחה'. ועוד: משמע דשייך לרבינו טפי ממהא קרא ד'כל מנחה' ממאי דמרבה מהאי קרא ד'זאת תורת המנחה' דמייית הכא. דמהא לא שייך לרבינו אלא מנחות שיש בהם דין הכותב בפרשה, הגשה קמיעה ולבונה, כגון מנחת סלת ומנחת מרחשת. אבל מ'כל המנחה' איתירוב אפילו מנחת העומר ומנחת קנאות ומנחת כהן ומנחת (נסכים) ולחם הפנים; ונראה לפרש: דרבי אמי לא רצה להביא לן הא דדרשינן מיתורא דקרא, (אלא) לפי שהיה סבור דאפילו למצה קא מיבעיא לה דיכא דלא כתיבא מצה, הביא לו מקראות פשוטות ותמה על שאלתו. והשיב לו: דכתיבא — כתיבא, כגון מנחת ומאפה. דלא כתיבא, כגון מנחת סלת ומרחשת — כתיב 'זאת תורת', והוא הדין דאכתי מונך קראי לא ידעינן כוליה שאר מנחות. עד משמע דמנחת סלת נמי כתיבא, דאזכור פרשה ד'זאת תורת' דכתיב בה 'מצות תאכל' פשוטה דקרא במנחת סלת (וכתיב), דכתיב 'מסלת המנחה ומשמנה', ו'זאת תורת' מרבי מרחשת. ומזהשתא מצינו למימר דתורה כל מנחות, אפילו אותם דאין בהם הגשה קמיעה ולבונה, כי היכי דמרבין מרחשת אף על גב דלא איירי בה קרא. אבל קשיא: אם כן, 'כל המנחה' — לרבות שאר מנחות. למה ליי דאם נאמר: ללאו — אם כן, היכי מייית לעכב מ'לא תאפה' ולקמן דרש ליה על הכלל? ורבינו תם מפרש, דמביעא ליה לרבי פרידא — מנלן דבאות מצה ולא שיאור וחלוט, דאי מ'לא תעשה חמץ' דמתניתין, היה אמינא שיאור וחלוט שרי. אמר ליה: דכתיבא — כתיבא, אלמא מצות בעינן, ושיאור וחלוט לאו מצה היא. אמר ליה: לעכב קא מיבעיא לן מנלן דמיפסלא, אם הביא שיאור וחלוט. אמר ליה: דכתיב 'לא תאפה חמץ', דמשמע: אלא מצה, דכתיב 'מצה' באותה פרשה, ורב חסדא פריך: דילמא מ'לא תאפה חמץ' אלא שיאור. אף על גב דכבר תנן: 'לא תעשה', איצטריך טובא, לכדדרשינן לקמן. ופירוש דזו חזק ומגומגם.

לרבנן הוכפלה לבנותו או לא? מי אמרין, מותוך שהוכפלה סלתו - הוכפלה לבנותו, או דילמא מאי דגלי - גלי, מאי דלא גלי - לא גלי? ושמן בין לאבא יוסי בן דוסתאי ובין לרבנן, מהו? אמר רבא, תא שמע: "חמשה קומצין הן", ואם איתא - וימנין דמשפחת לה שבעה! - ד"אי" - לא קתני. ותיב רב פפא וקאמר לה להא שמעתא. אמר ליה רב יוסף בר שמעיה לרב פפא: והא 'מעלה קומץ בחוץ', ד"אי הוה", וקתני! מאי הוי עילה? אמר רב נחמן בר יצחק: תא שמע, דתניא: כהן גדול שמת ולא מינו אחר תחתיו - שלימה שחרית ושלימה בין הערפים. ומפריש לה שני קומצין שחרית וקומצין בין הערפים. ומפריש לה שלשת לוגין לוג ומחצה שחרית לוג ומחצה בין הערפים. מני? אילימא רבנן - מאי שנא לבנותה דהוכפלה, ומאי שנא שמנה דלא הוכפלה? אלא אבא יוסי בן דוסתאי היא, דאמר: כביתו כהן גדול בעלמא שני קומצין פניא, ולבונה לא הוכפלה ושמן לא הוכפל. ומדשמן לאבא יוסי בן דוסתאי לא הוכפלה, לבנותה ושמןה לרבנן נמי לא הוכפלה. אמר רבי יוחנן: הלכה פאבא יוסי בן דוסתאי. ומי אמר רבי יוחנן הכי? והא אמר רבי יוחנן: הלכה בסתם משנה, ותנן: חמשה קומצין הן! - אמוראי גינהו, ואליבא דרבי יוחנן.

הדרן עלך התכלת

כל המנחות פאות מצה, חוץ מחמץ שפיתורה ושתי הלחם, שהן פאות חמץ. רבי מאיר אומר: השאור בודה להן מותוך ומחמץ. רבי יהודה אומר: אף היא אינה מן המוכחה, אלא מביא את השאור, וגוהו לתוך הפיה וממלא את הפיה. אמרו לו: אף היא היתה חסרה או יתרה. **גמרא** בעא מיניה רבי פרידא אמאי: מנין לכל המנחות שהן פאות מצה? - מנלן? דכתיב **בה - פתיב בה, דלא פתיב בה - פתיב בה** "זאת

ולא מינו אחר - דקריבה שלימה. לרבנן הוכפלה לבנותו - שביא קומץ שחרית וקומץ בערב. דבשלמא לאבא יוסי לא מבעיא ליה דלא הוכפל שביא שני קמצים לכל הקטרה, דלא מצינו שני קמצים בהקטרה אחת. מאי דגלי גלי - סלת גלי קרא בהוספה, כדאמרין לעיל (נא, ב): לרבי יהודה מ'אזותה', ולרבי שמעון מ'כילי חקטרי', ושמן - מבעיא ליה אליבא דכולהו, אם צריך להביא שלשה לוגין לכל עשרון. דעד שלא ימות היה מביא שלשה לוגין, וחרצן: לוג ומחצה לחצי עשרון דשחרית ולוג ומחצה לבין הערבים. השתא מאי. חפשה קמציין הן - בפרק 'האומר הרי עלי עשרון' (מנחות קז, ב) חשיב, והאי קומץ לבונה של חביתין - לא חשיב הותם, משום דלחצאין קרב, ובשלימה קמיידי ולא בחצאין. ואם איתא דכי מת כהן גדול קרבו שלם בכל הקטרות - וימנין דמשכחת ושבעה, כגון שני קמצים של חביתין. דהא הותם קא חשיב שני קמצים של בויכי לחם הפנים, אף על גב דחד קרבן נניהו, והכי נמי ליחשוב. ופשי - לעולם אימא לך דהוכפל, והאי דלא חשיב להו - משום 'דאי מת כהן' לא קתני, אלא בקריבים כדרכן קא מיידי. לחא שפעתא - ד"אי" לא קתני. והא מעלה קומצין בחוץ - דקתני ליה הותם גבי מנשה קמציין, דאי עבר והעלהו בחוץ - חייב, וקתני ליה נמי, שמע מינה דאם איתא דהוכפל - לינתנהו, ואפילו ד"אי. מאי הוי עילה - דהא לא תנינן ליה בהדיא? אלא אבא יוסי - דאמר: חביתין דעלמא נמי בחיי כהן בעי שני קמציין. הילכך דא נמי שני קמציין, וקתני 'לוג ומחצה שחרית' בר' - אלמא שמן לא הוכפל, ואיפשטא בעיא דשמן לאבא יוסי. ומדשמן לאבא יוסי לא הוכפל - דמאי דלא גלי לא גלי, לרבנן נמי - לבונה ושמן לא הוכפל, דמאי דלא גלי לא גלי, דאיתרו לא פליגי אלא בלבונה מחמץ, אבל בלאחר מיתה אי הוכפל אי לא הוכפל - לא פליגי. הילכתא **כאבא יוסי** - דאמר: בחיי כהן מקריב קומץ לבונה שחרית וקומץ ערבית. ותנן חפשה קמציין הן - ולא חשיב ליה לקומץ דחביתין - משום דלחצאין קרב. ואם איתא דקרב שלם - ליחני 'שבעה קמצים הן', אמוראי גינהו - מר אמר: כסתם משנה אמר רבי יוחנן, ומר אמר: הלכה כאבא יוסי אמר רבי יוחנן.

הדרן עלך התכלת

משנה כל המנחות, חוץ מחמץ שבתורה - דכתיב: 'על חלות לחם חמץ' וגו' (ויקרא ז, ז) ושתי הלחם - דכתיב: 'חמץ תאפינה' (שם כג). שאור בודה להן מתוכו - מתוך עשרון דתורה ושתי הלחם היה מוציא שאור, שהוא לש מן הסלת מעט לאחר שגמדו וטומנו בסלת ומתחמץ מאיליו, וממנו מחמץ את השאר. אף היא אינה מן המוכחה - שאינה מחמצת יפה, לפי שאין לה שאור מחמץ יפה. **אלא כביא שאור** - המוחמץ יפה מתוך ביתו, ונתון לתוך העשרון, ומוסיף וממלא סלת. אף היא היתה יתרה או חסרה - כגון אם השאור עבה ומגובל בקושי בבעט מים, אינו מחזיק נפח גדול כאילו היה קמח - ונמצא העשרון יתר, לפי שאם לא היה שאור מגובל, היה נפחו גדול מעכשיו. ואם אינו מגובל יפה, שנתן בו מים הרבה, נמצא נפחו גדול משאילו היה קמח - ונמצא העשרון חסר, שאם לא בשביל חמץ, לא היה מלא. **גמרא** דכתיבא **כתיבא** - אותה מנחה שכתובה בה 'מצה', כגון מנחת זאבה ומנחת מחבת - דהיי כתיב בה, ודלא כתיבא - אתא מהאי קרא דכילי לכל המנחות, כי

שהתורה לא גילתה לכפול לאחר מיתת הכהן, אין דינו לכפול, **וּמִדְּשָׁמֶן לְאַבָּא יוֹסִי בֶן דֹּסְתָאִי לֹא הוֹכֵפֵל, לְבִנְתָּהּ וְשָׁמְנָה לְרִבְנָן** **נָמִי לֹא הוֹכֵפֵל** - כך גם לשיטת חכמים נאמר, שמה שהתורה לא גילתה לכפול, אין דינו לכפול, ולא יכפול את שיעור השמן והלבונה.
הגמרא מבארת מה היא ההלכה במחלוקתם: **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הֲלָכָה בְּאַבָּא יוֹסִי בֶן דֹּסְתָאִי**, שסבר שהכהן גדול מקריב על החביתין קומץ לבונה בשחרית וקומץ בערבית. מקשה הגמרא: **וְכִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הָכִי** - האם רבי יוחנן אמר כך, **וְהָאֵמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הֲלָכָה בְּכֶתֶם מִשְׁנָה** - שכל מקום שרבי שנה משנה ולא פירש מיהו התנא ששנה משנה זו, הלכה כמשנה זו, ויתן לקמן (קטז). **הַמִּשְׁנָה קִמְצִין הָן, וְאֵם הֵהֱלַכָה כַּאֲבָא יוֹסִי בֶן דֹּסְתָאִי**, מדוע לא שנה התנא שבעה קמצים שהרי יש עוד שני קמצים של חביתין כהן גדול. מתרצת הגמרא: **אָמְרֵיהּ נִיבְהוּ וְאַלִּיפָא דְרַבִּי יוֹחָנָן** - אכן נחלקו אמוראים בשיטת רבי יוחנן, שאמורא אחד סבר שרבי יוחנן סבר שהלכה כסתם משנה, והאמורא השני סבר שרבי יוחנן אמר שהלכה כאבא יוסי בן דוסתאי.

הדרן עלך התכלת

פרק חמישי - כל המנחות באות מצה

משנה

משנתנו מביאה מחלוקת תנאים כיצד מחמיצים את לחמי התורה ושתי הלחם: **כָּל הַמִּנְחֹת בָּאוֹת מִצָּה** - ואסור שיחמיצו, חוץ מעשרת לחמי חמץ שבתורה ושתי הלחם שאין מקריבים מהם כלל על גבי המזבח, **שֶׁהֵן בָּאוֹת חֲמִיץ**. **רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר הַשָּׂאוֹר** - בצק חמוץ מאד, שבכחו להחמיץ את שאר העיסה, **בֹּדֶה** (מוציא) **לֶחֶן מִתּוֹךְ** - מתוך העשרון של התורה ושתי הלחם, מוציא מעט סולת, ולשה וטומנה בשאר הסולת עד שתחמיץ ותעשה 'שאוֹר', **וּמִחֲמִיצָן** - ותחמיץ את שאר הסולת. **רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר אֵף הִיא אֵינָה מִן הַמּוֹבָחֵר** - רבי יהודה סובר שהחמיץ הנעשה לפי שיטת רבי מאיר אינו מן המובחר, כיון שאינו מחמיץ בשאוֹר מחומץ יפה, כיון שלא הספיק להחמיץ מאד. **אֱלָא**, כך מחמיצים, **מֵבִיא אֶת הַשָּׂאוֹר** - מביא שאור חולין מביתו שהחומץ היטב לפני זמן רב, ונותנו לתוך **הַמֶּדֶה** של עשרון, **וּמִכֵּלָא אֶת הַמֶּדֶה** בסולת עד שתתמלא. שאור כזה יכול להחמיץ היטב את העיסה, וזוהו הוא מקיים חומץ מן המובחר.
המשנה מבארת ששיטתו של רבי יהודה אף היא אינה מושלמת: **אָמְרוּ לוֹ חֲכָמִים לְרַבִּי יְהוּדָה, אֵף לְשִׁיתְךָ אֵינָה עֲשׂוּיָה כְּהוֹגֵן, מְשׁוּם שֶׁעַל יְדֵי שִׁמְכָא שָׂאוֹר חוֹלִין מְבִיתוֹ, וְנוֹתְנוֹ לְתוֹךְ מֵדַת הָעֶשְׂרוֹן וּמְשַׁלִּים לְשִׁיעוֹר עֶשְׂרוֹן, הִיא הִיתָה הַסֶּכֶה אוֹ יִתְרָה** - גורם הוא ששיעור העשרון יהיה חסר או יתר, שאם השאוֹר מגובל עם הרבה מים, הוא גדול בנפחו יותר ממה שהיה בעודו סולת. ונמצא, שכאשר הוא מכניסו לתוך מידת העשרון ומשלים את המידה בסולת, יחסר סולת. ולדיופֶר, אם נתן מעט מים, הוא מצטמק מנפחו הראשון, ואזי המנחה יתירה.

גמרא

הגמרא מבררת את מקור הדין שאסור להחמיץ את המנחות: **בָּעָא מִינֵיהּ רַבִּי פְּרִידָא מִרְבִּי אָמִי, מִנֵּין לְכָל הַמִּנְחֹת שֶׁהֵן בָּאוֹת מִצָּה**. השיב רבי אמי בתמיהה: וכי אינך יודע מִנֵּין, והלא מנחה דְּכֶתֶבִּים בָּהּ בפירוש שעליה להיות מצה, בודאי שצריכה להיות מצה, שהרי כְּתִיב בָּהּ בפירוש. וגם מנחה דְּלֹא כְּתִיב בָּהּ במפורש, צריכה להיות מצה, שהלא כְּתִיב בָּהּ - נכלל דינה בפסוק (ויקרא ו טז-טז) **הַכּוֹלֵל כָּל דִּינֵי הַמִּנְחָה**,

לְרִבְנָן הַסּוֹבְרִים שֶׁכֵּהֵן גְּדוֹל מְבִיא חֲצִי קוֹמֵץ לְבִנְתָּהּ בְּכָל מִנְחָה, הָאֵם כְּשִׁמְתָה הוֹכֵפֵלָה לְבִנְתָּהּ - אף שיעור הלבונה שמביאים, הוכפל, וצריך להביא קומץ שלם בכל מנחה, או לא, ששיעור הלבונה לא הוכפל, ושיעורו חצי קומץ בכל מנחה. וביאור הספק כך הוא, מִי אָמְרִינָן - האם נאמר, שמתוך שהוכפלה סולתו הוכפלה לְבִנְתָּהּ - כשם ששיעור הסולת שבמנחה הוכפל, שמביא במקום חצי עשרון, עשרון שלם, אף הלבונה שעמו תוכפל. או דִּילְמָא, מֵאִי דְּגַלִּי גַלִּי, מֵאִי דְּלֹא גַלִּי לֹא גַלִּי - בסולת התורה גילתה ששיעורה הוכפל, אבל בלבונה שהתורה לא גילתה ששיעורה הוכפל, אין לנו לומר, שיוכפל שיעורה. ולענין השָׁמֶן הבא עם המנחה, שאם היה חי, היה מביא שלשה לוגין שמן, ונותן לוג ומחצה לחצי עשרון במנחה של שחרית ולוג ומחצה היה נותן במנחת בין הערבים, יש להסתפק בִּין לְאַבָּא יוֹסִי בֶן דֹּסְתָאִי וּבִין לְרִבְנָן, מהו - כמה הוא שיעור השמן שהיו מביאים לאחר מות הכהן גדול. שכשמת הכהן גדול והיו מביאים עשרון שלם בשחרית ובבין הערבים, יש להסתפק האם צריך גם להביא שלשה לוגין לכל עשרון, או שכל מנחה ומנחה אין לה אלא לוג ומחצה.

הגמרא מביאה ראיה לפשוט את הספק: **אָמַר רַבָּא, תָּא שְׁמַע - בּוֹא וּשְׁמַע רֵאיהּ לְפָשׁוּט אֵת סִפְקוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בְּשִׁיטַת רַבְנָן, שֵׁנִי לְהֵלֵךְ (קטז) תְּמַשְׁקֵה קִמְצִין הָן** - המשהה מונה חמשה קמצים שנאמרו לגבי דינים שונים. **וְאֵם אֵיתָא** - ואם נאמר שכשמת הכהן גדול ולא מינו אחר תחתיו היה מקריב קומץ שלם בכל מנחה, וְיִמְנִין דְּמִשְׁכַּחַת לָהּ שְׁכָּעָה - הרי פעמים ישנם גם שבעה קמצים, וכגון במקרה שלנו, וממה שהתנא לא מנה שבעה קמצים, מוכח שלא היו מביאים קומץ שלם בכל מנחה ומנחה. דוחה הגמרא: לעולם נאמר שהיו מביאים מנחה שלמה בבורק ובבין הערבים, והטעם שהתנא לא מנה אופנים אלו, הוא משום דְּדָאִי מַת הַכֹּהֵן גְּדוֹל לֹא קָרְנִי אלא רק קמצים שקרבים באופן רגיל.

דוחה הגמרא שהרי התנא שנה גם קמצים שאינם שיעור להקרה רגילה: **וְיָתִיב רַב פֶּסָא וְקִמְצֵיהּ לָהּ לְהָא שְׁמִיעָתָא** - ישב רב פפא ואמר שמועה זו שהגמרא דחתה את ראיית רבא מהמשנה כיון שאפשר לומר שהתנא לא שנה קמצים שאינם שיעור להקרה רגילה, **אָמַר לִיה רַב יוֹסֵף בֶּר שְׁמִיעָתָא לְרַב פֶּסָא, וְהָא - וְהָא שֵׁנִי בְּמִשְׁנָה** **לְמַעַלְלָה קוֹמֵץ בְּחוּץ** - שהמקטיר קומץ לבונה מחוץ לעזרה חביב כרת, **וְדָאִי הָיָה, וְקָרְנִי** - והרי אופן זה באר באופן שאחד הקטיר בחוץ ואינו דבר רגיל שהיה במקדש, והתנא מנאו, ואם התנא מנה גם אופנים שאינם רגילים, מדוע לא מנה גם קמצים אלו שבאים לאחר מיתת הכהן, ואם כן תחזור הראיה שאכן לרבנן גם לאחר מות הכהן גדול לא היו מביאים אלא חצי קומץ לבונה לכל מנחה. מבררת הגמרא: **מֵאִי הָיָה עֲלָה** - מה היא המסקנא בספיקו של רבי יוחנן, **אָמַר רַב נַחֲמָן בֶּר יִצְחָק, תָּא שְׁמַע, תִּנְיָא, בְּהֵן גְּדוֹל שְׁמַת לֹא מִינֵי אַחֵר תִּתְחַיֵּי, מְבִיאִים מִנְחָה שְׁלִימָה** - עשרון שלם ולא חצי עשרון, **בְּשַׁחֲרִית, וְשְׁלִימָה בִין הָעֶרְבִים, וּמִפְּרִישׁ לָהּ שְׁנֵי קִמְצִין** של לבונה, **קוֹמֵץ בְּשַׁחֲרִית וְקוֹמֵץ בִין הָעֶרְבִים, וּמִפְּרִישׁ לָהּ שְׁלֹשֶׁת לִוְיָן** שמן, ונותן לוג וּמִחְצָה שַׁחֲרִית, ולוג וּמִחְצָה בִין הָעֶרְבִים. ומבררת הגמרא: מִנֵּי - בדעת מי שנויה ברייתא זו, **אֵילּוּמָא דְרִבְנָן** - אם נאמר שהיא כשיטת חכמים הסוברים שכהן גדול היה מביא רק קומץ אחד לשני המנחות ביום, ולאחר מיתתו היו מביאים קומץ שלם לכל מנחה ומנחה, אם כך יש להקשות, **מֵאִי שְׁנָא לְבִנְתָּהּ דְּהוֹכֵפֵלָה, וְכֵאֵל שְׁנָא שְׁמַתָּה דְּלֹא הוֹכֵפֵלָה** - מדוע שונה דין הלבונה שהוכפלה לאחר מיתת הכהן גדול, כמו ששינוי בברייתא, מהשמן שלא הוכפל, שאין מביאים אלא לוג ומחצה לכל מנחה. **אֱלָא וְדָאִי שְׁבִרִיתָא** זו בשיטת **אָבָא יוֹסִי בֶן דֹּסְתָאִי הִיא, דְּאָמַר, חֲבִיתִי בְּהֵן גְּדוֹל בְּעֵלְמָא** - כהן גדול שהיה מביא בחייו מנחה, **שְׁנֵי קִמְצִין בְּעֵינָא** - שני קמצי לבונה היה צריך לכל יום, קומץ אחד לכל מנחה, **וּלְבִנְתָּהּ דְּהוֹכֵפֵלָה** - ואף לאחר מותו לא הוכפל שיעור הלבונה - שמביאים, **וְשָׁמֶן לֹא הוֹכֵפֵל** - ואף השמן לא הוכפל, וממילא נפשט הספק שהסתפקה הגמרא בדעת אבא יוסי בן דוסתאי, כיון שמבואר בברייתא זו, ששמן לא הוכפל. והטעם, משום שמה

ומנחה שלא כתוב בה 'רבוכה', אי כְּעִי רְבוּכָה לִיְיָ אֵי כְּעִי מִצָּה
 לִיְיָ - אם ירצה להביאה רבוכה הרשות בידו, ואם ירצה
 להביאה מצה הרשות בידו, ואם כך הוא אין לנו לימוד שמנחה
 'שאינה מצה' פסולה, שהלא ניתן לומר שפסוק זה בא להכשיר
 מנחה רבוכה, ולא בא לפסול מנחה שאינה מצה.
 קושיא שלישית: מִתְקַרְף לָהּ רִבְיָא על רבי אמי, וְאִימָא - ושמא
 נאמר שהפסוק 'לֹא תֹאפֶה חֻמֵּי' לא בא כדי לדייק ממנו 'שלא
 מצה', אלא התורה באה לְמִיָּקָם נִבְרָא בְּלֹא עֲקָלָא - שמי
 שהחמיץ מנחה, עובר על לאו, ולעולם אִיפְסוּלִי לֹא מִיַּפְסָלָא -
 המנחה עצמה אינה נפסלת.
 הגמרא מביאה לימוד אחר שמנחה שאינה מצה נפסלה. שואלת
 הגמרא: אֵלָּא מִנְּלָהּ, כלומר מתוך הקושיות הללו, חוזרת שאלת
 רבי פרידא למקומה, מנין שמנחה שאינה מצה, כגון שחלטה או
 עשאה שיאור (לדעת רבי יהודה) נפסלת. משיבה הגמרא:
 בְּרִיתָא, כתוב בפרשת המנחות (ויקרא ב ד) 'מִצָּה תִּהְיֶה', ומצד
 תיבת 'מִצָּה', בָּבֹל הייתי לומר, שזו רק מִצָּה לכתחילה, תִּלְמוּד
 לומר 'תִּהְיֶה', הַתְּנוּבָה קִבְּעָה חֻמָּה - הלשון 'תִּהְיֶה' הוא לשון של
 עיכוב, שמנחה שאינה מצה, פסולה, גם באופן שלא החמיצה,
 כגון שהיא חלוטה או שיאור.
 שאלה נוספת שרבי פרידא שאל את רבי אמי: כְּעִי מִיָּנָה רִבִּי
 פְּרִידָא מִרְבִּי אַמִּי, מִיָּנָה מה ששנינו להלן (נה). במשנה, לְכָל הַמִּנְחוֹת
 שְׁתִּילוּשׁוֹת בְּמִים פּוֹשְׁרִי, וּמִשְׁמִין שְׁלֹא יִחְמִיצוּ, האם נִלְמְדָה
 הַמִּנְחוֹת שאופים לפֶסַח דְּכָתִיב בָּהֶם (שמות יב יז) 'וְשִׁמְרָתֶם אֶת
 הַמִּצְוֹת'. אָמַר לִי רַבִּי אַמִּי, אין צורך ללמוד מצות שימור במנחות
 ממצות של פסח, כי בְּנִפְסָה של פרשת מנחות כְּתִיב (ויקרא ב ד) 'מִצָּה
 תִּהְיֶה', והפסוק נדרש כאילו כתוב 'מִצָּה תִּהְיֶה', כלומר מצוה
 להיחיות את הבצק שיהיה מצה, שיכשירו וישמרו מחימוץ.
 רבי אמי לומד מצוות שימור המנחות מהפסוק 'מצה תהיה'.
 מקשה הגמרא: וְהָא אִיפְקָרִיָּה - והרי פסוק זה עצמו למדנו לעיל
 לדרש אחר, שבא לְעַבְד - שמנחה שאינה מצה, פסולה, ואין
 אפשר ללמוד ממנה שהמנחות טעונות שמירה מחימוץ. מתרצת
 הגמרא: שאפשר ללמוד את שני הלימודים מאותו פסוק, שֶׁאֵם בֵּן
 כְּדַבְּרֵי הַמִּקְשָׁה שהפסוק בא רק לעכב, לִיבְתוּב קָרָא 'מִצָּה הִיא',
 שמשמעותה שהדין הנאמר בפסוק מעכב, מֵאֵי 'תִּהְיֶה' - למה
 שינתה וכתבה 'תִּהְיֶה', שְׁמִיעַת מִיָּנָה תִּרְתִּי - יש לך ללמוד מכאן
 את שתי הדרשות, גם שמנחה שאינה מצה פסולה, וגם שיש
 לשמור את המנחות מחימוץ.
 אחר שתי השאלות ששאל רבי פרידא, מביאה הגמרא מעשה
 ממנו: אָמַר לִי רִבְנָן ו-התלמידים] לְרִבִּי פְּרִידָא, רִבִּי עֲזַרְיָה בֶּר
 בְּרִיָּה - בן בנו דְּרִבִּי אֲבִיטָלָם, דְּהוּא דור עֲשִׂירִי לְרִבִּי אֶלְעָזָר בֶּן
 עֲזַרְיָה, דְּהוּא דור עֲשִׂירִי לְעֲזַרְיָה הַסּוֹפֵר, קָאֵי אֲבָבָא - עומד בשער.
 אָמַר להם רבי פרידא בפליאה, מֵאֵי בֹוֵל הָאֵי - מדוע אתם
 משבחים כל כך את יחוסו, אֵי בֶּר אֲוִרְיָן הוּא יָאֵי - אם בן תורה
 הוא, הרי טוב. וְאֵי בֶּר אֲוִרְיָן וְכִי אֲבָבָא יָאֵי - ואם הוא גם בן תורה
 וגם יחסן, גם זה טוב, ואין תועלת ביחוסו, וְאֵי בֶּר אֲבָבָא וְלֹא בֶּר
 אֲוִרְיָן - ואם הוא יחסן אבל אינו בן תורה, אדרבה יחוסו הוא רק
 חסרון, כי ראוי הוא שֶׁאִיִּשָּׁא תִּכְלִיָּה - שתאכלנו האש על שאינו
 בן תורה כאבותיו. אָמְרוּ לִי הַתְּלָמִידִים לְרִבִּי פְּרִידָא, בֶּר אֲוִרְיָן
 הוּא - מלבד יחוסו הוא גם בן תורה. אָמַר לָהּ רִבִּי פְּרִידָא
 לַתְּלָמִידִים, לַעֲוֹל וְלִיְיָ - תנו לרבי עזרא להיכנס ולבא.
 נכנס רבי עזרא ובא לפני רבי פרידא, חֲזִינָה דְּהוּא עֲבִירָא דְּעִתִּיָּה -
 ראה רבי פרידא שדעתו של רבי עזרא עכורה. ועל מנת לחבבו,
 פָּתַח רִבִּי פְּרִידָא בְּדַבְּרֵי אַגְדָּה וְאָמַר, כתוב בתהלים (טו ז) 'אֲמַרְתָּ
 לָהּ אֲדֹנִי אֲתָה מְזֻכָּרִי כָּל עֲלִיד', אָמַרָה בְּנִסְתָּ וְיִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקִּדּוּשׁ
 בְּרוּךְ הוּא, רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם תִּחְזַק לִי מְזֻכָּה שְׁהוֹדַעְתִּיךָ ו-שפרסמתי
 את ייחוד שמך בְּעוֹלָם. אָמַר לָהּ הַקִּבָּה את המשך הפסוק, 'מְזֻכָּרִי

וְזֹאת תוֹרַת הַמִּנְחָה הַקָּרִב אֲתָהּ בְּנֵי אֶתְרָן לִפְנֵי ה' אֵל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ'
 וגו', וְהַנּוֹתֵרֶת מִמֶּנָּה יֵאָבְלוּ אֶתְרָן וְכִנּוֹ מִצֹּת תֹּאבְלִי, הרי שעל כל
 המנחות להיות 'מצה'.
 רבי פרידא מבאר את שאלתו לרבי אמי: אָמַר לִי רַבִּי פְּרִידָא
 לְרִבִּי אַמִּי, שִׁיש מִצָּה שהמנחות יהיו מצה לֹא קָא מִיָּקָאֵי לִי, כי
 בודאי מצוה שהיו מצה. כִּי קָא מִיָּקָאֵי לִי - הספק שלי הוא,
 לְעַבְד - האם דין זה מעכב, ומנחה שנחמצה, פסולה. אָמַר לִי רַבִּי
 אַמִּי לְרַבִּי פְּרִידָא, לְעַבְד נָמִי ו-גם אל תסתפק, שהרי כְּתִיב (ויקרא
 י ב) 'לֹא תֹאפֶה חֻמֵּי', אֵלָּא תִּהְיֶה מִצָּה, ומוזה שהתורה כפלה דבריה,
 למדנו שמנחה שאינה מצה, פסולה.
 הגמרא מקשה שלש קושיות על רבי אמי. קושיא ראשונה: מִתְקַרְף
 לָהּ ו-הקשה רב חֲפָרָא וְאִימָא - ושמא נאמר שכוונת הפסוק 'לֹא
 תֹאפֶה חֻמֵּי' הוא, שהמנחה לא תעשה חמץ גמור, אֵלָּא שִׁיאוֹר
 ו-עיסה שלא החמיצה כל צרכה, כלומר שמא עיקר קפידת
 התורה היא שהמנחה לא תעשה חמץ, אבל אין קפידה (מצד פסוק
 זה) שהמנחה תעשה מצה, ולכן אם עשאה 'שיאור', היא כשרה
 בדיעבד, כיון שלא באה לידי חימוץ גמור.
 הגמרא מבררת את קושית רב חסדא: שִׁיאוֹר דְּמָאֵן - לאיזה
 'שיאור' התכוין רב חסדא. שהתורה תכשיר בדיעבד, ולפי איזו
 שיטה נקט בדרש שלו. אֵי - אם כוונתו לשיאור דְּרִבִּי מֵאִיר - בצק
 שהכסיפו פניו, שלדעת רבי מאיר זהו 'שיאור', וְלִדְעַת רִבִּי יְהוּדָה
 דווקא, כי לדעת רבי מאיר שיאור זה בכלל חמץ הוא, ומנחה זו
 פסולה גם בדיעבד. לא יתכן, כי הרי לדעת רבי יהודה שיאור זה
 מִצָּה מְעֻלָּא הִיא - מצה גמורה היא, וכשרה במנחות אף
 לכתחילה. וְאֵי כוונת רב חסדא לשיאור דְּרִבִּי יְהוּדָה - בצק
 שהתבקע ונעשה בקרני חגבים, שלדעת רבי יהודה זהו 'שיאור',
 וְלִדְעַת רִבִּי מֵאִיר. גם פירוש זה לא יתכן, כי הרי לדעת רבי מאיר
 שיאור זה חֻמֵּי מְעֻלָּא הוּא - חמץ גמור הוא, והאוכלו בפסח חייב
 כרת, ובודאי שבמנחות הוא פסול בדיעבד. וְאֵי כוונת רב חסדא
 לשיאור דְּרִבִּי מֵאִיר - שהכסיפו פניו, ולשיטת רִבִּי מֵאִיר עצמו
 שסובר שאינו מצה. גם פירוש זה לא יתכן, שפכיון דְּלָמִי עֲלִיָּה,
 חֻמֵּי הוּא - מכך שרבי מאיר סובר שלוקים על אכילתו בפסח, הרי
 שלשיטתו נחשב השיאור חמץ, הגם שאין בו חיוב כרת, והוא הדין
 שגם במנחות יפסל.
 מסיקה הגמרא: אֵלָּא, כוונת רב חסדא היא להכשיר שיאור דְּרִבִּי
 יְהוּדָה - בצק שנסדק בקרני חגבים, לְשִׁיטַת רִבִּי יְהוּדָה עצמו,
 שמאחר שאינו חמץ וכי אין לוקים על אכילתו בפסח, יהיה כשר
 בדיעבד למנחות.
 קושיא שניה [ובעין הראשונה]: מִתְקַרְף לָהּ רַב נַחֲמָן בֶּר יִצְחָק, וְאִימָא
 - ושמא נאמר שכוונת הפסוק 'לֹא תֹאפֶה חֻמֵּי' אֵלָּא חֲלוֹט בְּמִים
 ורותחים לפני אפיתיה. כלומר, שרק מחמץ גמור לא תעשה
 המנחה, אבל תעשה חלוטה, שאף היא בכלל מצה.
 הגמרא הבינה מדברי רב נחמן בר יצחק שיש 'מצוה' לחלוט את
 המנחה. הגמרא מבררת את קושית רב נחמן בר יצחק, ושואלת:
 חֲלוֹט מֵאֵי יְהוּה, רְבוּכָה - מדו חלוט, הלא רבוכה הוא, דהיינו
 שחולטים את העיסה במים ורותחים ואחר כך אופים אותה. אם כן,
 אֵי (רִאִיבָא) [דְּאִתִּי] רְבוּכָה - אם כוונתו על המנחות שמצוותם
 לכתחילה שיבואו 'רבוכה', שהם מנחת חביתין ועשרה מלחמי
 התודה. הרי לא יתכן, כי כְּתִיב בָּהּ רְבוּכָה, ואין צורך בפסוק 'לֹא
 תֹאפֶה חֻמֵּי', ללמדנו שמצוה לחלוט. (והא) [אֵי דְּלִיָּבָא רְבוּכָה -
 ואם רב נחמן בר יצחק דיבר בשאר מנחות שאין מצוותם בכך, גם
 זה לא יתכן, דְּהָא] לֹא כְּתִיב בָּהּ 'רְבוּכָה תאפינה', ואם כן, ברור
 שאין צורך לחלוט לפני אפיתיה.
 משיבה הגמרא: כוונת רב נחמן בר יצחק היא כך, וְאִימָא - ושמא
 דְּכָתִיב בָּהּ 'רְבוּכָה' - מנחה שכתוב בה 'רבוכה', ודאי מִצָּה
 בְּרְבוּכָה, ואין צורך בלימוד מיוחד. וְלֹא כְּתִיב בָּהּ 'רְבוּכָה' -

1 **ב**יצו את אהרן, דכתיב: "זאת תורת המנחה, ובתיב בתריה: 'מצות תאכל'." **שיאור**
2 **דרבי מאיר** - כל שהכסיו פניו, בפרק "אלו עוברין" (פסחים מז, א) - לרבי יהודה,
3 מצה מעליא היא. **ואי שיאור דרבי יהודה** - דהיינו קרני חגבים, וקבעי למימר לרבי
4 מאיר תאפה שיאור - חמץ מעליא הוא. **אלא דרבי יהודה** - הכי גרסין:
5 "אילמא דרבי מאיר לרבי יהודה - מצה
6 מעליא היא, אלא דרבי יהודה לרבי יהודה." **רביה** - במס' רותחין, כדאמרין בתורת
7 רביה - במס' רותחין, כדאמרין בתורת
8 כהנים גבי חיתין: "מורבכת" - מלמד שנעשת
9 ברותחין כל עירבן, והוא חלוט. **אי דאיכא**
10 רביה - מנחה שמצותה ברביה - כתיב
11 בהדיא "מורבכת תהא", שלא תאפה חמץ. **לא**
12 **כתיב בה רביה** - "תאפניה", ומלל כתיב
13 בה - שמע מינה: לאו רבוכה בעינן. **מנין לכל**
14 המנחות שנילושות בפשרין וישמרם שלא
15 יחמיצו - דקתי מנהיגין (מנחות נה, א): **כל**
16 המנחות נילשות בפשרין, ומשמרן שלא
17 יחמיצו. "שנילושות" - כלומר, דהואיל
18 ונילושות בפשרין, מצה לשמרם שלא יחמיצו.
19 רשימור - היינו, שיעסוק בבצק כל שעה,
20 כדאמרין בפסחים (מז, ב), החיה - כלומר,
21 הכשירה ושמרה. **היא** - נמי הוה משמע
22 לעכב, כדאמרין בפירקין קמא (מנחות ד, א):
23 "חטאת היא" - שאם שחט שלא לשמה,
24 פסולה. **הווא עשירי לעזרא** - רבי אלעזר בן
25 עזריה, עשירי לעזרא הסופר. **מאי כולי האי** -
26 דקמיסחתו ליה. **אי בר אורין** - אם בן תורה
27 הוא, הרי הגון, חיה - רבי פרידא לרבי עזרא
28 שהיה צעור. **ופתח** - באגדתא למיחבביה.
29 שהועתיק - שאני מיהד שמך בעולם. **אמר**
30 ליה טובתי כל עליך - דהכי משמע ממה
31 שאמרת להקדוש ברוך הוא: אתה אין טובתי
32 עליך. **אלא לקדושים אשר בארץ** - דהני תרי
33 קראי דסמכי אהרדי, וקודשא בריך הוא
34 אמרינה. **בין דשפיעה** - רבי עזרא לרבי
35 פרידא דקאמר "אדיר כל חפצי בם", נוכח
36 אגדה של "אדיר", **יבא אדיר** - כלומר, כך אמר
37 הקדוש ברוך הוא כשעשה נקמה במצרים
38 (שמות טו): "צללו כעופרת במים" - מצרים,
39 שהם "אדירים". **מה לידיד** - מפרש לקמן
40 באברהם. **עשורה**

בעלמא. דמהם לא נפקא לן אל מ'תהיה' דהכא. ועוד: דהא משמע הם דמחד מצה לא ממועטין חלוט, דחלוט מצה הוא, ומדכתיב תרתי ממעט ליה, ואם כי אימא למצוה. דהא דמשמע
הב דאי לאו "תהיה" הוה אמינא אי בעי רבוכה לייחי, אי בעי מצה לייחי - לאו לכתחילה, דהא ממעט ביבמות חלוט למצוה.

1 **ב**יצו את אהרן, דכתיב: "זאת תורת המנחה, ובתיב בתריה: 'מצות תאכל'." **שיאור**
2 **דרבי מאיר** - כל שהכסיו פניו, בפרק "אלו עוברין" (פסחים מז, א) - לרבי יהודה,
3 מצה מעליא היא. **ואי שיאור דרבי יהודה** - דהיינו קרני חגבים, וקבעי למימר לרבי
4 מאיר תאפה שיאור - חמץ מעליא הוא. **אלא דרבי יהודה** - הכי גרסין:
5 "אילמא דרבי מאיר לרבי יהודה - מצה
6 מעליא היא, אלא דרבי יהודה לרבי יהודה." **רביה** - במס' רותחין, כדאמרין בתורת
7 רביה - במס' רותחין, כדאמרין בתורת
8 כהנים גבי חיתין: "מורבכת" - מלמד שנעשת
9 ברותחין כל עירבן, והוא חלוט. **אי דאיכא**
10 רביה - מנחה שמצותה ברביה - כתיב
11 בהדיא "מורבכת תהא", שלא תאפה חמץ. **לא**
12 **כתיב בה רביה** - "תאפניה", ומלל כתיב
13 בה - שמע מינה: לאו רבוכה בעינן. **מנין לכל**
14 המנחות שנילושות בפשרין וישמרם שלא
15 יחמיצו - דקתי מנהיגין (מנחות נה, א): **כל**
16 המנחות נילשות בפשרין, ומשמרן שלא
17 יחמיצו. "שנילושות" - כלומר, דהואיל
18 ונילושות בפשרין, מצה לשמרם שלא יחמיצו.
19 רשימור - היינו, שיעסוק בבצק כל שעה,
20 כדאמרין בפסחים (מז, ב), החיה - כלומר,
21 הכשירה ושמרה. **היא** - נמי הוה משמע
22 לעכב, כדאמרין בפירקין קמא (מנחות ד, א):
23 "חטאת היא" - שאם שחט שלא לשמה,
24 פסולה. **הווא עשירי לעזרא** - רבי אלעזר בן
25 עזריה, עשירי לעזרא הסופר. **מאי כולי האי** -
26 דקמיסחתו ליה. **אי בר אורין** - אם בן תורה
27 הוא, הרי הגון, חיה - רבי פרידא לרבי עזרא
28 שהיה צעור. **ופתח** - באגדתא למיחבביה.
29 שהועתיק - שאני מיהד שמך בעולם. **אמר**
30 ליה טובתי כל עליך - דהכי משמע ממה
31 שאמרת להקדוש ברוך הוא: אתה אין טובתי
32 עליך. **אלא לקדושים אשר בארץ** - דהני תרי
33 קראי דסמכי אהרדי, וקודשא בריך הוא
34 אמרינה. **בין דשפיעה** - רבי עזרא לרבי
35 פרידא דקאמר "אדיר כל חפצי בם", נוכח
36 אגדה של "אדיר", **יבא אדיר** - כלומר, כך אמר
37 הקדוש ברוך הוא כשעשה נקמה במצרים
38 (שמות טו): "צללו כעופרת במים" - מצרים,
39 שהם "אדירים". **מה לידיד** - מפרש לקמן
40 באברהם. **עשורה**

בעלמא. דמהם לא נפקא לן אל מ'תהיה' דהכא. ועוד: דהא משמע הם דמחד מצה לא ממועטין חלוט, דחלוט מצה הוא, ומדכתיב תרתי ממעט ליה, ואם כי אימא למצוה. דהא דמשמע

הב דאי לאו "תהיה" הוה אמינא אי בעי רבוכה לייחי, אי בעי מצה לייחי - לאו לכתחילה, דהא ממעט ביבמות חלוט למצוה.

- 1 **בן ירד** - בן אברהם, דכתיב ביה "מה לידידי בביתו". פשיטה דקרא בירמיה שהיה מתפלל
2 בבית המקדש על ישראל. דמעיקרא כתיב "ואתה אל תתפלל בעד העם הזה", וכתב
3 בתירה "מה לידידי בביתו". וכאן דורשו באברהם, כדאמרין בסמוך שמצאו הקדוש ברוך
4 הוא לאברהם שהיה עומד בבית המקדש. ומה שאומר בברכה של מילה "אשר קדש ירד
5 מבטן", אומר רבינו תם: דהיינו, אברהם שנקרא
6 "ירד", כדאמרין הכא. וקדשו הקדוש ברוך הוא
7 מן הבטן, שדורש במדרש דכתיב באברהם "כי
8 ידעתיו, וכתבי בירמיה 'בטנם אצרך בבטן
9 ידעתך', 'חוק בשארור שם' - זה יצחק, שקראו
10 הקדוש ברוך הוא יצחק, עד שלא נולד. וצאצאיו
11 חתם באות ברית קדש" - זה יעקב, כדכתיב
12 (ישעיה נב) "וצאצאים וצאצאות", ומתרגמין:
13 בנאי ובני בנאי. ויש מפרשים: "ירד" - זה יצחק,
14 "שאר" - זה יעקב, וצאצאיו - אלו השבטים.
15 **ולישקול פורתא מניה** - פירוש: ימודד
16 עשרון קמה, ונישקול פורתא ויעשנו
17 עישה, ויכרך העיסה במטלית ויטמנה בשאר
18 בעלמא, עד שתקלטו הריח ויעשה שאור, ויחמץ
19 את העשרון, גזירה, דילמא אתי לאיתוי מעלמא,
20 אי שרית ליה לחמצו מבחוץ ולהחזירו כאן,
21 הדראה שהוא מביאו מבחוץ ולשו בכאן ואינו
22 מורד עכשיו העשרון, סבור שהוא מוסיף על
23 עשרון, ואת לאיתויי שאור מעלמא, לבד
24 העשרון, הילכך לרבי מאיר בודה מתוכו עדיף,
25 ולרבי יהודה ומביא מביתו קודם מדידה עדיף.
26 ולשון שני שבקנטרס הוא עיקר.
27 **אין מחמיצין לשתי הלחם** ודלית תודה
28 בתפוחים - דלא הוי תמן מעליא דמי
29 פירות אין מחמיצין, כך פירש בקנטרס. ומסקנן
30 הכא דלכולי עלמא הוי חמץ נוקשה לכל
31 הפחות. והא דפליגי בפרק "כל שעד" (פסחים
32 לו, א) בעיסה שנילושה בין ושמך ודבש, רבן
33 גמליאל אומר: תישרף מיד - פירוש: שאין
34 אדם יכול לשמרה שלא תחמיץ, וחכמים
35 אומרים: תאכל (מיד) - דיכול ליהודי מחמיצו,
36 היינו כי חך הדבא. ודקאמר ליה רבי יוחנן
37 לוי לבניה: יומא קמא לא תלושו לי בחלבא או
38 בדובשא
- 28 **תקנה? יצתה פת קול ואמרה לו: "זית רענן יפה פרי תאר קרא ח' שמשך"**, מה זית זו אחירותו
29 **בסופו**, אף ישראל אחירותו בסופן. "לקול המולה גדלה הצית אש עליה ורעו דליותיו" - אמר
30 רבי חנינא בר פפא: לקול מיליתו של מרגלים נתרועעו דליותיהו של ישראל. דאמר רבי חנינא
31 בר פפא: דבר גדול דברו מרגלים באותה שעה, "כי חזק הוא ממונו" אל תיקרי "ממונו" אלא
32 "ממונו", כביכול שאפילו בעל הבית אינו יכול להוציא פליו משם. מתקין לה רבי חיאי ברבי
33 חנינא: האי "לקול המולה גדלה", לקול מלה" מיבעיא ליה? אלא, אמר לו הקדוש ברוך הוא
34 לאברהם: קולך שמעתי וחמלתי עליהם. אני אמרתי: ושתעבדו בארבע מלכיות, כל אחת
35 ואחת כשיעור ארבע מלכיות. השתא, כל חדא וחדא - מאי דפסיק לה. ואפא דאמר, אני
36 אמרתי: בזה אחר זה. עכשיו - בבת אחת. אמר רבי יוחנן: בן לוי: למה נמשלו ישראל לזית?
37 לומר לך: מה זית אין עליו נושרין, לא בימות החמה ולא בימות הגשמים, אף ישראל אין
38 להם במילה עולמית, לא פעולם היה ולא פעולם הבא. ואמר רבי יוחנן: למה נמשלו ישראל
39 לזית? לומר לך: מה זית אינו מוציא שמנו אלא על ידי חתירה, אף ישראל אין חזרין למטב אלא על ידי יסורין. "רבי מאיר אומר:
40 השאור בודה להן מתוכן ומחמיצין" (וכו.). מאי "חסירה או יתירה"? אמר רב חסדא: עיפת השאור עבה - נמצאת יתירה, מדת
41 העשרון רכה - נמצאת חסירה. סוף סוף כי קא ביילי, לעשרון קא ביילי רכה ורב יסף דאמר תרנויהו: לכמות שהן היתה משערין.
42 - ולישקול פורתא מניה וליחמיציה מאברא, וליתיה ונלושה בהדיה! - גזירה דלמא אתי לאיתוי מעלמא. תנו רבנן: אין מחמיצין בתפוחים

חוצפה גדולה דבריו מְרַגְלִים בְּאוֹתָהּ שָׁעָה שהוציאה את דיבת
הארץ רעה. שאמרו (במדבר יג לא) 'לא נוכל לעלות אֶל הָעָם כִּי חָזָק
הוא מִמֶּנּוּ', אֵל תִּיקָרֵי 'מִמֶּנּוּ' בְּנוֹן רְפוּיָה, שמשמעותו שהעם חזק
יותר 'מאיתנו', אֵלָּא תִקְרָא 'מִמֶּנּוּ' עם נִיּוֹן דְּגוּשָׁה, שמשמעותו
שהעם היושב בארץ, כביכול חזק יותר מהקב"ה. בְּכִיכּוֹל שְׂאִפִּילוּ
פַּעַל הַכֵּית שֶׁהַפְקִיד את כליו אצל אדם, אֵינִי יָכוֹל לְהוֹצִיא כְּלָיו
מִשָּׁם, כלומר, אפילו הקב"ה שהוא הבעל הבית של אותם ענקים
היושבים בארץ כנען, כי הוא בראם, כביכול אינו יכול לנצחם,
ומשום חוצפה זו חרב בית המקדש.
הגמרא מקשה על ביאורו של רבי חנינא בר פפא: מִתְקַן לָהּ רַבִּי
חֵיִיא בְּרַבִּי חֵינָנָא, אם אתה מפרש את הפסוק 'לְקוֹל מִיִּלְחָן של
מרגלים', לא מובן הֵיא - לשון זה של 'לְקוֹל הַמּוֹלָה גְּדוּלָּה', כי
'לְקוֹל מִלָּחָה' מִיִּפְעִיא לִיה -[היה צריך לומר]. הגמרא מבארת באופן
אחר: אֵלָּא, אומר רבי חייא בר חנינא, הפירוש של 'לְקוֹל הַמּוֹלָה
גְּדוּלָּה' הוא, שלאחר שאברהם היה צועק ובוכה ואומר שזמן אין
להם תקנה, אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוא לְאֶבְרָהָם, קוֹלֶךָ שְׂמִיעָתִי,
וְחִמְלָתִי עָלֶיְהֶם. ומזה החמלה שחמלתי עליהם, אֵינִי אֲמַרְתִּי
מתחילה, שבני ישראל יִשְׁתַּעֲבְדוּ פֶּאֶרְעֶה מִלְכֵּיכִי - בבל, יוֹ, פֶּרַס
ואורם, כָּל אַחַת ואַחַת מהם תשתעבד בבני ישראל כְּשִׁיעוּר
שיעבוד של אֶרֶבֶּעַ מִלְכֵּיכִי, הַשָּׁמָּה - עכשיו מחמת בכייתך, כָּל
חֵדָא וְחֵדָא - כל אחת ואחת מהמלכויות ישתעבדו, מֵאִי דְּפִסִּיק לָהּ
רַק כְּפִי שֶׁנִּקְבַּע לָהּ, ולא יותר. שהוא שיעור מן של גלות אחת
תשתחלק לארבע מלכויות. ואֵיכָא דְּאָמְרִי שֶׁכָּךְ אמר הקב"ה
לאברהם, אֵינִי אֲמַרְתִּי בתחילה שארבע המלכויות ישתעבדו בהם
כְּזֶה אַחֵר זֶה, עֲכָשְׁיו - לאחר בכייתך ישתעבדו כולם בְּכַת אַחַת,
שעל ידי שישאל יחיד מפורים בין האומות, יהיו רק חלק מהם
בכל גלות, ויהיה נחשב כאילו השתעבדו בכל אחת ואחת מהן.
הגמרא מביאה דמיונות נוספים בין ישראל לזית: אָמַר רַבִּי הוֹשִׁעַ
בֶּן לֹוֹ, לָמָּה נִמְשְׁלוּ יִשְׂרָאֵל לְזִית, לֹאֵר לָךְ מִה עֵץ הָיִיתָ אֵין עָלָיו
נוֹשָׁרִין, לא בימות החמה ולא בימות הקִשְׁמִים, אֵף יִשְׂרָאֵל אֵין לָהֶם
בְּמִלָּה עוֹלָמִית לֹא בְּעוֹלָם הָזֶה וְלֹא בְּעוֹלָם הַבָּא.
משל נוסף: וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לָמָּה נִמְשְׁלוּ יִשְׂרָאֵל לְזִית, לֹאֵר לָךְ מִה
פְּרִי הָיִיתָ אֵינִי מוֹצִיא שְׂמֵנוֹ אֵלָּא עַל יְדֵי בְּתִיתָהּ, אֵף יִשְׂרָאֵל אֵין
חוֹזְרִין לְמוֹטָב אֵלָּא עַל יְדֵי יוֹסוּרִין.
שנינו במשנה, 'רַבִּי מֵאִיר אָמַר הַשָּׂאִיר בּוֹדָה לָהֶן מוֹתוֹךְ וּמִחְמָצֵן
[וכו.], רבי יהודה אומר וכו', אמרו לו אף היא היתה חסירה או
יתירה.
הגמרא מבארת את דברי חכמים. שואלת הגמרא: מֵאִי חֲסִידָה או
יְתִירָה - מתי תהיה המנחה חסירה מעשרון, ומתי תהיה יתירה
מעשרון. משיבה הגמרא: אָמַר רַב חֲסִידָא, אם לש את עֵשֶׂת הַשָּׂאִיר
בלישה עֶבֶה עם מעט מים, המצמקת, או נִמְצָאָה המנחה יְתִירָה
ממדת הַעֲשָׂרוֹן. כי נפח השאור התמעט, וכאשר יכניסו למדה
ויוסיף סולת חדשה כדי להשלים את המדה, ימצא שמדד יותר
מעשרון סולת. ואם לש את השאור בלישה רַבָּה עם הרבה מים,
נִמְצָאָה המנחה חֲסִידָה ממדת עשרון. כי נפח השאור התרבה,
ובכששלים את המדה יכניס פחות סולת, וימצא שמדד פחות
מעשרון.
רב חסדא מבאר מדוע לא נאמר שסוף סוף מדר עשרון. מקשה
הגמרא: מִה אֵיכַת לָנוּ מִה הִיא מתחילה כמות הסולת בשאור,
סוֹף סוֹף, כִּי קָא בְּיָל - עכשיו כאשר הוא מודד ומשלים את מדת
העשרון, לַעֲשָׂרוֹן קָא בְּיָל - עשרון שלם הוא מודד, ואם כן אינה
לא חסרה ולא יתירה. מתרצת הגמרא: רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרִי
תְּרִוּיָהוּ -[אמרו שניהם אותו כלל], לְכַמּוֹת שֶׁהֵן (הִתְהַן) שְׂעָשְׂרִין
- משערים מידה של דבר כמו שהיה לפני שתפח או הצטמק, ולא
כפי שהוא עכשיו. וממילא הוא הדין לגבי מידת השאור, צריך
למודדו כפי שהיה בעודו סולת.

בְּן יִדִּיד זֶה אֶבְרָהָם, דְּכָתִיב בְּנִבְנָאִת יִרְמְיָה (ירמיה יא טו) 'מָה לִּידִידִי
בְּבִיתִי' - מִה לָךְ אברהם שאתה עומד בבית המקדש. וְיִבְנָה את
יִדִּיד זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, דְּכָתִיב (תהלים פד ב) 'מָה יִידִידוֹת מִשְׁכְּנֵינוֹתֶיךָ ה'
צִבְאוֹת, לִידִיד זֶה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוא שגם הוא נקרא יִדִּיד, דְּכָתִיב
(שערי ה א) 'אֲשִׁירָה נָא לִידִידִי' - הנביא אומר אשיר שיר עבור
יִדִּידִי, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוא. בְּתִלְקוֹן שֶׁל יִדִּיד זֶה בְּנִימֵן שֶׁנִּקְרָא יִדִּיד,
שְׂנַיָאִמַר (דברים לג יב) 'לְבִנְיָמִן אָמַר יִדִּיד ה' יִשְׁכֵּן לְבִמְשָׁל עָלָיו', וְיִתְכַפְּרוּ
בְּן יִדִּידִים אֵלֹו יִשְׂרָאֵל, דְּכָתִיב (ירמיה יב ז) בְּנִבְנָאִת יִרְמְיָה על חורבן
ירושלים 'נִתְּתִי אֶת יִידִידוֹת נַפְשִׁי בְּכַף אוֹיְבֶיךָ'.
המאמר השני: כשנתן הקדוש ברוך הוא את תורתו, אָמַר, 'יָבֵא טוֹב
וְיִקְבֹּל טוֹב מִטוֹב לְמוֹכִים' - יבא משה רבינו ויקבל את התורה מאת
ה', עבור ישראל. מפני שכל אלו מכונים 'טוב', יָבֵא טוֹב זֶה מִשָּׁה,
דְּכָתִיב (שמות ב ב) בלִידַת מִשָּׁה 'וְתִרְאָה אֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא', וְיִקְבֹּל טוֹב
זֶה תוֹרָה, דְּכָתִיב (משלי ד ב) 'כִּי לָקַח טוֹב נִתְּתִי לָכֶם תוֹרָתִי אֵל
תַּעֲבוּרִי'. מִטוֹב זֶה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוא, דְּכָתִיב (תהלים קמח ט) 'טוֹב ה'
לְבָלִי. לְמוֹכִים אֵלֹו יִשְׂרָאֵל, דְּכָתִיב (שם קכח ד) 'הַמִּיכָה ה' לְמוֹכִים'.
המאמר השלישי: כשקיבלו בני ישראל את התורה, אָמַר הַקב"ה,
'יָבֵא זֶה וְיִקְבֹּל זֹאת מִזֶּה לָעַם זֶה' - יבא משה רבינו ויקבל את התורה
מאת הַקב"ה, עבור עם ישראל. והביאור בזה, יָבֵא זֶה, זֶה מִשָּׁה
דְּכָתִיב (שמות לב א) 'כִּי זֶה מִשָּׁה הָאִישׁ', וְיִקְבֹּל זֹאת זֶה תוֹרָה, דְּכָתִיב
(דברים י מדר) 'וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׁם מִשָּׁה'. מִזֶּה זֶה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוא,
דְּכָתִיב (שמות לב ב) 'זֶה אֵלִי וְאֶנְהוּהוּ'. לָעַם זֶה אֵלֹו יִשְׂרָאֵל, שְׂנַיָאִמַר (שם
טו טז) 'עַם זֶה קִנִּיתִי'.
הגמרא דורשת את הפסוק 'מִה לִּידִידִי בביתִי' שהובא לעיל,
ומפרטת את המשא ומתן בין אברהם אבינו לקב"ה: אָמַר רַבִּי
יֶצְחָק, בְּשָׁעָה שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, מִצָּאֵה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוא לְאֶבְרָהָם
אבינו שְׁתִּיהָ עוֹמֵד בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְאָמַר לוֹ לאברהם 'מָה לִּידִידִי
בְּבִיתִי'. אָמַר לוֹ אברהם להקב"ה, עַל עֵסֶקְךָ בְּנִי בָּאתִי - באתי
להתפלל על בני. אָמַר לוֹ הַקב"ה, בְּנִידִי חֲמָאֵהּ ומשום כך גָּלוּ מִן
הארץ. אָמַר לוֹ אברהם לקב"ה, שְׂמָא בְּשָׁעָה שֶׁחֲמָאֵהּ, ומשום כך אין
להענישם בעונש חמור. אָמַר לוֹ הַקב"ה, רֵאוּיִים הם לעונש חמור,
כִּי 'עֲשׂוֹתָהּ הַמִּזִּימָתָה' - כל עוונותיהם עשו במזיד. אָמַר לוֹ
אברהם, שְׂמָא אין ראויים כלל לעונש, כִּי רק מִיעוּשָׁן חֲמָאֵהּ,
והעולם נידון אחר רובו. אָמַר לוֹ הַקב"ה, 'הָרִבִּים' חֲטָאוּ. (אָמַר לוֹ
אברהם) הִנֵּה לָךְ לְזִבּוּר [לָהֶם] בְּרִית מִלָּה, וזכות המצוה תגן
עליהם. אָמַר לוֹ הַקב"ה 'וְכִשְׁרָשׁ יַעֲבֹדוּ מִעֲלָיִךְ' - בני ישראל
העבירו מעצמם את המצוה שעל ידה היו מקודשים לי, ואין
מקיימיה אותה. אָמַר לוֹ אברהם שְׂמָא אֵף הַמִּנְהַג לָהֶם הָיו חוֹזְרִין
בְּתַשׁוּבָה. אָמַר לוֹ הַקב"ה 'כִּי רַעֲתִבִּי אֲזַ תַּעֲלֶיךָ' - בשעת שמחתם
ועליותם הם מחזיקים יותר בדרכם הרעה, וגם אם הייתי ממתיק
להם לא היו חוזרים בתשובה. מִיָּד כִּשְׁמַע זֹאת, הִנֵּה אברהם
אבינו את יָדָיו עַל רֹאשׁוֹ, וְהָיָה צוּעֵק וּבּוֹכָה. וְאָמַר לוֹ להקב"ה, שְׂמָא
אם הם רעים כל כך, הֵם וְשָׁלוֹם אֵין לָהֶם תַּקְנָה ולעולם לא יגאלו,
כִּי אֵינֶם חוֹזְרִים בתשובה. יִצְחָק בֶּת קוֹל וְאָמְרָה לוֹ (שם טז) 'וְיָתִית רַעֲנָן
יִפָּה פְרִי תֹאֵר קָרָה ה' שְׂמָךְ', אין לך לדאוג שזאת לא יגאלו, כִּי
משולים הם לזית, מִה יָתִית זֶה אַחֲרֵיהֶם כְּסוּפֵה - כמו שעץ הזית אינו
טוען פירות רק זמן רב אחרי שנטעו אותו, אֵף יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵיהֶן
כְּסוּפִין - כך ישראל, אפילו שעתה הם בגלות, ימיהם הטובים יהיו
כְּסוּפִים.
הגמרא מבארת את המשך הפסוק 'זִית רַעֲנָן יִפָּה' וגו'. אומרת
הגמרא: כתוב בהמשך הפסוק 'לְקוֹל הַמּוֹלָה גְּדוּלָּה', הַצִּית אֵשׁ עָלֶיהָ
וְרָעַן דְּלִיטִיָּה'. אָמַר רַבִּי חֵינָנָא בְּרַב שָׁמַי, פִּירוש הפסוק הוא כך, לְקוֹל
מִלְחָהוֹ -[דבריהם] שֶׁל מְרַגְלִים בִּימֵי מִשָּׁה, נַעֲנְשׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְיִתְרַעְעוּ דְּלִיטִיתֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל - נתרצצו ענפיהם המודלות
ומוגבהות של ישראל. כלומר, נשבר גאון עוֹמֵם, שהוצת בית
המקדש באש, ונחרב. דְּאָמַר רַבִּי חֵינָנָא בְּרַב שָׁמַי, דְּכָר גְּדוּלָּה -

הזקנה שנתמעט טהור מפני שעכשיו אין בו שיעור. ושמאל ורבי
 שמעון בן רבי וריש לקיש אמרי שהם משתעריין לכמות שהן - כמו
 שהיו בתחילה ושכן מורה תוספת למיד בתחילה, שמשערים לפי
 מה שהיו, וממילא בשר העגל שנתפח טהור מכיון שבתחילה לא
 היה בו כשיעור, ובשר הזקנה שנתמעט טמא מפני שבתחילה היה
 בו כשיעור.
 הגמרא מביאה ברייתא להקשות ממנה על שמואל ורבי שמעון
 בן רבי וריש לקיש. מקשה הגמרא: מיתבי, בשר העגל שלא היה
 בו כשיעור כביצה ותפח ועמד על כשיעור על ידי התפחה, וטהור
 לשעבר - לענין הזמן שלפני התפחה הרי הוא כמי שאין בו שיעור
 ולכן אם נגע בו אז דבר טמא הרי הוא טהור, ושמאל מכאן ולהבא
 - לענין מכאן ולהבא הרי הוא כדבר שיש בו שיעור והוא מקבל
 טומאה. וקשה מברייתא זו על פירושם של שמואל ורבי שמעון
 בן רבי וריש לקיש שפירשו במשנה שמשערים לפי מה שהיה
 בתחילה, ולפי זה לא היה לבשר העגל שנתפח לטמא אפילו
 מכאן ולהבא, וכאן מפורש שהתפחה הועילה לטמא לענין
 מכאן ולהבא.
 מתרצת הגמרא: מה שאמרו בברייתא זו שטמא מכאן ולהבא,
 אינו אלא מדרבנן, אך מדאורייתא אינו טמא כלל משום
 שמשערים לפי מה שהיה בתחילה.
 מקשה הגמרא: אי הכי שכוונת הברייתא לטומאת מדרבנן בלבד,
 אימא סיפא שנאמר בה וכן כפיגול וכן גזיר - גם כפיגול ונתר
 נאמר הדין כמו ברישא לענין טומאה שמכאן ולהבא לאחר
 שתפח והגיע לשיעור חיובו יתחייב האוכלו בכרת כדין אוכל
 פיגול ונתר. אי אמרת בשלמא שדיני הברייתא הם מדאורייתא,
 היינו דאימא סיפא פיגול ונתר - מובן ששייך דין זה גם לגבי פיגול
 ונתר שהם דינים מדאורייתא, אלא אי אמרת דרבנן אינו מובן,
 פיגול ונתר דרבנן מי אימא - וכי יש עונש כרת שחייבו רבנן
 בפיגול ונתר באופן שמדאורייתא אין בהם חיוב פיגול או נותר
 כיון שלא היה בהם שיעור מתחילה.
 מתרצת הגמרא: אימא שכוונת הברייתא היא כך, וכן במומא
 פיגול וכן במומא נותר - אין כוונת הברייתא לעונש כרת על
 האוכל בשר זה של פיגול או נותר, אלא לענין הטומאה שיש
 בהם מדרבנן, ומבארת הגמרא את החידוש שבדין זה לאחר
 שנפרש שהכוונה לדין טומאה, כללם דעתך אימא שהואיל
 ומומא פיגול ומומא נותר מדרבנן היא, כולל היא - להחמיר כל
 כך בדרבנן - בטומאות אלו שגם כאשר יש שיעור מתחילה אינן
 אלא מדרבנן, לא קביר רבנן לשער לפי מה שהוא עכשיו לאחר
 התפחה כמו שהחמירו לענין טומאה דאורייתא, קא משמע לן
 הברייתא שאינו כן ואף בטומאות אלו שאינן אלא מדרבנן, יש
 לשער מכאן ולהבא לפי מה שהוא לאחר התפחה.
 הגמרא מביאה ראיה לרב ורבי חיאי ורבי יוחנן מברייתא לענין
 זה: תא שמע ראיא שמשערים לפי מה שהדבר עכשיו, בשר בהמה
 וזקנה שהיה בו כשיעור כביצה וצמק ונעשה פחות מכשיעור, קמא
 לשעבר וטהור מכאן ולהבא. הרי מפורש שיש לנו לשער לפי מה
 שהדבר עכשיו [אפילו לקולא] ולא לפי מה שהיה, שהלא כאן
 נאמר שדבר שהיה בו שיעור וצמק אינו טמא מכאן ולהבא, וקשה
 על שמואל ורבי שמעון בן רבי וריש לקיש שאמרו שמשערים לפי
 מה שהיה ובבשר זקנה שצמק טמא.
 הגמרא מבארת באופן אחר את המחלוקת בין האמוראים בפירוש
 המשנה הנזכרת לעיל יקשה על שום צד מהברייתא: אמר
 רבה, כל חיבא דמעיקרא הוה ביה שיעור והשתא לית ביה שיעור,
 על ידי שצמק, הא לית ביה - הרי עכשיו אין בו שיעור ולדעת
 כולם טהור מכאן ולהבא, וכל חיבא דמעיקרא לא הוה ביה שיעור
 והשתא הוה ביה שיעור על ידי שתפח, הרי הוא טמא מכאן
 ולהבא מדרבנן כמו שפירשו את הברייתא לעיל.

במי תפוחים, כי אין העיסה מחמיצה חימוץ גמור. משום - ומשמו
 של רבי חנינא בן גמליאל אמר, מהמיצין שתי הלחם ולחמי תורה
 במי תפוחים, כי מי פירות מחמיצים היטב. רב כהנא מתני לה -
 שנה את הברייתא ברבי חנינא בן תרדיון - שרבי חנינא בן תרדיון
 הוא הסובר שמחמיצים במי תפוחים.
 שואלת הגמרא: במאן אילא הא דתנן - כשיטת מי הולכת המשנה
 במסכת תרומות (פ"ב מ"ב), שתפוח של תרומה שריסקו ונתנו בתוך
 העיסה של חולין, והמיצתה - והאמין התפוח את העיסה, תרי זו
 אסורה באכילה לזרים שאסורים בתרומה. במאן - כשיטת מי היא
 הולכת, לימא - האם נאמר שרבי חנינא בן גמליאל היא הסובר
 שמי פירות מחמיצים, ולא רבנן. משיבה הגמרא: אפילו תימא -
 אפילו אם תאמר רבנן היא הסוברים שמי פירות אין מחמיצין, הרי
 - האף אמנם שסוברים דהמיצין גמור לא הוי על ידי מי פירות, אבל
 חמץ נזקקה מיהא הוי - על כל פנים לחמץ נוקשה הוא נעשה
 על ידי מי פירות, ודי בזה כדי והאמין את העיסה לזרים.
 הגמרא חוזרת לדברי רבה ורב יוסף לעיל (נ"ג) שסוברים לכמות
 שהן משערינן, ורוצה לומר שנחלקו בזה אמוראים. אומרת
 הגמרא: אמר רבי אילא, אין לה מנחה הקשה לקמיצה, יותר ממה
 חוטא, שמאחר ואין נותנים בה שמן והיא סולת לבדה, קשה לכוון
 להיות מוחק באגודלו מלמעלה ובזרת מלמטה כדי שלא יבצבץ
 סולת חוץ לקמיצה ותהיה יתירה, כי בשעה שהוא מוחק באגודלו
 נופל הרבה סולת מהקמיצה, כיון שסולת ללא משקים מתפוררת.
 רב יצחק בר אבדימי אמר, אין במנחת חטא קושי יותר משאר
 מנחות, משום שמהנחת חטא מנבלה במים - הוא לשה עם מים,
 וכשרה.
 מדברי רב יצחק בר אבדימי למדנו, שהגם שהקמיצה נעשית
 לאחר שהוסיף מים שהתורה לא ציוותה, אין זה נחשב לקומץ
 חסר או יתר. אומרת הגמרא: לימא - האם נאמר דהא קא מיפלגי
 - שבסברא זו נחלקו רבי אילא ורב יצחק בר אבדימי, דמר כמר
 - רב יצחק בר אבדימי סבר, כמות שהן עתה משערינן, לכן מנחת
 חטא אפשר לקומצה אחר נתינת מים ואין זה נחשב לחסירה או
 יתירה, כיון שמשערים לפי נפחה עכשיו אחר נתינת המים. ומר
 כמר - ורבי אילא סבר לכמות שהיו מתחילה משערינן, ממילא אי
 אפשר ליתן בה מים ולקומצה אחר נתינת המים, כיון שנפחה
 ישתנה מכפי שהיתה בתחילה, ונמצאת הקמיצה חסירה או
 יתירה. שאם העיסה רכה כי גיבלה במים מרובים, נמצא שגדל
 נפחה מכפי שהיתה קמה, ונמצאת הקמיצה חסירה. ואם העיסה
 קשה כי גיבלה במעט מים, נמצא שהצטמקה מנפחה הראשון
 והקמיצה יתירה.
 דוחה הגמרא: לא, שמה לא בזה נחלקו האמוראים, כי יתכן דכולי
 עלמא - שניהם חולקים על רבה ורב יוסף וסוברים שקמות שהן
 עתה משערינן, ובהא קא מיפלגי - ונחלקו בזה, דמר כמר - רב
 יצחק בר אבדימי סבר מאי - [ומה] 'הרב' שנאמר במנחת חטא
 (ויקרא י"א), הריבה משמן, אבל מים מותר להוסיף, ומר כמר - ורבי
 אילא סבר ש'הריבה' מכל דבר - שהיא צריכה להיות יבשה
 לגמרי ללא שום משקים. לכן אסור להוסיף בה מים, ולא משום
 שינוי נפח הסולת.
 הגמרא מבררת האם משערים דבר לפי מה שהיה בתחילתו או
 לפי מה שהוא עכשיו: תנן הָתָם בעוקצין (פ"ב מ"ה) בענין טומאת
 אוכלין ששיעורם לקבל טומאה בכביצה, בשר העגל שהוא תופח
 לא היה בו שיעור כביצה, שנתפח כדרך בשר העגל שהוא תופח
 על ידי הבישול, ונעשה שיעורו כביצה, ובשר בהמה וזקנה שהיה
 בו בתחילה כביצה, שנתפח - שנתמעט כדרך להתמנע בשעת
 הבישול, ועכשיו אין בו כביצה, משתעריין לכמות שהן. ונחלקו
 האמוראים בפירוש דין המשנה: רב ורבי חייא ורבי יוחנן אמרי
 משתעריין כמות שהן עכשיו לאחר התפחה או המיעור, וממילא
 בשר העגל שנתפח טמא מכיון שעכשיו יש בו כשיעור, ובשר

רב כהנא טתני - משום רבי חנינא בן תרדיון אמרו: מחמיצין. תפוח - של תרומה.
 שרסקי - ונתנו לעיסת חולין. ליפא רבי חנינא היא - דאמר חזינן מעליא היא,
 ואישתבה דאימצינה בתרומה, ואסורה. נוקשה - לשון רעוע. כלומר, חמץ שפל.
 מנחת חומא - חריבה היא, וקשה לקמץ שלא יהא קומץ חסר, כשהוא מוחק
 בגודל מלמעלה ובאבעבו קטנה מלמטה נושר
 מן הקמח יותר מדאי. מגבלה במים - ותהא
 נוחה לקמץ, דרחמנא לא אסר אלא שמץ. רבי
 יצחק סבר כמות שהוא - עכשיו משערין
 לקמץ, היה היה קומץ מעליא. ורבי אילא סבר:
 לכמות שהן, כאילו היה קמח משערין, ונמצא
 יתר או חסר. דאי עבה הלא העיסה - חסר
 נפחה כשעלה הקומץ סלת יותר משאם היה
 הקמח, ואם רך היה - נתרבה נפחו ובמלא
 קומץ, וחסר סלתו. כמות שהן משערין - והיה
 ליה קומץ שהו כמות שהיא, ואם כן, אמאי
 פסל רבי אילא? קסבר חריבה מכל דבר -
 משמע, ומנחת חוטא איקרי "חריבה", דכתיב:
 "וכל מנחת בלולה בשמן וחריבה" (ויקרא ז),
 בשר העגל - שלא היה בו כביצה. ונתפח - עד
 כביצה, שכן דרך בשר העגל לתפוח. או בשר
 זקנה - בהמה שהיה בו כביצה, שכן דרך זקנה
 להתמעך, משתערין לכמות שהן. ורבי יוחנן
 אמר: כמות שהן - שנינו, דמשמע כמות שהן
 עכשיו. ובשר העגל - טמא. והואיל ועכשיו יש
 בו כביצה, ובשר הזקנה שפחת - טהור. ור'
 שמעון ברבי ורש לקיש לכמות שהן - דאינדעו
 מפרשי לבריתא ד"לכמות שהן שנינו", דהיינו
 כמות שהיו מעיקרא, ובשר העגל - טהור, ובשר
 הזקנה - טמא. מהו לשעבר - קודם שתפח
 שלא היה בו כביצה. ונמצא בו - וקשיא לרש
 לקיש. וכן בפגיול ונותר - קסלקא דעתך דהכי
 משמע: שאם נותר או פגיול הוא, ולא היה בו
 כזית, ועכשיו יש כזית - חייב כרת האוכלו.
 ואי מדרבנן - ליכא כרת, והואיל ומדאורייתא
 לאו כביצה הוא. וכן בפסוקא פגיול ונותר -
 דקיימא לן בפרק "כיצד צולין" (פסחים פה, ב):
 הפגיול והנותר טעמאין את הדדים אפילו לא
 נגעו בזה טעמא, משום חסדי כהונה, כדמפרש
 התם. וקאמרו: בשר עגל של פגיול או נותר
 שלא היה בו כביצה, ותפח ועמד על כביצה
 - טמא מכאן ולהבא מדרבנן לטמא את הדדים.
 סלקא דעתך אמינא הואיל וטעמא פגיול ונותר
 - לטמא את הדדים מדרבנן הוא, אפילו כי
 אית ביה שיעורא מעיקרא. כולי האי בטעמא דרבנן לא עבוד רבנן - דלימור
 נמי כמות שהוא עכשיו משתערין לטמא טעמא אוכלין לכביצה, והואיל ולית ביה
 שיעורא. קא משמע לן, דמעיקרא לא הוה ביה - לאו איסור הוא, אלא מיא בעלמא.
 ב'
 ודחיק רבי שמעון בן לקיש לשני מגבלה במים אף על גב דבבא מים נמי היו חמץ נוקשה - איצטריך לשנוי הכי משום רבי יודנה, בדאמר לעיל דשיאור דרבי יודנה לרבי יודנה לא חשב
 חמץ לענין מנחות. ואפשר דאפילו איסורא דאורייתא ליכא, כדתנן בפרק "ואלו עוברין" (שם מה, ב): שיאור - ישרף, והאוכלו פטור, דברי רבי יודנה. להכי נקט רבי שמעון בן לקיש גבי
 עיסה שנילושה בין ושמן ודבש אין חייבין על חומצה כרת, הא איסורא - איכא, לרבי מאיר כדאית ליה, ולרבי יודנה כדאית ליה. ומיהו מוותרת קשיא לפירוש זה, דשרינן ליה, אף על
 גב דלא שמורה מחמור, מדאסר במיא מלחא, ושרי במשוא ומלחא. תפוח שריסקו ונתנו לעיסה חומצה הרי זו אסורה - משנה היא במסכת תרומות פרק י (בבבא דאמרין עלה
 בגמרא בירושלמי, תנן: רבי יוסי מתיב, רבי אחא רבי אבהו בשם רבי יוסי בר רבי חנינא: מה פליגי במחמץ במימיו, אבל במחמץ בגופו - מותר. רבי יוסי ברעיתא, (משנה ד) תמן לא תבשיל
 ברור - כן אמר אין חומצו חמץ ברור - פירוש: דשרי גבי שבת ביטול שאינו ברור, דתנן פרק "כירה" (שבת לה, ב) גבי ביצה, לא יפקיענה בסודרין, ורבי יוסי מתיב. וכולה סוגיא איתא
 נמי דתם בפרק "כירה" (הלכה א) ובריש מסכת חלה ובפסחים בפרק "כל שעה" (הלכה ד) בסופו.
 אין לך קשה לקמיצה יותר ממנחת חוטא - קצת קשיא: דלעיל בסוף פרק קמא (א, א) הוה ליה לתמיא גבי מנחת ומורחש זו היא אתח מעבודות קשות שבמקדש! ור' סבר חריבה
 מכל דבר - ואפילו רבי שמעון בן לקיש דאמר ב"הקומץ רבה" (מנחות כג, א): הוא עצמו משכשכו בשקין הלוג - היינו, אחי קמיצה. אבל קודם קמיצה - לא, כדריש, רבי: כרת, שלא
 יקבע על שמן בעוד שלא נקמצה. תא שמע בשר זקנה כר - תימיה: מאי קשיא, הא פלוגתא היא במתניתין (מנחות נב, ב), דרבי מאיר אמר אף (אם) (הוא) היה חסירה כר, סבר: לכמות
 שהן משערין, כדאמר רבה ורבי יוסף לעיל (נג, ב). ורבי יודנה סבר: כמות שהוא משערין ויש לומר: דלא דמי, דהתם טעמא דרבי מאיר משום ד"עשרון סולת" אמר רחמנא ולא "עשרון
 עיסה", ורבי יודנה סבר ד"עשרון סולת" קרינא ביה. דמעיקרא לא הוה ביה והשתא אית ביה מדרבנן - תימיה: דבריש "המציע" (שבת צא, א) בעי רבא, הוציא חצי גרוגרת לזריעה,
 ותפחה, ונמלך עליה לאכילה, מהו? - מאי קא מבטיח ליה, הא כיון דאילו לא תפחה ונמלך עליה לאכילה פטור דליכא שיעורא בשעת הנהא דמשום דתפחה לא מחייב טפי, דאפילו
 עבר עקירה והנחה בחורא במחשבה אפילו לבתר דתפחה פטור, דלכמות שהן משערין מדאורייתא.

אלא הכא בתרומת מעשר עסקינן — משום דקתני "תרומין", מוקי לה הכי. אבל הוא הדין במעשר ראשון דמקיש נמי אבא אלעזר בן גומל, כדאיתא בפרק "מעשר בהמה" (בבברות נה, ב).

כשם שתורמה גדולה ניטלת באומדן — מדאורייתא אין שייך בה אומדן, דחיסה אחת פטרת את הכרי, כדכתיב (דברים יח)

"ראשית דגן", אלא לפי שנתנו בה הכמנים שיעור

שייך בה אומדן. ותרומת מעשר יש לה שיעורא

מדאורייתא, כדכתיב (במדבר יח) "מעשר מן

המעשר", דלענין זה דאי לא מקשינן שתפטר

בה חיסה אחת. אבל אם במתכין מוסיף — וליפנין

שפיר מתרומה גדולה.

ניטלת באומדן — מצוה לעשות מאומדן,

דמתוך שירא שלא לפחות — נוטל

בעין יפה. ובתוספתא גרסין "אלא מאומדן", וכן

פירש רבינו תם. ותנן בפרק קמא דתרומות (משנה

ז) אין תורמין לא במדה ולא במשקל ולא במנין,

וכן בתרומת מעשר. ואמרין עלה בירושלמי: תני

אבא אלעזר בן גומל, מנין שאין תורמין לא

במדה כו', ואם תאמר: בסוף "כל הגט" (גיטין ל,

ב) דמפטר רב אשך בן ישראל שאמר לבן לוי

"כך אמר לי אבא: מעשר יש לך בידך, או מעשר

לאביך בידך" — חוששין לתרומת מעשר שבו.

כיון דלא קיין, לא מתקן ליה בעל הבית. "כור

מעשר יש לך בידך", או "כור מעשר לאביך בידך"

— אין חוששין לתרומת מעשר שבו, כיון דקייץ,

תקני תקניה. כבאבא אלעזר בן גומל דמקיש

תרומת מעשר לתרומה גדולה, ויש לבעל הבית

רשות לתרום תרומת מעשר, כמו שיש לו לתרום

תרומה גדולה. והשתא, אם כן ברישא נמי, אף על

גב דלא קיין, (אמאי) לא נידוש לתרומת מעשר

שבו, דאמרין: מאומדן תרום, דמצוה מאומדן? ויש

לומר: דלא אורחיה דבעל הבית לעשות מאומדן

תרומת מעשר, מפני תרעומת כוון ולוי, אם טעה

באומדן שלו. ואם תאמר: את הן במסכת תרומות

פרק רביעי: הדמונה — משובת, והדמוד — משובת

ממנה. והשוקל — משובת משלשון, ובירושלמי

מקשי לה בפרק קמא דתרומות, ומשני: כאן —

לתרומה גדולה, כאן — לתרומת מעשר. ותני,

אבא אלעזר בן גומל אמר: מנין שאין תורמין לא

במדה ולא במשקל ולא במנין? — תלמוד לומר (במדבר יח)

"ונחשב לכם תרומתכם..."

והדמונה" — במחשבה אחת תרום, ואי אחת תרום במדה במשקל ובמנין. פירוש: הדיא

"דיא תרומין" — תרומה גדולה, דלכולי עלמא מצותה באומדן. והדיא "הדמונה משובת"

— בתרומת מעשר, וזכרנן, והא דמייית ברייתא דאבא אלעזר — לאשמועינן דפליגי

בתרומת מעשר. ואם תאמר: דבירושלמי אמרין אהדיא "הדמונה משובת": ממי הוא

משובת? אמר רב הונא: מן התורם מאומדן. משמע דמאומדן הוי תרומה, אלא הדמונה

משובתה וקאמר נמי התם, אמר רבי הילל: מתניתין אמרה כן "השוקל משובת משלשת"

— פירוש: מכלל דאיכא שלשה בר משוקל. ובתר הכי קאמר רבי חנינא: תיפטר בשלשון,

ולית שמע מינה כלום. ואי לרבנן — לדידהו אין תרומת מעשר מאומדן. ואי כבאבא

אלעזר בן גומל — הא אמרין דמצוה לעשות מאומדן? ונראה לפרש: דלאבא אלעזר בן

גומל נמי לא ילפי אלא דמועיל מאומדן, ולא שתואר מצוה מאומדן. והשתא הא דמשני

בירושלמי "כאן בתרומה גדולה, כאן בתרומת מעשר" — היינו כבאבא אלעזר בן גומל.

ונתא השתא הא דמייית עלה ברייתא דאבא אלעזר בן גומל. אי נמי: מדור רבנן לאבא אלעזר בן גומל דמאומדן הויא תרומה, אבל אין מצוה לעשות מאומדן. ואם תאמר:

והיכי שרי לרבנן לעשות מאומדן, אם כן הוה ליה מרבה על המעשר? ויש לומר: דהיינו כשמרבה במתכין, אבל כשמתכין לאומדן יפה — לא חשיב מרבה. ומיהו, מדרשיתא

הכא לאבא אלעזר בן גומל תאנים על הגרורות במנין, אף על גב דהוה ליה מרבה מעשרות במתכין, משמע דכל מה שירצה להרבות נחשב עין יפה? ונראה: דלית ליה לאבא

אלעזר בן גומל מרבה מעשרות. והא מעשר ראשון נמי איתקש לתרומה, כדאמרין בפרק בתרא דבבברות (נה, ב), ולא משכח ליה אלא במעשר שני. והנהו

לא איתקש, דלא איירי אלא במעשר ראשון, כדאמרין התם, ומעשר קרייה רחמנא "תרומה", דכתיב (במדבר יח) "כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה נתתי

ללוים לנחלתה". **כך** תרומת מעשר ניטלת באומדן ובמחשבה — עיקר מחשבה, בתרומת מעשר כתיבא. אלא נקט הכי, משום דפשטיה דקרא משמע דתרומה גדולה ליקו, דקרא

בתרומת מעשר של לויים כתיב. והכי משמע: "ונחשב לכם" — במחשבה וכו' לתרומת מעשר מן הגורן, "כדגן מן הגורן" — כאותה תרומה שניטלת מן הגורן, דהיינו תרומה

גדולה. ונראה דרבנן לא פליגי אמחשבה, ובאומדן דוקא פליגי. אם תמצא לומר דפליגי, שמא יש שום טעם דלא מוקמי מחשבה אתרומת מעשר, אף על גב דכתיב בגופה,

כדאשכחן לענין מוקף בפרק ב' דתרומות, דאמר בירושלמי דכל התורה כולה למדיד ומלמודה, חוץ תרומות מעשר שני למדיד, דבתרומת מעשר כתיב "ממנו" — מן

דמוקף

פי פליגי - בגין שהיה בו פשיעור, וצמק וחוור ותפח.

דמר סבר: יש דיוחיו באיפוקא, ומר סבר: אין דיוחיו

באיפוקא. - ומי איפא למאן דאמר דיש דיוחיו

באיפוקין? והתנן: כביצה אוכלין שהניחיה בפה

ונתמעטו, וכן פיות מן הפה, פיות מן הנבלה, וכעךשה

מן השער, וכו' פיות וכו' פיות נותר וכו' חלב -

מחורין, ואין חייבין עליהן משום פגול ונותר וחלב.

הניחין בגשמים ותפחו - טמאין, וחיבין עליהם משום

פגול ונותר וחלב. תויבמא למאן דאמר יש דיוחיו

באיפוקין! תויבמא. הא שמע: תורמין תאנים על

הגרורות במנין, אי אמרת בשלמא לכמות שהן

משערין - שפיר, אלא אי אמרת כמות שהן, הוה ליה

מרבה במעשרות, והתנן: המרבה במעשרות - פירותיו

מתקנים, ומעשרותיו מקולקלין? - אלא מאי? לכמות

שהן, אימא סיפא: גרורות על התאנים - במדה. אי

אמרת בשלמא כמות שהן - שפיר, אלא אי אמרת

לכמות שהן, מרבה במעשרות הוא! אלא הכא

בתרומה גדולה עסקינן, ורישא בעין יפה וסיפא בעין

יפה היא. - אי הכי, אימא סיפא, אמר רבי אלעזר ברבי

יוסי: אבא היה נוטל עשר גרורות ששקצו על

תשעים שבבבלקה, ואי בתרומה גדולה, עשר מאי

עבדיתה? אלא הכא בתרומת מעשר עסקינן, ואבא

אלעזר בן גומל הוא. דתניא, אבא אלעזר בן גומל

אומר: "ונחשב לכם תרומתכם" - בשתי תרומות

הכתוב מרבה, אחת תרומה גדולה ואחת תרומת

מעשר, כשם שתורמה גדולה ניטלת באומדן

ובמחשבה

גדולה - ניטלת בעין יפה. דלא נתנה תורה בה שיעורא, ומדאורייתא חיסה אחת

פטרת הכרי, ורבנן אמרו: עין יפה - אחד מארבעים, בינונית - אחד מחמשים,

עין רעה - אחד מששים. אלמא, ניטלת בעין יפה. רבי אלעזר בר רבי יוסי -

אתא לאיפולוגי, דאפילו גרורות תורמין על תאנים במנין, דסבירא ליה: לכמות

שהו משערין, דלא ממעט במעשר. מקצו - כלי שנותנין בו הגרורות, ועל שם

כלי קרי להו "קציעות" בכמה דוכתין. שבבבלקה - תאנים לחים. בשתי תרומות

הכתוב מרבה - דהכי משמע האי קרא דכתיב בתרומת מעשר דלויס "ונחשב לכם",

כלומר, במחשבה תטלו תרומת מעשר. "כדגן מן הגורן" - כאותה תרומה שנטלת

מן הגורן, דהיינו תרומה גדולה. אלמא, שתי תרומות כתיבי בהאי קרא, ומתאיי קרא

נפקא לן אתרווייהו דניטלות במחשבה באומדן, ד'ונחשב' אתרווייהו קאי. **באיפד** -

שאים יש לו פירות הרבה - אין צריך למדור, אלא באומדן יטול אחד מחמשים.

במחשבה

אבל אין מצוה לעשות מאומדן. ואם תאמר:

והיכי שרי לרבנן לעשות מאומדן, אם כן הוה ליה מרבה על המעשר? ויש לומר: דהיינו כשמרבה במתכין, אבל כשמתכין לאומדן יפה - לא חשיב מרבה. ומיהו, מדרשיתא

הכא לאבא אלעזר בן גומל תאנים על הגרורות במנין, אף על גב דהוה ליה מרבה מעשרות במתכין, משמע דכל מה שירצה להרבות נחשב עין יפה? ונראה: דלית ליה לאבא

אלעזר בן גומל מרבה מעשרות. והא מעשר ראשון נמי איתקש לתרומה, כדאמרין בפרק בתרא דבבברות (נה, ב), ולא משכח ליה אלא במעשר שני. והנהו

לא איתקש, דלא איירי אלא במעשר ראשון, כדאמרין התם, ומעשר קרייה רחמנא "תרומה", דכתיב (במדבר יח) "כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה נתתי

ללוים לנחלתה". **כך** תרומת מעשר ניטלת באומדן ובמחשבה — עיקר מחשבה, בתרומת מעשר כתיבא. אלא נקט הכי, משום דפשטיה דקרא משמע דתרומה גדולה ליקו, דקרא

בתרומת מעשר של לויים כתיב. והכי משמע: "ונחשב לכם" — במחשבה וכו' לתרומת מעשר מן הגורן, "כדגן מן הגורן" — כאותה תרומה שניטלת מן הגורן, דהיינו תרומה

גדולה. ונראה דרבנן לא פליגי אמחשבה, ובאומדן דוקא פליגי. אם תמצא לומר דפליגי, שמא יש שום טעם דלא מוקמי מחשבה אתרומת מעשר, אף על גב דכתיב בגופה,

כדאשכחן לענין מוקף בפרק ב' דתרומות, דאמר בירושלמי דכל התורה כולה למדיד ומלמודה, חוץ תרומות מעשר שני למדיד, דבתרומת מעשר כתיב "ממנו" — מן

דמוקף

עליהם מתוך מה שהפריש, אך את מה שהפריש למעשר אסור
לאכול, משום שאמנם יש בו חלק של מעשר המותר באכילה
לכהן, אך יש בו גם את החלק שהוסיף שלא מן הדין, ועליו לא
חל שם מעשר וגם לא הופרשו עליו מעשרות והרי הוא נותר
בטבלו כמו שהיה לפני המעשרות. ומוכח אם כן שמשערין לפי
מה שהיה בתחילה.
הגמרא דוחה ראייה זו מהברייתא. מקשה הגמרא: **אֵלָא מַאי**
נֹאמְרָא, שמשערים ל**כִּמְסוּת שָׁחַן** – לפי מה שהיו ולכן רואים את
הגרוגרות האלו כאילו הם תאנים, **אֵימָא סִיפָא** שנאמר בה, שאם
בא להפריש גרוגרות על התאנים יפריש כמדה, **אֵי אִמְרַת בְּשִׁלְמָא**
כְּמֹת שָׁחַן – לפי מה שהם עכשיו והרי הן גרוגרות לפנינו, **שְׁפִיר**
שלכך צריך להפריש לפי מדה, שהרי מפריש קב לתשעה קבין,
אֵלָא אֵי אִמְרַת לְכִמְסוּת שָׁחַן – לפי מה שהיו בעודן תאנים, אם כן
כאשר הוא תורם לפי מדה, הרי מרבה במעשרות הוא משום שאם
היו אותן גרוגרות שהוא מפריש, תאנים לחים, היה נכנס בקב זה
של גרוגרות שהוא מפריש שני קבין של תאנים לחים, ונמצא
שהוא מרבה במעשרות.
מסיימת הגמרא את דחייתה: **אֵלָא** מחמת קושיות אלו ברישא
ובסיפא, צריך לומר שהקא בברייתא, בְּתֵרוּמָה גְדוּלָּה עֲסָקִינוּ
ומשערים לפי מה שהן עכשיו, והרישא שנאמר בה שתורם תאנים
במנין, אף על פי שאם משערים לפי מה שהן עכשיו הרי הוא
מרבה במעשרות, אין בכך חסרון, משום שבתרומה גדולה יכול
לתרום כְּעֵין יָפָה, שהרי מדאורייתא חטה אחת פוטר את כל
הכרי, ורבנן אמרו שיכול לתת אפילו אחד מארבעים או מחמשים
או מששים, הרי שמותר להרבות בה, וכל מה שתורם נתפס
בתרומה ואינו נשאר טבל, וכן הִסְפָּא שתורם גרוגרות במדה, אף
על פי שכלפי התאנים הלחים יש כאן ריבוי ממה שהיה נוטל לפי
מנין, מכל מקום תרומה זו כְּעֵין יָפָה היא ואין חסרון של ריבוי
במעשרות.
הגמרא דוחה שאין לפרש כך בברייתא: **אֵי הָכִי** שמדובר בברייתא
על תרומה גדולה, **אֵימָא סִיפָא** שנאמר בה, **אִמְרָא רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי**
יֹסֵפִי, אָבָא – רבי יוסי היה נוטל לתרומה עֶשֶׂר גְּרוּגְרוֹת שֶׁבַּמִּצְוָה
עַל תְּשֻׁעִים תאנים לחים שֶׁבַּכִּלְכֵּלָהּ, ובא רבי אלעזר לחלוק על
תנא קמא, ולומר שמשערים לפי מה שהיו ולכן אינו נחשב ממעט
במעשר כאשר תורם גרוגרות על תאנים במנין, כיון שאנו רואים
גם את הגרוגרות כתאנים. וְאֵי מדובר בברייתא בְּתֵרוּמָה גְדוּלָּה,
עֶשֶׂר על תשעים **מַאי עֲבָדְתִּיהּ** – מה שיין שיעור זה של עשר
בתרומה גדולה שאמרו בה אחד מארבעים או מחמשים או
מששים, אבל לא אחד מעשר.
מפרשת הגמרא את הברייתא באופן אחר ולפיו אין ראייה לנידון
סוגייתנו. מבארת הגמרא: **אֵלָא הָכָא בְּתֵרוּמַת מַעֲשֵׂר עֲסָקִינוּ**,
וברייתא זו **אָבָא אֶלְעָזָר בֶּן גִּזְמֵל** הוא הסובר שאין חסרון שהיה
ריבוי במעשרות, דְּתַנָּא, **אָבָא אֶלְעָזָר בֶּן גִּזְמֵל אָמַר**, נאמר בפרשה
המדברת על מעשר ראשון (במדבר יח כז), **וְנִחְשֶׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם**
כְּדֵיךְ מִן הַגֶּרֶן וּכְמִלְאָהּ מִן הַיֶּקֶב, ומכך שהשוה הכתוב את
תרומת מעשר לאותה תרומה הניטלת ראשונה בגרן שהיא
תרומה גדולה, יש ללמוד שבשתי תרומות הַתְּנוּב מִדְּבַר, אחת
תְּרוּמָה גְדוּלָּה ואחת תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר, ואם כן יש ללמוד זו מזו, כִּשְׁמֵהּ
שֶׁתְּרוּמָה גְדוּלָּה נלמד ממה שנאמר בה 'וְנִחְשֶׁב' שהיא נִיטְלָה
בְּאִמְרָא – שאינו צריך דווקא למדוד, אלא יכול לתרום לפי אומדן
העין, וּכְמִלְאָהּ – שלא רק על ידי הפרשה ממש חלה התרומה,
אלא די שיתן עיניו בצד זה במחשבה להפריש מאותו צד ואוכל
מצד אחר, ומשום שהפסוק 'וְנִחְשֶׁב לָכֶם' מדבר גם על תרומה
גדולה כמבואר לעיל, כִּי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר נִיטְלָה בְּאִמְרָא

כִּי פִלְגִי, כְּגֹן שְׁהִיה בֹּו בתחילה בְּשִׁיעוּר, וְכִמְסָא, ומה שאמרה
המשנה 'בשר זקנה שנתמערך', על המצב האמצעי שהבשר צמק
אמרה כן, וְחֹר וְחִפָּא והגיע לשיעור, ומה שנאמר במשנה 'בשר
העגל שנתפח', על המצב שהיה בסוף אמרה כן, וביאור מחלוקתם
הוא, דְּמָר כָּבֵד – רבי שמעון וריש לקיש סוברים שיש דִּיחוּ
בְּאִיסוּרָא, כלומר מכיון שהיה זמן שבו לא היה בבשר שיעור,
נדהה מאיסורו לעולם ושוב לא יקבל טומאה מדאורייתא אלא
מדרבנן, אף כאשר עכשיו יש בו שיעור. וְדָר כָּבֵד – ורבי חייה ורבי
יוחנן סוברים שאין דִּיחוּ בְּאִיסוּרָא ומה שהיה זמן שלא היה בו
שיעור אין זה דוחה את הדבר מלחזור לאיסורו על ידי שיחזור
לשיעורו, ולכן כשחזר לשיעורו מקבל טומאה מדאורייתא.
מקשה הגמרא: וְמַי אֵימָא לְמָא דְּמָר דִּיחוּ בְּאִיסוּרָא, וְהִתְנָן
(תורת פ"ג מ"ד) כְּכִיפָא אֶלְכִין טמאים שְׁהִתְנָן בְּחִפָּא וְנִתְמַעְסוּ – על
ידי היבוש, וכן כִּיפָא מִן חֶמֶת או כִּיפָא מִן הַנֶּבֶל וְכַעֲדָשָׁה מִן הַשֶּׁרִין
יְכִיד פִּיגוּל וְכִיפָא נֹתֵר וְכִיפָא חֶלֶב שְׁנִתִּישוּ וְנִתְמַעְסוּ מִשִּׁיעוּרָם,
וְהִתְנָן מִטוּמְאָה. וְאֵין תִּיבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פִּיגוּל וְנֹתֵר וְחֶלֶב. ואם
חזר והתניתן בְּשִׁיעוּרָם וְחִפָּא, טָמְאִין וְהִתְנָן עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פִּיגוּל וְנֹתֵר
וְחֶלֶב, הרי יש ממשנה זו תִּיבִינָא לְמָא דְּמָר דִּיחוּ בְּאִיסוּרָא,
מכך ששינוי שם שאף שבזמן שצמקו אינם טמאים ואין בהם
איסור, מכל מקום כאשר חזרו לשיעורם חזרו לטומאה ולאיסור
ואינו אומרים שנדחו מכך לעולם. מסיקה הגמרא: תִּיבִינָא.
הגמרא מביאה ברייתא להוכיח ממנה את הנידון לפי מה
משערים: תָּא שְׁמַע רַבִּיא שמשערים לפי מה שהיה הדבר
בתחילה. ונקדים לבאר שיעורי תרומות ומעשרות, לאחר
שהתחייבה התבואה או הפירות בתרומות ומעשרות, נוטל
הבעלים תרומה גדולה ונותנה לכהן, ולתרומה זו אין שיעור מן
התורה, ורבנן תיקנו שהנותן תרומה זו בעין יפה, שיעורה של
תרומה זו הוא שיתן לכהן אחד מארבעים, ועין בינונית היא אחד
מחמשים ועין רעה היא אחד מששים. ולאחר מכן, נותן הבעלים
עשירית מהתבואה או הפירות ונותנם ללוי והיא נקראת מעשר
ראשון, ושיעור זה הוא מדאורייתא, והלוי נותן מתוך מה שקיבל,
עשירית לכהן והיא נקראת תרומת מעשר וגם שיעור זה הוא
מדאורייתא.
והנה שינוי בברייתא (תוספתא תרומות פ"ד ה"ב), תִּרְמִינִין – מעשרים
(בשיעור אחד מעשרה) מִתְּאֵנִים לחים עַל הַגְּרוּגְרוֹת – שהם תאנים
מיובשות הצמקויות יותר מתאנים לחים, כְּמִנֵּן וְנוֹתְנִים עֶשֶׂר
תאנים לתשעים גרוגרות. מוכיחה הגמרא: **אֵי אִמְרַת בְּשִׁלְמָא**
לְכִמְסוּת שָׁחַן מַעֲשֵׂרִין – לפי מה שהיו ואנו רואים גרוגרות אלו
כאילו הן תאנים כמו שהיו בתחילה, שְׁפִיר, שהרי הוא כמפריש
עשר תאנים על תשעים תאנים, אף על פי שאותן התשעים שהוא
מעשר עליהן הן עכשיו גרוגרות, מפני שעלינו לראותם ולשערן
כמו שהיו בתחילה תאנים, **אֵלָא אֵי אִמְרַת כְּמֹת שָׁחַן** – לפי מה
שהן עכשיו, הרי יש לפנינו תאנים וגרוגרות, וכאשר הוא תורם
לפי מנין הָיָה לִיָּה מִרְבָּה בְּמַעֲשֵׂרוֹת – נמצא שכאשר הוא תורם
עשרה תאנים על תשעים גרוגרות, הרי הוא מפריש יותר ממה
שהיה ראוי לתת לפי מדה, שהלא אותם עשרה תאנים שהוא
תורם ממלאים כלי מדה של קב, ואילו התשעים גרוגרות שעליהן
הפריש, אינן ממלאות אפילו חמשה כלים כאלו, מפני שהמקום
צריכות הגרוגרות הוא פחות מחצי מהמקום צריכים התאנים
הלחים, והרי הוא כאילו מפריש אחד מחמשה במקום אחד
מעשרה, והרי אין להרבות במעשרות, מאחר (ותנן) [ותנאי]
בברייתא (תוספתא דמאי פ"ח ה"א), הַמִּרְבָּה בְּמַעֲשֵׂרוֹת פִּירוֹתֵי מִתּוֹקִים
וּמַעֲשֵׂרוֹתֵי מִקּוּלְלִין – הפירות שעליהן הוציא מעשר גדול כזה,
מתוקים ומותרים לאכילה על ידי החלק שהיה ראוי לעשר

מקום שיש בהן תורה מן התורה, אלא פשיטא שמדובר במקום דליכא
בהן לפנינו.
מקשה הגמרא: אימא סיפא, ולא גרונות על התאנים ואפילו
במקום שרגיל לעשות תאנים גרונות, ואי מדובר במקום דליכא
בהן לפנינו, אמאי לא יכול לתרום מגרונות, והתנן (שם) מקום שאין
בהן, תורה מן המתקנים. אלא פשיטא שמדובר במקום דאיכא בהן
לפנינו ולכן צריך לתרום דווקא תאנים.
תמיהה הגמרא: וכי הרישא מדברת במקום דליכא בהן והסיפא
במקום דאיכא בהן.
משיבה הגמרא: אין רישא במקום דליכא בהן וסיפא במקום דאיכא
בהן.
לומדת הגמרא מתירוץ זה כלל: אמר רב פפא, שמע מינה דתקינו
ומוקמינן מתניתין - את הרישא והסיפא שבמשנה בתרי טעמי -
בשני מקרים שונים, כמו כאן שהעמידו את הרישא כשאין בהן
ואת הסיפא כשיש בהן, ולא מוקמינן את המשנה כדי לתרצה,
בתרי תנאי, שהרי יכולה כאן הגמרא לתרוץ, שברייא זו מדברת
כולה כשאין בהן, והיא חולקת על המשנה בתרומות ואינה
סוברת שיש להפריש כשאין לפנינו כהן מן המתקנים אלא לעולם
מפרישים מן היפה.

משנה

המשנה מבארת דיני עשיית מנחות לגבי איסור חימוץ: כל המנחות
גולשות במים פושין, ולא ברותחים או בצוננים, וכן שנילושות
בפורשים המקרבים חימוץ משמן העושה אותן מלישתן ואילך
שלא יחמיצו. ואם החמיצו שריה שנסארו מן הקומץ למאכל
הכהנים, ועוסק בהם, עובר בלא תעשה.
והמקור שיש להזהר שלא יחמיצו המנחות הוא ממה שנאמר (ויקרא
ב' א') 'כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ'.
מוסיפה המשנה: והעוסק במנחה או בשיריה בחימוץ חייב מלקות,
על לישתה - עירוב הקמח במים ועשייתם לבצק, ועל צריכתה -
עשיית צורת הלחם, ועל אפייתה, ונמצא חייב שלש מלקיות,
מלקות אחת על כל אחת מהן.

גמרא

שנינו במשנה, שאם עוסק בשיריה המנחה בחימוץ עובר בלא
תעשה. מבארת הגמרא: מנא הני מילי - מהיכן למדנו דברים אלו,
אמר ריש לקיש, ממה דאמר קרא (שם ו') 'לא תאפה חמץ חלקם נתתי
אתה מאשי', ו'חלקם' נדרש גם על 'לא תאפה חמץ', שאפילו
חלקם של הכהנים שהוא שירי המנחה לאחר הקמיצה לא תאפה
חמץ.
מקשה הגמרא: והאי - וכי פסוק זה להכי הוא דאיתא - בא ללמד
שיש איסור לא תעשה על חלק הכהנים, הרי האי מ'כ' ליה - הוא
נצרך לכתובתא בברייא, נאמר במנחה ל'

ובמחשבה, וכן יש ללמוד מה תרומה גדולה נטלת בעין יפה יותר
מהשיעור המספיק מן התורה כדי לתקן את הפירות, וכמו שתיקנו
חכמים שיכול להפריש אחד מארבעים, אף תרומת מעשר נטלת
בעין יפה ולכן יכול להפריש מגרונות על תאנים ואין בזה משום
מרה במעשרות.

הגמרא חוזרת להוכיח מהברייא שמשערים לפי מה שהיה ומינה
- מדברי רבי אלעזר שבברייא עצמה יש להוכיח שמשערים
לפי מה שהיה בתחילה, שהרי אמר רבי אלעזר בר רבי יוסי, אמא
(רבי יוסי) הנה נוטל לתרומה עשר גרונות שבמקצוע על תשעים
תאנים לחים שבכלכלה. אי אמרת בשלמא לבמות שהן אמרינן -
לפי מה שהיו ואנו רואים גרונות אלו כאילו הן תאנים כמו שהיו
בתחילה, שפיר, אלא אי אמרת במות שהן - לפי מה שהן עכשיו,
הרי אלו שהוא מפריש הם גרונות וכאשר הוא תורם מהן על
התאנים לפי מנין כמו שעשה רבי יוסי, בציר להו - נפחת המעשר
הניטל מהן באופן זה כלפי מה שהיה אם היה נוטל לפי מדה,
שהרי כאשר תמדוד את התאנים של החולין ואת הגרונות של
המעשר, תמצא שהופרשה מדה אחת מעשרים ולא אחת מעשר,
משום שתשעים התאנים מחזיקים תשעה קבים ואילו העשר
גרונות אינם מחזיקים קב אחד אלא כחצי קב.

דוחה הגמרא: בי איתא רב ימי אמר רבי אלעזר, שאני גרונות
משאר דבר שהיה בו שיעור וצמק, הואיל ויכול לשולקן ו-לבשלן
הרבהו ולהחזיר על ידי כך לבמות שהן ו-לכמו שהיו בעודן
תאנים, ולכן אפילו אם בשאר דברים משערים לפי השיעור שיש
דבר עכשיו, מכל מקום בגרונות משערים לפי מה שהיו בעודן
תאנים.

הגמרא מביאה ברייתא בענין זה של תרומת תאנים על גרונות
ולחיפך: תנו רבנן, תורמין תאנים על הגרונות במנין וכגון עשרה
תאנים על תשעים גרונותו במקום שרגילין לעשות מתאנים
גרונות על ידי יבוש, ולא תורמין גרונות על תאנים במנין,
ואפילו במקום שרגילין לעשות מתאנים גרונות ואין אנו אומרים
שמכין שהכהן יעשה מהתאנים שעליהם הוא מפריש ומתקנם,
גרונות, נראה אותם כאילו כבר עכשיו הם גרונות והרי הוא
כמפריש גרונות על גרונות, אלא מכין שעכשיו הם תאנים אם
יתרום גרונות לפי מנין, הרי הוא ממעט במעשר כלפי מדה
כמבואר לעיל.

מבררת הגמרא באיזה אופן מדובר בברייא: אמר מה, תורמין
תאנים על הגרונות במקום שרגילין לעשות תאנים גרונות. ויש
לדקדק מדין זה שבמקום שרגילין לעשות מהתאנים גרונות, אין
יתרום מתאנים, אבל במקום שאין רגילין לעשות מתאנים גרונות
לא יתרום מתאנים על גרונות, משום שאי אפשר להפריש
מהמין שאינו מתקיים כל כך על מין המתקיים יותר זמן ואינו
מתקלקל, ותאנים לחים ממזהרים להקריב וגרונות משתמרות
יותר זמן.

מקשה הגמרא: חייב דמי, אי דאיכא בהן לפנינו, שאפשר לתת לו
את התרומה ויוכל לאוכלה מיד, במקום שאינו רגיל לעשות
מתאנים גרונות אמאי לא יפריש מתאנים והתנן (תרומות פ"ב מ"ד)

תדעו שמזמורי תהלים שוברים כל המחיצות, ועולים בעילוי אחר עילוי בלי שום
הפרעה, ומשתטחים לפני אדון עולמים ופועלים פעולתם בחדס וברחמים

היום יום כד שבט

במחשבה - כדאמורן בעלמא (שבת קמב, א): נתון עניו בצד וזו, ואוכל מצד אחר. ופינה
 - כלומר מהא דרבי אלעזר גופה מייתי פירכא. **אלא אי כמות שהן** השתא משערין -
 בצד להו מעשרות לענין מדה. אי הוה בייל להו להנך דתרים במנין, משתבח מעשר וזטא.
 תורמין תאנים על הגרונות - ובמנין. מקום שרגיל לעשות בו - שמצויין אנשים שיעשו
 גרונות וישתמרו, או דא עצמו יעשה אותם
 גרונות לאחר מכן עם תאנים שלו. מקום שאין
 רגיל לא - דבעינו שיתרם מן המתקיים, ותאנים
 לחץ - מרקבין ואין משתמין. **אי איכא כהן** -
 שיתנם מיד. תורם מן היפה - שמוא כהן יאכלם
 מיד. תאנים - יפין ואין מתקמין, גרונות -
 מתקמין ואין יפין. ולא גרונות על התאנים -
 במנין. ואפילו במקום שרגיל - ולא אמרין: סופו
 של כהן נמי לעשותן גרונות, ונמצא שאינו
 מפסידן. אלא וזל בחר השתא, ודרי הוא ממעט
 במעשר. **דליכא כהן** - ובעי למצנעיהו עד
 דלישכח כהן וליתבי ליה, הלכך תורם מן
 המתקיים. בתרי מעמי - כגון הכא. כדאמרינן: סופו
 רישא דליכא כהן, וסיפא דאיכא כהן. ולא
 מוקמי בתרי תנאי - דלא אמרין: רישא וסיפא
 דליכא כהן, ודקפרכה: והתנן "תורם מן
 המתקיים"? - תנאי היא, דהא תרי תנאי פליגי
 בהכי. **משנה שנאמר** "כל המנחה אשר
 תקריבו וני" - ארישא קאי, דקתני "ומשמרן"
 שלא יחמיצו, מוקדם קמיצה משתעי. עריכתה
 - טורג'ייר.
 מנא
 לעשות תאנים גרונות". **ואי דליכא כהן, אמאי לא? והתנן: מקום שאין כהן - תורם**
מן המתקיים! אלא פשיטא דאיכא כהן. רישא - דליכא כהן, סיפא - דאיכא כהן!
אין, רישא - דליכא כהן, סיפא - דאיכא כהן. אמר רב פפא, שמע מינה: דחקינן
ובמוקמינן מתניתין בתרי טעמי, ולא מוקמינן בתרי תנאי. משנה כל המנחות נילאשות
בפושטין ומשמרן שלא יחמיצו, ואם החמיצו שריה - עובר בלא תעשה, שנאמר: "כל
המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ". ותייב על לישתה ועל עריכתה ועל אפייתה.
גמרא מנא הני מילי? אמר ריש לקיש, דאמר קרא: "לא תאפה חמץ חלקם" -
אפילו חלקם לא תאפה חמץ. והאי להכי הוא דאתא? האי מיבעי ליה לכדתניא: לא

צריך לאוקמיא באבא אלעזר בן גומל דשרי מאמדה, ולא חיישין אם מרבה במעשר כדפרשיה. או לכל הפחות שרי בעין יפה, כדאיתא בשמעתין. ואי לא דאבא אלעזר, הוה אמנינא דאף על
 גב דלא חיישין במעביר לשרון. כדאי גונא שנטל אחד מעשרה דילפינן ממעשר. סלקא דעתך אמינא דגם בעינן שוין. **במחשבה** - פירש בקטנס: כדאמורן בעלמא "נתון עניו בצד
 זה ואוכל בצד אחר". משמע שרצה לומר: משום דכתיב "ונחשב" שרי לאכול בלא הפרשה, ושרי נמי בשתיקה על ידי שנותן עניו בצד זה ואוכל בצד אחר, דכל זה נפקא מ"ונחשב". עד
 פירש לשון אחר בפרק בתרא דבכורות (נט, א): "במחשבה" - שמחשב ואומר "שני לוגין שאני עתיד להפריש, אף על פי שעתה אינו מפורש כלום", ורבה לומר: דדיבור צריך, והא דשריא
 בלא הפרשה קרי "מחשבה". ואשכחן נמי דוכתא דקרי למחשבה "דיבור", כמו "על כל דבר פשע", דאמרינן (בבא מציעא מד, א) דחייב על המחשבה במעשה. ונראה דבלא דיבור נמי הוה
 תרומה, כדמתן במסכת תרומות (פרק א משנה א): חמשה לא יתרומו, ואם תרמו - אין תרומתן תרומה. חרש שוטח וקטן, וקטני סיפא: חרש שדברו חכמים - שאינו שומע ואינו מדבר.
 משמע דא שומע ואינו מדבר - תרומתו תרומה. ומידו בתוספתא דמסכת תרומות מנאצי: מפני מה אמרו אלם לא יתרום? - מפני שאינו יכול לברך. משמע: דאי מברך, אף על פי שלא
 ידבר בהרמה, שפיר שלישו שרשבות (כו, ב) נמי משמע בהדיא כשגמר בלבו, אף על פי שלא הוציא בשפתיו, גבי "כל ערב", דקאמר דהוה תרומה וקדשים שני בחובין באין
 כאחד, ולא לפינן מינייהו שבעה. ובמה שאוכל בלא הפרשה, בזה אין קפידא, דלכולי עלמא שרי בכל מקום, אף על פי שאינו מפורש עתה. כדמוכח ההיא ד"הלוקח יין מבין הכותים"
 (גיטין כה, ב) דשרי לכולי עלמא, אי לא משום דאין ביריה או משום דחיישין לבקיעת נדר. ויש מקומות דשרינן כשאומר "מעשר שני לצפוני או לדרומי" (דמאי פרק חמישי משנה א-ב),
 ואם תאמר: וכיון דשרינן תרומה על ידי שנותן עניו בצד זה ואוכל בצד אחר, אמאי אין מוגביה תרומות ומעשרות ביום טוב, הוה תנן במסכת שבת פרק "נטול" (קמא, ב): רבי יהודה אומר:
 אף מעלין את התרומה באחד ומאה. ופריך בגמרא (שם קמב, א): הא מתקן הוא ושוני: רבי אלעזר בר' שמעון היא, דאמר "נתון עניו בצד זה ואוכל בצד אחר", ולחכי לא חשיב תיקון
 בשבת כשעושה, כיון שאפשר במחשבה. והכא נמי אפשר במחשבה ויש לומר: דשאני מדומע שכבר ניתקן, אבל תחלת תיקונו של טבל לא הוה שרינן משום דאפשר במחשבה, ואפילו
 דמאי אסור לתקן בשבת, כדמוכח ב"במה מדליקין" (שבת לד, א) אף על גב דשרי ליתן עניו בצד זה ואוכל בצד אחר, כדמוכח בפרק קמא דחולין (ו, ב) גבי רבי מאיר שאכל עלה של ירק
 בבית שאן. **ולא** מוקמינן בתרי תנאי - דהוה מצי לאוקמי בחד טעמא ובתרי תנאי: דכולה - דליכא כהן, ורישא - רבנן, וסיפא - כרבי יהודה דפליג אדרבנן בפרק שני דמסכת תרומות
 (משנה ו) וקאמר: לעולם תורם מן היפה. **כל** המנחות נילאשות בפושטין - אף על גב דאמרינן בפרק "כל שעה" (פסחים לו, א): וחיטין של מנחות אין לותרתן אותן, הא מפרש ההם: משום
 דליתיה ליתא במקום וריזין, אבל לישא, נוד דליתא בוויזין, במקום וריזין - איתא. דאמר מר: בללה זר - כשרה, חוץ לחומת עזרה - פסולה. ומכאן קשיא: דמשמע "כל המנחות", אפילו
 לחם הפנים, דהיי בלל "כל המנחות", והוא לא במקום וריזין היא. דתנן לקמן בפרק "שתי הלחם" (צה, ב) דלחם הפנים לישתן ועריכתן בחוץ? ויש לומר: דהא אמרינן בפרק "כל שעה"
 (פסחים לו, א): ציבור שאני. ומידו קשיא ממנחת מאפה, ריחיד היא, ולישתן ועריכתן בחוץ כלחם הפנים, דמאי שנא, כיון דלא בעיא שמן עד לאחר אפייה, כדאמורן לקמן (ער, כ): דהחלות
 בוללן, אם כן לא קדשה עדיין, והוא לישתה בחוץ? ויש לומר: דבפרק "שתי הלחם" (מנחות צה, ב) פריך רישא אסיפא, ומשני לה רב אשי, ומסקי דברותא היא, גרצין לומר: מי ששנה זו לא
 שנה זו. למאן דאמר מדת יבש נתקדשה לשתן בפנים, דעשרתן נתקדש, ובו היה מורד לכל המנחות, כדמתן פרק "שתי מדות" (מנחות פו, א). ותנא דהבא סבר: מדת יבש נתקדשה. וקשיא
 קצת: דלא מסיק האי טעמא בפרק "כל שעה" (פסחים לו, א). השמן נקט ההוא טעמא דהוי בכל המנחות כגון מנחת סולת ומנחת מרחשת, אפילו למאן דאמר מדת יבש לא נתקדשה.
 אף

אני אביא לישתה ועריכתה כו' - ואם תאמר: אי דאתרו אבל חדא חדא - אפילו
אפה ואפה נמי, כמו "אל תשתה" "אל תשתה" דנדר (מכות כא, א) ואי דלא אתרו ביה אלא
חדא התרא - אמאי חייב? דכי האי גונא דיק בפרק בתרא דמכות (ב, ב) גבי דחייב על
כל קרחה וקרחה, ומוקי לה דסך חושא אצבעתיה נשא. ויש לומר: דהבא אפילו התרו על
כל אתא ואתא אצטריך קרא, משום דכבר
נפסלה, והוא אמנא ופטור. כדדרשין לקמן (נ, נ)
א' המזמין את הכשרה - חייב, ואת הפסולה -
פטור. קא משמע לן דהבא חייב, מאחר דליכא
אלא פסול שח' תמוז, דמריבין מחבא מחמץ אחר
מזמין שהוא חייב.
אם כן ליכתוב חלקם לא תאפה חמץ - תימה:
כי כתב נמי הכי, הוה דרשין לחלק מדכתיב
"לא תאפה", שהוכיז אפיה ולא כתב "ויעשה".
שכן מתריצים אהא דדרשין גבי שבת (ע, א)
לחלק חמץ חטאת, ומקשינן: ואי אצטריך
להביט בת כהן דלא דחיא שבת, משום דכתיב
"בכל מושבותיכם", דמשמע בית דין, ואמר
ר' חננאל "לא הבערין" ומתריצין: דאי לבת כהן
לחדה - לכתוב "לא תעשו מלאכה בכל
מושבותיכם", והוה דרשין נמי מדמית בית דין לא
דחיה שבת. ויש לומר: דלא דמי. דהבא הוי
אמרין דאפיה דאסר רחמנא - אשיריים, דחייבו
חלקם, אבל "לא תעשה" - אקומץ כתיב,
דאסר כל עשיות. **כלל** ופרט המרוחקין זה מזה
אין דנין אותו בכלל ופרט - תימה: לרבא, דאמר
דנין בפרק "בנות כותים" (נדה לג, א), מאי איכא
למימר ויש לומר: דהתם דווקא דנין, לפי שהוא
בחדא פרשתא. אבל הכא, דחד ב"יוקרא" וחד
ב"עו את אהרן" - הוה בתי עניינים, ומורה דאין
דנין. כדאמר בפרק קמא דפסחים (יב, א) אפילו
למאן דאמר דנין, הני מילי - בחד עניינא, אבל
בתי ענייני - אין דנין. והא דפירש הקונטרס
בפסחים: דמאן דאמר דנין - היינו רב אדא בר
אבהו דשמעתי, לא דק. דהבא אפילו בתרי
ענייני קאמר, אלא אפולגותא דאביי ורבא קאי.
ואם תאמר: בפרק "נגמר הדין" (סנהדרין מהב)
דריש: "וזמנת ותלית" - כלל, "כי קללת" -
פרט, אי הוי מקריב - אין בכלל אלא מה שבפרט,
השתא דאמרין - אהא לרביי עד עבודה זרה,
לרבא דתנן - לא הוה ליה לרביי מיד,
לאביי דאמר אין דנין - לא הוה ליה למידן כלל
והוה לומר: כיון דאיפסיק בדבר אחר שאינו מאותו
ענין, דכתיב (דברים כא) "כי קבר תקברנו" - הוה
לתיב בתי ענייני, ואין דנין. והתם דריש מכת
דמגנת הוה בכלל "וזמנת", ויצא מן הכלל, ורבי
אלעזר נמי מכת זה הוה דן, ואין לחקיד אהא
דרשין הכא דבר שדיה בכלל ויצא מן הכלל
ללמד לאיתוי לישתה ועריכתה וקטוף, וכן בפרק
"כלל גדול" (שבת ע"א), גבי הבערה חלק, ובפרק
קמא דיבמות (א, י) דקאמר: מדבר שדיה בכלל
ויצא מן הכלל, כיצד? "ונחשש אשר תאכל בשר
מזבח השלמים", וממעט קדשי בדם הבית. **וא**
אינו אלא שזה טען צפון - פירש הקונטרס: וקרא
דבמקום אשר תשחט העולה תשחט חטאתא -
כלל בניי אב! כלל כדא במו פירשי ב"איהו מקומן" (ובדמ"ח, א) דשעיר נשיא לא אמעטי אלא זכרים במוז, בן שעירי גרלים ואש חדש ועבודה זרה.
אך יש ליישב פירוש הקונטרס: דיה בנה אב! לא דווקא, אלא כלומר, כיון ד"אותו" חיוני דלאו דקא הוה, אם כן לא ממעטין מינה מיד, והיינו "בניי אב" דקאמר, (ובפרק "איהו מקומן"
(שם) פירש הקונטרס דמ"החטאת" קא דריש, דמרבא כל חטאתא. **וא** אינו אלא שזה טען צפון ואין אחר טען צפון - בן שעירי דגרלים או שעירי הפנימי, לאו משום דהוי כלל ופרט.
תימה: דחייב מרבא מ"ושחט" דכתיב בחטאת יחיד, אביי אימא "במקום אשר תשחט העולה תשחט חטאתא" - כלל, והני תרתי דחטאת נשיא חטאת יחיד - פרט, הני - אין, אחרנייא -
לא ויש לומר: דביחיד כתיב בכשבה, וכתיב בשעירה, ואיתר ליה חד לבניי אב. ולפי המסקנא דאמרין "אותו" קא קשיא ליה, צריכי תרייהו, כדאמר בריש "איהו מקומן" (ובדמ"ח, א)
למצוה ולעכב, ואם תאמר: דקבעי לקמן: חטאת דנפקא ליה מ"ושחט", "אותו" למעוטי מאן, וקושית ליה למה לי דכתב רחמנא צפון כלל בשעיר נשיא, דנילף מחטאת יחיד, דחילפין מנייהו.
שאר חטאות מזה בנה אב! וצריך לומר: דהכי נמי, וקצת קשיא לשון הברייתא דמשמע דלעולם אצטריך קרא דשעיר נשיא לקבעי חובה. **תנא** אותו קא קשיא ליה - דהכי קאמר: או אינו
דלא בא לקובעו חובה, והא דאצטריך למכתב ביה צפון - משום דבעי למכתב "אותו", דבא ללמד: דהוה כו' ואין אחר טען צפון. **הוא** יחיד, ואיתרבי בסמיכה - והואיל ואיך יחיד, חטאת, לא
מצי למימר שעה מדורות לא ילפין, ואף על גב דאיכא כמה קרבותו דטענין סמיכה ולא בעי צפון, והואיל ובהאי קרא גופיה דמריבין ליה לסמיכה כתיב "ושחט אותו במקום אשר ישחט את
העולה", דחיינו צפון, אי לאו דכתיב ביה "אותו" הוה אמנא דהיתורא ד"השעיר" - אסמיכה וצפון קאי.

מנא הני מילי - דחייב ובשירים, ועובר בלא תעשה, דמקרא דמתניתין לא שמעין אלא
קומץ, דלגובה אויל, מנשה יחיד - מעשה חשוב בפני עצמו. לאיתוי קיטוף - שמחליק
פניה במים, אף על גב דלאו מעשה כל כך הוא. **אין** - דך דרשא דשירים מ"חלקם"
קאמרין, דמסמון "חלקם" לילא תאפה. **ואימא** כוליה לשירים **אותא** - דכתיב "חלקם"
וליהו ועריכתה ואפיה דליתוה חייב על חקומן
ובשירים, ומדכא ילפת. **ואימא אפיה** - דפרט
בה קרא ואפיקה מן הכלל - לחייבו עלה חדא,
ואבולוהו איך - חדא, ולא לחייבו (אלא) תרתי.
מירוחקין - "לא תעשה" - ב"יוקרא", "לא
תאפה" - ב"עו את אהרן", ושחט אותו - בעשר
נשיא כתיב. **בצפון** - בעולה כתיב "על ירך
המזבח צפונה", ב"יוקרא". והלא כבר נאמר כו'
- והא נמי בכלל שאר חטאות הוא. לקבעי -
דשנה עליו הכתוב לעכב, או אינו - אלא לכך
יצא, שכן טען צפון אחר, ומה אני מקיים
"במקום אשר וגו' תשחט חטאתא"? - בשעיר
נשיא הכתוב מדבר. תלמוד לומר - פסוק
שליש "ושחט חטאתא" וגו' - ללמד זה בנה אב
לכל חטאות, ללמד עלהו שישענו צפון. כלל
ופרט - "ושחט חטאתא" - כלל, כל חטאות
בצפון. "ושחט אותו" - פרט, שעיר נשיא ולא
אחר. דאף על גב דמרוחקין, ד"ושחט אותו"
כתיב ב"יוקרא", ו"ושחט חטאתא" כתיב ב"עו
את אהרן", **האי פרט** וכלל הוא - ד"ושחט
אותו" כתיב ברישא, ודדרי כלל ב"עו את אהרן",
ואיתרבו להו כל חטאות, ואכתי "ושחט את
חטאת במקום העולה" למה ליה אלא דאי
לאו כלל ופרט המרוחקין קא קשיא ליה, ואלא
"אותו" קא קשיא ליה, ומשום הכי אצטריך
פסוק שלישי. והשתא דנפקא ליה מושחט את
חטאתא - דלא אמרין אין אחר טען צפון אלא
דנשיא, "אותו" למה ליה והא ליכא למימר:
דלמעוטי שאר חטאות מעיכבא קאמי - דהא
בשחטת קדשים מציא צפון לכל חטאתא, בין
למצוה בין לעכב, בפרק "איהו מקומן" (ובדמ"ח
מ"א), שעיר נחשון - שהקריבו דנשיאים
שעירי חטאות בתוכה המזבח, ולהכי נקט
נחשון - דהוא דראשון, והנהו ממעט דאין
טענין צפון, דלא באו על חטא כשאר חטאות.
וספך ידו על ראש השעיר - דנשיא כתיב, ומצי
למכתב "וספך ידו על ראשו". טעמיהו דרבי
יהודה ורבי שמעון מפרש בפרק "שתי מדות"
(צ"ב).

תינה

אשוי: האי כלל ופרט הוא? פרט וכלל הוא, ונעשה כלל מוסיף על הפרט ואיתרבי להו כלל מילי!
אלא תנא "אותו" קא קשיא ליה, והכי קאמר: או אינו אלא שזה טען צפון ואין אחר טען צפון,
דכתב רחמנא "אותו". והשתא דנפקא ליה מ"ושחט את חטאתא", "אותו" למעוטי מאי? למעוטי
(נחשון), ושחט. עוף. בפסח. סימן) אותו בצפון ואין שעיר נחשון בצפון. סלקא דעתך אמינא:
הואיל ואיתרבי לענין סמיכה, ליתרבי נמי לענין צפון, קא משמע לן, וסמיכה גופה מכלל, דתנא:
"וספך ידו על ראש השעיר" - לרבות שעיר נחשון לסמיכה, דבדרי רבי יהודה, רבי שמעון אומר:
לרבות

כָּבֶד נֶאֱמָר בְּכָל הַחֲטָאוֹת (שם ו' ה') 'בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר תִּשְׁחַט הָעוֹלָה
תִּשְׁחַט הַחֲטָאוֹת', ואף שעיר נשיא בכללם. משיבה הברייתא: הָא
לְמָהּ זֶה - שעיר נשיא יֵצֵא מִכָּלל הַחֲטָאוֹת, ודאי לְקִבְעוּ - לקבוע
שחיתו בצפון, כלומר ללמד שְׁמַעֲבָד אף בדיעבד ואם לֹא שָׁחַט
אוֹתוֹ בְּצָפוֹן פָּסְלוּ.
שואלת הברייתא: אֵתָּה אֹמֵר שְׁלֹכָךְ יֵצֵאת חטאת נשיא מכלל
הַחֲטָאוֹת, אֲך' יֵשׁ לִשְׂאוֹל אוֹ אֵינִי - שְׂמָא לֹא יֵצֵא אֱלָא לְלַמֵּד
שְׁדוּקָא זֶה טַעֲמֵן שְׁחִיטָה בְּצָפוֹן, וְאִין קָרְבַּן חֲטָאת אַחֵר טַעֲמֵן צָפוֹן.
משיבה הברייתא: תְּלַמֵּד לִזְמַן בְּחֲטָאת יָחִיד (שם ד' כט) 'וְשָׁחַט אֶת
הַחֲטָאוֹת בְּמִקּוֹם (אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֹת) הָעוֹלָה, שׁוֹחֵ בְּנֶגַהּ אֵב' - ה' עֲשֹׂא
אֵב, לְלַמֵּד לְכָל הַחֲטָאוֹת, שְׁמִיעוּנוֹת שְׁחִיטָה בְּצָפוֹן, וּמֵאחֵר
שֶׁנִּתְּרָבוּ כּוֹלֵן לִכְר', אִין לְדִיִּק מַחֲטָאת נְשִׂיא לִמְעֻטָּן.
רב אדא בר אבהה מסיים קושייתו: יֵשׁ לְדִיִּק, מְעַמָּא - הֵטַעַם
שֶׁלֹּמֶיִם שְׁחִיטָה בְּצָפוֹן לְכָל הַחֲטָאוֹת, מִשּׁוּם דְּקָתַב רַחֲמִינָא
בְּחֲטָאת יָחִיד 'וְשָׁחַט אֶת הַחֲטָאוֹת בְּמִקּוֹם הָעוֹלָה' שֶׁנִּלְמַד מִמֶּנּוּ
בְּבִנְיָן אֵב, הָא לֹא הֵכִי - אֲך' בְּלֹא זֶה, הִנֵּה אֲמִינָא, שְׁדוּקָא זֶה -
שְׁעִיר נְשִׂיא טַעֲמֵן שְׁחִיטָה בְּצָפוֹן, וְאִין קָרְבַּן חֲטָאת אַחֵר טַעֲמֵן צָפוֹן,
וּמֵאִי טַעֲמָא - מִהַ הֵטַעַם בּוֹזֵה, הָאֵם לֹא מִשּׁוּם דְּהִיּוֹ - שְׁנֵאמְרוּ
בְּעִנְיָן זֶה כָּלֵל בְּכָל הַחֲטָאוֹת 'בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר תִּשְׁחַט הָעוֹלָה תִּשְׁחַט
הַחֲטָאוֹת' וּפְרָט בְּשְׁעִיר נְשִׂיא 'וְשָׁחַט אֹתוֹ בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת
הָעוֹלָה, וְאִין בְּכָלֵל אֵלָּא מִהַ שֶׁבִּפְרָט, וְרַק שְׁבִפְרָט נְשִׂיא נִשְׁחַט
בְּצָפוֹן וְלֹא שָׂאֵר חֲטָאוֹת, וְאֵפֹא עַל גִּבְּ מְדֻרְחָקִין הַכָּלל וְהִפְרֵט זֶה
מִנֵּה, שֶׁהַכָּלל נִאֲמַר בְּפִרְשֵׁת צו וְהִפְרֵט בְּפִרְשֵׁת וַיִּקְרָא, דְּנִין אוֹתָן
בְּכָלֵל וּפְרָט, וְשִׁלָּא כְּרִבִּי אֶפְטוֹרִיק.
רב אשי דוחה קושיא זו: מִתְקִיף לָהּ רַב אֲשִׁי, וְכִי הָאֵי - לִימּוּד זֶה
כָּלֵל וּפְרָט הוּא שֶׁהַכָּלל נִאֲמַר קוֹדֵם הִפְרֵט, הִרִי לְהִיפֵךְ, פְּרָט וְכָלֵל
הוּא, שֶׁהִרִי הִפְרֵט שְׁעִיר נְשִׂיא בְּפִרְשֵׁת וַיִּקְרָא קוֹדֵם הַכָּלֵל שֶׁל כָּל
הַחֲטָאוֹת שֶׁבִּפְרָט צו, וְנִיּוֹה עֲנִישָׁה הַכָּלֵל מוֹסִיף עַל הַפְּרָט,
וְאִיִּתְרַבִּי לְהוֹ כֵּל מִיָּלִי - וְנִתְּרָבוּ כָּל הַדְּבָרִים שֶׁבְּכָלֵל, וְאֵם כֵּן נִתְּרָבוּ
כָּל הַחֲטָאוֹת לְשְׁחִיטָה בְּצָפוֹן, וְאִין צָרִיךְ לְלַמֵּד זֹאת מַחֲטָאת יָחִיד.
אֱלָא וְדֹאֵי הִתְנָא לֹא לִמַּד בְּרִייתָא מַחֲטָאת יָחִיד, מִשּׁוּם שְׁבָלָא כֵּן
יֵשׁ לִמְעֻט מִשְׁעִיר נְשִׂיא בְּכָלֵל וּפְרָט כַּמְבוּאֵר, אֵלָּא מִשּׁוּם שֶׁהִפְסוֹק
'וְשָׁחַט אוֹתוֹ' שֶׁבְּשְׁעִיר נְשִׂיא קָא קִשְׁיָא לִיה - הִיֵּה קֶשֶׁה לוֹ, שֶׁנִּמְעַט
שְׁדוּקָא 'אוֹתוֹ' שׁוֹחֵט בְּצָפוֹן, וְלֹא חֲטָאוֹת אַחֵרוֹת. וְהֵכִי קָאֲמַר -
וְכֵן כּוֹנְנֵתוֹ לִזְמַן, אוֹ אֵינִי - שְׂמָא לֹא יֵצֵא שְׁעִיר נְשִׂיא לְקִבְעוּ
חוֹבָה שֶׁאֵם לֹא שְׁחִטוּ בְּצָפוֹן פָּסְלוּ, אֱלָא לְלַמֵּד שְׁדוּקָא זֶה טַעֲמֵן
שְׁחִיטָה בְּצָפוֹן וְאִין קָרְבַּן חֲטָאת אַחֵר טַעֲמֵן צָפוֹן, מִשּׁוּם דְּקָתַב
רַחֲמִינָא בְּחֲטָאת נְשִׂיא 'וְשָׁחַט אוֹתוֹ', שְׁדוּקָא 'אוֹתוֹ' שׁוֹחֵט בְּצָפוֹן
וְלֹא שָׂאֵר חֲטָאוֹת, וְלִכְךָ הוֹצֵרֵךְ לְלַמֵּד מַחֲטָאת יָחִיד לְרַבּוֹת
שָׂאֵר חֲטָאוֹת לְשְׁחִיטָה בְּצָפוֹן.
מִבְּרֵית הַגְּמָרָא מִהַ מִמְעֻטִּים לְמַסְקָנָא מ'אוֹתוֹ': וְהִשְׁתָּא דְּנִפְקָא לִיה
זוֹתוֹ שֶׁלֹּמֶד הַתָּנָא שְׁחִיטָה בְּצָפוֹן מ'וְשָׁחַט אֶת הַחֲטָאוֹת בְּמִקּוֹם
הָעוֹלָה', וְלֹא מִשְׁעִיר נְשִׂיא, אֵם כֵּן 'וְשָׁחַט אוֹתוֹ' שְׁנֵאמְרוּ בּוֹ,
שֶׁמִּשְׁמַע שְׂבָא לִמְעֻט שְׁחִיטָה בְּצָפוֹן מִקְּרַבֵּן אַחֵר, לְמַעוּטֵי מָאִי -
אִיזָה קָרְבַּן בֹּא לִמְעֻט.
מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: 'אוֹתוֹ' בֹּא לְמַעוּטֵי (הַתִּיבּוֹת נִחְשׁוּׁוֹ, וְשָׁחַט, עוֹׁה, כְּפִסְׁהִי, הֵן סִינָן לְכּוֹכֵרֵת הַדִּינִים הַבָּאִים), שְׁדוּקָא 'אוֹתוֹ' דְּהִינּוּ
שְׁעִיר נְשִׂיא נִשְׁחַט בְּצָפוֹן, וְאִין שְׁעִיר נִחְשׁוּׁוֹ דְּהִינּוּ שְׁעִירֵי הַנִּשְׁחִיטִים
שֶׁבְּחֻבּוֹתָהּ הַמּוֹצֵב (מְבַדֵּר טו וטו אֵילִין) נִשְׁחִיטִים בְּצָפוֹן, שִׁאֲרֵי שְׁעִיר
נְשִׂיא שְׂבָא עַל חֲטָא שֶׁבְּמִדַּת עֲוֹנוֹ שֶׁל חֲטָא, וְהֵטַעַם שְׁצָרִיךְ לִמְעֻט
זֹאת, שֶׁכֵּן סִלְקָא דְּעִתָּה אֲמִינָא - הִיֵּה עוֹלָה בְּדַעְתָּךְ לִזְמַן שֶׁהוֹאִיל
וְאִיִּתְרַבִּי שְׁעִיר נִחְשׁוּׁוֹ לְהִיטֵי כַּחֲטָאת נְשִׂיא לְעִנְיָן שְׁטַעֲמֵן סְמִיכָה עַל
רִאשׁוֹ קוֹדֵם הַשְׁחִיטָה, לִיתְרַבִּי נְפִי לְעִנְיָן שְׁחִיטָה בְּצָפוֹן, קָא מְשַׁמְעַ
לָן 'וְשָׁחַט אוֹתוֹ', שְׁדוּקָא חֲטָאת נְשִׂיא נִשְׁחַט בְּצָפוֹן וְלֹא שְׁעִיר
נִחְשׁוּׁוֹ.
שואלת הַגְּמָרָא: וְסְמִיכָה גּוֹפֵה מְנַלָּן שֶׁנִּתְּרַבְתָּה לְשְׁעִיר נִחְשׁוּׁוֹ.
מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: דְּתִנְיָא בְּרִייתָא, נִאֲמַר בְּחֲטָאת נְשִׂיא (וּיִקְרָא ד' כד)
'וְשָׁחַט יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַשְּׁעִיר', וְתִיבַת 'הַשְּׁעִיר' מִיּוֹתֶרָה, שֶׁהִרִי יְדוּעַ
שֶׁהַכּוֹנֵה לְשְׁעִיר, וְהִיֵּה לוֹ לִזְמַן רִאשׁוֹ, אֵלָּא בֹא לְרַבּוֹת שְׁעִיר
נִחְשׁוּׁוֹ לְסְמִיכָה, דְּבִרִּי רַבִּי יְהוֹדָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמְרִי,

תִּאֲפָה חֲמִין, וְקֶשֶׁה מִהַ תְּלַמֵּד לִזְמַן - מִהַ בֹּא הַכְּתוּב לְלַמְּדֵנוּ בּוֹזֵה,
וְהִלָּא כָּבֶד נֶאֱמָר בַּה' לֹא תִעֲשֶׂה חֲמִין, אֵלָּא, לְפִי שְׁנֵאמְרָא בַּה' לֹא
תִעֲשֶׂה חֲמִין, וְכֹל הִיֵּיתִי לִזְמַן שֶׁאֵם לֹשׁ וְעֵרֵךְ וְאִפֹּה מִנְחָה בְּחִימוֹן
לֹא יִהְיֶה חֵיִב אֱלָא מַלְקוֹת אַחַת עַל כּוֹלָם כִּיּוֹן שְׁנֵאמְרָא אִיסוֹרֵם
בְּשִׁיעִיה אַחַת, לְלַמֵּד לִזְמַן לֹא תִאֲפָה חֲמִין, שֶׁאִין זֶה כֵּךְ, שֶׁכֵּן
אֲפִיּה בְּכָלֵל לֹא תִעֲשֶׂה חֲמִין, הִיֵּיתָה, וְלִפְנֵי יֵצֵאתָ, לְהִקְשִׁי אֵלֶיָּה
שָׂאֵר מַעֲשֵׂי הַמִּנְחָה, וְלִלְמַד מִהַ - שֶׁכֵּשֶׁם שֶׁאֲפִיּה מִיּוֹחֶדֶת שְׁהִיא
מְעַשֶׂה יָחִיד כְּלוֹמֵר מַעֲשֵׂה חֲשׁוֹב בְּפִנִּי עֲצָמוֹ, וְיִתְיָבִין עֲלֶיהָ כְּפִנִּי
עֲצָמָה, אֵפֹא אֲנִי אֲבִיא לְלַמְּד מִמֶּנָּה לְיִשְׁתָּה וְעִירִיתָה וְכָל מַעֲשֵׂה
יָחִיד שְׁבָה כְּלוֹמֵר שֶׁחֲשׁוֹב מַעֲשֵׂה בְּפִנִּי עֲצָמוֹ, לְחִיב מַלְקוֹת עַל כָּל
אֶחָד מֵהֶם. וְהַכָּלל וְכֹל מַעֲשֵׂה יָחִיד שְׂבָה' בֹּא לְאִיתְּנִי קִישּׁוֹף -
לְרַבּוֹת הַחֲלֻקָּת פְּנִיה בְּמִיָּם, שְׁכַמֵּל מִקּוֹם אֵפֹא הוּא מְעַשֶׂה יָחִיד
חֲשׁוֹב בְּפִנִּי עֲצָמוֹ, וְלִכֵּן יִתְיָבִין עֲלֵיו מַלְקוֹת כְּפִנִּי עֲצָמוֹ. מְבוּאֵר
שֶׁהִפְסוֹק 'לֹא תִאֲפָה חֲמִין' בֹּא לְלַמֵּד שְׁחִיב עַל כָּל מַעֲשֵׂה בְּפִנִּי
עֲצָמוֹ, וְלֹא לְלַמֵּד אִיסוֹר לֹא תִעֲשֶׂה עַל הַשִּׁירִיִּים כְּדִבְרֵי רִישׁ
לְקִישׁ.
מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: אֲנִי מְחַלְקִים קְאָמְרִין - אֲנִי דְרַשְׁנוּ לְרִישׁ לְקִישׁ אֵת
אִיסוֹר הַשִּׁירִיִּים מ'חֲלָקִים' שֶׁנִּסְמַךְ ל'לֹא תִאֲפָה חֲמִין', וְהַבְּרִייתָא
דְרַשָׁה מ'לֹא תִאֲפָה חֲמִין' שִׁינָא מִכָּלֵל 'לֹא תִעֲשֶׂה חֲמִין' לְחִיב עַל
כָּל מַעֲשֵׂה בְּפִנִּי עֲצָמוֹ.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְאִיָּא אֲפִיּה בְּלִיָּה לְהֵכִי הוּא דִּתְנָא - אֹמֵר שֶׁכֵּל הַפְּסוֹק
בֹּא רַק לְאִיסוֹר הַשִּׁירִיִּים, וְלֹא כְּדִבְרֵי הַבְּרִייתָא.
מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: אֵם כֵּן הִיֵּה לְתוֹרָה לְבָתוֹב 'חֲלָקִים לֹא תִאֲפָה חֲמִין',
שֶׁמִּזֵּה יִתֵּן לְדִרוֹשׁ רַק שֶׁחֲלָק הַכְּהֹנִים אִין לֹאפּוֹתוֹ בְּחִימוֹן, וּמֵאִי -
מִדּוּעַ נִכְבַּח 'לֹא תִאֲפָה חֲמִין חֲלָקִים', אֵלָּא וְדֹאֵי שְׁמַעַת מִיָּה תִּתְּנִי
- תּוֹכִיחַ מִזֵּה אֵת שְׁתֵּי הַדְּרָשׁוֹת, וְהִינּוּ גַם לְחִיב עַל כָּל מַעֲשֵׂה
בְּפִנִּי עֲצָמוֹ.
הַגְּמָרָא דִּנֵּה כְּדִבְרֵי הַבְּרִייתָא שְׁחִיב עַל כָּל מַעֲשֵׂה בְּפִנִּי עֲצָמוֹ.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְאִיָּא - אֹמֵר שֶׁאֲמַנֵּם עַל אֲפִיּה דְּפִרָט בְּתֵּרִיחִינָא
אִיסוֹר בְּחִימוֹן, אֵפֹא שֶׁכֵּבֵר נִאֲסָרָה ב'לֹא תִעֲשֶׂה חֲמִין', לִיתְיָבִי דְרָא
- יִתְחִיב מַלְקוֹת אַחַת, שֶׁלִּכְךָ יֵצֵא, אֹלֵם אִינֵךְ - בְּשִׂאֵר מַעֲשֵׂי
הַמִּנְחָה, לִיתְיָבִי דְרָא אֲבִילָהוּ - עַל כּוֹלָם, שֶׁהִרִי נִאֲמַר בָּהֶם רַק לֹא
תִעֲשֶׂה חֲמִין.
מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: מִשּׁוּם דְּהִיּוֹת אֲפִיּה דְּבִרִּי שְׁהִיָּה בְּכָלֵל וְיֵצֵא מִן הַכָּלֵל
לְלַמֵּד, שְׁהִיָּה בְּכָלֵל 'לֹא תִעֲשֶׂה חֲמִין', וְיֵצֵא וְנִכְתְּבָה ב'לֹא
תִאֲפָה חֲמִין' לְלַמֵּד שְׁחִיב עֲלֶיהָ בְּפִנִּי עֲצָמוֹ, וְהַכָּלל בּוֹזֵה שֶׁלֹּא
לְלַמֵּד דִּין זֶה עַל עֲצָמוֹ בְּלִבְד יֵצֵא, אֱלָא לְלַמֵּד עַל הַכָּלֵל בּוֹלֵו יֵצֵא
(סְפָרָא, בְּרִיתָא דְרַבִּי יִשְׁמַעֲלָא פ"א ב'), וְאֵם כֵּן יֵצֵאֵה אֲפִיּה לְלַמֵּד עַל
הַכָּלֵל 'לֹא תִעֲשֶׂה חֲמִין' שְׁחִיב עַל כָּל מַעֲשֵׂה בְּעִשְׂיֵית הַמִּנְחָה
בְּחִימוֹן.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְאִיָּא - אֹמֵר שֶׁנִּלְמַד פְּסוֹקִים אֵלּוֹ בְּמִידָה אַחֶרֶת,
שֶׁלֹּא תִעֲשֶׂה חֲמִין' הוּא כָּלֵל כָּל מַעֲשֵׂי הַמִּנְחָה, וְלֹא תִאֲפָה חֲמִין'
הוּא פְּרָט, וְהַכָּלל בּוֹזֵה שֶׁכָּלֵל וְאַחֲרָיו פְּרָט, אִין בְּכָלֵל אֱלָא מִהַ
שְׁבִפְרָט (שם פ"א ז'), שֶׁהִפְרֵט מִפְּרָט הַכָּלֵל שְׁכּוֹלֵל רַק מִהַ שְׁנֵאמְרָא
בְּפִרָט, וְלַעֲנִינָנוּ לְלַמֵּד שְׁדוּקָא עַל אֲפִיּה אִין - אֲכֵן חֵיִב כִּיּוֹן שְׁהִיא
פְּרָט אַחֲרֵי כָּלֵל וְיֵצֵאֵה מִן הַכָּלֵל, אֹלֵם בְּמִדַּת אַחֲרִינָא - מַעֲשֵׂה
אַחֵר שֶׁעֲשֹׂא בְּחִימוֹן לֹא.
מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: אֲמַר רַבִּי אֶפְטוֹרִיק, אִין לְדִירוֹשֵׁם בְּכָלֵל וּפְרָט,
מִשּׁוּם דְּהִיּוֹ (שֶׁהִשְׁתָּא) כָּלֵל וּפְרָט מְדֻרְחָקִין זֶה מִנֵּה, שֶׁהַכָּלֵל לֹא
תִעֲשֶׂה חֲמִין' (בְּפִרָט) וַיִּקְרָא (וּיִקְרָא ב' יא), וְהִפְרֵט 'לֹא תִאֲפָה חֲמִין'
בְּפִרְשֵׁת צו (שם ו' ה'), וְכָל כָּלֵל וּפְרָט מְדֻרְחָקִין זֶה מִנֵּה אִין דְּנִין אוֹתָן
בְּכָלֵל וּפְרָט.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה קוּשִׁיָּא עַל כֵּךְ: מִתְיָב רַב אֲדָא בְּרַ אֲהֵבָה, וְאִמְרִי לָהּ
- וְיֵשׁ אֹמְרִים שֶׁהַקּוּשִׁיָּא נִאֲמָרָה כְּדִי - בְּסִתָּם בִּלָּא שֶׁם הַמַּקְשָׁה,
וְכִי כָלֵל וּפְרָט מְדֻרְחָקִין זֶה מִנֵּה אִין דְּנִין אוֹתָן בְּכָלֵל וּפְרָט, וְהִתְנָא
בְּרִייתָא, נִאֲמַר בְּחֲטָאת נְשִׂיא (שם ד' כד) 'וְשָׁחַט אֹתוֹ בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר
יִשְׁחַט אֶת הָעוֹלָה לְפָנֶי ה' חֲטָאת וְאִי', וְהִכֵּן עוֹלָה נִשְׁחַטָּה בְּצָפוֹן
שֶׁל הָעוֹזֶרָה, שְׁנֵאמְרָא בְּעוֹלָה (שם א' יא) 'וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יָדֶךָ הַמִּזְבֵּחַ
צָפְנָה, אֵפֹא זֶה - קָרְבַּן חֲטָאת נְשִׂיא נִשְׁחַט בְּצָפוֹן.
שואלת הַבְּרִייתָא: וְכִי אֲנִי מְכָאֵן לְמִדִּין שֶׁשְׁחִיטָתוֹ בְּצָפוֹן, וְהִלָּא

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וציורים - הלכות שבת ~

בה וְכָל זֶה בְּחִיָּה וְעוֹף, אֶבֶל בְּהֵמוֹת הַגְּדֻלִּים בְּרִשּׁוֹתָיו שֶׁל אָדָם קָלֵב - מִתֵּר לְצוּרָן, אֶפְלוּ מִרְשׁוֹת הָרָבִים קִלְד־קִלְדִּי.

וְחֵתוֹל - דִּינוּ כְּשֶׁאֵר חִיָּה קָלֵה, וְאֶסוּר לְצוּרוֹ קָלֵה, אֶלָּא עַל דְּרָף שֶׁנִּתְפָּאֵר.

ביאורי הלכה

קלב ברשותו של אדם – בהמת הפקר חייבים על צידתה¹⁷⁹ אף שאינה בורחת¹⁸⁰.
קלג מרשות הרבים – כי אין דרכם¹⁸¹ להשמט מבני אדם¹⁸².
קלד מרשות הרבים – נמצאו שלוש דרגות לעניין צידת חיות הגדילים ברשותו של אדם: (א) העשויים להשתמט גם כשבאים בערב לכלובן – חייבים על צידתם, (ב) העשויים להשתמט רק כשהן בחוץ – אין בהם צידה מן התורה וחכמים אסרו גם בהם כל צידה

האסורה בחיות אחרות מן התורה (אפילו הורגלו שלא להשתמט), אבל צידה האסורה בכל מקום מדרבנן היתירו בהם לכתחילה, (ג) אלו שאינם עשויים להשתמט כלל (בהמות) – היתירו בכל עניין (כל עוד חוזרות לערב).
קלה כשאר חיה – אפילו הוא חתול מתורבת שאינו בורח כלל ואפילו יחזור מאליו לכלובו בערב¹⁸³.
קלו ואסור לצודו – תרגול או חתול הנמצאים בחצר גדולה אפילו אינם נשמטים מידי כלל, אסור להכניסם

ציורים והוספות

(179) הלשון "הגדלים ברשותו של אדם" משמעה באותו עניין דלעיל סעיף כד שרגילים לחיות ברשותו וגם אם יוצאות ביום חוזרות לערב (וכן משמע במג"א ס"ק כו), והחידוש בבהמה לגבי שאר חיות רק לעניין גזירת צידתה ברשות הרבים או חצר גדולה, והנה, במשנ"ב ס"ק נט ביאר שבבהמות "לא שייך צידה כלל אפילו מדרבנן, אפילו קנה אותם מחדש ועדיין לא הורגלו לבוא לביתו", היינו שלא מדובר באותו המקרה דלעיל סעיף כד (כי לדעתו גזירת חכמים דלעיל סכ"ד אינה אלא במשתמט ביום ולא שייכת בבהמה (או אפילו בחיה) שאין דרכה להשתמט, ולכך הוצרך לחלק באופן אחר) אלא שלא הורגלה לחיות ברשותו, והחידוש בבהמה שהיתירו גזירת צידתה גם כשלא חוזרת בערב, ונמצא שלדעתו לא אסרו אלא בחיות שלא הורגלו לגדול ברשותו והן משתמטות, אבל לשוע"ר לעולם לא היתירו בבהמות וכל-שכן בחיות שלא הורגלו לגדול ברשותו ואפילו אינן משתמטות (ראה להלן הערה קפז), והגזירה דלעיל (אותה היתירו בבהמה) היא על חיות שהורגלו לרשותו – אפילו אינן נשמטות (ולמעשה אין חילוק אם נשמטות ממנו ביום או לא, אלא רק אם נשמטות גם בלילה).
(180) גם למשנ"ב דלעיל (הערה קפא) שהתיר כל שאינה בורחת אפילו אינה חוזרת לערב, דיבר בבהמה שנקנתה ושייכת לו.

(181) אם אינם יכולים כלל להשמט – דינם כדין צבי חגיר דלעיל סעיף ב, או כדין התולעים דלעיל הערה כד, ויש לחלק בין בהמת הפקר שתפיסתה נחשבת כצידה לבין סגירת תולעת במקום טבעי עבורה.
(182) כדלעיל סעיף כד שלא אסרו חכמים אלא במקום שאם היו אלו חיות בר היה צריך למצודה שאז נראה כצידה, אבל בצידת בהמה שלא צריך למצודה (גם אם הייתה בהמת הפקר), אם היא ברשותו מותר לכתחילה. ולכך לעיל (סעיף כד) דייק לכתוב שהאסור על צידת חיה הגדילה ברשותו אינו "במקום שחייב על צידת חיית בר מדאורייתא" (כי גם על בהמה חייב מדאורייתא ברשות הרבים) אלא במקום שהיה צריך למצודה (ובבהמת הפקר לא צריך למצודה אף שחייב על צידתה מן התורה).
(183) במשנ"ב ס"ק נו כתב (ע"פ הח"א) להקל בתרגול שאין דרכו להשמט מן היר, ואין צריך לרדוף אחריו, ולפי"ז כתב בשש"כ פכ"ז הערה קכו שיש לעיין היום שישנם חתולים מתורבתים. אמנם בשוע"ר לא משמע לחלק בזה, ובוודאי שהחתול המדובר כאן הוא חתול מתורבת (שאינו נשמט ובורח כלל), שאחרת אין כל חידוש בזה שאינו כבהמה (ראה לעיל הערה קפא), ומשמע שהיתר צידת בהמה בחצר גדולה הוא מצד שבטבעה אינה בורחת לעולם מבני אדם (גם אם לא היתה גדילה ברשותו), ולא מצד שהורגלה בכך.

וְכָל זֶה בְּשֵׁלָא מְרֹדוֹ, אָבֵל אִם מְרֹדוֹ קָלִיז, אָפֵלוּ פֶּרֶה שְׁמִרְדָּה, וְאִין צְרִיךְ לִזְמַר חַיָּה וְעוֹף שְׁמִרְדּוֹ, הַצֶּדֶן בְּשֶׁבֶת - חַיָּב קָלִיז, כְּמוֹ הַצֶּדֶן חַיֹּת וְעוֹפּוֹת הַבֵּר, שֶׁהָרִי הִלְלוּ גַם בֵּן לֹא יִבְאוּ לְכַלּוֹבָן לְעֶרֶב קָלִיז קָלִיז:

חלק ב, סימן שטו צידה האסורה והמותרת בשבת, סעיף כה:

ביאורי הלכה

קלח] חייב – פרה שברחה מן הרפת למרעה¹⁸⁶, ויש חשש שתאבד, מותר להבריחה לשטח מגודר, ובלבד שיבריח אותה למקום שעדיין מחוסר צידה, כגון לחצר המשק, ובתנאי שישאיר שער אחד פתוח¹⁸⁷. קלש] לכלובן לערב – אם קנה תרנגולת מחדש ועדיין אינה רגילה לביתו, ואם תצא לא תחזור עוד – דינה כתרגולת שמרדה¹⁸⁸. קמ] חוספה לסימן שטו¹⁸⁹ – לא ישפשף ברגליו רוק שעל גב קרקע שמא ישוה גומות, אבל מותר להעמיד רגליו עליו¹⁹⁰. ובדרך הילוכו יכול לדרוס על הרוק

בשבת ללול או לחדר קטן שבבית, אבל מותר להעבירם ללול או חדר גדול, וכן מותר להעביר מלול או חדר קטן ללול קטן אחר¹⁸⁴. משא"כ בכבש או עז אף כשהם בחצר גדולה ונשמטים מידיו, מותר להכניסם לחדר קטן שבבית.

קלז] אם מרדו – מרדו, היינו שלא חוזרים בערב לרשותו, ובטל מהם גדר "גדלים ברשותו", אבל עצם הבריחה וההשמטות כל פעם שבא לתפוס אותם (אף שאינה בטבע הבהמות) לא מפקיעה מהם גדר "גדלים ברשותו" אם עדיין חוזרים בערב¹⁸⁵.

ציונים והוספות

משום איסור צידה דאורייתא, ולא התירו בזה אף במקום הפסד. ואם יאמר לנכרי להכניס את הפרה לשטח גדול שהוא מגודר, גם אם הנכרי יכניסנה מעצמו לרפת – לית לן בה).

188] קצוה"ש סי' קכא בדה"ש ס"ק יא: וכ' הח"א כלל ל' שבכלל זה אם קנה תרנגולת מחדש ואינה רגילה כלל בביתו ואם תצא לא תחזור עוד לבית אלא תנקר באשפה הצדה חייב ואם יצאה מן הבית אסור לצודה אפילו ע"י נכרי, ופשוט שאם נכנסה לבית או לכלוב שלה, אסור לנעול הדלת וכ"כ המשנ"ב; ובספק אצלו אם התרגולת רגילה כבר או לא ונכנסה לבית גדול שאין שם צידה מן התורה, והוא רוצה לנעול ביתו לשמור ביתו מן הגנבים, לכאורה מותר, כיון דאינו מתכוין בניעילת הדלת לצוד התרגולת, אלא דהוי פסיק רישי', וכיון שאפשר שהורגלה כבר בביתו דאין בה משום צידה כשהיא בבית גדול א"כ הוי ספק פסיק רישי' בדרבנן, ודמי לסוגר תיבה וספק אם יש בה זבובים דמותר משום דהוי ספק פ"ר בדרבנן כמ"ש בסמ"ק שט"ז ס"ד, ודבר זה מצוי אצל סוחרי עופות שיש להם חנויות בכלובים מלאים עוף, וביום השבת פותחים החנות לתת אכילה ושת' לעופות ולפעמים קופצים עופות קטנים מהכלוב לתוך החנות וספק אם הם מורגלים להחנות או לא, לכאורה מותרים לסגור החנות כיון דכוונתם לשמור את העופות שהם בתוך הכלוב, ואולי זבובים הוי פסיק רישי' דלא ניחא ל' משא"כ כאן דניחא ל', ועי' עוד בס' שי"ח כ"א בענין ספק פסיק רישי' וצ"ע, ואם יצאו התרגולות לחוץ אסור להכניסם להחנות אע"פ שהחנות גדולה, דאולי לא הורגלו עדיין ושייך בהו צידה, מיהו להכניסם לחנות גדולה ע"י נכרי שלא יצוד אותם בידים שרי דהוי שבות דשבות במקום פסידא ומותר, וכמו שכ' לעיל סק"ח בשם הח"א דמותר לצוד בידים ע"י נכרי תרגולת שהורגלה לכלוב משום דהוי ג"כ שבות דשבות במקום פסידא, ושור"ר במנ"ש סי' פ"ז בשם זכרו תורת משה דאפי' לא הורגלו יש להקל ע"י עכו"ם שיכניסם לבית ולא יצוד בידים, ועצה

184] ולענין סגירת הדלת כשהם בחדר או לול קטן הפתוח ישנם המחמירים אם כוונתו לצידה (כדלעיל הערות ס"ז), אבל כשכוונתו לשמור שלא ייגנבו או יזיקו במקום אחר – מותר לסגור הדלת (לכולי-עלמא כדלעיל הערה קעז), ועפ"ז כלב נחיייה שבעליו שמט את רצועתו ברשות הרבים רשאי לתופסו שוב שאין כוונתו לצידה (וראה לעיל הערה יב בכלב נחיייה שמרד ונתפס על ידי נכרי).

185] צ"ע אם "מרדו" פירושו כל שלא שבים לרשותו בערב ואפילו אינם בורחים ממנו ביום, או שבהמות שלא בורחים ממנו ביום נחשבים ברשותו אף שלא חוזרים בערב (כפי שכתב במשנ"ב דלעיל הערה קפא, אלא שהמשנ"ב פסק להיתר דאחרת לא יהיה חילוק בין בהמה לחיה, משא"כ לשוע"ר יש מקום להסתפק בזה), ומדנקט להלן שדינם כצד חיות ועופות הבר משמע שאין כאן רק חיסרון של "מחוסר צידה" כפי שהוא ביוני שובך, אלא אפילו אינם בורחים ממנו ביום חייב על צידתם (ודו"ק שנקט בלשון הגמ' (ביצה כד, א) "הללו לא יבואו לכלובן בערב" שהוא יסוד החילוק שבין חיות בר לחיות הגדילות בבית עוד לפני שהוזכר בגמרא החילוק לענין מחוסר צידה שבין חיות הבית ליוני שובך).

186] ע"פ המבואר לעיל שמרידה היינו ביטול גדר "גדלים ברשותו" מדובר שברחה באופן של מרידה, דהיינו שלא רק איבדה את דרכה, אלא שאינה מעוניינת לחזור לרשות הבעלים (אבל עצם בריחה כתוצאה מאיבוד הדרך או מרידה רגעית לא גורמת לחיוב על צידתה כדלעיל, ודלא כמשמעות הפשוטה בשש"כ דלהלן).

187] שש"כ פכ"ז סמ"א, ושם: אפילו אם יסגור את כל יתר השערים, או שיעמוד איש בכל שער, כך שהבהמה לא תוכל לשוב ולברוח, ובלבד שישאר פתוח אחד (מרווח שהבהמה תוכל לברוח משם בנקל), גם אם הפתח הזה נמצא בקצה המרוחק של חצר המשק (וראה שם הערה קמו: ופשיטא דמותר ע"י נכרי, גם אם הלה יסגור את כל השערים... אבל לא יחזירנה לתוך הרפת, מכיון שיש בכך

ביאורי הלכה

מרוצף דמשה גומות, אבל במקום מרוצף באבנים או בקרשים או בבטון יש מתירין לירוק לכתחלה ולשפשף היטב הרוק הנה והנה דאין שם חשש אשוויי גומות, אבל בעיר שכל בתייה או רוב בתייה מרוצפין מותר לכולי-עלמא לשפשף הרוק.

ולשפשף קצת כגון שמעמיד רגלו על הרוק ודוחף רגלו לפניו, כיון שאינו מתכוין להשוות גומות, ויכול לכתחלה ללכת למקום הרוק כדי לדרוס עליו, ואפילו אפשר לכסות הרוק בכלי שלא יהי' מאוס מותר ללכת לדרוס עליו ולשפשף קצת כנזכר, וכל זה במקום שאינו

ציונים והוספות

זו לא נכתבה גם במקום אחר. ההלכה שלפנינו היא לשון קצות השלחן סימן קמו סעיף ל (המבוססת על לשון שו"ע המחבר) אך ללא אריכות ההערות העיונים והמקורות שם. (190) כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נהג שבאמירת להבל ולריק (שבעלינו) הי' רוקק בצד השמאל ואח"כ הי' כורע ומשתחויה ולאח"כ הנה בימות החול הי' ממחק את הרוק ברגלו השמאלית ובימי השבת ויו"ט הי' פוסע עליו ג' פעמים (לקט הליכות ומנהגי שבת קודש ע' לו מרשימת הרה"ח ר' אלי' סימפסאן), הנהגת כ"ק אדמו"ר זי"ע לאחר היריקה ב"לריק": בחול ממחה (משפשף) ברגלו, ובשבת החמיר ורק דרך (פסע) על זה. (קונטרס התקשרות תקמו הערה 19); וצ"ע אם החמיר כי לא סבר להלכה כ'קצות השולחן' שדימה רוק לכיבוד הבית לכל עניניהם (ראה בדה"ש שם ס"ק סה), או שאף אם להלכה יש להקל בזה לא רצה להקל במה שלא הקילו בפירוש בשו"ע או במג"א.

פשוטה לבעלי חנויות של עופות, שיעשו דלתות כפולות בחנות, וכשיפתח ינעול הדלת החיצונה בטרם יפתח הדלת השניה, וממילא לא יצאו העופות לחוץ. ע"כ. והנה בקצוה"ש שם הוסיף שצעה זו של דלת כפולה תועיל גם שיהא מותר לנעול הדלת הפנימית כשיצא כיון שהחנות גדולה והדלת החיצונה סגורה, ואחרי נעילת דלת הפנימית יוכל לפתוח ולנעול החיצונה. אבל כאמור לעיל (ראה הערות סר"ס אינו נצרך לכו"ע, ובוודאי שבמקום ספק יש להקל, וממילא גם מה שהביא בתחלת דבריו מהמשנ"ב לענין איסור סגירת הדלת היינו כשהייתה בחוץ ונכנסה ורוצה לסגור הדלת, משא"כ כשכבר הייתה בלול שלה ונפתחה הדלת.

(189) דין זה נשמט בשו"ע ר', לכאורה כדרכו בכמה מקומות להשמיט הלכות מבודדות בסימן אחד כדי לצרפן לסימן אחר עם שאר הלכות העוסקות באותו נושא, אלא שהלכה

~ שו"ע רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות בציעת הפת ~

שצריך לחזור ולברך שהרי הברכה אינה אלא על הבליעה ולא על הלעיסה שהלועם ואינו בולע א"צ לברך כמ"ש ס"י ר"י.

וצריך לזהר ג"כ שלא לילך ממקום למקום עד שיבלע כי הליכה ממקום למקום חשובה הפסק אלא אם כן היא לצורך האכילה שאז מותר לכתחילה אם אי אפשר בענין אחר כגון שאי אפשר לו לברך במקום אכילתו לפי שאינו נקי שכיון שאי אפשר לו לאכול בענין אחר הרי זה כדעבד והוא שב' המקומות הם בבית אחד כמו שנתבאר בסימן קע"ח:

~ יום שני ~

י ואפילו אחר שטעם המברך אם שח אחד מהמסובין קודם שיטעום צריך המשיח לחזור ולברך לעצמו אם שח בדבר שאינו מענין צרכי סעודה כי לא תהא שמיעתו הברכה מהמברך גדולה מהמברך עצמו והיה משיח בין ברכה לאכילה שהיה צריך לחזור ולברך משום שהפסיק בין ברכה לאכילה ואף זה הפסיק בין שמיעה לאכילה שהשומע כמברך.

וכן רבים שעושים מצוה אחת ואחד מברך לכולם אם הפסיק

~ יום ראשון ~

חלק א' סימן קסז מקום וזמן הבציעה ומי הוא הבוצע:

מ ואחר הברכה יאכל מיד ולא ישיח בין ברכה לאכילה ואם שח צריך לחזור ולברך אלא אם כן היתה השיחה בדברים שהם מעניני הדבר שמברך עליו כגון שאמר הביאו מלח או ליפתן ואפילו פת שלנו שא"צ מלח מכל מקום כיון שהוא חפץ לאכול על ידי מיבול במלח הרי זה מעניני הסעודה וכן אם אמר תנו לפלוני לאכול.

ואפילו אם אמר תנו מאכל לבהמה צורך הסעודה הוא ואינו חשוב הפסק לפי שאסור לאכול קודם שיתן לבהמתו שנאמר ונתתי עשב בשדה לבהמתך ואחר כך ואכלת ושבעת אבל לשחות אדם קודם כמו שמצינו בברכה שאמרה שתה וגם גמליך אשקה וכן אכילת עראי ואין בה כדי שביעה יש מי שמתיר קודם שיתן לבהמתו ואעפ"כ כיון שהוא צורך הסעודה אע"פ שאינו צורך אכילת פרוסה של ברכה אינו חשוב הפסק כדעבד אבל לכתחלה אסור להשיח אפילו לצורך פרוסה של ברכה ואפילו בעודו לועס עד שיבלע ואם שח בעודו לועס בדבר שאינו מענין צרכי הסעודה אפשר

קבועים יחד וכל אחד מברך לעצמו אבל בעל הבית עם בני ביתו אע"פ שישבו בלא הסיבה הרי הם קבועים ביחד לפי שכל בני הבית נגררים אחר בעל הבית ואחד מברך לכולם ואפילו בני חבורה שאינם בעל הבית עם בני ביתו אם אמרו נאכל כאן או במקום פלוני כיון שהכינו מקום לאכילתם הרי נקבעו יחד אפילו לא הסיכו ולא אמרו שצריכין הסיבה אלא כשישבו פתאום בלי שום אמירה תחלה לאכול יחד במקום זה.

ועכשיו שאין אנו רגילין בהסיבה הרי ישיבתנו בשולחן אחד או בלא שולחן במפה אחת חשובה קביעות אפי' לבני חבורה כמו הסיבה בימיהם אבל אם אינם יושבין על שולחן אחד או מפה אחת אינן קבועים יחד אפי' הכינו מקום לאכילתם ואפי' בעל הבית עם בני ביתו.

והשמש אע"פ שאינו קבוע בישיבה אצל השולחן אלא עומד ומשמש ואוכל בלא קבע שהולך ובא תמיד באמצע אכילתו יוצא בברכת הבוצע לפי שדרכו בכך וזו היא קביעתו לעמוד לשרת ולאכול:

~ יום רביעי ~

מן במה דברים אמורים שצריך שולחן אחד או מפה אחת בבית אבל בשדה די בהכנת מקום שיאמרו נאכל כאן או במקום פלוני ואפילו היה כל אחד רוכב על בהמתו ואוכל מכברו כיון שעמדו במקום אחד נקבעו יחד אע"פ שלא ירדו מהבהמות.

אבל אם היו הולכין ואוכלים לא נקבעו אע"פ שאמרו נאכל יחד ואפילו מהלכין ברגליהם ואוכלים מכבר אחד אבל אם הולכים בספינה אחת ואמרו נאכל נקבעו באמירה זו אפילו כל אחד אוכל מכברו ואפילו שלא על מפה אחת אבל אם יושבים בעגלה יש להסתפק אם דינם כרוכבים על גבי בהמה שהעגלה ג"כ מהלכת משא"כ בספינה שהיא אינה חשובה מהלכת אלא המים הולכים תחתיה והיא נחה לעולם על אותם המים או אפשר כיון שהם יושבים בעגלה אחת מצטרפין משא"כ ברוכבים שאף שהם יושבים הרי כל אחד הוא רוכב בפני עצמו.

ואם היו אוכלים בשדה מפוזרים ומפורדים אף על פי שאוכלין כולם בשעה אחת ומכבר אחד כיון שלא קבעו מקום ואוכלין מפוזרין אין מצטרפין:

יז כל מקום שאין מצטרפין מפני שלא נקבעו יחד וכל אחד מברך לעצמו אם בירך אחד לכולם אע"פ שנתכוין להוציאם ידי חובתם והם נתכונו לצאת לא יצאו שברכת הנהנין אינה דומה לברכת המצות שכל המחוייב בדבר מוציא חבירו ידי חובתו אבל בברכת הנהנין מי שנהנה הוא ראוי שיברך ואין אחד פוטר חבירו בברכתו אלא א"כ נקבעו יחד על דבר שדרך לקבוע עליו כגון פת ויין שקביעותם מצרפתן להיותם נחשבים כגוף אחד לברכה אחת לכולם.

אחד מהם בין שמועת הברכה לעשיית המצוה אע"פ שהמברך כבר עשה המצוה תיכף לברכתו אין זה מועיל לזה שהפסיק בינתיים וצריך הוא לחזור ולברך לעצמו.

ומכל מקום אם בשעה שהבוצע היה מברך המוציא היה אחד מהמסובין נוטל ידיו וכיון לברכת המוציא ואח"כ ניגב ידיו ובירך על נטילת ידים יוצא בברכת הבוצע וא"צ לחזור ולברך ברכת המוציא שברכת על נטילת ידים אינה חשובה הפסק בין המוציא לאכילה לפי שהוא צורך הסעודה:

יח שכן ואכל ולא בירך המוציא אם נזכר בתוך הסעודה מברך על מה שיאכל מעתה ואם לא נזכר עד שגמר סעודתו אין מברך על מה שאכל שברכת הנהנין דומה לברכת המצות שאין מברכים אלא עובר לעשייתו ולא אח"כ אלא א"כ היא מצוה שאי אפשר לברך עליה עובר לעשייתו כמו שנתבאר בס' קנ"ח ויש מי שחילק בין ברכת הנהנין לבין ברכת המצות שיכול לברך אח"כ אם לא בירך לפניהם ואע"פ שהעיקר כסבא הראשונה טוב לחוש לדבריו בברכת הנהנין שאפשר לו לאכול עוד מעט ויברך בתחילה ויוצא לדבריו הכל:

יב אם הוא מסופק אם בירך ברכת המוציא אם לאו אינו חוזר ומברך כי ברכת המוציא מדברי סופרים וספק דברי סופרים לחקל ואינו רשאי להחמיר על עצמו אלא שלא לאכול אבל לא לברך שלא ליכנס לספק ברכה לבטלה:

יג אם במקום ברכת המוציא בירך שהכל נהיה בדברו או שאמר בריך רחמנא מלכא (דעלמא) מריה דהאי פתא ואפילו לא הזכיר שם הפת כלל שאמר מריה דהאי והיתה הפת מונחת לפניו יצא ואינו נקרא משנה ממטבע שטבעו חכמים כיון שבירך על הפת שאוכל והזכיר שם ומלכות בברכתו כי רחמנא הוא שם ה' בבבל (אע"פ שבתרגום הוא כינוי של רחום):

~ יום שלישי ~

יד רבים שנתוועדו לאכול אחד מברך לכולם והשאר יכוונו לבם לשמוע ויענו אמן והמברך יכוין לאמן שאומרים ואפילו הם שנים לבד שבברכת המזון כל אחד מברך לעצמו אחד מהם מברך המוציא לפי שבסוף הסעודה הם מתפרדים זה מזה לפיכך אינן מצטרפין לברכה אחת אלא בזימון שלשה משא"כ בתחלת הסעודה שהם מתחברים וקובעים עצמן לאכול יחד:

מז במה דברים אמורים כשהסיבה על המטות שהוא דרך קבע שכן היה מנהגם כשמתחברים לאכול בחבורה אחת היה כל אחד מיסב על מטתו ולא היה קבע סעודה בלא הסיבה אם הם אורחים הסועדים אצל בעל הבית שדרך לתת לכל אחד ואחד בפני עצמו על השולחנות הקטנים אשר לפני כל אחד ואחד ואינם יודעים קביעותם עד שהסיבה יחד אבל אם יושבין בלא הסיבה על המטות עדיין אינן

~ יום שישי ~

ב אין המסובים רשאים למעום עד שיטעום הבוצע כגון אם הם רוצים לחתוך מן הלחם שבצע ממנו הבוצע ולטעום קודם שיטעום הוא אבל הוא לא יתן להם כלל קודם שיטעום שלא להפסיק בשחיית נתינה זו בין ברכה לאכילה שלא לצורך שהרי הם אינם רשאים למעום מה שנותר להם עד שיטעום הוא תחילה.

ואם כל אחד אוכל מכבר ואין זקוקים לכבר שביד הבוצע רשאים למעום מכברותיהם קודם שיטעום הבוצע מכברו רק שימתו עד שישלח אמן מפי רוב העונים כמו שהבוצע צריך להמתין כמו שנתבאר למעלה ובשבת ויום טוב צריך להיות לפני המסובין לחם משנה חוץ ממה שלפני הבוצע ואז רשאים למעום קודם הבוצע שאל"כ זקוקים הם לכבר שלפני הבוצע לצאת בהן ידי חובת לחם משנה (וגם בחול צריך להיות לפניו כבר שלם כמו לפני הבוצע שאל"כ זקוקים הם לכבר שלם שלפני הבוצע שכיון שיש על השולחן פת שלימה אסור לבצוע על הפרוסה אלא על דרך שיתבאר בס' קס"ח).

ואם בא הבוצע לחלוק כבוד למי שגדול ממנו שיטעום תחילה הרשות בידו ויש חולקין:

בא הבוצע הוא פושט ידו תחלה לקערה לאכול ואם בא לחלוק כבוד למי שגדול ממנו רשאי.

הבוצע נותן פרוסה לפני כל אחד והאחר נותן בידו אלא א"כ האוכל הוא אבל וכל אלו ממנהני דרך ארץ שנהגו חכמי ישראל בסעודה ובשבת אין אכילות נזהגות.

ויהיה הבוצע שלא יזרוק חתיכת המוציא לפני המסובין שאסור לזרוק הפת אפילו על השולחן כמו שיתבאר בס' קע"א:

בב טוב ליהדר שלא להאכיל פרוסת הבציעה לנכרי או לכהמה ועוף משום כבוד הברכה ויש לאכלה קודם שיאכל פת אחרת כדי שתהא נאכלת לתיאבון משום חיוב מצוה ויש אומרים שטוב לאכלה בסוף הסעודה והרצוה לצאת ידי שניהם יאכל קצת בתחילה וקצת בסוף:

~ שבת קודש ~

בג מי שאינו אוכל אינו יכול לברך המוציא להוציא האוכלין ידי חובתו אפילו אינו יודעין לברך לעצמן כיון שהוא אינו מחויב בברכה זו וכל שאינו מחויב בדבר אינו מוציא אחרים ידי חובתו שברכת הנהנין אינה דומה לברכת המצות שאף מי שאינו מחויב בדבר מפני שכבר יצא ידי חובתו יכול לברך למי שעדיין לא יצא ואינו יודע לברך לעצמו כגון לקדש קידוש היום לנשים ועמי הארץ לפי שבמצות שהן חובה כל ישראל ערבים זה בזה וגם הוא נקרא מחויב בדבר כשחבירו לא יצא ידי חובתו עדיין משא"כ בברכות הנהנין שאף שהן חובה על הנהנה מכל מקום בידו

אבל אם נקבעו יחד אלא שכל אחד צריך לברך לעצמו מפני שאין קביעות מועלת כגון בברכת המזון בפחות מג' או ברכה אחרונה של פירות כל אחד ואחד מברך לעצמו ואם בירך אחד לכולם יצאו ידי חובתם בדיעבד כמו שיתבאר בסיומן קצ"ג ורי"ג ויש אומרים שבכל מקום יצאו ידי חובתם בדיעבד והעיקר כסברה הראשונה:

~ יום חמישי ~

יד וכל מקום שקביעות מועלת לצרפם לברכה אחת מצוה שאחד מברך לכולם ולא כל אחד בפני עצמו משום שנאמר ברוב עם הדרת מלך ומכל מקום רשאים הם לקבוע יחד על דעת שלא להצטרף כמו שיתבאר בס' רי"ג ולפיכך נהגו עכשיו לברך כל אחד לעצמו משום שהחמון לא היו נזהרים מלהשיח בין שמיעת הברכה להטעימה לכן הנהיגו לברך כל אחד לעצמו וכיון שנהגו כן הרי זה כאילו היתה דעתם בפירוש בקביעותם יחד שקובעים על דעת שלא להצטרף ופטרין מהידור זה:

יז בני חבורה שאין ביניהם בעל הבית או שכולם בעלי בתים גדול בחכמה שבהם הוא הבוצע משום כבודו או נותן רשות למי שירצה ואם הם שוין ואחד מהם כהן מצוה להקדימו ואם כהן עם הארץ והוא תלמיד חכם הוא קודם לו ואסור לחכם להקדים את עם הארץ לפניו דרך חוק ומשפט כהונה אלא א"כ מוחל לו ונותן לו רשות לברך בלא כהונתו כמו שיתבאר בס' ר"א ואם הכהן ג"כ תלמיד חכם אלא שהישראל גדול ממנו טוב להקדימו להכהן אבל אינו חיוב בדבר ואם מקדימו מאריך ימים ואם יש ביניהם בעל הבית הוא קודם אפילו לכהן תלמיד חכם כדי שיבצע בעין יפה.

(אף שקדימת הכהן היא מן התורה מכל מקום מן הסתם מוחל לו הכהן בכבודו בשביל זה ואף אם אינו מוחל לו אין לו קדימה בבציעה נגד בעל הבית שהרי ביד הבעל הבית שלא ליתן לו לאכול כלל שאין זה ממשפטי הכהונה להאכילם בחנם ואף אם הוא שכירו אינו מחויב ליתן לו כאן עכשיו אלא לאחר זמן או במקום אחר משא"כ בברכת המזון שכבר אכל ונתחייב בברכת המזון עם כולם יחד הוא קודם לכולם אם אינו מוחל להם).

ואם בא לחלוק כבוד לגדול ממנו רשאי וכן נהגו וכן החתן ביום חתונתו הוא קודם לכל לבצוע אע"פ שיש שם גדול וכהן שכיון שהסעודה היא בשבילו ובידו לדחותה אין קדימה נגדו לשום אדם.

ומדת ענוה היא שאף שהבוצע הוא הגדול נותן רשות מכל בני החבורה ואומר בתחלה ברשות מורי ורבותי כאלו הם גדולים ממנו ולהם נאה לברך ונהגו ליטול רשות מכהן לברכת המזון וכן נכון שהרי מצוה להקדימו וא"כ אסור לברך בלא רשותו אלא א"כ גדול ממנו בחכמה ומכל מקום אין מועיל מה שאומר ברשות אם לא נתן לו הכהן רשות:

של לילה ובין של יום אם אינו יודע לברך יכול אחר שכבר יצא להוציאו ידי חובתו אף מברכת הנהנין שבהן שהן המוציא ובורא פרי הגפן ואין צריך לומר ברכת אכילת מצה וברכת הקידוש עצמה שהם מברכות המצות ואם מקדש על הפת מוציאו גם מברכת המוציא שבקידוש שהיא חובה משום קידוש ולא משום הנאתו.

וכל זה לגדול שאינו יודע לברך אבל לקטנים רשאי לברך כל ברכת הנהנין כדי לחנכן במצות ואפילו אין חינוכם מוטל עליו כגון שאינם מכני ביתו:

שלא ליהנות ושלא לברך לפיכך אין אחר שאין נהנה נקרא מחויב בדבר הברכה זו שזה צריך לברך על מה שחפץ ליהנות.

ואפילו בשבת שהוא חייב לאכול פת מכל מקום כיון שחייב זה אינו אלא להנאתו שאם אינו נהנה באכילתו והתענית עונג לו פטור מלאכול א"כ אם אינו יודע לברך ג"כ לא יהנה שאסור ליהנות מהעולם הזה בלא ברכה ואין כל ישראל עורכים שיהנה זה.

אבל כל אכילה ושתייה שהן חובה על האדם שלא משום הנאתו כגון מצה בליל ראשון של פסח ויין של קידוש בין

~ 'תורה אור' פרשת תשא - הפרשה החסידית ~

כי תשא את ראש

והיינו על ידי הדעת וההתבוננות איך שפאמא פל העולמות עליונים ותחתונים הם ממש פלא חשיב קמיה, ואינן תופסים מקום כלל. וכמו שכתוב (נחמיה ט, ו): "אתה הוא ה' לברך וגו'"; ו"אתה הוא עד שלא נברא העולם כו"⁷.

כי התהוות כל העולמות אינם רק מבחינת מלכותו ותבדך בלברך, כדכתיב (תהלים קמח, יג): "מלכותך מלכות כל עולמים", ושם עליו השגת הנבראים. כמאמר⁸: "יתברך שמו בפי כל חיי תמיד לעולם ועד", פירוש: מה שהוא יתברך "בפי כל חיד" - הם "שרפים ואופנים וחיות הקודש", והשגתם באלקות - אינו אלא מבחינת "שמו" לברך, שהוא בחינת מלכותו יתברך.

והנה פתיב (קהלת ה, ו): "ידבר מלך שלטון" - בחינת מלכות הוא בחינת דבור. וכמו שכתוב ב"תיקוני זוהר"⁹: "מלכות - פה כו". וכמשל מלך בשר ודם, שהנהגתו בכל מדינות מלכותו היא על ידי דיבורו ופקודתו של המלך - כך על דרך משל, כל הנהגות עולמות עליונים ותחתונים הוא מבחינת דיבורו של הקדוש ברוך הוא

"כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם, ונתנו איש כפר נפשו לה' וגו', זה יתנו וגו', מחצית השקל וגו'" (פרשתנו ל, יב"ג):

הנה משה רבנו עליו השלום נקרא "רעיא מהימנא"², והיינו כענין שפאמר (תהלים לו, ג): "ורעה אמונה". פירוש: כמו הרועה המנהיג צאנו וזננו ומפרנסם בשדות תמיד, כמו כן בחינת משה הוא "רעיא מהימנא" - שהוא זן ומפרנס ומשפיע לכללות נשמות ישראל, שהם בבחינת אמונה.

כי ישראל - "מאמינים בני מאמינים"³, פירוש: שנקבע בנפשם מצד שורש חוצבם - "ישראל עלה במחשבה כו"⁴ - כי הוא יתברך המחדש בטובו מעשה בראשית⁵, ובכל יום מהיה אותם מאין ליש. אך אמונה זו אינה אלא בבחינת נקיון, אבל להיות התפעלות בנפשם בבחינת פנימיות - היא על ידי בחינת משה רבנו עליו השלום, בחינת דעת⁶, שהוא הזן ומפרנס את האמונה שתהא אמונה שלימה וחזקה, ונגעה עד פנימיות הנפש.

6. (ראה תניא שם. לעיל משפטים עה, ב. וראה באריכות בלקוטי שיחות חלק 1 עמוד 244 ואילך).

7. (נוסח התפלה. וראה לקוטי תורה שיר השירים דבור המתחיל "קול דודי" סעף א, דף יד, א).

8. (נוסח ברכה שניה בברכת המזון).

9. (בהקדמה, "פתח אליהו" י, א).

1. (נאמר שבת פרשת משפטים, שקלים, כ"ז שבט תקס"ג. גרסם בהוספות לתורה אור פרשת תשא).

2. (מורגל בוהר. וראה תניא פרק מב).

3. (שבת צ, א).

4. (ראה בראשית רבה פרשה א, ד).

5. (המקדש בטובו מעשה בראשית: על פי נוסח ברכה "יוצר").

בכניסו, וזהו קיומם וחיותם והתהוותם מאין לישי. וכמו שכתוב (תהלים לג, ט): "כי הוא אמר ויהי" – שבדבור אחד נבראו.

וכשם שאין ערוך לדבור של האדם נגד מהותו ועצמותו, כן יותר מכן לאין קץ, אין ערוך התהוות העולמות וחיותם וקיומם לגבי הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו, ובטלים במציאות ממש, וזהו כלא היו¹⁰, שאינו בגדר עלמין כלל – לא בבחינת ממלא כו¹¹, ושם "לית מוחשבה תפיסא ביה כלל"¹².

והנה, ממש נמשך שפע ורצון לרעות האמונה, שהיא בבחינת 'ממלא כל עלמין' ו'סובב כל עלמין'. וזהו שאמר ה' למשה: "כי תשא את ראש בני ישראל" – שבחינת משה הוא המנשא ומגביה הראש ומוחין של בחינת בני ישראל, שהם "מאמינים בני מאמינים".

והנה, בזמן שבית המקדש היה קיים – והוא על ידי מחצית השקל כו¹³. כי הנה בזמן שבית המקדש קיים, היו מקריבין ממחצית השקל קרנות על גבי המזבח¹⁴. וענין הקרנות – שהיו מקריבין בהמה על גבי המזבח, והיה יורד אש מלמעלה¹⁵ בצורת אריה "דאכיל כל קרבניו". ומחמת זה, גם בחינת נפש הבהמית שבכל אחד ואחד מישראל היה נכלל ונתמעט בקדושה, עד שבכל אחד ואחד היה מקשר דעתו ובינתו לגדולת ה' להבטל אליו כנ"ל.

ועכשיו, משתרב בית המקדש תיקנו אנשי כנסת הגדולה תפלה במקום קרנות¹⁶. במאמר רז"ל¹⁷: "על ג' דברים העולם עומד – על התורה, ועל העבודה, ועל גמילות חסדים". ו'איזה היא עבודה שכלב? זו תפלה'¹⁸. וכל התפלה היא להעמיק דעתו ובינתו בגדולת אינסוף ברוך הוא: "אתה הוא ה' לבדך כו"¹⁹, "הו"ה אלקינו,

הו"ה אָתָּד"²⁰.

והפירוש של "אחד" הוא: שגם עתה, אחר שנברא העולם, במקום וזמן: מזרח ומערב, צפון ודרום, ומעלה ומטה; וכן בבחינת זמן – "שיתא אלפי שני הוי עלמא"²¹, הוא גם כן "אחד". כי לגבי הקדוש ברוך הוא – שיה ממש כמו קודם שנברא העולם, שאז לא היה בחינת מקום וזמן כלל, שהוא יתברך היה את בחינת מקום וזמן מאין לישי, וכמו שכתוב (פרשתנו לג, כא): "הנה מקום אתי וכו'".

ועל דרך זה הוא כל התפלה, שאינה אלא "להאריך באחד כו'", כמו שנתבאר במקום אחר²², שעל ידי התבוננות בעומק וברוחב בתפלה יתלהב לבו בתשוקה נפלאה להכלל ב"אחד" ו"למהיו אחד באחד"²³.

וביאור הדבר – היינו מה שכתוב²⁴: "מצרף לכסף כו'", כן "איש לפי כו'" – פירוש:

כי הנה אהבה רבה שהיא באה ונמשכת מלמעלה למטה לעורר את האהבה בכללות נשמות ישראל – הוא בבחינת מקור, כמו שכתוב (שיר השירים ב, ו): "וימינו תחבקני כו'". והיינו "באריה ישאג" (הושע יא, י) – לעורר כנסת ישראל כו'.

וזה אינו אלא לאחר ההתבוננות בקריאת שמע בפסוק "שמע ישראל" (ואתחנן ג, ד) ו"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" – יחודא עילאה ותתאה; ואז בשמונה עשרה – שהתפלה במקום קרבן – יורד האש שלמעלה – אהבה רבה מבחינת אריה הנ"ל, ואוכל הקרבן שהוא הנפש הבהמית כו'. דהיינו, שמתהפך גם רצון חומר הגוף לה' לבדו, ו'אין בלבד אלא אחד'²⁵, ואין לזר אתו²⁶ כו'.

21. (ראש השנה לא, א).

22. (לעיל פרשת ובו פד, ב): "במאמר חל (ברכות יג, ב): 'כל המאריך באחד [מאריך לו ימיו ושנותיו] כו'". דהיינו להאריך ולתרום בדעתו ובעומק לבו עד מקום שיד שכלל ותבונתו מנעת אור ש'אני הו"ה לא שניתני' ממש כמו קודם קריאת העולם. וראה לקוטי תורה פתח פ, א. ואתחנן יב, ב. ספר המאמרים חס"ט עמוד רפד. ועוד.

23. (זהר חלק ב תרומה קלח, ב).

24. (משלי י, ג): "מצרף לכסף, ובור לזהב, ואיש לפי מהללו".

25. (על דרך מה שאמרו השבטים לעקב (פסחים נ, א): "כשם שאין בלבד אלא אחד, כך אין בלבדנו אלא אחד").

26. (על פי משלי ה, ז): "ואין לזרים אתך".

10. (עבדך א, טו).

11. (ולא בבחינת סובב).

12. (על פי תקוני זהר שם).

13. (משנה שקלים ריש פרק ד. רמב"ם ריש הלכות שקלים. רש"י תשא ל, טו).

14. (ויקרא כא, ב. וזה חלק ג בלק ריא, א).

15. (ראה זהר חלק א בהקדמה ג, ב).

16. (ראה ברכות כו א"ב).

17. (אבות א, ב).

18. (תענית ב, א).

19. (פסוקי דזמרה. נחמיה ט, ו).

20. (ואתחנן ג, ד).

וזהו "מצרף לבסוף כו":

מלך, שגם תנועה קלה בפריקת העול האימה – כמדר
יחשב, וגם כל יגיעותיו לא יזכו בעיני המלך, לפי שלגבי
רוממות המלך אין לדבר שישפיק בו. ודי למבין.

וזהו שאמרו גבי מומין²⁸: ד"דוקין שבעין – לדידהו
לא הוה מומא, ולדידן הוה מומא – פירוש:

"דוקין שבעין" הוא ההסתרה שבחכמה להשגה
אלקית מצד חומר מחשד הגוף. והסתרה זו, שלא נתפס
במוח ולב – סובב וממלא, הוא תכלית הדקות של הרע,
משבירת רפ"ח ניצוצות²⁹ שבשעת חטא אדם הראשון,
שנתגשמו כל הכחות, וכמו שכתוב בזהר³⁰ "דאחשיד
אנפין כו".

ולכך, "לדידהו" – עובדי פוכבים ומזלות³¹,
שגולקחים מבחינת אחרונים ד"אלקים אחרים" – "אין זה
מוס", כי הפרדן מאחדותו בתחלה כו. אך "לדידן" –
"ישראל עלה במחשבה" – "היו מוס" גמור, כי ישראל
– מאמינים בנ"ל.

וזהו שבהם נאמר (תהלים קטו, ה): "עינים להם ולא
יראו" – מפני הדוקין שבעין החכמה כו. וכמו בבלעם
שהיה סומא בעין אחת³² כו. אבל בישאל נאמר: "וכל
[..] ישראל רואים כו"³³. ודי למבין:

וכל הנ"ל – שמתברר הדק שבדקות – אינו אלא דוקא
אחרי שירד לעמקות ההתבוננות. וגם, כי בהתלהבות
התפלה – פרוגמת הקרבן בנ"ל. מה שאין פן מתחלה
היה מעורב טוב ורע בתכלית.

דהיינו, פירוע בענין "כל דרכי איש יד בעיניו כו" (משל
טו, ב), שגדמה לו החר פחוט השערה, והוא כשר וישר
בעיניו כו, ואינו מרגיש הרע כלל. אבל פשמתלהב
ביותר – יותר מרגיש אפילו הקל שבקלות כהר גבוה,
בנ"ל. ודי למבין.

וזהו "ונתנו איש כפר נפשו זה" [..] מחצית השקל
בשקל הקדש [..] תרומה לה" (פרשתנו ל, יב"ג) – פירוש:

פירוש: על דרך משל הכסף המעורב בסיגים בתכלית
התערובות, כשנותנים אותו בכור המצרף בשלהבת –
יתברר, ומתפרדים כל החלקים שבו, עד שחלק הטוב
יוצא נקי בפני עצמו, וכל חלקי הסיגים מתפרדים
ויוצאים מובדלים בפני עצמם. וכל שיתנו אותו בשלהבת
הרבה פעמים – יותר יבדל חלקי הסיגים הדקים פירוע.
ואם כן, נמצא שמה שהיה הסיגים בהעלם מתחלה,
בערבוביא – על ידי השלהבת נתגלו ויראו ויצאו לידי
גילוי. וכל שנשתהא הכסף בשלהבת יותר – יותר יצא
ההעלם, עד שגם הדקין שבדקין יצא להפרד בפני
עצמם, ולא להיות מעורב בטוב כו. ודי למבין.

וכמו כן על דרך משל, בנפש הבהמית עם הניצוץ
אלקי – שהם מעורבים מטוב ורע בתכלית, ועל ידי
שלהבת העולה מאליה בתפלת שמונה עשרה, מחמת
שאגת אריה דלעילא הנ"ל, מתפרדים כל החלקים
המעורבים, ויוצא מן ההעלם כל הסיגים, גם הדק
שבדקין כו. ודי למבין.

וזהו הטעם שאנו אומרים בשמונה עשרה דוקא
"סלח לנו":

להיות כי כל מה שהתבונן ביותר העמקות בקריאת
שמע, וסדר השבחים בפסוקי דזמרה, בהתלהבות רשפי
אש של מטה – "צעק לבם כו" (איכה ב, יח) – יותר
נתעורר למעלה אש של מעלה – אהבה רבה כו, ואז
גם "שמים לא זכו בעיניו כו" (איוב טו, טו), מאחר דלגבי
עצמות המאציל בלא חשיבי המשפיע עם המקבל; סובב
וממלא כו.

וגם למטה נתגלה גם כל דק שבדקין שבתערובות
טוב ורע, ואז נעשה חוטא גדול גם בדקות הרע. ואומר:
"סלח לנו כי חטאנו כו", מפני שחוט השערה נדמה כהר
לגבי אמתית בעל האמת כו²⁷. במשל מי שעומד לפני

27. (במות קמא, ב. נעוד: "הקדוש ברודי הוא מדקדק עם סביבו פחוט השערה".
סוכה נב, א ורש"י: "לעמוד לבא מביאו הקדוש ברודי הוא לצר תרע ושחטו
בפני הדקדקים ובפני הרשעים. צדיקים נדמה להם כהר גבוה, ורשעים נדמה להם
פחוט השערה").

28. (גיטין נג, א ורש"י: "דוקין שבעין" – דוקא דלדידן הוה מומא, ולדידהו לאו
מומא. לדידהו לא הוה מומא – לתקריב לגבות בבמה וירדה, אלא מחוסר אבר.
(דוקין – מל"ה (טי"ל): "תבבל" (וקרא כא, ב) [..] פתח בעין המצמצם את
הראייה, כמו (ישעיה מ, כב): "הנמטה בדוק").

29. (עץ חיים שער למ, מ"ז ומ"ח, פירוש ב).

30. (ראה וזה תי שרה קלא, א. חלק ב פסוקי קמט, ב).

31. (אמות העולם).

32. (פנהדרין קה, א).

33. (דברי תמים ב, ג: "וכל בני ישראל ראים בדרך האש וכבוד ה' על תבית".
יתרו כ, יד: "וכל העם ראים". וברש"י: "מלמד שלא היה בהם אחד סומא").

פי הנה במושפן היה ג' דברים כלליים: "זקב ונסף ונחשט" (תרום ב, ג). והוא נגד ג' דברים שהעולם עומד עליהם, שהן תורה ועבודה וגמילות חסדים³⁴:

העבודה הן הקרבנות, הוא בחינת הזקב ורשפי אש, התשוקה מלמטה למעלה, פידוע.

והנסף הוא חסד-עליון³⁵ מלמעלה למטה, אהבה רבה פנ"ל, לעורר האהבה בכנסת-ישראל "נכסוף נכספתי כו"³⁶.

והנחשט היא ממוצע כלול משניהם, והיא התורה וגם נחשט ראשי תיבות³⁷ "נובלות חכמה שלמעלה תורה"³⁸.

ובכללותם – ג' קווין: ימין, ושמאל, ואמצע. פידוע, ודי למבין.

והנה ידוע ההפרש בין "קדש" ל"קדוש": ש"קדוש" בוי"ו מורה ההמשכה מסובב לממלא, לומר, שהוא יתברך קדוש ומובדל מזמן ומקום כו', והוא מתנשא ומרומם מהם כו' פידוע. אבל "קדש" בלא וי"ו – הוא עצמות אור אין-סוף קודם שיהיה סובב וממלא כו', שאז הוא ענין הקדושה וההבדלה בעצמותו, ולא שהוא קדוש ומובדל מתחתון הימנו בלבד כו'. ודי למבין.

וזהו ענין "שקל הקדש" דוקא, להיות פי משה, רעיא מהימנא הוא לזון ולפרנס האמונה לכנסת-ישראל, פנ"ל בענין "כי תשא את ראש בני ישראל וכו'". והיינו שהוא ממשיך מוקדש-העליון – העצמות של המאציל ברוך-הוא, להיות קדוש – בחינת סובב לממלא כו'.

והמשכת קדש-העליון הוא בג' קווין: ימין ושמאל ואמצע פנ"ל, על ידי תורה, עבודה וגמילות חסדים דוקא, להיות פי על ידי המצות אנו מתקדשים בקדש-העליון כמאמרנו³⁹: "אשר קדשנו במצותיו כו'", והיינו בחינת קדוש בוי"ו כו'.

והוא ענין "שקל הקדש" – שגשקל במדה – קדש-העליון – בג' קווין כו'. ודי למבין.

וענין "מחצית השקל" דוקא וכו' – להיות פי

קדש-העליון היה בא ונמשך בכלי כף מאזנים, לשוקלו לחצאין שוין דוקא, ומחציתו יתנו כו'. ועל דרך משל, בששוקליו איזה דבר לחצאין שוין, כל שמחצית האחד יותר כבד במשאו, ויכבד ביותר בירידתו מטה מטה על פני המעט שמכריעו – כן לפי ערך יתעלה מחצית השנית שבכף שנגדו, ויוגבה ויתרומם למעלה מעלה פידוע.

וכמו כן על דרך משל, קדש-העליון נשקל בכף מאזני החכמה עליונה – ימין ושמאל.

פירוש: המחצית האחד יורד בדרך ירידה מלמעלה למטה, בבחינת קווין חנ"ל, להוסיף אורות באצילות על ידי מעשה רמ"ח מצות-עשה, שכללותם הוא ענין "אחד קודש" ברוך-הוא ושכינתיה⁴⁰. דהיינו, להיות בחינת סובב וממלא כו'.

ומחצית הקדש-העליון בכף השמאל, ירידתו בשביל העליה והסתלקות שיתעלה ויתרומם למעלה בשכריעני הכף הימני, פנ"ל במשל. והיינו מחצית-השקל שיתנו "תרום לה" – פירוש: "אךמותא להיה", כנזכר בזהר⁴¹, והוא עליית כנסת-ישראל – "ישראל עלה במחשבה" בתשוקה נפלאה מלמטה למעלה בתפלת שמונה-עשרה, על ידי אור חסד-העליון דקדש-העליון, שיורד לעורר את האהבה בבחינת אור חוזר כו'. ודי למבין.

וזהו "כי תשא את ראש בני ישראל" – פירוש: בשתרצה לפרנסם באמונתם מחסד-העליון – מחצית השקל של הקדש-העליון, שיורד לעורר את האהבה בבחינת אור-חוזר, להגביה ולהנשא את ראש ומוחין דכנסת-ישראל כו' –

"ונתנו איש כפר נפשו כו' מחצית השקל כו'", ומאותו המחצית היו הקרבנות, שהוא ענין תהעלאת מ"ן מלמטה למעלה – "אשה רים נחום כו'" (נזקא א, ט) פידוע.

והעשיר לא ירבה, והדל לא ימעט כו'" (פרשתנו ל, ט): והפעם הוא, פי בכר נשקל המחצית בשקל

38. (בראשית רבה פרשה יז, ה. פרשה מו, ז).

39. (ברכת המצות).

40. (נפש "לשם יחוד" שאומרים לפני קיום מצות. ראה תניא פרק מא דף נו, ב ואילך).

41. (ראה זהר חלק ב תרומה קנו, א).

34. (אבות א, ב).

35. (בלקטני שיחות חלק ו עמוד 152 הערה 51: "ראה זהר חלק א רג, א. חלק ב קמח, א"ב. רכז, ב. וראה גם תניא פרק ג. תורה אור קיא, ד ובכמה מקומות (ולחעיר שבוזה חלק ב ובתורה אור שם, מרובר בענין זקב וכסף שבמשכן").

36. (פיוט "ידיד נפש", על פי (וצא לא, ל): "נכסף נכספתה").

37. (קהלת יעקב בערבו).

גבי המזבח לגמרי באש של מעלה – "אריה דאכיל קרבניו כו", והוא "ארמונתא" – העליה בתכלית, שאז יהופך גם הרע לטוב, "פהמם דונג מפני אש", כן "יאבדו רשעים כו" (תהלים סח, ג). ודי למבין.

וזהו מחצית השקל השנית שבכף השמאלי – להעלות מרפ"ח ניצוצים תרומה לה' כו. אך ערך העליה הוא לפי ערך הירידה מלמעלה למטה במחצית השקל הקדש-עליון שבכף הימין המכביר ויורד בג' קווין – תורה, עבודה, גמילות-חסדים; וכללותם – רמ"ח מצות-עשה, רמ"ח המשיכות מקדש-העליון, כענין "אשר קדשנו כו". ודי למבין.

וכל שמתגברים ישראל ביותר במעשה המצות – אז נמדד המדה של קדש-העליון בשפע רב יותר, ואז ממיילא עליית כנסת-ישראל הנגבה מאד נעלה לפי ערך כו"ל. ודי למבין.

ומה שכתוב "העשיר לא ירבה כו" – הגם שתלוי במעשה המצות כו – הרי ידוע דכללות נשמות ישראל – קומה שלימה היא, והראש תלוי ברגל, ולכך הדל והעשיר שוין במחצית השקל. אך במדידות כללות ההשקלה בשני החצאין, בבחינת אורי-אשר ואורי-חור – תלוי לפי ערך מעשה המצות בכנסת-ישראל כידוע. ודי למבין.

הקדש-העליון מתחלה כו"ל, ואם כן, העשיר במצות ותדל במצות שוין, כי כך היה המדה בתחלה מהמורה, בחינת מאזני חכמה-עילאה כו"ל. ודי למבין.

"לפקודיהם" (פרשתנו ל, יב) – פירושו: כמו "לפקוד מקום דוד כו" (שמואל א' ב, כה), שהוא לשון חסרון⁴². והענין הוא:

בהיות כי הרי מבואר למעלה בענין "שמים לא זכו בעיניו כו" – כשהעליה היא בתכלית לגבי העצמות; וכן למטה בכנסת-ישראל אומרים "סלח לנו וכו'" – לפי שאז מתברר תכלית הברור ו"יתפדרו כל פעלי און" (תהלים צב, י) – אפילו הדק שבדקין כו"ל;

וזהו "לפקודיהם" – פירושו: שמפרש הפעם למה "תשא" ותגביה "את ראש" ומוחין מכנסת-ישראל כו? – הוא כדי שיפקד ויחסר הרע הנדבק בנשמותיהם בערפוביא בהעלם. כי מעתה יתפדרו ויבולע המות, וכו"ל. ודי למבין.

וזהו "ונתנו איש כפור נפשו לה": לשון "כופר" הוא כמו: "כפי לכפורי ידיה בההוא גברא כו"⁴³. דהיינו, הסרת הלכלוך והמיואם כו. וכמו כן יכפרו נפשות, דהיינו, שיוסר ויובדל כל חלקי הרע מנפשם, ו"יתפדרו כל פועלי און כו" על ידי ענין מחצית השקל שיתנו תרומה לה'. שהרי הקרבן שבא ממנו – נאכל ונשרף על

42. (פירוש רש"י ומצודת ציון על הפסוק).

43. (גפון נג, א. "לקצח ידיו [באותו אדם]". רש"י).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה כו'

(חגיגה טו, א) וא' אפקוה למט"ט כו' וכן סנדל' ביצירה שקושר בתרים לקונו כו' וכ"ש מלאכים אשר נק' שלוחי השפע למטה ממש כמו המלאכים שנשלחו להפוך סדום לדין ולחסד לבשורת שרה שהן מיכאל וגבריאל ורפאל וכו"ג שנק' עומדים מווי"ב וכן בכל ר"ה שאו' ויבאו בני אלקים להתיצב על הוי"ה שהן בני ברברניא ע' שרים העליונים דבריאה ויצירה ועשיה ויש שנק' שר צבא ה' (יהושע ה, יד)

(י) ויש מלאכים שהן רק בחי' מרכבה לבד כמו (יחזקאל א, י) פני ארי' פני שור ונק' חיות הקודש וכן האופני' וגם השרפים שהן בריה בפ"ע בציוור קומה כמו (ישעי' ו, ב. ג) בשתים יכסה פניו כו' ואמר קדוש כו' שזה לא יתכן כ"א בהיותם בבחי' בריאה נבדלת בפ"ע עכ"פ ואף גם במלאכים דבריאה כמט"ט שרו ש"ע שהוא מבחי' כלים דו"ק דבריאה שא' (תהלים לו, כה) נער הייתי גם זקנתי כו'

דיש מחנה אלקי' וכמו ד' מחנות שכינה ועד"ז ד' מחנות דאצי' בשם הוי"ה ונקרא שר צבא הוי"ה וכן מה שלפעמים או' מלאך האלקים וכמו ויסע מלאך האלקים ויש שנק' מלאך הוי"ה בבחי' האצי' ויש מלאכים שהן מחיצוניות הכלים ביותר כמ"ש בזהר בענין רתיכין ומשיריין כו' ויש שנק' סוסים כמו בנבואת זכר' (א, ח) או עננים למרכב וכמו עד"מ כלים החיצונים שפועלים בהן פעולת מלאכה כגרון ביד כו'. ובדרך כלל כל המלאכים דבי"ע עד המזלות שבגלגלים כולן הן בבחי' הביטול בתכלית לאלקות ולא יוכלו להיות בבחי' פירוד ליש בפ"ע כלל וכלל כי הן הכל כלים מכלים שונים לרצון והשגחה האלקי' שפועל על ידם כמו מסדר את הכוכבים כו' כרצונו דוקא וכמ"ש (דניאל ד, לב) וכמצביה עבד בחיל שמוי כו' וד"ל:

(יא) והנה אחר כל הנ"ל בביאור ענין יח"ע דאצי' באו"כ ובחי' יח"ת דמל' דאצילות בבי"ע שהן רק בחי' כלים מכלים שונים המגבילים את אור האלקי בריבוי השתלשלות עו"ע ועב"ז כולם מתאחדים בתכלית באור האלקי כנ"ל הרי מכל זה יובן היטב התירוצ' על הקושיא דפילוסופים הנ"ל בענין התהוות הריבוי והתחלקות מאח"פ כו' וענין ההשגחה האלקית הפרטית מאח"פ על הריבוי כו' כמו ענין פקוחות על כל כו' ומבין אל כל מעשיהם שכל זה אינו ירידת אור האחדות הפשוטה לבא בהתחלקות וריבוי וגבול ומדה כו' מאחר שמבואר למעלה בענין הצמצום הראשון דקו"ח וכן בצמצום האחרון יותר מאצילות לבי"ע

כו' ועב"ז הרי יש קשר וחיבור ומתאחדים כולם באחדות פשוטה ממש כמו קודם שהאציל וברא ויצר ועשה ממש כהתאחדות אברים בנפש כו' א"כ אין הריבוי והתחלקות היפך לבחי' האחדות כלל רק מה שבא להתחלקות וריבוי היינו ענין ריבוי הממוצעים שהן בחי' כלים רבים שהן בחי' אמצעים בין עצם אור האלקי דע"ס דאבי"ע לנבראים ועולמות שעי"ז יתהוו' הריבוי והתחלקות מציאות כל הברואים והוא ג"כ ענין התחלקות ההשגחה הפרטית בכל העולמות עד עוה"ז השפל גם בחלק הצומח וחי כמלאכים דנק' מארי דעיינין שהן רק כלים בלבד להשגחה על כל פרטי הנבראים שבארץ וכן עד"ז כל הממוצעים שבין אלקות לנבראים בירידת האור עוד בהשתלשלות מעילה לעלול עד צבא השמים שבגלגל המזלות שמשפיעי' רוחניות בגשמיות דדצח"מ וארמ"ע הגשמי' כידוע שגם אין עשב למטה שאין לו מזל כו' והמזלות מקבל' משמרי האופנים ואופנים מחיות כו' וכן עד"ז גבוה מעל גבוה שהאופנים וחיות דעשי' ויצירה מקבלים ממלאכים דבריאה בדרך קבלת עלול מהעילה שלו וכולם אינם רק בבחי' כלים דע"ס דבי"ע וכן מבריאה לאצילות (כמו מט"ט דבריאה מקבל מחיצוניות הכלים דמל' דאצילות בבריאה ולמעלה יותר מבחי' ו"ק דו"א דאצילות שנא' בו הנה אנכי שולח מלאך לפניך כו' כי שמי בקרבו כו') ועד"ז הן ריבוי והתחלקות דכלים לאורות דע"ס דאצילות שמוחידים בעצמות המאציל ממש כנ"ל במשל כחות הנפש באברי האדם ברא' ושמיעה כו':

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - ואולם חי אני

אומרים קק"ק מכה"כ, וכיון שאומרים בעצמם שמכה"כ א"כ מהו השאלה איה מקום כבודו (וכך י"ל ענין ברוך כבוד ה' ממקומו, דלשון ממקומו היינו מפני שאין יודעין איה מקום כבודו וכדפ' הרד"א בסידור קדושה, וק' כנ"ל דהא אומרים מכה"כ): הנה ארו"ל עד שלא נברא העולם היה הוא ושמו בלבד, ולכאורה אינו מובן ענין מציאת שמו קודם שנברא העולם שהרי בפני עצמו אין שייך ענין שם, שהשם אינו רק שזולתו קוראו בו אבל בפ"ע אין צריכים לשם, וא"כ קודם שנברא העולם שלא הי' עדיין שום מציאות זולתו ית' שיהי' קוראו בשמו, א"כ מהו ענין שם זה. ויובן ע"פ מ"ש כי לא מחשבותי מחשבותיכם ופי' הרמ"ק דהכוונה כי הנה מחשבת

ואולם חי אני וימלא כבוד ה' את כל הארץ. וכן כתוב לשון כזה בתהלים (ע"ב י"ט) וברוך שם כבודו לעולם וימלא כבודו את כל הארץ, וצ"ל לשון זה דברוך שם כבודו שהוא ענין ברכה והמשכה שיהי' נמשך בחי' שם כבודו לעולם וכמ"כ אנו אומרים בק"ש בשכמל"ו שהוא בקשת ברכה והמשכה שיהי' כבודו נמשך לעולם, וכמ"כ לשון וימלא כבוד ה' כו' שהוא לשון עתיד, והלא כתיב (ישעי' ו) מלא כל הארץ כבודו, וכתיב את השמים ואת הארץ אני מלא, וא"כ איך כאן אומר וימלא לשון עתיד דמשמע שעדיין אינו מלא, וסתרי הכתובים אהרדי. גם להבין מהו משרתיו שואלים ול"ז איה מקום כבודו כו' והלא הם

א' נבראו וכולא קמיה כלא ממש (וכמו שאין שייך כלל לומר באדם שיתפאר לפני זכוב כן יותר מזה אין הנבראים תופסים מקום אצלו ית' ולכך כדי שיומשך רצון להיות בחי' אנא אמלך הוא ע"י ירידה והשפלה גדולה וז"ש ולפני כבוד ענוה שכדי שיהיה התהוות בחי' הכבוד שהוא מחשבת אנא אמלך הוא ע"י ענוה והשפלה וכמארו"ל במקום גדולתו שם אתה מוצא ענותנותו כמ"ש במ"א). ולזאת צריך ברכה והמשכה להמשך בחי' מלוכה זו ממקומה ושרשה, דהיינו שיהי' הוא ית' נמשך ומתמצם בבחי' מחשבה א' זו דאנא אמלך הגם דכלא חשיבי' קמו' ית', וכמאמר ברכות והודאות למלך אל חי וקיים, שאנו ממשיכי' ברכה לבחי' מלך כו', וזהו פ' מ"ש ברוך כבוד ה' ממקומו פ' ממקומו הוא בחי' מקור חוצבו של בחי' הכבוד דהיינו שעצמותו ומקורו נק' מקומו, ע"ד מארו"ל השגור אצלם ממקומו הוא מוכרע שאינו מקום גשמי רק שרש של אותו דבר ומקורו שבתורה הוא נק' מקומו וכך הוא בחי' מקומו דכבוד ה' הוא בחי' מקור מחצב של בחי' מחשבה זו דאנא אמלך, ומקור מחשבה זו הוא בחי' כח המחשבה, ומבשרי אחזה דהנה אנו רואים שכח המחשבה שבאדם אינו נפסק לעולם והגם שאינו חושב שום ענין ואין המחשבה בגילוי מ"מ הוא תמיד בכחו לחשוב וכשבא לו איזה ענין לחשוב מתגלה כח המחשבה ובאה לידי גילוי, וכן הוא למעלה בו ית' ג"כ יש בחי' מחשבה הנגלה ובחי' כח המחשבה המיוחד עמו והוא המדע כו', ולחיות כן הנה המשכת מחשבה זו דאנא אמלך היא נמשכה מבחי' כח המחשבה המיוחד עמו ית' (שהיא במילה שם במקורה במציאות כביטול מחשבה א' לגבי כללות כח המחשבה שבנפש) וזהו ענין בכח"מ פ' שיומשך גלוי המחשבה דאנא אמלך הנק' כבודו ממקומו שהוא מקור מחצבו שהיא בחי' כח המחשבה המיוחד עמו כו', ובזה מובן ג"כ מארו"ל עד שלא נה"ע היה הוא ושמו בלבד, היינו קודם שנתגלה בחי' מחשבת אנא אמלך שבהגלות נגלות מחשבה זו מיד נתהוו העולמות כנ"ל אבל קודם גילוי והמשכת מחשבה זו אז עד שלא נברא העולם, ומ"מ היה הוא ושמו פ' שמו הוא כח המחשבה המיוחד עמו שבחי' זו הוא מקור וכח להמשכת המחשבה דאנא אמלך כו'.

ב"ו הכל המה ואין בם מועיל להתהוות ממחשבתו שום דבר גם כשיחשוב על דבר מה כמה שעות לא יוכל להוסיף אור וחיות בדבר ההוא מלבד שיש מציאות לדבר ההוא בלתי מחשבתו אבל מחשבתו לא תוסיף בו מאומה עד תצא לפועל ע"י כח המעשה דוקא, משא"כ במחשבתו ית' כי במחשבה א' נבראו כל העולמות, והיינו מחשבת אנא אמלך וכמ"ש בע"ח כשעלה ברצונו הפשוט ובוחר כד סליק ברעותיה למיברי עלמא הנה ע"י רצון זה נתהוו העולמות ממש וכמ"ש הוא אמר ויהי, ויאמר אלקים, שהוא אמירה בלב, וז"ס מארו"ל בראשית נמי מאמר הוא (והוא בחי' מאמר הכולל כל חב' מאמרות שאח"כ שע"י מאמר זה נתהוו כל הנבראים ממש רק שנפרטו אח"כ בט' מאמרות. ומה שהוצרכו להפרט בט' מאמרות ולא די להם בהתהוותם ע"י המחשבה אחת דאנא אמלך הוא מפני שבהתהוותם ע"י המחשבה היו מציאותם דק ורוחני למעלה מעלה מהמציאות שהם עכשיו וכמו ענין עלמין סתימין דלא אתגליין שהם נתהוו רק מבחי' המחשבה א' הנ"ל, ועד"ז הי' ג"כ מציאות כל העולמות בהתהוותם ע"י מחשבה זו שהיה או מציאותם נעלה ורוחני ביותר, וכדי שירדו במציאותם זה שהם עכשיו בבחי' עלמין דאתגליין הוא ע"י דבורו ית' כמ"ש בדבר ה' שמים נעשו וכו' ויהי אור כו') נמצא שע"י בחי' מחשבה נבראו עלמין סתימין דלא אתגליין וע"י דבורו ית' נבראו עלמין דאתגליין כו'.

ב. והנה מחשבת אנא אמלך הנ"ל נק' בשם כבוד (כי הכבוד מתייחס לבחי' מלוכה דוקא שלכך מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול ועוד כי כבוד הוא לשון לבוש כמו קארי למאנא מכבדותא וכך בחי' מחשבה היא לבוש וכן בחי' מלכות נק' לבוש כמ"ש ה' מלך גיאות לבש) וכמ"ש כבוד מלכותך יאמרו כו' וכבוד מלכותו כו' וזהו לכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו שהן ג' עולמות עולם הגשמות ועולם המלאכים ועולם העשיה הם לכבודי, דהיינו כדי שיהי' בחי' אנא אמלך כי אין מלך בלא עם עם דייקא שהם בחי' נפרדים דוקא משא"כ על בניס לא שייך ענין מלוכה. והנה בחי' מלוכה זו וכבוד זה הוא בחי' ירידה גדולה לפניו ית' כי על מי הוא מלך אחרי שכל העולמות במחשבה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

מי מנה עפר יעקב (א), (ש"פ בלק, ד"ג יו"ד)

כו' וזהו ארץ לא שבעה מים כ"א אל אישך תשוקתך. וביאור ענין מה שנק' רובע ישראל יוכן ממה שנת' בת"א בד"ה זכור דעמלק בפי' כנסת ישראל שנק' כן מדת מל' ית' לפי שהיא מקבלת מבחי' ישראל דלעילא כי שרית עם אלקי', היינו בחי' שם הוי' שלמעלה משם אלקי' וכמ"ש ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם כו' ובחי' כמראה אדם היינו רמ"ח מ"ע הם רמ"ח איברין דמלכא, שלכן ההשפעה זו נק' בשם רובע ישראל שנמשך משם ע"י המצות בחי' מ"ד לכנס"י שהיא בחי' ארץ להיות והולידה והצמיחה י"ל שהיינו בחי' ותשוקה שנא' אח"כ הוא לבוא לבחי' התשוקה והצמחון שמיסוד האש שכלב להיות אחר כך בבחי' אתדבקות רוחא ברוחא ע"י התורה שאורייתא מוח' נפקת כו', וזהו פי' הפסוק פקדת ארץ היא כנס"י ע"י המשכת מ"ד מבחי' מטרא בעלה דארעא הוא בחי' וא"ו רמ"ח פקודין רמ"ח איברי' וכנודע שז"א הוא בעל ט"ס כו', להיות ותשוקה בבחי' צמחון ותשוקה נפלאה הוא בחי' ה' ראשונה דשם הוי' שבנפש שיוכל להיות אח"כ והיו הדברים האלה שארז"ל בד"ת הכתוב מדבר שה"ע לימוד התורה לשמה לשם התורה והיינו להיות בבחי' אתדבקות רוחא ברוחא כו', כבי' שניהם מתכנס' בטלית אחת, וגם מוקף ומקיף שזהו יחוד שאין כמוהו כו'.

ג) ובהו יוכן ענין רובע ישראל, כי הנה רובע יש בו ב' פי' הא' מל' ארחי ורבעי זרית (תילים קל"ט ג') וע' בפי' רש"י בתילים, והוא מל' שנק' מי גשמי' בשם רביעה כמאמרם ז"ל רביעה ראשונה רביעה שני', ואמרז"ל בגמ' ל' רביעה דבר שרובע את הקרקע כו' ובענין מיטרא בעלה דארעא כו' וכמ"ש כי כאשר ירד הגשם והשלג מן כו' כ"א הרוה את הארץ והולידה והצמיחה. וגם פי' רובע מל' ארבע. והענין הוא דהנה נש"י נק' בשם ארץ כמ"ש ארץ ארץ שמי' דבר ה', וגם לע"ל נק' בשם ארץ כמ"ש כי תהיו אתם ארץ, ובחי' מיטרא שהוא בעלה דארעא הוא בחי' התומ"צ וכמ"ש כי כאשר ירד הגשם כו' כן יהי' דברי אשר יצא מפי', וכמארז"ל ביום התגלותו זו מ"ת שנק' הקב"ה המשפיע התורה בשם חתן וכנס"י בשם כלה, וההשפעה הוא בחי' התומ"צ שהם הגשם שהוא בעלה דארעא, כי ישראל מתקשראין באורייתא כנודע כו'.

וזהו דכתי' רובע ישראל שקאי על המשכת אוא"ס ב"ה שממשיכים ע"י קיום המצות שהם בחי' מים שיוירדי' מגבוה לנמוך להיות פקדת ארץ כו' שלכן כתי' רובע ישראל שכמו בארץ הגשמי נק' ירדת הגשם בשם רביעה שמורה את הארץ שתצמיח כו' כן הוא בנמשל בארץ דכנס"י שע"י פקידת הארץ במי גשמי' הם בחי' המצות וכנ"ל עי"ז והולידה והצמיחה להיות בבחי' ותשוקה כו' כי מצוה גוררת מצוה

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המשך תער"ב ~

והי' עקב תשמעון, ש"פ עקב, תרד"ע

דחשיב ג' ענינים ברית וחסד ושבועה וצ"ל מהו הג' ענינים אלו, ואיזה שייכות יש להם למ"ש תחלה עקב תשמעון ושמרתם ועשיתם כו' שחשיב ג"כ ג' דברים ונגד זה או' אח"כ הג' דברים ברית כו', וצ"ל שייכות הענינים זל"ז. גם צ"ל מ"ש והי' עקב תשמעון ואינו אומר אם תשמעון וכמו והי' אם שמעו תשמעו כו', גם מה"ע את המשפטים כו'.

והי' עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם כו', וצ"ל מה"ע או' ועשיתם אותם הלא כל ענין הלימוד הוא בכדי לעשות והלימוד שלא ע"מ לעשות נוח לו שנהפכה שלייתו על פניו, וא"כ אחרי אומרו עקב תשמעון מה צ"ל עוד ועשיתם אותם כו'. גם מ"ש אח"כ ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך

כו' הרי איהו הוא המהווה כו'), שהרי ההתהוות הוא מהעצמות דוקא וע"כ האור להיותו דבוק בהמאור שהוא מעין המאור ה"ה המהווה כו' כמ"ש באגה"ק שם, רק שמן האור בעצם א"א להיות ההתהוות ה"ז בהן וע"י של הכלים כו', שהכלים מנבילים את האור באופן שיוכל להיות ההתהוות כו'. וז"ע האמצעי דאצי' שזוהו בבחי' ממוצע בין אוא"ס לעולמות שזוהו בחב' מדר' דא"כ, שהאורות הן בלי גבול והכלים הן בחי' גבול וה"ה מנבילים את האור כו' וכמשנת"ל פקס"א, דענין ההגבלה הוא בכללות הכלים דאצי' גם בבחי' פנימיות הכלים כו' (והגם שנת"ל פרפ"ו דפנימיות הכלים הן בחי' בל"ג כו', היינו שאין בהם ההגבלה דבחי' חיצוניות הכלים כו', והיינו בריבוי הגילויים ובכמה אופנים שונים כו', אבל מ"מ ה"ז בחי' הגבלה בהתואר וציור כו' וכמש"ת). ומ"מ יש הפרש גדול בין פנימיות הכלים לחיצוניות הכלים דפנימיות הכלים מ"מ כל ענינם הוא לקבל את האור ולתאר את האור היינו לגלות את האור (כמו שהוא בבחי' אור עצמי כו') כמשנת"ל פרק הנ"ל, דענין האמצעי דאצי' שיהי' גילוי אור והו"ע בגין דישתמודעון כי י"ל שזוהו מבחי' פנימיות הכלים, וזה"ע ההגבלה דבחי' פנימיות הכלים בכדי שיהי' גילוי האור כו', והיינו דענין ההגבלה דחיצוניות הכלים הוא בשביל שיהי' ההתהוות מן האור, וענין ההגבלה דפנימיות הכלים הוא בשביל שיהי' גילוי האור כו', וממילא מובן דהגבלת חיצוניות הכלים הוא בחיצוניות האור, והגבלת פנימיות הכלים הוא בפנימיות האור שזוהו הוא בחי' הגילוי בעולמות כו' כמשנת"ל פ' רפ"ה, וז"ע התואר שמתארים ומגלים את עצם האור כו', ועם היות שמנבילים את האור כזה שמתארים אותו שהרי עושים תואר ותמונה בהאור כו', דהאור מצ"ע הוא בבחי' פשיטות והכלים עושים תמונה בהאור שהוא בבחי' חכ' וחסד כו' וכמשנת"ל עכ"ל הרי ההגבלה הוא שמנבילים את האור לעצמן (וכן לגבי אצי' בכלל שהו"ע השתל' הספי' בספירות עצמן כו', וכמו"כ להיות הגילוי בעולמות ע"י העבודה דנש"י כנ"ל פ' רפ"ה), ופעולת ההגבלה לצורך בי"ע הוא מבחי' חיצוניות הכלים כו'. והגם דההגבלה דפנימיות הכלים הוא הקדמה אל ההגבלה דבחי' חיצוניות הכלים שלצורך בי"ע כו', דאם לא הי' תואר ותמונה בהאור לא הי' אפשר להיות ההגבלה דחיצוניות הכלים לצורך התהוות הנבראים בע"ג כו', כ"א ע"י שבתחלה בא האור בבחי' הגבלה להיות בבחי' תואר ותמונה שזוהו ע"י פנימיות הכלים דוקא שמקבלים את האור ומתארים אותו בבחי' חכ' וחסד (ועם היות שזוהו בלתי מוגבל עדיין כו', והבל"ג אינו רק בהתפשטות כמו כללות האצי' דא"ס להתפשטות כ"א ביכולת בחי' החכ' והחסד בבחי' א"ס כו', ומ"מ הוא בבחי' חכ' וחסד כו'. והענין הוא דהנה מה שאנו אומרים דפנימיות

ולחבין כ"ז ילה"ק משנת"ל בענין התחברות האור והכלי דבעצם מהותם הם הפכים זמ"י, דהאור בעצם מהותו הוא בחי' אין ויש בו טבע העלי' להיות בחי' אין ביותר כו', והכלי הוא בבחי' יש ומציאות בעצם מהותו והוא בטבע הירידה כו', ונת' דהתחברות שלהם הוא ע"י שהאור והכלי מחליפים טבעם דכאו"א פועל פעולת זולתו ההפכי, והיינו שהכלים שהן בבחי' יש ה"ה פועלים פעולה ההפכים להיות בבחי' עלי' וביטול דהיינו מיש לאין כו', והאור שהוא בחי' אין ה"ה פועל פעולת ההפכי להיות מאין ליש, ועי"ז הם מתחברים ומתאחדים זע"ז כו'. ועל הבנת הענין נת' הקדמה שבכלים יש ב' מדר' בחי' פנימיות הכלי וחיצוניות הכלי דפנימיות הכלי זהו עצם מהות הכלי מה שהיא כלי לקבלה כו' וחיצוניות הכלי הוא בחי' ההשפעה והגילוי כו', והוא בחי' שם התואר ושם הכינוי והפעולה, ש' התואר הוא שמתאר ומגלה את עצם האור כו', ושם הפעולה הוא שפועל חוץ להעצם והוא פעולת ההתהוות ופעולת האור והגילוי כו'.

רפז) והנה עיקר התאחדות הכלי עם האור הוא בבחי' פנימיות הכלי כו', שהרי חיצוניות הכלי מאחר שענינה הוא רק לפעול הרי כל פעולה הוא חוץ לעצם, וא"כ ה"ה בבחי' נבדל גם מעצם הכלי, ומכ"ש שזה בבחי' נבדל לגבי האור כו', שהרי האור בעצם אינו בערך לפעול דבר חוץ לעצמותו כו', וגם מה שמאיר את הכלי ה"ז בבחי' ירידה לגבי האור כו', ומכ"ש שלפעול פעולת ההתהוות כבי"ע אין זה בערך האור כלל כו'. וכידוע בענין הוי' אלקים דמש' הוי' לא הי' אפשר להיות התהוות העולמות, ולכן גבי ש' הוי' נא' הוי' אחד דגם לאחר שנתהוו העולמות ה"ה בטלים ומיוחדים ממש כו', ואיך שנא' בענין היחוד אם שהעולמות לאחר שנתהוו ה"ה ממש כמו קודם שנתהוו כו' או שהמציאות גופא הוא אלקות שהן ב' אופני היחוד דמלטמלמ"ע ומלמעלמ"ט כו' כנודע, ואפי' מה שנת"ל פרל"ה דאוא"ס נותן מקום ומציאות כו' זהו ג"כ ש' אלקי' רק שהוא בחי' אלקי' הכלול בש' הוי', אבל מצד ש' הוי' עצמו אינו שייך ג"ו שהאוא"ס נותן מקום ומציאות כו', וההתהוות הוא ע"י ש' אלקים וכמ"ש בראשית ברא אלקים כו', ולכן גבי ש' אלקים נא' ל' רבים וכמו אלקים קדושים הוא כו' וכמ"ש במ"א, והיינו בבחי' אורות וכלים דבכדי שיהי' ההתהוות הוא ע"י הכלים דוקא דאיהו וגרמוהי חד לברוא בהן וע"י מאין ליש כו', ועם היות דכללות ענין הכלים הוא להיות התהוות הנבראים דבי"ע, דמ"ש באגה"ק איהו וגרמוהי חד לברוא כו' קאי על כללות הכלים גם פנימיות הכלים כו', שהרי ההתהוות הוא מן האור, דהכלים עצמן אין ביכולתם להיות כ"א האור הוא המהווה כו', והאמת הוא דכח ההתהוות הוא בהכלים דוקא כו', מ"מ המהווה הוא האור כו' (וכמש"א איהו וגרמוהי חד לברא בהן וע"י

כו', וידוע דכמו שהוא בא"ק הוא באופן הנעלה ביותר שאינו בבחי' מציאות כלל כו' (והוא רק שרש נשמות דגופות כמ"ש בע"ח), וכמו"כ הוא בפנימיות הכלים שהן בחי' הכנה לבד שאין זה פעולה עדיין כו' (וכמו כללות אצי' שהוא בבחי' ממוצע להיות התהוות ב"ע הרי מ"מ אצי' מובדל בערך מבי"ע כו', כמו"כ באצי' גופא בחי' פנימיות הכלים כו'), ולזאת ה"ה מיוחדים עם האור כו', אבל חיצוניות הכלים שענינם הוא לפעול ה"ה בבחי' נבדל מן האור כו'. קיצור. והנה התאחדות או"כ הוא בפנימיות הכלים, שהרי חיצוניות הכלים הן לפעול פעולת ההתהוות שזה נבדל מעצם האור, דהרי ש' הוי' הוא למעלה מהתהוות, והגם דהתהוות הוא מהאור וע"י הגבלת הכלים, והרי גם פנימיות הכלים מגבילים את האור, הנה הגבלתם הוא שמתארים את האור והוא בשביל הגילוי, והוא בפנימיות האור שההגבלה היא לעצמו ולחיות הגילוי ע"י נש", וחיצוניות הכלים ההגבלה בחיצוניות האור בשביל ההתהוות, והגם דהתואר וההגבלה דפנימיות הכלים (דעם היות שזהו רק בבחי' כח ויכולת ה"ז מ"מ לא כמו למע' מאצי') ה"ז הכנה להגבלת חיצוניות, ה"ז הכנה לבד, הכין ופעל, ובשרשו הוא בחי' מחה"ק דא"ק, אבל חיצוניות הכלים שלפעול ה"ז נבדל מהאור.

הכלים הוא רק מה שבכוחו ויכולתו כו' וכמשנת"ל פרפ"ו בענין ש' אלקים כו' הרי באצי' אין זה כמו בעצמות וגם לא אפי' כמו בהמדרי' שלמעלה מאצי' דשם לא יש חילוקי מדרי' ואותה המדרי' שיכולתה בבחי' החכ' יכולתה גם בבחי' החסד כו' (ובעצמותו ית' הוא שהעצמות יכולתו בבחי' החכ' והחסד וכח"ג לא שהן בו מדרי' חלוקות ח"ו), משא"כ באצי' הרי הן במדרי' חכ' וחסד כו', רק שאינו בבחי' פועל החכ' והחסד רק מה שיכולתו להתחכם ולהתחסד עד"מ אבל מ"מ הוא בבחי' חכ' וחסד כו' (ועמשנת"ל פקב"ד), ואיך שנא' בהאור בעצם אם הוא בבחי' פשיטות לגמרי א"ל, הרי בכלים בודאי הוא כן גם בבחי' פנימיות הכלים שעושים תואר ותמונה בהאור שהוא בבחי' חכ' וחסד רק שאינו כמו בפועל כ"א מה שבכח ויכולת כו'), ועי"ז יכול להיות ההגבלה דחיצוניות הכלים להיות התהוות הבע"ג כו'. הרי כ"ז הוא בבחי' הכנה לבד שאין זה פועל כו', וכמו שאו' הכין ופעל זהרי חמה הרי הכין אינו פועל כו', ובשרשו הוא התכללות כל ההשתל' כמו שכלול' במחה"ק דא"ק שזהו בבחי' הכנה כו', וכמ"ש מי עשה ופעל קורא הדורות מראש דבחי' קריאה והמשכה מא"ק הוא בחי' פעולה כו', וכמו שכלולים בא"ק הוא בבחי' הכנה כו', והיינו בהתהוות הכלים וכידוע דהתחלת הכלים הוא בא"ק דעש"ז נק' אדם דברי'

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

בסוכות תשבו שבעת ימים - שמע"צ, תרפ"ט

הוא באור האלקי שנק' בשם טבע לפי שהאור האלקי מוטבע בריבוי העלמות והסתרים המעלימים ומסתירים עליו אבל בעצם הרי ישנו במהותם ממש, דכשם שהדבר הנטבע במים שהמים מקיפים אותם מכל צד ופנה עד אשר עי"ז הנה דבר הנטבע הוא מכוסה ונעלם כאלו אינו ממש, אבל באמת הרי ישנו והוא במהותם ומציאותם ממש כמו שהוא, ואין זה אלא רק שהמים מכסים עליו אשר משו"ז אינו נראה במהותם ממש כמו"כ הוא באור האלקי שהוא המחי' ומהווה כל נברא ונברא דישנו במהותם ומציאותם ממש אלא שנקרא בשם טבע לפי שנטבע בריבוי ההעלמות המסתירים עליו א"כ הרי מובן היטב דטבע עצמו הוא אלקות.

לה) והנה טעם וסבת הדבר מה שהאור אלקי מתעלם ומסתתר בריבוי העלמות והסתרים עד אשר הוא נטבע בהם, הוא מפני הצמצום ומיעוט האור הנעשה

לד) אמנם כ"ז למי שמעיין ומעמיק בזה ה"ה רואה דטבע הוא אלקות ומשיג בהכרה גמורה דהתמדת של הטבע והעדר ההשתנות הוא כח הא"ס אבל בסתם אין האלקות נראה ונגלה כלל, אן זעהן זעט זיך דאס ניט, והיינו כנ"ל דכאשר רואים, אז מ'קוקט, וואס קוקן הייסט שימת לב, איז יעמולט זעט מען טאקע דעם אמת אז טבע איז אלקות און אין יעדער זאך איז פאראן דער כח אלקי, וואס דאס איז דער לעבן פון יעדער באשעפעניש און דאס איז די גאנצע מציאות, דאס איז אבער אלץ אז מ'קוקט, איז יעמולט זעט מען טאקע. אבער אן זעהן פון זיך אליין זעט זיך דאס ניט אן, וטעם הדבר הוא מפני שהאור האלקי מתעלם מאד שזהו פ' טבע מל' טבעו בים סוף כמו דבר הנטבע במים הרי המים מכסים על הדבר ההוא הנטבע בהם שאינו נראה ונגלה כלל, והיינו שהמים מקיפים את הדבר ההוא כאלו אינו כלל כמו"כ

ונעשה ר"ל התגברות החשך הן בעצמו והן בחלקו בעולם, אבל כאשר מגלה אור נפשו האלקית או נעשה יתרון האור מתוך החשך שהחשך נהפך לאור, והתגלות אור נפשו האלקי הוא בעבודה בתפלה בהתעוררות אהו"ר הבאה ע"י השגה והבנה, והוא כאשר מתבונן איך שכל דבר שבעולם הוא נברא וחי מכח אלקי המהווה ומחי אותם, דהגם שכאו"א מישאל מאמין באמונה שלמה בחידוש העולם מ"מ אין זה גילוי אור, דעם האמונה יכול להיות מ"מ התגברות החשך, וכמו נגבא אפוס מחתרתא רחמנא קריא, דעם היות שמאמין בהוי' וביכולתו והשגחתו ית', ומ"מ ה"ה היפך הוי' לגמרי, רק שצ"ל השגה שכלית בהכרחיות הענין והוא כאשר יתבונן שאין דבר עושה א"ע וכאשר אנו רואים מציאת יש בהכרח שנתחדש דהוה ודאי שנתחדש, אלא שיש מקום בשכל לומר דהתחדשותו של יש זה הוא מיש אחר, אבל האמת הוא כי יש מיש עד אין שיעור לו הוא שקר מוחלט כמ"ש הרמב"ם במו"נ בהקדמות שלו, וכאשר נמצא מציאות יש בהכרח שקדמו ההעדר ונתחדש מאין ליש ומאחר שנתחדש ממילא מוכן שאין מציאותו מעצמותו שהרי מציאותו מעצמותו הוא שלא קדמו ההעדר והוא מחויב המציאות, והיש מאחר שקדמו ההעדר ונתחדש ה"ז מכח אלקי המחדש אותו והכח אלקי הוא תמיד בו וכמ"ש רבינו ז"ל בשם מורנו הבעש"ט נ"ע בפי' ענין לעלם הוי' דברך נצב בשמים דהדבר הוי' עומד תמיד בשמים להוותו ולהחיותו ואם ה' מסתלק כרגע ה' חוזר לאין, וכאשר מתבונן ומעמיק דעתו בזה יש לו חיות בזה (ער באקומט א חיות אין דעם) והוא חיות אלקי המאיר נפשו.

בריבוי ההשתל', דהנה בכדי שיה' ההתהוות דעולמות התחתונים במציאות יש ממש הרי צ"ל כמה מיעוטים בבחי' השתל' עד שיהי' בחי' מקור ליש, וההתהוות הוא בבחי' העלם והסתר הבורא מהנברא, וביותר התהוות עולם התחתון שהוא בבחי' העלם והסתר בהאור האלקי ביותר עד שהוא נטבע בריבוי ההעלמות, והעיקר הוא מהעלמות וההסתרים שמצד הקליפה והסמ"א שהם מסתירים ממש על האור האלקי דהרי קודם חטא עה"ד ה' העולם ג"כ במציאות יש ממש ומ"מ הרי ה' האלקי נראה ונגלה וכל הנבראים ה' בטלים לאלקות וכדא' במדרש בשעה שקם אדה"ר על רגליו ראוהו כל התבריות כו' ונתיירו מלפניו ה' סבורים שהוא בראם וכאו להשתחוות לו, א"ל למה באתם להשתחוות לי כו', אני ואתם באו ונשתחווה ונכרעה לפני הוי' עשינו הרי שה' בהם ענין הידיעה וההשגה וכמו חמורו של רפב"י שהי' מבהמות בהררי אלף שקודם החטא ולא אכל שאינו מעושר שזה מצד זיכך החומריות וגילוי אלקי' שהרגישה שאינו מעושר כו' ומכ"ש האדם שהי' בבחי' זיכך החומר' ובבחי' גילוי אור שהי' האלקי נראה ונגלה, ואחר החטא שנתגשמה החומר' ביותר ונעשה תערוכות רע כמ"ש במו"א ומוזה הוא ריבוי החשך וההעלם ביותר, וע"ז הוא בריאת האדם למטה להאיר את החשך ע"י התגלות אור נפשו האלקי למטה, דהנה בירידה זו הרי הנה"א המתלבש בהנה"ב היא בהתלבשות ותפיסא ממש בהנה"ב, דבהתגברות החומר' דנה"ב מתעלם האור דנה"א שזהו מצד ההתלבשות ותפיסא שלו בהנה"ב, דהכחות מתצמצמים ומתעלמים בהתלבשות זאת וע"כ בהתגברות החומר' מתעלמים הכחות דנה"א

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

רשימה לחג הגאולה – י"ב"ג תמוז

רשימה

מנחה בשעה 6 וערבית בשעה 11 (ובשאר הימים מנחה בשעה 9 וערבית בזמנה).
כי מנין קבוע היה לי שהיו מתפללים שלוש פעמים ביום, אחרי תפלת שחרית היו אומרים שיעור תהלים (כמו שנחלק לימי החודש) אשר על פי יסוד הוראה וענין בלתי גלוי, הנה בקשתי² את אנ"ש שי' בכל המקומות, אשר יקבעו בהבתי כנסיות דבר זה, לאמר שיעור תהלים אחר התפלה, היינו שבמשך החודש יוגמר כל התהלים, ואחרי קדיש יתום, ות"ל כי נתקבל בהרבה מקומות

היום הוא יום ראשון להמאסר – ל"ע – בשנה העברה, בשעה השתים עשרה אחרי חצות לילה ביום ג' שלח י"ד בחודש סיון, אור ליום ד' שלח ט"ו בחודש סיון, גמרתי "קבלת האנשים" אשר שעותיהם היו קבועות שלש פעמים בשבוע, יום ראשון, שלישי, וחמישי, משעה השביעית עד העשירית, ועל הרוב היה מתאחר ונמשך עוד שעה ושתיים, וביותר בימי הקיץ אשר זמן תפלת ערבית לא קודם משעה חצי העשתי עשר¹. היו מתפללים

(2) ראה בפרטיות בקונטרס לי"ב תמוז שנת ה'תש"ח (קונטרס נט) ע' כז.

(1) מרגלא בפומי' דחסידיה הראשונים, אשר כן הורה ונהג רבנו הזקן בהיותו בפטרבורג בעת מאסרו השני בשנת תקס"א.

לכם ומי דרוש לכם, ועם זה, הלא גם מנהל החצר – היודע פנים את כל שכיני המעונות – הולך עמכם, ולמה לכם להרעיש ולצעוק.

ראש המדברים: אנכי אינני צועק כִּי־אם כן הוא דיבורי, כנראה עוד טרם ידעתם את ארחי צירי פקידות ג פ.א.ו. הבו הראו לנו את המעון שלכם עם כל מובאיו ומוצאיו למען שנוכל להעמיד את המשמר הראוי כחוק, ואתם בתור אדון הבית תלכו עמנו להשגיח בעת שנעשה הביקור והחיפוש.

עניתי: כן, אנכי אינני יודע ארחות צירי פקידות האמורה, ואינני חפץ לדעת אותם, ובלי ספק אצלי אשר טעות הוא בידכם, או עלילה מכוונה, בכל אופן לי אחת היא, ואת צירי הפקידות האמורה, לא יראתי, אינני ירא, ולא אירא, מובאי הבית ומוצאיו יכול הוא מנהל החצר להראות לכם, והמעון שלי בידכם הוא לעשות בו ביקור וחיפוש כרצונכם, או כפי החוק שאתם אומרים ואותי בטח לא תפריעו מסעודתי.

דברי אלה בכלל, והקריירות והעדר ההתפעלות, או מדויק יותר – הביטול הנאייוו של אזרח ליובאוויטשי עשה רושם עז גם על אנשי־סלע הללו, וברגע ראשון נרפו כנפיהם ויביטו עלי בתמהון רב, ושקיטה חרישית בבית.

עברו רגעים אחדים, וקול הפקיד נחמנסאן – נער עברי מנעווייל אשר אביו ה' נוסע לליובאוויטש וגם הוא למד אצל מלמד בנעווייל – מצווה אל המזויינים לאמר: אתם לכו עמדו על פתחי הבית לשמרם. אם יבקש איש להיכנס לבית תפתחו לו הדלת לרווחה, ואם יחפוץ איש ללכת גם מחדר אל חדר, או גם לדבר ביניהם לא תתנו. ראו הזהרתי אתכם. ופנה על עוזרו לולב – ממשפחת לולב היושבים בריגא – ואנחנו ניגש אל העבודה לעשותה. ואתם – פונה אלי – אם תוכלו לאכול אנחנו לא נפריע אתכם. ויעמיד איש מזויין בחדר זה להשגיח על הסדר המצווה מאתו.

* * *

ראשונה הלכו לחדר בנותי מ' ח' מוסיא ושיינא יחיו, לבקר בשם וידרשו מאתם לאמר להם, מאיזה פארטיע [מפלגה] המה, ויענו כי הם בהפארטיע של אביהם, בנות ישראל בעז־פארטיינע [בלתי מפלגתיות]. מחבבי ארחות ישראל סבא, ממאסים בשאיפות החדשות. מפני מה? – נשמע קול נחמנסאן בשאלת תמהון – מפני מה – ענתה בתי שיינא תח' – מפני מה אינני מחוייבת להשיב לכם, אתם שואלים איך היא השקפתי, ועל זה עניתי לכם ועל שאלת מפני מה אינני מחוייבת לענות או לתת טעמים על

ואשרי חלקם בגשמיות וברוחניות, ובקשתי זאת לקבוע מנהג זה במקומה עומדת גם היום, ואחר כך שיעור קבוע של משניות ובין מנחה למעריב אגדה, ואחר מעריב שיעור גמרא.

בהזדמנות, הנה בפעם הזאת באו הרבה אנשים והוכרחתי להתחיל בזמנו כאמור, וגמרתי בחצי שעה השתיים־עשרה והתפללנו ערבית, והייתי יגע במאד מהעבודה, ונוסף לזה הצער הפרטי שהיה לי אז בימים ההם, ביום א', ב' וג' חילופי דברים על ידי אמצעות שלשה רבנים הרב ארנאווסקי, הרב מוועליז והרב משדה מנוחה, עם כבוד הרה"ג הישיש ר' דוד טעביל שי' קצנלנבויגן על אודות האסיפה הכללית אשר חפצה קהלת לניגוד לקרוא.

* * *

כבר עלי הדבר לדבר בארוכה, כאשר ראוי להיות בענין זה, אבל בכללות הוא, כי אנשי הקהלה הלכו בערמומית בענין זה, והרה"ג רד"ט שי' לא שם לבו לזה, ביותר – כפי מה שאמר לאחד הרבנים שי' הנ"ל מפורש – דכוונתו היא לנגד לי, דמאחר שאני הנני נגד אסיפה כללית איננו חפץ להכניס עצמו בעצם הענין, אם צריכים אם לאו, אם טובה היא או ח"ו הפכו, ורק כאשר דעתי שאין צריכים מוכרח הוא להיות עם האומרים על הן.

מסכת זו גדולה היא ועתה כאשר מסיבות שונות ת"ל לא בא הדבר לידי פועל אין ראוי לדבר בזה, ורק בעתו ה' זה עגמת נפש אמיתית, וה' נוגע לכללות ענין היהדות במדינתנו, והרבה אותות ומופתים ישנם כי הרעיון של האסיפה כללית היא מחשבה עמוקה לנגוע בבכת עין ישראל, במדינתנו יע"א, והודו לד' כי טוב על אשר סבב סיבות איוזו שיהיו שנתבטל הדבר וה' יברך את עמו בשלום.

* * *

יגע ואין אונים נטלתי את ידי לאכול סעודת ערב במסיבת בני ביתי יחיו איזה מינוטין [רגעים] אחרי שעה השתיים עשרה. לא עברו כעשרה מינוטין [רגעים], והנה צלצל הפעמון ברעש גדול, הפתח נפתח ושני אנשים באו במרוצה וברעש גדול לחדר האוכל, בקריאה: אנחנו שלוחי הפקידות ג.פ.א.ו. מי הוא שניאורסאהן? וא' הוא? עודם מדברים, ופלוגת אנשים מזויינים באה החדרה, כולם עומדים במישור, מוכנים לשמוע בקול נגיד ומצווה. עניתי בקור רוח ובשפה ברורה: לא ידעתי איזה שניאורסאהן אתם דורשים. אם באתם למעון איש, בטח אתם יודעים מתחילה מי הוא הדר במעון זה, ועל כן למותר הוא הרעש וההפחדה, דברו דבריכם מה דרוש

ידבר ויספר. כל האסון – ענתה בתי תחי' – הוא בזה, אשר חפצים לקחת הכל בכוח, באלמות ובזרוע, עד כמה מאוסה היא ובלתי יסודית הדרך הלזו לקחת את בעלי השכל ובעלי הדיעה, בכוחו של האגרוף ובהפחדת קנה רובה. לא אכחד כי נעים הי' לי לשמוע דברי' האמורים בהשכל בקרירות – כמוכן עשוי' – ובקול מוחלט, אבל עם זה יראתי במאד לגורלה אשר לא יעלה בדעתו של נחמן-סאהן זה, המתפאר בכוחו ואלמות ידו, לשים עלי' עונש מאסר.

השקפתי, כי הלוא, לא לשם דיסקוסיא [ויכוח] באתם לבקר את כתביי ואגרותיי. אנחנו – המשיכה דברי' – מה שהיינו הננו, ומה שהננו, הננו מגידים גלוי מבלי התחשב אם יערב לכם, ואם הוא לפי רוחכם או לא. אתם צריכים להתחשב – הגיד נחמן-סאהן – עם כחנו ודעתנו, הפקידות ג.פ.א.ו. אשר בכוחה ובשליחותה באנו אליכם, יכולה היא לפתוח גם פה אלם, ולספר גם המונח תחת כף הלב, אוימים נפלאים הם החוקרים שלנו כי להם אומרים את הכל, שם... אין מקום לכחד, שם... מדברים ברצון או שלא ברצון, שם... הכל נמס, שם אכן

~ רשימות אדמו"ר מוהריי"צ ~

אבות החסידות

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א מה שכתב לאחד מחתניו הרבנים שליט"א בנוגע למאמרו "אבות החסידות" שכתב בהיותו במאריענבאד כ"ג מנ"א תרצ"א.

מד.

ה', ב' מ"ח רנ"ח, ליובאוויטש,
שעה אחד עשר לילה.

בכל העת אשר סיפרתי לפני מורי ורבי הגאון, הסתכל בעיני הבדולח אשר לו בשימת לב מה שהטיל עלי יראה גדולה, יראת בושתי כי ידעתי אשר מורי ורבי הגאון רואה בראי' דרוח הקודש מכל העבר עלי מיום שיצאתי מרחם אמי, עד רגע זו שזכיתי לעמוד לפניו.

אמנם בידעי נאמנה אשר בשעה זו תלוי גורל נפשי אם לחסד אשר יואיל מעלת מורי ורבי לקרבני להאיר מחשכי נפשי, להעמידני בקרן אורה בעבודת הבורא ב"ה ולהדריכני עוז לעלות במעלת הקודש, או ח"ו לשבט אשר יסגור בעדי את היכל הקודש בדלת ובריח, התאמצתי והאזרתי גבורה, והבלגתי על שפלתי ומיעוט ערכי, וגליתי את כל עומק לבבי לפני מורי ורבי, ככל האמור לעיל בקול תחנון ובהכנעה גדולה, כאשר כליתי לספר הנה מכלה כח גבורתי ואתן קולי בבכי' עצומה מקרב לב עמוק.

מורי ורבי שאלני בלשונו הקדוש ובכי' זו למה היא. הלא בעזרתו ברוך הוא וברוך שמו, עמדת על הדרך האמיתי ויש לך רצון לעבוד את הבורא ב"ה ולמה זה תבכה.

הרבה דברים חפצתי להגיד על מה הנני בוכה, כי באותה שעה נזכרתי על כל הרע אשר עשיתי מיום עמדי על דעתי והתחרטתי עליו, והייתי חפץ להתודות לפני מורי ורבי, אך מפני גודל שבירת לבבי בריבוי הבכי לא יכולתי לדבר, ואותן הקטעי דיבורים אשר בעמל רב דברתי נבלעו בהדמעות.

מורי ורבי התעמק במחשבותיו, ויצו עלי לבוא לעמוד לפניו ביום המחרת אחר תפילת ערבית.

יצאתי מחדר מורי ורבי בהחבא שלא ירגישו בי כפי אשר ציוה עלי ר' אברהם שאול השמש, וכשיצאתי חשכו עיני ולא ידעתי נפשי, מהרתי ללכת לבית המדרש אשר ברחוב מקום מלוני.

בתפילת המנחה קודם שנכנסתי למורי ורבי, קיבלתי עלי צום של הפסקה שני לילות ושני ימים, הנה בצאתי את פני מורי ורבי החלטתי אשר בתענית זה אוסיף שלא לישן אף שעה קלה בכל משך צום הפסקה זו, שלא לדבר עם שום איש אף הגה אם לא בדברי תורה ומצווה, ושלא יהי' ניכר לשום ברנש בעולם, ואשר אריכות צום הפסקה זו יהי' שבעים ושתיים שעות וכמספר תיבת חס"ד, אשר השי"ת יעשה חסד עימי ומורי ורבי הגאון ירצני להורות לי דרכי עבודת הבורא ב"ה.

התבוננתי בהיות כי מקודם תפילת מנחה בשעת קבלת התענית עד אחר שיצאתי מאת פני מורי ורבי הייתי טרוד ביותר, על כן הנה חשבון השבעים ושתיים שעות מתחיל מעת בואי לבית מלוני בבית-המדרש שבשוק, וכל שעה אשר אבטל מתפילה ותורה במשך צום הפסקה זו גם שעה קלה אשלם תמורה, בכדי שיעלה מספר שבעים ושתיים שעות שלמות.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

לבחור את הראוי בעזרתו ית', וה' הטוב הוא יעזור לעם קדשינו כי יבחרו בטוב, עיקרן של דברים ירא אלקים והחפץ בטוב עדתו בתורה תמימה, וחיבת הקדש, ואל יפנה אל ההבל בזרמי הזמן. כל עיר שהי' לה ושיש להם ת"ל רב ירא אלקים למדן ומחבב תורה ומרביץ תורה, מאושרה העיר ההיא בכל, בנסים נגלים ונסים תכופי וברחמים מרובים, דבר שהננו רואי ת"ל בכ"י בכ"ע ובכ"ש.

וה' הטוב לא יסור חסדו וישועתו מעמו ונחלתו, וינהלם במעגלי צדק.

בדבר שאלותיו. . .

ב"ה, ב' ח' שבט תרפ"ב
ראסטאב דאן

מו"ה ראובן דוב שי

שלום וברכה,

במענה על מכתבו מכ"ג טבת, והנה בדבר רב במחנם, בטח קיבלו מכתבי מכ"ב טבת, ובו שלחתי מכתב ניחום, לעדת ישראל בליוענהאף, ד' עליהם יחיו (נכ' בכ"ד בו), ובו כתבתי כי בטח יתנו אנשי העיר יחיו לבם ודעתם על זה כי אור חדש עליהם יאיר להעמידם בקרן אורה זו תורה. ולהתערב בפרטיות מי ומי, מובן הדבר כי כבד לפני, האי לא אוכל לעשות כזאת עדי ידעי רוח העיר, וגם בהנוגע לבית הרה"ג זצ"ל יחיו, והב' דורש מתינות בזמן

לשִׁמַחַת עַד דְּלֹא יָדַע

בהתעודות המיוחדות של פורים תשח"י, הרחיב ובאר הרבי על שמחת פורים:

"בכדי שתוכל להיות העבודה בהצלחה, יש צורך שהעבודה תהיה בשמחה. . . וכדי לבוא לידי שמחה - הנה העצה לזה להזכר שיש בקרבנו נשמה שהיא "חלק אלקה ממעל ממש", והקדוש ברוך הוא נתן לו את האפשרות למלאות רצונו ולתקן על ידי זה את כל אשר החסיר, וכיון שכן, הרי אין לה שמחה גדולה ב"שמחת הדיוט ושפל אנשים בהתקרבותו למלך בשר ודם המתאכסן ודר אתו עמו בביתו, וקל וחומר לאין קץ לקרבת ודירת מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא". . .

אמנם, בענין השמחה גופא ישנן כמה דרגות:

(א) "עבדו את השם בשמחה" - ששמחה זו מכסה בעבודה וטפלה אליה, שהרי העקר הוא העבודה (קיום התורה ומצוות), אלא שהעבודה צריכה להיות בשמחה, הינו, שהשמחה אינה אלא האפן שבו מקימים את המצוות.

(ב) "מועדים לשמחה" - שהשמחה ביום טוב היא גלויה, והשמחה עצמה היא מצוה ודבר עקרי. אבל אף על פי כן, השמחה היא שמחת החג - בענין של מצוה.

(ג) "משנכנס אדר מרבין בשמחה" - ששמחה זו אינה מסככת בסבת איזה דבר מצוה, אלא "מרבין בשמחה" - איזו שמחה שתהיה, גם שמחה בענין הרשות [על דרך הדגמא שהובאה בגמרא מ"בנין של שמחה" - "הבונה בית חתנות לבנו", ו"נטיעה של שמחה" - "הנוטע אבורנקי (-אילן שצלו נאה) של מלכים"], כי העקר היא השמחה.

(ד) שמחת פורים - "חייב איניש לבסומי בפורי'א עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי". . .

ונמצא, ששמחת פורים היא באפן שלא זו בלבד שהשמחה היא מצוה, אלא שהמצוה דשמחה היא באפן שלמעלה ממדידה והגבלה ושכל האדם, שמחה מצד עצם הנפש שלמעלה מטעם ודעת, שלכן היא באפן של "לא ידע", שאינה נרגשת בידיעה. .

ושמחת פורים ממשיכים על כל השנה כלה שהענין ד"עבדו את השם בשמחה" יהיה בשמחה גדולה ביותר, ועל ידי זה נעשית "עבודה גדולה" גם בלמוד התורה וקיום המצוות, ובאפן שרואים בגלוי לעיני כל העמים ש"ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר", ועד ש"רבים מעמי הארץ מתהידיים כי נפל פחד היהודים עליהם".

ופועלים שענין זה נעשה הכנה לגאלה - "מסמך גאלה לגאלה", גאלת פורים לגאלת פסח, ובנוגע לענייננו - שמגאלת פורים באים מיד להגאלה שעליה נאמר "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", על ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו".

(שיחת פורים תשח"י. מתוך 'נשמתא דאורייתא')

חומש לקריאה בציבור

פרשת תשא

הַמִּנְגֵּה וְאֶת־כִּלְיָהּ וְאֶת מִזְבַּח הַקְטָרֶת: ^{כח} וְאֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּפֹּר וְאֶת־כִּנּוּיָם: ^{כט} וְקִדְשְׁתָּ אֹתָם וְהָיוּ קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים כָּל־הַנִּגְעָה בָּהֶם וְקִדְשְׁתָּ אֹתָם לְכַתֵּן לִי: ^ל וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹּר לֵאמֹר שְׁמֵן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִּי לְדֹרֹתֵיכֶם: ^{לא} עַל־בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִסָּד וּבִמְתַּכְנָתוֹ לֹא תַעֲשֶׂה כִּמְהוּ קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם: ^{לב} אִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח כְּמֹהוּ וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל־זֶרַע וּנְכָרֶת מֵעַמּוּי: ^{לד} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח־לָךְ סָמִים נָטָף וּשְׁחַלֵּת וְחִלְבֵּנָה סָמִים וְלִבְנָה זָכָה כֹּד בָּכָד יִהְיֶה: ^{לה} וַעֲשִׂיתָ אֹתָהּ קִמְרַת רֶקֶח מַעֲשֶׂה רֶקֶח מִמֶּלֶח מִחֹר קֹדֶשׁ: ^{לו} וּשְׁחַקֵּת מִמֶּנָּה הֲדֵק וְנִתְּתָה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אוֹעֵד לָךְ שְׁמָה קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם: ^{לז} וְהַקְטַרְתָּ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בִּמְתַּכְנָתָהּ לֹא תַעֲשֶׂה לָכֶם קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָךְ לַיהוָה: ^{לח} אִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כִּמְוָה לְהָרִיחַ בָּהּ וּנְכָרֶת מֵעַמּוּי: ^{לט} לֹא וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^ל רֹאה קִרְאתִי בְשֵׁם בְּצִלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חֹר לְמַטֵּה יְהוּדָה: ^{לא} וְאַמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחֻכְמָהּ וּבְתִבּוּנָהּ וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה: ^{לב} לְחֹשֶׁב מַחֲשַׁבַּת לַעֲשׂוֹת בְּזָהָב וּבְכֶסֶף וּבְנַחֲשֶׁת: ^{לג} וּבְחֶרֶשֶׁת אֲבָן לְמִלֵּאת וּבְחֶרֶשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־מְלָאכָה: ^{לד} וְאֵנִי הִנֵּה נֹתְתִי אֹתוֹ אֶת אֱהִלְיָאֵב בֶּן־אֲחִיסָמֶל לְמַטֵּה־דָן וּבְלֵב כָּל־חֻכְמֵי־לֵב נֹתְתִי חֻכְמָה וַעֲשׂוֹ אֶת כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתִי: ^{לה} וְאֵת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הָאָרֶץ לַעֲדֹת וְאֶת־הַכֹּפֶרֶת אֲשֶׁר עָלָיו וְאֶת כָּל־כֵּל הָאֹהֶל: ^{לו} וְאֶת־הַשֻּׁלְחָן וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־

ל ^א וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^ב כִּי תִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנִתְּנוּ אִישׁ כֶּפֶר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בַּפֶּקֶד אֹתָם וְלֹא־יִהְיֶה בָהֶם גִּגֵּף בַּפֶּקֶד אֹתָם: ^ג זֶה אֲנִי יִתְּנוּ כָל־הָעֵבֶל עַל־הַפְּקֻדִים מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֹשִׂים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחְצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיהוָה: ^ד כָּל הָעֵבֶל עַל־הַפְּקֻדִים מִבֶּן עֹשִׂים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה יִתֵּן תְּרוּמַת יְהוָה: ^ה הָעֹשִׂיר לֹא־יִרְבֶּה וְהַדָּל לֹא יִמְעִיט מִמַּחְצִית הַשֶּׁקֶל לְתֵת אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְכֶפֶר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם: ^ו וְלִקְחֹתָ אֶת־כֶּסֶף הַכֹּפֶרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן לִפְנֵי יְהוָה לְכֶפֶר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם: ^ז (יִשְׂרָאֵל) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶ�ה לֵאמֹר: ^ח וַעֲשִׂיתָ כִּיֹּר נַחֲשֶׁת וּכְנֹ נַחֲשֶׁת לְרַחֲצָהּ וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שְׁמָה מִיָּם: ^ט וְרַחֲצוּ אֶהָרָן וּבְנָיו מִמֶּנּוּ אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם: ^י בְּבֹאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד יִרְחֲצוּ־מַיִם וְלֹא יָמָתוּ אוֹ בְּגָשְׁתָם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשִׁרְתָּ לְהַקְטִיר אִשָּׁה לַיהוָה: ^{יא} וְרַחֲצוּ יְדֵיהֶם וּרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמָתוּ וְהָיְתָה לָהֶם חֻק־עוֹלָם לֹא וְלִזְרָעוֹ לְדֹרֹתָם: ^{יב} פ ^{יג} וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶ�ה לֵאמֹר: ^{יד} וְאִתָּה קַח־לָךְ בְּשָׂמִים רֹאשׁ מֶרְדְּרוֹר חֲמֵשׁ מֵאוֹת וּקְנִי־בָשָׂם מַחְצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹת וּקְנִי־בָשָׂם חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹת: ^{טו} וְקִדְּהָ חֲמֵשׁ מֵאוֹת בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ וְשִׁמֵּן זֵית הָיִן: ^{טז} וַעֲשִׂיתָ אֹתוֹ שְׁמֵן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ רֶקֶח מְרֻקָּחַת מַעֲשֶׂה רֶקֶח שְׁמֵן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה: ^{יז} וּמִשְׁחַת כֹּו אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת אָרוֹן הָעֵדֻת: ^{יח} וְאֶת־הַשֻּׁלְחָן וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־

מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יִדְעֵנוּ מִהֲיָהּ לָזֶה: ^א וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים אֲהֲרֹן פִּרְקוּ נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי
נְשֵׁיכֶם בְּנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְהָבִיאוּ אֵלַי: ^ב וַיִּתְּפֶרְקוּ
כָּל־הָעָם אֶת־נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ
אֶל־אֲהֲרֹן: ^ג וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצַּר אוֹתוֹ בַּחֶרֶט
וַיַּעֲשֶׂהוּ עֵגֶל מִסֶּכֶה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵעֲלֹךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: ^ד וַיֵּרָא
אֲהֲרֹן וּבָנָיו מִזִּבְחַת לִפְנֵי וַיִּקְרָא אֲהֲרֹן וַיֹּאמֶר חָג
לַיהוָה מִחֹר: ^ה וַיִּשְׁפְּכוּ מִמִּזְבֵּחַת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת
וַיִּגָּשׁוּ שְׁלָמִים וַיֵּשֶׁב הָעָם לֵאכֹל וּשְׂתֹא וַיִּקְמוּ
לְצַחֵק: ^ו וַיִּדְבַּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּדָרֹךְ בִּי
שַׁחַת עַמִּי אֲשֶׁר הֵעֲלִית מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: ^ז סוּ
מֵחַר מִן־הַדָּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם עֲשׂוּ לָהֶם עֵגֶל
מִסֶּכֶה וַיִּשְׁתַּחֲווּ־לּוֹ וַיִּזְבְּחוּ־לּוֹ וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה
אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵעֲלֹךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:
^ח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רְאִיתִי אֶת־הָעָם הַזֶּה
וְהִנֵּה עֹם־קֶשֶׁה־עֹרֶף הוּא: ^ט וְעַתָּה הִנֵּינִיחָה לִּי
וַיַּחֲרֹאֲפִי בָהֶם וְאָכְלָם וְאָעֲשֶׂה אוֹתָךְ לְגֹי
גְדוֹל: ^י וַיַּחַל מֹשֶׁה אֶת־פָּנָיו יְהוָה אֱלֹהָיו וַיֹּאמֶר

זֶה יִתְּנוּ . . מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל (ל, יג)

(לקומי שיחות, כרך לא עמ' 132)

הַשָּׁמַיִם וּכְלֵהָאָרֶץ הָיְתָה אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֵתָּן
לְזֶרְעֵכֶם וְנָחֳלוּ לְעַלְמָם: ־ וַיִּנָּחֶם יְהוָה עַל־הָרָעָה
אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ: פ ַּוּיָּפִן וַיֵּרֶד מִשָּׁה
מִן־הָהָר וּשְׁנֵי לַחַת הָעֵדֻת בְּיָדוֹ לַחַת פְּתָבִים
מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם פְּתָבִים: ַּוּוְהִלַּחַת
מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הַמָּה וְהַמְכַתֵּב מִכְתָּב אֱלֹהִים
הוּא חֲרוּת עַל־הִלַּחַת: ַּוּוַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת־קוֹל

הָעָם בְּרָעָה וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי מֹשֶׁה קוֹל מִלְחָמָה
בְּמַחֲנֶה: ^ה וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל
עֲנוֹת חִלּוּשָׁה קוֹל עֲנוֹת אֲנָכִי שְׁמָע: ^ו וַיְהִי
כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל־הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת־הָעֶגְלָה וּמַחֲלֹת
וַיַּחֲרֹאֲף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ אֶת־הַלֵּלֶת וַיִּשְׁבֹּר
אֹתָם תַּחַת הָהָר: ^ז וַיִּקָּח אֶת־הָעֶגְלָה אֲשֶׁר עָשָׂה
וַיִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ וַיִּטְחֵן עַד אֲשֶׁר־דָּק וַיִּזֶּל עַל־פָּנָיו
הַפִּיִּם וַיִּשָּׂק אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^ח וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
אֶל־אַהֲרֹן מַה־עָשָׂה לָךְ הָעָם הַזֶּה כִּי־הִבֵּאתָ
עָלָיו חַטָּאת גְּדֹלָה: ^ט וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אֶל־יַחֲזִיר אָף
אַדְנִי אֵתָּה יָדַעְתָּ אֶת־הָעָם כִּי בָרַע הוּא:
^י וַיֹּאמְרוּ לוֹ עֲשֵׂה־לָּנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ
כִּי־זֶה | מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
לֹא יָדַעְנוּ מַה־הָיָה לוֹ: ^{יא} וַאֲמַר לָהֶם לָמָּה זֶה
הַתִּפְרָקוּ וַיִּתְּנוּ־לִי וְאֶשְׁלַכְהוּ בָאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֶגְלָה
הַזֶּה: ^{יב} וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם כִּי פָרַע הוּא
כִּי־פָרַעַה אַהֲרֹן לְשִׁמְצָה בְּקַמְיָהֶם: ^{יג} וַיַּעֲמֵד
מֹשֶׁה בִּשְׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לִיהוָה אֵלָי
וַיֹּאסְפוּ אֵלָיו כָּל־בְּנֵי לֵוִי: ^{יד} וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה־
אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׂיִמוּ אִישׁ־חַרְבּוֹ
עַל־יָרֵכּוֹ עֲבְרוּ וּשְׁבוּ מִשְׁעַר לְשַׁעַר בְּמַחֲנֶה
וְהָרְגוּ אִישׁ־אֶת־אָחִיו וְאִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וְאִישׁ
אֶת־קָרְבּוֹ: ^{טו} וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־לֵוִי כַּדְבַר מֹשֶׁה וַיַּפֵּל
מִן־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא כֶּשֶׁלֶשֶׁת אֲלָפֵי אִישׁ:
^{טז} וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֵלָאוּ יָדְכֶם הַיּוֹם לַיהוָה כִּי אִישׁ
בְּבָנוּ וּבְאָחִיו וּלְתַת עֲלִיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה: ^{יז} וַיְהִי
מִמַּחֲרֹת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַתֶּם חַטָּאתֶם
חַטָּאת גְּדֹלָה וַעֲתָה אֵעֲלֶה אֶל־יְהוָה אוּלִי
אֲכַפְּרָה בְּעֵד חַטָּאתְכֶם: ^{יח} וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה
וַיֹּאמֶר אֲנִי חָטָא הָעָם הַזֶּה חַטָּאת גְּדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ
לָהֶם אֱלֹהֵי זָהָב: ^{יט} וַעֲתָה אִם־תִּשָּׂא חַטָּאתֶם
וְאִם־אֵין מַחְנִי זֹא מִסִּפְרָךְ אֲשֶׁר כְּתִיבְתָּ:
^כ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר חָטָא־לִי

אֲמַחֲנוּ מִסִּפְרֵי: ^{כא} וַעֲתָה לָךְ | נָחָה אֶת־הָעָם אֶל־
אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ הִנֵּה מֵלֹאכִי יִלְךְ לִפְנֵיךְ וּבָנִים
פָּקָדִי וּפְקָדֹתַי עֲלֵהֶם חַטָּאתָם: ^{כב} וַיִּנָּף יְהוָה
אֶת־הָעָם עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־הָעֶגְלָה אֲשֶׁר עָשָׂה
אַהֲרֹן: ^{כג} וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לָּךְ עֲלֶה
מִזֶּה אֵתָּה וְהָעָם אֲשֶׁר הֶעֱלִית מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
אֶל־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁפָּעְתִּי לְאַבְרָהָם לַיִצְחָק
וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לִזְרַעְךָ אֶתְנַנֶּה: ^{כד} וַיִּשְׁלַחְתִּי לִפְנֵיךְ
מִלֶּאךָ וְגִרְשָׁתִּי אֶת־הַכְּנַעֲנִי הָאֲמֹרִי וְהַחִתִּי
וְהַפְּרִזִּי הַחִזִּי וְהַיְבוּסִי: ^{כה} אֶל־הָאֶרֶץ זִכַּת חֶלֶב
וּדְבַשׁ כִּי לֹא אֵעֲלֶה בְּקִרְבְּךָ כִּי עִם־קִשְׁה־עֶרְפָּה
אַתָּה פֹּן־אֲכַלְךָ בְּדֶרֶךְ: ^{כו} וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת־הַדְּבָר
הַרַע הַזֶּה וַיִּתְאַבְּלוּ וְלֹא־שָׁתוּ אִישׁ עֲדִיו עָלָיו:
^{כז} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
אַתֶּם עִם־קִשְׁה־עֶרְפָּה רַגַע אֶחָד אֵעֲלֶה בְּקִרְבְּךָ
וּכְלִיתִיךָ וַעֲתָה הוֹרֵד עֲדִיךָ מֵעֵלֶיךָ וְאִדְעָה מֶה
אֵעֲשֶׂה־לָּךְ: ^{כח} וַיִּתְּנִצְלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֵדִים
מִתֵּר חוֹרֵב: ^{כט} וּמֹשֶׁה יָקָח אֶת־הָאֹהֶל וּנְטָה־לוֹ |
מִחוּץ לַמַּחֲנֶה הַרְחֵק מִן־הַמַּחֲנֶה וְקָרָא לוֹ אֹהֶל
מוֹעֵד וַהֲיָה כָּל־מִבְּקֵשׁ יְהוָה יֵצֵא אֶל־אֹהֶל
מוֹעֵד אֲשֶׁר מִחוּץ לַמַּחֲנֶה: ^ל וַהֲיָה כִּצְאֹת מֹשֶׁה
אֶל־הָאֹהֶל יָקוּמוּ כָּל־הָעָם וְנִצְּבוּ אִישׁ פֶּתַח
אֹהֶלוֹ וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד־בֹּאֹ הָאֹהֶלָה:
^{לא} וַהֲיָה כְּבֹא מֹשֶׁה הָאֹהֶלָה יֵרֵד עֲמוּד הָעֲנָן
וְעָמַד פֶּתַח הָאֹהֶל וְדִבֶּר עִם־מֹשֶׁה: ^{לב} וַיֵּרָא
כָּל־הָעָם אֶת־עָמּוּד הָעֲנָן עָמַד פֶּתַח הָאֹהֶל וְקָם
כָּל־הָעָם וַהֲשִׁתְחוּּוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֶלוֹ: ^{לג} וַדְּבַר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ
אֶל־רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל־הַמַּחֲנֶה וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשֻׁעַ
בֶּן־נוּן זָעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל: ^{לד}

~ נקודות משיחות קודש ~

שְׁנֵי לִוְחוֹת הָעֵדוּת (לא, יח)

לַחַת כְּתִיב, שְׁהִיו שְׁתֵּיתֵיךְ שְׁוֹת (רש"י)

כְּלֹמֶר: הַלּוֹחַ הַשֵּׁנִי, שָׁבוּ מוֹפִיעוֹת מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה,

**עֲלִיד עַד־עֲבָרִי: ַּוְהַסְרֹתִי אֶת־כְּפִי וְרֹאיתִי
אֶת־אַחֲרִי וּפְנֵי לֹא יֵרָאוּ: פ**

~ נקודות משיחות קודש ~

וְרֹאיתִי אֶת אַחֲרִי וּפְנֵי לֹא יֵרָאוּ (לג, כג)

לכאורה היה צריך לומר רק "וְרֹאיתִי אֶת אַחֲרִי", וסוף הפסוק מיותר. ויש לומר, שבקשתו של משה נתמלאה במקצת על-כל-פנים: הוא אכן זכה לראות גם "פני", אבל רק בדרך השגת השלילה – "לא יראו". זה הרמז בכתוב: "וְרֹאיתִי אֶת אַחֲרִי וּפְנֵי (תזכה לראות הן את "אַחֲרִי" והן את "פְנֵי") לא יראו (אבל ראית "פְנֵי" תהיה רק באופן של השגת השלילה).

(ספר השיחות תשמ"ח א עמ' 299)

חמישי לד א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פֶּסַל־לְךָ שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים פְּרָאשָׁנִים וְכָתַבְתִּי עַל־הַלָּחֹת אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל־הַלָּחֹת הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ: ב וְהָיָה נֶכֶן לְבָקֶר וְעֹלִית בְּבָקֶר אֶל־הָרִי סִינִי וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם עַל־רֹאשׁ הָהָר: ג וְאִישׁ לֹא יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם־אִישׁ אֶל־יֶרֶא בְּכָל־הָהָר גַּם־הַצֹּאן וְהַבָּקֶר אֲלֵי־רֵעֻו אֲלֵי־מֹול הָהָר הַהוּא: ד וּפֶסַל שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים פְּרָאשָׁנִים וַיִּשְׁלֶם מֹשֶׁה בְּבָקֶר וַיַּעַל אֶל־הָרִי סִינִי בַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח בִּידּוֹ שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים: ה וַיִּרֶד יְהוָה בַּעֲנָן וַיִּתְּצֵב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה: ו וַיַּעֲבֵר יְהוָה | עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא יְהוָה | יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וְאֱמֶת: ז וַיַּצֵּר חֶסֶד לְאַלְפִים נֶשָׁא עֹן וּפֶשַׁע וְחַטָּאת וְנָקָה לֹא וְנָקָה פָקֵד | עֹן אֲבוֹת עַל־בָּנִים וְעַל־בָּנִים בָּנִים עַל־שְׁלֹשִׁים וְעַל־רַבָּעִים: ח וַיִּמָּהֵר מֹשֶׁה וַיִּקַּד אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ: ט וַיֹּאמֶר אֶם־נָא מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יִלְד־נָא אֲדֹנָי בְּקֶרְבְּנוּ כִּי עַם־קָשָׁה־עֲרָף הוּא וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנוֹ וְלַחַטָּאתָנוּ וְנִחַלְתָּנוּ:

~ נקודות משיחות קודש ~

פֶּסַל לְךָ (לד, א)

הפסלת יהיה שלך, ומשם נתעשר משה הרבה (רש"י) עשירותו של משה היתה תוצאה של תורתו (שהרי עקר המחצב היה לשם עשיית לוחות הכרית), והינו שנתנה לו

אינו נחות בערכו מהלוח הראשון, המכיל מצות עשה (וגם "לא יהיה לך" ו"לא תשא" הם הסתעפות של מצות עשה, "אנכי"). שכן, גם קיום מצות לא-תעשה, העדר העשיה ושלילה, הוא ענין חיובי: חבור האדם עם הקב"ה ('מצוה' מלשון צומא וחבור).

(שיחת ש"פ תשא תנש"א)

שלישי י וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה רְאֵה אֵתָּה אֲמַר אֵלַי הַעַל אֶת־הָעַם הַזֶּה וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי אֶת אֲשֶׁר־תַּשְׁלַח עִמִּי וְאַתָּה אֲמַרְתָּ יִדְעִיתִךְ בְּשֵׁם וְגַם־מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֵי: י וְעַתָּה אֶם־נָא מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדַעְנִי נָא אֶת־דְּרָכְךָ וְאֶדְעֶךָ לְמַעַן אֲמַצָּא־חֵן בְּעֵינֶיךָ וְרְאֵה כִּי עַמָּךְ הִנּוּי הַזֶּה: יא וַיֹּאמֶר פְּנֵי יִלְכוּ וְהִנַּחְתִּי לְךָ: יב וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֶם־אֵין פָּנֶיךָ הַלֹּכִים אֶל־תַּעֲלֶנּוּ מִזֶּה: יג וּבְמָה | יוֹדַע אֲפֹא כִּי־מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעַמָּךְ הֲלֹא בְּלִכְתְּךָ עִמָּנוּ וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמָּךְ מִכָּל־הָעַם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה (טו, לג, טו)

מבאר בחסידות, שבמשקן לא היה האש של מעלה בדמות אריה, היינו "פני אריה אל הימין", כי משה לא רצה במלאך, אלא "ותצא אש מלפני ה' ". וזה מתאים לפרוש רש"י כאן: "על ידי מלאך אל תעלנו מזה". אבל בזהר (ח"ג לב, ב) נאמר "ותצא אש, דא אוריא"ל . . . ואתחזי כארזה". ויש לומר, שהיו לפי פרוש תרגום יונתן: אל תעלנו מזה בפנים של זעם.

(לקוטי שיחות, כרך יא עמ' 347)

רביעי י וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה גַּם אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֶעֱשֶׂה כִּי־מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֵי וְאֶדְעֶךָ בְּשֵׁם: יא וַיֹּאמֶר הֲרָאִנִּי נָא אֶת־כְּבֹדְךָ: יב וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעֱבִיר כָּל־טוֹבִי עַל־פָּנֶיךָ וְקִרְאתִי בְּשֵׁם יְהוָה לְפָנֶיךָ וְחַנְתִּי אֶת־אֲשֶׁר אֲחֵן וְרַחֲמֵתִי אֶת־אֲשֶׁר אֶרְחֹם: יג וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לָרֹאֵת אֶת־פָּנַי כִּי לֹא־יֵרָאֵנִי הָאָדָם וְחִי: יד וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה מְקוֹם אֹתִי וְנִצַּבְתָּ עַל־הַצּוּר: טו וְהָיָה בְּעֵבֶר כְּבֹדִי וְשִׁמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר וְשִׁפְתֵי כְּפִי

הרחבה גשמית כדי שיוכל ללמד בהרחבה. ומספר על רבנו-תם, שבזמנים ידועים הניח לפניו בעת הלמוד 'תל של זהובים' כדי לפעל הרחבת הדעת.

(לקוטי שיחות, כרך יח עמ' 39)

שישי וַיֹּאמֶר הִנֵּה אֲנִי כֹרֵת בְּרִית נֹגֵד כָּל־עַמּוֹד אֲעִשֶׂה נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר לֹא־נִבְרָאוּ בְּכָל־הָאָרֶץ וּבְכָל־הַגּוֹיִם וְרָאָה כָּל־הָעָם אֲשֶׁר־אֵתָהּ בְּקִרְבּוֹ אֶת־מַעֲשֵׂה יְהוָה כִּי־נֹרָא הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּךְ: ^א שְׁמֹר־לָךְ אֶת אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם הַנִּי גֵרֶשׁ מִפְּנֵיךְ אֶת־הָאֱמֹרִי וְהַכְנַעְנִי וְהַחֲתִי וְהַפְּרִי וְהַחֲוִי וְהַיְבוֹסִי: ^ב הִשְׁמֹר לָךְ פֶּן־תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֵתָהּ בָּא עֲלֶיךָ פֶּן־יִהְיֶה לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבְּךָ: ^ג כִּי אֶת־מִזְבְּחֵתָם תִּתְּצוּן וְאֶת־מִצְבְּחֵתָם תִּשְׁבִּרוּן וְאֶת־אֲשִׁירֵי תִּכְרֹתוֹן: ^ד כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָאל אַחֵר כִּי יִהְיֶה קִנְאָ שְׁמוֹ אֵל קִנְאָ הוּא: ^ה פֶּן־תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ וְזָנוּ | אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם וּזְבַחוּ לֵאלֹהֵיהֶם וְקִרָּא לָךְ וְאָכַלְתָּ מִזְבַּחֹ: ^ו וְלָקַחְתָּ מִבְּנֵיךְ לְבָנֶיךָ וְזָנוּ בְּנֵיךְ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן וְהִזְנוּ אֶת־בְּנֵיךְ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן: ^ז אֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשֶׂה־לָּךְ: ^ח אֶת־חֹג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתְךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי בַחֹדֶשׁ הָאָבִיב יֵצֵאת מִמִּצְרַיִם: ^ט כָּל־פֶּטֶר רָחֵם לִי וְכָל־מִקְנֶה תִּזְכֹּר פֶּטֶר שׁוֹר וְשֶׂה: ^י וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בִשָּׂה וְאִם־לֹא תִפְדֶּה וְעִרְפָּתוֹ כָּל בְּכוֹר בְּנֵיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא־יִרְאוּ פָנֶי רִיקָם: ^{יא} שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבַּת בַּחֲרִישׁ וּבִקְצִיר תִּשְׁבַּת: ^{יב} וְחֹג שְׁבַעַת תַּעֲשֶׂה לָךְ בְּכוּרֵי קִצְרֵי חֲטִים וְחֹג הָאֵסִיף תִּקּוּפַת הַשָּׁנָה: ^{יג} שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים בַּשָּׁנָה יִרְאֶה כָּל־זָכוֹרְךָ אֶת־פָּנֶי הָאֵדָן | יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ^{יד} כִּי־אֹרִישׁ גּוֹיִם מִפְּנֵיךְ וְהִרְחַבְתִּי אֶת־גְּבֻלְךָ וְלֹא־יִחַמֵּד אִישׁ אֶת־אַרְצְךָ בַּעֲלֹתְךָ לְרֹאוֹת אֶת־פָּנֶי יְהוָה

אֱלֹהֶיךָ שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים בַּשָּׁנָה: ^{טו} לֹא־תִשְׁחַט עַל־חַמֵּץ דִּם־זֹבְחִי וְלֹא־יִלִּין לְבָקֶר זֶבַח חֹג הַפֶּסַח: ^{טז} רֹאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשַׁל גְּדִי בַחֲלָב אִמּוֹ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים בַּשָּׁנָה (לד, כג)

כָּל דָּבָר מִתְחַלֵּק לְשִׁלּוּשָׁה: ראש, תוֹךְ, סוֹף. וּבְכָל־לֵוִית, זָהוּ עֵינֵן תּוֹרָה - יְסוֹד הַכֹּל וְהַתְּחִלַּת הַכֹּל; עוֹלָם - בְּרִיאַת הָעוֹלָם וְהַעֲבֻדָּה בוֹ; גְּאֻלָּה - גִּמְרָ וּשְׁלֵמוֹת הַכֹּל. לְפִי זֶה יֵשׁ לְרִמּוֹ: פֶּסַח - גְּלוּי מִלְּמַעַל, "הַתְּבוּאָה מִתְּבַכְרַת כְּבִשׁוּלָה". שְׁבוּעוֹת - עֲבֻדַּת הָאֵדָם, "בְּכוּרֵי קִצְרֵי חֲטִים". סִכּוֹת - שְׁלֵמוֹת הַעֲבֻדָּה, "חֹג הָאֵסִיף", אֲסִיפַת כָּל יִשְׂרָאֵל וְאֲסִיפַת כָּל נַצְחוֹת הַקִּדְשָׁה בְּעַת הַגְּאֻלָּה.

(ספר השיחות תשנ"ב ב עמ' 427)

שביעי ^א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כְּתֹב־לָךְ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עֲלִפִּי | הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אִתְּךָ בְּרִית וְאֶת־יִשְׂרָאֵל: ^ב וַיְהִי־שֵׁם עִם־יְהוָה אֲרֻבָּעִים יוֹם וְאֲרֻבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַל וַיָּמִים לֹא שָׁתָה וַיִּכְתֹּב עַל־הַלְחָת אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים: ^ג וַיְהִי בְּרִדַּת מֹשֶׁה מִתֵּר סִינִי וּשְׁנֵי לָחַת הָעֵדוּת בְּיַד־מֹשֶׁה בְּרִדָּתוֹ מִן־הָהָר וּמֹשֶׁה לֹא־יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אִתּוֹ: ^ד וַיֵּרָא אַהֲרֹן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה וְהִנֵּה קָרַן עוֹר פָּנָיו וַיִּירָאוּ מִגִּשֶׁת אֱלֹהֵי: ^ה וַיִּקְרָא אֱלֹהִים מֹשֶׁה וַיִּשְׁבּוּ אֵלָיו אַהֲרֹן וְכָל־הַנְּשָׂאִים בַּעֲדָה וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵיהֶם: ^ו וְאַחֲרֵי־כֵן נִגְשׂוּ כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְוֶם אֶת כָּל־אִשָּׁר דִּבֶּר יְהוָה אִתּוֹ בְּהָר סִינִי: ^ז וַיִּכָּל מֹשֶׁה מִדִּבֶּר אִתָּם וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מָסוּחַ: ^ח וּבִבְאֵ מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר אִתּוֹ יָסִיר אֶת־הַמָּסוּחַ עַד־צֵאתוֹ וַיֵּצֵא וַדַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת אֲשֶׁר יָצָה: ^ט וַיִּרְאוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֵי מֹשֶׁה כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו מֹשֶׁה וְהָשִׁיב מֹשֶׁה אֶת־הַמָּסוּחַ עַל־פָּנָיו עַד־בֹּאוֹ לְדַבֵּר אִתּוֹ: ססס

קל"ט פסוקים, חננאל סימן.

חצי קדיש

יִתְגַּדֵּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. אֲמֵן בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא כִרְעוּתָהּ
וַיְמַלִּיד מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב מְשִׁיחָהּ.
אֲמֵן בְּחֵיכּוֹן וּבְיוֹמִיכּוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֶנְלָא
וּבְזִמְן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן יְהֵא שְׁמֹה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמֵיָא.
יְתְבָרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיְתַפָּאֵר, וַיְתַרְוֶמֶס, וַיְתַנְשֵׂא, וַיְתַהַדֵּר,
וַיְתַעֲלֶה, וַיְתַהַלֵּל, שְׁמֹה דְקֻדְשָׁא בְּרִיד הוּא. אֲמֵן לְעָלְמָא מִן
כָּל בְּרַבְתָּא וְשִׁירְתָּא, תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחֲמַתָּא, דְאִמְרִין
בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן

~ נקודות משיחות קודש ~

והנה קרן עור פניו (לד, ל)

ידועה הקשיא, מדוע לא זכה משה לכך בלוחות הראשונות. ויש לומר, דהנה בלוחות הראשונות נתנו עשרת הדברות בלבד, ואלו בלוחות האחרונות נתנו גם הלכות מדרש ואגדות, "מעלומות חכמה כפלים לתושיה" (שמות רבה ריש פמ"ו). לכן נתוסף גם במשה, מקבל הבלוחות, קרון עור פניו, על-דרך "חכמת אדם תאיר פניו".

(ספר השיחות תשנ"ב ב עמ' 433)

מפטיר יט א וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר: ז זאת חקת התורה אשר-צוה יהוה לאמר דבר | אל-בני ישראל ויקחו אליך פרה אדמה תמימה אשר אין-בה מום אשר לא-עלה עליה על: ג ונתתם אתה אל-אלעזר הכהן והוציא אתה אל-מחויז למחנה ושחט אתה לפניו: ד ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו והזה אל-נכח פני אהל-מועד מדמה שבע פעמים: ה ושרף את-הפרה לעיניו את-ערה ואת-בשרה ואת-דמה על-פרשה שרף: ו ולקח הכהן עץ ארו ואזוב ושני תולעת והשליך אל-תוך שרפת הפרה: ז וכבס בגדיו הכהן ורחץ בשרו במים ואחר יבא אל-המחנה וטמא הכהן עד-הערב: ח והשרף אתה וכבס בגדיו במים ורחץ בשרו במים וטמא עד-הערב:

ט ואסף | איש טהור את אפר הפרה והניח מחוץ למחנה במקום טהור והיתה לעלת בני-ישראל למשמרת למי נדה חטאת הוא: י וכבס האסף את-אפר הפרה את-בגדיו וטמא עד-הערב והיתה לבני ישראל ולגר הגר בתוכם לחקת עולם: יא הנגע במת לכל-נפש אדם וטמא שבעת ימים: יב הוא יתחטא-בו ביום השלישי וביום השביעי יטהר ואם-לא יתחטא ביום השלישי וביום השביעי לא יטהר: יג כל-הנגע במת בנפש האדם אשר-ימות ולא יתחטא את-משכן יהוה טמא ונכרתה הנפש ההוא מישראל כי מי נדה לא-זרק עליו טמא יהיה עוד טמאתו כז: יד זאת התורה אדם כיימות באהל כל-הבא אל-האהל וכל-אשר באהל וטמא שבעת ימים: טו וכל פלי פתוח אשר אין-צמיד פתיל עליו טמא הוא: טז וכל אשר-יגע על-פני השדה בחלל-חרב או במת או-בעצם אדם או בקבר וטמא שבעת ימים: יז ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת ונתן עליו מים חיים אל-פלי: יח ולקח אזוב ובבל בפמים איש טהור והזה על-האהל ועל-כל-הכלים ועל-הנפשות אשר היו-שם ועל-הנגע בעצם או בחלל או במת או בקבר: יט והזה הטהר על-הטמא ביום השלישי וביום השביעי וטמא ביום השביעי וכבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב: כ ואיש אשר-יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההוא מתוך הקהל כי את-מקדש יהוה טמא מי נדה לא-זרק עליו טמא הוא: כא והיתה להם לחקת עולם ומוזה מיר-הנדה וכבס בגדיו והנגע במי הנדה וטמא עד-הערב: כב וכל אשר-יגע-בו הטמא וטמא ונפש הנגעת וטמא עד-הערב: כ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מֹשֶׁה לְפָנַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵינֵיהֶם הָיָה לִמְחֹזְקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נִתְיֹבְתֶיהָ שְׁלֹום. אַרְךְ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׂמְחָה עֵשֶׂר וְכָבוֹד. וַיַּחֲפֹץ לְמַעַן צִדְקוֹ, וַיַּגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

תוכן הנבואה היא נחמה לישראל מִזֵּי וַיְהִי דְּבִרְיָהוּהָ אֵלַי לֵאמֹר: עֲתָה בָּא לְפָרֶשׁ דְּבָרַי, מִה שְׁאִמֵּר בְּתַחֲלָה וְהַרְבֵּיתִי עֲלֵיכֶם אָדָם וְאַחֵר כִּד וְהוֹלֵכְתִּי עֲלֵיכֶם אָדָם, שְׂרָמָן בָּהּ שְׁנֵאוֹת כּוֹרֶשׁ לֹא תִהְיֶה נִצְחִית, וְלָמָּה וְגַם וְחִזּוֹר וּקְבָצָם? אָמֵר. יִזְבֶּן־אֱלֹהִים בֵּית יִשְׂרָאֵל וְשָׁבִים עַל־אֲדָמָתָם בְּבֵית שְׁנֵי

וַיִּטְמְאוּ אוֹתָהּ בְּדִרְכָם וּבְעֵלִילוֹתָם כְּטִמְאַת הַנְּדִיָּה הַיְּתֵה דִרְכָם לִפְנֵי שַׁעַל דִּי זֶה הָיָה מְרֻחָקֵת מִבְּעֵלָה, וְצִפְתִּי שְׂיִטְהֵרוּ מִטּוֹמָאָתָם וְאִשׁוּב אֲלֵיהֶם: יֵח וְאֶשְׁפֹּד חֲמַתִּי עֲלֵיהֶם עַל־הָדָם בְּעֵבוֹר דָּם הַנֶּקֶץ אֲשֶׁר־שָׁפְכוּ עַל־הָאָרֶץ וּבְגִלּוּלֵיהֶם טִמְאוּהָ שַׁעַל שְׁנֵיהֶם תִּקְוֵה הָאָרֶץ אֶת יְיֹשְׁבֶיהָ: יֵט וְאֶפְיֵן אֶתְּם בְּגוֹיִם וּמִן הַגּוֹיִם וַיִּזְרוּ בְּאַרְצוֹת פְּגֻמוֹל בְּדִרְכָם וּבְעֵלִילוֹתָם וּמַעֲשֵׂיהֶם שְׁפָטִיתִים:

הפטרה לפרשת פרה לקריאה בציבור

ולשנים מקרא ואחד תרגום

ביחזקאל פרק לו

שי למורא

(ז) הִיתָה דִרְכָם לִפְנֵי, הִיתָה דִרְכָם טִמְאָה לִפְנֵי עַד לְהַרְחִיקָם.

לו מִזֵּי וַיְהִי דְּבִרְיָהוּהָ אֵלַי לֵאמֹר: יִזְבֶּן־אֱלֹהִים בֵּית יִשְׂרָאֵל וְשָׁבִים עַל־אֲדָמָתָם וַיִּטְמְאוּ אוֹתָהּ בְּדִרְכָם וּבְעֵלִילוֹתָם כְּטִמְאַת הַנְּדִיָּה הַיְּתֵה דִרְכָם לִפְנֵי: יֵח וְאֶשְׁפֹּד חֲמַתִּי עֲלֵיהֶם עַל־הָדָם אֲשֶׁר־שָׁפְכוּ עַל־הָאָרֶץ וּבְגִלּוּלֵיהֶם טִמְאוּהָ: יֵט וְאֶפְיֵן

(כ) וַיִּבְנוּ, לִפִּי פִשְׁטוֹן מוֹסָב עַל "בֵּית יִשְׂרָאֵל" שְׁנָאֵמֶר לְעִיל, שְׁהָא לְשׁוֹן יְחִיד. וּמִדְרָשׁוֹ, הִקְבֵּ"ה בֵּא עֲקִימָה בְּגוּלָה. בְּאֵמֶר לָהֶם וְגו', וּמִהוּ הַחֲלִיל, בְּאֵמֶר אוֹיְבֵיהֶם עֲלֵיהֶם "עַם ה' אֱלֹהֵי וּמִאֲרָצוֹ יִצְאוּ", וְלֹא הִתְקַהּ יִכְלֹת בְּיָדוֹ הַלְצִיל אֶת עַמּוֹ וְאֵת אֲרָצוֹ. (כב) אֲנִי עוֹשֶׂה, אֶת הַתְּשׁוּעָה

שְׂאוּשִׁיעַ אֶתְכֶם. כֹּד) וְלִקְחֹתִי
אֶתְכֶם מִן הַגּוֹיִם וְגו', וְיָצָא
אֶקְדֹּשׁ אֶת שְׁמִי. כו) אֵת לֵב
הַתֹּאבֵן, הַלֵּב הַחָזָק וְהַקָּשָׁה פֶּאֱבֹן.
לֵב בְּשָׂר, לֵב נִכְנָע וְרַךְ בְּבִשָּׁר.
כו) וְאֵת רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם,
כְּלוֹמֵר, אֲחִזֹּר לָכֶם רוּחַ הַנְּבוּנָה.
כח) וְהִייתֶם לִי לְעָם, לְשֹׁמֵר
מִצְוֹתַי. אֲהִיָּה לָכֶם לֵאלֹהִים,
לְעֹזֵר לָכֶם וְלִהְיוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם.
לא) וְנִקְטַתֶּם בְּפִנִּיכֶם,
וְתִקְטְטוּ עַל עֲצֻמְכֶם, לֹאמֹר,
עֲשִׂינוּ מַעֲשִׂים כְּאַלֹּהִי.

לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי אִם-לְשֵׁם-קִדְשִׁי אֲשֶׁר
חָלַלְתֶּם בְּגוֹיִם אֲשֶׁר-בָּאתֶם שָׁם: כֹּה וְקִדְשָׁתִי אֶת-שְׁמִי הַגָּדוֹל
הַמְּחַלָּל בְּגוֹיִם אֲשֶׁר חָלַלְתֶּם בְּתוֹכָם וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי-אֲנִי
יְהוָה נָא אֲדֹנָי יְהוִה בְּהַקְדְּשִׁי בָכֶם לְעֵינֵיהֶם: כֹּה וְלִקְחַתִּי
אֶתְכֶם מִן-הַגּוֹיִם וְקִבַּצְתִּי אֹתְכֶם מִכָּל-הָאֲרָצוֹת וְהֵבֵאתִי
אֹתְכֶם אֶל-אֲדֹמַתְכֶם: כֹּה וּזְרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מִיּוֹם טְהוֹרִים
וַיִּטְהַרְתֶּם מִכָּל טְמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל-גִּלּוּלֵיכֶם אֲמַהֵר אֹתְכֶם:
כֹּה וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֶּן בְּקִרְבְּכֶם וְהִסְרָתִי
אֶת-לֵב הָאֵבֶן מִבְּשָׁרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר: כֹּה וְאֶת-רוּחִי
אֶתֶּן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר-בָּחַקְתִּי תִלְכוּ וּמִשְׁפָּטִי תִשְׁמְרוּ
וְעָשִׂיתֶם: כֹּה וַיִּשְׁכַּתֶּם בָּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאֲבֹתֵיכֶם וְהֵייתֶם לִי
לְעָם וְאֶנְכִּי אֶהְיֶה לָכֶם לֵאלֹהִים: כֹּה וְהוֹשַׁעְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל
טְמְאוֹתֵיכֶם וְקִרְאתִי אֶל-הַדָּגָן וְהַרְבִּיתִי אוֹתוֹ וְלֹא-אֶתֶּן עֲלֵיכֶם
רָעָב: לְוְהַרְבִּיתִי אֶת-פְּרִי הָעֵץ וְתִנּוּבַת הַשָּׂדֶה לְמַעַן אֲשֶׁר
לֹא תִקְחוּ עוֹד חֶרֶפַת רָעָב בְּגוֹיִם: לֹא וּזְכַרְתֶּם אֶת-דְּרִכֵּיכֶם

שִׁפְרָה וְרַחֵל וְלֹא־אֶתָּן עֲלֵיכֶם רֹעֵב׃ לְוַהֲבִיתִי אֶת־פְּרִי הָעֵץ וּתְנוּבַת הַשָּׂדֶה לְמַעַן אֲשֹׁר לֹא תִקְחוּ לֹא יִסְבֹּל עוֹד חֲרַפַּת רֹעֵב בְּגוֹיִם׃

כִּי מֵאֹל לֹא יִקְרָאוּ לָכֶם חֲסִידֵי לֶחֶם, כְּשֶׁאִדָּם יוֹצֵא מֵאֲרֻצְוֹ לֵאמֹר אַחֲרַת כְּעִבּוֹר הָרֶעִב הוּא חֲרַפָּה׃ לֹא וּזְכַרְתֶּם וּכְאֲשֶׁר תִּזְכְּרוּ אֶת־דְּבָרֵיכֶם הָרָעִים

עטרת מרים

ומעלליכם אשר לא טובים ונקטתם בפניכם ותתחרטו תמיד על עונותיכם ועל תועבותיכם: לב לא למענכם אניעשה את הנאולה הזאת נאם אדני יהוה יודע לכם ויהי ידוע לכם שאין הנאולה למענכם כי בושו והפלטו מדרכיכם אשר לא טובים בית ישראל: לג כה אמר אדני יהוה ביום טהרי כשאכפר אתכם מפל עונותיכם והושבתי להיות מיושבת באנשים את הערים ונגבו החרבות: לד והארץ הנשמה השוממה תעבד או בחרישה ובזריעה תחת אשר היתה שוממה לעיני פלעובר: לה העוברים דרך גם יתמחו ואמרו הנה הארץ הלזו הנשמה היתה עתה כגן

הנטיעה בעדן והערים החרבות והנשמות והנהרסות בצורות ישובו נחשבו באנשים: לו וידעו הגוים אשר ישארו סביבותיכם יפירו לדעת כי אני יהוה בלתי הנהרסות נטעתי הנשמה ולא נעשה הדבר במקרה אני יהוה דברתי ועשיתי אני הוא המדבר שכן יהיה, ואני הוא העושה הדבר:

שי למורא

לד) הנשמה, אשר היתה שוממה עד עכשיו. הלזו, הזאת. כמו שיאמר בלשון זכר "האיש הלזו" (בראשית כד, טו). לה) בצורות ישובו, נהיו מישבות באנשים ובמגדלים ובחומות.

הרעים ומעלליכם אשר לא טובים ונקטתם בפניכם על עונותיכם ועל תועבותיכם: לב לא למענכם אניעשה נאם אדני יהוה יודע לכם בושו והפלטו מדרכיכם בית ישראל: לג כה

אמר אדני יהוה ביום טהרי אתכם מפל עונותיכם והושבתי את הערים ונגבו החרבות: לד והארץ הנשמה תעבד תחת אשר היתה שוממה לעיני פלעובר: לה ואמרו הארץ הלזו הנשמה היתה כגן עדן והערים החרבות והנשמות והנהרסות בצורות ישובו: לו וידעו הגוים אשר ישארו סביבותיכם כי אני יהוה בלתי הנהרסות נטעתי הנשמה אני יהוה דברתי ועשיתי:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוכת נפש תושיע ותשמה במהרה בימינו. ברוך אתה יי, משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באליהו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא יושב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה גרו לעולם ועד: ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו

מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרֵךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

שי למורא

עטרת מרים

כ וַיִּשְׁלַח אֶחָאֵב בְּכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל יִשְׂרָאֵל בָּאוּ מֵאֵלֵיהֶם אֶבֶל הַנְּבִיאִים
לֹא בָּאוּ, לָכֵן וַיִּקְבְּץ אֶת־הַנְּבִיאִים אֶל־הָרֶכֶּמֶל שָׁמָּה בְּמִדְבָּרָם:
כא וַיִּגַּשׁ אֵלֵיהֶם אֶל־כָּל־הָעָם וַיֹּאמֶר עַד־מָתַי אַתֶּם פְּסָחִים
עַל־שְׁתֵּי הַפְּעָפִים בְּחֹזֶק הַיָּד אֲשֶׁר פָּעַם יָצְאָה עַל יָמִין, וּפָעַם עַל שְׂמֹאל, עַד

(כא) אַתֶּם פּוֹסָחִים, בְּחֹזֶק הַיָּד אֲשֶׁר פָּעַם יָצְאָה לְיָמִין וּפָעַם עַל צֶד־
שְׂמֹאל. עַל שְׁתֵּי הַפְּעָפִים, עַל שְׁתֵּי הַמִּחְשָׁבוֹת. פָּעַם אַחֲרֵי ה' וּפָעַם אַחֲרֵי
הַבָּעַל. וְלֹא עָנּוּ הָעָם אוֹתוֹ דְּבָר, שֶׁלֹּא הָיוּ יוֹדְעִים לְהַכְחִיז. (כב) גִּיתִרְתִּי
נָבִיא לַח' לְבָדִי, כִּי מֵאֵה הַנְּבִיאִים שֶׁהִכְבִּיא עֹבְדֵיהֶוּ לֹא הָיוּ יוֹדְעִים לָהֶם.

מִתִּי תִהְיוּ נוֹטִים בְּמִחְשָׁבוֹתֵיכֶם אִם־

יִהְיֶה הָאֱלֹהִים לָכֵן אַחֲרָיו וְאִם־

הַבָּעַל לָכֵן אַחֲרָיו וְלֹא־עָנּוּ הָעָם

אוֹתוֹ דְּבָר: כַּב וַיֹּאמֶר אֶל־הוֹ

אֶל־הָעָם יֵשׁ לָכֵם יִתְרוֹן כִּי אֲנִי

גִּיתִרְתִּי נָבִיא לִיהוָה לְבָדִי כִּי

מֵאֵה הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר הִכְבִּיאָם עֹבְדֵיהֶם,

לֹא הָיוּ יוֹדְעִים לָהֶם וּנְבִיאֵי הַבָּעַל

אַרְבַּע־מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים אִישׁ

וְנִרְאָה עֲתֵה הַפֶּלֶת מִי תִתְקַבֵּל:

כג וַיִּתְּנוּ־לָנוּ שְׁנַיִם פָּרִים לְעֹבֵד

וַיִּבְחָרוּ לָהֶם הַפָּר הָאֶחָד הַמִּזְבֵּחַ

וַיִּנְתְּחוּהוּ וַיַּחֲבֹהוּ לְאֲבָרִים שֶׁהָיוּ

הַמִּתְעַסְקִים רַבִּים וַיְשִׁימוּ עַל־

הַעֲצִים וְאֵשׁ לֹא יִשְׁמֹו וְאֲנִי

אֶעֱשֶׂה | אֶת־הַפָּר הָאֶחָד שְׁאִנִּי

לְבָדִי וְנִתְתִּי עַל־הַעֲצִים וְאֵשׁ לֹא

אֲשִׁים: כד וּקְרָאתֶם רֵאשֹׁנָה

בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֲנִי אֶקְרָא

בְּשֵׁם־יְהוָה וְהָיָה הָאֱלֹהִים

אֲשֶׁר־יַעֲנֶנָּה בְּאֵשׁ עַל יַד הַיִּרְדָּה

הָאֵשׁ הוּא הָאֱלֹהִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם

וַיֹּאמְרוּ טוֹב הַדְּבָר כִּי חָם הָיוּ

מִסְתַּפְּקִים בְּאֵמַת וְרָצוּ לַעֲמֹד עַל

הַבִּירֹד: כה וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם לְנָבִיאֵי

הַבָּעַל בְּחָרוּ לָכֵם הַפָּר הָאֶחָד

הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשׂוּ רֵאשֹׁנָה כִּי אַתֶּם

הַרְבִּים וְקִרְאוּ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם

וְאֵשׁ לֹא תִשְׁמֹו: כו וַיִּקְחוּ אֶת־

הַפָּר אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם וַיַּעֲשׂוּ

וַיִּקְרְאוּ בְּשֵׁם־הַבָּעַל מִהַבְּקָר

וְעַד־הַצֹּהֲרִים לֵאמֹר הַבָּעַל עָנָנוּ

וְאֵין קוֹל וְאֵין עֲנָה וַיִּפְסְחוּ עַל־

הַמִּזְבֵּחַ דִּלְגוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה מִדְּרֹךְ עֹבְדֵיהֶם אֲשֶׁר עָשָׂה: כז וַיְהִי בַצֹּהֲרִים וַיִּתְּחַל בָּהֶם אֵלֵיהֶם וַיֹּאמֶר קְרָאוּ בְּקוֹל־גְּדוֹל הָאֵל כִּי־אֱלֹהִים

הוּא אֶבֶל עֲדָן לֹא שָׁמַע כִּי־שָׁמַע וְכִי־שָׁמַע לֹא אוֹתִי הוּא בְּדֹרֵךְ, וְלִמְרָחֵק הַמְּקוֹם לֹא יִשְׁמַע וְלֹחַ קְרָאוּ בְּקוֹל גְּדוֹל אוֹתִי

הפטרה לפרשת תשא לשמו"ת

במלכים"א יח

יח כ וַיִּשְׁלַח אֶחָאֵב בְּכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבְּץ

אֶת־הַנְּבִיאִים אֶל־הָרֶכֶּמֶל: כא וַיִּגַּשׁ אֵלֵיהֶם

אֶל־כָּל־הָעָם וַיֹּאמֶר עַד־מָתַי אַתֶּם פְּסָחִים

עַל־שְׁתֵּי הַפְּעָפִים אִם־יִהְיֶה הָאֱלֹהִים לָכֵן

אַחֲרָיו וְאִם־הַבָּעַל לָכֵן אַחֲרָיו וְלֹא־עָנּוּ הָעָם

אוֹתוֹ דְּבָר: כב וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם אֶל־הָעָם אֲנִי

גִּיתִרְתִּי נָבִיא לִיהוָה לְבָדִי וּנְבִיאֵי הַבָּעַל

אַרְבַּע־מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים אִישׁ: כג וַיִּתְּנוּ־לָנוּ שְׁנַיִם פָּרִים וַיִּבְחָרוּ לָהֶם הַפָּר

הָאֶחָד וַיִּנְתְּחוּהוּ וַיַּחֲבֹהוּ לְאֲבָרִים שֶׁהָיוּ

אֶת־הַפָּר הָאֶחָד וְנִתְתִּי עַל־הַעֲצִים וְאֵשׁ לֹא אֶעֱשֶׂה |

אֶת־הַפָּר הָאֶחָד וְנִתְתִּי עַל־הַעֲצִים וְאֵשׁ לֹא אֶעֱשֶׂה: כד וּקְרָאתֶם בְּשֵׁם

אֱלֹהֵיכֶם וְאֲנִי אֶקְרָא בְּשֵׁם־יְהוָה וְהָיָה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־יַעֲנֶנָּה בְּאֵשׁ הוּא

הָאֱלֹהִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ טוֹב הַדְּבָר: כה וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם לְנָבִיאֵי

הַבָּעַל בְּחָרוּ לָכֵם הַפָּר הָאֶחָד וַעֲשׂוּ רֵאשֹׁנָה כִּי אַתֶּם הַרְבִּים וְקִרְאוּ

בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֵשׁ לֹא תִשְׁמֹו: כו וַיִּקְחוּ אֶת־הַפָּר אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם וַיַּעֲשׂוּ

וַיִּקְרְאוּ בְּשֵׁם־הַבָּעַל מִהַבְּקָר וְעַד־הַצֹּהֲרִים לֵאמֹר הַבָּעַל עָנָנוּ וְאֵין קוֹל

וְאֵין עֲנָה וַיִּפְסְחוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה: כז וַיְהִי בַצֹּהֲרִים וַיִּתְּחַל בָּהֶם

אֵלֵיהֶם וַיֹּאמֶר קְרָאוּ בְּקוֹל־גְּדוֹל כִּי־אֱלֹהִים הוּא אֶבֶל עֲדָן לֹא שָׁמַע כִּי־שָׁמַע וְכִי־שָׁמַע לֹא אוֹתִי הוּא בְּדֹרֵךְ, וְלִמְרָחֵק הַמְּקוֹם לֹא יִשְׁמַע וְלֹחַ קְרָאוּ בְּקוֹל גְּדוֹל אוֹתִי

(כה) כִּי אַתֶּם הַרְבִּים, וְהוּא מִדְּרֹךְ

הַמִּזְבֵּחַ שֶׁהַרְבִּים יִבְחָרוּ וַעֲשׂוּ רֵאשֹׁנָה.

(כו) אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם, שֶׁהָיָה הַפָּר

נִשְׁמַע מֵהֶם כִּדִּי שֶׁלֹּא יִקְרַב לַעֲבֹדָה

וְרָה, וְבָרַח לוֹ תַּחַת כַּנְּפוֹי שֶׁל אֱלֹהֵיו,

אָמַר לוֹ, לָךְ, בְּשִׁנְיֹכֶם וְתִקְדַּשׁ הַקִּבְ"ה.

וַיִּפְסְחוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה,

דִּלְגוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה אֶחָאֵב אוֹ

כִּי שָׁעֲשָׂאוּ. וְהָיָה מִדְּרֹכֵי עֹבְדֵיהֶם.

(כז) כִּי אֱלֹהִים הוּא, הִרִי אַתֶּם

אוֹמְרִים שֶׁהוּא אֱלֹהִים. כִּי שָׁחַ, שְׁמָא

יֵשׁ לוֹ דְּבָר עִם יוֹעֲצָיו עֲבָשׂוּ. וְכִי שָׁחַ,

שְׁמָא מוֹשִׁיג וְרוֹדֵף הוּא עֲבָשׂוּ בְּמִלְחָמָה.

וְכִי דָרַךְ לוֹ, שְׁמָא הוּא בְּדֹרֵךְ רְחוּקָה.

הַמִּזְבֵּחַ דִּלְגוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה מִדְּרֹךְ עֹבְדֵיהֶם אֲשֶׁר עָשָׂה: כז וַיְהִי בַצֹּהֲרִים וַיִּתְּחַל בָּהֶם אֵלֵיהֶם וַיֹּאמֶר קְרָאוּ בְּקוֹל־גְּדוֹל הָאֵל כִּי־אֱלֹהִים

הוּא אֶבֶל עֲדָן לֹא שָׁמַע כִּי־שָׁמַע וְכִי־שָׁמַע לֹא אוֹתִי הוּא בְּדֹרֵךְ, וְלִמְרָחֵק הַמְּקוֹם לֹא יִשְׁמַע וְלֹחַ קְרָאוּ בְּקוֹל גְּדוֹל אוֹתִי

הוּא אֶבֶל עֲדָן לֹא שָׁמַע כִּי־שָׁמַע וְכִי־שָׁמַע לֹא אוֹתִי הוּא בְּדֹרֵךְ, וְלִמְרָחֵק הַמְּקוֹם לֹא יִשְׁמַע וְלֹחַ קְרָאוּ בְּקוֹל גְּדוֹל אוֹתִי

הוּא אֶבֶל עֲדָן לֹא שָׁמַע כִּי־שָׁמַע וְכִי־שָׁמַע לֹא אוֹתִי הוּא בְּדֹרֵךְ, וְלִמְרָחֵק הַמְּקוֹם לֹא יִשְׁמַע וְלֹחַ קְרָאוּ בְּקוֹל גְּדוֹל אוֹתִי

הוּא אֶבֶל עֲדָן לֹא שָׁמַע כִּי־שָׁמַע וְכִי־שָׁמַע לֹא אוֹתִי הוּא בְּדֹרֵךְ, וְלִמְרָחֵק הַמְּקוֹם לֹא יִשְׁמַע וְלֹחַ קְרָאוּ בְּקוֹל גְּדוֹל אוֹתִי

הוּא אֶבֶל עֲדָן לֹא שָׁמַע כִּי־שָׁמַע וְכִי־שָׁמַע לֹא אוֹתִי הוּא בְּדֹרֵךְ, וְלִמְרָחֵק הַמְּקוֹם לֹא יִשְׁמַע וְלֹחַ קְרָאוּ בְּקוֹל גְּדוֹל אוֹתִי

הוּא אֶבֶל עֲדָן לֹא שָׁמַע כִּי־שָׁמַע וְכִי־שָׁמַע לֹא אוֹתִי הוּא בְּדֹרֵךְ, וְלִמְרָחֵק הַמְּקוֹם לֹא יִשְׁמַע וְלֹחַ קְרָאוּ בְּקוֹל גְּדוֹל אוֹתִי

הוּא אֶבֶל עֲדָן לֹא שָׁמַע כִּי־שָׁמַע וְכִי־שָׁמַע לֹא אוֹתִי הוּא בְּדֹרֵךְ, וְלִמְרָחֵק הַמְּקוֹם לֹא יִשְׁמַע וְלֹחַ קְרָאוּ בְּקוֹל גְּדוֹל אוֹתִי

הוּא אֶבֶל עֲדָן לֹא שָׁמַע כִּי־שָׁמַע וְכִי־שָׁמַע לֹא אוֹתִי הוּא בְּדֹרֵךְ, וְלִמְרָחֵק הַמְּקוֹם לֹא יִשְׁמַע וְלֹחַ קְרָאוּ בְּקוֹל גְּדוֹל אוֹתִי

הוּא אֶבֶל עֲדָן לֹא שָׁמַע כִּי־שָׁמַע וְכִי־שָׁמַע לֹא אוֹתִי הוּא בְּדֹרֵךְ, וְלִמְרָחֵק הַמְּקוֹם לֹא יִשְׁמַע וְלֹחַ קְרָאוּ בְּקוֹל גְּדוֹל אוֹתִי

הוּא אֶבֶל עֲדָן לֹא שָׁמַע כִּי־שָׁמַע וְכִי־שָׁמַע לֹא אוֹתִי הוּא בְּדֹרֵךְ, וְלִמְרָחֵק הַמְּקוֹם לֹא יִשְׁמַע וְלֹחַ קְרָאוּ בְּקוֹל גְּדוֹל אוֹתִי

הוּא אֶבֶל עֲדָן לֹא שָׁמַע כִּי־שָׁמַע וְכִי־שָׁמַע לֹא אוֹתִי הוּא בְּדֹרֵךְ, וְלִמְרָחֵק הַמְּקוֹם לֹא יִשְׁמַע וְלֹחַ קְרָאוּ בְּקוֹל גְּדוֹל אוֹתִי

הוּא אֶבֶל עֲדָן לֹא שָׁמַע כִּי־שָׁמַע וְכִי־שָׁמַע לֹא אוֹתִי הוּא בְּדֹרֵךְ, וְלִמְרָחֵק הַמְּקוֹם לֹא יִשְׁמַע וְלֹחַ קְרָאוּ בְּקוֹל גְּדוֹל אוֹתִי

הוּא אֶבֶל עֲדָן לֹא שָׁמַע כִּי־שָׁמַע וְכִי־שָׁמַע לֹא אוֹתִי הוּא בְּדֹרֵךְ, וְלִמְרָחֵק הַמְּקוֹם לֹא יִשְׁמַע וְלֹחַ קְרָאוּ בְּקוֹל גְּדוֹל אוֹתִי

הוּא אֶבֶל עֲדָן לֹא שָׁמַע כִּי־שָׁמַע וְכִי־שָׁמַע לֹא אוֹתִי הוּא בְּדֹרֵךְ, וְלִמְרָחֵק הַמְּקוֹם לֹא יִשְׁמַע וְלֹחַ קְרָאוּ בְּקוֹל גְּדוֹל אוֹתִי

הוּא אֶבֶל עֲדָן לֹא שָׁמַע כִּי־שָׁמַע וְכִי־שָׁמַע לֹא אוֹתִי הוּא בְּדֹרֵךְ, וְלִמְרָחֵק הַמְּקוֹם לֹא יִשְׁמַע וְלֹחַ קְרָאוּ בְּקוֹל גְּדוֹל אוֹתִי

הוּא אֶבֶל עֲדָן לֹא שָׁמַע כִּי־שָׁמַע וְכִי־שָׁמַע לֹא אוֹתִי הוּא בְּדֹרֵךְ, וְלִמְרָחֵק הַמְּקוֹם לֹא יִשְׁמַע וְלֹחַ קְרָאוּ בְּקוֹל גְּדוֹל אוֹתִי

הוּא אֶבֶל עֲדָן לֹא שָׁמַע כִּי־שָׁמַע וְכִי־שָׁמַע לֹא אוֹתִי הוּא בְּדֹרֵךְ, וְלִמְרָחֵק הַמְּקוֹם לֹא יִשְׁמַע וְלֹחַ קְרָאוּ בְּקוֹל גְּדוֹל אוֹתִי

הוּא אֶבֶל עֲדָן לֹא שָׁמַע כִּי־שָׁמַע וְכִי־שָׁמַע לֹא אוֹתִי הוּא בְּדֹרֵךְ, וְלִמְרָחֵק הַמְּקוֹם לֹא יִשְׁמַע וְלֹחַ קְרָאוּ בְּקוֹל גְּדוֹל אוֹתִי

הוּא אֶבֶל עֲדָן לֹא שָׁמַע כִּי־שָׁמַע וְכִי־שָׁמַע לֹא אוֹתִי הוּא בְּדֹרֵךְ, וְלִמְרָחֵק הַמְּקוֹם לֹא יִשְׁמַע וְלֹחַ קְרָאוּ בְּקוֹל גְּדוֹל אוֹתִי

הוּא אֶבֶל עֲדָן לֹא שָׁמַע כִּי־שָׁמַע וְכִי־שָׁמַע לֹא אוֹתִי הוּא בְּדֹרֵךְ, וְלִמְרָחֵק הַמְּקוֹם לֹא יִשְׁמַע וְלֹחַ קְרָאוּ בְּקוֹל גְּדוֹל אוֹתִי

הוּא אֶבֶל עֲדָן לֹא שָׁמַע כִּי־שָׁמַע וְכִי־שָׁמַע לֹא אוֹתִי הוּא בְּדֹרֵךְ, וְלִמְרָחֵק הַמְּקוֹם לֹא יִשְׁמַע וְלֹחַ קְרָאוּ בְּקוֹל גְּדוֹל אוֹתִי

הוּא אֶבֶל עֲדָן לֹא שָׁמַע כִּי־שָׁמַע וְכִי־שָׁמַע לֹא אוֹתִי הוּא בְּדֹרֵךְ, וְלִמְרָחֵק הַמְּקוֹם לֹא יִשְׁמַע וְלֹחַ קְרָאוּ בְּקוֹל גְּדוֹל אוֹתִי

הוּא אֶבֶל עֲדָן לֹא שָׁמַע כִּי־שָׁמַע וְכִי־שָׁמַע לֹא אוֹתִי הוּא בְּדֹרֵךְ, וְלִמְרָחֵק הַמְּקוֹם לֹא יִשְׁמַע וְלֹחַ קְרָאוּ בְּקוֹל גְּדוֹל אוֹתִי

הוּא אֶבֶל עֲדָן לֹא שָׁמַע כִּי־שָׁ

ישן הוא ויקץ משנתו: כח ויקראו בקול גדול שמעו לדברי אליהו עם כי אמר בחרתו ולענ ויתגדרו שרבו בשרם במשפטים בחרבות וברמחים עד-שפדדם עליהם: כט ויהי בעבר הצהרים ויתנבאו עשו את עצמם כאלו מדרגים בנבואה שתרד האש עד לעלות המנחה כי אז נלאו

ולא התנבאו עוד ואין קול ואין ענה ואין קשב לפי שאין מי יקשב להם כי אינו אלוה: ל ויאמר אליהו לכליהעם גשו אלי לראות שאין הערמה בדרך ויגשו כל-העם אליו וירפא את-מזבח יהוה ההרוס שהמזבח הזה בנה שאול, ונהרס על ידי עובדי העל: לא ויקח אליהו שתים עשרה אבנים במספר שבטי בני-יעקב לחפור וכתב ישראל אביהם אשר היה דבר יהוה אליו לאמר (בראשית לב כח) ישראל יהיה שמך: לב ויבנה את-האבנים מזבח בשם יהוה ויעש תעלה בבית סאתים זרע כשעור מקום זריעת סאתים זרע סביב למזבח: לג ויערך סידר את-העצים וינתח את-הפך וישם עליהעצים: לד ויאמר מלאו ארבעה כדים מים ויצקו וישפכו עלי-העלה ועל-העצים ויאמר שנו שפכו פעם שנית וישנו ויאמר שלשו שפכו פעם שלישית וישלשו: לה וילכו המים סביב למזבח סביב מקום הפערה וגם את-התעלה מלא-מים: לו ויהי בעלות המנחה מנחת הערב ויגש אליהו הנביא להתפלל ויאמר יהוה אלהי אברהם יצחק וישראל היום וידע כאשר תרד האש כראתה אלהים בוישראל וכאשר תשלחני לבשר לעתיד לבא ואמרו כי אם היום תעני וידעו הכל ואני עבדך וברכך עשיתי את כל-הדברים האלה שהקרבתי בנקמה בשעת איסור הנחות: לו עניי יהוה עניי בחרת האש וידעו העם הזה כראתה יהוה האלהים ואתה הסבת את-לבם אחרנית: למקד: לח ותפל אש-יהוה ותאכל את-העלה ואת-העצים ואת-האבנים ואת-העפר ואת-המים אשר-פתעלה לחכה: לט וירא כל-העם ויפלו על-האלהים יהוה הוא האלהים:

וכי-דרך לו אולי ישן הוא ויקץ: כח ויקראו בקול גדול ויתגדרו במשפטים בחרבות וברמחים עד-שפדדם עליהם: כט ויהי בעבר הצהרים ויתנבאו עד לעלות המנחה ואין קול ואין ענה ואין קשב: ל ויאמר אליהו לכל-העם גשו אלי ויגשו כל-העם אליו וירפא את-מזבח יהוה ההרוס: לא ויקח אליהו שתים עשרה אבנים במספר שבטי בני-יעקב אשר היה דבר-יהוה אליו לאמר ישראל יהיה שמך: לב ויבנה את-האבנים מזבח בשם יהוה ויעש תעלה בבית סאתים זרע סביב למזבח: לג ויערך את-העצים וינתח את-הפך וישם עליהעצים: לד ויאמר מלאו ארבעה כדים מים ויצקו עלי-העלה ועל-העצים ויאמר שנו וישלשו: לה וילכו המים סביב למזבח סביב מקום הפערה וגם את-התעלה מלא-מים: לו ויהי בעלות המנחה מנחת הערב ויגש אליהו הנביא להתפלל ויאמר יהוה אלהי אברהם יצחק וישראל היום וידע כאשר תרד האש כראתה אלהים בוישראל וכאשר תשלחני לבשר לעתיד לבא ואמרו כי אם היום תעני וידעו הכל ואני עבדך וברכך עשיתי את כל-הדברים האלה שהקרבתי בנקמה בשעת איסור הנחות: לו עניי יהוה עניי בחרת האש וידעו העם הזה כראתה יהוה האלהים ואתה הסבת את-לבם אחרנית: למקד: לח ותפל אש-יהוה ותאכל את-העלה ואת-העצים ואת-האבנים ואת-העפר ואת-המים אשר-פתעלה לחכה: לט וירא כל-העם ויפלו על-האלהים יהוה הוא האלהים:

כח) ויתגדרו, שרבו בשרם. במשפטים, כפי שהיה מנהגם. כט) ויתנבאו, עשו את עצמם כאלו מדרגים בנבואה שתרד האש. ואין קשב, שאין מי שיקשוב להם, כי אינו אלוה. ל) גשו אלי, ויראו שאני מערים שום הערמה בדרך. וירפא את מזבח ה' ההרוס, בנה מזבח ותפיד לישראל שהיה מזבח ה' עולה על לבם ושנו בפה. שהיה הרוס ובטל שמו ותפדתו מפי כל עשרת השבטים. פרוש אחר, שהיה שם מזבח שבעה שאל המלך, ומלכי ישראל הרסו את כל המזבחות והקמנו שנעשו לשם שמים, ויבנה אלהיו ומקן את המזבח שהיה הרוס. לב) בבית סאתים זרע, כשעור מקום זריעת סאתים זרע, כדי שילכו בה המים, להגדיל הנם, כמבאר לחלק. (והוא שטח של מאה אמה על חמשים אמה). לד) ויצקו, וישפכו שנו, שפכו פעם שניה. שלשו, שפכו פעם שלישית. לו) עניי ה' עניי, עניי בחרת האש, עניי אחר כך בנית המסר. ורו"ל אמרו, עניי באש ובמים (בחרת האש על המזבח ובנית המסר). עניי שלא יאמרו מעשה כשפים הם. הסבת את לבם אחרנית, הסבת את לבם אשר היה אחרנית לפנות ממך עד עכשיו, שעל-ידי הנם הזה יסבו אליך את לבם. למ) ויפלו על פניהם, להשתחות לה'.

וישנו ויאמר שלשו וישלשו: לה וילכו המים סביב למזבח וגם את-התעלה מלא-מים: לו ויהי בעלות המנחה מנחת הערב ויגש אליהו הנביא ויאמר יהוה אלהי אברהם יצחק וישראל היום וידע כראתה אלהים בוישראל וכאשר תרד האש כראתה אלהים בוישראל וכאשר תשלחני לבשר לעתיד לבא ואמרו כי אם היום תעני וידעו הכל ואני עבדך וברכך עשיתי את כל-הדברים האלה: לו עניי יהוה עניי וידעו העם הזה כראתה יהוה האלהים ואתה הסבת את-לבם אחרנית: לח ותפל אש-יהוה ותאכל את-העלה ואת-העצים ואת-האבנים ואת-העפר ואת-המים אשר-פתעלה לחכה: לט וירא כל-העם ויפלו על-פניהם ויאמרו יהוה הוא האלהים יהוה הוא האלהים:

וידעו העם הזה כראתה יהוה האלהים ואתה הסבת את-לבם אחרנית בנם הזה הסבת אליך את לבם אשר היה עד הזה אחרנית, להפנות ממך: לח ותפל אש-יהוה ותאכל את-העלה ואת-העצים ואת-האבנים ואת-העפר ואת-המים אשר-פתעלה בסוף לחכה יבשה ושרפה הכל, כמלקק בלשו, ום עד שלא נאשר בתעלה שום לחות: לט וירא כל-העם ויפלו על-פניהם להשתחות לה' ויאמרו יהוה הוא האלהים יהוה הוא האלהים:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

מִכֶּסֶהוּ אֶת־קֶרְסִיוֹ וְאֶת־קֶרְשָׁיו אֶת־פְּרִיָּחוֹ אֶת־
עֲמֻדָּיו וְאֶת־אֲדָנָיו: ^י אֶת־הָאֶרֶן וְאֶת־בְּדָיו אֶת־
הַכַּפֹּרֶת וְאֶת פְּרֻכַת הַמָּסָךְ: ^י אֶת־הַשְּׁלֶחָן וְאֶת־
בְּדָיו וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים: ^י וְאֶת־
מִנְרַת הַמָּאֹר וְאֶת־כָּלֶיהָ וְאֶת־נִרְתֶיהָ וְאֶת שֶׁמֶן
הַמָּאֹר: ^ט וְאֶת־מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת וְאֶת־בְּדָיו וְאֶת
שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קְמַרַת הַסָּמִים וְאֶת־מִסְךְ
הַפֶּתַח לַפֶּתַח הַמִּשְׁכָּן: ^ט אֶת ^א מִזְבַּח הָעֹלָה
וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ אֶת־בְּדָיו וְאֶת־כָּל־
כֵּלָיו אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ: ^י אֶת קַלְעֵי הַחֲצֵר
אֶת־עֲמֻדָּיו וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֶת מָסַךְ שַׁעַר הַחֲצֵר:
^י אֶת־יִתְדֵת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־יִתְדֵת הַחֲצֵר וְאֶת־
מִיתְרֵיהֶם: ^ט אֶת־בִּגְדֵי הַשָּׂרָד לְשָׂרֵת בְּקָדָשׁ
אֶת־בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן כֹּהֵן וְאֶת־בִּגְדֵי בָנָיו
לְכַהֵן: ^כ וַיֵּצְאוּ כָּל־עַדְת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי
מֹשֶׁה:

לָהּ ^א וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת־כָּל־עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֱלֹהֵם הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה
לַעֲשׂוֹת אִתְּכֶם: ^ב שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה
וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קָדֹשׁ שַׁבַּת שַׁבְתּוֹן
לַיהוָה כָּל־הַעֲשֶׂה כֹּו מְלָאכָה יוֹמָת: ^ג לֹא־
תַבְעֲרוּ אִשׁ בָּכֵל מִשְׁכְּתֵיכֶם בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת: ^ד פ (לוי)
^ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־כָּל־עַדְת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר: ^ה קָחוּ מֵאִתְּכֶם
תְּרוּמָה לַיהוָה כֹּל נָדִיב לִבּוֹ וְכִיָּאָה אֶת תְּרוּמַת
יְהוָה זָהָב וְכֶסֶף וְנַחֲשֶׁת: ^ו וּתְכַלֶּת וְאַרְגָּמָן
וּתְלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים: ^ז וְעֹרֹת אֵילָם מְאֻדָּמִים
וְעֹרֹת תַּחָּשִׁים וְעֵצֵי שִׁטִּים: ^ח וְשֶׁמֶן לַמָּאֹר
וּבִשְׁמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְמַרַת הַסָּמִים:
^ט וְאַבְנֵי־שֹהַם וְאַבְנֵי מְלֵאִים לְאֹפֹד וְלַחֹשֶׁן:
וְכָל־חֻכְמָם לֵב בָּכֶם יָבֹאוּ וַיַּעֲשׂוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר־
צִוָּה יְהוָה: (ישראל) ^י אֶת־הַמִּשְׁכָּן אֶת־אֹהֶלָו וְאֶת־

אגרות קודש

ב"ח, י"ב אדר, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על הודעתו מקשוה"ת של בתו תחי'. יתן השי"ת שיהי' בשעה טובה ומוצלחת
ובבנין עדי עד על יסודי התורה והמצוה כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות.

והנה ידוע דרך הקדושה שהוא לאט לאט. ובמילא צריך הי' למצוא דרכים המתאימים
לקרב את המיו"ח לתורת החסידות דרכי' והנהגותי'. ובפרט ע"פ מרז"ל דחתנו כבנו וידוע
שמצות חינוך הבן היא מוטלת על האב ובפרט מצות חינוך דתלמוד תורה שהוא מדאורייתא על
האב וכפסק רבינו ז"ל בהלכות ת"ת בתחלתו ובכמה מקומות. ופשוט אשר לימוד תורת החסידות
הוא בכלל זה.

בברכת מזל טוב.

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
באר שבע (ח)	6:01	6:08	8:21	8:25	8:54	8:59	9:55	9:58	12:22	12:23	17:39	17:43	18:05	18:09	17:23	18:19
חיפה (ח)	6:01	6:08	8:20	8:24	8:54	8:58	9:54	9:58	12:21	12:22	17:40	17:45	18:03	18:08	17:11	18:18
ירושלים (ח)	5:59	6:07	8:19	8:23	8:53	8:57	9:53	9:57	12:20	12:21	17:42	17:46	18:03	18:07	17:05	18:17
תל אביב (ח)	6:01	6:08	8:21	8:25	8:55	8:59	9:55	9:58	12:22	12:23	17:38	17:43	18:05	18:09	17:20	18:19
אוסטרליה, וינה (ח)	6:24	6:36	8:29	8:36	9:13	9:20	10:12	10:17	12:37	12:36	17:38	17:48	18:12	18:21	17:28	18:34
אוסטרליה, מלבורן (ק)	7:04	7:10	9:38	9:41	10:16	10:19	11:23	11:24	14:05	14:03	20:01	19:53	20:29	20:20	19:35	20:31
אוקראינה, אודסה (ח)	6:26	6:37	8:39	8:33	9:21	9:15	10:19	10:14	12:39	12:38	17:43	17:51	18:15	18:23	17:32	18:36
אוקראינה, דניפופטרובסק (ח)	6:22	6:10	8:21	8:14	9:05	8:59	10:02	9:57	12:22	12:21	17:23	17:33	17:57	18:06	17:13	18:19
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	6:37	6:49	8:39	8:46	9:32	9:25	10:29	10:23	12:48	12:46	17:47	17:57	18:22	18:31	17:37	18:45
אוקראינה, קייב (ח)	6:29	6:42	8:31	8:38	9:24	9:17	10:21	10:16	12:40	12:39	17:39	17:49	18:14	18:24	17:30	18:38
אחוד אמירויות, אבו דאבי (ח)	6:40	6:45	9:07	9:03	9:38	9:35	10:38	10:36	13:05	13:04	18:25	18:28	18:49	18:52	18:07	19:02
אטליה, מילאנו (ח)	6:51	7:02	9:05	8:59	9:47	9:41	10:45	10:40	13:06	13:04	18:12	18:21	18:42	18:50	17:59	19:02
אקוודור, קיטו (ח)	6:22	6:23	8:54	8:53	9:23	9:21	10:25	10:24	12:57	12:55	18:30	18:28	18:52	18:50	18:11	18:59
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	6:46	6:41	9:15	9:18	9:51	9:53	10:57	10:58	13:38	13:36	19:31	19:23	19:58	19:50	19:06	20:00
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	7:27	7:34	10:00	10:03	10:40	10:43	11:47	11:48	14:30	14:28	20:28	20:18	20:58	20:48	20:02	20:59
ארה"ב, בולטימור (ח)	6:30	6:39	8:50	8:44	9:27	9:22	10:26	10:22	12:49	12:47	17:59	18:05	18:28	18:34	17:46	18:45
ארה"ב, ברוקלין (ח)	6:30	6:20	8:39	8:33	9:17	9:12	10:15	10:11	12:38	12:37	17:47	17:54	18:16	18:23	17:35	18:34
ארה"ב, גרסי סיטי (ח)	6:30	6:21	8:39	8:34	9:17	9:12	10:16	10:12	12:39	12:37	17:48	17:54	18:17	18:23	17:35	18:35
ארה"ב, דטרויט (ח)	7:07	6:58	9:15	9:09	9:54	9:49	10:52	10:48	13:14	13:13	18:22	18:29	18:52	18:59	18:10	19:11
ארה"ב, האוסטון (ח)	6:40	6:47	9:05	9:01	9:38	9:34	10:38	10:35	13:04	13:02	18:26	18:26	18:46	18:50	18:06	19:00
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	6:20	6:13	8:36	8:31	9:10	9:06	10:10	10:06	12:34	12:33	17:49	17:54	18:15	18:20	17:35	18:31
ארה"ב, מיאמי (ח)	6:44	6:38	9:05	9:01	9:37	9:33	10:37	10:34	13:03	13:02	18:23	18:26	18:47	18:50	18:07	19:00
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	6:26	6:16	8:34	8:29	9:13	9:08	10:12	10:07	12:34	12:33	17:43	17:49	18:12	18:19	17:30	18:30
ארה"ב, ניו יורק, ניו יורק (ח)	6:34	6:24	8:42	8:36	9:21	9:15	10:19	10:15	12:41	12:40	17:49	17:56	18:19	18:26	17:37	18:38
ארה"ב, פיטסבורג (ח)	6:54	6:44	9:03	8:58	9:41	9:36	10:40	10:36	13:02	13:01	18:12	18:18	18:41	18:47	17:59	18:59
ארה"ב, שיקגו (ח)	6:25	6:16	8:33	8:28	9:12	9:07	10:10	10:06	12:33	12:31	17:41	17:48	18:11	18:18	17:29	18:29
בוליביה, לה-פס (ח)	6:32	6:34	9:07	9:07	9:37	9:37	10:41	10:40	13:16	13:14	18:57	18:53	19:20	19:16	18:36	19:25
בלגיה, אנטוורפן (ח)	7:27	7:14	9:22	9:15	10:09	10:02	11:06	11:01	13:25	13:23	18:23	18:33	18:58	19:09	18:14	19:22
בלגיה, בריסל (ח)	7:27	7:14	9:23	9:16	10:09	10:02	11:06	11:01	13:25	13:24	18:24	18:34	18:59	19:09	18:14	19:23
ברזיל, סאו פאולו (ח)	6:02	6:05	8:37	8:38	9:08	9:09	10:13	10:13	12:50	12:49	18:40	18:34	19:00	18:54	18:13	19:04
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	5:51	5:53	8:25	8:26	8:57	8:57	10:01	10:01	12:38	12:37	18:23	18:18	18:47	18:42	18:01	18:51
בריטניה, לונדון (ח)	6:46	6:33	8:40	8:33	9:27	9:20	10:24	10:19	12:43	12:41	17:42	17:53	18:16	18:27	17:34	18:41
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	6:57	6:43	8:48	8:40	9:37	9:30	10:33	10:28	12:51	12:50	17:47	17:58	18:24	18:35	17:41	18:50
גרמניה, ברלין (ח)	6:53	6:40	8:46	8:38	9:34	9:27	10:31	10:25	12:49	12:48	17:47	17:58	18:22	18:33	17:37	18:47
גרמניה, פרנקפורט (ח)	7:09	6:57	9:06	8:59	9:52	9:45	10:48	10:43	13:08	13:06	18:07	18:17	18:42	18:52	17:58	19:05
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:01	6:04	8:35	8:37	9:08	9:09	10:13	10:13	12:51	12:49	18:44	18:38	19:03	18:57	18:15	19:07
הודו, מומבאי (ח)	6:58	6:53	9:22	9:19	9:52	9:50	10:53	10:51	13:21	13:20	18:44	18:46	19:07	19:09	18:28	19:18
הודו, פונה (ח)	6:54	6:49	9:18	9:15	9:48	9:46	10:49	10:47	13:17	13:16	18:40	18:42	19:04	19:05	18:24	19:15
הונגריה, בודפשט (ח)	6:24	6:13	8:25	8:19	9:08	9:02	10:06	10:01	12:26	12:25	17:28	17:37	18:01	18:10	17:18	18:23
טורקיה, איסטנבול (ח)	6:35	6:25	8:43	8:38	9:22	9:17	10:20	10:16	12:43	12:41	17:51	17:58	18:21	18:27	17:39	18:39

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
יוון, אתונה (ח)	6:57	6:48	9:09	9:04	9:45	9:40	10:44	10:40	13:06	13:07	18:18	18:24	18:47	18:52	18:05	19:03
מולדובה, קישינב (ח)	6:45	6:34	8:46	8:40	9:29	9:23	10:27	10:22	12:46	12:47	17:50	17:59	18:22	18:31	17:39	18:44
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:55	6:51	9:19	9:16	9:50	9:47	10:51	10:48	13:17	13:18	18:41	18:43	19:05	19:07	18:25	19:16
ניו-זילנד, קריסטצ'רץ' (ח)	6:05	6:14	8:37	8:41	9:21	9:25	10:29	10:31	13:13	13:15	19:18	19:07	19:50	19:39	18:51	19:52
נפאל, קטמנדו (ח)	6:28	6:22	8:48	8:44	9:20	9:17	10:20	10:17	12:45	12:46	18:04	18:08	18:29	18:33	17:49	18:42
סין, בייג'ינג (ח)	6:48	6:39	8:58	8:53	9:36	9:30	10:34	10:30	12:55	12:57	18:06	18:12	18:35	18:41	17:51	18:52
סינגפור, סינגפור (ח)	7:14	7:13	9:45	9:44	10:14	10:12	11:16	11:15	13:46	13:47	19:20	19:18	19:42	19:41	19:01	19:49
פליין, ורשא (ח)	6:22	6:09	8:16	8:08	9:04	8:56	10:00	9:55	12:17	12:18	17:15	17:26	17:52	18:02	17:06	18:16
פרו, לימה (ח)	6:11	6:11	8:44	8:44	9:14	9:13	10:17	10:17	12:51	12:50	18:30	18:27	18:53	18:49	18:09	18:58
צרפת, ליון (ח)	7:20	7:09	9:23	9:17	10:04	9:58	11:02	10:58	13:22	13:23	18:27	18:35	18:59	19:07	18:16	19:20
צרפת, פריז (ח)	7:33	7:21	9:32	9:25	10:16	10:09	11:13	11:08	13:32	13:33	18:35	18:45	19:08	19:17	18:24	19:30
קולומביה, בוגוטה (ח)	6:08	6:06	8:38	8:36	9:06	9:05	10:08	10:07	12:37	12:39	18:10	18:09	18:32	18:31	17:51	18:40
קנדה, טורונטו (ח)	6:54	6:44	9:00	8:54	9:40	9:34	10:38	10:34	13:00	12:58	18:09	18:17	18:37	18:44	17:55	18:56
קנדה, מונטריאול (ח)	6:32	6:22	8:36	8:30	9:18	9:12	10:15	10:11	12:35	12:37	17:42	17:51	18:13	18:21	17:30	18:33
קפריסין, לרנקה (ח)	6:15	6:07	8:29	8:25	9:05	9:00	10:04	10:00	12:26	12:28	17:41	17:46	18:08	18:13	17:27	18:24
רוסיה, לובאטוביטש (ח)	7:46	7:32	9:34	9:26	10:26	10:18	11:21	11:16	13:37	13:39	18:32	18:44	19:10	19:22	18:24	19:37
רוסיה, מוסקבה (ח)	7:21	7:06	9:07	8:59	10:00	9:52	10:55	10:49	13:11	13:12	18:07	18:19	18:43	18:56	17:56	19:11
רוסיה, פטרוברג (ח)	7:57	7:40	9:33	9:23	10:32	10:23	11:27	11:20	13:40	13:41	18:26	18:41	19:10	19:25	18:18	19:42
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	7:02	6:50	9:03	8:56	9:46	9:39	10:43	10:38	13:02	13:03	18:06	18:15	18:39	18:47	17:55	19:00
שווייץ, ציריך (ח)	7:06	6:55	9:07	9:01	9:50	9:44	10:48	10:43	13:07	13:08	18:15	18:24	18:43	18:52	18:00	19:05
טאילנד, בנגקוק (ח)	6:35	6:31	9:01	8:59	9:31	9:28	10:32	10:30	13:01	13:01	18:27	18:28	18:49	18:50	18:09	18:59

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהג הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פל-אויב ואורב ולסמים וחיות רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידנו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלה כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוראל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי וזוגתו רינת שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כחניי
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמודות נדרים פלוס

P.P.

שולם

1949

תל אביב

